

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва
Факультет обліку і фінансів**

**ГЛОБАЛЬНІ ПРИНЦИПИ
ФІНАНСОВОГО, ОБЛІКОВОГО
ТА АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ**

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції

8 – 9 листопада 2018 р.

Випуск 1

Харків – 2018

УДК 631.16(06)+631.162(06)+311:63(06)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

О.В. УЛЬЯНЧЕНКО, член-кореспондент НААН України, доктор економічних наук, професор; **В.М. ПЕТРОВ**, кандидат економічних наук, професор; **С.І. ВАСИЛШИН** кандидат економічних наук, доцент; **О.В. ГОРОХ**, кандидат економічних наук, доцент; **О.В. ОЛІЙНИК**, доктор економічних наук, професор; **М.Ф. ОГІЙЧУК**, кандидат економічних наук, професор; **Г.П. ПАСЕМКО**, доктор наук з державного управління, професор; **В.В. ЯРОВА**, кандидат економічних наук, доцент; **Т.В. КАЛАШНІКОВА**, доктор економічних наук, професор; **І.В. ГОРКОВЕНКО**, кандидат економічних наук, доцент.

Глобальні принципи фінансового, облікового та аналітичного забезпечення аграрного сектора економіки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 8- 9 листопада 2018 р. Вип. 1/ Харк. нац. аграр. ун-т. – Харків: ХНАУ, 2018. – 458 с.

Представлено повідомлення про результати наукових досліджень.
Розраховано на вчених, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів.

Видається за редакцією авторів.

Рекомендовано до друку радою факультету обліку і фінансів
(протокол № 3 від 17.10.2018 р.).

© Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва, 2018



Шановні колеги!

**Від імені ректорату, профкому,
викладацького і студентського колективу
вітаю вас із початком роботи Міжнародної
науково-практичної конференції
«Глобальні принципи фінансового,
облікового та аналітичного забезпечення»,
присвяченої 60-річчю від дня заснування
факультету обліку і фінансів!**

Одним із найстаріших навчальних закладів Європи аграрного профілю є Харківський національний аграрний університет, заснований 5 жовтня 1816 р. Серед напрямів підготовки університету, найпопулярніших у наш час, є економічний, зокрема спеціальності «Облік і оподаткування» та «Фінанси, банківська справа та страхування», навчання за якими забезпечує факультет обліку і фінансів. За всю історію існування факультетом підготовлено понад 6000 фахівців з обліку і аудиту.

У 30-х рр. ХХ ст. економічний факультет (на той час інститут) розпочав підготовку фахівців одного профілю – агрономів-економістів. А після війни, у жовтні 1948 р., на базі кафедри загальної, сільськогосподарської та лісової статистики було створено кафедру сільськогосподарської статистики та обліку, яку очолив професор С.Д. Бутко. Від неї ведуть початок кафедра бухгалтерського обліку і аудиту, якій сьогодні виповнюється 70 років, а згодом – і відокремлені від неї кафедри статистики і економічного аналізу, якій виповнюється 50 років, та кафедра фінансів, яка минулого року святкувала 20-річчя від дня створення.

Перший випуск спеціалістів із кваліфікацією «Бухгалтер-економіст» відбувся в червні 1962 р. Ці випускники згодом здобули ступені кандидатів та докторів економічних наук і очолили кафедри бухгалтерського обліку в Дніпропетровському, Харківському, Луганському, Костромському, Курському, Алма-Атинському та інших сільськогосподарських інститутах.

Починаючи з другої половини ХХ ст., на факультеті плідно працювали професори, завідувачі кафедри статистики та обліку С.Д. Бутко (1948–1962 рр.) і О.Ф. Галкін (1962–1984 рр.). Наприкінці

90-х рр. ХХ ст. розпочалася реорганізація вищої школи, у зв'язку з чим змінюються навчальні плани і факультет починає готувати економістів з бухгалтерського обліку і фінансів. Подальші зміни навчальних програм зумовили перехід спочатку на триступеневу, а з 2006 р. – на двоступеневу підготовку фахівців.

15 вересня 2005 р. наказом ректора університету на базі економічного факультету створено два самостійних факультети: обліку і фінансів та менеджменту і економіки, проте перший набір бухгалтерів відбувся в 1958 р.

Сьогодні університет пишається завідувачами кафедр М.Ф. Огійчуком, О.В. Олійником, Г.П. Пасемко, В.В. Яровою, провідними професорами Т.В. Калашніковою, В.К. Горкавим, М.І. Беленковою, які продовжують славетні традиції наукових шкіл та готують кандидатів і докторів наук.

Сьогодні факультету обліку і фінансів – це сучасні технології навчального процесу, потужна матеріальна база, глибока теоретична та практична підготовка студентів, які після закінчення факультету є затребуваними фахівцями на ринку праці. Колектив викладачів факультету – це педагоги, висококваліфіковані науковці, 95 % із яких – доктори та кандидати наук, які представляють чотири потужних наукових школи.

У день 60-річчя факультету бажаю колективу викладачів, співробітників і студентів невичерпного оптимізму, успіхів на освітянській ниві, де проростатимуть зерна, що протягом багатьох років сіяли славні вчені та педагоги, традиції яких – у надійних руках сучасників.

Учасникам Міжнародної науково-практичної конференції бажаю цікавих доповідей, вирішення поставлених завдань і нових звершень у науці й освіті!

**Ректор ХНАУ ім. В.В. Докучаєва,
член-кор. НААН України,
д-р екон. наук, професор
О.В. Ульяновченко**



**Шановні учасники
Міжнародної науково-практичної
конференції «Глобальні принципи
фінансового, облікового та аналітичного
забезпечення», присвяченої 60-річчю від
дня заснування факультету обліку
і фінансів ХНАУ ім. В.В. Докучаєва!**

Курс України на євроінтеграцію, запровадження реформ у галузі освіти і науки є одним із найважливіших завдань держави, реалізація яких сприятиме інноваційному розвитку закладів вищої освіти. Харківська область і м. Харків традиційно є центром освіти і науки України: у регіоні зосереджено 19 університетів, 6 інститутів та 7 академій, вагоме місце серед яких займає Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва. За 202 роки своєї історії ХНАУ надав путівку в життя тисячам фахівців, які прославляють докучаєвський університет у 79 країнах світу. Важлива роль у розвитку закладу належить факультету обліку і фінансів, який прийняв перший набір студентів у 1958 р. і сьогодні святкує 60-річчя. За час існування факультет став флагманом економічної освіти і науки в галузі обліку, оподаткування, фінансів, статистики, економічного аналізу, аудиту та економічної теорії на теренах України.

Факультет прославляють переможці всеукраїнських студентських наукових конкурсів, олімпіад і змагань, яких готують провідні професори, доценти і викладачі. Розвиток аграрного виробництва зумовлює пошук інноваційних принципів фінансового, облікового й аналітичного забезпечення аграрних підприємств і підготовки фахівців нової генерації, що ставить ряд питань перед учасниками Міжнародної науково-практичної конференції.

Від імені Харківської обласної державної адміністрації бажаю всім науковцям, які беруть участь у конференції, незгасного вогнику наукового пошуку, а ювілярам – славних і довгих років процвітання та звершень в ім'я України.

**Директор Департаменту науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації,
канд. пед. наук, доцент,
заслужений працівник освіти і науки України
Лариса Карпова**

СЕКЦІЯ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

І.Ф.Баланюк, доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
О.В. Борович, кандидат економічних наук, доцент
Університет Короля Данила

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛОЖЕНЬ ТА МЕТОДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

Сьогоднішній стан організації управлінського обліку на підприємствах, на жаль, не завжди здатний забезпечити керівників своєчасною та суттєвою інформацією для прийняття виважених управлінських рішень.

Наші законодавці не підозрювали, що надавши можливість підприємствам вести спрощений облік, майже зникне виробничий (управлінський) облік. Останній повинен швидко реагувати на запити власників та менеджерів різних рівнів, та забезпечувати їх своєчасною й співставною інформацією.

Фактично управлінський облік є фундаментом розвитку бухгалтерського обліку. Саме цей сегмент бухгалтерського обліку є ключовим, визначальним в інформаційній епосі економіки [1, с. 79].

На підприємствах, як і передбачено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», облік ведуть або власники, або бухгалтери, або бухгалтерська служба. Тому і якість процесу організації обліку різна.

За результатами дослідження встановлено, що на підприємствах, де власник сам веде облік, здебільшого неофіційно користуються послугами спеціалістів (бухгалтера або податкового інспектора). Дані особи приходять «на роботу» декілька раз протягом місяця з метою оформлення касової книги та здачі виручки у банк, а в кінці – з метою складання звітності.

Зазначене дозволяє стверджувати, що на таких підприємствах управлінського обліку немає, а фінансовий облік ведеться тільки з метою складання звітності, і як наслідок менеджери даних суб'єктів господарювання, приймаючи управлінські рішення, не мають можливості користуватися даними обліку. Тому, встановлюючи ціни на виготовлену продукцію та заключаючи угоди із покупцями й постачальниками, керівники можуть надіятися тільки на свою інтуїцію.

У тих підприємствах, де облік веде бухгалтер чи бухгалтерська служба на чолі з головним бухгалтером, перевага віддається фінансовому обліку, а управлінському обліку не приділяється належного значення. Даними суб'єктами господарювання використовується спрощений план рахунків, водночас більшість із них не використовують облікові реєстри, що передбачені для малих підприємств. Причиною такої організації обліку є те, що дані

відомості не зручні у користуванні та призначені, здебільшого, для ведення синтетичного обліку, а отже не дозволяють своєчасно одержати потрібну інформацію. Тому більшість бухгалтерів ведуть пустографки, які самостійно розграфлюють так як їм зручно.

Фермерські господарства можуть вибирати один із трьох варіантів обліку витрат.

За першим варіантом, облік витрат основної діяльності ведеться на рахунках класу 8 «Витрати за елементами»: 80 «Матеріальні витрати», 81 «Витрати на оплату праці», 82 «Відрахування на соціальні заходи», 83 «Амортизація», 84 «Інші операційні витрати». До кожного із них планом рахунків передбачено відкриття відповідних субрахунків. Але у переважній більшості на практиці ці субрахунки не відкриваються.

Звідси можна стверджувати, що на підприємствах ведеться в основному синтетичний облік, а отже, власники та керівники не забезпечені аналітичною інформацією щодо структури понесених витрат.

Другий варіант обліку витрат передбачає, що підприємства можуть використовувати рахунки класів 8 «Витрати за елементами» і 9 «Витрати діяльності» Плану рахунків. Рахунки останнього класу є рахунками управлінського обліку, тобто узагальнена на них інформація відображає сутність та склад понесених витрат діяльності, в тому числі основної, що узагальнюються на рахунках 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати» та 93 «Витрати на збут».

Такий варіант обліку витрат передбачає складання кореспонденції рахунків та відображення сум господарських операцій у журналі-ордері № 5А с.-г. Доцільно відзначити, що на практиці бухгалтери майже не використовують даний обліковий реєстр.

Більшість сільськогосподарських підприємств, що використовують загальний План рахунків, ведуть облік витрат за третім варіантом, тобто застосовують рахунки класу 9 «Витрати діяльності». Поряд із цим за результатами дослідження встановлено, що тільки на великих аграрних підприємствах ведеться аналітичний облік загальновиробничих витрат рослинництва і тваринництва, тобто за центрами виникнення цих витрат, водночас адміністративні та збутові витрати, в основному, збираються разом на відповідних синтетичних рахунках без групування за статтями витрат.

Така організація обліку сприяє одержанню тільки в кінці місяця інформації про загальну суму витрат за даними групами витрат, яка є нерелевантною, так як керівники не можуть на неї вплинути.

Із всіх респондентів тільки 87% затвердили наказ «Про облікову політику підприємства». Водночас, і ті що затвердили, в обліковій політиці здебільшого не зазначають нічого конкретного, щоб допомагало бухгалтеру даного господарства в організації та веденні управлінського обліку.

Одним із елементів раціональної організації бухгалтерського обліку на підприємстві є робочий план рахунків. Характерною особливістю таких планів рахунків більшості сільськогосподарських підприємств є те, що у них на досить

високому рівні деталізовані аналітичні рахунки з обліку матеріальних цінностей. Поряд із цим не передбачено аналітичних рахунків для обліку витрат за центрами відповідальності.

Враховуючи зазначене, не можна не погодитися із думкою В.М. Жука, що ми маємо правильну теорію, але вкрай незадовільну практику [1, с. 79]. Питання організації управлінського обліку витрат діяльності вирішується самостійно підприємством і залежить від його розмірів та організаційної структури тощо.

Провівши дослідження робимо наступні висновки. Облікова політика у фермерських господарствах складається формально та немає важливого значення для бухгалтерів. Сьогодні фінансовому обліку в обліковій практиці сільськогосподарських підприємств відведено привілейоване значення.

Організація управлінського обліку на підприємстві повинна формуватися на основі принципів доцільності, достатності та практичності інформації.

Власникам та менеджерам суб'єктів підприємництва слід пам'ятати, що належно організований управлінський облік: 1) є важливою передумовою створення на кожному суб'єкті господарювання ефективної системи управління та контролю витрат, яка дозволяє швидко реагувати на зміни у ринковому середовищі; 2) дозволяє своєчасно виявити резерви зниження витрат, що у свою чергу сприятиме збільшенню прибутку та зростанню ефективності діяльності фермерських господарств.

Список використаних джерел

1. Жук В.М. Запровадження галузевих стандартів бухгалтерського обліку (до проекту Концепції розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки). *Облік і фінанси АПК*. 2008. № 3. С. 77 – 81. URL: <http://zhuk.faaf.org.ua/article-12/>

УДК 657:005.921

Р. Ф. Бруханський, доктор економічних наук, професор
Тернопільський національний економічний університет

ПОСЛІДОВНІСТЬ ГЕНЕРУВАННЯ МОДЕЛІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Альтернативність спектру методів стратегічного управлінського обліку, прийнятних до застосування у практичній діяльності підприємств, генерує дилему вибору серед них найбільш оптимального для конкретного суб'єкта. У результаті проведеного моніторингу окресленої проблематики та особливостей функціонування підприємств в умовах застосування сучасних обліково-інформаційних систем і технологій пропонуємо наступний механізм побудови

методики стратегічного управлінського обліку, що передбачає здійснення вибору із існуючого набору методів на основі ряду обґрунтованих критеріїв:

Етап 1. Необхідно провести аналіз існуючої стратегічної позиції фірми або стратегічної бізнес-одиниці шляхом аналізу його зовнішнього середовища та провести аналіз стратегічних можливостей на основі аналізу внутрішнього середовища (дослідження ключових бізнес-процесів). Якщо для аналізу внутрішніх можливостей підприємства, які значною мірою залежать від особливостей наявних бізнес-процесів, основним джерелом інформації виступає система бухгалтерського обліку, то для аналізу зовнішнього середовища слід використовувати інструментарій стратегічного аналізу (SWOT, PESTEL, 5 сил Портера тощо). Виходячи із того, що орієнтація на зовнішнє середовище є визначальною характеристикою системи стратегічного управлінського обліку, інформація про фактори зовнішнього середовища повинна обов'язково враховуватись при побудові методики стратегічного управлінського обліку.

Етап 2. Після проведення моніторингу макросередовища підприємства (стратегічної бізнес-одиниці), слід визначити домінуючі фактори його успіху в конкретній галузі, реалізація яких відкриває перспективи покращення власних конкурентних позицій і стратегічного розвитку в цілому. Так, наприклад, для реалізації стратегії диференціації продукції доцільно використовувати наступні інструменти управлінського обліку: Quality costing (QC), Benchmarking (BMG), BSC or non-financial indicators (IPMS), Customer accounting (CA) і т.д., а от для реалізації стратегії мінімізації витрат доцільним є застосування спектру традиційних технік управлінського обліку та систем обліку витрат за видами діяльності (Activity based costing (ABC), Value chain costing (VCC) тощо).

Етап 3. Відповідно до запропонованого механізму вибір окремого методу для організації системи стратегічного управлінського обліку на підприємстві можливий лише за умови відповідності критеріям, які враховують основні вимоги, що висуваються до функціонування облікової системи та системи стратегічного менеджменту підприємства (стратегічної бізнес-одиниці): 1) економічна доцільність (стратегічні вигоди від впровадження методу повинні перевищувати понесені витрати); 2) техніко-організаційна відповідність (наявність відповідних інформаційно-комп'ютерних систем і технологій, організаційного і кадрового забезпечення); 3) стратегічна обґрунтованість (адекватність обраних методів господарській діяльності підприємства або стратегічної бізнес-одиниці); 4) відповідність існуючій на підприємстві системі стратегічного менеджменту: 4.1) організаційній складовій системи (місії, цілям, обраному типу і виду стратегії); 4.2) методичній складовій системи (моделям і методам прийняття стратегічних управлінських рішень).

Оскільки в дослідженнях багатьох науковців стратегічний управлінський облік на сьогодні є консолідованою категорією (набором стратегічних облікових інструментів), що не має своїх чітких узагальнюючих характеристик, то питання формулювання принципів стратегічного управлінського обліку залишається невирішеним. На нашу думку, ідентифіковані критерії вибору

методів можна розглядати і в якості принципів стратегічного управлінського обліку, що дозволяють забезпечити одержання облікової інформації стратегічного характеру, яка відповідає зростаючим вимогам стратегічного менеджменту.

Етап 4. Враховуючи той факт, що на рівні підприємства або стратегічної бізнес-одиниці має бути здійснений вибір методу стратегічного управлінського обліку, одночасне комплексне використання всіх методів є неможливим як з позиції економічної доцільності, так і через відсутність такої потреби на рівні суб'єктів прийняття стратегічних управлінських рішень. Це пов'язано тим, що значна кількість методів частково перетинаються між собою, досліджуючи одні й ті ж зрізи внутрішнього та зовнішнього середовища бізнесу дещо під іншим кутом зору, в різних аспектах надаючи інформацію стратегічного характеру. До того ж, існуючі методи значно відрізняються між собою за обсягом охоплення явищ, наприклад, система збалансованих показників (Balanced Scorecard) охоплює всю діяльність підприємства, а управлінський облік брендів (Brand Management Accounting) стосується лише торговельних марок підприємства.

При цьому, потребує обґрунтування доцільність одночасного застосування декількох методів стратегічного управлінського обліку. Зокрема, чи не буде заважати одночасне їх використання ефективності функціонування системи стратегічного менеджменту підприємства через перевантаження суб'єктів прийняття рішень зайвою обліковою інформацією стратегічного характеру?

Відповідь на це запитання спробували сформулювати хорватські дослідники Б. Рамляк та А. Рогошч, дослідивши діяльність 400 найбільших хорватських компаній. Автори висунули наукову гіпотезу, що синергетичний ефект від реалізації різних методів стратегічного управлінського обліку має позитивний вплив на управління витратами та їх скорочення. За результатами дослідження дана гіпотеза була підтверджена, зокрема, було емпірично доведено, що існує позитивний синергетичний ефект у результаті одночасного застосування декількох методів стратегічного управлінського обліку, зокрема, виникає краще розуміння діяльності підприємства з позиції стратегічних перспектив, підвищується ефективність стратегічного контролю витрат [1, с. 99].

Таким чином, на підприємстві одночасно можуть використовуватись декілька методів стратегічного управлінського обліку за умови, якщо вони охоплюють різні етапи побудови, реалізації або контролю виконання стратегії та відповідають розглянутим вище критеріям вибору методів. Остаточне рішення щодо доцільності застосування одного або декількох методів стратегічного управлінського обліку має бути прийняте не на рівні бухгалтерської служби, а вищим керівництвом підприємства, що відповідає за побудову системи стратегічного менеджменту.

Етап 5. Не зважаючи на вид обраного методу стратегічного управлінського обліку, в залежності від наявних запитів користувачів облікової інформації стратегічного характеру і використовуваних моделей та методів

прийняття стратегічних управлінських рішень, має бути узгоджено формат і вид представлення такої інформації.

У діяльності сучасних підприємств, які використовують інформаційно-комп'ютерні технології, найбільшого поширення набули три формати представлення стратегічної облікової інформації: 1) текстовий (пояснювальна облікова інформація стратегічного характеру); 2) табличний (ключові стратегічні показники на основі даних стратегічного управлінського обліку); 3) графічний (використання засобів візуалізації облікових даних стратегічного характеру).

Залежно від рівня і обсягу запитів системи стратегічного менеджменту підприємства стратегічна облікова інформація може бути представлена у звітах наступних видів:

1) комплексні стратегічні управлінські звіти – відображають всі аспекти стратегічного менеджменту підприємства в розрізі всіх типів і видів стратегій, всіх стратегічних бізнес-одниць та стратегічних бізнес-зон. Є комплексним інструментом інформаційної підтримки процесу формування, розробки та моніторингу за реалізацією стратегії підприємства;

2) сегментні стратегічні управлінські звіти – відображають окремі аспекти стратегічного менеджменту підприємства в розрізі територіальних або часових сегментів, стосуються окремих типів або видів стратегії, окремих стратегічних бізнес-одниць чи стратегічних бізнес-зон;

3) оперативні стратегічні управлінські звіти – складаються у випадках наявності оперативних запитів стратегічного менеджменту з метою забезпечення екстреного реагування на зміни, що відбуваються в зовнішньому середовищі підприємства або стратегічної бізнес-одниць.

Таким чином, з метою вибору найбільш оптимального інструментарію стратегічного управлінського обліку для конкретного підприємства пропонуємо відповідну модель, що передбачає реалізацію наступних етапів: 1) дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства (стратегічної бізнес-одниць); 2) визначення домінуючих факторів успіху; 3) аналіз відповідності критеріям вибору методів; 4) вибір методу; 5) вибір формату і виду презентації стратегічної облікової інформації у вигляді стратегічної управлінської звітності.

Список використаних джерел

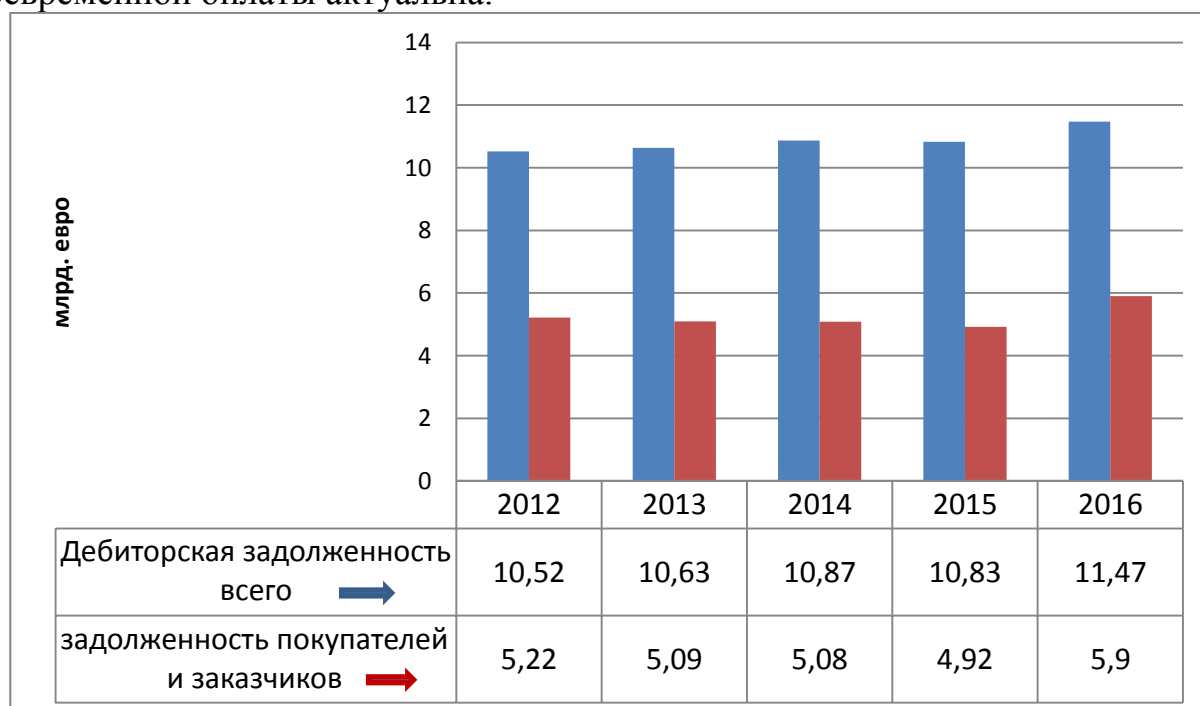
1. Ramljak Br. Strategic management accounting practices in Croatia / Branka Ramljak, Andrijana Rogošić // The Journal of International Management Studies. – 2012. – Volume 7, Number 2. – P. 93-100.

Гоба Л., Mg.оес., Якушонока И., Dr.оес.
Латвийский сельскохозяйственный университет

ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТЬЮ

Ведение учёта дебиторских задолженностей является частью системы управления финансами и определяют рациональное использование капитала. Проблемы учёта дебиторских задолженностей одинаково актуальны как в Латвии, так и в других Европейских странах и они затрагивают основную часть малых и средних предприятий. По всей Европе каждый год тысячи малых и средних предприятий становятся банкротами, не получив оплаты от дебиторов. С целью защитить малый и средний бизнес в 2011 году была принята Директива 2011/7/EU о борьбе с несвоевременной оплате коммерческих сделок (*Late Payment Directive*). До 2013 года странам членам ЕС предстояло интегрировать требования этой директивы в национальные нормативные акты. Для регулярного мониторинга состояния платежной дисциплины и финансового состояния предприятий в странах ЕС каждый год проводится опрос коммерсантов, а информация обобщается в отчете (*European Payment Report*).

В Латвии средний объём долгов покупателей и заказчиков, для которого необходимо производить учёт дебиторских задолженностей, в период с 2012 года по 2016 год составляет 5 миллиардов евро в год (Рис.1) и проблема несвоевременной оплаты актуальна.



Источник: данные Lursoft, 2018.

Рис.1. Дебиторская задолженность коммерсантов в Латвии 2012-2016, по балансу в млрд евро

Исследуя возможности учёта дебиторских задолженностей в наиболее часто используемых бухгалтерских программах – „Tildes Jumis”, „1C/1S” и „Zalktis” были найдены функциональные недоработки, в результате чего на ведение учёта дебиторских задолженностей затрачивается больше ресурсов, нежели чем есть в распоряжении предприятия.

По данным коммерсантов Балтийских стран (Латвия, Эстония, Литва) и Северноевропейских стран (Норвегия, Швеция, Финляндия, Дания) доля безнадежного долга в 2018 году в группе этих стран снизилось до 1,69% от валового дохода по сравнению с 2,14 % в 2017 году, в т.ч. в Эстонии этот показатель 2018 году составил 1,66%, в Литве 1,42% а в Латвии - всего 1,35%. (*European Payment Report 2018*)

Средние сроки расчетов по продажам потребителям („*Business to Consumer*” - B2C) в Северноевропейских и Балтийских странах в 2018 году составили всего 16 дней, по продажам для дальнейшей продажи („*Business to Business*” -B2B) – соответственно 22 дня, а по расчетам в публичном секторе – 23 дня.

Проведенный сравнительный анализ средних сроков расчетов в Латвии и Эстонии показывает (таблица №1) позитивную тенденцию сокращения средних сроков по всем трем группам и свидетельствуют о стабильном росте экономики этих стран.

Таблица 1

Динамика средних сроков расчетов в Латвии и Эстонии, дней

	2016	2017	2018	+/- 2018 к 2017
B2C				
Латвия	16	20	12	-8
Эстония	9	11	10	-1
B2B				
Латвия	22	27	18	-9
Эстония	18	22	19	-3
Публичный сектор				
Латвия	18	28	18	-10
Эстония	23	22	25	+3

Источник: *European Payment Report*, 2016, 2017, 2018.

Однако имеются резервы дальнейшего повышения эффективности управления дебиторской задолженностью. Например, Закон о налоге на добавленную стоимость Латвии (статья 105 ч.1) и Закон о подоходном налоге предполагает снижение уплачиваемого налога в соответствии с объемом

утраченного безнадежного долга. Однако активность коммерсантов по использованию законодательно закрепленной возможности уменьшить платежи по НДС очень низкая. По данным Службы государственных доходов всего 1% налогоплательщиков пользовались этой возможностью в периоде с 2012 по 2016 гг. Это свидетельствует о том, что процедура коррекции налога является сложной и ресурсоемкой.

Информация Службы государственных доходов о налоговых коррекциях в связи с безнадежными долгами указывает на необходимость увеличения активности налогоплательщиков Латвии и повышении уровня управления дебиторской задолженностью для обеспечения жизнедеятельности предприятия.

Библиографические источники

1. European Payment Report 2016 Intrum Justitia [28.03.2017]. <https://www.intrum.com/globalassets/countries/norway/documents/2016/european-payment-report-europa-2016.pdf>
2. European Payment Report 2017 [25.10.2018] <https://www.intrum.com/media/2634/epr2017>
4. European Payment Report 2018 [25.10.2018] http://www.credit-connect.co.uk/wp-content/uploads/2018/05/UK_EPR-2018-final.pdf
5. Late Payment Directive (2011) [25.10.2018] https://ec.europa.eu/growth/smes/support/late-payment_lv
6. Lindorff International [20.10.2018] <https://www.lic-international.com/wp-content/uploads/2018/06/Lindorff-Norway-Statistics-June-2018.pdf>

UDK 336+657

Klindzane A., Mg.oec. , **Jakusonoka I.,** prof., Dr.oec.
Latvia University of Life Sciences and Technologies

ACCOUNTING AND TAX REGIMES FOR A NATURAL PERSON – A PERFORMER OF ECONOMIC ACTIVITY

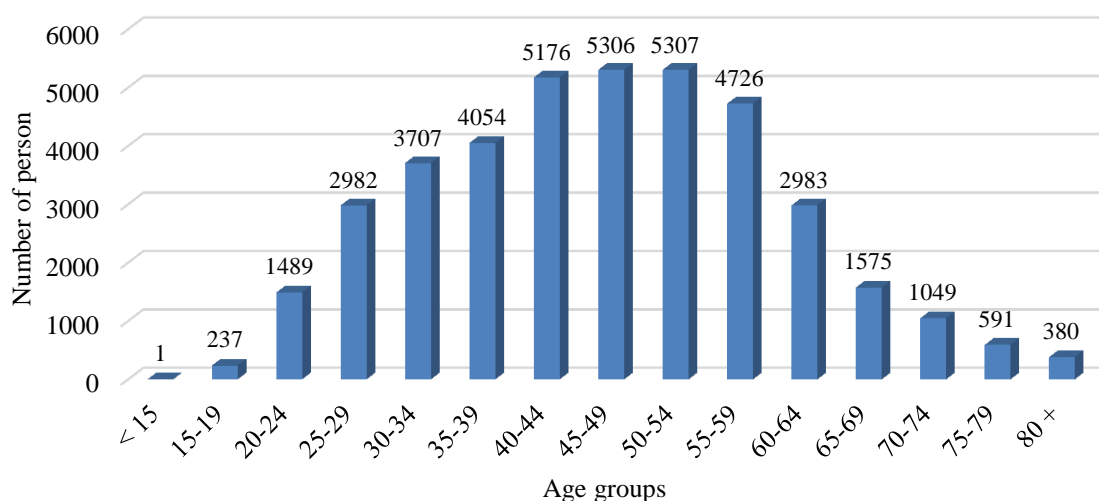
The topic is relevant to all natural persons – performers of economic activity, because in Latvia a relatively small attention is paid to the issues of keeping of accounting records for this performers of economic activity. These taxpayers face difficulties in complying with tax regimes and accounting requirements. The aim of research: evaluate the compliance and the impact of bookkeeping and taxation regime on the activity of natural persons – performers of economic activity.

In Latvia at the beginning of 2017, the number of persons paying the business activity taxes (excluding employees) reached 352390 persons, of which 33% were natural persons.

For instance, in Germany, Europe’s biggest economy, two thirds of all start-ups are launched by solo self-employed. In Germany, about 57% of all self-employed were solo self-employed in 2012, and this share is even higher in the US, the UK, and Canada, where it is between 70 and 80%.(Lechmann, D.S.J.; Wunder, C. The dynamics of solo..., 2017)

Most often these natural persons choose to pay taxes (Fig.2.) in accordance with general procedure. At present, self-employed persons in Latvia may choose among three tax payment regimes: 1) general procedure; 2) licence fee, which is a constant payment depending on the field of activity and ranging between EUR 43 and EUR 100 per month; and 3) micro-enterprise tax, which is 9% of all operating revenues. Moreover, social insurance of self-employed persons essentially differs among these tax regimes.(Leibus I., Irmeja A., Miceikiene A., 2016)

The main burden is not only related to proper understanding of tax calculation and regular tax reforms, but also to proper keeping of accounting records.



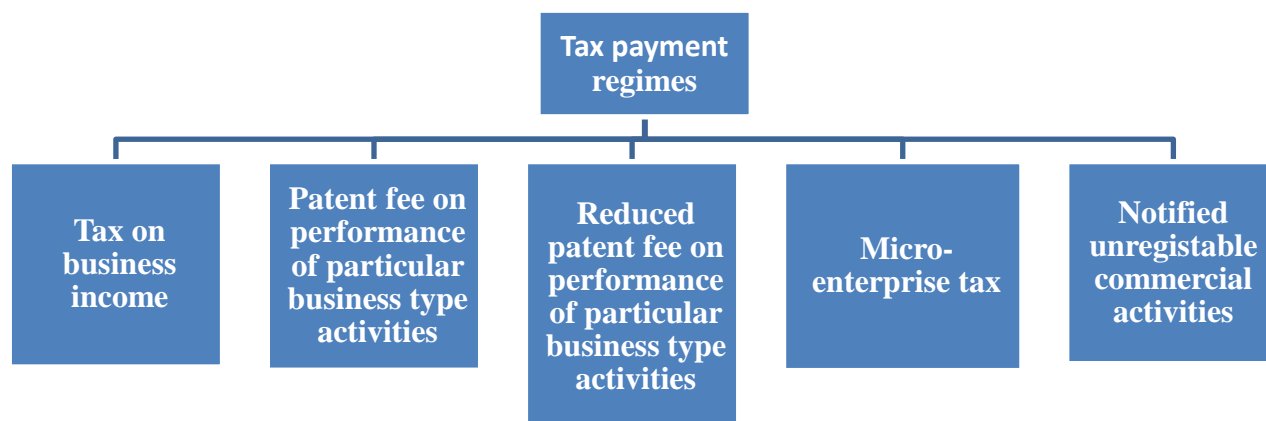
Source: Data of SRS, 2017.

Fig.1. Number of natural persons – performers of economic activity by age groups

The majority of natural persons-entrepreneurs in Latvia lack a complete understanding of the tax system and accounting regulations. If they are unable to deal with accounting and tax issues, they need to consult competent professionals or choose outsourcing accounting services.

In case study, it has been concluded that the burden on natural persons - performers of economic activity is caused by misunderstanding about proper tax calculation and regular tax reforms, which often leads to difficulties in proper accounting. Self-employment gains are fueled not only by low taxes and financial support, but also by non-financial support measures. In developing countries, self-employment is used to reduce unemployment. In Latvia, during the economic crisis, there was no tendency for a rise in the level of self-employment as unemployment increased, so the business environment is not favorable enough. Too high tax burden

can slow down an already slow economic growth, contribute to the grey economy and reduce the small business competitiveness and hinder their future existence.



Source: Data of SRS, 2018.

Fig.2. Tax payment regimes of natural persons – performers of economic activity in Latvia

Clients of a specific accounting outsourcing company performers of economic activity (n=30) were selected as the target group for a questionnaire, prepared by the author, about a natural person – performer of economic activity accounting and taxes, in order to find out the respondent's knowledge in the accounting and tax issues related to their economic activities. Half of the respondents do not keep accounting records due to lack of necessary knowledge and skills.

For natural persons starting their economic activity and hereafter is important to receive non-financial support measures, such as training and counseling in order to provide them with information related to accounting, tax treatment, calculation and payment of their economic activity, from the State Revenue Service. For persons who use professional accountant services, need regular client and the accountant meetings to plan cash flow, thus ensuring a more efficient business operation.

The government needs to create a tax system that is transparent and stable, without changing the tax rates for at least a couple of years. It is necessary to involve specialists from the practice and to take into consideration their recommendations in the elaboration of laws and regulatory enactments. The most favorable regime for the government should be for small and young entrepreneurs - this would help to solve social problems and reduce inequalities.

References:

1. Fizisku personu skaits, kurām ir ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamie ienākumi no saimnieciskās darbības, sadalījumā pa vecuma grupām (Data of SRS: Number of natural persons – performers of economic activity by age groups) (2017): [on line] [Access: 18.03.2018.]. Retrieved: https://www.vid.gov.lv/lv/statistika/statistika-pasvaldibam/T09000_000000_2016

2. Pašnodarbināto personu skaits (Data of SRS: Number of self-employment persons) (2008 - 2018): [on line] [Access: 21.03.2018.]. Retrieved: <https://www.vid.gov.lv/lv/pasnodarbinato-personu-skaits-2017gada>
3. Lechmann, Daniel S. J.; Wunder, Christoph Working Paper The dynamics of solo self-employment: Persistence and transition to employership/ SOEPpapers on Multi disciplinary Panel Data Research, No. 932, [on line] <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/171287/1/1000943100.pdf>
4. Leibus I., Irmeja A., Miceikiene A. (2016) Imperfections of Social Insurance for Self-Employed Persons in Latvia Economic Science for Rural Development, Jelgava, No. 43, p.306-314, ISSN 1691-3078

УДК 657.1

С.Ф. Легенчук, доктор економічних наук, професор
Житомирський державний технологічний університет

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОБЛІКУ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Національна система бухгалтерського обліку в умовах сьогодення є одним з об'єктів перманентного реформування, що зумовлюється необхідністю приведення її у відповідність до вимог МСФЗ та Директив ЄС. Публікація нової версії конвергованої концептуальної основи фінансової звітності (2018 р.), основною метою якої є зменшення відмінностей в методиках бухгалтерського відображення фактів господарського життя шляхом гармонізації регулюючих положень, стандартів та облікових процедур, ще більше ускладнює даний процес, розмиваючи існуючі орієнтири щодо напрямів подальшої гармонізації.

Разом з існуванням загальної тенденції необхідності гармонізації національної системи обліку з МСФЗ та Директивами ЄС, на неї впливають й інші фактори, що відбуваються в зовнішньому середовищі, і на які облікова система повинна адекватно відреагувати, щоб залишити за собою статус пріоритетного джерела формування інформації для прийняття рішень. Одним із таких факторів слід вважати проведення Росією гібридної війни проти України, що призводить до зміни умов діяльності вітчизняних підприємств та виступає одним із факторів загрози національній безпеці держави.

Хоча на сьогодні саме поняття «гібридна війна» не має однозначного і усталеного трактування як на рівні офіційних міжнародно-правових документів, так і на рівні наукового співтовариства внаслідок відсутності єдиного бачення щодо змістовних і формальних аспектів даного явища, проте дослідниками піднімається значна кількість проблем соціально-політичного та економічного характеру, які є наслідками гібридної агресії в Україні та

потребують негайного вирішення. Однією з таких проблем є обґрунтування значення бухгалтерського обліку в процесі реалізації державної політики в сфері подолання наслідків гібридної війни в Україні.

В результаті досліджень встановлено, що в контексті вирішення виділеної проблеми бухгалтерський облік виконує подвійну роль. З одного боку, облікова інформація про стан і результати діяльності підприємства, майнові права, кінцевих бенефіціарів одержання економічних вигід та ін., дозволяє виявляти суб'єктів гібридного впливу на економіко-політичну систему в країні, аналізувати напрями та обсяги їх дій, спрямованих на піддрив національної безпеки. З іншого боку, в результаті гібридної агресії проти України значна кількість підприємств була змушена призупинити свою діяльність, втратила свої активи, що призвело до трансформації їх господарської діяльності, що виступає об'єктом облікового спостереження.

Окрім цього, протидія Україні гібридній агресії з боку Росії має ряд соціально-економічних наслідків, більш ефективному подоланню яких сприятиме удосконалення обліково-аналітичного забезпечення підприємства. Зокрема, розвиток системи обліково-аналітичної підтримки соціальної відповідальності бізнесу, удосконалення обліку і оподаткування благодійної допомоги військовослужбовцям з місць військових конфліктів, сім'ям поранених та загиблих, формування системи облікових резервів для упередження ризиків підприємств, які здійснюють благодійність для військовослужбовців, розвиток інформаційного забезпечення щодо формування достовірної облікової відображення операцій з земельними ділянками, що надаються учасникам АТО (ООС) тощо.

На сьогодні дані питання частково вирішуються в працях О.С. Горая, Д.О. Грицишена, І.В. Жиглей, І.А. Юхименко-Назарук, однак комплексні напрацювання, що дозволили б сформулювати теоретико-методологічні засади для вирішення проблеми розвитку бухгалтерського обліку в умовах гібридної війни відсутні. Основними причинами відсутності достатніх напрацювань в даній сфері в попередні роки були як відсутність гібридної агресії щодо нашої держави, так і нерозвиненість інструментів для ведення гібридної війни (інформаційні та соціальні мережі, інтернаціоналізація капіталу медіа ринку та вітчизняних підприємств тощо).

Перспективними напрямками досліджень в даній сфері вважаємо наступні:

- аналіз історичних особливостей розвитку бухгалтерського обліку в умовах здійснення військових дій, зокрема, гібридної війни;
- розвиток обліку специфічних активів в умовах гібридної війни на основі використання положень неінституційної теорії;
- розвиток системи обліково-аналітичної підтримки соціальної відповідальності бізнесу перед учасниками військових дій та пов'язаними з ними особами;
- удосконалення обліку і оподаткування благодійної допомоги учасникам АТО (ООС);

- удосконалення облікового відображення операцій з земельними ділянками, що надаються учасникам АТО (ООС);
- розвиток системи бухгалтерської звітності як засобу інформування про гібридні загрози національній безпеці.

УДК 657.1(477)

Т.Г. Маренич, доктор економічних наук, професор
Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка

ПРИНЦИПИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОРИСНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

В дореформений період вітчизняні бухгалтери, організовуючи обліковий процес і складаючи фінансову звітність, керувалися інструкціями, яких намагались суворо дотримуватись. Новий бухгалтерський облік, який зорієнтований на міжнародні стандарти, ґрунтується на принципах та припущеннях, що покликані виключати можливість помилкових трактувань економічної діяльності. Важливою особливістю МСФЗ – звітності є те, що вона здебільшого ґрунтується на професійному судженні та оцінках, ніж на точних даних. І нашим бухгалтерам нелегко усвідомити та прийняти такий підхід при переході на складання фінансової звітності за МСФЗ [1, с. 4].

У вітчизняних нормативних документах принципи бухгалтерського обліку представлено у скороченому вигляді. Більш детально вони викладені в Концептуальній основі фінансової звітності та МСФЗ. Проте їх склад вимагає деталізації та систематизації. При цьому актуалізується питання наукового тлумачення поняття «принципи бухгалтерського обліку».

Метою фінансової звітності за вимогами МСФЗ є надання інформації про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання, яка є корисною для широкого кола користувачів при прийнятті ними економічних рішень. Фінансова звітність також має демонструвати результати того, як управлінський персонал суб'єктів господарювання розпоряджається ввіреними йому ресурсами [2].

У найбільш загальному вигляді фінансові звіти надають інформацію про економічні ресурси суб'єкта господарювання, вимоги до суб'єкта господарювання, що звітує, на впливи операцій та інших подій і умов, що змінюють ці ресурси та вимоги. Під вимогами до підприємства Концептуальна основа фінансової звітності розуміє зобов'язання. Відображення у фінансовій звітності економічних ресурсів і вимог до підприємства має здійснюватись за встановленими правилами та підходами.

Базисом для розробки МСФЗ слугує Концептуальна основа фінансової звітності [2]. Метою Концептуальної основи фінансової звітності є забезпечення однаковості підходів і концепцій, на яких ґрунтується подання фінансових звітів зовнішнім користувачам.

Ретельний аналіз положень Концептуальної основи фінансової звітності показав, що базовими підходами до формування фінансової звітності є:

- основоположні припущення: безперервність діяльності; метод нарахування; елементи фінансових звітів;
- якісні характеристики фінансової інформації: доречність та суттєвість, як аспект доречності; правдиве подання через такі характеристики, як повнота подання, нейтральність та вільність від помилок;
- посилювальні якісні характеристики інформації: зіставність та узгодженість, як аспект зіставності; можливість перевірки; своєчасність; зрозумілість;
- вартісне обмеження на інформацію, яка може бути надана у фінансовій звітності;
- критерії (умови) визнання елементів фінансових звітів;
- відповідні бази (основи) оцінки елементів фінансової звітності;
- концепції капіталу та концепції збереження капіталу [2].

Тобто, принципи бухгалтерського обліку, представлені в Концептуальній основі, достатньо деталізовані і включають, крім безпосередньо принципи, ще й якісні характеристики інформації, припущення, обмеження тощо, що вимагає уточнення дефініції «принципи бухгалтерського обліку».

В той же час МСБО 1 «Подання фінансової звітності» до основ подання фінансових звітів відносить ще й такі вимоги: достовірне подання та відповідність МСФЗ; згортання; частота звітності; порівняльна інформація; послідовність подання [3]. Як видно, є протиріччя між Концептуальною основою фінансової звітності та МСФЗ. Проте пріоритет у такому разі мають останні.

Фінансові звіти, складені різними суб'єктами господарювання можуть виглядати подібними. Проте вони будуть відрізнятися один від одного через економічні, соціальні, законодавчі особливості, притаманні кожній окремій країні. Крім того, при встановленні національних вимог беруться до уваги потреби різних користувачів фінансової звітності. І хоча Рада з Міжнародних стандартів фінансової звітності прагне зменшити ці відмінності шляхом гармонізації стандартів бухгалтерського обліку та процедур, пов'язаних зі складанням і поданням фінансових звітів, таке розмаїття обставин призводить до відповідної специфіки.

В кожній країні з ринковою економікою можуть діяти свої національні принципи. Так, у США діють дев'ять основних принципів бухгалтерського обліку (GAAP). Серед них принципи двосторонності, грошового виміру, автономності підприємств, безперервності, собівартості, консерватизму, матеріальності, реалізації, відповідності [4, с. 148-149]. Бухгалтерська система Франції будується на принципах: розумної мотивованості, регулятивності,

щирості, істинного та неупередженого представлення, нарахування, одноманітності, вартості придбання, ідентичності, незалежності фінансових років, розумної обережності, функціонування, що продовжується, матеріальності, а також не допускається взаємозаліку і погашення активів і пасивів [5, с. 191-192]. У Данії бухгалтерський облік базується на принципах розумної обережності, безперервності, функціонування, що продовжується, незмінності використовуваних методів обліку, матеріальності, превалювання сутності над формою [5, с. 176].

Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні ґрунтуються на таких принципах: повне висвітлення; автономність; послідовність; безперервність; нарахування; превалювання сутності над формою; єдиний грошовий вимірник; інші принципи, визначені міжнародними стандартами або національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку [6]. З переліку основоположних принципів в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зникли принципи обачності, періодичності, історичної (фактичної) собівартості.

Наведені приклади свідчать про те, що принципи бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності не є незмінними. Вони будуть постійно удосконалюватися з розвитком науки і практики бухгалтерського обліку.

Необхідно зазначити, що «принципи» є складовою облікової політики. Так, згідно з МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» облікові політики – це конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності [7]. В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» дається таке трактування: облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [6].

Кожному підприємству необхідно розробити таку облікову політику, яка забезпечувала б усі якісні характеристики інформації, що наводиться у фінансовій звітності. Саме якісні характеристики визначають ступінь корисності фінансової інформації. До речі, Концептуальна основа фінансової звітності наполягає на максимізації якісних характеристик фінансової звітності.

Відповідно до сучасного економічного словника принципи (від лат. *principium* – основа, початок) – 1) основні, вихідні положення будь-якої теорії, основні правила діяльності; 2) правила господарських дій і властивості економічних процесів, що встановилися, укорінилися, загальноприйняті, широко розповсюджені [8, с. 304]. В економічній енциклопедії наводиться таке визначення: принцип бухгалтерського обліку – це правило, яким слід керуватися у вимірюванні, оцінці та реєстрації господарських операцій і у відображенні їх результатів у фінансовій звітності [9, с. 68]. При цьому правило – це сукупність зобов'язань, вимог, встановлених вищими ланками управління для нижчих ланок, що забезпечують злагожденість, послідовність та організацію роботи різних працівників і організацій [9, с. 27].

Враховуючи вищевикладене, доходимо до висновку, що принципи бухгалтерського обліку – це визнані, встановлені припущення, норми та якості, на яких ґрунтується відображення у фінансовій звітності інформації про економічні ресурси й зобов'язання суб'єкта господарювання, що звітує.

Список використаних джерел

1. Харламова О. МСФЗ: перше знайомство та перспективи/О. Харламова// Все про бухгалтерський облік. - №56-57. - 20.06.2014 р. – С. 3-7
2. Концептуальна основа фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013.
4. Международный бухгалтерский учет. GAAP и IAS. Справочник бухгалтера от А до Я/ Сост. Матвеева В.М. – М.: Издательство «Дело и сервис», 1998. – 192 с.
5. Блейк Д. Европейский бухгалтерский учет. Справочник/ Перевод с англ./ Д. Блейк, О. Амаг. – М.: Информационно – издательский дом «Филинь», 1997. – 400 с.
6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-XIV/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020.
8. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь/ Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовий, Е.Б. Стародубцева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М: ИНФРА – М, 2002. – 480 с.
9. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3/ Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.

УДК 658.15

М.Ф. Огійчук, канд. екон. наук, професор
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ІСТОРИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ ФІНАНСОВОГО ТА УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Привілейований інститут управлінських бухгалтерів (СІМА) та Американський інститут CPA (АІСРА) – дві з найбільших світових організацій бухгалтерів – видали нові Глобальні принципи управлінського обліку, які

дозволять удосконалити процес прийняття рішень у світі, де організації намагаються впоратися з перевантаженням даними, розпорошеною робочою силою та швидким перебігом змін [1].

Перша спроба сформулювати принципи обліку була здійснена в США в 1936 році, коли американська асоціація бухгалтерів розробила перші стандарти обліку.

З того часу у США і за прикладом інших країн (особливо англійських) проводиться систематична робота по створенню бухгалтерських стандартів. Всі вони зосереджені на розробці окремих принципів, що складають початок і основу бухгалтерського обліку, але дуже важливо відмітити, що практично кожний сучасний автор констатує свою систему принципів, багато з яких повторюються практично у всіх випадках, але у кожного автора є якісь особливі принципи і їх тлумачення.

За словами Р. Антоні [2] бухгалтерський облік базується на дев'яти фундаментальних принципах, серед яких принципи двохсторонності, грошового вимірювання, автономності підприємства, безперервності, собівартості консерватизму, матеріальності, реалізації, відповідності. Р. Антоні підкреслює що перераховані принципи, як правило, не є загальноприйнятими в літературі по бухгалтерському обліку. Все ж, більшість фахівців з бухгалтерського обліку вважають, що ці принципи є основою бухгалтерського обліку.

Заслуговує уваги дослідження з цієї проблеми Я.В. Соколова [3]. Він аргументує чотирнадцять взаємопов'язаних принципів: цілісності, самостійності, реєстрації, безперервності, ідентифікації, відповідності, квантифікованості, відносності, контролю облікових даних, несуперечності, ясності, інтерпретації, комунікації.

Сам перелік принципів, наведених Я.В. Соколовим, свідчить про індивідуальність підходу автора і його особисте розуміння відносно змісту тих чи інших принципів. В якості головного принципу автор надає перевагу принципу цілісності, який забезпечує, на його думку, єдину систему бухгалтерського обліку в інтересах управління господарськими процесами.

Все ж на нашу думку, цілісність системи бухгалтерського обліку визначається і забезпечується сукупністю цілого ряду багатьох інших принципів в їх взаємодії і взаємообумовленості. Окремо виділяється принцип реєстрації. Вважаємо, що принцип реєстрації – це технічний засіб і не може претендувати на глобальний принцип. Первинна реєстрація факторів передбачає дію логічного закону, сформульованого великим німецьким філософом Г.В. Лейбніцом (1646-1716): «Жодне явище не може виявитись істинним або дійсним, жодне твердження – справедливим без достатньої підстави, чому справа йде саме так, а не інакше»[4].

Для бухгалтерського обліку це означає, що жоден факт не може бути дійсним, якщо він не відображений в первинних документах, і тільки первинний документ є достатньою підставою, щоб дати відповідь на питання «чому справа виглядає так, а не інакше». В реальній дійсності ми спостерігаємо

не стільки безпосередньо самі факти господарської діяльності, скільки інформацію про них, зафіксовану в первинних документах. Тут повинно діяти класичне правило відомого німецького автора В. Швайнера (1549 р.): нема документу, нема бухгалтерського запису. Саме тому варто віддати перевагу принципу бухгалтерського обліку «документування» над принципом «реєстрація».

Продовженням принципу ідентифікації вважається принцип відповідності двох потоків інформації: приросту витрат цінностей, так як доходи даного звітного періоду повинні бути гармонізовані до витрат, дякуючи яким ці доходи були отримані. Автором цього принципу є знаменитий вчений Е. Шваленбах (1873-1955). Він виходив з того, що актив – це витрати (окрім грошових коштів), який повинен стати доходами в майбутньому.

Щоб позбавитися сумнівів відносно даних обліку, завоювати до них довіру, виникає потреба в застосуванні принципу контролю облікових даних, згідно якому вся інформація, що надходить від підзвітних осіб, повинна бути підтверджена інвентаризацією, або даними із інших незалежних джерел. З допомогою контролю, писав великий італійський бухгалтер Ф. Беста (1845-1923), облік повинен змусити кожного працюючого на підприємстві бути чесним всупереч його волі.

В статті 4 Закону України від 05.10.17 р. №2164-VIII Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень [5] наголошується, що бухгалтерський облік та фінансова звітність ґрунтується на таких принципах:

- подвійне висвітлення – фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі;

- автономність – кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства;

- послідовність – постійне застосування підприємством обраної облікової політики;

- безперервність – оцінка активів, зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати й надалі;

- нарахування – доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів;

- превалювання сутності над формою – операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

- єдиний грошовий вимірник;

- інші принципи, визначені міжнародними стандартами або національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Особливу увагу необхідно зосередити на дію принципу обачності. Найбільш загальне визначення цього принципу дав знаменитий американський аудитор Р. Монтгомері (1872-1953).

Все ж дотримання принципу обачності не дозволяє, наприклад, створювати приховані резерви і надмірні запаси, свідомо занижувати активи або доходи. Але для того, щоб цей принцип «працював» необхідно вирішити низку суттєвих питань з оцінки запасів та оборотних активів на дату балансу.

Шляхи вирішення цих питань передбачені Глобальними принципами управлінського обліку [1], в основу яких покладено:

1. Комунікація породжує інформацію, що має вплив на подолання розрізненості та стимулювання інтегрованого мислення, яке забезпечить більш ефективне прийняття управлінських рішень.

2. Інформація є релевантною і дає змогу виявити минулу, поточну, майбутню інформацію з внутрішніх та зовнішніх джерел. Сюди входять соціальні, екологічні та економічні дані.

3. Аналізується вплив на вартість шляхом поєднання стратегії підприємства з його бізнес-моделлю. Цей принцип допомагає підприємствам опрацювати різні сценарії з метою розуміння їхнього впливу на створення та збереження вартості.

4. Розумне керування вибудовує довіру. Завдяки підзвітності та критичному підходу процес прийняття рішень стає більш об'єктивним.

Підсумовуючи вище викладене, відмітимо, що принципи бухгалтерського обліку є основою бухгалтерського обліку та його базисом. Їх не потрібно розглядати тільки в обліку. Вони мають більш широку сферу дії, відповідають загально-науковим принципам та логіці організації фінансового та управлінського обліку і управління виробничими системами. Перспективним напрямком дослідження з цієї тематики вважається вивчення впливу окремих принципів на облікову політику підприємства у взаємодії з такими загально-науковими принципами, як: системність, комплексність і обґрунтованість, ефективність, планомірність і динамізм, поєднання особистих інтересів з державними, регіональними та зацікавленими особами.

Список використаних джерел

1. Global Management Accounting Principles framework. AICPA|CIMA – 2014. – 54p.
2. Антони Р. Н. Основы бухгалтерського учета / Р.Н. Антони; Ред. Т. Крылова. – М.: Пресса, 1992. - 318 с.
3. Соколов Я. В. Бухгалтерский учёт: от истоков до наших дней / Я.В. Соколов. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. — 638 с.
4. Лейбниц Г.В. Избранные философские сочинения / Г.В.Лейбниц. –М., 1908. – 347 с.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 05.10.2017 р. № 2164-VIII Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>

Л.О.Сколотій, кандидат економічних наук, професор
Н.С. Скрипай, студентка магістратури
Харківський національний аграрний університет ім. В.В.Докучаєва

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОБЛІКУ І АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Основні засоби є важливим елементом, що забезпечує функціонування діяльності будь-якого підприємства. Зазвичай у більшості підприємств основні засоби займають більшу частину активів. Їх стан і вартість цікавлять як керівництво, так й інвесторів, засновників, акціонерів, так як достовірна оцінка об'єктів основних засобів дає змогу робити висновки про фінансовий стан та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Україна стає важливим учасником світової економіки, тому для українських підприємств є доцільним ведення обліку, формування звітності та аудиторських висновків як за національними, так і за Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО).

Інтеграція України у світову економічну систему стала підставою для широкого використання бухгалтерської інформації. Для обґрунтування своїх рішень і іноземні, і вітчизняні інвестори потребують достовірної інформації про майновий і фінансовий стан підприємства. Важливим складовим елементом ресурсного потенціалу будь-якого господарюючого суб'єкта є основні засоби. Їх наявність та рух потребують належної організації та методики бухгалтерського обліку. Актуальність цих питань особливо підвищилася після реформування облікової системи у відповідності до міжнародних стандартів.

В Україні прийнято ряд нормативних документів, які не тільки регламентують застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності та обліку, але й містять різні роз'яснення для компаній, аудиторів, контролюючих і координуючих органів.

Згідно з МСБО 16 «Основні засоби», основні засоби – це матеріальні об'єкти, які: а) утримуються для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг, для надання в оренду іншим або для адміністративних цілей; б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду. Метою цього Стандарту є визначення облікового підходу до основних засобів, щоб користувачі фінансової звітності могли розуміти інформацію про інвестиції суб'єкта господарювання в його основні засоби та зміни в таких інвестиціях. Основні питання обліку основних засобів – це визнання активів, визначення їхньої балансової вартості та амортизаційних відрахувань, а також збитків від зменшення корисності, які слід визнавати у зв'язку з ними. Цей Стандарт слід застосовувати в обліку основних засобів, за винятком випадків, коли інший Стандарт вимагає або дозволяє застосування іншого облікового підходу.

МСБО 1+6 «Основні засоби» не застосовують до: а) основних засобів, класифікованих як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5 “Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність”; б) біологічних активів, пов’язаних із сільськогосподарською діяльністю, зазначених у МСБО 41 “Сільське господарство”; в) визнання та оцінки активів, пов’язаних з розвідкою та оцінкою, які вказані у МСФЗ 6 “Розвідка та оцінка мінеральних ресурсів”); або г) прав на корисні копалини та запасів корисних копалин, такі як нафта, природний газ та подібні невідтворювані ресурси. Проте цей Стандарт застосовують до основних засобів, використаних для розробки або збереження активів, наведених у пунктах б) – г).

Інші стандарти можуть вимагати визнання об’єкта основних засобів, що базується на підході, який відрізняється від підходу в цьому Стандарті. Так, МСБО 17 “Оренда” вимагає від суб’єкта господарювання оцінювати визнання об’єкта орендованих основних засобів на основі передачі ризиків та винагород. Проте в таких випадках цей Стандарт визначає інші аспекти облікового підходу до таких активів, включаючи амортизацію.

На підставі порівняльної характеристики МСБО 16 «Основні засоби» та П(С)БО 7 «Основні засоби» можна сказати, що зазначені нормативні документи, поряд з тотожними, містять відмінні положення. Крім того, ці документи мають надавати користувачам інформацію щодо змін у складі основних засобів протягом періоду та розкриття інформації про залишки на звітну дату, тому вони не повинні суперечити один одному.

Ще однією проблемою є те, що первинна облікова інформація про наявність, рух, капітальний ремонт та інші операції щодо основних засобів відображається в численних спеціалізованих реєстрах, постійні реквізити яких тотожні. Це не сприяє якісному веденню обліку, збільшує трудомісткість опрацювання та відображення інформації, створює певні труднощі у формуванні документообігу й забезпеченні необхідними видами бланків. Так, діючі форми первинної документації з обліку основних засобів та інвентаризаційні описи дублюють один одного. Майже зовсім не відрізняються за змістом інвентарні картки форм ОЗ-6, ОЗ-7, ОЗ-8. Водночас у наявних формах обліку не передбачено відображення устаткування, придбаного підприємством для резерву, до запровадження в експлуатацію, що на практиці створює певні труднощі при розрахунку амортизаційних відрахувань. Не знайшла відображення у формах обліку й інформація про зміни первинної вартості інвентарного об’єкта після переоцінки та індексації. Порівняння інвентарних карток форм ОЗ-6, ОЗ-7, ОЗ-8 з формою ОЗ-1 «Акт приймання-передачі основних засобів» засвідчує, що в них відсутня лише інформація про висновок приймальної комісії й підписи її членів. Проте, сам факт складання акта і відкриття інвентарних карток свідчить про позитивний висновок комісії, адже при невідповідності технічним умовам об’єкт прийманню не підлягає й інвентарна картка не виписується. Таким чином, доповнивши інвентарну картку підписами членів комісії, можна скоротити форму ОЗ-1. А якщо ввести в неї ще й підписи здавача та одержувача, то при внутрішньому переміщенні

об'єктів можна скоротити форму ОЗ-2. Доповнення інвентарної картки підписами комісії з упровадження основних засобів після ремонту, реконструкції, модернізації, а також графою для відображення змін після таких операцій дає змогу скоротити форму ОЗ-3. Можна також не використовувати форму ОЗ-4, якщо доповнити її підписами ліквідаційної комісії й відобразити окремим рядком результати ліквідації об'єкта.

Метою аудиту основних засобів є об'єктивний збір та оцінка свідчень про економічні події з основними засобами та надання результатів перевірки зацікавленим користувачам. Основними методами, які використовуються при аудиті основних засобів, є опитування, фактична перевірка, порівняння, перерахунок, документальна перевірка, вибіркове дослідження. Оскільки перевірка аудитором обліку основних засобів є процесом досить трудомістким, потребує обробки великої кількості інформації, аудитор може застосовувати вибіркове дослідження основних засобів при прийнятому рівні аудиторського ризику.

Одним із найважливіших аспектів аудиторської перевірки основних засобів є перевірка правильності їх оцінки. Проблема оцінки основних засобів – одна з основних у бухгалтерському обліку, а принцип єдності та реальності оцінки основних засобів – визначаючий фактор в організації бухгалтерського обліку підприємства. Одним із важливих етапів аудиторської перевірки є аудит переоцінки основних засобів, не пов'язаний зі зменшенням корисності активу. Для контролю правильності дотримання вимог із переоцінки аудит здійснюється за такими напрямками: контроль повноти та проведення операцій із переоцінки основних засобів; правильність документального відображення результатів переоцінки; правильність відображення операцій із переоцінки в бухгалтерському обліку. Такий аудит здійснюється на підставі вивчення документів, які містять результати переоцінки.

Узагальнюючи проведений аналіз, можна зробити висновок, що облік основних засобів в Україні має багато спільного із зарубіжною практикою. Існування певних відмінностей зумовлено специфічністю вітчизняної економіки. Інтеграція України в світове господарство вимагає відповідності організації обліку основних засобів Міжнародним стандартам бухгалтерського обліку. Стратегія застосування міжнародних стандартів передбачає реформування системи бухгалтерського обліку та впровадження методології поширення інформації з економічних питань згідно з міжнародними стандартами для забезпечення відкритості, прозорості та зіставлення показників фінансової звітності суб'єктів господарювання. Безумовно, власникам підприємств самостійно вирішувати, чи застосовувати міжнародні стандарти для ведення обліку, чи дотримуватись національних. Однак процес інтеграції вітчизняного обліку до міжнародних вимог є очевидним.

Р.П. Андрушко, кандидат економічних наук, доцент
Львівський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Питання активізації інноваційно-інвестиційного процесу є ключовим для української економіки. Ефективна інвестиційна діяльність є одним із найважливіших чинників економічного розвитку суб'єктів господарювання всіх рівнів, являючи собою базу економічного зростання національних економічних систем та світового господарства в цілому.

Згідно ЗУ «Про інвестиційну діяльність» інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [5]. Інвестиції – це довгострокові вкладення грошових, майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Важливою функцією управління інвестиційною діяльністю на підприємстві є інвестиційний контроль. Інвестиційний контроль — це процес який забезпечує перевірку виконання й реалізації всіх управлінських рішень у сфері інвестиційної діяльності підприємства.

Велика варіативність об'єктів та суб'єктів інвестиційного контролю спричиняє існування великої кількості його видів та форм, що можуть бути класифіковані за різними ознаками (рис. 1).

Перелічені види інвестиційного контролю можуть бути реалізовані за використання його організаційних форм: ревізії інвестиційних операцій, інвестиційного аудиту, тематичної перевірки, слідство, службового розслідування.

Слідство та службове розслідування є близькими формами контролю за своєю природою, але відмінність слідства полягає в тому, що воно спрямовано на підтвердження гіпотези щодо провини чи шахрайства конкретних суб'єктів інвестиційної діяльності, натомість, службове розслідування має на меті підтвердження ефективності діяльності працівників компанії у сфері інвестування.

Однією з важливих форм інвестиційного контролю є судово-бухгалтерська експертиза. Потреба у дослідженнях судово-бухгалтерською експертизою вказаних операцій виникає, передусім, при створенні конфліктних ситуацій у сфері інвестиційної діяльності підприємств, зокрема, із порушенням чинного законодавства України, зловживаннями в сфері обігу цінних паперів і т.д.

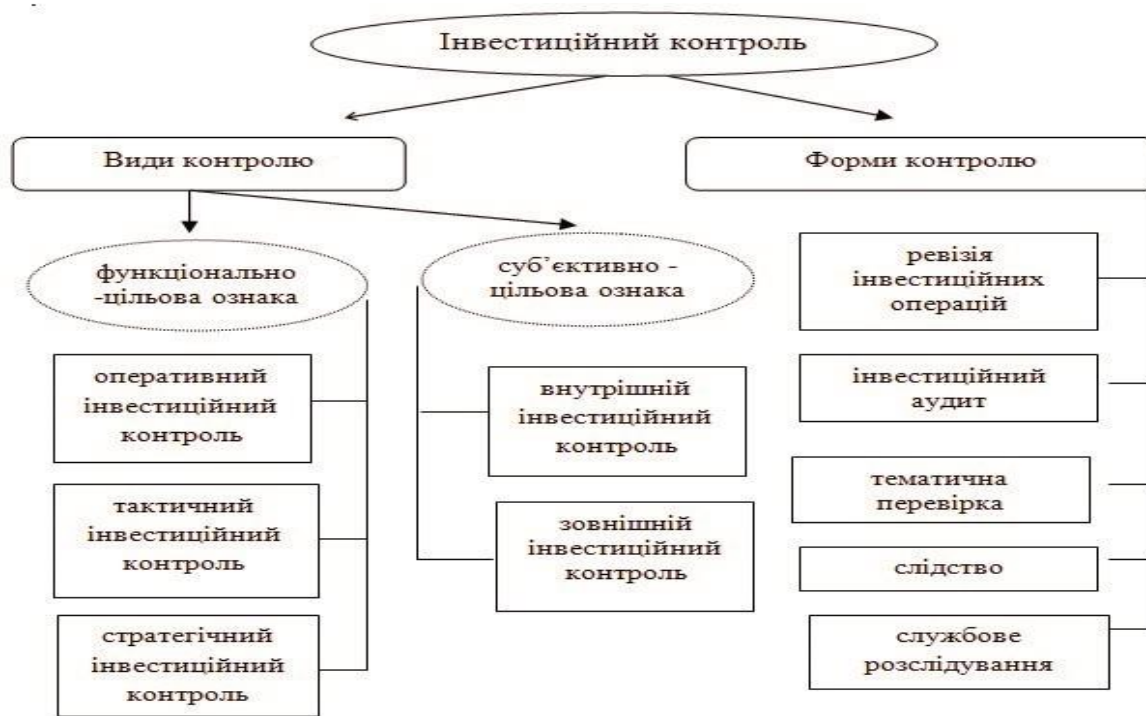


Рис. 1. Основні види та форми інвестиційного контролю.

Проведення судово-бухгалтерської експертизи операцій з інвестиційної діяльності підприємства здійснюється на основі попередньо сформованого локального стандарту експертного дослідження, який включає:

- об'єкти судово-бухгалтерської експертизи операцій з інвестиційної діяльності підприємства;
- джерела інформації для проведення експертизи;
- конкретні методичні прийоми дослідження;
- методичні прийоми узагальнення і реалізації результатів експертизи операцій з інвестиційної діяльності підприємства [2].

До об'єктів судово-бухгалтерської експертизи інвестиційної діяльності підприємства належать: інвестиції у майнових цінностях; ноу-хау, авторські права, інші об'єкти інтелектуальної власності; векселі, акції, облігації та інші цінні папери; капітальні інвестиції; бухгалтерський облік інвестицій; правопорушення в інвестиційній діяльності підприємства.

Джерелами інформації судово-бухгалтерської експертизи інвестиційної діяльності підприємства є законодавство України про інвестиційну діяльність; нормативно-правові акти, що регулюють її здійснення; інструктивні матеріали з обліку інвестиційної діяльності; первинні документи та реєстри бухгалтерського обліку; інформація правоохоронних органів.

Методичні прийоми експертного дослідження операцій з інвестиційної діяльності включають розрахунково-аналітичні (економічний аналіз, статистичні розрахунки, аналітичні розрахунки тощо) і документальні (нормативно-правове регулювання, інформаційне моделювання, експертизи різних видів, дослідження документів).

Методичні прийоми узагальнення і реалізації результатів судово-бухгалтерської експертизи інвестиційної діяльності включають групування

результатів експертного дослідження, аналітичне групування доказів, узагальнення результатів дослідження, систематизований виклад висновків, розробку профілактичних заходів, реалізацію результатів судово-бухгалтерської експертизи) [1].

Експерт-бухгалтер на основі проведеного дослідження узагальнює результати його здійснення в журналі судово-бухгалтерської експертизи. При цьому фіксують зміст конкретного питання, винесеного на розгляд судово-бухгалтерської експертизи, вказують перелік нормативно-правової та фактографічної інформації, що стосується безпосередньо досліджуваного питання, формулюють зміст недоліків і правопорушень, виявлених ревізією, наводять суму збитку та вказують посадову особу, яка відповідає за правопорушення.

Об'єктивну оцінку доказів, які є в бухгалтерських документах, забезпечує судово-бухгалтерська експертиза. На основі записів у журналі судово-бухгалтерської експертизи експерт-бухгалтер використовуючи методичні прийоми аналітичного групування доказів правопорушень у сфері інвестиційної діяльності, у спеціальних аналітичних таблицях формує зведений результат експертного дослідження.

На підставі наведених вище матеріалів експерт-бухгалтер складає узагальнюючий висновок судово-бухгалтерської експертизи, який разом з журналом та аналітичними таблицями передається правоохоронному органу, що призначив експертизу.

Щоб уникнути зловживань та різного роду порушень, у суб'єктів господарювання всіх рівнів, потрібно належним чином організувати систему внутрішнього контролю, що допоможе уникнути подібні ситуації.

Під внутрішнім контролем операцій з інвестиційної діяльності слід розуміти процес виявлення відхилень, зловживань і безгосподарності у процесі господарської діяльності підприємства, а також усунення та попередження їх появи у майбутньому.

Іноземні інвестори мають бути зацікавлені у фінансуванні вітчизняних підприємств. Тому, слід максимально ефективно використовувати та впроваджувати інноваційні практики і підходи контролю інвестиційної діяльності з метою подальшого розвитку даної сфери для забезпечення сталого розвитку та стабільності національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Білуха М.Т. Судово-бухгалтерська експертиза: Підручник для студентів вузів.-К.: Воля, 2004. -653 с.
2. Бондар М. І. Інвестиційна діяльність: методика та організація обліку і контролю [Текст]: монографія / М. І. Бондар. — К.: КНЕУ, 2008. — 256 с.
3. Губанова Л. І. Система контролю за реалізацією інвестиційної програми в умовах трансформаційної економіки [Електронний ресурс] / Л. І. Губанова // БИЗНЕСИНФОРМ. – 2009. – № 4 ТОМ – Режим доступу: [http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/bi/2009_4/4\(2\)/4-6.pdf](http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/bi/2009_4/4(2)/4-6.pdf)

4. Короткова О. В. Інвестиційна привабливість підприємства та методика її оцінювання [Текст] / О. В. Короткова // Ефективна економіка. — 2013. — № 6. — С. 32

5. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ. — Режим доступу: [\www/URL:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12)

УДК 631.162

Г. В. Брик кандидат економічних наук, доцент
Львівський національний аграрний університет

УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах ринкових трансформацій суттєве значення відводиться звітності підприємства як основному джерелу інформації для прийняття управлінських рішень. Сьогодні фінансовий облік і звітність поступаються системі управлінського обліку, оскільки керівництву підприємства потрібна оперативна інформація про діяльність підрозділів, яку може забезпечити лише внутрішньогосподарська звітність. Відсутність чіткого законодавчого регламентування управлінського обліку спричинює низку невирішених питань щодо порядку формування та подання внутрішньогосподарської звітності, що зумовлює необхідність подальших досліджень.

Управлінська звітність – це комплекс взаємопов'язаних даних і розрахункових показників, що відображають функціонування підприємства як суб'єкта господарської діяльності, згрупованих в цілому по підприємству та по його структурних підрозділах.

Як стверджує Н. Тлущкевич, система управлінської звітності – це сукупність відповідних форм звітності у взаємопов'язаних показниках за об'єктами обліку для прийняття управлінських рішень. Така звітність призначена для внутрішнього використання, прийняття управлінських рішень, контролю за їх виконанням, прогнозування, планування діяльності структурних підрозділів підприємства та для оцінки виконаних рішень. Основою для складання внутрішньогосподарської звітності є первинні та зведені облікові документи і внутрішні положення підприємства.

Управлінська звітність – це інформаційна основа ефективного функціонування будь-якого підприємства. В умовах ринкових трансформацій поряд з іншими джерелами інформації вона слугує додатковим, так і основним джерелом для прийняття ефективних рішень. Саме управлінська звітність є базою необхідної інформації, інструментом прийняття правильних і обґрунтованих рішень на будь-якому рівні управління.

За результатами аналізу підходів до з'ясування сутності та значення управлінської звітності можна виділити низку спільних поглядів учених щодо поняття «управлінська звітність», а саме:

- управлінська звітність становить собою доволі гнучку систему форм інформації;

- управлінська звітність складається за центрами відповідальності і загалом для підприємства й подається управлінському персоналу різних рівнів;

- управлінська звітність повинна відображати умови, специфіку, особливості діяльності підприємства та потреби управлінського персоналу;

- управлінська звітність – це джерело інформації для контролю, аналізу, бюджетування і прийняття управлінських рішень та ін.

Отже, управлінська звітність є узагальнюючим інструментом інформаційного забезпечення управління підприємством на всіх рівнях для прийняття ефективних рішень. Відсутність єдиної системи управлінської звітності зумовлює формування форм звітності кожним суб'єктом господарювання індивідуально. Це пов'язано з особливостями виробничо-господарської діяльності підприємства та потребами внутрішніх користувачів інформації. Зокрема, на практиці сільськогосподарські підприємства складають форми звітності, які передбачені специфікою процесів вирощування біологічних активів, виробництва сільськогосподарської продукції та порядком відображення їх результатів в обліку.

Однією з основних проблем у формуванні звітності є довільна форма її подачі та неузгодженість даних між структурними підрозділами, які її подають. У результаті до користувача потрапляє невзаємопов'язаний набір форм, які часто суперечать одна одній і відображають недостовірні дані про діяльність структурних підрозділів і підприємства загалом.

Для забезпечення узгодженості даних важливе значення має впровадження на підприємствах системи обліку витрат за центрами відповідальності, об'єктивною основою якої є децентралізація внутрішньовиробничого управління і формування гнучких організаційних структур у складі аграрного формування. При цьому облік за центрами відповідальності функціонує паралельно з традиційною системою бухгалтерського обліку і може бути впроваджений за умови, що в підприємстві чітко визначені сфери відповідальності й конкретизована відповідальність менеджерів за витрати, доходи і фінансові результати.

Основними користувачами внутрішньогосподарської звітності за центрами відповідальності є менеджери всіх рівнів управління і персонал (адміністрація) підприємства. Ведення обліку і складання звітності за центрами відповідальності підвищує дисципліну і відповідальність менеджерів.

Для кожного з видів виробництва в сільськогосподарських підприємствах доцільно використовувати окремі форми управлінської звітності:

- накопичувальні звіти (оперативні) – складаються окремо за видами виробництва біологічних активів, продукції (групами і видами), структурними

підрозділами, центрами відповідальності, сегментами підприємства за короткі проміжки часу (тиждень, місяць тощо);

- зведені звіти (поточні) – складаються на основі накопичувальних форм звітності й містять систематизовані дані за видами виробництва, об'єктами обліку, про діяльність підрозділів (показники сегмента) на певну дату (місяць, квартал);

- підсумкові звіти – відображають результати діяльності структурних підрозділів, центрів відповідальності (сегментів) та підприємства загалом за певний період (квартал, рік).

Отже, аналіз теорії й практики управлінського обліку, вивчення специфічних особливостей вирощування біологічних активів і виробництва сільськогосподарської продукції дають змогу стверджувати, що внутрішній облік та формування звітності в сільськогосподарських підприємствах доцільно організувати за:

- центрами відповідальності (тваринницькі ферми, рільничі й транспортні бригади тощо);

- видами виробництва (рослинництво, тваринництво, допоміжні та обслуговуючі виробництва).

Таким чином, для сільськогосподарських підприємств пропонуємо використання таких форм управлінської звітності:

- відомість розрахунку виробничої собівартості сільськогосподарської продукції (в розрізі галузей, видів, підрозділів, центрів відповідальності, в цілому по підприємству);

- відомість розрахунку повної собівартості сільськогосподарської продукції (в розрізі галузей, видів, підрозділів, центрів відповідальності, в цілому по підприємству);

- відомість розрахунку собівартості виконаних робіт, наданих послуг (в розрізі їх видів, підрозділів, центрів відповідальності, в цілому по підприємству);

- відомість обліку витрат і доходів центру відповідальності (підрозділу підприємства);

- звіт про фінансові результати від реалізації сільськогосподарської продукції (в розрізі галузей, видів, підрозділів, центрів відповідальності, в цілому по підприємству)

- звіт про фінансові результати від виконаних робіт, наданих послуг (в розрізі їх видів, підрозділів, центрів відповідальності, в цілому по підприємству)

Отже, в умовах ринку управлінська звітність є основним джерелом інформації про діяльність підприємства і важливим інструментом контролю за господарською діяльністю його підрозділів. Запропоновані напрями формування системи управлінської звітності в сільськогосподарських підприємствах сприятимуть підвищенню ефективності діяльності структурних підрозділів і суб'єкта господарювання загалом.

С.І. Василішин, канд. екон. наук, член-кореспондент Академії економічних наук України, проректор з науково-педагогічної та виховної роботи, доцент Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ПЕРЕДУМОВИ ТА НАПРЯМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ АГРОБІЗНЕСУ

Зростання економіки України, зміцнення експортного потенціалу та задоволення продовольчих потреб населення прямо пов'язані з економічною безпекою суб'єктів агробізнесу. Останнім часом економічна безпека все частіше стає об'єктом наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних економістів, оскільки є індикатором рівня захищеності підприємства, галузі, чи економіки країни в цілому від ризиків, що особливо загострюються в період економічних криз.

Під економічною безпекою агробізнесу розуміємо сукупність інструментів зниження загроз внутрішнього та зовнішнього середовища з метою отримання максимального прибутку та мінімізації впливу ризиків. При цьому серед об'єктів економічної безпеки, що вимагають захисту, ми виділяємо корпоративну, ресурсну, інформаційну, техногенно-енергетичну, інвестиційно-інноваційну, кадрово-соціальну, фінансову та екологічну складові.

У той же час зміцнення економічної безпеки підприємств агробізнесу сприятиме вдосконаленню стратегічного та тактичного управління небезпеками та можливостями на рівні мікро-, мезо- та мікросередовищ функціонування господарюючих суб'єктів.

Серед комплексу складових управління економічної безпеки агробізнесу вагоме місце відводиться обліково-аналітичному забезпеченню, за допомогою якого досягаються причинно-наслідкові зв'язки між господарським життям та управлінськими рішеннями.

Методологія обліково-аналітичного забезпечення економічною безпекою має врахувати низку вихідних положень, серед яких:

- врахування специфіки функціонування підприємств агробізнесу та дослідження її впливу на методологію бухгалтерського обліку, аналізу та контролю в цілому;
- визначення інституційних передумов системи бухгалтерського обліку в контексті управління економічною безпекою в контексті міжнародної та національної практик;
- обґрунтування методології формування архітектури системи обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою агробізнесу;
- виокремлення інформаційної безпеки як складова економічної безпеки та організаційних регламентів її захисту;

- запровадження діагностики економічної безпеки на основі економетричного моделювання та прогнозування економічних явищ і процесів;
- розробка методики до напрямів зміцнення економічної безпеки аграрних підприємств на основі стратегічного аналізу.

Таким чином, за допомогою послідовного функціонування підсистем обліку, аналізу та контролю забезпечується прийняття управлінських рішень, зокрема в частині управління ризиками діяльності, що забезпечить належних рівень економічної безпеки агробізнесу (рисунок).

Серед ризиків, які впливають на економічну безпеку, додатково виокремимо такі:

- ризик банкрутства
- ризик не розкриття;
- ризик зменшення ліквідності;
- ризик зростання вартості капіталу;
- ризик не оптимальності структури капіталу;
- ризик накопичення дебіторської заборгованості.

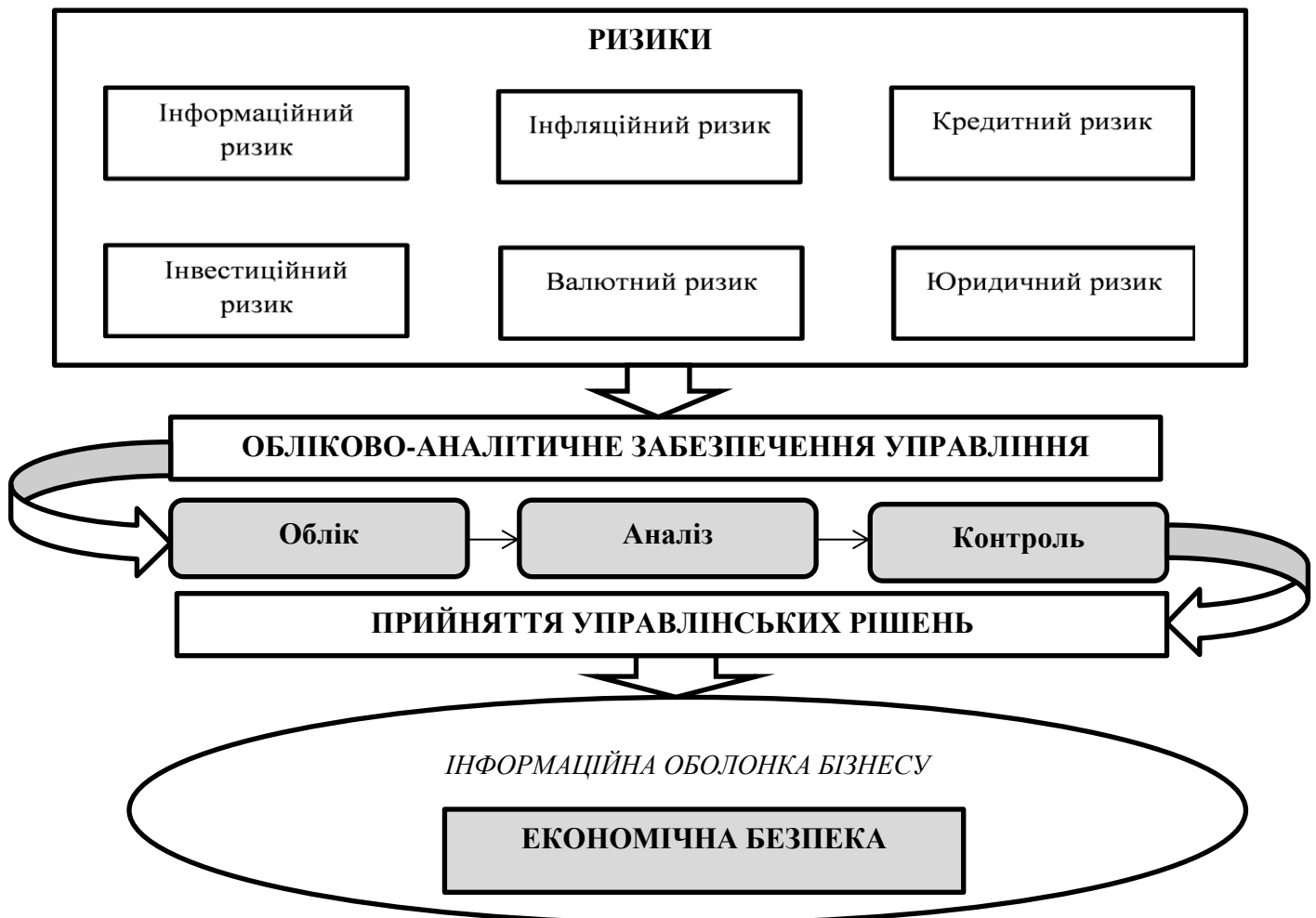


Рис. Структурно-логічна модель обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою агробізнесу

Джерело: авторська розробка.

Зазначимо, що на підприємствах агробізнесу бухгалтерський облік має свої специфічні особливості, притаманні галузі, що обумовлює дещо іншу ієрархію інформації, що потребує захисту в системі зміцнення безпеки:

1. інформація про правовий статус, форму власності, організаційну структуру та капітал підприємства;
2. відомості про якість ґрунтів, розмір посівних площ, поголів'я, рух біологічних активів та їх вартість;
3. інформація про виробничі потужності (основні засоби);
4. інформація про оборотні активи, наявність та умови зберігання матеріалів;
5. розрахункова інформація про обсяги дебіторської і кредиторської заборгованості та відомості про контрагентів;
6. інформація про персонал та джерела його поповнення;
7. інформація про доходи і витрати, рентабельність, продуктивність праці та фінансовий стан;
8. інформація податкового обліку.

Таким чином, управління ризиками є визначальним важелем зміцнення економічної безпеки підприємств за умов ринку. Ефективність такого управління залежить від належного інформаційно-аналітичного забезпечення, яке представлене раціональною побудовою фінансового, управлінського обліку, аналізу та контролю.

Основними напрямками обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою агробізнесу мають стати:

- створення підрозділів з моніторингу стану економічної безпеки;
- розробка специфічного фрагменту документообігу в частині складання та обробки документів та реєстрів, пов'язаних з економічною безпекою;
- розробка специфічних підходів до облікової політики в частині визнання, оцінки та відображення на рахунках обліку операцій, пов'язаних з економічною безпекою підприємства;
- розкриття інформації щодо економічної безпеки в управлінській звітності;
- постійний моніторинг рівня безпеки та прогнозування її розвитку на основі економетричного моделювання та факторного аналізу, тощо.

І.В. Горковенко, канд. екон. наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В ЧАСТИНІ ОБЛІКУ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Облікова політика - сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності, тобто це вибір самим підприємством певних і конкретних методик, форм і техніки ведення бухгалтерського обліку, виходячи з діючих нормативних актів і особливостей діяльності підприємства. Облікова політика організації, є важливим інструментом податкового планування.

Потенційними користувачами, що аналізують облікову політику підприємства, є: керівник організації; бухгалтер організації, тому що формує облікову політику й виконує її у своїй роботі; аудитор, тому що облікова політика є одним з об'єктів аудиторської перевірки, і з неї звичайно починається сам процес перевірки; податкова інспектор, тому що від багатьох принципів облікової політики залежить порядок формування того або іншого об'єкта оподаткування.

При формуванні облікової політики на підприємстві потрібно:

- 1) дотримуватись норм національного законодавства, вимог П(С)БО та інших нормативних документів щодо регулювання бухгалтерського обліку;
- 2) сприяти формуванню якісної інформаційної бази бухгалтерського обліку (через системний характер) та оптимальному розкриттю інформації у фінансовій звітності;
- 3) враховувати особливості діяльності підприємства (організаційних, технологічних, чисельності та кваліфікації облікових кадрів, рівня технічного оснащення бухгалтерії), власні інтереси, а також різних груп користувачів щодо облікової інформації.

Облікова політика є складовою частиною фінансової звітності підприємства та повинна відображатися у примітках до фінансових звітів. Отже, саме вона дозволяє поєднати ведення бухгалтерських операцій та складання фінансової звітності.

На облікову політику впливають такі фактори: технічне забезпечення (комп'ютерна техніка, програмні продукти, засоби оргтехніки тощо); наявність ефективної системи інформаційного забезпечення підприємства (за всіма необхідними для підприємства напрямками); рівень кваліфікації управлінських та бухгалтерських кадрів; система матеріального заохочення та матеріальної відповідальності за коло обов'язків, які виконують працівники.

При веденні бухгалтерського обліку необхідно забезпечити незмінність протягом поточного року прийнятої методології відображення окремих господарських операцій та оцінки майна.

Облікова політика установи є основою внутрішнього регулювання обліку, і щоб вона набула нормативного статусу, її формалізують у вигляді наказу про облікову політику.

У Наказі про облікову політику, доцільно передбачити розділ «Операції в іноземній валюті» у якому розкрити інформацію щодо порядку:

- а) відображення в бухгалтерському обліку операцій в іноземній валюті;
- б) проведення перерахунку «валютних» статей фінансової звітності;
- в) перерахунку та консолідації статей фінансової звітності з іноземної валюти у валюту звітності;
- г) розкриття інформації про валютні операції в примітках до фінансової звітності.

Щодо перших трьох позицій, то при розкритті в обліковій політиці порядку відображення в обліку зазначених об'єктів та їх оцінки у фінансовій звітності, необхідно пам'ятати, що оцінка активів, зобов'язань, власного капіталу, а також доходів та витрат визначається за принципами та методикою, описаною у відповідних П(С)БО. Якщо ж вартість даних статей виражена в іноземній валюті, то виникає питання їх переведення у гривневий еквівалент. Ключовим моментом в даному випадку виступає інструмент переведення – валютний курс, який діяв на дату здійснення операції в іноземній валюті.

А під валютним курсом розуміють не курс комерційного банку чи валютної біржі, через які проводилася операція, не розрахунковий чи усереднений, а встановлений НБУ курс гривні до грошової одиниці іншої країни.

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» (стаття 36), саме НБУ встановлює офіційний курс гривні до іноземних валют та оприлюднює його. З даними валютними курсами та їх динамікою можна ознайомитися на офіційному сайті НБУ.

Для порівняння, міжнародні норми, а саме МСБО 21 дозволяє також застосовувати курс, який наближається до фактичного валютного курсу на дату здійснення операції. Наприклад, для всіх операцій, які були здійснені в іноземній валюті протягом тижня або місяця, може бути застосований середній валютний курс даної валюти. У вітчизняному П(С)БО такого положення не передбачено.

Тим більше за таким середнім курсом (на підставі курсів Національного банку) визначається, починаючи з 2018 р. приналежність підприємства до певної групи: мікропідприємства, малі, середні та великі підприємства у відповідності до критеріїв, які встановлені в іноземній валюті, а саме в євро.

Слід відмітити, що у відповідності до змін, які відбулись 5 жовтня 2017 р. у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Передбачена можливість, на вимогу користувачів, додаткового перерахування статей фінансової звітності в іноземну валюту. Але механізм такого перерахунку на законодавчому рівні не прописаний. Нами узагальнено механізм перерахунку статей фінансової звітності в іноземну валюту у відповідності до існуючих норм законодавства (табл. 1).

Методика перерахунку статей фінансової звітності в іноземну валюту

Елементи фінансової звітності		Методика перерахунку
Активи	Незалежно від виду	За поточним валютним курсом на дату складання фінансової звітності
Зобов'язання		
Власний капітал	Зареєстрований (пайовий) капітал	За історичним валютним курсом (який діяв на дату оголошення статутного капіталу; зміни розміру статутного капіталу)
	Неоплачений капітал	
	Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)	Величина, на яку збільшується нерозподілений прибуток у звітному періоді, перераховується за середнім курсом
	Резервний капітал	За історичним курсом на дату формування
Доходи, Витрати	Незалежно від виду	За курсом на дату визнання або середнім валютним курсом за звітний період

Відсутність регламентації порядку перерахунку статей фінансової звітності в іноземну валюту відповідно до національних П(С)БО вимагає обґрунтування в обліковій політиці кожного підприємства, яке здійснює зовнішньоекономічну діяльність необхідності здійснення такого перерахунку, зазначення факту відмінності валюти представлення від функціональної валюти, обґрунтування порядку її вибору, методу перерахунку, валютного курсу, застосованого до перерахунку елементів фінансової звітності.

Нами виділено перелік питань, які мають бути обов'язково висвітлені у Наказі про облікову політику: а) порядок первісної оцінки активів, вартість яких виражена в іноземній валюті; б) порядок оцінки зобов'язань та елементів власного капіталу, які виражені у валюті; в) порядок визначення величини доходів та витрат, які виникли в результаті здійснення валютних операцій; г) вказати перелік рахунків обліку операцій в іноземній валюті з детальним виділенням субрахунків відповідних рівнів для можливості організації аналітичного обліку; д) вказати чітку межу між поняттям курсової різниці та інших доходів чи витрат, які виникають при здійсненні операцій в іноземній валюті при зміні валютного курсу та описати особливості їх відображення на рахунках обліку.

Вважаємо за доцільне привести норми П(С)БО до міжнародних стандартів на предмет внесення змін щодо можливості застосовувати середній валютних курс вітчизняними підприємствами. У разі прийняття таких змін, в обліковій політиці варто буде зазначати період, за який буде розраховуватись середній валютний курс для перерахунку. Тим більше за таким середнім курсом (на підставі курсів Національного банку) визначається, починаючи з 2018 р. приналежність підприємства до певної групи: мікропідприємства, малі, середні та великі підприємства у відповідності до критеріїв, які встановлені в іноземній валюті, а саме в євро.

Н. Г. Гончаренко, кандидат економічних наук, доцент
Національна академія Національної гвардії України

РОЛЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Як відомо, сьогодні країна проводить низку наймасштабніших реформ як в економічній, так і в соціальній сфері. Необхідність їх проведення викликана тим, що Українська система намагається інтегруватися в світовий економічний простір. Одним із напрямків проведення цих реформ, є приведення системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів. Слід зазначити, що з часу прийняття Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» в цьому напрямку проведено досить велику роботу. Сьогодні значне реформування відбувається в державному секторі та особливої актуальності набирають питання формування та використання державних фінансів, належної організації системи обліку та контролю в бюджетних установах.

Так Скалюк Р. В. звертає увагу на те, що «В сучасних умовах високої фінансової нестабільності та реальної відсутності економічного розвитку національної економіки проблема фінансового забезпечення бюджетних установ набуває особливої актуальності та потребує розробки адекватних науково-прикладних підходів для забезпечення її раціонального вирішення. Процес фінансування бюджетних організацій потребує невідкладної оптимізації, в основу якої повинен бути покладений дієвий підхід щодо забезпечення ефективного управління грошовими потоками бюджетних установ, на основі використання відповідних технологій бухгалтерського обліку» [1 с. 42].

Бюджетні установи, як відомо, мають свої специфічні особливості, які пов'язані з виконанням своїх функцій та завдань, що відображується перш за все на закупівлі різних матеріалів для свого повсякденного використання. А від так, кожна така установа по різному витрачає кошти, що їм виділяє держава. Для прозорості витрачання коштів на різні види закупівель, була розроблена та втілена в життя система ProZorro, яка є головним елементом проведення реформи державних закупівель в Україні, а її основна мета - це прозорість та довіра до бізнесу. За допомогою цієї системи, бюджетні установи планують та здійснюють свої закупівлі, а інформація, яку можна знайти в он-лайн є прозорою та доступною для контролю та перевірок.

Але, не зважаючи на певні складності пов'язані з реформуванням державного сектору, не слід забувати про формування дієвого механізму розвитку, перш за все, економіки країни, як одного з головних, який приймає участь у формуванні коштів державного бюджету. До того ж, затяжна економічна криза вносить свої певні корективи в цьому напрямку. Із-за

скорочення обсягів виробництва, виробничий сектор економіки знаходить різні шляхи подолання спаду. Все це призводить лише до того, що скорочуються обсяги надходження коштів до державного бюджету. Відповідно, на рівні держави відбувається поточне коригування доходів і витрат. Держава намагається знайти різні шляхи подолання кризи в економіці країни та надати всіляку допомогу працюючому сектору, який є одним з основних, що приймає участь у формуванні коштів державного бюджету.

Як відмічає Нецора Т. Г. «в складні для держави економічні часи підвищується роль державного сектору як інструменту виконання нею своїх функцій. Адекватне визначення складових частин та обсягів державного сектору має важливе значення для виявлення наявного потенціалу держави.» [2, с. 45].

В цьому напрямку досить пильна увага приділяється саме питанням надходження та витрачання бюджетних коштів. А особливістю функціонування установ бюджетного сектору є те, що вони фінансуються виключно з державного бюджету. А відтак, одним з головних завдань, що стоять перед такими установами є необхідність ефективного та раціонального використання наданих їм коштів. За сучасних умов досягти цього можливо тільки при належній організації обліку та контролю за витрачанням коштів. А враховуючи те, що держава має наміри інтегруватися до Євросоюзу, необхідно провести кардинальні зміни всієї системи обліку.

Як відмічає Хомуляк Т. І. «Сьогодні стоїть завдання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Тому, перехід національної системи бухгалтерського обліку у бюджетних установах та складання звітності за міжнародними стандартами є позитивним та необхідним кроком. Реалізація політики держави в напрямку інтеграції країни в світове співтовариство вимагає адаптації економічної інформації до міжнародних вимог та стандартів, і перш за все, облікової інформації. Однією з умов ефективної адаптації є приведення методики та методології вітчизняної системи бухгалтерського обліку відповідно до встановлених норм та вимог за Міжнародними стандартами фінансової звітності. Перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності в державному секторі необхідний для підвищення прозорості державних і місцевих фінансів, якості та достовірності бюджетного обліку, забезпечення максимально повного відображення неохоплених на сьогоднішній час фінансових операцій, створення умов для аналізу рівня і динаміки бюджетної заборгованості, оцінки ефективності бюджетних послуг, які надаються.» [3, с. 75].

Зважаючи на особливості функціонування державного сектора та враховуючи всі зміни в різних галузях економіки країни першочергового значення потребує приведення обліку в бюджетних установах до єдиної, а головне прозорої системи, яка буде чітко та аргументовано вести контроль за витрачанням бюджетних коштів.

До того ж як відмічають Мазур В. А., Яремчук Н.Ф. та Дубовий Ю. В «модернізація бюджетного обліку відбувається значно повільніше, ніж в інших

сферах. У зв'язку із процесами гармонізації системи бухгалтерського обліку та звітності в Україні з міжнародними стандартами та директивами ЄС, особливої актуальності набуває пошук шляхів удосконалення національних підходів до бухгалтерського обліку державних та комунальних підприємств, установ та організацій.» [4, с. 24].

Звертаючи увагу на особливості та проблеми реформування системи обліку у бюджетних установах було запроваджено та введено в дію новий План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, ряд Інструкцій в яких визначені основні завдання та напрямки втілення в життя розроблених заходів.

Як показує практика, в системі організації бухгалтерського обліку значну увагу слід приділяти своєчасності та точності відображення всіх операцій, що дасть можливість сформулювати необхідну інформацію для проведення контролю. Питання важливості формування економічної інформації є першочерговим в організації обліку та контролю. [5, с. 147 ; 6, с. 16]

То ж, розглядаючи питання про особливість бухгалтерського обліку в бюджетних установах слід зазначати, що його організація пов'язана, перш за все, з необхідністю дотримання планування обсягів фінансування на поточний період та контролю за їх витрачання, а від так його необхідно проводити відповідно до умов чинного законодавства, особливостей функціонування бюджетних установ та основних принципів.

Список використаних джерел

1. Скалюк Р. В. Бухгалтерський облік грошових потоків бюджетних установ / Р.В. Скалюк // Вісник ЖДТУ.- 2014.- № 1 (67).- с. 42 -51.

2. Нецора Т. Г. Методичні питання визначення обсягу та структури державного сектору економіки України / Т. Г. Нецора // Науковий вісник Мукачівського державного університету (серія економіка).- 2016. -Випуск 1(5).- с. 45 – 49.

3. Хомуляк Т. І. Особливості обліку у бюджетних установах в умовах сьогодення / Т.І. Хомуляк // Вісник ЖДТУ (серія економічні науки). - 2014.- № 2 (68).- с. 75-81.

4. Мазур В. А., Яремчук Н. Ф., Дубовий Ю. В. Стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в бюджетних установах відповідно до сучасних вимог міжнародних стандартів / В. А. Мазур, Н. Ф. Яремчук, Ю. В. Дубовий // Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. - 2017.- № 9.- с. 23-30.

5. Гончаренко Н.Г. Роль економічної інформації в прийнятті ефективних управлінських рішень / Н.Г. Гончаренко // Науковий вісник Херсонського державного університету (серія «Економічні науки» - Херсон, 2018, № 28-2. с. 145-148.

6. Гончаренко Н.Г, Ахтарєєва О.І Роль первинного обліку у формуванні економічної інформації / Н.Г. Гончаренко, О.І. Ахтарєєва // Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу та фінансів в агропромисловому виробництві України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-

конференції молодих учених, студентів, аспірантів, 25 квітня 2018 року. – Харків: ХНАУ, 2018. – с.15 – 17.

УДК 657.3

С.В. Гудков, кандидат экономических наук, доцент
Белорусская государственная сельскохозяйственная академия

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ФИНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КРЕСТЬЯНСКОГО (ФЕРМЕРСКОГО) ХОЗЯЙСТВА В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ МСФО

В соответствии с Указом Президента Республики Беларусь № 311 от 31.08.2017 г. «О бухгалтерском учете в крестьянских (фермерских) хозяйствах» установлен особый порядок бухгалтерского учета для небольших крестьянских (фермерских) хозяйств, являющихся плательщиками единого налога для производителей сельскохозяйственной продукции. Согласно данного нормативно-правового документа фермерским хозяйствам со средней численностью работников 15 и менее человек и выручкой в год не более 110 тыс. базовых величин предоставляется с 01.01.2018 г. право на ведение бухгалтерского учета по упрощенной форме в книге учета доходов и расходов крестьянского хозяйства, в том числе лично их руководителями. Введение в действие Указа позволило оптимизировать организацию и ведение бухгалтерского учета деятельности в крестьянских (фермерских) хозяйствах.

Однако результаты проведенного исследования организации бухгалтерского учета в крестьянских (фермерских) хозяйствах показывают на ряд еще нерешенных проблем. В их числе имеются вопросы объективности определения финансового результата деятельности крестьянского (фермерского) хозяйства, применяющего упрощенную форму бухгалтерского учета. Согласно данной методики учета конечный финансовый результат деятельности определяется как разница между его доходами и расходами. Но результаты исследования показывают, что данная методика имеет свои недостатки, которые влияют на объективность и реальность его определения. Так, в величину расходов, согласно данной методики, относятся затраты, в том числе связанные с приобретением товарно-материальных ценностей в течение отчетного периода. Однако часть этих товарно-материальных ценностей иногда не потребляется и переходит на следующий период. В связи с чем возникает завышение годовой суммы расходов крестьянского (фермерского) хозяйства, а следовательно, приводит к занижению его конечного финансового результата деятельности. Таким образом, методика определения финансового результата, базирующаяся на разнице доходов и расходов, может давать искаженную информацию о сумме получаемой прибыли (убытка).

Результаты исследований показали, что для объективной оценки конечного финансового результата деятельности следует вносить определенные корректировки в части годовой суммы расходов крестьянского (фермерского) хозяйства. Данные изменения касаются сумм приобретенных товарно-материальных ценностей, а также изменения стоимости остатков материальных ценностей на начало и конец отчетного периода. В основе предложенной методики определения финансового результата деятельности предлагаем использовать рекомендации международного стандарта по бухгалтерскому учету IAS 1 «Представление финансовой отчетности». Согласно данного стандарта финансовый результат следует откорректировать на изменение стоимости остатков материальных ценностей, животных и незавершенного производства на начало и конец отчетного периода. Поэтому фермеру следует проводить инвентаризацию материальных ценностей, молодняка животных и незавершенного производства на конец отчетного периода и на основании ее данных составлять Расчет изменения стоимости материальных ценностей, животных и незавершенного производства (таблица 1).

Таблица 1

Расчет изменения стоимости материальных ценностей, животных и незавершенного производства крестьянского (фермерского) хозяйства за 2017 год

Наименование материальных ценностей	Единица измерения	Наличие на начало года		Наличие на конец года		Изменение стоимости (+, -), руб.
		кол-во	стоимость, руб.	кол-во	стоимость, руб.	
<i>Материальные ценности:</i>						
аммиачная селитра	т	0,8	640	0	0	-640
суперфосфат	т	0,4	1000	1,0	2500	1500
дизельное топливо	л	500	625	1700	2125	1500
ячмень	ц	320	5206	290	4717	-489
пшеница	ц	270	5724	415	8800	3076
блоки газосиликатные	м ³	5	385	7	539	154
Итого:	х	х	13580	х	18681	5101
<i>Незавершенное производство:</i>						
озимая пшеница	га	9	720	5	400	-290
Итого:	х	х	720	х	400	-290
<i>Молодняк животных:</i>						
—	—	—	—	—	—	—
Итого:	х	х	—	х	—	—
Всего:	х	х	14300	х	19081	4781

Таким образом при увеличении стоимости продукции, материалов, животных и незавершенного производства на конец года по сравнению с их стоимостью на начало года, на сумму превышения сокращаются расходы за год крестьянского (фермерского) хозяйства. А в случае уменьшения их стоимости на конец года расходы хозяйства увеличиваются на эту сумму. Так, согласно

предлагаемой методики и на основании данных таблицы 1, расходы хозяйства следует уменьшить на 4781 руб. Таким образом, финансовый результат, полученный путем вычитания скорректированных затрат из полученных доходов, будет фактическим результатом деятельности крестьянского (фермерского) хозяйства за определенный период, что позволит объективно отражать фактическую величину полученной прибыли (убытка) и в целом даст возможность точно оценивать экономическую эффективность деятельности данных субъектов хозяйствования в агропромышленном комплексе Республики Беларусь.

УДК 657.429

Е.А. Гудкова, канд. экон. наук, доцент

УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»

ПОРЯДОК ОТРАЖЕНИЯ БИОЛОГИЧЕСКИХ АКТИВОВ И СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ НА СЧЕТАХ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

Довольно высокую долю в ресурсном потенциале сельскохозяйственных организаций составляют биологические активы как часть краткосрочных активов предприятия. Они оказывают значительное влияние на результаты их деятельности. Это, в свою очередь, требует их детального учета и оценки.

В МСФО больше внимания уделяется порядку учета, представления финансовой отчетности и раскрытия информации о биологических активах. В соответствии с МСБУ IAS 41 «Сельское хозяйство» [2] под биологическими активами понимаются живущие животные и растения.

Данный стандарт применяется для учета сельскохозяйственной продукции в момент ее сбора. При этом животные и растения поддаются биотрансформации, в процессе которой в биологическом активе происходят количественные и качественные изменения. Организация должна признать биологический актив если:

- она контролирует актив;
- существует высокая вероятность получения от него будущих экономических выгод;
- справедливую и экономическую стоимость актива можно достоверно оценить.

Биологический актив оценивается по справедливой стоимости за минусом расходов на продажу на дату признания и на конец каждого отчетного периода.

В настоящее время понятие биологических активов отсутствует в белорусской практике учета, однако это не означает, что биологические активы как таковые отсутствуют в Республике Беларусь. Исходя из этого, назревает

необходимость выделения биологических активов как отдельного объекта бухгалтерского учета, отличного от других и обладающего рядом свойств.

Проведенное нами исследование научной литературы [1] позволяет заключить, что биологические активы – отдельная категория активов, которая требует обособленного представления на счетах бухгалтерского учета.

На современном этапе перехода на международные стандарты финансовой отчетности не выделено синтетических счетов для обеспечения отражения данных о справедливой стоимости биологических активов и сельскохозяйственной продукции. С целью устранения этих недостатков следует внести изменения в план счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности сельскохозяйственных организаций (таблица 1).

В таблице 2 представлен рекомендуемый порядок отражения биологических активов и сельскохозяйственной продукции на счетах бухгалтерского учета.

Таблица 1

Предлагаемые счета и субсчета для учета биологических активов и сельскохозяйственной продукции

Счет	Субсчет
11 «Текущие биологические активы животноводства»	11.1 «Текущие биологические активы животноводства»
12 «Текущие биологические активы растениеводства»	12.1 «Текущие биологические активы растениеводства»
14 «Резервы под снижение стоимости запасов»	14.1 «Резерв под снижение стоимости биологических активов»
43 «Готовая продукция»	43.1 «Готовая продукция животноводства» 43.2 «Готовая продукция растениеводства»
92 «Доходы и расходы от оценки биологических активов по справедливой стоимости»	92.1 «Доходы от первоначального признания биологических активов по справедливой стоимости» 92.2 «Доходы от первоначального признания сельскохозяйственной продукции по справедливой стоимости» 92.3 «Доходы и расходы от изменения справедливой стоимости биологических активов и сельскохозяйственной продукции» 92.4 «Расходы на содержание биологических активов и получение сельскохозяйственной продукции» 92.5 «Прибыль (убыток) от сельскохозяйственной деятельности»

Бухгалтерский учет биологических активов, сельскохозяйственной продукции на предлагаемых счетах бухгалтерского учета позволит:

– выполнить требования международных стандартов о систематизации бухгалтерского учета по отдельному объекту учета;

– подготовить информацию для целей управленческого учета и для заполнения специализированных форм бухгалтерской (финансовой) отчетности;

– отражать в бухгалтерском учете биологические активы и сельскохозяйственную продукцию.

Таблица 2

Рекомендуемый порядок отражения биологических активов и
сельскохозяйственной продукции на счетах бухгалтерского учета

№ п.п.	Хозяйственная операция	Дебет	Кредит
<i>1. Поступление краткосрочных биологических активов за счет воспроизводства</i>			
1.1	Отражена справедливая стоимость произведенных краткосрочных биологических активов	11.1 (12.1)	92.1
1.2	Отражена себестоимость произведенных краткосрочных биологических активов (оценка по себестоимости)	92.4	20, 23, 25, 26
1.3	Переведены краткосрочные биологические активы в долгосрочные	08.5 01	11.1 08.5
<i>2. Получение сельскохозяйственной продукции</i>			
2.1	Оприходование сельскохозяйственной продукции по справедливой стоимости	43	92.2
2.2	Отражены расходы на содержание, получение сельскохозяйственной продукции (для сельскохозяйственной продукции и биологических активов, учитываемых по справедливой стоимости)	20,23,25, 26,29 92.4	02,10,70 20,23,25, 26,29
<i>3. Последующая оценка биологических активов</i>			
3.1	Отражено увеличение справедливой стоимости биологических активов	11.1 (12.1)	92.3
3.2	Отражено уменьшение справедливой стоимости биологических активов	92.3	11.1 (12.1)
3.3	Отражено снижение справедливой стоимости биологических активов, если создается резерв под снижение стоимости биологических активов	92.3	14.1
<i>4. Реализация краткосрочных биологических активов, сельскохозяйственной продукции</i>			
а) реализация краткосрочных биологических активов (по справедливой стоимости)			
4.1а	Отражена задолженность покупателя	62	90.1
4.2а	Налог на добавленную стоимость (если применимо)	90.2	68
4.3а	Себестоимость продаж (справедливая стоимость)	90.4	11.1 (12.1)
б) реализация сельскохозяйственной продукции			
4.1б	Отражена задолженность покупателя	62	90.1
4.2б	Налог на добавленную стоимость (если применимо)	90.2	68
4.3б	Отражена себестоимость продаж	90.4	43
<i>5. Формирование финансового результата</i>			
5.1	Списание внутренними записями в конце отчетного периода результата от сельскохозяйственной деятельности по счету 92: – доходов – расходов	92.1,92.2, 93.3 92.5	92.5 92.3, 92.4
5.2	Формирование финансового результата от с.-х. деятельности по итогам года: – прибыль – убыток	92.5 99	99 92.5
5.3	Закрытие счета 99 «Прибыли и убытки» (заключительные обороты текущего года): – прибыль – убыток	99 84	84 99

Библиографический список

1. Выручаева, А.Е. Развитие бухгалтерского учета биологических активов и сельскохозяйственной продукции: автореф. ... дис. канд. экон. наук: 08.00.12 / А.Е. Выручаева; РГАУ–МСХА им. К.А. Тимирязева. – Москва, 2011. – 22 с.

2. Международный стандарт финансовой отчетности (IAS) 41 «Сельское хозяйство» [Электронный ресурс]. URL: http://www.minfin.gov.by/upload/accounting/mfso/post_190816_657_20.pdf

УДК 336.221:334.012.64

Подолянчук О.А. кандидат економічних наук

Єлкіна А.Т. студент

Вінницький національний аграрний університет

СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

На сучасному етапі розвитку економіки України рушійною силою є саме розвиток малого підприємництва. За умов сучасності досить важливе значення посідає питання ефективного та раціонального введення обліку та оподаткування суб'єктів малого підприємництва, а також виявлення та подолання негативних факторів, що заважають діяльності підприємств. Саме якісно налагоджена система обліку та оподаткування допомагає підприємству залишатися конкурентоспроможним, виходити на нові ринки торгівлі, ефективно використовувати свої ресурси для досягнення максимально високих результатів.

Вдосконаленню системи обліку на малих підприємствах присвячено низку праць науковців, серед яких: Гоголь Т.А., Кучер С.В., Михайлова М.Г., Подолянчук О.А., Чирва А.А. та інших. Проте питання вдосконалення системи обліку є відкритим та потребує вирішення. Чинні нормативно-правові акти, які регламентують ведення бухгалтерського обліку на малих підприємствах, мають багатоваріантність, а звідси й проблему вибору ефективної форми організації бухгалтерського обліку.

Відповідно до змін, введених у 2018 році в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»[3], приведено класифікацію підприємств (крім бюджетних установ). Тепер усі підприємства можуть належати до мікропідприємств, малих, середніх або великих підприємств. Отже, суб'єктами малого підприємництва є:

1. мікропідприємства, показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передуює звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв:

- балансова вартість активів – до 350 тисяч євро;

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) до 700 тисяч євро;
- середня кількість працівників – до 10 осіб.

2. малі підприємства, показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв:

- балансова вартість активів до 4 мільйонів євро;
- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 8 мільйонів євро;
- середня кількість працівників – до 50 осіб[3].

Проте в Господарському кодексі приведено інші критерії, до мікропідприємств належать:

1. фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці:

- середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб;
- річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

2. юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності:

- середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб;
- річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України[1].

До малих підприємств відповідно до ст.55 Господарського кодексу України відносять:

1. фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці:

- середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб;
- річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

2. юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності:

- середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб;
- річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України[1].

Отже, ми бачимо, що трактування значення суб'єкта малого підприємництва законодавством є неоднозначним, і може викликати плутанину при обранні системи обліку та оподаткування.

Суб'єкти малого бізнесу можуть застосовувати два варіанти оподаткування: загальну та спрощену системи оподаткування[2].

Варто зазначити, що спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених Податковим Кодексом, на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності[2].

Перевагами спрощеної системи оподаткування є простота нарахування єдиного податку; спрощене ведення обліку і відносна простота заповнення звітності; звільнення від сплати платником єдиного податку, низки податків і обов'язкових платежів; витрати на оплату продукції платників єдиного податку-юридичних осіб можуть бути віднесені на витрати контрагентами-платниками податку на прибуток. Недоліком є те що базою оподаткування є весь обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), без вирахування витрат підприємства[2].

Суб'єкти малого підприємництва можуть обирати і загальну систему обліку та оподаткування.

На думку Подолянчук О.А., перевагами загальної системи обліку є відсутність обмежень у видах діяльності та обсягу доходу і кількості працівників; більш ширша можливість планування та оптимізації оподаткування (внаслідок впливу обсягу видатків на базу оподаткування); розмір сплачуваного податку на прибуток прямо залежить від обсягу прибутку за звітний період. Проте складність адміністрування (більш суворі вимоги до ведення обліку та складання звітності); досить високе податкове навантаження, особливо за наявності найманих працівників, зумовлюють труднощі в застосування даної форми обліку[4].

На думку Чирва А.А. перевагами загальної системи оподаткування є те, що її можуть застосовувати усі суб'єкти господарювання без обмежень одразу після реєстрації, сума сплаченого податку прямо залежить від результатів фінансово-господарської діяльності[5].

Результати проведеного дослідження дають можливість відзначити, що існуючі на сьогодні два варіанта системи оподаткування для суб'єктів малого підприємництва впливають на їх розвиток, розширення сфери діяльності, покращення економіки держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436 – IV[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. №2755-VI[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua>.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в УкраїніЗакон

України від 16.07.1999 р. №996-XIV[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua>.

4. Подолянчук О.А. Організація обліку суб'єктами малого підприємництва/ О.А. Подолянчук// Ефективна економіка. – № 4. – 2017[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=553>.

5. Чирва А.А. Вибір системи оподаткування обліку та звітності суб'єктів господарювання: проблеми та шляхи їх вирішення / А.А. Чирва // Львівська політехніка. – 2014. – №797. – с.215-217.

УДК 658. 15

Н.Ю. Захарова, кандидат економічних наук, доцент

В. О. Парапанов, магістр

Таврійський державний агротехнологічний університет

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ

Для нормального функціонування системи фінансового менеджменту на практиці існує відповідна система забезпечення, яка дозволяє реалізувати його науковий і методичний потенціал.

Вона включає:

- підсистему організаційного забезпечення фінансового менеджменту;
- підсистему інформаційного забезпечення фінансового менеджменту;
- підсистему оцінки фінансово стану підприємства;
- підсистему фінансового планування і прогнозування;
- підсистему внутрішнього фінансового контролю і фінансового контролінгу.

Підсистема інформаційного забезпечення фінансового менеджменту являє собою сукупність спеціальних заходів і процедур, які забезпечують процес безперервного цільового підбору відповідних даних, які необхідні для здійснення аналізу, прогнозування, планування, організації, координації, мотивації і регулювання, тобто реалізації основних функцій управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Конкретні показники цієї підсистеми формуються із зовнішніх та внутрішніх джерел. В свою чергу останні поділяються на три основні групи: показники фінансової звітності підприємства, показники управлінського обліку підприємства, нормативно-планові показники, що пов'язані з фінансовим розвитком підприємства [1].

Основою прийняття обґрунтованих управлінських рішень є своєчасний і всебічний аналіз, що здійснюється з використанням фінансової звітності.

Згідно з НП(С)БО 1 фінансова звітність - бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [3].

Відповідно метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

Користувачами фінансової звітності виступають як фізичні так і юридичні особи – суб'єкти економічної діяльності, у т. ч. керівництво підприємства, менеджери певних ланок управління підприємством, фінансово-кредитні установи, інвестори, банки, органи державної фіскальної служби, органи статистики, контрольно-ревізійна служба України, фірми – контрагенти та ін.

Згідно із НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» фінансова звітність включає [3]:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан), форма № 1- звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал;

- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», форма № 2 - звіт про доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід;

- Звіт про рух грошових коштів, форма № 3 - звіт, який відображає надходження і вибуття грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;

- Звіт про власний капітал, форма № 4 - звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду;

- Примітки до фінансової звітності, форма № 5 - сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінансової звітності, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними НП(С)БО або МСФЗ.

П(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами» закріплено форма №6 «Додаток до Приміток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами».

Фінансова звітність складається і подається відповідно до належності підприємств до певної групи: мікропідприємств, малих, середніх або великих підприємств, що закріплено у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». При цьому достатньо відповідати двом з трьох наведених критеріїв (табл. 1) [2].

Відзначимо, що юридичні особи - суб'єкти середнього і великого підприємництва подають повний комплект фінансової звітності, суб'єкти малого підприємництва (окрім суб'єктів мікропідприємництва) - фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (Баланс, форма № 1-м; Звіт про фінансові результати, форма № 2-м), суб'єкти мікропідприємництва - спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (Баланс, форма № 1-мс; Звіт про фінансові результати, форма № 2-мс).

Класифікація підприємств відповідно до закону України
«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»

Вид підприємства	Критерії (на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному)		
	Балансова вартість активів	Чистий дохід від реалізації товарів (робіт, послуг)	Середня кількість працівників
Мікропідприємства	до 350 тис. євро	до 700 тис. євро	до 10 осіб
Малі	до 4 млн. євро	до 8 млн. євро	до 50 осіб
Середні	до 20 млн. євро	до 40 млн. євро	до 250 осіб

Звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік. Проміжна фінансова звітність складається за результатами першого кварталу, першого півріччя, дев'яти місяців. Крім того, відповідно до облікової політики підприємства фінансова звітність може складатися за інші періоди.

Фінансова звітність підприємства формується з дотриманням таких принципів: автономності підприємства, безперервності діяльності, періодичності, історичної (фактичної) собівартості, нарахування та відповідності доходів і витрат, повного висвітлення, послідовності, обачності, превалювання сутності над формою, єдиного грошового вимірника.

В першу чергу фінансова звітність є основою для проведення фінансового аналізу. Методикою аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки, затвердженою Наказом Міністерства фінансів України № 170 від 14.02.2006 р. виділено такі основні компоненти фінансового аналізу діяльності підприємства: горизонтальний, вертикальний, порівняльний фінансовий аналіз, аналіз фінансових коефіцієнтів, факторний фінансовий аналіз, який проводиться для оцінки впливу окремих чинників на рівень відповідних результативних показників. При цьому особливу увагу необхідно приділити меті проведення оцінки фінансового стану підприємства, оскільки від неї буде залежати подальший вибір підходів щодо її здійснення. Найбільш розповсюдженою з наведених видів є аналіз фінансово стану з використанням фінансових коефіцієнтів, оскільки вони дають високу точність результату за умови їх правильної інтерпретації.

Отже, фінансова звітність є одним з ключових джерел для прийняття управлінських рішень щодо подальшого розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства. Але за нинішніх умов значна кількість підприємств не проводить всебічний фінансовий аналіз за відсутності у штаті кваліфікованого персоналу, який має досвід проведенні фінансово-аналітичної роботи і може обґрунтовано підійти до вибору інструментів і підходів щодо її здійснення. Крім того, низький рівень інформативності фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва та спрощеної його форми також негативно впливає на якість прийняття рішень що стосуються фінансів підприємств. Враховуючи це, слід

формувати систему показників та інформаційну базу щодо їх розрахунку не обмежуючись формами фінансової звітності, що дозволить вирішити поставлені керівництвом підприємства завдання і досягти запланованих фінансових результатів.

Список використаних джерел

1. Бланк І.О. Управління фінансами підприємств / І.О. Бланк, Г.В. Ситник. - К.: Нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 780 с.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. №996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// search. ligazakon.ua](http://search.ligazakon.ua).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

УДК 331.231.2

Каган С. А., канд. екон. наук, доцент
УО Белорусская ГСХА, Республика Беларусь

ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ОПЛАТЫ ТРУДА РАБОТНИКОВ РАСТЕНИЕВОДСТВА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ ПО ТАРИФНЫМ СИСТЕМАМ

В условиях рыночной экономики происходит отказ от жестких регламентированных мер управления персоналом и переход к более либеральным, демократическим создающим у работников заинтересованность в достижении запланированной стратегии и тактики хозяйственной деятельности предприятий. Следовательно, является важным для предприятия решение вопроса организации и выбора системы оплаты труда.

Выбор системы оплаты труда зависит от формы собственности, размера организации, ее структуры, характера производимой продукции, роста объемов производства и реализации продукции, финансового состояния и установленных государством гарантий в области оплаты труда.

Особенности сельскохозяйственного производства обуславливают необходимость применения различных видов доплат и надбавок к заработной плате, нацеливающих работников на повышение качества сельскохозяйственных работ, проведения их в лучшие агротехнические сроки, на сохранение сельскохозяйственной техники, экономию материальных ресурсов, повышение профессионального мастерства и другое.

В этой связи был исследован механизм формирования заработной платы работников растениеводства сельскохозяйственных организаций. В результате

данного исследования систематизированы варианты оплаты труда работников растениеводства сельскохозяйственных организаций по тарифным системам и выявлены основные преимущества и недостатки ее организации.

Оплата труда работников растениеводства в сельскохозяйственных организациях в настоящее время производится в основном по следующим системам: повременно-премиальной, сдельно-премиальной и аккордно-премиальной.

По методике определения все применяемые расценки можно условно подразделить на расчетные и договорные.

В растениеводстве в течение года начисление заработка различается по категориям работников. Оплата труда основным работникам начисляется как повременно за отработанное время, так и сдельно за выполненный объем работ. Преобладает индивидуальная сдельщина. Из двух возможных вариантов начисления сдельного заработка по нормо-сменам или по сдельным расценкам за единицу работ в основном применяется второй. Расценки разрабатываются на основные виды работ по технологическим периодам. Все сдельные расценки подразделяются на единичные и комплексные. По способу начисления заработной платы сдельная оплата подразделяется на индивидуальную и коллективную.

Тарифные системы организации оплаты труда работников растениеводства:

1. Единичные сдельные расценки рассчитываются на единицу конкретных видов работ. В зависимости от методики расчета они могут быть простые, повышенные и прогрессивно возрастающие.

1.1. Единичные простые сдельные расценки применяются при оплате малоквалифицированных и несложных по технологии работ. Данный вариант можно использовать для оплаты и других работ, но при условии, что расценки за единицу работ будут высокими (договорные или расчетные при высоком уровне тарифных ставок или других параметров тарифной системы).

Преимущества: 1. Простота расчета и применения; 2. При высоком уровне расценок отпадает необходимость в применении дополнительных выплат.

Недостатки: 1. При нынешнем уровне тарифных ставок низкий уровень оплаты труда.

1.2. Единичные повышенные сдельные расценки рассчитываются исходя из тарифного фонда заработной платы и дополнительных стимулирующих выплат (повышенная оплата на уборке урожая, доплата за продукцию и т. д.).

Недостатки: 1. В структуре фонда оплаты труда низкий удельный вес основной оплаты и высокий удельный вес различных стимулирующих выплат; 2. Большое количество дополнительных стимулирующих выплат; 3. Громоздкость расчета расценок.

2. Комплексные сдельные расценки устанавливаются за единицу комплексных работ, то есть за 2, 3 и более технологически взаимосвязанные работы. Например, расценка за 1 т на уборке картофеля, кормовой свеклы, на

уборке и скирдовании соломы и т.д. Они в основном бывают повышенными, а не простыми.

Преимущества: при формировании фонда оплаты труда, используется меньшее количество показателей.

Недостатки: данная система оплаты труда приводит к уравниловке в оплате труда отдельных категорий работников.

3. Сдельные прогрессивно возрастающие расценки рассчитываются за единицу основной продукции или за единицу выполнения работы. Расценки рассчитываются с учетом качества продукции или с учетом качества и сроков выполнения определенных работ.

4. Аккордные расценки устанавливаются за полный цикл производства единицы продукции или за комплекс работ по ее производству. В основном применяются прогрессивно возрастающие расценки. Работники ежемесячно авансируются, а после расчета за продукцию, осуществляется с ними полный расчет.

5. Расценки устанавливаются за основные виды продукции расчетные, а за другие виды продукции и работ – договорные.

Таким образом, вопросы оплаты труда работников должны решаться в каждой сельскохозяйственной организации самостоятельно с учетом наиболее приемлемых условий ее организации.

УДК 330.142.26

О. В. Ковальова, канд. екон. наук, доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ПІДПРИЄМСТВАХ ЦУКРОБУРЯКОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

На кожному підприємстві бухгалтерський облік ґрунтується на відповідному нормативно-правовому забезпеченні, що безпосередньо впливає на організацію обліку і фінансової звітності, тому ступінь свободи певного підприємства щодо формування облікової політики законодавчо обмежений, проте передбачено альтернативні варіанти і тому підприємство має можливість вибору складу бухгалтерських рахунків, способів оцінки тощо.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», облікова політика визначається як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [1].

З метою максимально повного врахування галузевих особливостей під час формування облікової політики у галузі цукробурякового виробництва

доцільно виокремлювати процеси заготівлі сировини; підготовки виробництва у міжсезонний період; технологічний процес виробництва.

Для забезпечення заводів якісною сировиною у достатніх обсягах на цукрових заводах організовано процес заготівлі, який передбачає укладання угод, контроль за їх реалізацією, стимулювання цукробурякового виробництва, а також у період копання цукрових буряків контроль якості надходження сировини. Найважливішими стадіями технології цукробурякового виробництва у процесі заготівлі є транспортування; приймання, збереження буряку і подання його на завод; очищення коренів буряку від землі і сторонніх домішок. Таким чином, витрати, пов'язані з придбанням сировини, є неоднорідними, а їх складовими є вартість сировини і затрати цукрового заводу з її транспортування і доведення до кондицій придатних для технологічної переробки. На цукрових заводах питання методичного підходу щодо відокремлення рахунків для обліку цих витрат не вирішене [2].

Серед можливих варіантів є віднесення вартості та витрат, пов'язаних з її транспортуванням, безпосередньо на рахунок 201 «Сировина й матеріали» з відокремленням аналітичних статей витрат:

2012 «Тариф і залізничній збір»;

2013 «Перевезення заводськими залізничними коліями»;

2014 «Перевезення цукрового буряку до місця навантаження»;

2015 «Навантаження цукрового буряку у вагони механічним способом»;

2016 «Інші витрати».

Для витрат із приймання і зберігання цукросировини доцільно використовувати рахунок 912 «Витрати з приймання і зберігання цукросировини» з відокремленням аналітичних рахунків за статтями.

Відповідно до вимог П(С)БО 9 «Запаси» придбані запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю, яка включає всі витрати, пов'язані з придбанням [3]. Цим вимогам не суперечить поширена практика накопичення витрат, пов'язаних із придбанням, на спеціальних рахунках, що відкриваються до відповідних синтетичних рахунків обліку запасів.

Проте процес заготівлі цукросировини, необхідність її доопрацювання до кондиційного стану, а також витрати, пов'язані зі збереженням, є галузевою специфікою, що зумовлює необхідність її врахування в обліку. Саме тому, для накопичення транспортно-заготівельних витрат у цукровій промисловості, як і в інших галузях переробки, необхідно ввести до робочого плану рахунків відповідний рахунок (наприклад, 200 «Заготівля цукрового буряку», де відокремити субрахунки 2001 «Придбання і транспортування цукросировини» та 2002 «Приймання і збереження цукросировини»), з використанням наступних аналітичних статей:

911 Загально-заготівельні витрати;

9112 Заробітна плата з відрахуваннями управлінського персоналу;

9113 Премії;

9114 Витрати на службові відрядження і переміщення;

9115 Інші адміністративно-управлінські витрати (витрати на переміщення управлінського персоналу, відділу заготівлі сировини і завідувачів бурякопунктів, заробітна плата з відрахуваннями водіїв та ін.);

9116 Поточний ремонт основних засобів (без бурякоприймальних пунктів);

9117 Амортизація основних засобів (без бурякоприймальних пунктів).

Фахівці обліково-економічних служб цукрових заводів відносять усі загальнозаготівельні витрати до постійних. Вважаємо, такий підхід є спрощеним, оскільки, загальнозаготівельні витрати за такими статтями, як заробітна плата, відрахування на соціальні заходи та амортизація основних засобів, можуть бути як постійними, так і змінними, залежно від амортизаційної політики (наприклад, застосування виробничого методу амортизації) або системи оплати праці управлінського персоналу (наприклад, використання як показника преміювання обсягів виробництва).

Зважаючи на конкретні умови в наказі з облікової політики, потрібно визначати методику поділу загальнозаготівельних витрат на постійні та змінні.

В умовах хронічної незавантаженості потужностей підприємств, що є характерним для галузі цукроваріння, постійні витрати мають тенденцію до зростання. Специфіка галузі зумовлена чітко визначеним сезонним характером надходження сировини та її переробки. Зважаючи на це, найбільш прийнятним методом розподілу постійних і змінних витрат, є аналітичний метод. Його сутність полягає в тому, що технологи та економісти вивчають кожну економічну функцію для визначення найбільш ефективного способу виконання робіт, відповідного розміру витрат на виконання робіт за різним рівнем виробництва.

Такий підхід може бути використано для аналізу всіх витрат і їх поділу на постійні та змінні. При цьому за умови змін потрібно вносити корективи в розрахунки. Ці методичні підходи можуть бути використані не тільки стосовно до загальнозаготівельних, а й усіх непрямих витрат.

У П(С)БО 16 «Витрати» передбачено нерозподілені постійні загальновиробничі витрати включати до складу собівартості реалізованої готової продукції у період їх виникнення [4]. Загальнозаготівельні витрати за своєю природою не є поточними періодичними, що пов'язано із сезонним характером заготівлі, тому що більша частина загальнозаготівельних витрат припадає на період підготовки до сезону цукроваріння. Тому, на нашу думку, доцільне проведення такого розподілу у фінансовому обліку згідно з вимогами П(С)БО 16 «Витрати» на кінець року, або по закінченні сезону цукроваріння (якщо сезон закінчився у звітному фінансовому періоді).

Отже, для досягнення оптимальної та ефективною облікової політики необхідно враховувати фактори, які мають вплив на її розробку. Формування облікової політики повинно бути орієнтовано на прийняття управлінських рішень щодо розподілу та ефективного використання наявних ресурсів і отримання фінансових результатів.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерській облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-ХІІ (із змінами і доповненнями) URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Облікова політика: навчальний посібник / за ред. Г. М. Давидова. - К.: Знання, 2010. - 479 с.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» URL: <https://zakon.help/article/polozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku-9/>.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» URL: <https://zakon.help/article/polozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku-16/>.

УДК 631.95

К.М. Крамаренко, канд. екон. наук, доцент
Національна академія Національної гвардії України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Сучасні умови економічного розвитку вимагають активної політики стимулювання інвестицій. Поточні тенденції в інвестиційній політиці в цілому все ж таки характеризуються подальшою лібералізацією і спрощенням процедур здійснення інвестування. Інвестиційна політика повинна сприяти інвестиційному забезпеченню структурної перебудови економіки, збільшенню обсягу інвестиційних ресурсів за рахунок всіх джерел та їх ефективному використанню, визначенню пріоритетних напрямів та забезпечення ефективного використання капіталовкладень [1].

В умовах сьогодення для будь-якого суб'єкта господарювання першочерговим завданням є пошук джерел фінансування простого і розширеного відтворення. Одним із таких джерел виступають фінансові інвестиції. Однією із передумов ефективного залучення і використання фінансових інвестицій є їх своєчасний та повний облік.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції та розкриття її в фінансовій звітності визначає П(С)БО № 12 «Фінансові інвестиції» [2]. Згідно з П(С)БО №2 «Баланс» фінансові інвестиції - це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора [3].

Раціональна організація обліку фінансових інвестицій передбачає дотримання системного підходу, взаємодії різних методів обліку, підпорядкованості загальній логіці оперативного та стратегічного управління діяльністю підприємства. Метою організації обліку фінансових інвестицій є забезпечення об'єктивної оцінки, своєчасного реєстрування та повного

відображення в облікових регістрах операцій, пов'язаних із фінансовими інвестиціями, можливістю узагальнення інформації про такі операції у звітності з метою забезпечення інформаційних потреб зацікавлених осіб, а також з порядком їх внутрішнього аудиту та аналізу з метою уможливлення зростання ефективності інвестиційної діяльності підприємства [4].

Отже, раціональна організація обліку фінансових інвестицій передбачає:

- забезпечення обґрунтованої класифікації операцій із фінансовими інвестиціями;
- організацію оцінки фінансових інвестицій на дату здійснення та дату формування балансу;
- організацію своєчасного і правильного документування операцій із фінансовими інвестиціями;
- організацію аналітичного та синтетичного обліку у системі рахунків в облікових регістрах;
- організацію підсумкового обліку в журналах-ордерах, Головній книзі та формування фінансової звітності;
- організацію проведення інвентаризації наявних цінних паперів, поточного стану та ефективності фінансових операцій;
- організацію внутрішнього контролю та аналізу ефективності операцій щодо здійснення фінансових інвестицій.

Досить важливим питанням є класифікація фінансових інвестицій. Їх можна класифікувати за формою власності на інвестиційні ресурси (державні, приватні, іноземні, спільні); за характером участі в інвестуванні (прямі, портфельні) тощо. Однак, для завдань бухгалтерського обліку найбільш корисною буде класифікація залежно від терміну, на який вони придбаваються, відповідно до якої фінансові інвестиції поділяються на довгострокові та поточні [5]. Згідно з П(С)БО № 2 «Баланс» [3], під довгостроковими фінансовими інвестиціями слід розуміти фінансові інвестиції, які придбаваються на період понад один рік. Натомість, поточні інвестиції - це фінансові інвестиції, які утримуються підприємством менше одного року або можуть бути реалізовані у будь-який момент часу.

Оцінку фінансових інвестицій здійснюють за різними методами залежно від способу їх придбання, на дату балансу та вибуття. Тобто оцінка фінансових інвестицій повинна проводитися на кожному етапі їх обліку у інвестора.

Документом, який оформлюється під час придбання фінансових інвестицій, є договір. Підставою для здійснення записів в облікових регістрах щодо операцій придбання або продажу цінних паперів є касові ордери, платіжне доручення, виписка банку з поточного рахунка.

У випадку, коли придбання фінансових інвестицій здійснюється за матеріальні та нематеріальні цінності, підставою для здійснення відповідних записів в обліку будуть документи, які підтверджують факт передачі визначених умовами договору цінностей. Підставою для відображення в обліку суми амортизації дисконту чи премії є бухгалтерська довідка-розрахунок.

По кожному пакету придбаних цінних паперів складається реєстр у якому зазначається: найменування емітента, номінальна вартість цінного паперу, купівельна вартість, номер, серія тощо, загальна кількість, дата купівлі, дата продажу.

Аналітичний облік повинен забезпечити можливість отримання інформації про фінансові інвестиції в розрізі видів придбаних цінних паперів за кожним окремим підприємством, що їх емітувало (об'єктом інвестування), за географічним принципом, за прибутковістю здійснених вкладень та за терміном їх погашення.

Бухгалтерський облік фінансових інвестицій потребує подальшого удосконалення в методико-організаційних аспектах, а також узгодженості законодавчо-нормативних документів. У сучасних умовах важливо враховувати норми нових міжнародних стандартів фінансової звітності, які покликані прозоріше відображати інформацію у фінансовій звітності, що, безумовно, позитивно позначатиметься на результативності управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Крамаренко К.М. Теоретичні основи державного регулювання інвестиційної діяльності / К.М. Крамаренко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 5. (Ч.І). – С.196 – 200.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26 квітня 2000 року № 91, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00>.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 року № 87, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99>.

4. Левченко О.П. Організація обліку фінансових інвестицій / О.П. Левченко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. - №4(24). – С.163 – 167.

5. Деркун І.А. Сутність фінансових інвестицій та гармонізація їх обліку з міжнародними стандартами фінансової звітності / І.А. Деркун // Сталий розвиток економіки. – 2013. - № 1. – С.280 – 287.

Ю.А. Маначинська, канд. екон. наук, доцент
кафедри обліку і оподаткування
Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного
торговельно-економічного університет

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА 5D-ПАРАДИГМИ АКТУАРНОГО ОБЛІКУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Аграрний сектор України – це стратегічно важлива галузь нашої держави. Можливості його потужного потенціалу на світовій арені вражають. Адже, ми займаємо передові позиції в секторі рослинництва, зокрема щодо виробництва рослинної олії, водночас експорт продукції тваринництва сягає 85%. В силу таких обставин, вітчизняні підприємства агропромислового виробництва постійно потребують належної та всебічної державної підтримки та залучення інвестицій.

У Сполучених Штатах Америки державні програми підтримки аграрного сектору сягають 8,6 млрд. доларів, щодо країн Європейського союзу (ЄС), то рівень урядової підтримки програм АПК складає біля 50 млрд. доларів. У свою чергу в Україні т підтримка агропромислового виробництва знаходиться на рівня 200 млн. доларів, проте оцінка її реального виконання доволі низька, і знаходиться і складає біля 11%. Тваринництво, рослинництво та фермерські господарства потребують значних капіталовкладень задля стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції із більшою доданою вартістю [2].

За даними проекту «Абетка Агродотацій» на 2018 рік уряд закладав у казну 6,3 млрд.грн. (1% од ВВП) на дотації для аграрного сектору крізь призму різних програм. Проте, на думку експертів для галузі, яка формує 14% – це доволі незначні кошти [3]. Окрім того, за останні 8 місяців 2018 року вітчизняна сільськогосподарська галузь отримала менше 10% від 6,3 млрд.грн. загальної суми урядової підтримки, яка була попередньо закладена у бюджет [4].

Серед основних пріоритетів Уряду й Міністерства аграрної політики та продовольства України на 2018 рік було стимулювання фермерського руху (розмір державної підтримки сягав 1 млрд. грн.). Як запоруки успішної моделі агропромислового виробництва на селі та формування соціально-відповідального власника селянсько-фермерського господарства [5].

Проте, фермери не отримали виділених коштів, що знаменувало провал означеної урядової програми [4]. В свою чергу ГС «Всеукраїнська Аграрна Рада» (ВАР) розробила низку пропозиції щодо покращення системи урядової підтримки вітчизняної сільськогосподарської галузі на 2019 рік, задля уникнення помилок, які були допущені у звітному 2018 році. До числа ключових шляхів покращення функціонування підприємств агропромислового виробництва ВАР відносить:

1. Запровадження дієвих програм здешевлення кредитів, а саме збільшення сум виділених коштів та встановлення лімітованих компенсаційних сум по відсоткових ставках за кредитами;

2. Повернення програми «квасіакумуляції ПДВ», яка була запроваджена у попередньому періоді, проте її дія у звітному році була взагалі відміненою;

3. Внесення поправок до діючої програми часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва;

4. Підтримка фермерських господарств та малих сільськогосподарських товаровиробників не залежно од форми власності шляхом виплати дотації пропорційно виручці од продажу сільськогосподарської продукції [6].

Доволі важливим завданням ВАР є забезпечення стабільного розвитку аграрного сектору України, зокрема через залучення необхідного обсягу, як внутрішніх так і зовнішніх інвестицій у вітчизняний агропромисловий комплекс.

На нашу думку, дієвим засобом зацікавлення іноземного інвестора та інформування його про потужний потенціал вітчизняного аграрного сектору може слугувати облікова інформація із системи актуарного бухгалтерського обліку, що знаходить узагальнення в актуарній фінансовій звітності. Актуарна фінансова звітність є невід'ємною складовою сучасної інноваційної 5D-облікової парадигми та відповідає основним концепціям щодо фінансової звітності загального призначення, які викладені у Концептуальній основі фінансової звітності.

Зокрема, згідно абзацу третього (М3), Розділу 1 «Мета фінансової звітності загального призначення» Концептуальної основи: рішення потенційних інвесторів про придбання, продаж або утримування інструментів власного капіталу та боргових інструментів залежить від прибутку, який вони очікують отримати від інвестиції у ці інструменти. Очікування інвесторів стосовно прибутку залежить від їхньої оцінки суми, часу та невизначеності (перспектив) надходжень чистих майбутніх грошових коштів. Тому інвесторам необхідна інформація, яка б допомогла їм оцінити перспективи майбутніх чистих надходжень грошових коштів від суб'єкта господарювання [1].

Саме таке обліково-інформаційне наповнення міститься в актуарній фінансовій звітності. Адже крізь її призму, реальний та потенційний інвестор одразу бачить перспективу зміни майнового потенціалу бізнесу (зокрема аграрного), тобто – додаткову вигоду од інвестування коштів. В силу таких обставин, пропонуємо впровадити на вітчизняних аграрних підприємствах 5D-парадигму актуарного обліку (*англ. Dimension (D)* – вимір), що дає можливість побачити просторову інтерпретацію облікової інформації в п'яти вимірному просторі на базі врахування фактору часу, 3D-проекції актуарних рахунків сили та 5D-спрямування актуарної звітності (4D+t1).

Варто більш детально зупинитися на характеристиці вимірів, зокрема в залежності од їх кількості (n), формується назва відповідної просторової інтерпретації фактів господарського життя. Зокрема, якщо:

1. $n=0$, то назва виміру (D) – «точка на площині»;
2. $n=1$, то D – «відрізок площини»;
3. $n=2$, то D – «площина»;
4. $n=3$, то D – «точка об'єму»;
5. $n=4$, то D – «відрізок об'єму» (доволі часто позиціонується, як час (t));
6. $n=5$, то D – об'єм (або час, в т.ч. і перспективний часовий лаг (tl)) [7].

Специфіка 5D-актуарної облікової парадигми полягає в тому, що tl – перспективний часовий лаг, це не четверта координата ($4D=3D+tl$), а п'ята в системі просторової інтерпретації інноваційної актуарної концепції бухгалтерського обліку крізь призму 5D-актуарної фінансової звітності.

Практичне впровадження 5D-актуарної облікової парадигми на вітчизняних аграрних підприємствах забезпечить підвищення їх інвестиційної привабливості на міжнародній арені, адже реальний та потенційний інвестор крізь призму 5D-актуарної звітності матиме змогу бачити перспективу зміни економічного потенціал аграрного суб'єкта ринку. Хоча, традиційна публічна фінансова звітність ладна забезпечити лише фактичну констатацію фінансового стану, фінансових результатів та потоків руху грошових коштів станом на звітну дату, проте вона є основою для її подальшої трансформації у формат 5-D звітних форм.

До складу 5D-актуарної фінансової звітності належать: Актуарний звіт про фінансовий стан, Актуарний звіт про сукупний дохід, Актуарний звіт про рух грошових коштів, Актуарний звіт про сукупний прибуток. Звісно, першочергово методологічні аспекти 5D-парадигми актуарного бухгалтерського обліку потребують детального та всебічного теоретичного обґрунтування на загальнодержавному рівні, шляхом розробки відповідного Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку №3 «Актуарна фінансова звітність» (НП(С)БО 3), в основу якого, на нашу думку, слід закласти концепції фінансової звітності загального призначення визначені у Концептуальній основі [1], окрім того, Стандарт повинен бути розроблений у контексті МСФЗ.

Список використаних джерел

1. Концептуальна основа фінансової звітності [Електронний ресурс] : Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_009
2. В аграрному комітеті висунули пропозиції щодо покращення розподілу програми держпідтримки АПК на 2019 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://superagronom.com/news/5289-v-agrarnomu-komiteti-visunuli-propozitsiyi-schodo-pokraschennya-programi-derjpidtrimki-apk-na-2019-rik>
3. Уряд визнав неефективність розподілу 1 млрд грн для фермерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agropolit.com/news/9780-uryad-viznav-neefektivnist-rozpodilu-1-mlrd-grn-dlya-fermeriv>

4. «Абетка Агродотацій» – в Україні запустили «платформу» з деталями отримання бюджетної підтримки агросектору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agropolit.com/news/9448-abetka-agrodotatsiy--v-ukrayini-zapustili-platformu-z-detalyami-otrimannya-byudjetnoyi-pidtrimki-agrosektoru>

5. Державна підтримка сільського господарства: урядові програми 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dotacii.minagro.gov.ua/ua>

6. Аграрії представили пропозиції з удосконалення механізму державної підтримки аграрної галузі у 2019 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uacouncil.org/uk/post/agrarii-predstavili-propozicii-z-udoskonalenna-mehanizmu-derzavnoi-pidtrimki-agrarnoi-galuzi-u-2019-roci>

7. Простое объяснение 4, 5 и 6-мерного пространства [Электронный ресурс]. – доступ: <https://www.youtube.com/watch?v=q7cjFt9cV5o>

УДК 657

Н.В. Оляднічук, кандидат економічних наук, доцент
Уманський національний університет садівництва

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ Й АНАЛІЗУ РОЗРАХУНКІВ З КОНТРАГЕНТАМИ

Організація обліку, контролю й аналізу розрахунків між контрагентами вимагає дієвого нормативно-правового та законодавчого підґрунтя. Кожен суб'єкт підприємницької діяльності здійснює придбання чи реалізацію матеріальних цінностей, отримує чи надає послуги, погашаючи при цьому дебіторську та кредиторську заборгованість грошовими коштами, їх еквівалентами та іншими активами, яка утворилася в результаті здійснення господарських операцій.

Розрахункові відносини у підприємницькій діяльності – це своєчасне (відповідно до умов договору) погашення зобов'язань одного підприємства перед іншим. Платіж (готівковий, безготівковий) – спосіб погашення зобов'язань, що передбачає використання грошових коштів, еквівалентів, інших активів при здійсненні розрахунку.

У бухгалтерському обліку визнання зобов'язань при придбанні підприємством матеріальних та нематеріальних цінностей, послуг здійснюється із дотриманням принципу відповідності. Для цього використовується метод нарахування, дотримання якого, з точки зору визнання зобов'язань по відношенню до своїх кредиторів, вимагає від підприємства правильного визначення моменту переходу права власності на відповідні цінності або моменту отримання послуг. У момент переходу права власності, який визначається умовами договору, за відсутності одночасного розрахунку у

грошовій формі з контрагентом (постачальником та підрядником) виникають зобов'язання за отримані активи.

Особливістю операцій із заборгованості є те, що найбільша частина заборгованості виникає на підставі попередньо укладених господарських договорів. Інформаційною базою про стан виконання договору слугує система наступних первинних документів: накладні відправника на відпуск товарно-матеріальних цінностей; податкові накладні; журнал обліку вантажів, що надійшли; прибутковий ордер; акт про приймання матеріалів; акти про виявлені дефекти устаткування; платіжні та розрахункові документи; авансові звіти про використання виданої на господарські потреби готівки; інші документи, що підтверджують надходження матеріальних цінностей на підприємство та оплату за них.

Для стабільної роботи суб'єктів підприємництва є забезпечення впорядкованості власної діяльності, підвищення впевненості власників та інших зацікавлених осіб у надійності функціонуючих суб'єктів господарювання. Для забезпечення стабільності виробництва та здійснення господарських операцій кожне підприємство має використовувати відповідний набір методів та інструментів управлінського обліку, який формує релевантні дані про діяльність суб'єкта з урахуванням параметрів його діяльності.

Питання оподаткування операцій з постачання продукції, товарів, робіт, послуг є недостатньо дослідженими та законодавчо обґрунтованими на сьогодні. Порядок контролю операцій з оподаткування податком на додану вартість сільськогосподарських підприємств може бути використаний лише при комплексному відпрацюванні податкових ризиків з податку на додану вартість. Система контролю ризиків з податку на додану вартість спрямована на забезпечення стабільного розвитку економіки, рівних та конкурентних умов ведення бізнесу та вжиття профілактичних заходів щодо запобігання вчиненню правопорушень. За період реформування податкової системи механізм оподаткування сільськогосподарських підприємств України вносились і вносяться нині суттєві правові зміни. Проте, питання оподаткування і відображення зазначеного процесу в обліку потребує подальших досліджень щодо оптимізації бухгалтерської роботи у цьому напрямі.

Питання обліково-економічного характеру завжди цікавили контрагентів та інших зовнішніх користувачів, оскільки при прийнятті виважених управлінських рішень необхідна правдива та неупереджена інформація. Бухгалтерський облік продукує інформацію для внутрішніх і зовнішніх користувачів, необхідну для прийняття рішень. На жаль, на сьогодні у вітчизняній і зарубіжній обліковій літературі відсутній єдиний підхід до оцінки облікової інформації в умовах прийняття управлінських рішень. Така ситуація пояснюється існуванням різноаспектних підходів вчених до розуміння сутності оцінки облікової інформації, оскільки якість рішення залежить від кількості часу витраченого на вивчення управлінської звітності та розуміння стратегії підприємства.

При здійсненні розрахунків контрагентами виникають питання щодо своєчасних і якісних поставок матеріальних цінностей та погашення заборгованості. Сучасні умови господарювання щодо розрахункових операцій спонукають до пошуку сучасних та прогресивних інструментів фінансування. Враховуючи іноземний досвід, доцільно застосовувати аграрні розписки, завдяки чому можна отримати чималі додаткові кошти у вітчизняне сільське господарство, що забезпечить належний його розвиток. Проте, дане питання недостатньо вивчене і відсутній механізм його застосування у вітчизняній практиці. Із запровадженням аграрних розписок аграрні підприємства будуть менш залежними від фінансування зі сторони банків чи держави, а це дасть можливість довгострокового планування в сільському господарстві.

На практиці мають місце випадки, коли розрахунки за товарними операціями не співпадають за часом. Цим і пояснюється виникнення дебіторської і кредиторської заборгованості. Важливим питанням обліку заборгованості є її оцінка. Тому при укладанні господарського договору особливу увагу необхідно приділяти його суттєвим умовам. Головними ознаками суттєвості господарського договору як об'єкта бухгалтерського спостереження є його предмет, ціна, форма розрахунку та санкції при порушенні умов договору.

Теперішні соціально-економічні відносини вимагають посиленої уваги щодо здійснення операцій з точки зору не тільки законодавчої, але й облікової. Так, для правильного відображення в обліку всіх здійснених господарських операцій необхідно досконало та бездоганно знати всі тонкощі чинного законодавства, стежити за його змінами та доповненнями, поправками.

З метою покращення організації обліку, контролю й аналізу розрахунків з кредиторами доцільно застосовувати Журнал надходження виручки, що дасть можливість контролювати своєчасність надходження грошових коштів (готівки) у вигляді виручки на поточний рахунок (в касу підприємства). Актуалізації набирає здійснення контролю й аналізу виконання договірних зобов'язань між контрагентами. З цією метою необхідно розробити стратегію здійснення контрольних функцій у визначені терміни та проаналізувати причини невиконання договірних умов між контрагентами та прийняти відповідні управлінські рішення.

В наказі про облікову політику щодо обліку розрахунків з контрагентами необхідно відображати документообіг за розрахунками з дебіторами і кредиторами, вказувати структурні підрозділи, що відповідають за роботу з дебіторами і кредиторами, розкривати процедури поточного контролю за правильністю розрахунків дебіторами і кредиторами та станом дебіторської і кредиторської заборгованостей.

Складність контрольних функцій розрахунків з контрагентами полягає у тому, що реальність такої заборгованості може бути підтверджена лише зустрічною звіркою. Перед тим, як здійснювати зустрічну звірку, слід самостійно вибрати тих контрагентів, розрахунки з якими викликають сумніви щодо реальності та достовірності. Для здійснення такої звірки необхідно

підготувати виписки з поточного рахунку про наявність можливої заборгованості для її підтвердження. Підприємства-контрагенти також зацікавлені у здійсненні такого роду звірки, тому протягом десяти днів з дня отримання виписок необхідно підтвердити (заперечити) суму заборгованості. Форма акту звірки розрахунків між контрагентами може бути довільної форми, проте повинна містити реквізити про суми нарахованої і погашеної заборгованості, дату виникнення заборгованості і дату погашення за договором та фактично.

Таким чином, формування облікової політики підприємства відповідно до чинного законодавства та з урахуванням особливостей здійснення розрахунків з контрагентами, забезпечить належне ведення обліку, контролю та аналізу на даній ділянці, з метою виявлення недоліків та усунення порушень розрахункової дисципліни.

УДК 657

О.А. Подолянчук, канд. екон. наук, доцент
Вінницький національний аграрний університет

БІОЛОГІЧНІ АКТИВИ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ

З давніх часів Україна вважається аграрною державою. Сільське господарство є однією із провідних галузей економіки і, одночасно, особливою сферою господарської діяльності. В процесі виробництва продукції використовуються поряд з фінансовими, трудовими, матеріальними ресурсами ще й природні ресурси та живі організми. Тому, на думку багатьох практикуючих бухгалтерів, введення в дію стандарту обліку 30 «Біологічні активи» вирішило б «специфіку галузевого» обліку підприємств, які здійснюють сільськогосподарську діяльність. Проте, уже понад десятиліття залишається ряд теоретичних і практичних проблем в обліку біологічних активів, які потребують поглибленого вивчення. Саме тому, питання сутності, класифікації, оцінки та методики обліку біологічних активів є предметом наукових досліджень корифеїв бухгалтерської науки та молодих науковців.

В міжнародній обліковій практиці біологічні активи визначено досить лаконічно – як жива тварина або рослина [4]. В національному обліку – як тварина або рослина, яка в процесі біологічних перетворень здатна давати сільськогосподарську продукцію або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди [6]. Вважаємо, що національне тлумачення є більш наповненим щодо його економічної сутності. Разом із тим, справедливо зазначають науковці, «...досліджуючи обліково-аналітичний процес біологічних активів у сільськогосподарському підприємстві, встановлено, що до складу біологічних активів входять не лише тварини та

рослини, а й птахи, риба та бджоли, які, згідно з біологічною класифікацією не є тваринами» [5, с. 73].

Вивчення наукових думок (рис. 1) підтверджує, що серед науковців не існує єдиного підходу до визначення біологічних активів як обліково-аналітичної категорії, оскільки кожен автор трактує його по-своєму.

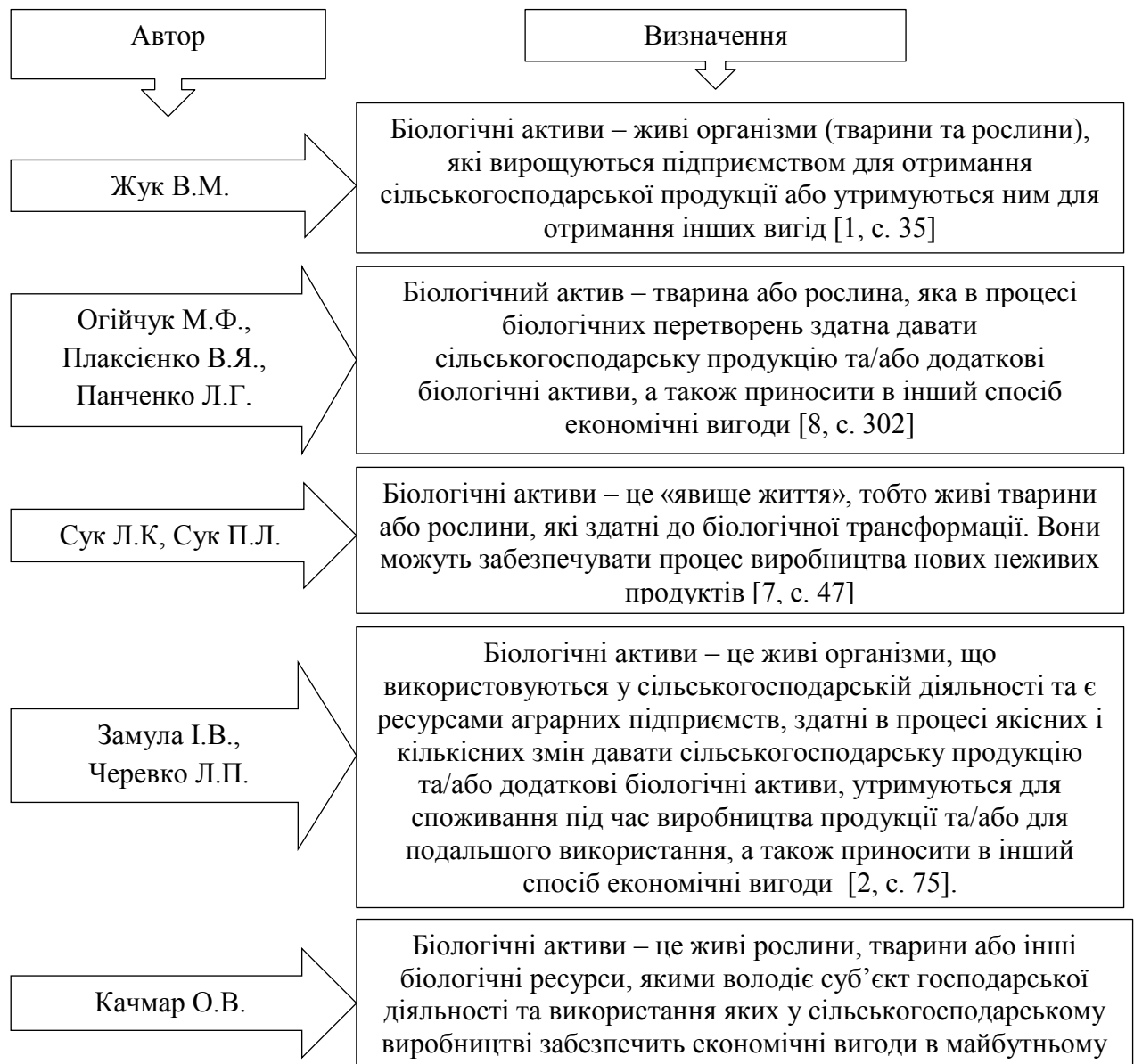


Рис. 1. Визначення поняття «біологічні активи»

Це свідчить про те, що категорія біологічних активів є однією з найважливіших у господарській діяльності сільськогосподарських підприємств.

Відзначимо, що об'єктом бухгалтерського обліку біологічних активів є окремий їх вид або група.

Однак, зміни нормативних документів вносять свої корективи. Так, з січня 2018 року внесено зміни до ряду нормативних документів щодо обліку біологічних активів.

Відповідно, в окремий об'єкт обліку, на який не поширюються норми положення (стандарту) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 30 «Біологічні активи», віднесено плодоносні рослини. При цьому, визначено: плодоносні

біологічні активи – це довгострокові біологічні активи, які використовуються в процесі виробництва сільськогосподарської продукції та систематично надають сільськогосподарську продукцію або додаткові біологічні активи [6]. У додатку до П(С)БО 30 передбачено, що до таких відносяться виноградники і сади.

З викладено слідує, що виноградники і плодові сади по суті відповідають визначенню біологічних активів, які є довгостроковими, але їх облік здійснюється за нормами П(С)БО 7 «Основні засоби» і відображається на субрахунку 108 «Багаторічні насадження» рахунка 10 «Основні засоби».

Таким чином, в обліку сільськогосподарських підприємств виник «специфічний» об'єкт, який є рослиною (живим організмом), класифікується як довгостроковий біологічний актив, але належить до основних засобів. Це викликає певні сумніви щодо об'єктивності та логічного смислу такого підходу до обліку. Наприклад, як відображати капіталізацію витрат на вирощування (придбання) об'єктів довгострокових біологічних активів, на якому із субрахунків рахунка 15 «Капітальні інвестиції» – субрахунків основних засобів чи біологічних активів?

Таким чином, чітке обґрунтування об'єктів біологічних активів впливає на організацію їх обліку, класифікацію, методику відображення на рахунках та недопущення помилок при формуванні звітності.

Вважаємо доречним, при внесенні змін до нормативних документів обліку, здійснювати обговорення на рівні суб'єктів різних інституцій та залучати практиків сфери бухгалтерського обліку та аудиту.

Список використаних джерел

1. Жук В.М. Нові методологічні засади обліку сільськогосподарської діяльності та проблеми практичного застосування П(С)БО 30 «Біологічні активи» / В.М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2006. – №6. – С. 34-42.

2. Замула І.В. Сутність і класифікація біологічних активів як об'єкта бухгалтерського обліку / І.В. Замула, Л.П. Черевко // Вісник Житомирського державного технічного університету. – 2012. – №1(59). – С. 74-76.

3. Качмар О.В. Сутність біологічних активів як об'єктів обліку та контролю / О.В. Качмар // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Вип. 22. – С. 622-626.

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 «Сільське господарство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_027.

5. Перевозник Н.В. Класифікація біологічних активів в обліку та звітності / Н.В. Перевозник // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №8(75). – С. 71-76.

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства Фінансів України від 18.11.2005 р. №790. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>.

7. Сук Л. Облік біологічних активів / Л. Сук, П. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. 2007. № 4. С. 47-50.

8. Фінансовий та управлінський облік на сільськогосподарських

підприємствах: підручник / М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, М.І. Беленкова та ін.; за ред. проф. М.Ф. Огійчука; 5-е вид., перероб. і доп. Київ: Алерта, 2009. – 1056 с.

УДК: 657.422

О. Г. Пономаренко, канд. екон. наук, доцент
С. В. Кривенко, здобувач СВО «Магістр»
Полтавська державна аграрна академія

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ СТАНУ ОБЛІКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Особливістю контрольного середовища сучасних селянських фермерських господарств є те, що їх зовнішній контроль переважно здійснюється податковими органами і охоплює тільки системну перевірку повноти визначення зобов'язань і сплати податків.

Внутрішній контроль є інструментом, який застосовується керівництвом для цілковитої впевненості в тому, що його діяльність здійснюється чесно, законно, ресурси належно захищені від втрат і використовуються економно й ефективно, а інформація щодо результатів діяльності достовірна [4].

Власники фермерських господарств, часто не розуміючи сутності, мети і завдань внутрішнього контролю, не приділяють належної уваги побудові ефективної системи його здійснення [1].

Функції внутрішнього контролю в агроформуваннях покладено на ревізійну та інвентаризаційну комісії. Дані комісії повністю підпорядковані керівництву підприємства і відображають у своїх звітах інформацію, бажану для адміністрації [1]. Через обмеженість персоналу служб внутрішнього контролю на фермерських господарствах не створюються, а контрольні функції делегуються обліковим працівникам.

Правові засади здійснення аудиту, спрямованого на створення системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів власника, визначають: Закон України «Про аудиторську діяльність» від 14.09.2006 року № 140-V, міжнародні стандарти аудиту, Кодекс професійної етики аудиторів України від 18.12.1998 року № 73, інші законодавчі та нормативні акти України. Положення Закону чинні на території України й поширюються на всі господарчі суб'єкти незалежно від форм власності та видів діяльності.

Найбільш перспективним з точки зору контролю діяльності фермерських господарств є ініціативний аудит.

Користувачі, для яких достовірність фінансової інформації про фінансові результати і прибуток є досить значною, потребують засвідчення її аудитором [2].

Згідно з МСА 200 «Цілі і загальні принципи аудиту фінансової звітності», метою аудиту результатів діяльності (прибутку) є встановлення об'єктивної істини щодо достовірності, об'єктивності, правдивості й законності відображення в бухгалтерському обліку й фінансовій звітності доходів та фінансових результатів і донесення цієї істини через аудиторський висновок до користувачів інформації.

Метою аудиту стану обліку діяльності фермерських господарств є встановлення відповідності методики обліку, що застосовується на підприємстві, чинному законодавству щодо малого бізнесу, виявлення наявних помилок або порушень та ступеню їх впливу на достовірність бухгалтерської звітності. Завданнями аудиту обліку діяльності фермерів є [2, 3]:

- 1) перевірка робочого плану рахунків, що застосовується на підприємстві;
- 2) перевірка фінансової звітності, розрахунків, декларацій та інших документів для встановлення їх достовірності й відповідності здійснених господарських і фінансових операцій чинному законодавству;
- 3) перевірка системи оподаткування фермерських господарств та відображення податків в обліку;
- 4) перевірка облікових реєстрів;
- 5) виявлення і попередження (профілактика) порушень у фінансово-господарській діяльності підприємств;
- 6) оцінка ефективності внутрішнього контролю.

Предметом аудиту діяльності фермерських господарств є господарські операції, що на ньому відбуваються.

Аудиторам необхідно знати особливості, що впливають на облік та його організацію на фермерських господарствах: варіантність форм обліку, застосування оподаткування єдиним податком групи 4, варіантність синтетичного обліку витрат, варіантність форм обліку як комплексу облікових реєстрів, скорочений комплект фінансової звітності.

Крім того, аудит стану обліку діяльності фермерських господарств встановлює також відповідність методики обліку, що застосовується на підприємстві, чинному законодавству щодо малого бізнесу.

Список використаних джерел

1. Гуцаленко Л. В. Стан та перспективи розвитку внутрішнього контролю на підприємствах АПК / Л. В. Гуцаленко, Н. Г. Зdirko // Облік і фінанси АПК / [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/stan-ta-perspektivi-rozvitku-vnutrishnogo-kontrolyu-na-pidpriemstvah-apk.html>.
2. Кривоконь О. С. Організація обліку та контролю діяльності фермерських господарств : дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» УААН. – К., 2006. – 200 арк.
3. Пилявець В. М. Методичні підходи до здійснення контролю за станом бухгалтерського обліку на фермерських господарствах / В. М. Пилявець // Збірник національного аграрного університету. – 2010. – Вип. 5, Т. 2. – С. 74-

78.

4. Футоранська Ю. М. Окремі аспекти державного регулювання у сфері внутрішнього фінансового контролю в Україні / Ю. М. Футоранська // Фінансовий контроль. – 2006. – № 2 (31). – С. 20-24.

УДК 657:502/.504

О.С. Прокопишин, канд. екон. наук, доцент
Львівський національний аграрний університет

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ

Розуміння природи взаємозв'язків суспільства та довкілля дає змогу обрати найефективніший варіант реалізації виробничої діяльності та суспільної поведінки людини. В умовах інтеграції України до світового ринку зростає інтерес до створення налагодженої системи контролю за дотриманням екологічних вимог, інформаційною базою якої має бути бухгалтерський облік екологічної діяльності.

Застосування обліку як інформаційно-контрольної системи в галузі охорони середовища може бути результатом екологічної свідомості суспільства внаслідок деградації середовища, яке загрожує життю людства. Однак екологічний підхід до бухгалтерського обліку досі не має методологічних розробок, що забезпечувало б основу для створення методик облікового відображення екологічної діяльності.

Облік екологічної діяльності як управлінський та інформаційний інструмент у сучасному вигляді в розвинених країнах формувався поступово, і його становлення продовжується. Сучасні підходи стосовно обліку екологічної діяльності досить розрізнені, однак об'єднані під загальною назвою «екологічний облік».

Мета екологічного обліку – відображення екологічних впливів кожного підприємства і порівняння їх з екологічними стандартами. Адекватне врахування екологічних аспектів діяльності підприємства і відображення їх у звітності забезпечить користувачів інформацією, необхідною для ухвалення оптимальних управлінських рішень, дасть змогу певною мірою врахувати ризики та реалізувати шанси екологічно свідомого управління підприємством.

На нашу думку, екологічний облік – це процес збору, нагромадження, обробки та презентації даних про екологічний стан господарювання в масштабах макроекономічних показників для прийняття ефективних управлінських рішень на рівні окремих секторів національної економіки.

Проте в Україні більшість підприємств вважає за краще не розкривати інформації про екологічні витрати, оскільки основна їх частка пов'язана із

забрудненням навколишнього середовища. Як показують дослідження, більшість підприємств показує в обліку і звітності лише ті показники, які характеризують позитивний аспект впливу на довкілля.

Сьогодні є низка підходів щодо формування системи бухгалтерського обліку екологічної діяльності.

Австрійський учений Г. Джобстл запропонував систему обліку, яка складається з трьох елементів: бухгалтерський, соціальний та облік довкілля.

Італійський Фонд ЕНІ імені Енріко Маттеї (Fondazione Eni Enrico Mattei – FEEM) розробив методику інтегрованого екологічного обліку, яка охоплює екологічну політику підприємства, систему екологічного менеджменту, спроможна нагромаджувати й обробляти дані, отримані у процесі аудиту і моніторингу діяльності підприємства, та дає змогу визначати цілі поточного оперативного управління підприємства.

Необхідність та перешкоди впровадження обліку екологічної діяльності подано на рис. 1.

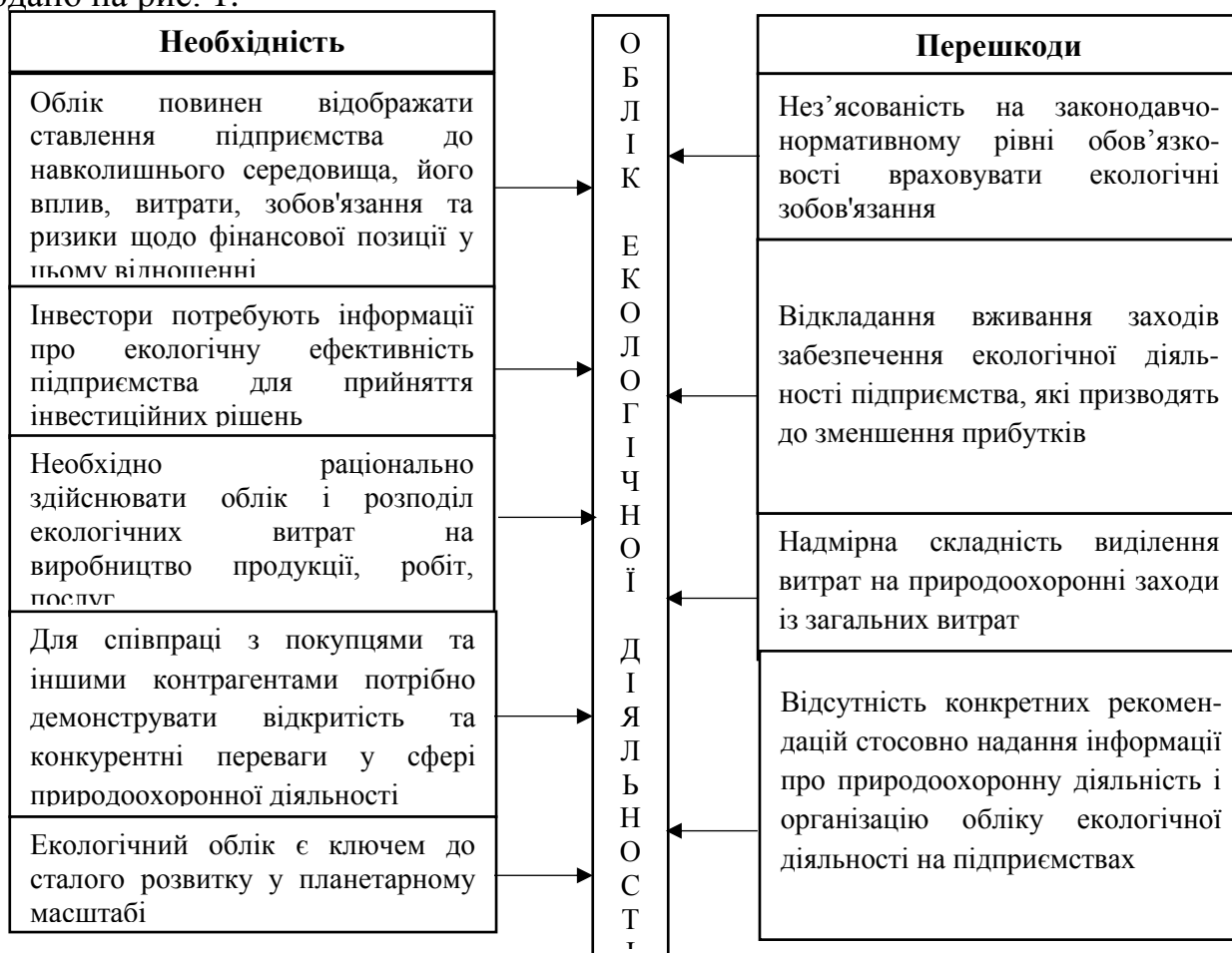


Рис. 1. Необхідність та перешкоди впровадження обліку екологічної діяльності на сільськогосподарських підприємствах України

Стосовно українських підприємств, облік екологічної діяльності має стати важливою складовою системи бухгалтерського обліку. Але навіть за врахування закордонного досвіду впровадження екологічного обліку зіштовхуються з низкою перешкод.

Через відсутність інформації про облік екологічної діяльності виникають проблеми у плануванні подальшої виробничої діяльності сільськогосподарського підприємства. Відтак на рахунках бухгалтерського обліку не враховують екологічних витрат, пов'язаних з цим операцій, які є наслідком виснаження природних ресурсів і деградації середовища.

УДК 343.148.5

Е. Л. Путникова, кандидат экономических наук, доцент
УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»

ИНФОРМАЦИОННАЯ БАЗА ДЛЯ ПРОВЕДЕНИЯ СУДЕБНО- БУХГАЛТЕРСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ

В современных условиях хозяйствования в агропромышленном комплексе совершаются правонарушения и преступления экономической и коррупционной направленности. Способы совершения преступных действий в АПК весьма разнообразны, а обусловлены они недостатками в финансово-хозяйственной и предпринимательской деятельности. Основой для совершения хищений и хозяйственных злоупотреблений является нарушение установленных правил ведения бухгалтерского учета и составления бухгалтерской (финансовой) отчетности, запутанные и завуалированные товарно-денежные операции и подлоги в документах. В установлении обстоятельств преступлений, профилактике и противодействии данным правонарушениям важная роль отводится проведению судебно-бухгалтерской экспертизы.

Порядок проведения судебной экспертизы (в частности и судебно-бухгалтерской экспертизы) регламентирован:

- Инструкцией о порядке производства судебных экспертиз лицами, имеющими специальные разрешения (лицензии) на осуществление судебно-экспертной деятельности, утвержденной постановлением Государственного комитета судебных экспертиз Республики Беларусь от 15.05.2014 № 7.

- Инструкцией о порядке проведения на платной основе экспертиз по обращениям граждан, в том числе индивидуальных предпринимателей, и юридических лиц, утвержденной постановлением Государственного комитета судебных экспертиз Республики Беларусь от 02.02.2016 № 8.

Судебно-бухгалтерская экспертиза — это экспертное исследование первичных и сводных документов бухгалтерского учета и отчетности, содержащих фактические данные, необходимые для составления заключения по уголовному или гражданскому делу, делу об административном правонарушении. Основными объектами экспертного исследования выступают первичные и сводные бухгалтерские документы, документы учетного оформления, учетные регистры, формы периодической отчетности, материалы

инвентаризаций, а также документы оперативного и неофициального учета. Содержание и методику исследования основных объектов во многом определяют второстепенные объекты, такие как, акты документальных ревизий, аудиторских фирм, налоговых, таможенных органов, справки, выписки и уведомления различных организаций, неофициальная документация, показания обвиняемых и свидетелей, заключения экспертов других специальностей.

Следовательно, основой судебно-бухгалтерской экспертизы и информационно - доказательной базой в системе выявления экономических преступлений является бухгалтерский учет. Бухгалтерский учет выступает не только объектом экспертизы, но и одновременно источником информации об использовании и сохранности ресурсов, процессах хозяйственной деятельности, состоянии учета и отчетности. Данные бухучета позволяют эксперту-бухгалтеру сформировать профессиональное суждение относительно правонарушений, допускаемых в экономической сфере.

В процессе расследования и судебного рассмотрения отдельных категорий уголовных дел, прежде всего — в отношении преступлений в сфере экономики, роль бухгалтерских документов весьма многообразна. Они выступают в качестве доказательств (в том числе и вещественных) и помогают выявить лиц, совершивших правонарушения, установить обстоятельства, подлежащие доказыванию.

Бухгалтерский учет включает в себя следующие группы документов: первичные и сводные учетные документы, регистры бухгалтерского учета, бухгалтерская (финансовая) отчетность. Основой бухгалтерского учета являются данные первичного учета. По некоторым первичным документам может обобщаться информация в сводных документах. А далее показатели укрупняются и в определенном порядке систематизируются, что и предполагает составление учетных регистров, а затем уже на их основе составляется бухгалтерская отчетность.

Судебно-бухгалтерская экспертиза проводит исследование по данным бухгалтерских документов. Исследование хозяйственных операций, ставших объектом судебно-бухгалтерской экспертизы проводится по данным первичных документов с применением следующих методических приемов: проверка по форме и содержанию, встречная проверка, взаимный контроль операций и документов, аналитическая и логическая проверка.

Проведение документальной проверки дает возможность делать вывод о доброкачественности или недоброкачественности учетных данных. Недоброкачественные документы классифицируются:

1) недоброкачественные по форме (неоформленные или недооформленные, неправильно оформленные);

2) недоброкачественные по существу (содержащие случайные ошибки, отражающие незаконные операции, подложные); В свою очередь, подложные документы, это те, в которых содержатся подделки (материальный подлог), или документы правильно оформлены, но содержат в себе заведомо ложные сведения о характере или объеме операции (интеллектуальный подлог).

3) комбинированные.

При исследовании отдельного документа могут быть выявлены несоответствия документа установленной форме, арифметические и логические несоответствия в содержании документа и другие признаки фиктивности хозяйственных операций, относящиеся к предмету экспертизы. При исследовании совокупности взаимосвязанных документов обнаруживаются другие признаки – несоответствия в содержании документов, отражающих одни и те же взаимосвязанные или аналогичные операции, а также различные отклонения от нормального оборота каких-либо ценностей.

Также может быть выявлено несоответствие между первичной документацией и основанным на ней сводным документом. При исследовании сводных документов могут быть установлены и другие специфические признаки фиктивных или неправильно отраженных в учете операций, например, внутренние противоречия в содержании самих сводных документов, расхождение между двумя экземплярами сводного документа.

Исследование регистров синтетического и аналитического учета помогает выявить признаки различных нарушений установленного порядка учета, в частности, составление бухгалтерских записей без документов или неправильную корреспонденцию счетов. Как и при исследовании сводных документов, некоторые признаки нарушений (необычную корреспонденцию счетов в бухгалтерской записи или несоответствия между итогом и частными суммами в накопительной ведомости) удастся выявить при непосредственном исследовании документов учетного оформления. Однако основным методом исследования данных объектов является взаимный контроль документов, т.е. сопоставление бухгалтерских записей в накопительных ведомостях с первичной бухгалтерской документацией. В совокупности исследуемых документов может быть установлено отсутствие первичных документов, подтверждающих бухгалтерские записи, а также выявлены несоответствия между записями и содержанием первичных бухгалтерских документов. Записи в регистрах синтетического и аналитического учета также иногда содержат признаки злоупотреблений, выявленные при их непосредственном исследовании (несоответствия между записями во взаимосвязанных регистрах, неправильные подсчеты итогов и др.).

Так как, на основе записей в регистрах синтетического и аналитического учета составляется бухгалтерская отчетность, то для определения (или подтверждения) несоответствия между учетными и отчетными данными, несоответствия отчетности фактическим результатам хозяйственной деятельности необходимо их комплексное исследование. Вместе с тем некоторые признаки, в частности, несоответствия между взаимосвязанными показателями в различных формах отчетности, а также несоответствия между результатами их анализа могут быть обнаружены экспертом-бухгалтером при исследовании самих форм отчетности.

Таким образом, бухгалтерские документы являются источником доказательств при проведении судебно-бухгалтерской экспертизы, на которых

базирується мнение эксперта-бухгалтера по вопросам, поставленным на его разрешение следствием и судом. Всестороннее знание концептуальных, правовых и организационных основ бухучета и отчетности позволяет экспертам провести экспертизу на должном профессиональном уровне, ответив на поставленные вопросы, что способствует разрешению споров хозяйствующих субъектов и определению ответственности виновных лиц за допущенные правонарушения. Кроме того, профессиональные навыки позволяют своевременно определить незаконный характер совершаемых операций и мероприятия по профилактике правонарушений в хозяйственно-финансовой деятельности организации.

УДК: 657.421

І.В.Сколотій, кандидат економічних наук, доцент

А.Р. Кременчуцька, студентка магістратури

Харківський національний аграрний університет ім. В.В.Докучаєва

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

З розвитком ринкової економіки та введенням в дію національних стандартів обліку суб'єктам господарювання надано значні права і можливості у реалізації своїх економічних інтересів, вибору способів організації виробництва та збуту продукції, організації та методики її обліку.

Складність управління економікою підприємств в умовах нестабільного економічного та екологічного середовища, в якому вони функціонують, потребує своєчасного обліку виробничо-господарської діяльності, особливо процесу виробництва та реалізації готової продукції, що є основними економічними категоріями відповідно вимогам сучасності. Будь-яка продукція проходить декілька етапів, починаючи з виробництва та закінчуючи її реалізацією. Актуальність дослідження обумовлюється тим, що виробництво та реалізація готової продукції на сільськогосподарських підприємствах є найбільш важливою ділянкою бухгалтерського обліку. Саме продукція, яку підприємство реалізує є головним джерелом отримання прибутків, що є основною метою його діяльності.

Вирішення завдань вдосконалення методики бухгалтерського обліку витрат на сільськогосподарських підприємствах потребує постійного контролю та аналізу за використанням ресурсів. Тому для підвищення ефективності діяльності підприємства велике значення має вибір правильних управлінських рішень на основі організації збору, формування та оцінки інформації про витрати. Вирішення цієї проблеми дозволить вийти на новий рівень побудови та організації бухгалтерського обліку витрат, підвищить його аналітичність та ефективність в управлінні підприємством.

Обсяг виробництва і реалізації продукції – це основні показники, які характеризують діяльність підприємства. Обсяг реалізації є дуже важливим для встановлення нормованих статей витрат. За своїм економічним змістом обсяг реалізованої продукції характеризує кінцевий фінансовий результат роботи підприємства, виконання своїх обов'язків перед споживачами, ступінь участі у задоволенні потреб ринку. Готова продукція – це матеріальний результат виробничої діяльності підприємства.

Серед основних завдань та напрямків вивчення проблем обліку готової продукції згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку можна виділити: вивчення постановки та організації облікової політики підприємства; визначення правильності формування витрат на виробництво; дослідження правильності віднесення активів до складу готової продукції у відповідності до національних стандартів; визначення правильності формування доходу від реалізації продукції; дослідження документального оформлення господарських операцій; вивчення обліку виробництва, надходження та реалізації готової продукції; дослідження правильності відображення інформації у звітності. Про важливість даного дослідження свідчить те, що готова продукція займає вагому частину у складі оборотного капіталу підприємства.

Методологічні основи формування в бухгалтерському обліку інформації про готову продукцію визначаються П(С)БО 9 «Запаси», 16 «Витрати» та ПС(Б)О 30 «Біологічні активи». В бухгалтерському обліку готова продукція оцінюється у відповідності до П(С)БО 30 «Біологічні активи» за справедливою вартістю, яка визначається за цінами активного ринку. П(С)БО 16 «Витрати» визначає два поняття собівартості готової продукції: собівартість реалізованої продукції та виробнича собівартість продукції. Оцінка готової продукції при її продажі залежить від облікової політики підприємства, в частині оцінки запасів при їх вибутті. При цьому можуть застосовуватися методи, передбачені П(С)БО 9 «Запаси». При відображенні продажу готової продукції в бухгалтерському обліку зазначаються дві її оцінки: оцінка, що прийнята підприємством згідно з обліковою політикою – первісна вартісна (за дебетом рахунку 901 «Собівартість реалізації готової продукції») та оцінка, що визначається за домовленістю сторін (за кредитом рахунку 701 «Дохід від реалізації готової продукції»).

У Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», готовою вважається продукція, що вироблена на підприємстві, в установі, та призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом. Відповідно, у нормативних документах, роботи і послуги не відносяться до складу готової продукції. Що ж стосується наданих підприємством послуг чи виконаних робіт, вважаємо за доречне відносити їх до складу виробництва та відображати на рахунку 23 «Виробництво». Підтвердженням нашої думки є норми П(С)БО 9 «Запаси» про те, що для підприємств, витрати на виконання незакінчених робіт (послуг), щодо яких підприємством ще не визнано доходу є незавершеним виробництвом.

Інструкцією про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку передбачено категорію «продукція сільськогосподарського виробництва», до якої відноситься продукція, одержана від власних рослинницьких, тваринницьких та промислових підрозділів підприємства, яка призначена для продажу на сторону та для іншого невиробничого споживання (видачі й продажу працівникам, передачі в невиробничу сферу, наприклад в дитячі садки, їдальні тощо); продукція, яка призначена для споживання в тваринницьких підрозділах як корми або для виробництва кормів у кормоцехах; продукція, яка вирощена для годівлі худоби, наприклад зелена маса, кормові коренеплоди тощо, а також побічна продукція та відходи, одержані при доведенні товарної продукції та насіння до належних кондицій; насіння та посадковий матеріал, включаючи саджанці, призначені для закладання та ремонту власних насаджень. Планом рахунків бухгалтерського обліку передбачено два рахунки для облікового відображення операцій щодо наявності та руху готової продукції: 26 «Готова продукція» та 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва».

У комплексі проблем, пов'язаними із розробкою та реалізацією рішень у ринкових умовах, все більшого значення набуває вибір моделей і методів для обґрунтування управлінських рішень з оптимізації витрат. Не зменшуючи науково-практичну значимість одержаних результатів досліджень, необхідно зазначити, що мінливість зовнішніх умов функціонування підприємства та внутрішніх факторів розвитку виробництва зумовлюють посилення вимог до вибору моделі та методів управління витратами. Ефективність системи управління витратами визначається відповідністю застосування економічних моделей і методів основним завданням управління.

В управлінні витратами виробничого підприємства, і перш за все, при калькулюванні собівартості продукції (робіт або послуг), для різних потреб управління велике значення має класифікація витрат. Порядок нормативного регулювання бухгалтерського обліку в зв'язку з розробкою і впровадженням системи Національних стандартів (положень) бухгалтерського обліку спричиняє необхідність використання нового апарату в управлінському обліку. З метою прийняття управлінських рішень необхідно знати, скільки коштуватиме виробництво тієї чи іншої продукції, який прибуток від її реалізації у загальному обсязі прибутку, чи є можливість збільшити або зменшити ціну на цю продукцію і яка ефективність від прийняття управлінського рішення. Управлінський облік передбачає формування детальної класифікаційної схеми витрат.

Для підвищення ефективності управління витратами на підприємстві рекомендується: впровадити обліково-аналітичну систему стратегічного управління витратами; вдосконалити систему управління витратами не тільки на рівні підприємства, а й у його структурних підрозділах; забезпечити більш доцільне ведення обліку витрат, для того, щоб при наданні інформації про витрати управлінському персоналу, керівники могли швидко й правильно приймати рішення щодо зниження витрат.

Запровадження системи управління витратами дозволить збільшити ефективність виробничих процесів і зменшити відхилення очікуваного прибутку від фактично отриманого, при цьому не обов'язково змінювати повністю існуючу систему управління витратами, їх формування, нормування, контролю та обліку. В свою чергу для скорочення матеріальних витрат підприємство може зробити наступне: переглянути на свою користь умови контрактів з існуючими постачальниками та знайти нових постачальників, наприклад, компанія може: замінити імпортні матеріали на аналогічну продукцію вітчизняного виробництва; встановити прямі контакти з виробниками матеріалів або скоротити число посередників; укласти договори з постачальниками, що пропонують найбільш вигідні умови.

УДК 657:658.15

Є.Р. Ступницький, DipIFR, CAP, DipFA, менеджер з методології відділу методології обліку ТОВ «ДТЕК СЕРВІС», м. Київ

АУТСОРСИНГ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ФУНКЦІЙ ЯК СПОСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Витрати на бухгалтерський, управлінський, податковий облік та складання звітності є однією з найсуттєвіших статей адміністративних витрат підприємств. В межах корпоративних структур і великих підприємств фінансові служби і керуючі компанії останніх неминуче стикаються з проблемою організації бухгалтерського обліку на підприємствах таким чином, аби забезпечити своєчасну підготовку фінансової та управлінської звітності в єдиному форматі у встановлені строки та з використанням єдиної облікової політики, уніфікованих комплексних підходів до ідентифікації господарських операцій, формування облікових оцінок з метою відображення вказаних операцій у фінансовій звітності.

Одним із перспективних напрямів зменшення видатків на забезпечення облікових процесів та їх уніфікації є передача облікових функцій на виконання стороннім організаціям – аутсорсинг. Концептуальним і практичним основам аутсорсингу облікових функцій присвячено роботи таких зарубіжних і вітчизняних учених, як Д. Берсін, С. Клементс [1], Р. Морган, А. Пилипенко [2], С. Непочатов [3], Н. Верхоглядова [4], Ю. Фролова, Дж. Хейвуд [5] та ін.

В практичному аспекті раніше цим питанням займалися переважно великі промислові корпорації. Але з формуванням в Україні вертикально інтегрованих компаній і холдингів, їх виходом на вітчизняні і міжнародні ринки капіталу, переходом на МСБО, МСФЗ зазначена проблема набуває актуальності і для аграрного сектору економіки.

Під аутсорсингом розуміється передача сторонній організації функцій, які раніше виконувалися співробітниками організації. Сутність аутсорсингу облікових функцій полягає в тому, що облікові функції підприємства передаються спеціалізованим компаніям – аутсорсерам. Це може бути як внутрішній аутсорсер (окреме підприємство/підрозділ під загальним контролем керуючої компанії), так і незалежний постачальник. Як правило, великі компанії і корпорації створюють саме внутрішнє підприємство-аутсорсер, задля забезпечення посилених систем контролю за збереженням і конфіденційністю інформації, забезпечення більш гнучкої системи керування обліковими процесами декількох окремих підприємств одночасно. Більш менші підприємства залучають незалежних постачальників.

На першому етапі дуже важливо об'єктивно розподілити облікові функції на ті, що залишаються на підприємстві, і ті, які передаються сторонній організації. Приклади розподілу функції наведені в табл. 1.

Економічний ефект для підприємства у зв'язку з передачею низки облікових функцій полягає в тому, що вартість наданих послуг з ведення обліку і складання звітності підприємством-аутсорсером нижча за вартість забезпечення даних функцій співробітниками самого підприємства (заробітна плата співробітників бухгалтерії, ЄСВ, амортизація обладнання, забезпечення приміщення, накладні витрати, тощо). Тобто, дешевше купити бухгалтерські послуги, ніж забезпечити виконання певних облікових функцій на самому підприємстві.

У підприємства-аутсорсера економічний ефект досягається в тому, що при достатньому рівні автоматизації і організації процесу (розподілення типових функцій між функціональними підрозділами – наприклад за напрямками об'єктів обліку, уніфікація процесів; ефект «масштабу», уніфікована технологія відображення в обліку типових господарських операцій) вартість обробки одного первинного документа зазвичай менша ніж у підприємства-замовника при інших рівних умовах.

При цьому, підвищення навантаження на одного співробітника призводить до збільшення кількості помилок. Тому важливо визначити оптимальну структуру, пов'язану зі знаходженням балансу між зниженням витрат на обробку одного документа та кількістю помилок, що обумовлює якість надання послуг і в кінцевому результаті – достовірність звітності.

Для вирішення завдання розрахунку оптимального навантаження в роботі [3] автором запропоновано науково-методичний підхід, доведений до рівня відповідної оптимізаційної економіко-математичної моделі, яка дозволяє з урахуванням залежності між відсотком помилок і кількістю оброблюваних одним співробітником документів визначити оптимальну чисельність персоналу.

Приклад розподілу функцій при застосування аутсорсингу

Підприємство-замовник	Підприємство-аутсорсер
<i>Первинні документи</i>	
Оформлення, своєчасне подання до обліку; зберігання.	Своєчасне відображення в обліку (в обліковій системі).
Розробка переліку обов'язкових і додаткових (забезпечення додаткової аналітики для підприємства) реквізитів документів.	Погодження, впровадження. Консультування співробітників замовника, прийом, перевірка документів
<i>Заробітна плата</i>	
Ведення кадрового обліку, надання або внесення в облікову систему даних по заробітних платах співробітників, виплата зарплати.	Розрахунок заробітної плати, ЄСВ, ПДФО; надання даних для виплати зарплати і платежів ЄСВ, податків із заробітної плати, утримань тощо.
<i>Облікові оцінки</i>	
Формування і своєчасне надання до обліку	Надання вихідної облікової інформації для формування облікових оцінок; відображення в обліку
<i>Ідентифікація господарських операцій</i>	
Реалізація процедури ідентифікації, контроль на відповідність умовам договорів	Погодження, контроль на відповідність облікової політики і іншим регламентним документам замовника.
<i>Інвентаризація</i>	
Проведення, прийняття рішень за результатами проведення та представлення результатів до обліку	Формування вихідної інформації, відображення результатів в обліку і звітності
<i>Податкова і фінансова звітність</i>	
Своєчасне надання до обліку первинних документів та додаткової вхідної інформації; подання і розкриття звітності	Підготовка звітності і надання замовнику для подачі і розкриття.

Джерело: авторська розробка.

Цільова функція моделі виглядає наступним чином:

$$\sum_{n=1}^N \frac{Q_n}{L_n} + \frac{Q_n * fn(L_n)C_n}{T * 100\%} \rightarrow \min$$

де Q_n – кількість документів n -го виду, що надані до обліку; L_n – навантаження на одного облікового працівника, що займається обробкою документів n -го виду, як кількість документів в одиницю часу; $fn(L_n)$ – функція, що виражає залежність між навантаженням на співробітників і відносною частотою помилок, яких вони припускаються, у відсотках $0\% \leq fn(L_n) \leq 100\%$; C_n – кількість годин, необхідних для усунення однієї помилки, допущеної при обробці документа n -го виду; T – кількість робочих годин одного співробітника в періоду часу.

Що стосується якісних ефектів від аутсорсингу облікових функцій, то він більш простежується на прикладі так званого «внутрішнього» аутсорсингу в межах одного холдингу/корпорації. Зокрема це: забезпечення дотримання єдиної облікової політики підприємств в межах корпоративної структури; уніфікація документообігу як в масштабах корпорації так і окремих підрозділів підприємств; розробка і уніфікація єдиних контрольних процедур; єдина технологія підготовки звітності; уніфікація плану рахунків підприємства; єдине вікно отримання інформації для внутрішніх і зовнішніх користувачів, тощо.

Перешкоджає поширенню аутсорсингу облікових функцій в аграрному секторі, в Україні в цілому, не лише брак позитивного практичного досвіду, занепокоєння про якість звітності й конфіденційність інформації, але і брак наукового інструментарію підтримки прийняття рішень у сфері організації бухгалтерського обліку в умовах аутсорсингу облікових функцій. На даний момент в цьому питанні, як не парадоксально, але саме практичний досвід випереджає його наукове обґрунтування. Тому ця тема може стати перспективною майбутніх досліджень.

Список використаних джерел

1. Clements S., Donnellan M., Read C. CFO Insights: Achieving High Performance Through Finance Business Process Outsourcing. New York: Wiley, 2004. 328 p.
2. Пилипенко А.А. Стратегічна інтеграція підприємств: механізм управління та моделювання розвитку: моногр. Х.: ІНЖЕК, 2008. 408 с
3. Непочатов С.И., Охтень А.А. Модель оптимизации пропускной способности общего центра обслуживания в рамках системы аутсорсинга учетных функций. *Бизнес-Информ*. 2011. № 9. С. 159-160.
4. Верхоглядова Н.І., Олініченко І.В. Розвиток внутрішнього аудиту. *Економіка і регіон*. 2009. №1. С. 136-139.
5. Хейвуд Дж. Б. Аутсорсинг: в поисках конкурентных преимуществ. М. :«Вильямс», 2004. 176 с.

К.О. Утенкова, кандидат економічних наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ АУДИТУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Останнім часом в умовах політичної та економічної нестабільності України набуває усе більшої актуальності проблема забезпечення економічної безпеки підприємств. Це, у свою чергу, актуалізує питання пошуку нових більш ефективних форм контролю внутрішнього середовища діяльності підприємств та прогнозування й попередження внутрішніх та зовнішніх загроз. Такою формою контролю, на нашу думку, перш за все, має стати аудит.

Традиційний аудит не задовольняє потреб підприємств, оскільки він, зазвичай, обмежується проведенням незалежної експертизи фінансових звітів та іншої інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства. Тому виникає необхідність впровадження аудиту у нові сфери, що дасть змогу вдосконалити систему захисту інформації підприємства, впровадити нові і підвищити ефективність існуючих механізмів безпеки і, як наслідок, покращити надійність функціонування підприємства.

Проведення аудиту економічної безпеки підприємств аграрного сектору значною мірою обумовлено необхідністю забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання як єдиного господарського механізму національної економіки. Проведення аудиту, як форми незалежного фінансового контролю, у аграрних підприємствах здебільшого здійснюється на добровільній основі, тобто законодавство вимагає обов'язкове проведення аудиту фінансової звітності лише для окремих категорій, а аудит економічної безпеки взагалі може бути лише ініціативним для усіх категорій підприємств.

Реальною загрозою як на державному рівні, так і на рівні кожного суб'єкта господарювання може стати відсутність достовірної інформації про фінансово-господарську діяльність, показники економічного розвитку тощо, а також важливою є їх грамотна інтерпретація у контексті забезпечення економічної безпеки, запобігання їх банкрутству.

Економічна безпека може бути визначена як перманентний стан підприємства, що передбачає його стійкість і здатність до розвитку, захищеність від зовнішніх і внутрішніх загроз та здатність до їх нейтралізації, стабільне функціонування підприємства.

Аудит системи економічної безпеки підприємства повинен надати незалежну і об'єктивну оцінку її ефективності та відповідності сучасним викликам та загрозам.

Варто врахувати те, що основна частина інформаційного забезпечення системи економічної безпеки щодо внутрішнього середовища підприємства формується обліковим персоналом на основі інформації оперативного, бухгалтерського та фінансового обліку, яка є предметом аудиту.

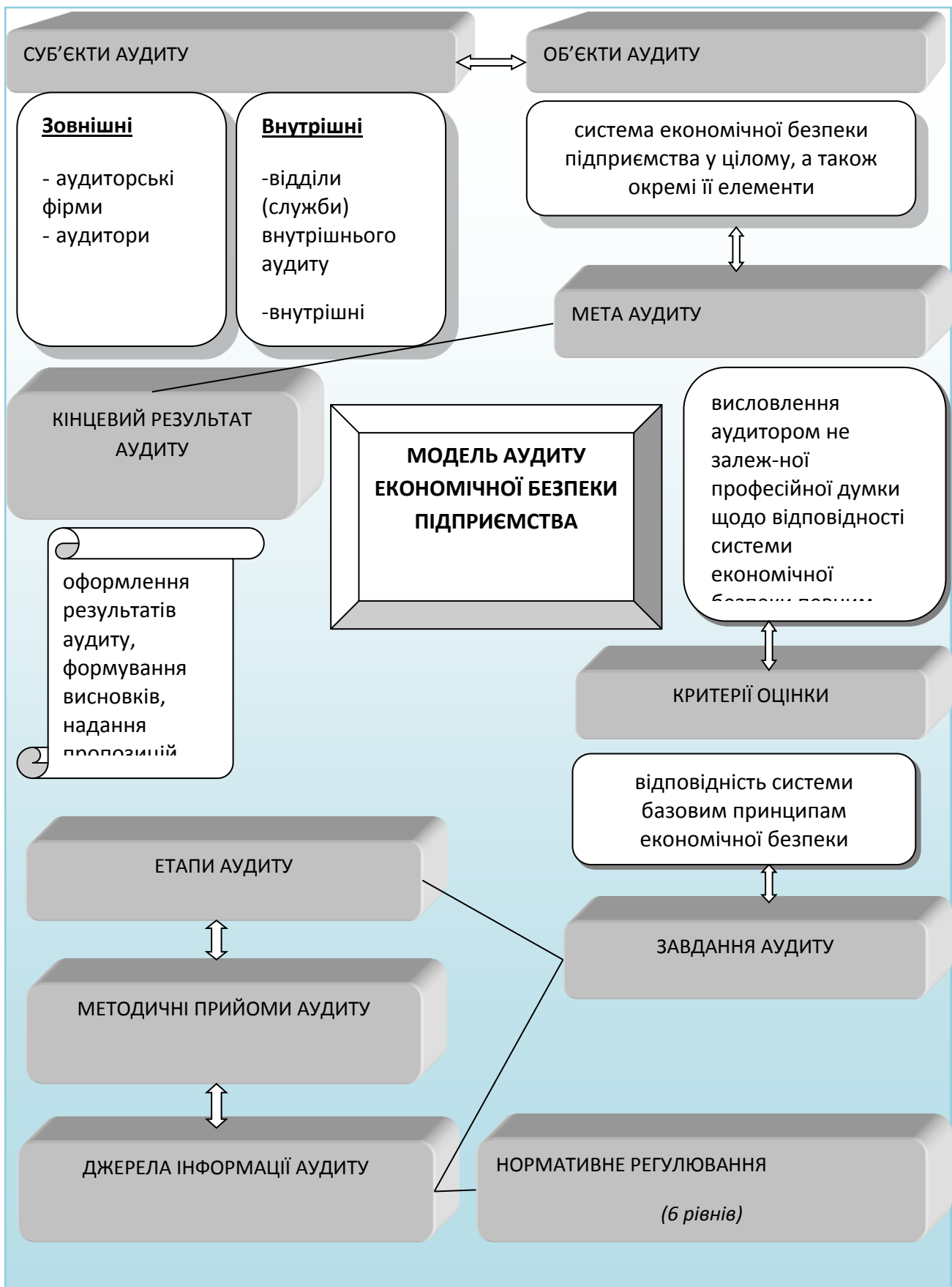


Рис. 1. Концептуальна модель аудиту економічної безпеки*

*Джерело: розробка автора

На нашу думку, аудит системи економічної безпеки має стати одним із пріоритетних напрямів розвитку аудиту. Обґрунтування теоретичних засад аудиту системи економічної безпеки актуалізує доцільність розробки моделі, яка продемонструє концептуальні основи аудиту (рис. 1). Модель аудиту економічної безпеки повинна включати у себе наступні складові: суб'єкти і об'єкти аудиту, мета аудиту, критерії оцінки, завдання аудиту, нормативне регулювання, джерела інформації, методи аудиту, етапи аудиту, методику аудиту.

Регламентация аудиторської діяльності здійснюється значним спектром нормативно-правових актів, серед яких кодекси, закони, стандарти, інструкції, положення тощо. Комплексний аналіз законодавчої бази дозволяє виділити такі рівні нормативного регулювання аудиту економічної безпеки в Україні:

1 рівень - Конституція України;

2 рівень - кодекси України (Господарський кодекс, Цивільний кодекс, Кримінальний кодекс тощо);

3 рівень - закони України («Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» тощо);

4 рівень - Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики, прийняті рішенням Аудиторської палати України в якості Національних стандартів аудиту з 1 січня 2004р.;

5 рівень - підзаконні нормативні акти (положення, інструкції, стандарти, що стосуються аудиторської діяльності);

6 рівень – локальні нормативні акти (внутрішньофірмові стандарти і т. д. – для зовнішнього аудиту, Положення про службу внутрішнього аудиту і т.д. – для внутрішнього аудиту).

Аудит, як дієвий і ефективний механізм оцінювання економічної безпеки та виявлення відхилень від очікуваних результатів чи вимог законодавства, повинен стати інструментом стабілізації та подальшого розвитку як окремого сільськогосподарського підприємства, так і галузі в цілому.

Використання аудиту для посилення безпеки підприємства дозволить більш повно задовольнити потреби власників підприємств та його менеджерів, яких цікавить питання довгострокового стратегічного розвитку. Такий вид аудиту повинен використовуватися для оцінки проблем поточного стану підприємства та має стати невід'ємним елементом системи його управління.

Н. Є. Ціцька, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівський національний аграрний університет

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ ДО ВИМОГ МСФЗ

Глобалізаційні процеси, які відбуваються у світовій політиці та економіці, призводять до встановлення тісного політичного діалогу між окремими країнами та регіонами світу, а також до поглиблення міжнародних господарських зв'язків. Сьогодні країни інтегруються заради збереження миру та забезпечення економічного процвітання. Внаслідок розширення ЄС Україна отримала прямий доступ до єдиного, розширеного, гармонізованого ринку ЄС. Основним шляхом узгодження правових норм України та Європейського Союзу є адаптація – процес розробки і прийняття нормативно-правових актів та створення умов для їх належного впровадження і застосування з метою поступового досягнення повної відповідності права України до європейського права.

З метою прискорення процесу інтеграції України у світову спільноту постійно проводиться гармонізація податкової системи України, приведення стандартів ведення обліку та подання фінансової звітності до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). В цьому процесі одним із найважливіших є питання спрощення адміністрування податків. Проблема адміністрування податків в системі економічних відносин завжди мала особливу значущість.

Наближення податкового законодавства до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку та, згодом, приведення їх до норм міжнародних стандартів, дасть змогу спростити процедуру адміністрування податків, підвищити якість прогнозування податкових надходжень, встановити прозорі правила оподаткування.

У зв'язку з переходом підприємств України на ринковий механізм господарювання виникає потреба впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності у практику бухгалтерського обліку. І насамперед, підприємства України, які прагнуть залучити іноземних інвесторів, мають складати свою звітність відповідно до Міжнародних стандартів. Одним із проблемних питань є узгодженість фінансового обліку з вимогами податкового законодавства країни.

Усі суб'єкти господарської діяльності є учасниками податкових відносин, що регулюються нормативними актами у сфері законодавства про податки, збори та обов'язкові платежі. Але існування різних підходів до визначення мети та результатів господарської діяльності підприємства створює неоднозначне трактування одних і тих самих економічних термінів: вигода, активи, прибуток, витрати та доходи діяльності.

Для будь-якої країни податки - це найважливіша категорія державних фінансів, що використовується у вигляді інструменту регулювання. Для бізнесу податки - це одна з основних складових витрат підприємця й фактор, що зменшує кінцевий результат діяльності - прибуток. Тому будь-яка держава завжди прагне обкласти по можливості більшою кількістю податків по найбільших ставках фізичних та юридичних осіб, а платники податків - прагнуть оптимізувати свої податкові платежі різними шляхами.

Механізм трансформації фінансової звітності до вимог МСФЗ є певним процесом, який можливо представити у вигляді послідовних етапів, при вирішенні яких можна досягнути бажаного результату (рис.).

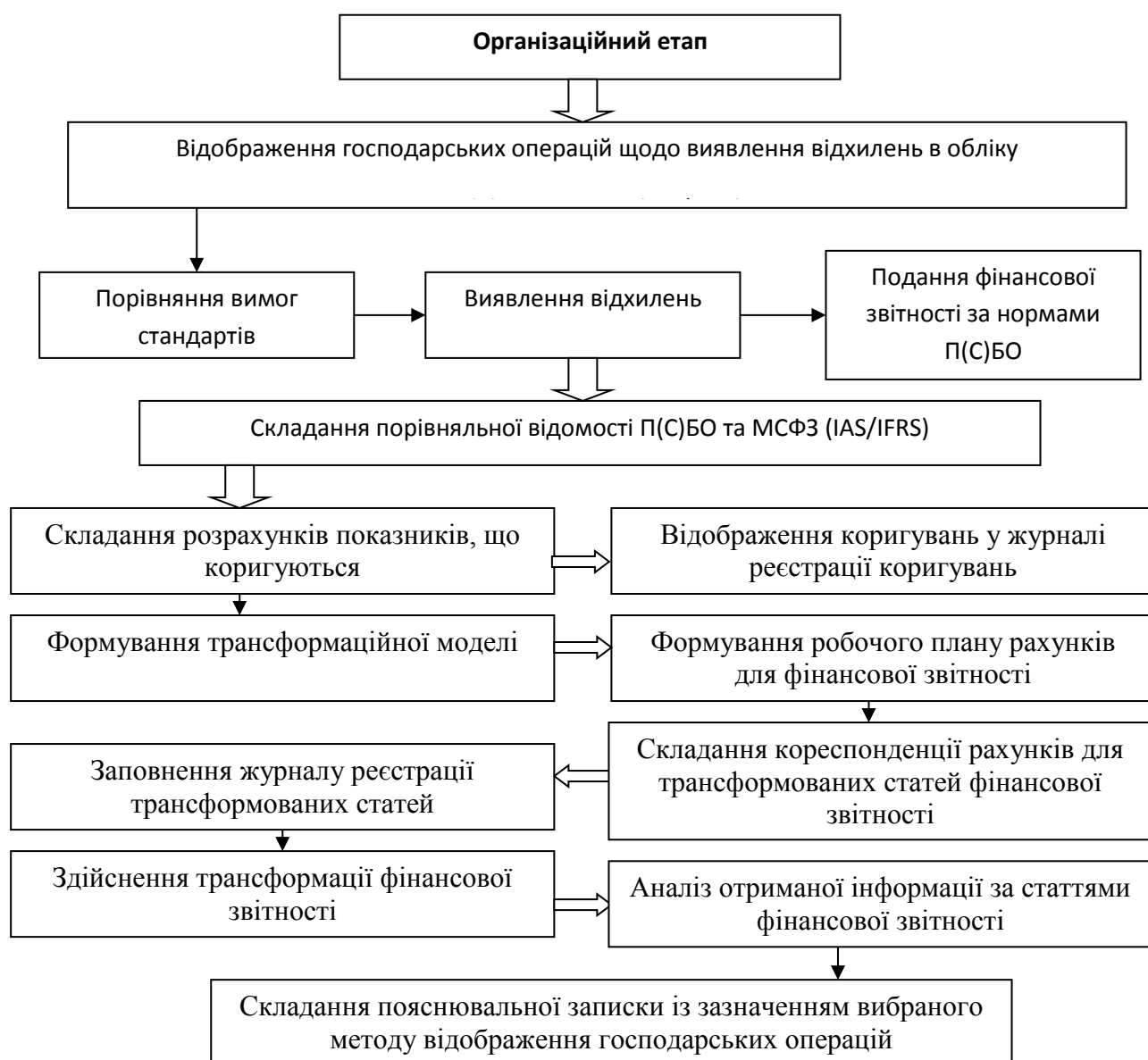


Рис. Основні стадії процесу трансформації фінансової звітності до вимог МСФЗ.

Варто зазначити, що на сучасному етапі вітчизняний механізм податкового регулювання втрачає свою дієвість за наступними причинами:

- недовіра платників податків до державної фінансової політики, викликана занадто частими змінами у податковому законодавстві;

- невиконаність переходу із «тіньового сектору» в офіційний з вищими ставками оподаткування від ставок, які пропонує «тіньовий ринок» при переводі не облікованої готівки в офіційну економіку.

На шляху до євроінтеграції в Україні розроблено національні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності на основі міжнародних стандартів, затверджено новий План рахунків бухгалтерського обліку для суб'єктів господарювання, розроблено і затверджено форми фінансової звітності відповідно до міжнародної практики. Всі ці заходи сприяють уніфікації інформації про фінансовий стан суб'єктів та їх розрахунки з бюджетом, які застосовуються в країнах із розвинутою ринковою економікою і різними формами власності, а також розвитку міжнародних економічних відносин України.

Отже, європейський вибір для України – це широке концептуальне бачення, яке не обмежується суто географічним поняттям. Це насамперед вибір шляху розвитку в напрямі європейської цивілізаційної моделі, реалізація якого покликана сприяти прогресу в усіх сферах життєдіяльності суспільства й держави. Україна має достатній потенціал, щоб здійснити прорив до нових технологій у виробничих процесах, нових відносин у сфері економіки, нових поглядів на якість і рівень життя, а також до соціально-культурної інтеграції нашого народу в європейське співтовариство.

Вступ України до ЄС принесе насамперед політичний авторитет державі на міжнародній арені, можливість опинитися в зоні загальноєвропейської безпеки, запобігаючи при цьому новим лініям поділу на континенті, можливість перебувати в центрі подій, бути невід'ємною часткою прогресивної політики, а отже, перебувати в єдиному інформаційному просторі. Це пов'язується також із можливістю використання переваг міжнародної кооперації та спеціалізації. Цю ідею можна прив'язувати й до теперішнього стану відносин між Україною і ЄС, оскільки вона є запорукою подолання економічної кризи в Україні і розриву у рівнях економіки з країнами ЄС.

Підсумовуючи все вище наведене, варто зауважити, що побудова та застосування механізмів податкового регулювання у відповідності до вимог ЄС та МСФЗ має носити комплексний характер в рамках стратегії розвитку державних фінансів України та в поєднанні із інституційними ринковими реформами – це створення стимулюючої податкової системи та конкурентної ринкової системи.

На сучасному етапі господарювання в Україні механізм податкового регулювання має будуватися та зазнавати змін в комплексі із структурними реформами, корелюватися із політикою бюджетних видатків, державною борговою політикою, націлюватися на збалансування бюджету вже у короткостроковій перспективі.

Д.М. Векслер, аспірант¹

Луганський національний аграрний університет, м. Харків, Україна

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА І ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

На сьогодні економічне середовище в Україні характеризується посиленням конкурентної боротьби, в рамках якої особливого значення набуває конкурентоспроможність господарюючих суб'єктів і продукції.

Конкурентоспроможність - це здатність певного об'єкта або суб'єкта відповідати запитам зацікавлених осіб в порівнянні з іншими аналогічними суб'єктами або об'єктами. Об'єктами можуть бути товари, підприємства, галузі, регіони. Суб'єктами виступають: споживачі, виробники, держава, інвестори [1]. Конкурентоспроможність підприємства - це здатність протистояти на ринку виробникам і конкурентам як за ступенем задоволення своїми товарами або послугами конкретної потреби споживачів, так і по ефективності виробничої, маркетингової та фінансової діяльності [2].

У табл. 1 подано класифікацію конкурентоспроможності в залежності від певних ознак [6].

Таблиця 1. Класифікація конкурентоспроможності

Ознака	Види конкурентоспроможності
1. Територіально-географічна сфера	- міжнародна - внутрішньо-національна - регіональна
2. Рівень конкуруючих об'єктів	- галузі (комплексу галузей) - підприємства - товару
3. Фіксація у часі	- на визначену дату в минулому - поточна - прогнозована

Основні фактори, що визначають конкурентоспроможність підприємства: його стратегія; наявність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; інноваційний потенціал; частка ринку; ефективність менеджменту; випуск конкурентоспроможної продукції. Основні види конкурентної переваги: низькі витрати та диференціація товарів.

На конкурентоспроможність підприємства впливає ряд внутрішніх факторів: технологічні інновації, маркетингові інновації, купівельні вподобання [3]. В умовах глобальної конкуренції корпоративна стратегія підприємства повинна переглядатися з урахуванням зміни конкурентного [5].

¹ Науковий керівник: **О.В. Кочетков**, кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту, статистики та економічного аналізу

Конкурентоспроможність підприємства у зовнішньому середовищі залежить від виконання наступних умов: правильного розуміння переваг зарубіжних споживачів; знання правил і культури ведення бізнесу в окремо взятій країні; знання рівня конкурентоспроможності в галузі; врахування культурних, соціальних, політичних, технологічних, екологічних і юридичних особливостей [4].

На основі вищесказаного автор пропонує наступні шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства:

- впровадження інноваційних технологій;
- аналіз сильних і слабких сторін підприємства;
- проведення маркетингових досліджень, щоб виявити існуючі потреби покупців;
- випуск продукції такої якості, яка б відповідала світовим стандартам;
- стимулювання збутової діяльності підприємства з урахуванням попиту і пропозиції на ринку;
- постійне навчання і перепідготовка персоналу;
- використання тільки перевіреної та високоякісної сировини і матеріалів;
- підвищення матеріальної зацікавленості працівників і поліпшення умов праці;
- використання найбільш ефективних маркетингових заходів.

Таким чином, одним з найважливіших показників конкурентоспроможності підприємства є конкурентоспроможність його продукції, яка передбачає оптимальне поєднання якості, ціни, дизайну і можливості післяпродажного обслуговування. На сьогодні в умовах ринкової економіки конкурентоспроможність підприємства є основним фактором успіху і його фінансової стійкості.

Список використаних джерел

1. Захаров А. Н., Зокин А. А. Конкурентоспособность предприятия: сущность, методы оценки и механизмы увеличения. Бизнес и банки. – К. : Эльга, 2013. – 492 с.
2. Бланк И. А. Управление активами. – К. : Ника-Центр, 2001. - 512 с.
3. Азоев Г. Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г. Л. Азоев. – М. : Центр экономики и маркетинга, 1996. – 208 с.
4. Конкурентоспроможність підприємства : оцінка рівня та напрями підвищення : моногр. / за заг. ред. О. Г. Янкового. – О. : Атлант, 2013. – 470 с.
5. Піддубна Л. І., Шестакова Е. А. Технологізація конкурентоспроможності: теоретико-методологічні аспекти. Економіка розвитку. – К. : Кондор, 2012. – 206 с.
6. Журба І. О. Сутність і значення конкурентоспроможності підприємства / І. О. Журба, Ю. М. Коляденко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.

Kelmere L.² Mg.oec., PhD student, lecturer Faculty of Economics and Social Development, Latvia University of Life Sciences and Technologies

COMPANY'S SIMPLIFIED LIQUIDATION ACCORDING TO THE TAX AUTHORITY DECISION

In Latvia, the registration and exclusion of companies from Register of Enterprises are very dynamic during 2006 – 2017. One reason is entities insolvency after economic crises in 2007, but from 2012 the State Revenue Service (hereinafter – SRS) has a significant role in excluding entities from Register of Enterprises. In 2012 marked out that a part of the merchants, effectively terminating their business, are not legally dissolved and are not excluded from the Commercial Register, therefore, in 2012 essential amendments were made in the Commercial Law and in the law On Taxes and Duties – the requirements of both regulatory enactments were aligned and come into force the company's simplified liquidation. The statistical data confirms that State Revenue Service and the government role in organizing the business environment are significant.

At any time, the role of the government in organizing and developing the business environment is significant.

In the National Development Plan of Latvia for 2007-2013, the government determined that the basis of the national economy is the successful development of a business based on free market principles and it is, therefore, necessary to stimulate the creation of new and new high added value enterprises.

To motivate individuals to engage in entrepreneurship in Latvia in 2010:

- 1) essential amendments were made in the Commercial Law;
- 2) was developed and adopted the Micro–enterprise Tax Law.

Šneidere R., Būmane I. welcomes the changes made to the Commercial Law, which allows the creation of new ones LLC with a minimum share capital of 1 EUR. As per their research for the first four years, 66.3% of all start-up companies have benefited from the Commercial Law, while their share has declined to 60.7% in the last year, but it also shows the high activity of entrepreneurs, as 30% of founders are newcomers who have not been involved in business as officials or members.

And Leibus I. thinks that the micro-enterprise tax is a successful fiscal instrument to support small business during the economic crisis, particularly in the countries with high labour costs. Although the influence of the micro-enterprise tax on the economy is small, its introduction was a successful strategy. It has encouraged the legalization of business activities that are especially important in the situation of high unemployment. Besides the micro-enterprise tax legalized many physical

² Научный руководитель: **Jakusonoka I.**, Dr.oec., professor, Head of Institute of Finance and Accounting, Faculty of Economics and Social Development, Latvia University of Life Sciences and Technologies

persons that are now registered as micro-enterprise employees, but previously they were not entered in the taxpayers' data basis.

By creating micro-enterprise tax and reducing the registered and paid-up share capital for LLC government achieved its goal – activating entrepreneurship and increasing the number of entrepreneurs.

Although the increase in the number of registered companies and taxpayers has also resulted in an increase in tax revenues over the period from, however, the crisis has had a significant impact on the ability of the SRS to collect taxes according to declared information by entities (tax declarations).

In 2012 essential amendments were made in the Commercial Law and in the law On Taxes and Duties – the requirements of both regulatory enactments were aligned:

- 1) the law On Taxes and Duties strengthened SRS power to suspend and to renew the economic activity of a taxpayer due to infringements of laws and regulations
- 2) and in the Commercial Law was included regulation about the termination of activities of the company on the basis of a decision of the Commercial Register Office or Tax Authority.

According to the statistical data author concludes that SRS is very active to put the business environment in order and it affects on the number of excluded entities from Latvia's Registers of Enterprises too. During 2012 – 2017 were registered 83121 entities and excluded 53645 entities in the Register of Enterprises. In the same time, SRS suspended 50335 taxpayer's economic activities but renewing the economic activities only 4.93% of them.

In 2012 marked out that a part of the merchants, effectively terminating their business, are not legally dissolved and are not excluded from the Commercial Register, therefore, the information in the Commercial Register is available about them, which in turn may mislead third parties as to the existence of these entities. Neither members of the company nor the creditors take actions to ensure the liquidation of these entities, including the distribution of property and satisfaction of creditors' claims, therefore, these entities are not active in liquidation or insolvency proceedings. The existence of such legally existing but actually non-existent entities contributes to uncertainty in the Commercial law.

Activities of the company may be terminated on the basis of a decision of the tax authority if:

- 1) the company has not submitted an annual report within one month after administrative punishment was imposed and at least six months have passed since the violation was committed;
- 2) the company has not submitted the declarations for the time period of six months, provided for in tax laws, within one month after administrative punishment was imposed;
- 3) activities of the company have been suspended on the basis of a decision of the tax authority, and the company has not rectified the indicated deficiency within three months after activities thereof were suspended.

And by this started simplified liquidation of the company – liquidation without court intermediation and without the active involvement of the founders of the company.

According to the statistics in 6737 cases the activities of the companies were terminated on the basis of a decision of the tax authority in the period from 2012 – 2017 and it is about 13% from the total number of excluded entities from the Enterprise Register.

References:

1. Cabinet of Ministers (2006) Cabinet Regulation No 565 of 4 July 2006 “Regulations on the Latvian National Development Plan for 2007-2013” (in Latvian). Retrieved: <https://likumi.lv/doc.php?id=139505>.
2. Kelmere, L. 2018. Company’s activities termination by tax authority decision (simplified liquidation, Latvia example). European Academy of Sciences, Art and Letters Sofia, 2018. Book 2, Vol.1 : Architecture and design. Business and management. Economics and tourism. Finance. Law. Political sciences, planning and development; pp. 123.-132.
3. Lebus, I., (2012) Micro-Enterprise Tax As Means of Promoting Entrepreneurship in Latvia. Apskaitos ir finansu mokslas ir studijas: problemos ir perspektyvos : mokslo žurnalas. Aleksandro Stulginskio universitetas. - Nr. 1(8) (2012), p. 116-120. DOI: 10.15544/ssaf.2012.16
4. Parliament of the Republic of Latvia (1995). The law On Taxes and Duties (law in Latvian). Retrieved: <https://likumi.lv/doc.php?id=33946>.
5. Parliament of the Republic of Latvia (2000). The Commercial Law (law in Latvian). Retrieved: <https://likumi.lv/doc.php?id=5490>.
6. Parliament of the Republic of Latvia (2010). Micro-enterprise Tax Law (law in Latvian). Retrieved: <https://likumi.lv/doc.php?id=215302>.
7. Register of Enterprises of the Republic of Latvia. Registration and removal dynamics, statistical data 2006-2017. Retrieved: <https://www.ur.gov.lv/en/statistics/>.
8. State Revenue Service of the Republic of Latvia (2012). 2011 Annual Report (in Latvian). Retrieved: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/gada_parskats_2011.pdf.
9. State Revenue Service of the Republic of Latvia. Information on Suspension of the Taxpayer's Economic Activities, 2012-2017. Retrieved: <https://www6.vid.gov.lv/SDA/List>.
10. Šneidere, R., Būmane, I. (2016) MAZĀS UZŅĒMĒJDARBĪBAS ATBALSTA POLITIKA LATVIJĀ (Small Business Support Policy in Latvia) (in Latvian). SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume IV, May 27th -28th, 2016., pp 448-462, 2016. DOI: <http://dx.doi.org/10.17770/sie2016vol4.1565>.

Т.В. Литовченко³, здобувач кафедри маркетингу,
підприємництва і організації виробництва
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ОБЛІК ВИТРАТ І ВИХОДУ ПРОДУКЦІЇ У СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

Забезпечення продовольчої безпеки населення України якісними продуктами харчування, а промисловості – сировиною є одним із найбільш важливих питань, що постали перед галуззю сільського господарства. Молочне скотарство традиційно займало провідну роль у сільськогосподарському виробництві, проте на сьогоднішній день галузь знаходиться в стані занепаду. Катастрофічне скорочення поголів'я, недостатній рівень продуктивності тварин, низькі закупівельні ціни на молоко обумовлюють невігідність галузі для більшості товаровиробників. Це обумовлює перегляд існуючих та пошук інноваційних інструментів регулювання розвитку молочного скотарства за допомогою реалізації єдиного багатокладного організаційно-економічного механізму.

Організаційно-економічний механізм – комплекс організаційних (правових, виробничих, управлінських та соціальних) і економічних заходів (зовнішньої і внутрішньої дії), які в процесі взаємодії і взаємозв'язку здійснюють активний вплив на економічний інтерес аграрних формувань з метою підвищення їх ефективності [1]. Поряд із системою факторів зовнішнього середовища, важливе значення в організаційно-економічному механізмі регулювання розвитку молочного скотарства зі сторони факторів внутрішнього середовища займає облік і контроль як інструменти інформаційного забезпечення управлінських процесів.

Внутрішньогосподарський (управлінський) облік – система збору, обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [2]. Інформація про витрати і вихід продукції молочного скотарства формується саме в системі рахунків управлінського обліку, на що і зосереджена наша увага.

На думку М.Ф. Огійчука інформація, підготовлена в системі управлінського обліку, повинна розглядатися в напрямку її кінцевого впливу на прийняття рішень, і необхідною умовою для правильної організації обліку є розуміння процесу приймання рішень, об'єднуючи в собі практично всі функції управління, а саме: облік, бюджетування, координацію, контроль, аналіз, прийняття рішень [3].

³ Науковий керівник: **О.В. Ульянченко**, член-кореспондент НААН України, д-р екон. наук, професор

Первинною ланкою багатокомпонентної системи обліку витрат і виходу продукції є первинний облік, який має забезпечити реєстрацію фактів господарського життя. Разом з тим, передумовою організації системи первинного обліку є склад статей витрат, за якими калькують собівартість продукції.

Проведений аналіз облікових реєстрів провідних сільськогосподарських підприємств Харківської та Сумської областей показав, що в них, керуючись Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, облік витрат на виробництво молока ведуть за такими статтями: витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; паливо та мастильні матеріали; засоби захисту тварин та медикаменти; корми; роботи та послуги; витрати на утримання основних засобів; інші витрати; загальновиробничі витрати. Однак, даний перелік в багатьох підприємствах звужений, що знижує інформаційну та контрольну функції обліку.

Для обліку витрат на виробництво у молочному скотарстві використовується значна кількість різноманітних первинних документів, які можна поділити на такі групи: 1) з обліку витрат праці; 2) з обліку предметів праці; 3) з обліку засобів праці; 4) з обліку вартості виконаних робіт і наданих послуг. Деякі з цих документів є загальними для обліку всіх видів основного виробництва. Поряд з ними застосовується ряд специфічних документів, притаманних тільки тваринництву (Розрахунок нарахування заробітної плати працівникам тваринництва; Відомість обліку витрат кормів; Журнал обліку витрачання кормів). Для обліку виходу та реалізації продукції галузі молочного скотарства використовуються Журнал обліку надою молока; Товарно-транспортною накладною на перевезення молочної сировини.

Важливим елементом побудови обліку витрат у молочному скотарстві є обґрунтоване встановлення його об'єктів. Вибір об'єкта обліку витрат має тісно корелювати об'єкту обліку поголів'я. Це дозволить контролювати рух поголів'я та доцільність його віднесення до конкретної статево-вікової групи. Об'єктами обліку виробничих витрат у тваринництві є технологічні групи тварин за їх видами. На кожну таку групу тварин відкривають окремі аналітичні рахунки, на яких відображують витрати на утримання тварин і вихід продукції тваринництва (рис. 1).

Облік витрат виробництва молока ведеться на рахунку 23 «Виробництво» субрахунка другого порядку 232 «Тваринництво», аналітичний рахунок 232.1 «Утримання молочного стада корів», за дебетом якого відображають витрати виробництва, а за кредитом – вихід продукції за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу. Облік доходів від реалізації молока ведеться на аналітичному рахунку субрахунку «Дохід від реалізації молока», на якому акумулюється інформація стосовно продажу молока за каналами реалізації.

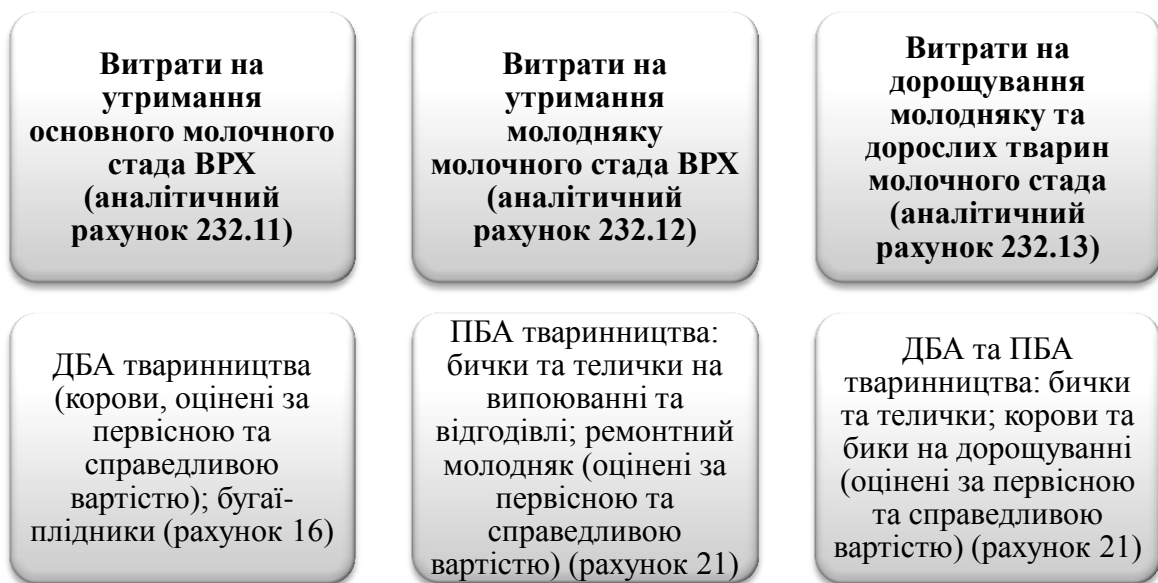


Рис.1. Взаємозв'язок між аналітичними рахунками обліку витрат молочного скотарства та об'єктами обліку поголів'я ВРХ

Для синтетичного обліку витрат на виробництво Методичними рекомендаціями щодо застосування реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств, розробленими кафедрою бухгалтерського обліку та аудиту ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, передбачений журнал-ордер № 5 В с.-г. та реєстр 5.5 с.-г. «Звіт про витрати та вихід продукції основного виробництва». Всі операції із реалізації продукції на протязі місяця фіксуються у Реєстрі документів по реалізації готової продукції та біологічних активів (безготівкові розрахунки) ф. 6.1 с.-г. Синтетичний облік всіх видів доходів та фінансових результатів ведуть у Журналі-ордері № 6 с.-г.), залишки якого щомісяця переносять до Головної книги.

Дослідженням встановлено низку недоліків організації системи обліку витрат і виходу продукції молочного скотарства сільськогосподарських підприємств, серед яких порушення документообігу та наявність часових розривів між складанням первинних документів та їх бухгалтерською обробкою; недосконалість механізму оцінки молока за справедливою вартістю; незаповненість якісних показників в документах з реалізації молока; невідповідність аналітичних рахунків з обліку витрат молочного скотарства економічній доцільності класифікації об'єктів обліку поголів'я ВРХ.

Отже, успіх у функціонуванні пропонованого організаційно-економічного механізму регулювання розвитку молочного скотарства багато в чому залежить від раціональної побудови обліку та контролю. Удосконалення останніх передбачає оптимізацію документообігу, чітке виконання облікової політики на всіх технологічних етапах процесу виробництва та реалізації молока, чітке дотримання принципів бухгалтерського обліку та глобальних принципів управлінського обліку.

Список використаних джерел

1. Пархомиць М.К., Гудак В.В. Організаційно-економічний механізм забезпечення дохідності сільськогосподарських підприємств: методика, практика: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 256 с.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. зі змінами та доповненнями від 16.11.2017 р. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
3. Огійчук М.Ф., Сколотій Л.О., Беленкова М. І. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підручник / та ін. / За ред. проф. М. Ф. Огійчука. 7-ме вид., перероб. і допов. К. : Алерта, 2016. – 1040 с.

УДК 35.073.526

Т.В. Меркулова, здобувач ОР «бакалавр»⁴

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

АУДИТ ПО-НОВОМУ: ЯК АУДИТОРИ ПРАЦЮВАТИМУТЬ З 1 ЖОВТНЯ 2018 РОКУ?

У сучасному світі держави з розвиненою ринковою економікою мають довгий шлях розвитку аудиторської діяльності. Потреба у гарантії достовірності, об'єктивності та законності фінансової звітності для широкого кола її користувачів зумовила виникнення та подальший розвиток аудиту і в Україні як незалежної форми контролю.

Сьогодні, впровадження міжнародних стандартів аудиту та нагляду за аудиторською діяльністю є частиною зобов'язань України за умовами Угоди про асоціацію з Євросоюзом. З метою забезпечення взятих нашою державою зобов'язань, Президентом підписано Закон України №225-VIII «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», який набирає чинності з 01 січня 2018 року та вводиться в дію з 01 жовтня 2018 року, крім положення, що стосується змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення [1].

Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» розроблено за участі Світового банку, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, Національного банку України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України, а також Комітету Верховної Ради України з питань податкової та митної політики.

Згідно з пояснювальною запискою до проекту Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», метою цього документу є [2]:

⁴ Науковий керівник: **І.І. Рагуліна**, доцент, канд. екон. наук

- підвищення рівня довіри інвесторів до фінансової звітності вітчизняних підприємств, у т. ч. державних компаній, забезпечення її прозорості;
- дерегуляція аудиторської діяльності;
- можливість виходу аудиторських компаній України на європейські ринки за рахунок визнання еквівалентності систем;
- розширення ринку аудиторської діяльності;
- підвищення престижу та довіри до діяльності аудиторів;
- викорінення корупції;
- підвищення довіри населення до українських банків, страхових компаній, інших публічних компаній, в т. ч. державних підприємств;
- створення належних умов для виходу національних компаній на ринки капіталу;
- підвищення довіри регуляторних органів до фінансової звітності компаній;
- створення позитивного інвестиційного клімату України.

Зокрема, в Законі передбачається суспільний нагляд за аудиторською діяльністю. Пропонується створити Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, який складається з Ради нагляду за аудиторською діяльністю та Інспекції із забезпечення якості. До їх обов'язків віднесли [3]:

- реєстр аудиторів і суб'єктів аудиторської діяльності;
- впровадження міжнародних стандартів аудиту;
- контролю за атестацією аудиторів і безперервне навчання аудиторів, які здійснюють обов'язковий аудит фінансової звітності;
- контролю за якістю аудиторських послуг суб'єктів аудиторської діяльності, які здійснюють обов'язковий аудит фінансової звітності;
- застосування дисциплінарних проваджень щодо аудиторів і суб'єктів аудиторської діяльності, які здійснюють обов'язковий аудит фінансової звітності;
- застосування стягнень.

У новому Законі, посилюються вимоги до банків, що надають кредитні ресурси великому бізнесу, і до аудиторських компаній, що працюють з ними.

У той же час, закон встановлює, що всі компанії, які отримують кредити на суму понад 200 млн грн, повинні проходити обов'язковий аудит фінансової звітності. Крім того, Національний банк України запускає постійний онлайн-контроль кожного великого кредиту, і доручив банкам забезпечити регулярний і незалежний аудит компаній, що отримали кредит [4].

Ще одним важливим моментом нового закону є створення і запуск вже цієї осені єдиного реєстру Аудиторської палати. Він повинен містити перелік аудиторських компаній, що мають право здійснювати ті чи інші перевірки. Тому кожна компанія, яка зіштовхнеться в процесі роботи з необхідністю проходити аудит, зможе вільно обрати відповідного суб'єкта аудиторської діяльності.

Крім того, підвищені вимоги до аудиторів, що надаватимуть послуги підприємствам, які становлять суспільний інтерес. Забороняється надання послуг з обов'язкового аудиту фінансової звітності підприємству, що становить суспільний інтерес, якщо загальна сума винагороди, отримана від цього підприємства, щорічно перевищує 15% загальної суми чистого доходу від надання послуг таким суб'єктом аудиторської діяльності впродовж п'яти років поспіль.

Отже, Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» покликаний привести норми українського законодавства у сфері аудиторської діяльності у відповідність із законодавством Європейського Союзу, що забезпечить покращення інвестиційної привабливості національної економіки.

Список використаних джерел

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH4N400A
3. Поліщук Ю. В. Про регулювання аудиторської діяльності в Україні новим законом: основні аспекти. 2018. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/10149/282-284.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
4. Що змінює новий закон про аудит // Мінфін. 2018. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2018/08/23/34641524/>.

УДК 631.162:657.1.014.134:004.78

Ю.С. Нежид, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії⁵
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗАЙНЯТІСТЮ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Облік праці та її оплати є однією з найбільш складних та важливих ділянок облікового процесу для будь-якого суб'єкта господарювання, що вимагає точності та повноти охоплення даних. В сучасних умовах господарювання обліково-інформаційному забезпеченню належить велика роль в управлінні аграрними підприємствами. Для забезпечення стабільного

⁵ Науковий керівник: **С.І. Василюшин**, канд. екон. наук, доцент кафедри

функціонування підприємств економісти, бухгалтери мають постійну потребу в інформації щодо формування витрат.

Метою дослідження є аналіз та виявлення шляхів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення оплати праці в управлінні зайнятістю в аграрному секторі економіки.

На проблеми теорії і практики інформаційного забезпечення аграрних підприємств звертає увагу низка вчених, серед яких В.Я. Амбросов, Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Грабова, Л.В. Дікань, А.М. Колот, М.Ф. Огійчук, В.І. Перебийніс, Н.В. Потриваєва, В.В. Сопко, А.Д. Шеремет, В.В. Ярова.

Колектив авторів під керівництвом професора М.Ф. Огійчука зазначає, що облік праці та її оплати повинен бути організований таким чином, щоб сприяти підвищенню продуктивності праці, зміцненню трудової дисципліни, підвищенню якості виробництва продукції, виконання робіт і послуг [1].

Рівень побудови системи управління та керованості усередині сучасних аграрних підприємств значно знизився у зв'язку з відсутністю ефективної системи обліково-інформаційного забезпечення управління. Дане твердження результатами власних досліджень підтверджує науковець Д.В. Людвенко: «Дослідження інформаційних систем підприємств свідчить, що 40-50% всієї інформації є надлишковою в інформаційному потоці і в той же час в обліку відсутній близько 50% необхідної інформації для управління, а прийняття рішень найчастіше базується на інтуїції, ніж на точній і об'єктивній інформації [2, С. 26]».

На думку В.В. Ярової управління будь-яким підприємством вимагає систематичної інформації про здійснювані господарські процеси, їх характер і обсяг, про наявність, їх використання, про фінансові результати діяльності [3]. Основним джерелом такої інформації є дані поточного бухгалтерського обліку, які систематизуються у звітність.

На сьогодні правильна організація обліку оплати праці набуває важливого значення при підвищенні ефективності використання трудових ресурсів та управління зайнятістю, що дозволить підвищити конкурентні позиції аграрних підприємств на сучасному ринку праці. Проаналізуємо рівень оплати праці працівників зайнятих в сільському господарстві в порівнянні з мінімальними соціальними гарантіями, які встановлені в Україні, та з рівнем оплати праці по країні в цілому (табл. 1).

Відповідно до проведеного розрахунку варто зазначити, що попри постійне підвищення заробітної плати аграріїв ще не досягнуто того рівня, коли вона зможе відновити свою реальну вартість та почне стимулювати збільшення кількості осіб, які бажають працювати в аграрному секторі економіки.

Основу інформаційної бази для дослідження витрат на робочу силу на рівні окремих сільськогосподарських підприємств становить державна статистична звітність «Звіт з праці» (ф.1-ПВ (квартальна)), «Звіт з праці» (ф.1-ПВ (місячна)), «Звіт про умови праці, пільги та компенсації за роботу зі шкідливими умовами праці (ф.1-ПВ (умови праці))(один раз на два роки)». Така звітність має велике значення, оскільки використовується не тільки для

економічного аналізу діяльності окремого підприємства з метою одержання інформації, необхідної для управління, а й для узагальнення результатів у масштабі галузей і національної економіки в цілому.

Таблиця 1

Відношення середньомісячної заробітної плати працівника, зайнятого в сільському господарстві до мінімальних соціальних гарантій в Україні у серпні 2010-2018 рр.

Рік	Мінімальна заробітна плата, грн	Прожитковий мінімум для осіб працездатного віку, грн	Середньомісячна заробітна плата 1 штатного працівника, грн	Середньомісячна заробітна плата 1 штатного працівника с.-г., грн	Відношення зарплати працівника зайнятого в с.-г., (%) до:		
					заробітної плати		прожиткового мінімуму
					мінімальної	середньої	
серпень 2010	888,00	888,00	2280,00	1509,00	169,9	66,2	169,9
серпень 2011	960,00	960,00	2694,00	1891,00	197,0	70,2	197,0
серпень 2012	1102,00	1102,00	3073,00	2011,00	182,5	65,4	182,5
серпень 2013	1147,00	1147,00	3304,00	2275,00	198,3	68,9	198,3
серпень 2014	1218,00	1218,00	3377,00	2492,00	> 2,1 р.	73,8	> 2,1 р
серпень 2015	1218,00	1218,00	4205,00	3194,00	> 2,6 р	76,0	> 2,6 р
серпень 2016	1450,00	1450,00	5202,00	3893,00	> 2,7 р	74,8	> 2,7 р
серпень 2017	3200,00	1684,00	7114,00	5797,00	181,2	81,5	> 3,4 р
серпень 2018	3723,00	1841,00	8977,00	7408,00	199,0	82,5	> 4,1 р

Джерело: розраховано автором за [4].

Проте наявність певних недоліків при забезпеченні інформацією для управління витратами, навіть при використанні сучасних форм статистичної звітності з праці, не зводить до мінімуму ризику отримання необ'єктивної повної оцінки витрат на робочу силу: в них не передбачено позиції, які стосуються заробітної плати в натуральній формі, пільги, послуги, допомоги в натуральній і грошовій формах, податки і відрахування, які розглядаються в якості витрат на робочу силу.

Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління витратами аграрних підприємств потребує активних організаційних заходів, серед яких запровадження моніторингу фактичної вартості робочої сили за видами економічної діяльності, відповідно до форми власності підприємства та забезпечення наукової обґрунтованості розрахунку мінімального споживчого

кошику; обстеження має враховувати специфіку умов праці та виробництва, форми господарювання.

Окремим напрямом удосконалення обліку праці та її оплати має стати суворе дотримання фундаментальних принципів бухгалтерського обліку задля уникнення явища «заробітна плата в конверті», що сприятиме детінізації доходів населення в системі управління зайнятістю в аграрному секторі економіки.

Список використаних джерел

1. Огійчук М.Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підручник / під заг. ред. проф. М.Ф. Огійчука. 7-ме вид., перероб. і допов. Київ: Алерта, 2016. 1040 с.

2. Людвенко Д.В. Особливості розвитку обліково-інформаційного забезпечення в управлінні аграрними підприємствами в сучасних умовах. URL: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/accounting-for-enterprises112/11919-c112-072> (дата звернення 23.10.2018).

3. Ярова В.В. Удосконалення інформаційної підтримки управління витратами аграрних підприємств. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/344.pdf> (дата звернення 23.10.2018).

4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 23.10.2018).

УДК 338.49:657

І.В. Фірсов, здобувач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту⁶
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ОБЛІК ВИТРАТ НА УТРИМАННЯ ОБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Україна – аграрна країна, яка сотні років була і є «житницею» Європи, зосереджуючи свої продуктивні сили у галузі сільськогосподарського виробництва. Саме тому розвиток нашої держави пов'язаний із розвитком сільських територій як форм територіальної організації населення. Погоджуємося з думкою академіка П.Т. Саблука, що сільську територію необхідно розглядати як складну багатofункціональну природну, соціально-економічну й виробничо-господарську систему з властивими їй кількісними, структурними, природними й іншими характеристиками [1].

Соціальну інфраструктуру необхідно розглядати як єдину цілісну систему, діяльність якої спрямована на забезпечення всебічного розвитку

⁶ Науковий керівник: **С.І. Василюшин**, канд. екон. наук, доцент кафедри

людини, а також на подальший соціально-економічний розвиток держави загалом. Системний підхід до управління соціальною інфраструктурою дозволить забезпечити ефективність її функціонування в майбутньому [2].

Інформаційним базисом розвитку соціальної інфраструктури є система бухгалтерського обліку в агроформуваннях, на балансі яких знаходиться більшість об'єктів соціального призначення сільських територій (рисунок).

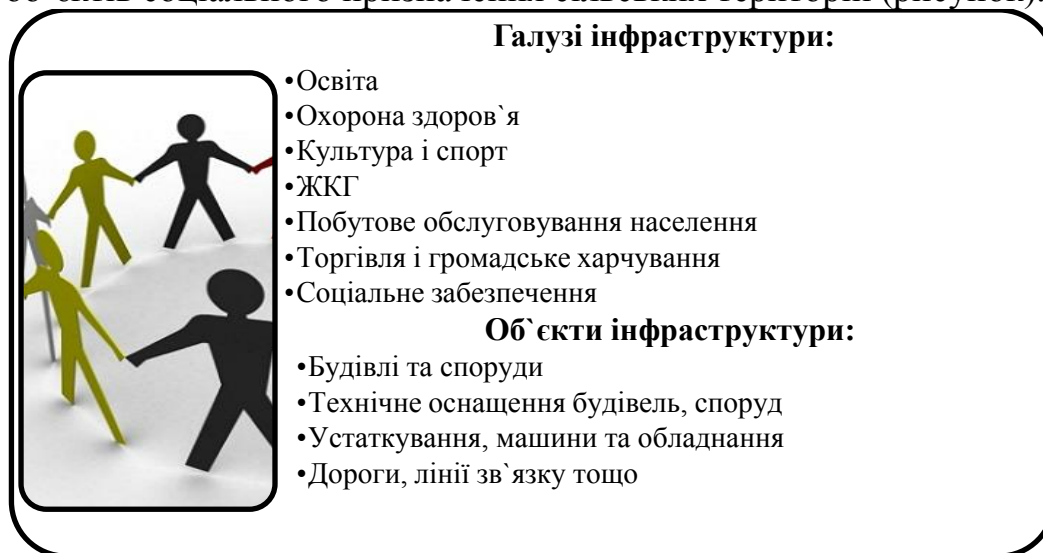


Рис. Класифікація об'єктів обліку соціальної інфраструктури сільських територій

Джерело: побудовано автором на основі [2].

Отже, життєве середовище сільських територій та відродження депресивних населених пунктів прямо залежить від розвитку соціальної інфраструктури. Раціональна побудова бухгалтерського обліку об'єктів соціального призначення та витрат на їх утримання сприятиме прийняттю ефективних управлінських рішень щодо існування та функціонування таких об'єктів.

Витрати на утримання об'єктів основних засобів мають враховувати їх класифікацію: у бухгалтерському обліку вони поділяються на виробничі та невиробничі, а у податковому – принципово не розділяються, оскільки з початку 2015 р. вступили в дію зміни до Податкового кодексу України [3], згідно яких об'єкт обкладення податком на прибуток тепер залежить від фінансового результату, визначеного у фінансовій звітності згідно з НП(С)БО або МСФЗ (рядок 2290 форми № 2 «Звіту про фінансові результати» (п.п. 134.1.1 ПКУ).

Тому тепер всі операції з об'єктами соціальної інфраструктури підприємство відображає так само, як і операції з основними засобами, що воно використовує у процесі виробництва продукції, реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг [4].

Починаючи з 01.01.2015 р. об'єкти основних засобів соціальної інфраструктури амортизують у податковому обліку за тими ж підходами, що і у бухгалтерському з використанням прямолінійного методу; методу зменшення залишкової вартості; прискореного зменшення залишкової вартості; кумулятивного та виробничого методів.

В той же час, згідно ст. 138.3.2 не підлягають амортизації та проводяться за рахунок відповідних джерел витрати на ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невикористаних основних засобів, невикористаних нематеріальних активів [3]. Але це стосується суб'єктів, які у Звіті про фінансові результати за 2015 р. відобразили дохід більше 20 млн. грн. Для суб'єктів, дохід яких у 2015 р. перевищував 20 млн грн, необхідно коригувати фінансовий результат на так звану «амортизаційну різницю». Тобто, буде поставати необхідність роздільного ведення бухгалтерського та податкового ведення амортизації.

Витрати на ремонт/поліпшення об'єктів соціальної інфраструктури мають враховувати майбутній економічний ефект здійснюваних витрат, що можна розуміти як поточний, капітальний ремонт чи технічне обслуговування. Окрім цього, якщо ремонт об'єкта приведе до отримання в майбутньому додаткових економічних вигод, то на суму ремонтних витрат слід збільшити первісну вартість об'єкта згідно вимог П(С)БО 7 «Основні засоби» [5].

Витрати на утримання об'єктів соціальної інфраструктури в бухгалтерському обліку відносять до інших операційних витрат з використанням субрахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності». На ньому узагальнюється інформація про витрати житлово-комунальних і обслуговуючих господарств, дитячих дошкільних закладів, будинків відпочинку, санаторіїв та інших закладів оздоровчого та культурного призначення тощо [6]. У таблиці наведені типові господарські операції з обліку витрат на утримання об'єктів соціальної інфраструктури.

Типові господарські операції з обліку витрат на утримання об'єктів соціальної інфраструктури

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік	
		Дт	Кт
Утримання, експлуатація та забезпечення основної діяльності об'єкта			
1	Віднесено на витрати вартість комунальних послуг	949	631
2	Оплачено комунальні послуги	631	311
3	Нараховано заробітну плату працівникам об'єктів соц. інфраструктури	949	661
4	Нараховано ЄСВ на суми заробітної плати об'єктів соціальної інфраструктури	949	651
Ремонт об'єкта підрядним способом			
5	Перераховано підряднику передоплату за ремонт об'єкта соціальної інфраструктури	371	311
6	Списано на витрати підприємства вартість виконаних ремонтних робіт	949	631
7	Здійснено залік заборгованостей	631	371
Нарахування амортизації			
8	Нараховано амортизацію на об'єкт соціальної інфраструктури	949	131
9	Збільшено амортизацію позабалансовому рахунку	09	—
10	Віднесено на фінансовий результат інші витрати операційної діяльності	791	949

Джерело: згруповано на основі [4, 6].

Отже витрати на утримання об'єктів соціальної інфраструктури мають обліковуватися у бухгалтерському та податковому обліку з дотриманням чинного законодавства та забезпечувати користувачів достовірною та неупередженою інформацією. Вважаємо, що це має стати одним із важливих організаційно-економічних важелів управління розвитком сільських територій.

Список використаних джерел

1. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій – запорука відродження аграрної України. *Вісник аграрної науки*. 2006. № 5. С. 21-23.
2. Пігуль Н.Г. Соціальна інфраструктура: функціональне призначення та особливості розвитку. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2014. Т.16. №1. С. 117-122.
3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 01.10.2010 р. зі змінами та доповненнями від 06.09.2018 р. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n10624>.
4. Обліковуємо витрати на утримання об'єктів соціальної інфраструктури [Електронний ресурс]. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2015/march/issue-22/article-6439.html>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене Наказом Міністерства фінансів України №92 від 27.04.2000 р. зі змінами та доповненнями від 12.12.2017 р. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена Наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. зі змінами та доповненнями від 12.12.2017 р. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

СЕКЦІЯ 2

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Л.В. Гуцаленко, доктор економічних наук, професор
Вінницький національний аграрний університет

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ- ГАРАНТ ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПОМИЛОК У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Кожне підприємство в процесі свого функціонування має на меті досягнення максимального ефекту від своєї діяльності, а це неможливо без ефективного управління ним. В свою чергу управління виступає творчим процесом керівника, що ґрунтується на виважених рішеннях прийнятих на основі даних, що відображають реальний стан речей на підприємстві. Тому неможливо переоцінити значення повної та достовірної інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства при вирішенні поточних та перспективних господарських проблем [3]. Якість фінансової звітності визначається достовірною та об'єктивною інформацією про результати господарської діяльності та забезпечується з мінімальними ризиками для внутрішніх та зовнішніх користувачів за умови її формування під впливом внутрішнього аудиту в системі управління господарюючого суб'єкта.

Значний внесок у розвиток внутрішнього аудиту, зокрема оцінки помилок, шахрайства та ризику зробили українські вчені й практики, зокрема: М. Білуха, З. Гуцайлук, Л. Гуцаленко, В. Завгородній, Н. Дорош, Т. Каменська, А. Кузьминський, О. Редько, В. Рудницький, та ін.

Основними причинами перекручень та порушень є свідомі та несвідомі дії посадових осіб, які готують вихідні дані про результати діяльності підприємства та обробляють цю інформацію.[1, С.82].

Внутрішній аудит – це діяльність із надання незалежних і об'єктивних гарантій і консультацій, спрямованих на вдосконалення діяльності підприємства. Аудит дає змогу підприємству досягти поставлених цілей, використовуючи систематизований і послідовний підхід до оцінки й підвищення ефективності процесів управління [4, с. 43]. Внутрішні аудитори в ході перевірки зобов'язані виявити ту частину інформації, яка несе ризики для її користувачів і у результаті якої фінансова звітність у цілому є недостовірною. Здійснюючи перевірку аудитор зобов'язаний спробувати позбутися від сумнівів в тому, що у фінансовій звітності є суттєві викривлення. Якщо це не вдалося, то з'ясувати їх природу: наслідок ненавмисної помилки чи шахрайства.

Згідно з Міжнародними стандартами аудиту № 240 термін “шахрайство” означає навмисну дію, яку здійснюють одна або декілька осіб з числа керівників суб'єкта або третіми особами, що приводить до неправильного подання фінансової звітності [2].

Фахівці з боротьби з економічною злочинністю акцентують увагу на передумовах шахрайства виокремлюючи трикутник шахрайства, який визначає ризик шахрайства та його складові, зокрема: самовиправдання (5%), можливість

(7%); мотивація/тиск зовнішніх обставин (86% [7]). Передусім слід розрізняти навмисні викривлення (шахрайство) та ненавмисні (помилки) у фінансовій звітності. Стандарти наголошують, що за мету аудитор має не встановлення факту шахрайства, а розглядання шахрайства, яке спричиняє суттєве викривлення фінансової звітності. У такому дослідженні помилки в обліку не розглядаються у зв'язку з тим, що причиною їх, як правило, є людський чинник, який існує в будь-якій діяльності, а причини людських помилок є загальновідомими. [6]. На рис. 1 наведено результати аналізу впливу облікових викривлень на ключові показники фінансової звітності з погляду мети їх здійснення та впливу на економічні рішення користувачів звітності.

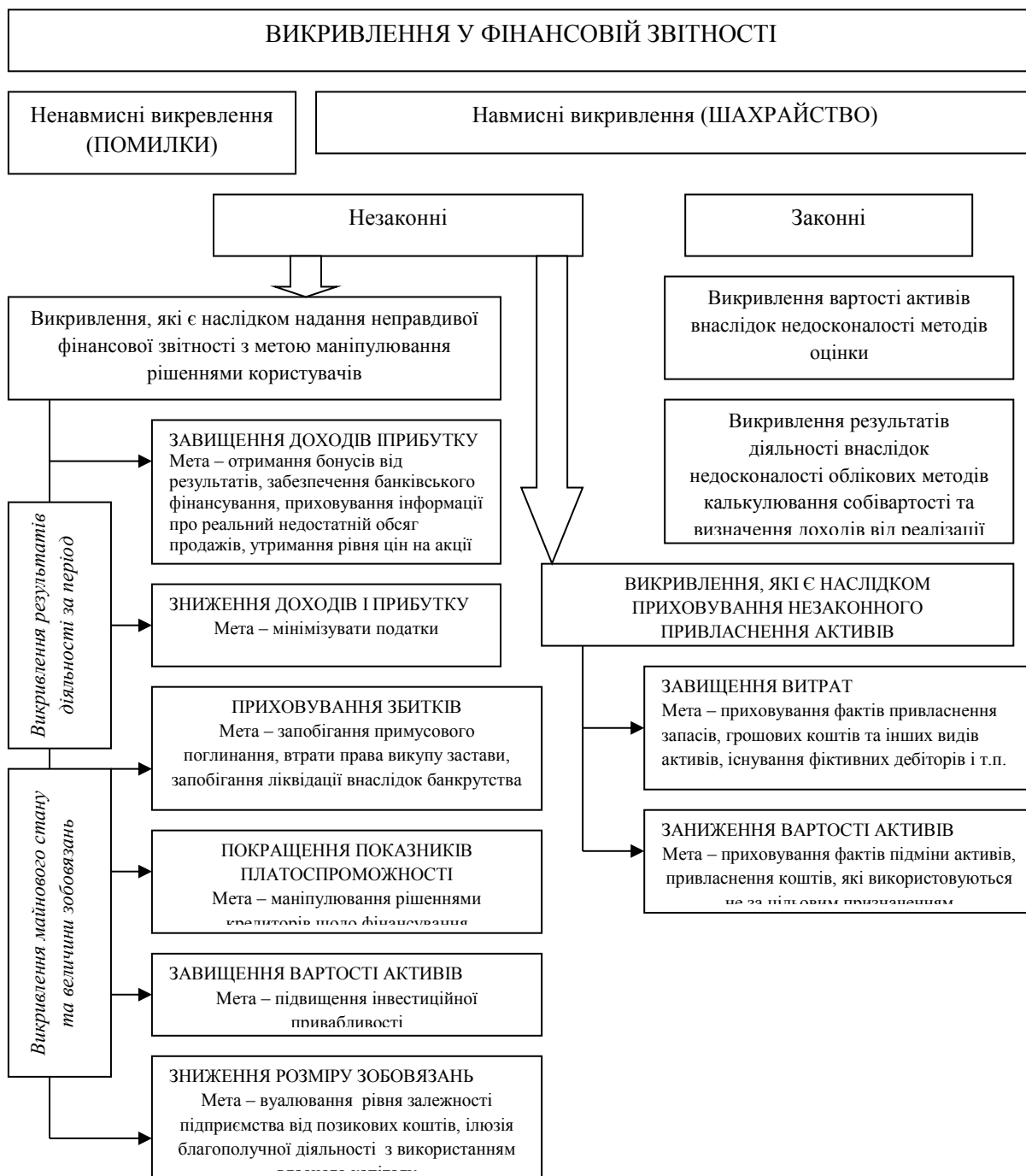


Рис.1. Вплив облікових викривлень на показники фінансової звітності

та цілі їх здійснення [6]

Виявивши помилки та факти шахрайства під час проведення аудиторських перевірок, аудитор, відповідно до параграфів 56-68 МСА 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, під час аудиту фінансової звітності» [5], повинен зробити такі повідомлення:

– керівництву підприємства, навіть у тому випадку, коли він припускає, що помилки чи факти шахрайства незначні і не впливають на фінансову звітність підприємства;

– користувачам аудиторського звіту аудитор повинен кваліфікувати і видати всі помилки та факти шахрайства і, відповідно до рівня їх істотності, підготувати аудиторський звіт;

– порядок повідомлення інших постанов. Аудитор не зобов'язаний повідомляти про виявлені ним порушення ще когось, крім керівника (засновників) підприємства, він не має права надавати інформацію про факти порушень законодавства або надавати будь-які документи стороннім підприємствам або особам.

Шахрайство частіше направлене на об'єкти, які є потенційними об'єктами крадіжки, тому аудитору необхідно звернути особливу увагу на можливість крадіжки грошових коштів із використанням комп'ютера, засобів із високою вартістю, які легко переміщуються, а також засобів, які можуть бути легко перетворені на гроші (наприклад, цінні папери)[5].

Узагальнюючи вище викладене можна дійти висновку, що роль внутрішнього аудитора в системі менеджменту господарюючих суб'єктів вагома та незаперечна. Дії внутрішніх аудиторів мають бути націлені на виявлення фактів викривлення (помилки та шахрайства) фінансовій звітності та забезпечення якісної і достовірної інформації у про результати господарської діяльності підприємств.

Список використаних джерел

1. Аудит: Практическое пособие/ Кузьминский А. Н., Кужельный Н. А., Петрик Е. А., Савченко В. Я. и др. – К.: Учетинформ, 1996. – 283 с., с.82
2. Виявлення помилок, шахрайства та їх запобігання за допомогою внутрішнього аудиту [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://pidruchniki.com/.../viyavlennya_pomilok_shahraystva_zapobigannya_dopom.
3. Дубініна М.В. Особливості виявлення та попередження помилок у фінансовій звітності / М.В. Дубініна, І.С. Норова [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.economy.nauka.com.ua/?op=8&w=M.+V.+Дубініна>
4. Каменська Т. Роль внутрішнього аудиту в системі внутрішнього контролю / Т. Каменська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 9. – С. 43–46.
5. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг / Міжнародна федерація бухгалтерів; Аудиторська палата України. – К., видання 2015.
6. Ченаш В.С. Роль аудиту у виявленні шахрайських дій із фінансовою звітністю / Ченаш В.С., Русин О.І.// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 7, Ч.3, 2016. – С.50-53

7. Шафоростов А. Логика мошенничества / А. Шафоростов // Независимый аудитор №2(13)(2013) [Електронний ресурс] — Режим доступу: аудитор n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/177.html?.

УДК 631.164.23

Н.М.Давиденко, доктор економічних наук, професор
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Аграрний сектор економіки України забезпечує продовольчу безпеку країни, при цьому забезпечує понад 40% експортної виручки та 17% робочих місць в країні. Необхідно визнати і той факт, що аграрному сектору належить вагоме місце в загальній структурі ВВП України, адже в загальній структурі ВВП сільське господарство досягло межі 11,7%.

Для убезпечення аграрного сектору від нестабільності і для того, щоб сільське господарство розвивалося інтенсивним шляхом, мало можливість модернізації та було інвестиційно привабливою галуззю необхідне відповідне фінансове забезпечення.

Процес розвитку аграрного сектору супроводжується залученням значних фінансових ресурсів, що пов'язано з використанням власного, позиченого та залученого капіталу. Тобто, із зростанням рівня інтенсивності сільське господарство має вирішити проблему дефіциту власних фінансових ресурсів для подальшого розвитку.

Аналіз структури капіталу аграрних підприємств України показує, що у середньому власний капітал займав близько 50%, але починаючи з 2014 р. прослідковується тенденція до скорочення величини власного капіталу і зниження його значення в 2016 р. до рівня 24%, тобто мова йде про порушення оптимальної структури капіталу та існування дефіциту власних фінансових ресурсів.

Якщо власних фінансових ресурсів є недостатньо, то необхідно шукати альтернативні джерела фінансування. Як свідчить зарубіжний досвід, в багатьох країнах світу сільське господарство має суттєву державну фінансову підтримку. Проте, однією з проблем розвитку сільського господарства в Україні була і залишається недостатня його державна підтримка, яка має тенденцію до зниження. Так, пряме фінансування у 2016 р. становить 27,3% рівня 2011 р., у тому числі фінансування виробництва за цей же період – лише близько 14%. Сума накопиченого ПДВ зросла у 2,5 рази. Загальні вигоди аграрного сектору від бюджетного фінансування і акумуляції коштів ПДВ зросли в 1,4 рази. Тобто

механізм прямої бюджетної підтримки не зумів подолати та компенсувати негативні тенденції.

Вцілому державна підтримка аграрного сектору економіки України за останні роки має тенденцію до скорочення (так, за 2013-2015 рр. пряма підтримка аграрного сектору скоротилася майже в 10 разів, у 2016 р. проти 2011 р. її рівень склав всього 13%).

Державний бюджет 2017 р. для аграріїв був жорстким і підтримка сільськогосподарського сектору в 2016 - 2017 рр. практично зведена державою нанівець, хоча і відбулося за цей період двократне збільшення видатків на сільське господарство, але ті реальні потреби, які відчуває аграрний сектор сумою цих видатків покрити неможливо (до того ж окреме запитання, хто є кінцевим отримувачем і претендує на кошти із державного бюджету)!!

Тому, оскільки на державну підтримку надіятися не приходиться, як один із варіантів залучення є банківський сектор. За різними оцінками, в Україні частка банківського кредитування має менш як 20% обігових коштів аграрного сектору, в той час як у розвинутих країнах вона досягає 70%.

Станом на 1 січня 2017 р. підприємствами аграрного сектору було залучено кредитів на загальну суму 55,8 млрд. грн., де близько 25 млрд. – короткострокові, 20 – середньострокові та лише 10,5 млрд. – довгострокові кредити.

В свою чергу, незначні обсяги довгострокового кредитування аграрного сектору призводять до уповільнення розвитку галузі, унеможливають інтенсифікацію виробництва та впровадження сучасних технологій, які вимагають значних інвестицій та мають тривалий термін окупності.

Однією з фундаментальних детермінант зростання соціально-економічних систем будь-якого рівня є інвестиції. Аграрний сектор не є винятком і також потребує інвестицій для забезпечення свого розвитку. За даними Держдержавної служби статистики України, в 2016 р. обсяг капітальних інвестицій в підприємства аграрного сектору досяг 45 млрд. грн. та став рекордним у порівнянні з минулими роками. В 2017 р. загальний обсяг капітальних інвестицій в сільськогосподарські підприємства збільшився ще на 12,9 млрд. грн., в порівнянні з 2016 р. та становив 57,9 млрд. гривень. Загалом же, протягом 2013 – 2017 рр. спостерігається тенденція до збільшення обсягу капітальних інвестицій в підприємства аграрного сектору. Так, за цей період їх стало більше на 41,3 млрд. грн.

В умовах дефіциту власних фінансових ресурсів, обмежених можливостей державної підтримки та високого рівня відсоткових ставок в банківському секторі управлінські рішення для аграрної економіки мають бути спрямовані на пошуки інших альтернативних джерел фінансового забезпечення.

Один із шляхів, які були обрані вітчизняними аграрними компаніями були міжнародні фондові площадки, розміщення акцій на яких дозволило залучити понад 1,8 млрд. доларів. За останні п'ять років кількість угод IPO набула тенденції до збільшення, але обсяг залученого капіталу через IPO агропромисловими підприємствами навпаки зменшується і в 2016 р. досяг

найменшого значення, що становив 126 млн. дол. Варто відзначити, що кількість укладених угод не прямо пропорційна сумі залученого капіталу, дані показники між собою не корелюються, оскільки вирішальним моментом в успіху компанії є правильний момент виходу на фондовий ринок.

Вихід на міжнародні фондові площадки дозволяє компаніям збільшити рівень своєї капіталізації. Хоча, за досліджуваний період капіталізація більшості агропромислових підприємств досягла свого мінімуму у 2015 р. Це спричинено веденням військових дій на території України, анексією Криму, девальвацією гривні. За 2016 та 2017 рр. спостерігається стрімкий ріст цін на акцій всіх агропромислових українських підприємств, що спричинене відносною стабілізацією економічної ситуації в країні, поступовим зміцненням гривні, сприятливими прогнозами погодних умов для майбутнього врожаю та переходом питання про відкриття ринку землі в практичну площинну.

Альтернативним варіантом капіталізації аграрного сектору є механізм кредитування під заставу майбутнього врожаю. Для кредитування під заставу майбутнього врожаю використовується фінансовий інструмент у вигляді розписок – договору, так звані аграрні розписки. Пілотний проект з їх впровадження стартував на Полтавщині у 2015 р., і за рік до його реалізації долучилися ще три області.

З січня 2018 р. аграрні розписки почали поширюватися на всю Україну, після введення в дію Реєстру аграрних розписок. Аграрні розписки зарекомендували себе як надійний інструмент, оскільки досі не було жодного випадку щодо невиконання зобов'язань за цими розписками.

Якщо розподілити аграрні розписки за видами продукції, то найбільше їх було оформлено під кукурудзу (91 штука), соняшник (41 штука), пшеницю (34 штуки), соя – 13, ріпак – 10, Гречка, яблука та малина по одній угоді.

За оцінками експертів, у найближчій перспективі аграрні розписки дозволять охопити близько 30% коштів від постачальників матеріально – технічних ресурсів, трейдерів, переробних підприємств, а також близько 5% коштів банківських структур і залучати до 500 млн. доларів завдяки аграрним розпискам.

Ще спосіб фінансування інвестицій, заснований на довгостроковій оренді майна - це лізинг.

Для України фінансовий лізинг знаходиться на стадії становлення і розповсюдження і має достатньо суперечний характер. Так, в Україні рівень фінансового лізингу не перевищує 3 – 5%, в той час, як в Росії – 15%, Європі – 40%, США – 50, а в Азії – 80%.

Для подальшого розповсюдження фінансового лізингу в Україні існує низка перешкод, зокрема недостатня фінансова стійкість лізингодавців та брак стартового капіталу у лізингових компаній та ряд інших.

Список використаних джерел

1. Давиденко Н.М. Фінансове забезпечення розвитку корпоративного управління в аграрному секторі економіки України: монографія. – К.: ЦП «Компрінт», 2013. -430 с.

2. Давиденко Н.М. Фінансове забезпечення аграрних формувань України: монографія. – К.: ЦП «Компрінт», 2013. - 329 с.

УДК. 332.146

Н.І. Демчук, доктор економічних наук, професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний кризовий стан економіки висуває нові вимоги до інноваційних досліджень і забезпечення економічної безпеки інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств. Економічне зростання на основі інноваційного розвитку підприємства надає змогу вирішити складні проблеми і системні перетворення в економіці держави. Передумовою для досягнення інноваційного розвитку підприємства вступає реалізація його інноваційної діяльності, що означає здатність будувати та активно використовувати організаційні, економічні, технологічні та інші інноваційні можливості, що становлять інноваційний потенціал.

Вперше в економічній науці визначення сутності інноваційного потенціалу було запропоновано К. Фріменом і пояснювалось як потенціал, який забезпечує розвиток системи за рахунок нововведень. Частіше за все інноваційний потенціал порівнюють із ресурсами, необхідними для здійснення інноваційної діяльності.

В сучасних умовах управління успішна інноваційна діяльність підприємства залежить від належного рівня інноваційного потенціалу. Чітка стабільність та ефективність інноваційної діяльності підприємства в значній мірі залежить від його інноваційної діяльності, тобто постійного оновлення інновацій, ідей, виробництва та просування ринку, ефективних у виробництві та споживанні інноваційних продуктів.

Закон України «Про інноваційну діяльність» свідчить про те, що інноваційний потенціал це - сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки [1].

Розглянемо погляди провідних науковців стосовно характеристики сутності поняття «інноваційна діяльність».

І. Балабанов вважає, що інноваційний потенціал утворюють матеріальні, фінансові, інформаційні, науково-технічні ресурси, що застосовуються в інноваційній діяльності підприємства [2].

Хмизова О. В., Сисан О. М. стверджують, що інноваційним потенціалом

підприємства є інтегральна сукупність взаємопов'язаних у певних соціально-економічних формах ресурсів, яка характеризує можливість підприємства під дією зовнішніх і внутрішніх факторів створювати й ефективно впроваджувати інновації з метою досягнення інноваційних стратегічних змін, підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності підприємства [3].

Інтегрована характеристика здатності підприємства до інновацій - це його інноваційний потенціал. Існують різні підходи до концепції інноваційного потенціалу. Деякі автори підкреслюють наявність ресурсів, інші - про можливість їх використання. Найчастіше інноваційний потенціал ототожнюється з комбінацією різних типів ресурсів, необхідних для інноваційної діяльності підприємства. Крім того, ця концепція ототожнюється з науковим, інтелектуальним, творчим та науково-технічним потенціалом, що значно спрощує реальність, а також звужує сферу застосування цієї економічної категорії.

У економічній теорії виділяються науково-технічні, виробничі, трудові, експортні, природно-ресурсний потенціал. Зазвичай, під потенціалом визначають розуміння здатності суб'єкта господарювання найбільш ефективно виконувати ті чи інші функціональні завдання з максимальним використанням наявних економічних ресурсів. Відповідно до цього принципу під інноваційним потенціалом розуміється економічні можливості підприємства ефективно залучати нові технології в економічний оборот. Ці можливості включають інтелектуальні, матеріальні, фінансові, людські ресурси та ресурси інфраструктури.

Ключові складові інноваційного потенціалу наведено на рис. 1.

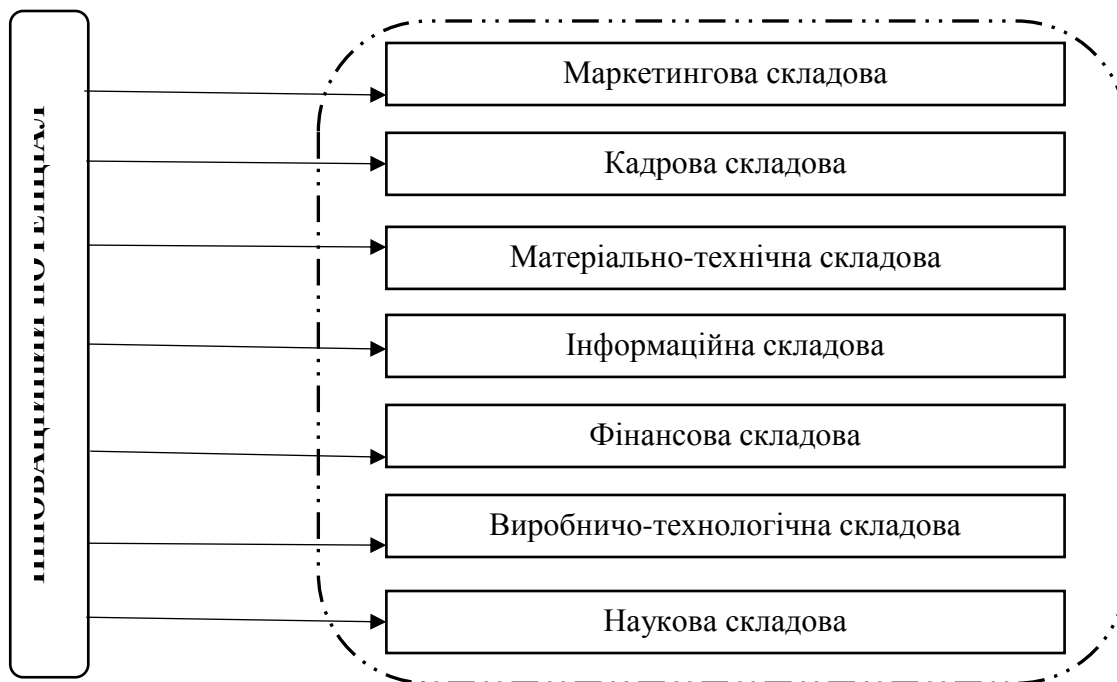


Рис. 1. Ключові складові інноваційного потенціалу підприємства

Аналізуючи ключові складові інноваційного потенціалу підприємства

зауважимо, що складові елементи інноваційного потенціалу підприємства визначає ресурси, а також здатність підприємства реалізувати мету інноваційної діяльності; дослідження інноваційного потенціалу у відповідності з складовими дозволяє реалізувати процедуру оцінки його достатності для вдосконалення виробництва, а також просування на ринок інновацій.

Підводячи підсумки зауважимо, що інноваційний потенціал підприємства виступає комплексом інтелектуальних, технологічних, фінансово-економічних, науково-виробничих ресурсів із їх інфраструктурним забезпеченням, котрі можуть створювати новітні знання і ефективний механізм комерціалізації, а також забезпечувати подальший розвиток. Інноваційний потенціал генерується під впливом сукупності екзогенних, а також ендогенних факторів та включає в себе різноманітні складові, інноваційне управління якими спонукатиме до підвищення економічного розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Про інноваційну діяльність [Електронний ресурс]: Закон України № 40-IV від 4.07.2002 із змінами, внесеними згідно із Законами від 16.10.2012. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
2. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент. – СПб: Питер, 2000. – 208 с.
3. Хмизова О. В. Напрями розвитку інноваційного потенціалу підприємства / Хмизова О. В., Сисан О. М. // Наукові праці. Економіка. – 2016. – Т. 285. – № 273. – С. 83-88.

УДК 336.77.067.22:338.121

Н.І. Демчук, доктор економічних наук, професор

А. Ніколаєнко, студентка

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ЕКСПАНСІЯ КРЕДИТІВ У СИСТЕМІ МАКРОФІНАНСОВИХ ДИСБАЛАНСІВ

Напередодні глобальної фінансової кризи світ зіткнувся з характерним нагромадженням глобальних фінансових дисбалансів, які можна охарактеризувати як затяжне відхилення макрофінансових змінних від певного фундаментального тренду.

Складні зворотні зв'язки між монетарними змінними національного і глобального рівнів та процесами у фінансовому секторі не дістали належного висвітлення в системному контексті. Глобальні монетарні та фінансові трансформації являють собою формування нового типу фінансового домінування, яке повинне враховуватися в аналізі вразливості економіки до глобальних і локальних шоків, а також ставати фундаментом формування

макроекономічної політики та політики регулювання фінансово-банківського сектору.

Глибоке потрясіння, яке переживає національна економіка, характеризується відповідністю ряду нових теоретичних положень у сфері дослідження макрофінансових процесів як компонент нових ризиків та вразливості, в основі яких покладено домінанту експансії фінансових дисбалансів. Невипадково, що період перед кризою в Україні характеризувався швидким темпами зростання кредитних вкладень та зовнішніх запозичень банківських установ. Водночас слід визначити наявність різкого контрасту між глобальними тенденціями нагромадження фінансових дисбалансів у світі.

Що стосується сучасного теоретичного аналізу ролі кредитної експансії у генеруванні дисбалансів, банку міжнародних розрахунків в основу своїх позицій поклало принцип експансії ліквідності. Дане явище впливає з того, що відповідно до ряду структурних зрушень у глобальній економіці формуються передумови для рівноважної дефляції, зокрема позитивного впливу шоку зростання продуктивності праці на зниження цін. За таких умов центральні банки починають систематично запізнюватися з підвищенням процентних ставок, оскільки інфляційні очікування формуються відповідно до фактичного тренду інфляції. Такий ефект суттєво підсилюється так званим “парадоксом довіри” до центральних банків. Це означає, що центральний банк, користуючись довірою, може систематично мляво реагувати на шоки, підтримуючи у такий спосіб занижені процентні ставки. У результаті не інфляція буде першою сигналізувати про наявність надмірної монетарної експансії, а експансія кредиту про зростання вартості активів.

Щодо структурних зв'язків між відповідними внутрішніми і зовнішніми дисбалансами можна зробити такий висновок: в умовах повільної дезінфляції падіння ставок заохочує внутрішнє кредитування, яке розігріває внутрішній споживчий попит і спонукає до утворення платіжного дефіциту; у свою чергу, практично більшість країн з ринками, що виникають орієнтуються на прискорене нагромадження валютних резервів, для чого вдаються до підтримання платіжного профіциту; попит на активи, представлений збільшенням валютних резервів у світі, заохочує зниження довгострокових процентних ставок, унаслідок чого з'являються додаткові можливості для експансії внутрішнього кредиту.

Рівень інфляції як результат монетарної політики фіксованого курсу, інертного до змін у глобальних тенденціях на товарних і фінансових ринках, істотно визначив передумови для погіршення макроекономічної стійкості національної економіки.

Фактор платіжного балансу може робити відносною короткостроковість даного ефекту. Це прямо впливає зі стану глобальної ліквідності та ставлення до ризиків. Так, в умовах експансії глобальної ліквідності можливості підтримувати платіжний баланс дефіцитним стають невизначено довгими, що є більш радикальним випадком загальної закономірності: за глобалізації підтримання нерівноважних платіжних балансів розтягується в часі завдяки

фінансовій інтеграції та мобільності капіталів усупереч поведінці валютних курсів. За умов зворотної динаміки глобальної ліквідності термін підтримання платіжної нерівноваги скорочується, оскільки ринки менш схильні акцептувати розширення дефіциту поточного рахунку, внаслідок чого інфляція, і відповідно переоцінка реального валютного курсу, набагато швидше призводить до кризи платіжного балансу та обвалу валютного курсу. З цього випливає, що поєднання стрімкого погіршення платіжного балансу з економічним зростанням могло відбуватися тільки у виняткових умовах експансії глобальної ліквідності і тривати доти, доки не розпочалося глобальне коригування фінансових ринків та валютних курсів.

Саме тому національна макроекономічна нестабільність та приділення незначної уваги проблемі інфляції і нарощування обсягів кредитування могли підтримуватися тільки до перших ознак глобальної дестабілізації, навіть безвідносно до того, наскільки внутрішнє прискорення інфляції могло би позначитися на погіршенні очікувань щодо зростання майбутніх номінальних доходів.

У сучасних теоретичних дискурсах експансія кредиту як елемент розкручування спіралі фінансових дисбалансів пов'язується з рівноважною дезінфляцією, пошуками дохідності та глобальною фінансовою інтеграцією.

Отже, макроекономічні дисбаланси виникають під дією внутрішніх факторів та зовнішніх шоків, накопичуючи потенціал нестабільності, несуть за собою негативний вплив на соціально-економічний розвиток країни. Приплив капіталу формує очікування зростання курсу, тим самим сприяючи реальній переоцінці національної валюти. Але позитивні очікування майбутнього ще не зруйнованою кризою платіжного балансу і вони тривають тільки в міру того, як приплив капіталу дозволяє підтримувати валютний курс та збільшувати резерви за швидкого погіршення поточного рахунку. Доки зберігається позитивна глобальна та економічна динаміка, приплив капіталу, реалізація зовнішніх запозичень тощо, доти уможлиблюється підтримання позитивних оцінок майбутнього, яке в сукупності з ризиком інфляції переросло у стрімке нарощування кредитних зобов'язань. Тобто поки перегрів внутрішнього сукупного попиту не зруйнував стабільність платіжного балансу, переорієнтація економіці можлива.

Список використаних джерел

1. Козюк В.В. Макроекономічні наслідки експоненціальних трендів глобальних фінансових дисбалансів // Економіка України. – 2016.
2. Скрипченко М.І., Яценко Г.Ю. Індикатори ідентифікації небезпечних дисбалансів в економіках емерджентного типу // Економіка і прогнозування. – 2014. - № 2. – с.7-20.
3. Щетилорова Т.В. Оценка глобальных дисбалансов в развитии макроэкономических систем – 2012. - №6. – с.106-111.
4. Рімко О., Рябініна Л. Кредитна експансія та її вплив на економіку України / Науковий вісник Одеського національного університету/ - 2016. - №2. С. 123

С. Б. Єгоричева, доктор економічних наук, професор

В. С. Свєрдлик, здобувач

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки та торгівлі»

КОНЦЕПЦІЯ БЕРЕЖЛИВОГО ВИРОБНИЦТВА У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Управління як наука про системи і методи цілеспрямованого впливу суб'єкта на об'єкт управління еволюціонує разом з соціально-економічними системами, в межах яких знаходить своє практичне застосування. Передумовою для переосмислення ролі і завдань управління слугували, з одного боку, бурхливий промисловий та економічний розвиток провідних країн світу, а з іншого – широке розповсюдження інтелектуальних технологій, зокрема, в сфері управління. На цьому тлі суттєво ускладнюються завдання, що має вирішувати система управління підприємством, а також підвищуються вимоги до її функціональних якостей. Зокрема, головними постулатами ринкової філософії є ефективна діяльність та якість. Для промислового підприємства дотримання закону ефективної діяльності зводиться до раціонального розподілу та економічного й цільового використання наявної матеріально-технічної бази, фінансового та інтелектуального потенціалу, а також отримання прибутку. Забезпечення якості є обов'язковою умовою задоволення потреб споживачів, і категорія прибутку без належного управління якістю перетворюється з переважно закономірного на переважно ймовірнісний результат. Відтак, зважаючи на сучасні тренди у розвитку відносин виробників та споживачів, фахівці у сфері фінансового менеджменту досліджують можливості підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства на основі запровадження концепцій управління якістю та бережливого виробництва, що доводить актуальність досліджень відповідної наукової проблематики.

Метою дослідження є з'ясування сутності та характеру взаємодії підсистеми фінансового менеджменту підприємства з концепцією бережливого виробництва.

Сучасні науковці звертають увагу на те, що важливою складовою загальної концепції управління підприємством є фінансові аспекти управління. Сутність та функціональні повноваження останнього швидко еволюціонують та збагачуються шляхом взаємодії з іншими підсистемами управління підприємством, що зрештою має сприяти досягненню головної мети фінансового управління підприємством за рахунок більш повного залучення до вирішення цього завдання внутрішніх соціальних та економічних чинників виробничої системи. Саме тому загальноприйнятою є позиція науковців, відповідно до якої фінансове управління, як відносно самостійна підсистема управління, діє на тих само принципах, що й управління іншими ієрархічними системами.

Фінансове управління підприємством базується на об'єктивних та

суб'єктивних законах суспільного розвитку, на знанні та використанні закономірностей розподілу готового продукту і валового доходу підприємства. Як наука та спеціальна область управлінської діяльності фінансовий менеджмент на території пострадянського простору еволюціонує переважно на основі імпорту зарубіжних фінансових теорій і практичного досвіду фінансового управління, шляхом їх адаптації до вітчизняних реалій. Незважаючи на це, вітчизняна школа фінансового менеджменту відрізняється від аналогічних західних шкіл концептуальним поділом фінансового менеджменту на тактичний і стратегічний.

Розробки та доопрацювання концепції стратегічного фінансового менеджменту, що відбувалися від часів його виникнення, неодноразово змінювали її змістовне наповнення, однак у вітчизняній науковій школі фінансового менеджменту, на жаль, і на сьогодні переважають помилкові уявлення про стратегічне фінансове управління, згідно з якими його трактують як довгострокове планування фінансових ресурсів та грошових потоків. Очевидно, що зосередження уваги на розробці планів фінансово-господарської діяльності на довгострокову перспективу в межах стратегічного фінансового управління перетворює його на спроби екстраполяції діючої практики і стану поточного управління на декілька років наперед.

Принципово новим підходом до розуміння стратегічного фінансового управління фахівці вважають позиціонування його як процесу обґрунтування та прийняття рішень щодо формування і реалізації ефективної фінансової стратегії, спрямованої на досягнення довгострокових цілей. Саме такий підхід покладено, зокрема, в основу наукової концепції І.А. Бланка [1].

Подане розуміння фінансового управління чітко вказує на його тісний зв'язок зі стратегічним управлінням і дозволяє ідентифікувати його місце у загальній структурі управління підприємством та характер взаємодії з підсистемою управління якістю (її концепціями, механізмами, інструментами, технологіями), що поряд із стратегічним фінансовим управлінням бере участь у формуванні ринкової вартості підприємства. Як свідчить аналіз наукових джерел, сучасне стратегічне управління спрямоване не на досягнення довгострокових цілей, а на формування конкурентних переваг та адаптацію підприємства до зовнішнього оточення.

Завдяки своїй функціональній природі стратегічний фінансовий менеджмент активно взаємодіє з іншими підсистемами управління підприємством та сприяє їх інтегрованості в єдину систему. Таку якість стратегічного фінансового управління забезпечує його об'єкт – фінансово-господарська діяльність підприємства, що носить підпорядкований характер відносно операційної та інвестиційної діяльності, проте має унікальну властивість поєднувати всі сфери функціонування та управління підприємством, координувати їх, сприяти ресурсному забезпеченню реалізації загальної стратегії підприємства, зростанню його ринкової вартості. Зазначена особливість стратегічного фінансового управління визначає його безпосередній взаємозв'язок не з тактичним, а функціональним фінансовим управлінням. При цьому, перше з

двох зазначених видів управління відіграє стратегічну роль в системі загально-го управління підприємством, а друге – забезпечує його спеціальні управлінсько-фінансові функції у конкретних сферах діяльності підприємства, зокрема, у сферах управління виробництвом та якістю.

Серед сучасних теорій управління якістю увагу фахівців привертає концепція бережливого виробництва, в основу якої покладено принцип безперервного удосконалення виробничої системи підприємства та оптимізації у ній всіх процесів, задіяних у потоках створення цінностей підприємства, і скасування процесів, що перебувають поза межами потоків цінностей і не є важливими для зацікавлених сторін – споживачів, персоналу, еко-соціуму. Досягнення очікуваних результатів у розрізі трьох потоків створення цінності забезпечує умови для стійкого розвитку підприємства у довгостроковій перспективі. В цілому, запровадження інноваційних методів організації виробництва, раціоналізація, оптимізація та безперервна інтенсифікація виробничої діяльності на основі застосування інструментів бережливого виробництва створюють умови для більш успішного розвитку навіть у нестабільних економічних умов. Розвиток підприємств, які запроваджують концепцію бережливого виробництва, відзначається безперервними досягненнями в усіх сферах діяльності – виробництві, постачанні, збуті, комунікаціях тощо. Зрештою, такі підприємства досягають вагомого економічного ефекту, що позначається не лише на виробничих результатах діяльності, але й позитивно впливає на формування фінансових результатів діяльності, насамперед, за рахунок скорочення виробничих витрат. Як наслідок, оптимізація виробничої системи підприємства перетворюється на важливий резерв збільшення прибутку та підвищення ринкової цінності бізнесу.

Таким чином, узагальнюючи дослідження сутності місця і ролі концепції бережливого виробництва в системі стратегічного фінансового менеджменту підприємства доходимо висновку про доцільність його побудови у безпосередньому взаємозв'язку та взаємодії з системою управління виробництвом та дотримуючись принципів постійного інноваційного розвитку підприємства. Запровадження на підприємстві концепції бережливого виробництва та її органічне поєднання з підсистемою стратегічного фінансового управління дозволяє створити системний потенціал для досягнення цілей підприємства. Цей потенціал складається з фінансових, сировинних і людських ресурсів, що перебувають у розпорядженні підприємства, виробленої продукції (послуг), оптимізованої та безперервно вдосконалюваної виробничої системи, а також сформованого позитивного іміджу організації. Крім того, комплексне застосування концепції бережливого виробництва та її органічне поєднання з підсистемою стратегічного фінансового управління дозволяє створити більш досконалу організаційно-економічну структуру підприємства та забезпечувати підвищення ринкової вартості підприємства за рахунок своєчасних внутрішніх змін відповідно до змін у потоках створення цінності для всіх стейкхолдерів.

Список використаних джерел

1. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия / И.А. Бланк.— Киев : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 732 с.

УДК: 336.76

Л.І. Катан, доктор економічних наук, професор

І.В. Лисухо, здобувач

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

РИНКИ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ринок фінансових послуг у функціональному розумінні - це сукупність економічних відносин, які виникають між його прямими учасниками при формуванні попиту і пропозиції на послуги, пов'язані з процесом купівлі-продажу, розподілу та перерозподілу фінансових активів, що перебувають у власності економічних суб'єктів регіональної, національної та світової економіки [5].

Передумовою становлення та розвитку ринку фінансових послуг є необхідність посередництва у взаємовідносинах його учасників з приводу перерозподілу фінансових ресурсів. Певні суб'єкти господарювання мають надлишок грошових коштів і на ринку фінансових послуг можуть виступати постачальниками фінансових ресурсів, а інші суб'єкти, які їх потребують, - споживачами. Ринок фінансових послуг виконує роль посередника між згаданими суб'єктами ринкових відносин.

Функціонування ринку фінансових послуг неможливе без роботи фінансової системи, що забезпечує його нормальне функціонування та розвиток, а також існування фінансового ринку, який є важливою складовою сферою фінансової системи.

Основними елементами ринкової економіки є тісно пов'язані між собою ринки матеріально-сировинних та енергетичних ресурсів, основних фондів, предметів споживання та фінансовий ринок. Ринки, на яких обертаються однорідні матеріальні або фінансові активи, можуть входити до складу інших, більш об'ємних ринків. До такої категорії складних ринків належить фінансовий ринок, який є складовим елементом ринку ресурсів.

На ринку фінансових послуг, як і на будь-якому іншому ринку, ціна на товар формується під впливом попиту та пропозиції. Формування вартості фінансових активів здійснюється з урахуванням специфіки товару, яким є фінансова послуга, і набуває форми відсотка за кредит, дивіденду за цінними паперами, страхового тарифу.

Головними суб'єктами фінансового ринку є домашні господарства, у яких у більшості випадків доходи перевищують видатки на величину заощаджень. Через фінансові інститути (банки, страхові компанії, інвестиційні фонди) заощадження домашніх господарств перетворюються в інвестиції для фірм і це дає змогу фірмам розширити свою діяльність (рис. 1).

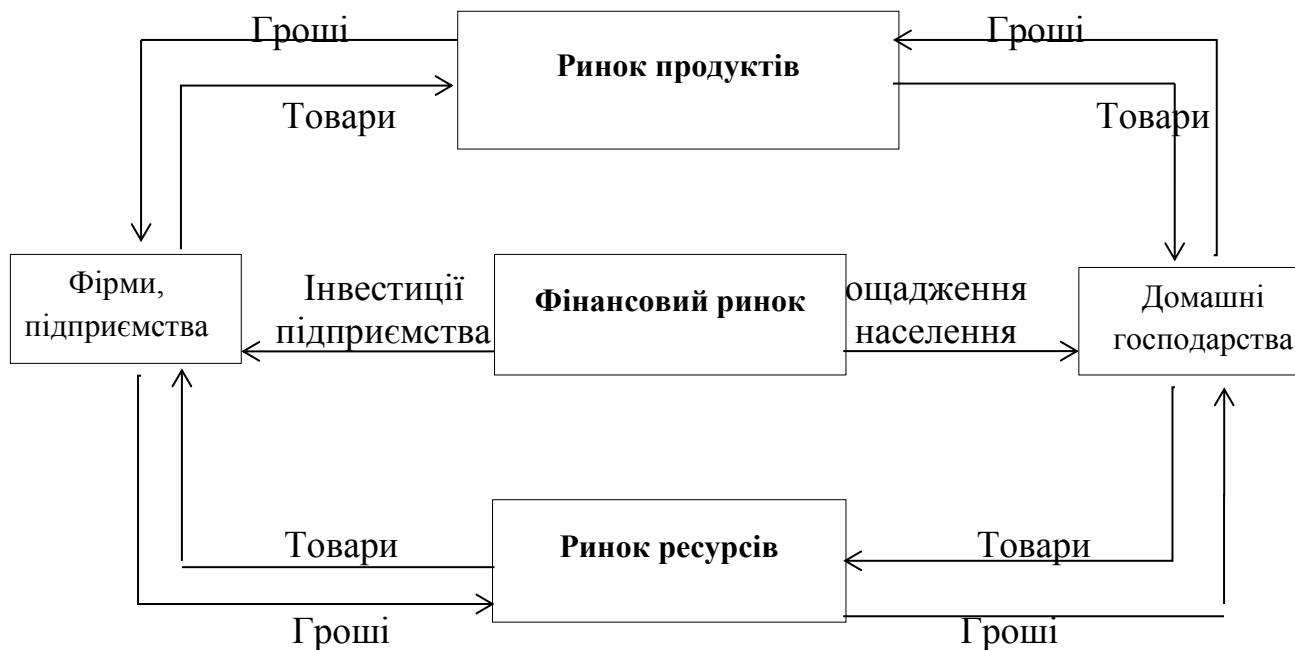


Рис. 1. Місце і роль фінансового ринку у системі ринкових відносин

Економічна роль фінансового ринку полягає в його здатності об'єднати дрібні, розрізнені грошові кошти в інтересах усього суспільного нагромадження. Це дозволяє активно впливати на концентрацію та централізацію виробництва та капіталу, забезпечити рух фінансових потоків, перелив вільних фінансових фондів (заощаджень) в інвестиції.

Держава пов'язана з фінансовим ринком через економічні відносини, які виникають між державою та іншими суб'єктами ринку з приводу створення, розподілу, перерозподілу та використання вартості ВВП та національного доходу країни. При цьому утворюються централізовані та децентралізовані фонди фінансових ресурсів.

Через державні позики на фінансовому ринку шляхом емісії та розміщення державних цінних паперів (облігацій та казначейських векселів) держава має змогу фінансувати дефіцит державного бюджету.

В умовах ринкової економіки ринок фінансових послуг є важливим каналом функціонування економіки. Реагуючи на її потреби, він виконує своєрідну роль "фундаменту" фінансової системи країни. Виходячи з того, що система – це сукупність елементів, внутрішні зв'язки між якими більш стійкі, ніж зв'язки з елементами іншої системи, та яка має характерну інтеграційну ознаку, то національний ринок фінансових послуг – це централізована, саморегульована система регіональних та місцевих ринків, взаємозв'язаних між собою в межах загальнонаціонального ринку [2].

Розвиток національного ринку фінансових послуг обумовлюють сформовані на базі фінансових ресурсів регіону регіональні фінансові ринки, які є відносно самостійними структурними елементами саморегульованої системи національного ринку фінансових послуг з чітко визначеною інтеграційною ознакою, що відіграють важливу роль у перетворенні заощаджень в інвестиції і переміщенні грошей та капіталу з метою більш ефективного їх використання та зміцнення фінансової бази регіону.

Основні тенденції, характерні для сучасного етапу розвитку ринку фінансових послуг:

- посилення концентрації фінансово-промислового капіталу;
- інтернаціоналізація фінансових ринків;
- глобалізація фінансових потоків;
- підвищення ролі нефінансових корпорацій;
- жорстке регулювання діяльності банківських установ;
- диверсифікація та універсалізація діяльності фінансових корпорацій;
- концентрація банківського капіталу;
- розширення мережі фінансових посередників.

Отже, можна зробити висновок, що ринок фінансових послуг займає провідне місце в фінансовій системі країни, так як цей ринок являє собою економічний простір, на якому формуються і функціонують обмінно-перерозподільні відносини, що пов'язані з процесами купівлі-продажу фінансових ресурсів та фінансових фондів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності за допомогою фінансових посередників (спеціалізованих фінансових інститутів), що забезпечують їх обіг. В умовах ринкової економіки постійно відбуваються процеси акумуляції тимчасово вільних коштів різних суб'єктів ринку, їх подальший розподіл, перерозподіл та спрямування у вигляді позикового та інвестиційного капіталів у різні сфери економіки з метою її розвитку. Ці процеси здійснюються на фінансовому ринку, де відбувається рух грошей як капіталу.

Список використаних джерел

1. Внукова Н. М., Грачов В.І., Кузьминчук Н.В. Ринок фінансових послуг: Навчально – методичний посібник. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2017. - 276 с.
2. Еш С.М. Ринок фінансових послуг [текст]: підручник / С. М. Еш. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 400 с.
3. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001р. № 2664-III (із змінами) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua/ru/>
4. Маслова С. О., Опалов О.А. Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник. – К.: «Кондор», 2016. – 192 с.
5. Сич Є. М. Ринок фінансових послуг [текст] : навчальний посібник / Є. М. Сич, В. П. Ільчук, Н. І. Гавриленко. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 428 с.

О.В. Олійник, доктор економічних наук, професор
Є.С. Гриценко, здобувач ОС «Магістр»
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ВПЛИВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ НА ДОХОДИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Податкова система справляє значний вплив на діяльність підприємства в Україні. Від ефективності стягування податків залежить не тільки виконання тих чи інших бюджетних програм, а й розвиток бізнесу, зокрема аграрного. Зміни в українському законодавстві відбуваються постійно. Не так давно вони торкнулись і аграрного сектору. А саме, з 1 січня 2017 року втратила чинність стаття 209 ПКУ, яка регламентує умови застосування спецрежиму сільськогосподарськими товаровиробниками [1].

Одночасно, з 1 січня 2017 року набув чинності Закон України від 20 грудня 2016 року "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році", яким внесено ряд змін до Кодексу в частині врегулювання окремих питань, пов'язаних із скасуванням спецрежиму[2].

Фіскальний механізм під назвою спрощена система оподаткування Україна запровадила, з метою зменшення податкового навантаження на малий бізнес. За умовами цієї системи окремі платежі замінюються єдиним податком. Його розмір може розраховуватися за фіксованою ставкою або залежно від суми доходу.

Спрощена система оподаткування (єдиний податок) приваблює багатьох платників простішими, ніж на загальній системі, правилами податкового обліку та меншим ризиком різних перевірок і санкцій. Умови перебування на спрощеній системі встановлені п. 291.4 ПКУ [1].

Платники єдиного податку, що перебувають на спрощеній системі оподаткування IV групи – це особлива група, де можуть перебувати тільки сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 %. При чому тільки юридичні особи, оскільки згідно пп. 14.1.235 ПКУ сільськогосподарським товаровиробником вважається юридична особа незалежно від організаційно-правової форми, яка займається: виробництвом сільгосппродукції (групи 1-24 УКТ ЗЕД) та/або розведенням; вирощуванням і виловом риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосховищах); переробкою сільгосппродукції на власних чи орендованих потужностях, у тому числі з власновиробленої сировини на давальницьких умовах, і здійснює операції з її постачання.

Відповідно ПКУ об'єктом оподаткування для аграрних підприємств – платників єдиного податку IV групи є площа сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), що перебувають у власності сільськогосподарського товаровиробника або надані йому в користування, у т. ч. на умовах оренди.

Базою оподаткування для єдинників групи IV — є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь, з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного за станом на 1 січня базового податкового (звітного) року [1].

При цьому в п.5 підрозділу 8 «Перехідні положення» ПКУ встановили: індекс споживчих цін за 2017 рік, що використовується для визначення величини коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ) для цілей обкладення єдиним податком групи 4, застосовується зі значенням 100%.

Тобто під час визначення бази обкладення єдиним податком для єдинників групи 4 коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки за 2018 рік становить 1.

Однією з переваг спрощеної системи оподаткування є те, що платники єдиного податку – юридичні особи звільняються від нарахування, сплати і подання звітності з податку на прибуток.

Отже, на прикладі окремого підприємства проаналізуємо сплату (земельного) податку за користування сільськогосподарськими угіддями. Так у 2015 році ФГ «С.А.М.» Куп`янського району (за даними Податкової декларації з фіксованого сільськогосподарського податку) за 957,1 га сплатило 77 807,87 грн податку при нормативній грошовій оцінці одиниці площі земельної ділянки в 18 066,22 грн. У 2016 році ставку податку зросла з 0,45 у 2015 році до 0,81 у 2016 році. Таким чином річна сума податку склала 145 449,36 грн.

З 1 січня 2017 р. ставки єдиного податку для платників IV групи збільшені більш ніж на 15 % і наразі для ріллі вона становить – 0,95. Тому в 2017 році ФГ «С.А.М.» сплатило 161 757,33 грн податку за користування ріллею. А це на 16 307,97 грн більше ніж у 2016 р. та на 83 949,46 грн (майже вдвічі) більше відповідно до 2015 р. [5].

Сплата даного податку мала місце і у відображенні чистого прибутку господарства. Адже зростає собівартість виробництва, а значить і ціни на готову продукцію. Попри зростання цін на сільськогосподарську продукцію, господарство не отримує бажаного доходу.

Фіксований сільськогосподарський податок, який діяв з 1999 року до кінця 2014 року і був передбачуваний, замінили єдиним податком з щорічним збільшенням ставок. За останні три роки ставка податку на 1 гектар землі по Україні зросла більш ніж у 42 рази. Якщо у 2014 році сільгоспвиробники у

середньому платили 6 грн на га, у 2015 – 120—130 грн на га, у 2016 – 216 грн на га, у 2017 – понад 253 грн [3,4].

Основним з ключових факторів впливу на рівень доходності сільськогосподарських підприємств є збільшення податкового навантаження.

Крім того, проблеми розвитку аграрного сектору поглиблює те, що із 2016 року підприємства АПК платять земельний податок на загальних підставах. Граничний розмір ставки земельного податку за землі сільськогосподарських угідь також збільшено в 10 разів (до 1% від їхньої нормативної грошової оцінки, тоді як раніше він був — 0,1% для ріллі, сіножатей та пасовищ та 0,03% – для багаторічних насаджень). Проблеми з оподаткування в поєднанні з недосконалою ціновою та кредитною політикою, негативним впливом валютних фінансових ризиків, погодних умов поставили сільськогосподарську галузь на межу виживання.

На сьогоднішній день система оподаткування сільськогосподарських підприємств знову потребує реформування. Її метою повинно стати перегляд діючих законодавчих актів, щодо оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Певною мірою сучасна система оподаткування є гальмом у розвитку підприємництва, податковий тиск у нашій країні надмірний і не завжди і не завжди обґрунтовується реальними потребами у наповненні коштами бюджетів відповідних рівнів.

Звичайно, що за рахунок збільшення податкових ставок в аграрному секторі, відбуваються збільшення надходжень до бюджету. Але як довго сільськогосподарські товаровиробники зможуть терпіти це підвищення і намагатись отримати прибуток, а не збиток, залишається відкритим питанням.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України № 2755-VI від 23 груд. 2010 р. [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році: закон України від 20.12.2016 р. № 1791-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1791-19>.

3. Про скасування спеціального режиму оподаткування діяльності у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства: Лист ДФС України від 03.01.2017р. № 8/7/99-99-15-03-02-17 [Електронний ресурс]: Державна фіскальна служба. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovozakonodavstvo/listi-dps/print/70807.html>.

4. Давиденко Н. М. Вплив податкової реформи на сільськогосподарські підприємства [Електронний ресурс] / Н. М. Давиденко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2017. - № 1. - С.250-253. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2017_1_45.

5. Держгеокадастр повідомляє про значення коефіцієнту індексації нормативної грошової оцінки земель за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим

УДК 336. (477)

О.В. Олійник, доктор економічних наук, професор
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Концепція сталого розвитку суспільства, яка включає сталий розвиток усіх галузей національної економіки, окремих регіонів та підприємств, сформувалася в кінці 90-х років минулого сторіччя і є бажаною для любого суспільства.

В Україні визначення сталого розвитку на державному рівні зафіксовано в «Концепції сталого розвитку». В ній зазначається, що сталий розвиток – це процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження й поетапного відтворення цілісності природного середовища, створення можливостей для рівноваги між його потенціалом і вимогами людей усіх поколінь.

Сталий розвиток означає збалансоване зростання як економічних, так і соціальних та екологічних параметрів постійними пропорційними темпами, забезпечуючи загальний прогрес суспільства в усіх його сферах. Сучасні визначення сталого розвитку виділяють три основні компоненти цього процесу: економічний, екологічний і соціальний, вказуючи на необхідність їх збалансованої, гармонійної реалізації, завдяки чому розвиток може підтримуватися протягом тривалого часу. Відтак в загальному плані сталий розвиток трактується як стабільний соціально-економічний розвиток, який не руйнує своєї природної основи і забезпечує безперервний прогрес суспільства.

Специфіка процесу сталого розвитку в АПК полягає в тому, що він являє собою складне утворення, яке безпосередньо, за допомогою «вторгнення» у природне середовище, бере участь у технологічних і біохімічних циклах біологічного відтворення і пов'язаний з використанням природного потенціалу і його природним перетворенням для задоволення першочергових потреб людини – потреб у їжі, житлі, середовищі існування. Тому процес сталого розвитку аграрного сектора можна охарактеризувати як біосоціальне явище, що задовольняє біологічні і соціальні потреби людини.

Невід'ємною складовою і передумовою сталого розвитку як суспільства в цілому, так і окремих галузей і ланок національної економіки, є належне фінансове забезпечення цього процесу. Під фінансовим забезпеченням найчастіше розуміють систему джерел і форм фінансування розвитку

економічної, соціальної та екологічної сфер суспільства, яке може здійснюватися в таких формах: самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування, залучення міжнародних фінансових ресурсів. При самофінансуванні використовуються власні фінансові ресурси суб'єкта, формування яких відбувається в ході господарської та фінансової діяльності підприємства. Застосування такої форми фінансового забезпечення як кредитування передбачає використання позикових ресурсів на умовах терміновості, платності і зворотності. Державне фінансове забезпечення передбачає, що джерелом є грошові кошти бюджетів та позабюджетних фондів. При використанні міжнародних фінансових ресурсів використовуються кошти міжнародних фондів і установ. Різні форми фінансового забезпечення використовуються на практиці одночасно через установлення оптимального для даного етапу розвитку суспільства співвідношення між ними.

З огляду на надзвичайну важливість фінансового забезпечення сталого розвитку аграрного сектора економіки необхідно дотримуватися певних принципів при його здійсненні. Основними з них є такі.

Постійна гармонізація обсягів фінансового забезпечення та темпів економічного, соціального та екологічного розвитку аграрного сектора. Відсутність належного фінансового забезпечення для реалізації будь-якої з програм, віднесених до складових сталого розвитку, неминуче буде призводити до формування диспропорцій і порушення самих фундаментальних положень сталості розвитку економічних систем.

Оптимальне сполучення форм фінансового забезпечення сталого розвитку аграрного сектора економіки. Основним критерієм такої оптимізації повинна бути максимізація ефективності використання сформованих фінансових ресурсів.

Оскільки, з одного боку, фінансові ресурси, залучені з різних джерел для фінансування розвитку аграрного сектора в цілому і окремого сільськогосподарського підприємства зокрема мають свою вартість, а з іншого, вони є не тільки передумовою здійснення відтворювального процесу, але на певному його етапі і його результатом, важливо постійно дбати про мінімізацію витрат на формування фінансових ресурсів з різних джерел.

З огляду на те, що лівова частка фінансових ресурсів, які спрямовуються на фінансування аграрного сектора, формується за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання, важливим принципом ефективного фінансового забезпечення сталого розвитку є забезпечення високоефективного використання сформованих фінансових ресурсів у кожному відтворювальному циклі.

Фінансове забезпечення соціального розвитку в аграрній сфері, з одного боку повинне спиратися на результати економічного розвитку галузі, а з іншого, повинне сприяти формуванню синергетичного ефекту, який відбивається і на економічному, і на екологічному розвитку аграрного сектора.

Фінансове забезпечення заходів екологічної безпеки повинне базуватися як на використанні власних фінансових ресурсів сільськогосподарських товаровиробників, так і на широкому використанні коштів державного бюджету.

З метою забезпечення стабільного фінансування розвитку аграрного сектора економіки держава повинна проводити ефективну регуляторну політику з метою локалізації і зменшення негативних наслідків провалів ринкового механізму господарювання.

Пріоритетними напрямками фінансового забезпечення повинні бути заходи інноваційного розвитку в економічній, соціальній та екологічних сферах.

УДК 658.14

О.М. Полінкевич, доктор економічних наук, професор
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СИСТЕМ

Стабільний та випереджальний розвиток підприємницьких систем можна досягти через фінансовий механізм, який регулює невизначеність загальноекономічної ситуації, зміни законодавчої системи, прибутковість підприємств, ризики діяльності. За цих умов важливим завданням кожної підприємницької системи є адаптація до нестабільного ринкового середовища, до постійних змін ринкової кон'юнктури. Це вимагає формування фінансового механізму забезпечення випереджального розвитку підприємницьких систем.

Є дві сторони фінансового механізму: суб'єктивна й об'єктивна. Об'єктивна сторона вказує на те, що він залежить від об'єктивних економічних законів. Суб'єктивний характер полягає у тому, що вищим менеджментом встановлюються завдання, які, на їхню думку, забезпечують досягнення випереджального розвитку.

Фінансовий механізм може розглядатися із позиції системного та процесного підходу. При процесному підході під ним розуміють функціонування фінансів підприємницьких систем, внутрішню організацію функціонування фінансів. Системний підхід окреслює сукупність методів і форм, інструментів, прийомів і важелів впливу на стан і розвиток підприємницьких систем.

Під підприємницькою системою розуміємо сукупність суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм власності, громадських організацій, установ, підприємств, навчальних закладів, які функціонують у єдиному середовищі та створюють умови для випереджального розвитку самої системи, регіону, держави.

Мушникова С.А. зазначає такі види криз, в яких перебували підприємницькі системи у 1991–2014 роках: системна криза (1991–1993, набуття Незалежності), структурна (1998, дефолт Росії), системна (2004, «Помаранчева революція»), глобальна (2007–2008, світова фінансова криза),

системна (2013–2014 революція «Гідності») [2, с. 64]. Цей перелік доцільно продовжити та доповнити його системно-діалоговою (квітень 2014–2018, АТО, ООС), яка передбачає відсутність діалогово-конструктивних підходів та механізмів щодо налагодження взаєморозуміння між протилежними силами. Слід зазначити, що жодна із криз не сприяла випереджальному розвитку підприємницьких систем. Тому за цих умов важливою є розробка фінансового механізму, яка б забезпечувала злагоджену роботу підприємницьких систем у розрізі територій, держави.

Погоджуємося з думкою Колесової І.В., що фінансовий механізм ефективно впливає на соціально-економічний розвиток у тому випадку, якщо вдається органічно пов'язати економічні інтереси різних суб'єктів господарювання, порядок формування фінансових ресурсів, умови, принципи і методи утворення грошових фондів і напрями їх використання [1, с. 239].

Наведемо схему фінансового механізму підприємницьких систем на рис.1.

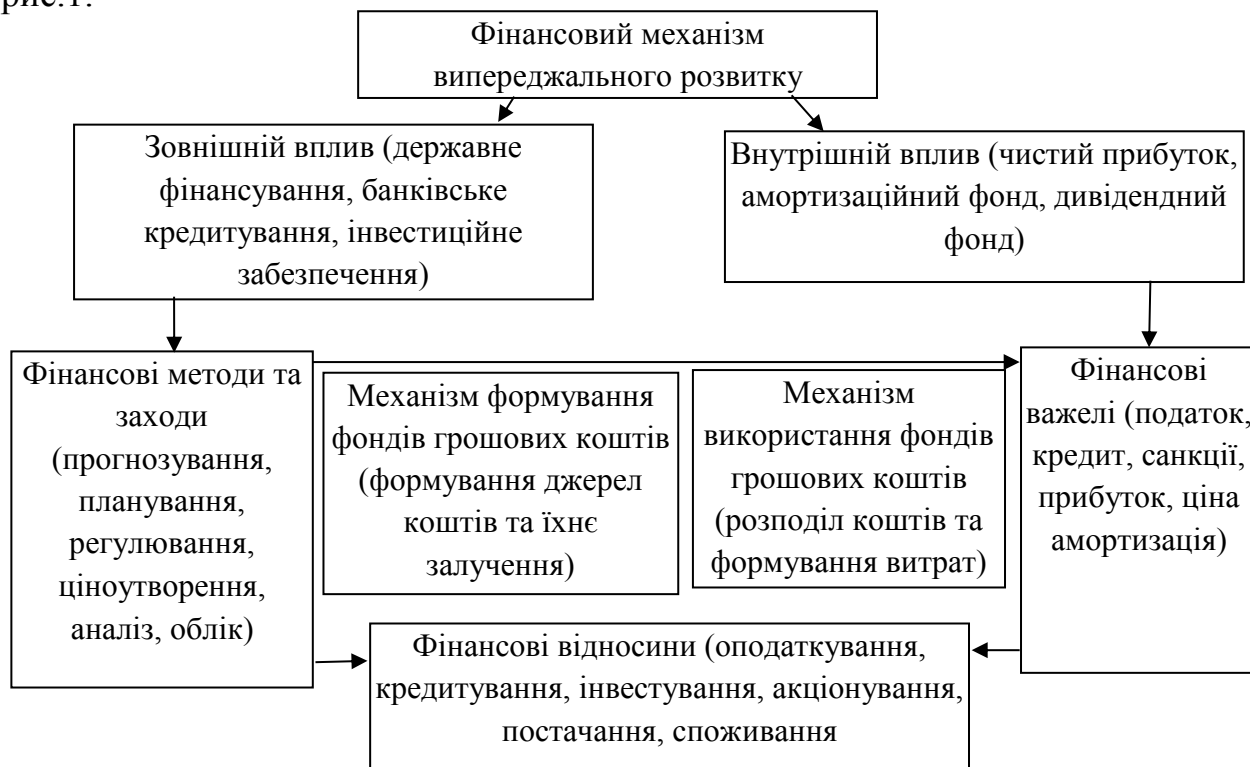


Рис. 1. Фінансовий механізм випереджального розвитку підприємницьких систем*

* розроблено автором за даними [1, с. 238; 2, с. 65; 4; 3]

Випереджальний розвиток підприємницьких систем повинен відбуватися із урахуванням кризових явищ національної економіки та їхнього впливу на окремі сектори економіки. Фінансовий механізм сприятиме ефективному управлінню грошовими коштами та забезпечить злагоджену роботу усіх систем.

Список використаних джерел

1. Колесова І.В. Фінансовий механізм корпорацій та напрями його модернізації / І.В. Колесова // Збірник наук. праць Нац. ун-ту держ. податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 229–240.

2. Мушнікова С.А. Фінансовий механізм розвитку підприємств в кризових умовах функціонування /С. А. Мушнікова // Вісник економіки, транспорту і промисловості. – 2015. – № 52. – С. 61–67.

3. Процесне та соціально-компетентне управління інноваційним розвитком підприємницьких систем / за наук. ред. д-ра екон. наук О.М. Полінкевич. – Луцьк: Вежа-Друк, 2017. – 368 с.

4. Тарасова О.В. Фінансовий механізм стійкого розвитку підприємства / О.В. Тарасова // Економіка харчової промисловості. – 2016. – Вип. 2. – Т.8. – С. 59–63.

УДК: 336.132:338.43

Tanklevska N. D.Sc. (Economics), Professor
Kherson State Agrarian University

BASES OF FORMATION OF INTERNAL FINANCIAL POLICY AT ENTERPRISES

Today, financial policy should become the most important component of the overall policy of enterprise development, which also includes innovation, personnel, marketing, and others. Achievement of any task posed by the enterprise in one or another volume necessarily involves finances (expenses, revenues, cash flows), and the implementation of any decision requires primarily financial support.

Due to the internal financial policy, the financial potential of economic entities is formed and maintained at the required level. Considering the fundamental importance of financial potential of enterprises, it should be noted that for economic entities of the field, the main strategic targets should be the achievement of high financial safety, financial independence and stability of activity. It should be emphasized that, in our opinion, strategic guidelines for the financial potential of agrarian enterprises are in close cooperation. As the deterioration of financial security indicators necessarily violates the state of financial stability, affecting financial independence. Therefore, in practice, they should be used in the complex.

Internal financial policy development of enterprises is always the search for balance, optimum time ratio of a few areas of development and choice of the most effective methods and mechanisms for achieving them [1]. The financial policy of the enterprise cannot be defined once and for all. On the contrary it should be flexible and adjusted in response to changes in external and internal factors. One of the basic principles of financial policy is that it should be based not so much with the actual situation, how much of the forecast change [2]. The basis of the financial policy of the development of enterprises – a clear definition of a unified concept of development of the industry in both the long and short term, choose from the variety of mechanisms to achieve this goal, the most optimal, as well as the development of

effective mechanisms of control.

For the implementation of the main objectives of financial policy needs to find the optimal ratio between strategic objectives: to maximize revenue and ensure financial stability. The development of the first strategic direction allows owners to receive income on the attached capital, the second direction provides enterprise stability and security and applies to managing risk. To conduct effective financial policy is necessary to develop effective financial strategy. Development of financial strategy of enterprise development consists of certain stages: critical analysis that precedes financial strategy; base (adjusting) strategic goal; definition of terms the actions of the financial strategy; application of strategic goals and periods of its implementation; the distribution of responsibility for attaining the strategic goal [3].

Therefore, the main directions of formation of domestic financial policy development of enterprises include: improving the quality of financial support of activity of enterprises; application of budgeting as a tool of financial planning; use progressive methods and forms of management of financial flows at the enterprise; improving the efficiency of investment activity of business entities; optimization of the taxation of the company; improve the policy of financial risk management and prevention of bankruptcy; as well as the use of modern methods of evaluating its effectiveness. For this purpose, it is advisable to apply the method of assessing the effectiveness of domestic financial policy in enterprises on the basis of the calculation of the integral index of efficiency by using Delphi evaluation method that allows you to eliminate multicriteria and the absence of ranking.

References

1. Tanklevs'ka N.S. Napryamy vdoskonalennya formuvannya vnutrishn'oyi finansovoyi polityky pidpryyemstv / N.S.Tanklevs'ka // Zhurnal «Naukovi visti» – 2011. – spetsvypusk. – S.118-124.
2. Hudz' O.YE. Finansovi resursy sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv: [Monohrafiya] / O.YE. Hudz' – K.: NNTS IAE, 2007. – 578 s.
3. Tanklevs'ka N.S. Finansovyy potentsial ahrarnykh pidpryyemstv / N.S. Tanklevs'ka, V.O. Miroshnichenko // Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy. Seriya «Ekonomika, ahrarnyy menedzhment, biznes». – 2014. – Vyp.200. CH.3 – S. 109-115.

Трусова Н.В., доктор економічних наук, професор
Таврійський державний агротехнологічний університет

МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки необхідним є створення такої системи, яка б сприяла виникненню стимулів до забезпечення відповідального управління фінансовими ресурсами держави і проведенню фінансової політики, спрямованої на реалізацію стійкого економічного зростання. Для впровадження відповідної фінансової політики важливим питанням є визначення оптимальної частки перерозподілу ВВП через зведений бюджет держави. Воно зводиться до вибору альтернативних рішень щодо підвищення ролі держави у регулюванні національної економіки.

Особливе занепокоєння викликає стан бюджетної безпеки держави. Бюджетна безпека держави формує стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, надаючи можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції.

Основними загрозами бюджетній безпеці України слід вважати:

1. Високий рівень державного боргу. За даними Міністерства фінансів державний та гарантований державою борг України станом на 31.12.2017 р. становив 1931,02 млрд. грн., або 71,21 млрд. дол. США. У тому числі: зовнішній борг (державний та гарантований державою) склав 1241,33 млрд. грн. 64,28% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу), або 45,77 млрд. дол. США; внутрішній борг (державний та гарантований державою) – 689,69 млрд. грн. (35,72%), або 25,43 млрд. дол. США.

При цьому державний борг України становив 1651,69 млрд. грн. (85,53% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу), або 60,91 млрд. дол. США. Зовнішній державний борг становив 981,05 млрд. грн. (50,80% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу), або 36,18 млрд. дол. США. Внутрішній державний борг складав 670,64 млрд. грн. (34,73% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу), або 24,73 млрд. дол. США.

Гарантований державою борг України становив 279,33 млрд. грн. (14,47%), або 10,30 млрд. дол. США. В тому числі: гарантований зовнішній борг – 260,28 млрд. грн. (13,48%), або 9,60 млрд. дол. США; внутрішній гарантований борг – 19,05 млрд. грн. (0,99%), або 0,70 млрд. дол. США.

На 01.02.2017 р. сума державного та гарантованого державою боргу України збільшилася на 1,26 млрд. грн., при цьому у доларовому еквіваленті він збільшився на 0,23 млрд. дол. США. Головною причиною цих змін стало фінансування державного бюджету за рахунок державних запозичень, а також капіталізація двох банків: ПАТ «Державний експортно-імпортний банк

України» (відповідно до Постанови КМУ від 01.02.2017 № 54) та ПАТ «Державний ощадний банк України» (відповідно до Постанови КМУ від 01.02.2017 № 55).

Щорічне зростання видатків на обслуговування державного боргу створює ефект «витіснення» для фінансування інших важливих для економічного зростання напрямів видатків.

2. Значний дефіцит державного бюджету. У 2016 р. дефіцит державного бюджету України становив 70,3 млрд. грн., що складає 2,9 % ВВП. В 2018 р. граничний обсяг дефіциту державного бюджету передбачається у розмірі 80,6 млрд. грн., що складає 2,4 % ВВП.

Основними джерелами покриття дефіциту бюджету в Україні служать надходження від приватизації, а також випуск облігацій внутрішньої державної позики. При цьому, невиконані плани з приватизації в останні роки приводять до необхідності додаткової емісії державних цінних паперів, що в свою чергу збільшує державний борг.

3. Підвищення частки видатків державного бюджету на фінансування потреб оборони та безпеки. Відповідно до Закону «Про державний бюджет України на 2018 р.» видатки для Міністерства оборони України передбачено у сумі 83324500,0 тис. грн., що на 192877100,0 тис. грн. більше, ніж у 2017 р. і на 27686571,6 тис. грн. більше, ніж було в 2016 р. При цьому головною проблемою залишаються питання обліку та підвищення ефективності використання бюджетних коштів у цій сфері.

4. Інфляційно-девальваційні коливання. За даними НБУ, на 01.02.2017 р. відносно 01.02.2016 р. грошова маса зросла на 71 млрд. грн., або 7,1 % з 995 до 1066 млрд. грн. Таке зростання значною мірою відбулось саме за рахунок готівки в обігу, що збільшилась за рік на 23 млрд. грн., або на 8,4 % з 272 до 295 млрд. грн. Таким чином, інфляція в Україні носить монетарний характер.

Основні індикатори стану бюджетної безпеки України відображають той факт, що має місце недостатня стійкість державних фінансів. Це приводить до формування ланцюга системних внутрішніх загроз бюджетній безпеці України. Слід відмітити і низьку спроможність протистояти зовнішнім ризикам, таким як: зниження купівельної спроможності населення, згорання обсягів кредитування економіки, погіршення інвестиційного клімату в країні, негативні прогнози щодо кон'юнктури на світових ринках сировини.

Напрямами покращення фінансової політики в Україні мають бути такі:

об'єктивна обґрунтованість механізму регулювання фінансової політики, який повинен бути сформований з урахуванням об'єктивних закономірностей розвитку національної економіки держави;

удосконалення правового забезпечення механізму регулювання фінансової політики національної економіки України;

використання економіко-математичного моделювання, яке дасть змогу знаходити оптимальні значення механізму регулювання фінансової політики як на мікро- так і на макрорівні, спрогнозувати бажаний результат його впливу на економічні показники держави чи підприємства, вміло і своєчасно

використовувати необхідні чинники, надавши їм конкретного числового значення;

науково-обґрунтоване фінансове прогнозування обсягів централізованих та децентралізованих фінансових ресурсів, їх розподілу і використання;

підвищення ефективності управління державним боргом через вживання заходів щодо недопущення формування «прихованого» дефіциту державного бюджету та непрогнозованого зростання державного боргу, а також розробити стратегію та сформувати дієвий механізм управління державним боргом;

призупинення нагромадження державного боргу та дефіциту державного бюджету, що призводить до зростання соціальних зобов'язань держави, суттєвого вдосконалення потребує система соціальної підтримки населення. У структурі соціальних видатків найбільшу частку складають видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, освіту та охорону здоров'я. Хоча номінальні показники видатків щорічно зростають, головною проблемою залишається низька якість надання державних соціальних послуг. Для її розв'язання необхідно здійснити перехід від механізму бюджетного утримання до забезпечення розвитку соціальної сфери;

поступове зниження облікової ставки, забезпечення додатного рівня процентних ставок НБУ відносно прогнозованої базової інфляції, що сприятиме зниженню девальваційних та інфляційних очікувань і досягненню показників інфляції у 2018 р. в розмірі 6 ± 2 в.п.

стимулювання своєчасного повернення та збільшення надходження валютних коштів підприємств-експортерів в Україну (через механізм автоматичного відшкодування ПДВ, реалізацію домовленостей щодо підвищення розміру квот ЄС на український експорт та усунення штучно створених транзитних перешкод на шляху українських товарів до країн СНД;

прийняття Закону «Про валютне регулювання в Україні», в якому має бути узагальнено чинну нормативно-правову базу з валютного регулювання, що дозволить учасникам ринку формувати свою валютну стратегію, враховуючи чіткі довгострокові правила;

забезпечення прозорості державних фінансів і підвищення ефективності управління ними;

зменшення бюджетних ризиків через формування дієвих бюджетних важелів, які дадуть змогу оперативно і ефективно реагувати на внутрішні і зовнішні виклики.

Дем'яненко І. В., канд. екон. наук, доцент
Національний університет харчових технологій,

Буряк А.В., канд. екон. наук, доцент
Національний університет біоресурсів та природокористування України

ФАКТОР ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ БАЛАНСУ РОЗШИРЕНОГО ВІДТВОРЕННЯ

Розвиток кожної економічної системи незалежно від її рівня (окремого господарства, певної територіальної спільноти – об'єднаної територіальної громади, регіону чи країни загалом) зумовлюється типом процесу її економічного відтворення, що має три форми прояву: звужене, стабільне і розширене. У першому випадку із кожним наступним виробничим циклом відбувається зменшення виробництва кінцевого продукту (доходу); у другому – зберігається результат на рівні попереднього циклу і у третьому – досягається постійний приріст продукту у порівнянні із попереднім циклом.

Кожний цикл відтворення проходить чотири послідовні фази: виробництва (процес виробництва продукції, послуг тощо); обміну (процес реалізації продукту, послуг в системі ринкових відносин, коли вони набувають суспільновизнану ціну і грошову вартість); розподілу (процес розподілу створеної вартості, внаслідок чого встановлюються пропорції її цільового використання – на відшкодування виробничо-спожитих засобів виробництва (основних і оборотних) та робочої сили (оплати праці); споживання (процес задоволення усієї сукупності суспільних потреб).

Загалом функціональна система економічного відтворення описується виробничою функцією:

$$Q = f(L, K, t, \text{etc}), \quad (1)$$

де: Q – обсяг випуску продукту (вартості, доходу);

L – праця;

K – капітал;

t – технічний прогрес;

etc – можливе врахування інших факторів [1, с.60].

Для оцінки результату економічного відтворювального процесу можливе використання трьох методичних підходів:

– дохідний – обрахування доходів від економічної діяльності у формі прибутків резидентів господарювання та доходів від працездатності;

– витратний – обрахування суми витрат, які використовуються на споживчі витрати (виробничо-матеріальні і оплату праці) та ті, що йдуть на збільшення матеріально-технічного основного капіталу, тобто на інвестиційні потреби;

– продуктивний – обрахування виробленої готової продукції у вартісному вимірі.

Усі три наведені методи розрахунку кінцевого результату процесу економічного відтворення приводять до визначення його величини, але витратний метод дозволяє визначити ступінь детермінантності – залежності кінцевого результату від інвестиційного фактору. Якщо інвестиції сприймаються загалом як довготермінове вкладення капіталу, то у кожному конкретному випадку інвестиції мають певну цілеспрямованість. Наприклад, загальновідомою є теза про те, що інвестиції необхідно спрямовувати на виробництво засобів виробництва, а не засобів споживання. Хоча виробництво не є виробництвом як самоціль, а насамперед для задоволення потреб людини, людства. Тож надмірне інвестування виробництва засобів виробництва може призводити до скорочення витрат на оплату праці, що призводить до зубожіння безпосередніх виробників, падіння мотивації їх праці та міграції трудових ресурсів в інші країни, тобто – простого занепаду економіки і призупинення функціонування так бажаних об'єктів виробництва засобів виробництва.

Таким чином, регулювання темпів розвитку економічних систем потребує встановлення оптимальної пропорції розподілу створюваної вартості (що здійснюється у третій фазі – фазі фінансів) економічного відтворювального процесу, що має здійснюватись на основі інвестиційних критеріїв.

Інвестиційні критерії – критерії, на підставі яких пропонується розподіл інвестиційних ресурсів. Виходячи із того, що інвестиції це довготермінові вкладення капіталу, а капітал сприймається як вартість, що дає додаткову вартість, необхідно звернути увагу на цей постулат сучасної парадигми капіталу.

Якщо звернути увагу на наведену формулу (1), серед факторів генерації вартості знаходиться праця. За сучасною парадигмою капіталу, наведений у формулі фактор L має сприйматися як «людський капітал», що у структурі абстракції «сукупний капітал» економічної системи є провідним. Тож виходячи із принципу відтворюваності капіталу фактор L має включати не тільки величину заробітної плати, а й інвестування підвищення його якісної визначеності: кваліфікації, креативності, конкурентоспроможності, соціальної відповідальності, міцного здоров'я тощо.

Зазначене означає, що як і у вже узвичаєному розумінні інвестиційно-інноваційного процесу розвитку фактору K (за формулою 1) необхідно забезпечувати фінансування не тільки амортизаційний знос засобів виробництва, впровадження новітніх зразків і перехід до більш високого технологічного рівня виробництва, а й такі ж заходи стосовно людського капіталу за рахунок фінансової достатності спеціальних фондів забезпечення зазначених потреб у справі генерації людського капіталу.

Таким чином, інвестиційні критерії мають виражати певний ряд пріоритетів, а вибір варіантів цільового інвестування має бути підпорядкованим досягненню найбільш ефективного результату.

Зокрема, однією із цілей може виступати максимізація загального обсягу виробництва продукції в розрахунку на одного працівника підприємства (рівень продуктивності праці)чи одного жителя регіону або країни загалом,

визначеного стратегією розвитку об'єкта на досить тривалий період (10-15 років). Ця ж мета, але визначена на короткий період, вимагатиме іншого упорядкування інвестицій. У першому випадку може бути таке розміщення інвестиційних ресурсів, що чинитиме невеликий вплив на рівень споживання у короткостроковому періоді порівняно із другим варіантом, у випадку якого може виникнути економічний шок.

Таким чином при розподілу створюваного певною економічною системою за пропорцією цільового призначення «нагромадження-споживання» необхідно враховувати інвестиційні критерії оцінки результатів з позицій не тільки економічної ефективності (вигоди, прибутковості), а насамперед – з позиції гуманітарно-соціальної за принципом «не людина для економіки, а економіка для людини», адже людина не тільки виробничий чинник економіки, а й своєрідний і безцінний людський капітал. Він впливає на процес економічного відтворення у двох сферах: а) як безпосередній виробник кінцевого продукту; б) як споживач готової продукції, що утворює попит на неї стимулюючи виробництво.

На інтенсивність інвестиційної діяльності і формування інвестиційних ресурсів у відтворювальному процесі економічних систем значною мірою впливають принципи акселератора і мультиплікатора, що діють у взаємозв'язку.

Принцип акселератора ґрунтується на теорії, відповідно із якою рівень сукупних інвестицій у економічній системі залежить від очікуваної зміни кінцевого випуску результату, що виражається коефіцієнтом акселерації. Таким чином обсяг поточних інвестицій у циклі економічного відтворення коригується очікуваним випуском кінцевого продукту.

Принцип мультиплікатора полягає у існуванні зв'язку величини кінцевого результату відтворюваного циклу економічної системи від зміни обсягу інвестицій, що його зумовили.

Взаємодія акселератора і мультиплікатора мають безпосередній вплив на коливання економічної активності – динаміку відтворювального циклу. Ця взаємодія ґрунтується на тому, що загальний обсяг сукупного функціонального капіталу певної економічної системи у поточному відтворювальному циклі має бути відповідним до очікуваного обсягу споживання (з певним коефіцієнтом цієї залежності). Якщо обсяг споживання зростає, то у відповідності із величиною приросту потрібного обсягу споживання має бути (на основі коефіцієнта взаємозв'язку) забезпечене збільшення інвестицій.

Співвідношення загального обсягу у відтворюваному процесі економічної системи матеріально-ресурсного капіталу і людського капіталу характеризує так званий рівень технічної і органічної будови певної економічної системи. Внаслідок інтенсифікації інвестиційно-інноваційних процесів посилюється темп зростання у структурі сукупного капіталу економічних систем частки людського капіталу, тобто органічної будови виробництва.

Список використаних джерел

1. Словник сучасної економіки Макміллана / Пер. з англ. – К.: «АртЕк». – 2000. – 640 с.

УДК 336.22

О.В. Горох, канд. екон. наук, доцент

Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва

МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГАХ ОЦІНКИ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

Україна, як сучасна економічно розвинута держава, спрямовує свої зусилля на врегулювання фіскальних інтересів усіх учасників економічних відносин для збільшення загального добробуту громадян та корпоративного сектору. Разом з тим, податковий аспект присутній у будь-якому сегменті управління фінансами підприємства та впливає прийняття ключових рішень.

Місце України в міжнародних рейтингах, що включають оцінку системи оподаткування, поліпшується. За щорічним рейтингом ведення бізнесу Україна щороку покращує свої позиції, зокрема і стосовно оподаткування. Дані «Doing Business-2018» охоплюють період з 1 січня по 31 грудня 2016 року і показують економічне середовище для середньої за розміром новоствореної компанії в Україні порівняно з показниками інших країн. Всього в рейтингу беруть участь близько 190 економік. Поступове підвищення рейтингу свідчить про покращення показників ведення бізнесу та подальше спрощення системи оподаткування.

За більшістю субіндексів Україна поліпшила свої позиції серед країн світу, виняток становлять лише виконання зобов'язань по контракту та ефективність процедур банкрутства, позиції по яких погіршилися за останні 10 років. За легкістю сплати податків за досліджуваний період Україна спочатку дещо погіршила свої позиції: з 180 місця у 2009 р. до 183 місця у 2012 р. Проте у 2012 р. за субіндексом «Сплата податків» Україна піднялась на 165 місце і надалі поліпшувала свій рейтинг. У рейтингу 2017 р. Україна зайняла 84 місце, а в 2018 р. – 43 місце, що показує стрімке поліпшення умов оподаткування підприємств у нашій державі.

Проаналізувавши рейтинг сприятливості системи оподаткування «Paing taxes 2018», що входить до «Doing Business-2018». Рейтинг «Paing taxes 2018» складається з чотирьох індикаторів: загальна сума податкових платежів за рік, час, необхідний для виконання усіх процедур по сплаті трьох основних податків, сукупна податкова ставка у відсотках від прибутку до оподаткування, індекс пост-обробних процесів. Україна в рейтингу «Paing taxes 2018» піднялась на 43 позицію з 190 країн порівняно з 84 місцем за результатами в

рейтингу «Paying taxes 2017». Цьогорічний рейтинг показує Україну з кращого боку порівняно з середнім значенням показників по регіону, проте затрати часу на розрахунок і сплату податків все ще залишаються високими.

Позитивні зміни Україна показує відносно кількості податкових платежів на рік для середньої за розміром компанії – їх п'ять, а по регіону Європа та Центральна Азія – 16,5, в країнах ОЕСР – 10,5, а середній показник в світі – 24. Сукупна податкова ставка що являє собою показник загального податкового навантаження (з урахуванням соціальних внесків) в Україні становить 37,8%, в цілому по регіону Європа і Центральна Азія – 33,1%, тоді як загальний показник по Організації економічного співробітництва та розвитку - 40,1%, світовий показник – 39,6%. Зауважимо, що в країнах-членах ОЕСР набагато вищий рівень доходів населення й зовсім інші умови функціонування підприємств, тому і загальне податкове навантаження вище.

Водночас на підготовку і подання податкової звітності в Україні в середньому потрібно 327,5 години на рік, тоді як в середньому по регіону необхідно 218,4 години, в ОЕСР цей показник – 160,7 годин, а загальний світовий – 240 годин.

Найбільший вплив на поліпшення позицій у рейтингу показало зниження єдиного соціального внеску з 2017 року. Це мало позитивний вплив на загальне податкове навантаження в Україні. З огляду на дані оприлюдненого дослідження, Україна порівняно з показниками минулого року, поліпшила свої позиції майже вдвічі - на 41-відсотковий пункт. Проте вона й досі поступається іншим країнам в правилах заповнення податкової звітності. Так як в інших країнах, розташованих вище України в рейтингу, існує реальний електронний документообіг між бізнесом і фіскальними органами. Електронний кабінет функціонує не просто як поштова скринька, а як повноцінний документообіг, що здійснюється в електронному вигляді.

Провівши дослідження, приходимо до висновку, що поряд з позитивними змінами та зростанням рейтингу нашої держави є безліч невирішених питань, адже, сучасна податкова система сформована на засадах фіскальної ефективності й не враховує необхідність стимулювання процесів соціально-економічного розвитку країни. Податкова система має сприяти розвитку бізнесу, стимулювати економічне зростання і збільшення обсягів валового внутрішнього продукту, і в подальшій перспективі вона має стати дієвим інструментом підвищення конкурентоспроможності держави. Цього можна досягти шляхом зниження податкового навантаження на економіку, а також спрощення процедур складання звітності, й по можливості – методик розрахунку сум податкового зобов'язання. Поряд із цим, податковий менеджмент має бути побудований таким чином, щоб спростити пост-обробні процедури, сформувати партнерські взаємовідносини працівників ДФС з платниками податків й стимулювати інноваційні процеси в структурі контролюючих органів (зокрема, створення повноцінних електронних сервісних послуг, удосконалення електронного документообігу). Щодо інновацій варто відмітити також роботу з персоналом контролюючих органів –

навчання і підвищення податкової культури.

Не остання роль у формуванні партнерських взаємовідносин між учасниками податкових взаємовідносин має бути відведена роботі з молоддю – майбутніми платниками податків – для формування свідомого відношення до свого громадянського обов'язку – сплачувати податки не з примусу, а як плату за можливість вільного волевиявлення й ефективної бізнесової діяльності в стабільній економіці. Звісно, така парадигма формується не за один рік, проте її ефективність підтверджує досвід багатьох країн.

УДК 631.16 : 631.145 (476)

Е.Н. Гридюшко, канд. екон. наук, доцент

А.Н. Гридюшко, канд. екон. наук, доцент

Белорусская государственная сельскохозяйственная академия

ПРАКТИКА ФИНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕНИЯ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ БЕЛАРУСИ

Государственная аграрная политика является одним из направлений внутренней политики Беларуси, обеспечивающим стимулирование повышения эффективности агропромышленного комплекса на базе совершенствования специализации сельскохозяйственного производства и его организационно-экономической структуры, рационального использования земель и государственной поддержки АПК.

В контексте реализации целей государственной аграрной политики правительством республики в 2014 г. был принят ряд нормативно-правовых документов, предусматривающих смену организационно-правовых форм хозяйствования, совершенствование механизмов поставки сельскохозяйственной продукции для государственных нужд, меры по повышению эффективности работы предприятий АПК. Два года спустя вышел Указ Президента Республики Беларусь № 253 от 04.07.2016 г. «О мерах по финансовому оздоровлению сельскохозяйственных организаций», включающий следующие группы мер:

1) финансовые, предусматривающие рассрочку погашения задолженности на стадии досудебного оздоровления по налогам и другим платежам в бюджет сроком на 3 года, в Фонд социальной защиты населения – сроком на 5 лет, по платежам за газ и электроэнергию;

2) организационные, имеющие отношения к сельскохозяйственным субъектам хозяйствования, подлежащим досудебному оздоровлению. Они предусматривали изменения отношений собственности, но также включали в себя и различные договорные отношения - аренду и доверительное управление предприятий как единых имущественных комплексов, договоры об управлении,

безвозмездную передачу акций в собственность руководителю сельскохозяйственной организации и другие.

Для совершенствования системы финансирования сельскохозяйственного производства в 2016 году было создано ОАО «Агентство по управлению активами», основной задачей которого является приобретение у банков на основании договоров уступки требования активов, сформированных по кредитам, предоставленным субъектам хозяйствования, с последующей отсрочкой (рассрочкой) погашения основного долга и процентов.

С одной стороны, данные меры позволили по итогам первого полугодия 2017 г. улучшить финансовые показатели. Так, выручка от реализации сельскохозяйственной продукции увеличилась на 12 %, прибыль – в два раза, а чистый убыток сократился на 80 %. С другой стороны – положительная тенденция могла быть вызвана только результатом передачи более 200 аграрных предприятий проблемных активов на сумму свыше 700 млн. рублей Агентству по управлению активами, которое, к сожалению, до сих пор не разработало действенных мер по взысканию проблемной задолженности.

В настоящее время финансовое состояние сельскохозяйственных организаций остается неудовлетворительным. Просроченная кредиторская задолженность составляет 34,9 %. За январь – май 2018 г. количество убыточных организаций составляет 60,7% от общего количества, а с рентабельностью от 0 до 5 %, не позволяющей достичь даже простого воспроизводства, работает половина организаций.

С целью улучшения финансового положения агропромышленного комплекса Министерством сельского хозяйства и продовольствия подготовлен нормативно-правовой акт, который на системной основе предполагает создание для сельскохозяйственных организаций специального режима финансового оздоровления. В соответствии с Указом Президента Республики Беларусь от 2.10.2018 г. № 399 «О финансовом оздоровлении сельскохозяйственных организаций» предусмотрены новые инструменты и механизмы оздоровления неплатежеспособных организаций.

Так, отменяется проведение судебной процедуры банкротства в отношении неплатежеспособных сельскохозяйственных организаций. Решение о финансовом оздоровлении в досудебном порядке будут принимать председатели исполкомов, которые получили дополнительные полномочия и назначены ответственными за финансовое оздоровление. На наш взгляд, норма направлена на сокращение издержек, так как судебный процесс требует временных и материальных затрат, однако при этом является прозрачным и позволяет учесть интересы всех кредиторов. Безусловно, перенос проблемы на уровень исполкомов позволит уменьшить число согласований при принятии решений, даст чиновникам большую свободу, но и создаст дополнительные риски. Например, чиновники смогут устанавливать защитный период самостоятельно, а не по решению суда, что может вызвать злоупотребления и повлечь финансовые проблемы у кредиторов. Более привлекательным выглядит положение указа, предусматривающее механизм секьюритизации, который

предполагает эмиссии облигаций для перевода задолженности по кредитам банков на местные органы власти или их передачи в ОАО «Агентство по управлению активами».

Предусмотрена дополнительная эмиссии акций с целью увеличения уставного фонда в пределах образовавшейся задолженности с последующей передачей ценных бумаг в собственность кредиторам. Для этих целей можно будет преобразовать унитарные предприятия в хозяйственные общества по упрощенной процедуре. Данный механизм нередко применяется правительством для погашения долгов организаций по исполненным гарантиям. Кредиторы при конвертации задолженности субъектов хозяйствования в акции получают право передачи их в доверительное управление в райисполком или в коммунальную собственность административно-территориальной единицы на безвозмездной основе. Кроме того, кредиторы смогут предоставить дополнительную отсрочку на срок до 3 лет и последующую рассрочку – до 5 лет. Также возможна передача в доверительное управление находящихся в государственной собственности акций сельскохозяйственной организации с возможностью их последующей продажи путем проведения аукциона или конкурса. В данном случае от управляющей компании не будут требовать специальное разрешение на осуществление профессиональной и биржевой деятельности по ценным бумагам.

На наш взгляд, данный механизм нацелен в большей степени на отсрочку решения проблемы неплатежеспособности, так как вряд ли партнеры, поставляющие товары и услуги сельскохозяйственным организациям, изъявят желание стать их акционерами. Более того, в силу неразвитости в республике вторичного рынка ценных бумаг затруднительным видится дальнейшее обращение акций, выкупленных кредиторами.

Отдельным положением прописываются меры, включающие в себя сдачу предприятия как имущественного комплекса в аренду, которая допускается при отсутствии документов, удостоверяющих государственную регистрацию, предоставление покупателям капитальных строений, земельных участков, на которых расположены данные строения, без проведения аукционов. Инвесторы смогут отдавать в коммунальную собственность жилищный фонд, социальную сферу и инженерную инфраструктуру предприятий без правоудостоверяющих документов и технической инвентаризации, т.е. появится возможность избавиться от непрофильных активов.

Особого внимания заслуживают нормы указа, позволяющие запустить механизмы безвозмездной передачи акций (долей в уставном фонде) в собственность руководителя в количестве не более 25 % плюс одна акция (доля в размере не более 25,01 % уставного фонда) сельскохозяйственной организации по итогам реализации бизнес-плана по решению Главы государства. Данные нормы, безусловно, являются прогрессивными и позволяют запустить механизм приватизации в аграрной отрасли, что будет способствовать повышению эффективности и заинтересованности в результатах труда.

Подводя итог вышесказанному, следует отметить, что принятие нового комплексного нормативного акта позволит местным органам власти, руководителям хозяйств обеспечить стабилизацию финансового состояния неплатежеспособных сельскохозяйственных организаций, без применения судебных процедур, завершив финансовое оздоровление этих предприятий в рамках ранее действующего указа. Так как значительная часть долгов проблемных субъектов хозяйствования сосредоточена в пределах госсектора одного региона, в этом случае местные органы власти получают возможность решать проблему задолженности подчиненных им хозяйств. Очевидным является тот факт, что предпринята попытка подтолкнуть местные власти к более активным действиям. Председатели райисполкомов не только получили полномочия по началу процедур финансового оздоровления, но и обязаны принимать участие в разработке бизнес-планов неплатежеспособных организаций.

Таким образом, предложенные в рамках постоянно действующего указа механизмы и инструменты позволят организациям АПК войти в специальный режим финансового оздоровления с восстановлением в будущем платежеспособности и обеспечения эффективной деятельности аграрного сектора Беларуси.

УДК 35.316

О. А. Дегтяр, доктор наук з державного управління, доцент
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Фінансова децентралізація передбачає передачу повноважень у доходах і видатках з вищих рівнів управління нижчим. У 2015 році було прийнято зміни до Бюджетного і Податкового кодексів. Результатом реформ стало значне розширення повноважень органами місцевого самоврядування з 1 січня 2016 року. Якщо до початку реформ рівень ротаційності місцевих бюджетів складав більш ніж 70% у половини сільських громад, а майже у 500 територіальних громад державні дотації взагалі склали 90%, то відповідно до зведених даних Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України і Міністерства фінансів України, у результаті реформи децентралізації надходження власних доходів місцевих бюджетів у 2016 році зросли в 1,5 рази і склали 146,6 млрд грн. Водночас, власні доходи об'єднаних громад зросли у понад 3 рази у порівнянні з 2015 роком. За підсумком 2016 року вони сягнули 3,3 млрд грн. Об'єднання громад дозволило збільшити власні

доходи бюджетів об'єднаних територіальних громад на 1 жителя відповідної території. Середній показник власних доходів об'єднаних громад із розрахунку на 1 жителя об'єднаної територіальної громади збільшився до 2345 грн. з 700 грн. (+ 1645 грн.) [1].

Фінансова децентралізація має певні переваги, зокрема: формування самодостатності територій, підвищення якості адміністративних послуг, стимулювання бюджетної конкуренції, сприятливі умови для підвищення свідомості та відповідальності громадян, прозорість бюджетних процедур, зростання добробуту населення.

На рівень територіальних громад були передані такі послуги як державна реєстрація нерухомості, державна реєстрація фізичних та юридичних осіб, надання послуг про реєстрацію місця проживання. Місцева влада буде збирати 100% плати за надання адміністративних послуг, 100% державного мита, 10% податку на прибуток підприємств. Разом з тим, у місцеві бюджети надходитимуть збори з роздрібного продажу підакцизних товарів (пива, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, нафтопродуктів) за ставкою 5% вартості реалізованого товару. Крім того, їхні доходи поповняться податком на нерухомість, яким відтепер оподатковується і комерційне (нежитлове) майно, податком на автомобілі з великим об'ємом двигуна, 80% екологічного податку (замість 35%) та 25% плати за надра.

До місцевих бюджетів надходитиме 13,44% акцизу з виробленого та ввезеного пального. Набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання зарахування частини акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального до бюджетів місцевого самоврядування» (№ 96 від 8 лютого 2017 року) [2; 3].

Децентралізація дає шанс маленьким селам отримати нові можливості для розвитку. Зараз є села, які не мають власної сільради, а отже, фактично ніхто не дбає про їхні інтереси. Після об'єднання вони матимуть власного представника в об'єднаній громаді – старосту. В чинне законодавство вводиться поняття «старостинський округ» - одне або декілька сіл (селищ) на території об'єднаної громади, інтереси жителів яких представляє староста. Цим запроваджується повсюдність інституту старост в межах об'єднаної територіальної громади, що є гарантією захисту прав та інтересів жителів всіх сіл та селищ. Президент України підписав 9 березня 2017 року Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо статусу старости села, селища)» [4].

Громади зможуть брати участь у формуванні місцевого бюджету об'єднаної територіальної громади. В об'єднаній громаді невеликі села отримують можливість спільними зусиллями утримувати такі важливі для життя села об'єкти як клуби, бібліотеки, дитячі садки і фельдшерські пункти, покращити стан шкіл та амбулаторій. Кожна об'єднана громада отримує від держави базову освітню, медичну та інфраструктурну субвенції. Субвенція надається для створення, модернізації інфраструктури об'єднаної територіальної громади та могла спрямовуватися на нове будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт об'єктів інфраструктури, що належать до

комунальної форми власності Зміни у роботі освітніх і лікувальних закладів, це – можливість самостійно розпоряджатися бюджетними грошима і легально отримувати додаткові доходи.

Звичайно реформа має певні ризики та загрози, зокрема: нерівномірний розвиток територій, невідповідний рівень компетенції управлінського персоналу, ускладнення макроекономічної стабільності.

Однак громадськість та уряд очікують від реформи зростання самодостатності регіонів та окремих адміністративних одиниць, збільшення наповнюваності місцевих бюджетів, активізацію участі громадськості у вирішенні питань місцевого значення.

Подальше впровадження децентралізації має сприяти стабілізації соціально-економічної ситуації, виходу з фінансової кризи, подолання суперечностей між різними рівнями влади, між центром та регіонами, сприяти підвищенню ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях управління. Реалізація бюджетної децентралізації має спиратися на адміністративно-територіальну реформу в Україні.

Отже, реалізація реформи потребує нових підходів і формування нової психології управління, що базуватиметься на нових підходах до теорії і практики публічного управління.

Список використаних джерел

1. Децентралізація: виконання доходів місцевих бюджетів за 2016 рік [Електронний ресурс] // Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерство фінансів України за підтримки Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO. – Режим доступу : [http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/MinReg_FEB-2017-mini_\(1\).pdf](http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/MinReg_FEB-2017-mini_(1).pdf)

2. Деякі питання зарахування частини акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального до бюджетів місцевого самоврядування : Постанова Кабінету Міністрів № 96 від 8 лютого 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/96-2017-п>

3. Набрала чинності постанова, яка визначає новий механізм зарахування частини акцизу до місцевих бюджетів [Електронний ресурс] // Сайт «Децентралізація влади». – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/4645>

4. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо статусу старости села, селища) : Закон України № 1848-VIII від 09.02.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1848-viii>

М.О. Євдокімова, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ПРО ЕЛЕКТРОННІ ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день стійка і швидкодіюча система платежів і розрахунків є необхідною умовою ефективного функціонування і розвитку всього народногосподарського механізму – всіх його секторів, економічних інститутів та окремих господарських суб'єктів. Розрахунки з використанням готівкових грошей надзвичайно дорого обходяться державним і комерційним фінансовим структурам. Випуск в обіг нових купюр, обмін старих, утримання великого персоналу, незручності і великі втрати часу пересічних клієнтів - все це важким тягарем лягає на економіку країни.

Необхідність удосконалення економічного механізму в умовах переходу до ринку висуває все більш високі вимоги до функціонування грошового обігу, організації розрахункового і касового обслуговування. Один із шляхів вирішення проблем готівкового і безготівкового обороту – використання нових технологій у сфері застосування заміників готівкових грошей і створення різних систем електронних розрахунків або так званих електронних платіжних систем.

Платіжна система являє собою комплекс організацій і установ, а також набір інструментів і процедур, необхідних для проведення грошових розрахунків між суб'єктами розрахункових відносин, що виникають у процесі виробництва і реалізації товарів і послуг. Використання платежів і розрахунків в Україні регламентується законодавчими актами Верховної Ради України, указами і розпорядженнями Президента України, нормативно - правовими актами Кабінету Міністрів та Національного Банку України.

Сьогодні в Україні функціонують дві платіжні системи розрахунковим банком яких є Національний банк України: система електронних платежів (СЕП); Національна платіжна система (НПС) «Український платіжний ПРОСТІР» (до 2016 р. діяла як Національна система масових електронних платежів – НСМЕП).

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" Національний банк регулює діяльність платіжних систем та систем розрахунків в Україні, створює та забезпечує безперервне, надійне та ефективне функціонування, розвиток створених ним платіжних систем. Законодавство України передбачає діяльність в Україні внутрішньодержавних та міжнародних платіжних систем.

Внутрішньодержавна платіжна система – платіжна система, в якій платіжна організація є резидентом та яка здійснює свою діяльність і забезпечує проведення переказу коштів виключно в межах України.

Міжнародна платіжна система – платіжна система, в якій платіжна організація може бути як резидентом, так і нерезидентом і яка здійснює свою діяльність на території двох і більше країн та забезпечує переказ коштів у межах цієї платіжної системи, у тому числі з однієї країни в іншу.

У 2016 р. виповнилось 23 роки з того часу, як в Україні була впроваджена система електронних платежів Національного банку України (СЕП). Таке нововведення було випробувано та введено в експлуатацію, що значно полегшило життя багатьох українців, які здійснюють різні розрахункові операції. СЕП є високоефективною та безпечною системою.

НБУ відіграв важливу роль у розробці СЕП. Згідно із законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» СЕП визначено державною системою міжбанківських розрахунків, а Національний банк України – платіжною організацією та розрахунковим банком СЕП. Нині СЕП вважається системно важливою платіжною системою в Україні. Її важливість пояснюється тим, що через неї здійснюється 97% міжбанківських переказів у національній валюті в межах України, тоді як через кореспондентські рахунки, що відкриті банками в інших банках – 3% таких переказів. Станом на 01.01.2017р. учасниками СЕП були 216 установи, серед яких: 103 – банки України, 85 – філії банків України, 27 – Державна казначейська служба України та її органи, 1 – Національний банк України.

Національна платіжна система «Український платіжний простір» в Україні функціонує з 2000 р. «ПРОСТІР» є системою електронних платежів, у якій оплата товарів та послуг, одержання готівки та інші різноманітні операції з національною валютою здійснюються з використання електронних платіжних засобів – за допомогою платіжних карток «ПРОСТІР». Система була створена для вирішення загальнодержавних питань у сфері освіти, фінансів, торгівлі, охорони здоров'я.

На початок 2017 року учасниками Національної платіжної системи «ПРОСТІР» були 48 із 93 банків України, що становило 52% від загальної кількості банків в Україні. Загальна кількість платіжних карток під брендом «ПРОСТІР» на кінець 2016 року становила 799 тис. шт., а кількість активних карток збільшилася на 29% порівняно з минулим роком і становила 289 тис. шт. Із застосуванням платіжних карток «ПРОСТІР» здійснено 5,3 млн операцій на суму 6,7 млрд грн. Відповідно системою Центрального маршрутизатора оброблено понад 753 тис. міжбанківських трансакцій на суму близько 685 млн грн. Станом на 31.12.2016 інфраструктура прийому платіжних карток «ПРОСТІР» включала 14,4 тис. шт. банкоматів, а це – 71% від усієї мережі банкоматів, та 169,2 тис. шт. платіжних терміналів, або 77% від усієї мережі платіжних терміналів.

В Україні безготівкові розрахунки і платежі здійснюються переважно за допомогою платіжних карток, які є одним із найбільш динамічних сегментів ринку роздрібних платежів.

Незважаючи на складні випробування, які переживала українська платіжна система, упродовж 2014 року спостерігалось збільшення кількості платіжних карток та обсягів безготівкових платежів. Загальні обороти на ринку

банківських платіжних карток в Україні станом на 01.01.2016 зросли на 12 % порівняно з 2013 роком, а обсяги операцій із використанням платіжних карток становили 1,9 млрд шт. Найбільшою картковою платіжною системою, що обслуговує платіжні операції в Україні, є VISA. Обороти по ній становили 61,8 % від загальних оборотів на ринку, а кількість операцій – 59,6 % від загального обсягу операцій. Функціонування НПС «Український платіжний ПРОСТІР» за кількістю та оборотами платіжних операцій на картковому ринку України займає третю позицію.

Найбільші суми коштів в Україну надходять з використанням таких міжнародних платіжних систем як “Western Union” – 33 %, “Золотая Корона” – 31%, та “Money Gram” – 10 %. Ці системи постійно зберігають свої позиції.

Однією з основних складових розвитку електронних платіжних систем в Україні є Інтернет торгівля, однак, розвивається вона набагато повільніше ніж в сусідніх європейських державах. Серед основних перешкод розвитку є недовіра населення до електронних платіжних засобів, високий рівень корупції, відсутність доступу до фінансових ресурсів.

Головними напрямками роботи НБУ щодо платіжних систем є наглядова та регулятивна політика, забезпечення ефективної діяльності СЕП та НПС «ПРОСТІР». Для їх більш широкого використання центральному банку слід виконати ряд завдань, які зможуть посилити їх роль на ринку платіжних систем.

УДК 338.32:658.152.5

Н.Ю. Захарова, канд. екон. наук, доцент

Г. С. Кінчевська, магістр

Таврійський державний агротехнологічний університет

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Основою підвищення ефективності діяльності підприємств аграрного сектору економіки та виробництва конкурентоспроможної продукції є забезпеченість основними засобами, які б відповідали сучасним технічним і технологічним вимогам щодо їх використання.

Згідно П(С)БО 7 «Основні засоби» основні засоби - матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [2].

Загалом вартість основних засобів підприємств сільського, лісового та рибного господарства з 2010 року збільшилася з 113388 млн. грн. у 2010 році до 270467 млн. грн. у 2016 році, тобто у 2,4 рази. При цьому сума зносу у 2016 році склала 100756 млн. грн., а коефіцієнт зносу – 37,3%. Складність ситуації із оновленням основних засобів підтверджується наявною кількістю різних видів техніки у сільськогосподарських підприємствах України. Відзначимо, що з 2010 року кількість тракторів зменшилася на 18601 шт. або 12,3%, вантажних і вантажно-пасажирських автомобілів – на 18890 шт. або на 18,1%, зернозбиральних комбайнів – на 5384 шт. або 16,4%. Крім того, спостерігається зменшення прийнятих в експлуатацію потужностей сільськогосподарського призначення та навіть енергетичних потужностей. Тому на сьогодні досить актуальним є питання забезпечення своєчасного відтворення основних засобів галузі, що передбачає постійне їх оновлення через придбання нових, реконструкцію, технічне переозброєння, модернізацію та капітальний ремонт вже діючих [1].

Просте відтворення основних засобів здійснюється в тому самому обсязі, коли відбувається заміна окремих зношених частин основних засобів або заміна старого устаткування на аналогічне, тобто тоді, коли постійно відновлюється попередня виробнича потужність. Розширене відтворення передбачає кількісне та якісне збільшення діючих основних засобів або придбання нових основних засобів, які забезпечують вищий рівень продуктивності устаткування [3, с. 256].

Оновлення основних засобів безпосередньо пов'язано із розміром капітальних інвестицій, сума яких у матеріальні активи підприємств сільського, лісового та рибного господарства України у 2016 році склала близько 50 млрд. грн. Слід зауважити, що 76,4% з них було вкладено у оновлення машин та обладнання галузі, а сума цих вкладень з 2010 року збільшилася у 6,2 рази. Однак, не зважаючи на зростання капітальних інвестицій, їх обсяги на сьогоднішній день не задовольняють аграріїв.

Характеризуючи обсяги прямих іноземних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство, слід відзначити, що вони скоротилися з 669,2 млн. дол. США у 2010 році до 502,2 млн. дол. США у 2016 році, тобто на 25%, а їх частка у загальній сумі прямих іноземних інвестицій в економіку країни знизилася відповідно із 1,72 до 1,39%. Це свідчить про незацікавленість іноземних інвесторів розвитком аграрного виробництва, що в першу чергу обумовлено тим, що воно нездатне за короткий період часу повернути вкладений капітал із значним рівнем прибутку. З іншого боку такі тенденції посилюються й рядом чинників, що сформували малосприятливий інвестиційний клімат у країні, а саме політична нестабільність, військові дії на сході України, нестабільність законодавчої бази, високі темпи інфляції тощо.

Таким чином, основною проблемою для здійснення відтворення основних засобів є нестача у сільськогосподарських підприємств фінансових ресурсів.

Потребу у фінансових ресурсах можна задовольнити за рахунок власних джерел, основу яких складають чистий прибуток та амортизаційні відрахування. Сума останніх по відношенню до вартості основних засобів має

тенденцію до зростання, що у процентному співвідношенні за період 2010-2017 рр. становить +1,7%. В свою чергу спостерігається і збільшення чистого прибутку сільськогосподарських підприємств. Так, з 2010 року він виріс у 4,5 рази і в 2017 році склав 78,5 млрд. грн., але у зрівнянні із попереднім роком він впав на 12,6%. Але у сучасних умовах, їх обсяги є недостатніми, що обумовлено рядом об'єктивних і суб'єктивних причин, внаслідок чого виникає необхідність залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел, а саме за рахунок банківського кредитування, використання аграрних розписок, лізингу, різних видів державної підтримки.

В той же час доступ до зовнішніх джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів аграрних підприємств також суттєво обмежений. Це обумовлено значною вартістю залучення цих фінансових ресурсів, яка частіш за все перевищує рентабельність діяльності сільськогосподарських підприємств. Крім того, перешкодою у їх отриманні також стає низька кредитоспроможність підприємств галузі, а також відсутність ліквідних об'єктів застави.

Слід відзначити, що на сільське господарство зараз припадає лише 7% кредитного портфелю банківської системи. При цьому підприємства аграрної галузі використовують переважно короткострокові кредити, які забезпечують поточну діяльність й зумовлені сезонністю виробництва, і не вирішують проблем пов'язаних з оновленням основних засобів. Лише 5-6% капітальних інвестицій у галузь сформовано за рахунок банківських кредитів та подібних їм позикових коштів. Ставки по кредитах на сільськогосподарську техніку на сьогодні становлять від 19 до 22 % річних. Розмір мінімального власного внеску, зазвичай встановлюється в межах 20-30 % вартості техніки.

Більш вигідним, ніж банківський кредит для підприємств аграрної сфери є лізинг, як по базовим умовам, що пропонують лізингові компанії, так і по партнерським програмам. Лізинг має перевагу перед кредитом в розрізі того, що передане у лізинг майно одночасно і є заставою. Процентна ставка по лізинговим операціям становить 8-17 % в гривні для стандартних програм і від 10-16 % для партнерських програм. Як і по кредитах, перший внесок складає 15-30 %.

В таких умовах державна підтримка аграрних підприємств повинна стати однією із вагомих складових фінансування галузі. Однак, її здійснення у формі дотацій та фінансування цільових програм істотно скоротилося. Також недостатньою є державної підтримка відповідно до програми часткової компенсації ставок за кредитами комерційних банків. Одним із методів державного регулювання ціни на аграрному ринку та державної підтримки виробників на основі додаткового кредитного фінансування господарської діяльності суб'єктів аграрного бізнесу на сьогодні стали форвардні операції. Ціна залучених фінансових ресурсів за аграрними форвардними операціями знаходиться в межах 14-15%.

Відтак, основними напрямками забезпечення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств має стати розширення

можливостей використання з цією метою як власних, так і позикових фінансових ресурсів. Це можна здійснити на основі обґрунтованої державної політики у аграрній сфері, що дозволить сформувавши сприятливий інвестиційний клімат, стабілізувати податкове законодавство, удосконалити нормативно-правову базу, збільшити бюджетні асигнування, запровадити ефективні механізми фінансування галузі.

Список використаних джерел

1. Діяльність суб'єктів господарювання за 2016 рік: стат. збірник [Електронний ресурс] / За редакцією М. С. Кузнецової - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>

3. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2001. - 460 с., іл..

УДК 658.15: 657.012.32

Н.Ю. Захарова, канд. екон. наук, доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Ефективність діяльності підприємства, в тому числі і аграрного сектору економіки, значною мірою визначається рівнем фінансового менеджменту на кожному з них. При цьому важливо мати як цілісну стратегію розвитку підприємства, так і досить детально планувати його поточну діяльність. Особливо це стосується управління грошовими потоками, що обслуговують різні аспекти господарської діяльності і є основою забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його стратегічного розвитку. Крім того, ефективне управління грошовими потоками є передумовою зменшення залучення позикового капіталу підприємства, що на сьогодні є достатньо актуальним враховуючи ціну цих ресурсів.

Характеризуючи стан аграрного виробництва слід відзначити, що спостерігається тенденція до зростання суми чистого прибутку підприємств галузі. З 2010 року цей показник виріс у 4,5 рази і в 2017 році склав 78,5 млрд. грн., але у зрівнянні із попереднім роком він впав на 12,6%. В той же час рівень рентабельності всієї діяльності сільськогосподарських підприємств за період 2010-2017 рр. істотно не змінився і в 2017 році склав 18,7%, збільшившись на 1,2 процентні пункти, тоді як рівень рентабельності операційної діяльності

навіть зменшився з 24,5 до 23,5%. Останнє обумовлено саме перевищенням витрат над доходами з фінансової та інвестиційної діяльності підприємств, і частково може бути усунуто завдяки побудові якісної системи управління грошовими потоками на кожному з них. Отже, реальні фінансові можливості підприємства визначаються не стільки отриманим фінансовим результатом, скільки наявністю грошових коштів, що у певному обсязі повинні покривати його поточні зобов'язання.

Відомо, що грошовий потік підприємства - це сукупність надходження і вибуття грошових коштів за певний період часу, сформованих в процесі господарської діяльності. Під час надходження грошових коштів формується вхідний грошовий потік, а при їх вибутті - вихідний.

Управління грошовими потоками підприємства - це система принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом та використанням грошових коштів підприємства і організацією їх обороту [1].

Організація управління грошовими потоками передбачає послідовне здійснення наступних етапів: аналіз грошових потоків підприємства; обґрунтування типу політики управління грошовими потоками; оптимізація грошових потоків підприємства; планування грошових потоків підприємства; забезпечення ефективного контролю реалізації обраної політики управління грошовими потоками підприємства.

Основою прийняття управлінських рішень щодо грошових потоків є отримання об'єктивної, достовірної та повної інформації щодо їх формування. Базовим інформаційним джерелом для цього є звіт про рух грошових коштів, який відображає надходження і вибуття грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Згідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Звіт про рух грошових коштів надається лише у складі річної фінансової звітності всіма суб'єктами господарювання окрім банків, бюджетних установ, суб'єктів малого підприємництва, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності [2].

Підприємство може на свій розсуд заповнити форму № 3 (за прямим методом), або форму № 3-н (за непрямим методом), що закріплюється в наказі про облікову політику. Показники Звіту про рух грошових коштів визначають:

- виходячи з даних Балансу і Звіту про фінансові результати (при непрямому методі його складання);
- за даними бухгалтерського обліку (при прямому методі його складання).

У Звіті про рух грошових коштів підприємство розгорнуто наводить суми надходжень та видатків, що виникають у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. При цьому слід враховувати, що :

- операційна діяльність - основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю. Вона переважно пов'язана із виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт,

послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу;

- інвестиційна діяльність – придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів;

- фінансова діяльність - це діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства.

Якщо рух грошових коштів у результаті однієї операції включає суми, які належать до різних видів діяльності, то ці суми наводяться окремо у складі відповідних видів діяльності. Внутрішні зміни у складі грошових коштів до звіту про рух грошових коштів не включаються. Негрошові операції (отримання активів шляхом фінансової оренди; бартерні операції; придбання активів шляхом емісії акцій тощо) не включаються до звіту про рух грошових коштів.

На основі руху грошових коштів за певний період формується чистий грошовий потік, який розраховується як різниця між вхідним і вихідним грошовими потоками і показує надлишок або дефіцит грошових коштів за певний період.

За станом руху грошових коштів можна оцінити якість управління грошовими потоками підприємства.

Якість управління грошовими потоками можна охарактеризувати як високу, якщо за підсумками звітного періоду чистий рух грошових коштів у результаті операційної діяльності має позитивне значення, а у результаті інвестиційної та фінансової діяльності – від’ємне. Це означає, що в результаті операційної діяльності, зокрема від реалізації продукції, підприємство отримує досить грошових коштів, щоб мати можливість здійснювати інвестиції, а також погашати залучені кредити.

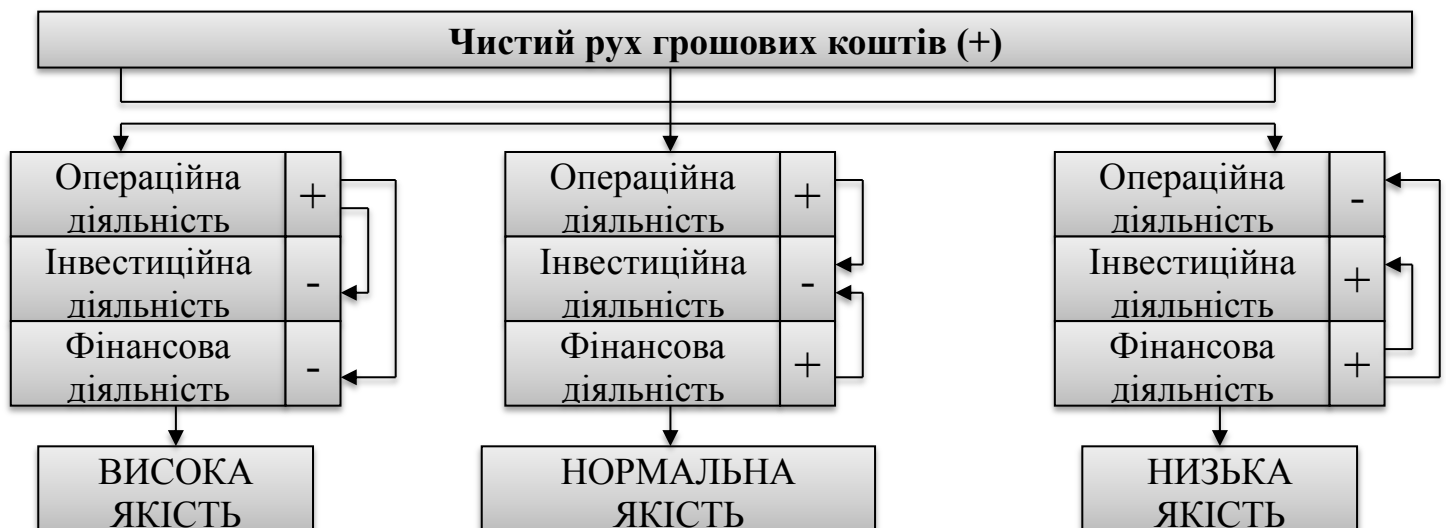


Рис. 1 Залежність якості управління від стану руху грошових коштів

Вирішити питання, пов'язані з підвищенням якості управління грошовими потоками можна шляхом здійснення їх оптимізації, що являє собою процес вибору найкращих форм їх організації на підприємстві з урахуванням

умов та особливостей здійснення його господарської діяльності. У сільськогосподарському виробництві, в першу чергу, підприємства повинні враховувати нерівномірність надходження і витрачання коштів протягом року.

Оптимізації грошових потоків підприємства здійснюється на основі:

- збалансування грошових потоків, що спрямоване на забезпечення відповідності між обсягами позитивного та від'ємного грошових потоків, оскільки негативний вплив на результати господарської діяльності здійснюють і дефіцитний, і надлишковий грошові потоки;

- вирівнювання грошових потоків, що спрямоване на згладжування їх обсягів у розрізі окремих інтервалів досліджуваного періоду, що дозволяє ліквідувати в певній мірі сезонні та циклічні відмінності у формуванні позитивного та від'ємного грошового потоку;

- синхронізації грошових потоків, яка спрямована на забезпечення узгодженості позитивного та від'ємного грошових потоків у часі з метою підтримання необхідного рівня платоспроможності та зменшення резервного запасу грошових коштів.

Нестабільні умови господарювання потребують використання сучасних механізмів управління грошовими потоками, що дозволить скоротити потребу підприємства в позиковому капіталі, забезпечить підвищення ритмічності здійснення операційного процесу, знизить ризик неплатоспроможності і дозволяють отримувати додатковий прибуток, що генерується безпосередньо його грошовими активами підприємства.

Список використаних джерел

1. Бланк І.О. Управління фінансами підприємств / І.О. Бланк, Г.В. Ситник. - К.: Нац. торг.-екоп. ун-т, 2006. – 780 с.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

УДК 336.71.001.76(477)

Т.В. Калашнікова, доктор економічних наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

РИНОК ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: СТАН ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Інституційні засади фінансів, організація регулювання фінансових відносин, перелік фінансових продуктів безпосередньо залежать від інноваційності попиту та пропозиції. Сучасний ринок фінансових послуг невід'ємно пов'язаний з фінансовими інноваціями, що являють собою дії по

створенню та популяризації нових фінансових інструментів, а також нових фінансових технологій, ринків та інститутів. Термін “фінансові технології” застосовують до компаній, що використовують передові технології для надання фінансових послуг. Фінансові технології передбачають перетворення грошово-кредитної, інвестиційної та фіскальної сфери, що змінюють традиційні механізми обслуговування й управління та продуктову лінійку банків, страхових та інвестиційних компаній.

Останнє десятиліття спостерігається активний розвиток фінансових технологій, що обумовлено цілим рядом факторів:

- втратою довіри клієнтів до банківської системи під час глобальної фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр.;
- підвищенням попиту на зручні та доступні фінансові послуги;
- поширенням мобільного Інтернету, що дозволяє клієнту самостійно визначати час та спосіб платежу;
- прагненням до інновацій у численного покоління міленіалів, що є потужним каталізатором змін у фінансовому секторі;
- поступовою адаптацією банківського законодавства.

Наприкінці 2017 року у світі налічувалося вже понад 11 тисяч різних фінтех-стартапів, що були профінансовані на 30 млрд. дол. Фінансові технології виконують ряд функцій: 1) на основі використання облачних технологій сприяють зниженню витрат з надання фінансових послуг і інструментів клієнтам; 2) пропонують розробникам продукти, що дозволяють об'єднати дані клієнтів і сервіси; 3) дозволяють знизити час виходу на ринок нових продуктів та скоротити витрати на їх розробку.

Основними напрямками розвитку світового ринку фінтехнологій є: платежі й перекази; позики і краудфандінг; криптовалюти, блокчейн; страхування й управління ризиками; фінансування у нерухомість; персональні фінанси; фінансовий менеджмент; акції, ринки, дані (Big Data).

Як свідчить аналіз діяльності найбільш перспективних світових фінансових стартапів, фінансові технології розвиваються там, де можна запропонувати новий фінансовий продукт, який краще задовольняє потреби споживачів, ніж наявні, або там, де є шанси надавати послуги дешевше та якісніше (таблиця 1).

1. Характеристика найбільш перспективних світових фінансових стартапів

Назва	Країна, рік заснування	Вид діяльності
Circle	Ірландія, 2013	Додаток для соціальних платежів, що використовує цифрову валюту Bitcoin, щоб зробити переказ коштів локально і по всьому світу таким же легким, як відправка повідомлення.
Trov	США, 2012	Новатор у страхуванні цифрових сховищ. Дозволяє користувачам вводити докладні відомості про особисті речі у мобільний додаток, що пов'язаний зі страховими партнерами. Заснований на технології Blockchain і може надавати миттєве обслуговування.

Deposit Solutions	Німеччина, 2011	Забезпечує банкам платформу, за допомогою якої вони можуть пропонувати депозитні і ощадні послуги по всій Європі. Клієнтам не потрібно відкривати декілька рахунків в різних банках, вони можуть використовувати свій наявний рахунок.
Ripple	США, 2012	Платіжний фінтех-стартап на базі технології Blockchain. Дозволяє банкам з різних точок світу обходитись без посередників при здійсненні міжнародних транзакцій; підвищує безпеку, точність і швидкість проведення операцій.
Onfido	Великобританія, 2012	Надає банкам та іншим фінустановам послуги з верифікації особи клієнтів із дотриманням законодавства, скорочує витрати банків на особисті зустрічі і паперову роботу.
Lemonade	США, 2015	Спеціалізується на страхових технологіях з надання страхових полісів власникам житла і орендарям. Використовує аналітичні інструменти на основі технології штучного інтелекту та поведінкової економіки.
Next Insurance	США, 2016	Надає персоніфіковані страхові поліси через зручний у використанні інтерфейс онлайн або у мобільному додатку. Використовує інструменти аналітики «великих даних», технології штучного інтелекту для автоматизації процесу обслуговування.
Finxact Solutions	США, 2017	Провайдер системи обробки банківських операцій на базі облачних розрахунків, що дозволяє ефективно віддалено відстежувати, поновлювати та підтримувати рахунки по декількох каналах.
Currency Cloud	Великобританія, 2012	Стартап у сфері платежів. Надає послуги трансграничних грошових переказів для бізнеса, конкурує з банками, робить це швидше і дешевше.
Ant Financial	Китай, 2014	Надає платіжні послуги, послуги з управління капіталом і кредитною звітністю, послуги приватного банкінгу і облачних розрахунків. Є найбільшою у світі платформою для мобільних і онлайн-платежів.

Фінансові технології розвиваються у напрямку переходу від створення фінансових монопродуктів для клієнтів, не охоплених банками, до продукування мультипродуктів. Беззаперечними перевагами використання фінансових технологій для клієнтів можна вважати: потенційне покращення сервісів, зниження вартості, підвищення ефективності, прозорості, залучення нових клієнтів.

Фінтех-компанії не лише стають важливою складовою світової економіки, вони трансформують сектор фінансових послуг за допомогою інноваційних продуктів, принципово змінюючи механізм роботи основних традиційних учасників – комерційних банків з їх негнучкістю, зарегульованістю, високим розміром комісії. Динамічний розвиток фінансових технологій передбачає необхідність переосмислення ролі та місця банківських установ на ринку фінансових послуг, розподілу сфер впливу та визначення взаємовідносин нових та традиційних учасників ринку.

Зазначимо, що погляди щодо оцінки впливу фінансових технологій зазнали еволюційних змін: від визнання їх прямою загрозою для банків до висловлювання щодо необхідності налагодження партнерських взаємовідносин між банками та фінтех-компаніями. За результатами опитування понад 90% банків та понад 80% фінтех-компаній зацікавлені у співробітництві у майбутньому.

Однак, поширення та глобальний характер цифрових платформ є серйозними викликами для регуляторних органів, оскільки вони намагаються досягти оптимального балансу між захистом споживачів, просуванням конкурентних ринків та заохоченням інновацій. З точки зору антимонопольного законодавства, захист економічної конкуренції потребуватиме регулювання: визначення ринку фінансових технологій, потенційні мережеві ефекти, доступ до великих масивів даних, стандартизація і алгоритми тощо.

Одним з наслідків розвитку ринку фінтехнологій слід вважати також перерозподіл фахівців на ринку праці: скорочення кількості банківських працівників (за прогнозом до 2025 року внаслідок автоматизації процесів і зростання кількості фінтех-компаній чисельність банківських фахівців скоротиться майже на 30 %) та нарощування робочих місць для працевлаштування програмістів. Очікувані зміни на ринку праці потрібно враховувати при організації процесу підготовки фахівців відповідного фаху закладами вищої освіти.

Отже, можемо стверджувати, що розвиток ринку фінансових технологій обумовлений використанням фінансовими інститутами нових бізнес-моделей і зумовлює кардинальні зміни фінансової сфери. Дослідження глобального ринку фінансових технологій свідчить про тенденцію нарощування його кількісних і якісних параметрів; значний вплив на діяльність традиційних учасників фінансового ринку; недостатньо сформовану нормативно-правову базу щодо регулювання діяльності фінтех-компаній з позицій захисту економічної конкуренції.

УДК 311.21:369

А.В. Колодій, канд. екон. наук, доцент
Львівський національний аграрний університет

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Економічний розвиток України є органічною складовою великого процесу становлення та розвитку ринкових відносин і має на меті постійне виконання з боку держави її соціальних функцій, зокрема таких як соціальне забезпечення, коли мова йде про пенсіонерів, як найбільш вразливу верству

населення та соціальне страхування, коли маються на увазі зайняті застраховані особи. Оскільки пенсійна система в сучасному суспільстві відіграє доволі значну роль, як економічну, так і соціальну, постійна увага з боку держави є тим чинником який забезпечує її соціальну надійність та економічну стабільність.

Історично, в нашій державі сформувалася однорівнева система пенсійного забезпечення, яка у своїй основі опирається на солідарність поколінь, а це в свою чергу зумовлює низку недоліків, серед яких можна виокремити такі як низький рівень пенсійних виплат та перманентну соціальну несправедливість. Нинішній стан пенсійного страхування характеризується складною демографічною ситуацією та старінням населення. Тому вкрай важливим на сьогодні є продовження реформування пенсійної системи з метою дійсного, а не штучно розрекламованого, осучаснення пенсій для тих громадян, які впродовж своєї трудової діяльності сумлінно та чесно сплачували страхові внески до Пенсійного фонду України.

Важливим інструментом при управлінні вітчизняною пенсійною системою є прогнозування її розвитку, оскільки в нашій державі процеси реформування постійно змінюються і вектори цих змін часто бувають різнонаправленими. Тому, важливим елементом прогнозування у цій галузі вважаються актуарні розрахунки, з допомогою яких оцінка розвитку пенсійної системи є найбільш достовірною.

Діюча пенсійна система України складається із трьох рівнів: солідарного, накопичувального та недержавного. Перший та другий рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Другий та третій рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему накопичувального пенсійного забезпечення.

Солідарний рівень передбачає гарантований мінімальний рівень пенсії та забезпечується державою. Наповнення бюджету солідарної системи відбувається головним чином за рахунок єдиного соціального внеску, який сплачують роботодавці. Так як переважно з року в рік бюджет Пенсійного фонду України є дефіцитним, то його вирівнювання відбувається за рахунок коштів державного бюджету. У солідарній системі передбачені такі види пенсій: за віком; по інвалідності; у зв'язку із втратою годувальника. Станом на початок 2018 р. в Україні нараховувалось 11,7 млн. пенсіонерів, в той час як кількість застрахованих осіб становила 12,8 млн. Середній розмір пенсії протягом 2017 року зріс на 652,15 грн., з 1828,31 грн. у 2017 р. до 2480,46 грн. на початок 2018 р.

Другим рівнем є накопичувальний, який поки що не введений в дію, однак запланований на початок своєї роботи на 1 січня 2019 р. він передбачає створення накопичувального пенсійного фонду, який акумулюватиме пенсійні внески застрахованих осіб на накопичувальних пенсійних рахунках та котрі інвестуватимуться для отримання інвестиційного доходу. Позитивним моментом цього рівня є те, що накопичувальні рахунки успадковуватимуться родичами застрахованої особи.

Недержавне пенсійне забезпечення є третім рівнем пенсійної системи. Станом на 2018 р. в Україні нараховується 58 недержавних пенсійних фондів. Аналізуючи види недержавних пенсійних фондів слід відзначити, що з них 45 фондів – це відкриті пенсійні фонди, 7 корпоративних та 6 професійних. Активи цих пенсійних фондів перебувають в управлінні 35 компаній з управління активами. Необхідно зазначити, що вартість активів НПФ постійно зростає і станом на 30.06.2018 р. становила 1264,6 млн. грн., а коли до цієї суми додати активи корпоративного недержавного пенсійного фонду НБУ (1272,1 млн. грн), то їхня сукупна вартість становитиме 2537,7 млн. грн.

Пенсійне законодавство України впродовж періоду незалежності зазнавало певних змін, які відбувалися у 1991, 2003, 2011 та 2015 роках. Зокрема, зміни в законодавстві торкнулися пенсій за вислугу років та пенсій науковим та науково-педагогічним працівникам. В першому випадку зміни стосувалися страхового стажу необхідного для призначення пенсії, розмір якого у 2028 р. зросте до 35 років, а в другому – непривабливістю отримання наукової пенсії, оскільки її призначення базується на заробітній платі отриманій лише за основним місцем праці, без врахування сумісництва та неможливістю подальшого здійснення наукової діяльності.

В частині шляхів вдосконалення варто було б проводити призначення усіх пенсій за одним законом та зрозумілою методикою з дотриманням принципу соціальної справедливості та достатнім розміром самої пенсійної виплати.

Список використаних джерел

1. Мельник Т.А. Напрями реформування системи пенсійного забезпечення в Україні. Фінансово-кредитний механізм розвитку економіки та соціальної сфери: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 24-25 травня 2018 р., м. Кропивницький. – К.: «Ексклюзив-Систем», 2018. – С. 99-102.
2. Трифонов В.С., Шебалков Г.О. Пенсійний фонд у цифрах. Молодий вчений, № 10(50) жовтень 2017 р. – С.1075-1079.
3. Шуило М. М. Сучасний стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні (за матеріалами наукового повідомлення на засіданні Президії НАН України 21 грудня 2016 р.) //Вісник Національної академії наук України. – 2017. – №. 2. – С. 76-87.

С.В. Косторной, канд. екон. наук, доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВИБІР СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Податкове законодавство України [1] передбачає для сільськогосподарських підприємств можливість вибору системи оподаткування. Станом на 2018 рік є наступні альтернативи:

- загальна система оподаткування;
- спрощена система оподаткування (третья група платників єдиного податку);
- спрощена система оподаткування (четверта група платників єдиного податку).

Приймаючи рішення про обрання системи оподаткування, керівництву сільськогосподарського підприємства необхідно враховувати наступні фактори:

1. Очікуваний обсяг доходу та прибутку:

- для третьої групи платників єдиного податку встановлено обмеження річного доходу – 5 млн. грн.;
- при загальній системі оподаткування стягується податок на прибуток за ставкою 18%;
- підприємствам, що очікують отримання високого прибутку, доцільно вибрати єдиний податок четвертої групи;
- підприємствам з низьким очікуваним прибутком та збитковим підприємствам доцільно перейти на загальну систему оподаткування;

2. Площа та грошова оцінка земель:

- для платників єдиного податку четвертої групи сума єдиного податку безпосередньо залежить від площі та грошової оцінки сільськогосподарських угідь, при цьому враховуються як власні землі, так і орендовані;
- підприємствам, що спеціалізуються на тваринництві, мають невелику площу сільськогосподарських угідь та значну прибутковість, доцільно використовувати єдиний податок четвертої групи;

3. Спеціалізація підприємства:

- платниками єдиного податку четвертої групи можуть бути сільськогосподарські товаровиробники - юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків;

- не можуть бути платниками єдиного податку четвертої групи:

- суб'єкти господарювання, у яких понад 50 відсотків доходу, отриманого від продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва

та продуктів її переробки, становить дохід від реалізації декоративних рослин (за винятком зрізаних квітів, вирощених на угіддях, які належать сільськогосподарському товаровиробнику на праві власності або надані йому в користування, та продуктів їх переробки), диких тварин і птахів, хутряних виробів і хутра (крім хутрової сировини);

- суб'єкти господарювання, що провадять діяльність з виробництва підакцизних товарів, крім виноматеріалів виноградних (коди згідно з УКТ ЗЕД 2204 29 - 2204 30), вироблених на підприємствах первинного виноробства для підприємств вторинного виноробства, які використовують такі виноматеріали для виробництва готової продукції;

- види діяльності, заборонені для платників єдиного податку третьої групи зазначені в п. 291.5 Податкового кодексу, зокрема:

- виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів;
- видобуток, реалізація корисних копалин, крім реалізації корисних копалин місцевого значення;

- підприємства, дохід яких від продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва за попередній податковий (звітний) рік перевищує 50 відсотків загальної суми доходу, при застосуванні загальної системи оподаткування можуть застосовувати річний звітний період, що розпочинається 1 липня;

4. Використання систем зрошення:

- підприємствам, які активно використовують зрошення, доцільно обрати єдиний податок четвертої групи, що передбачає звільнення від рентної плати за спеціальне використання води;

5. Суми дивідендів, що розподіляються між власниками підприємства

- дивіденди, отримані від підприємства – платника податку на прибуток оподатковуються податком на доходи фізичних осіб за ставкою 5%, в іншому випадку – 9%;

6. Відносини з орендодавцями – власниками земельних паїв:

- якщо підприємство на загальній системі оподаткування орендує земельні ділянки, сплата земельного податку здійснюється самими селянами-власниками – підприємству доведеться відповідно підвищити орендну плату, щоб запобігти втраті земель;

- для підприємств – платників єдиного податку четвертої групи єдиний податок сплачується з власних та орендованих земель, а селяни земельний податок не сплачують;

7. Наявність податкового боргу:

- платники податків, які на день подання заяви про реєстрацію платником єдиного податку мають податковий борг, крім безнадійного податкового боргу, що виник внаслідок дії обставин непереборної сили, не мають права бути платниками єдиного податку;

8. Складність ведення обліку, звітності:

- облік та звітність при загальній системі оподаткування вимагають більших затрат часу;

9. Існуючі тенденції та очікувані зміни в податковому законодавстві:

- тенденція до збільшення сум єдиного податку четвертої групи через поступове підвищення ставок та індексацію нормативної грошової оцінки земель (табл.1), що робить єдиний податок четвертої групи менш вигідним для підприємств

Таблиця 1

Ставки єдиного податку для платників IV групи (фіксованого сільськогосподарського податку) за 2005 – 2018 роки

№ п/п	Категорія (тип) земель	Ставка податку, %				
		2005 – 2013 роки	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017-2018 рік
1	Рілля, сіножаті і пасовища	0,15	0,15	0,45	0,81	0,95
2	Багаторічні насадження	0,09	0,09	0,27	0,49	0,57

- впровадження податку на виведений капітал (законопроект 8557) [2], мета якого – вивільнення коштів на розвиток та модернізацію підприємств і стимулювання економічного зростання шляхом оподаткування лише тієї частини прибутку підприємств, яка не спрямовується на розширення чи створення виробництва.

За умови прийняття цього законопроекту податкове навантаження на підприємства знизиться, а у багатьох сільськогосподарських підприємств з'явиться стимул відмовитись від спрощеної системи оподаткування.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64356

УДК 338.434

В.В. Макогон, кандидат економічних наук, доцент

С.А. Печніков, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

Аналіз динаміки і структури джерел фінансування діяльності вітчизняних аграрних підприємств свідчить, що починаючи з 2012 р.

спостерігаються зміни у підходах до його організації. Зокрема на фоні зростання величини їхнього власного капіталу зі 148,1 млрд грн до 369,4 млрд грн, тобто у 2,5 раза, величина поточних зобов'язань зросла майже у дванадцять раз (таблиця).

Склад і структура джерел фінансування підприємств сільського, лісового та рибного господарства України у 2012-2016 рр., млрд грн
(на кінець року)

Джерела фінансування	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Власний капітал	148,1	156,8	163,9	275,3	369,4
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	35,3	43,0	63,0	68,1	61,9
Поточні зобов'язання і забезпечення	93,2	113,2	163,6	342,4	106,0
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами і групами вибуття, та чиста вартість активів НПФ	0,08	0,06	0,08	0,05	0,06
Разом	276,7	313,1	390,6	685,8	537,3

Зазначене обумовило суттєву трансформацію структури джерел фінансування. (рис. 1).

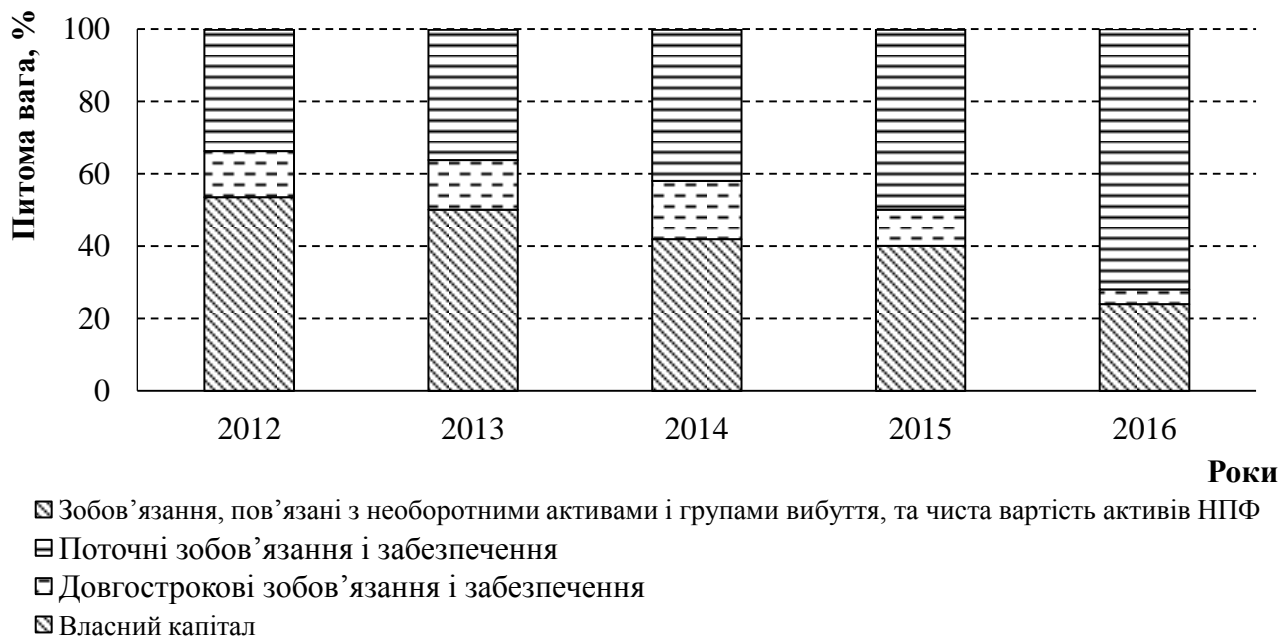


Рис. 1 Структура джерел фінансування підприємств сільського, лісового та рибного господарства України у 2012-2016 рр.

Якщо на кінець 2012 р. частка власного капіталу у джерелах фінансування сільськогосподарських підприємств становила 53,6 %, то на аналогічну дату 2016 р. вона скоротилася до 24,0 %. Натомість на фоні

скорочення питомої ваги власних джерел фінансування і довгострокових зобов'язань відповідно на 29,6 і 8,7 відсоткові пункти частка поточних зобов'язань збільшилася на 38,2 відсоткові пункти. При цьому слід відмітити, що зазначені трансформації відбувалися на фоні суттєвого зростання прибутковості підприємств аграрної галузі. Так якщо 2012 р. воно закінчили із середнім фінансовим результатом +562,1 тис. грн у розрахунку на одне підприємство, то у 2016 р. значення цього показника досягло позначки +2013,7 тис. грн (рис. 2).

При цьому у 2015 р. середній фінансовий результат підприємств аграрної галузі сягав 2200,3 тис. грн. Зазначене відбувалося на фоні зменшення частки збиткових господарств. Якщо у 2012 р. підприємства, які мали за підсумками роки позитивний фінансовий результат склали 78,2 % від їх загалу, то у 2016 р. їх частка зросла на 9,2 відсоткові пункти, досягнувши позначки до 87,7 %. При цьому у 2015 р. частка прибуткових підприємств аграрної галузі складала 88,4 %.

Зростання прибутковості функціонування підприємств аграрної галузі обумовило зміни у структурі їхнього власного капіталу. Так величина нерозподіленого прибутку їхньої пересічної одиниці зросла з 1,7 до 5,8 млн грн. При цьому частка нерозподіленого прибутку у структурі власного капіталу на кінець досліджуваного періоду досягла 71,0 %. Задля з'ясування передумов таких структурних трансформацій було досліджено динаміку величини окремих складових поточних зобов'язань пересічного підприємства аграрної галузі. Було встановлено наявність тенденцій несприятливих для галузі раніше. Зокрема на фоні зростання середнього значення поточної кредиторської заборгованості з 1,0 млн грн у 2012 р. до 3,8 млн грн у 2016 р. аналогічний показник для інших поточних зобов'язань протягом цього періоду з 0,5 млн грн до 20,0 млн грн, або у 37,1. У той же приріст середньої заборгованості за короткостроковими кредитами становив 95,9 %. Отже, слід констатувати суттєву диверсифікацію джерел фінансування агроформувань в умовах кризи 2014-2016 рр.

Слід припустити, що вартість залучення фінансових ресурсів з цього джерела є значно дешевшою порівняно з традиційним банківським і комерційним кредитувань. Нажаль наявна інформаційна база управління, що ґрунтується на даних фінансового обліку і звітності не адаптована до змін у підходах до управління фінансуванням, що унеможливорює можливість повноцінного аналізу наслідків встановленої диверсифікації джерел фінансування агроформувань. Так, згідно пункту 1.15 ПСБО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» до складу цієї статті балансу у кінці року включають заборгованість за одержаними авансами, заборгованість засновникам у зв'язку з розподілом прибутку, заборгованість пов'язаним сторонам, сальдо субрахунку 644 «Податковий кредит» рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами», а також суму валової заборгованості замовникам за будівельними контрактами.

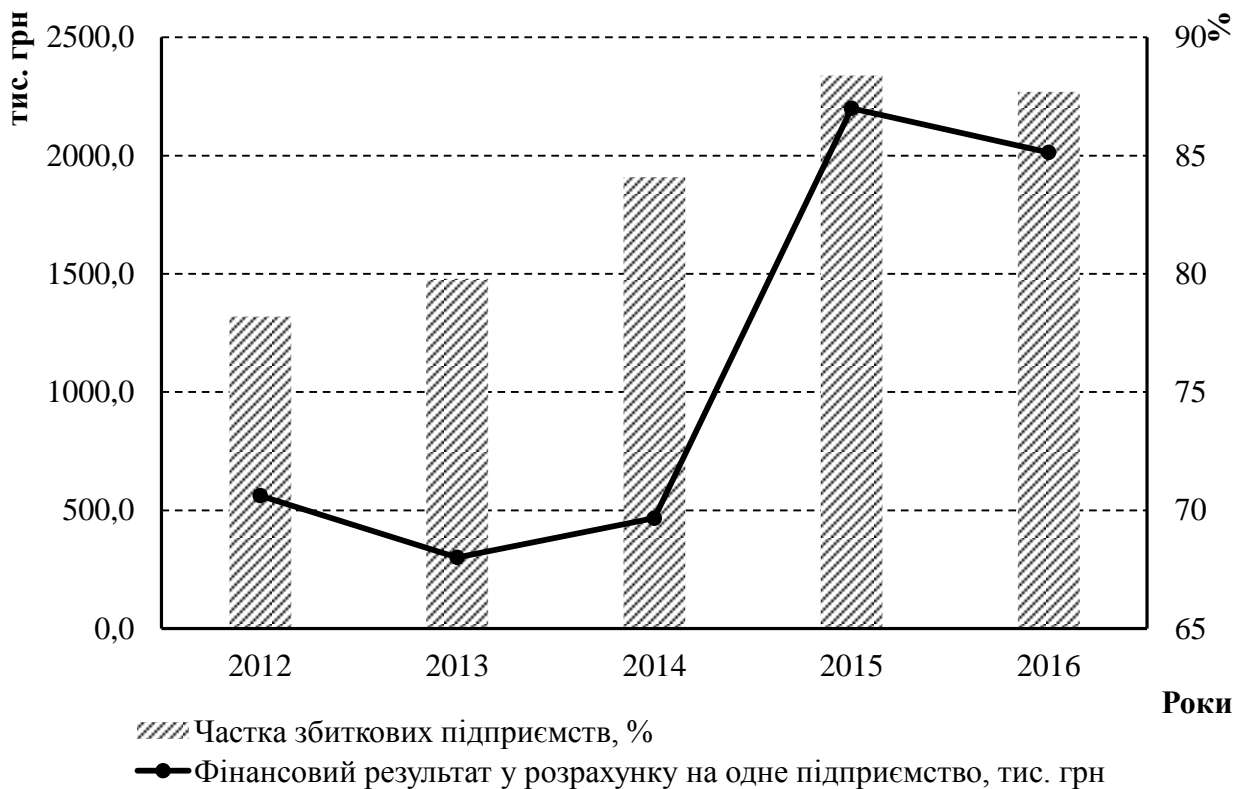


Рис. 2 Фінансові результати підприємств сільського, лісового та рибного господарства України у 2012-2016 рр.

Отже, слід констатувати інформаційні дисфункції у організації фінансового менеджменту агроформувань, оскільки сучасна звітність не конкретизує передумов формування найбільш значущих джерел фінансування. Крім вказаного також відмітимо невідповідність реаліям сьогодення порядку розкриття інформації про поточну заборгованість за розрахунками. Зокрема, аналіз їх усередненого складу і структури у 2012-2016 рр. у підприємств аграрної галузі засвідчив, що на фоні скорочення частки заборгованості за товари, роботи і послуги на 22,6 відсоткові пункти, питома вага іншої поточної кредиторської заборгованості зростає з 40,7 до 64,9 %. Але на жаль також аналітичність змісту цієї статті є занадто низькою.

Г.С. Морозова, кандидат економічних наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

В Україні за часів незалежності досить активно досліджувались проблеми сталого розвитку взагалі, причому більше всього вивчався саме екологічний його аспект. Значно менше приділялось уваги сталому розвитку сільського господарства і зовсім бракувало робіт присвячених сталому розвитку сільських територій. Але в сучасних умовах значна частина складових сталого розвитку зосереджена вже на сільських територіях, особливо це стосується природних ресурсів. Саме тому сталий розвиток сільських територій можна визначити основою сталого розвитку в цілому, принаймні хоча б і тому, що сільська місцевість України становить близько 90 % території.

Актуальним проблемам сталого розвитку сільських територій в умовах глобальних викликів присвячено розробки вітчизняних науковців: М.Й. Маліка, О.І. Павлова, О.М. Бородіної, І.В. Прокопи, В.М. Трегобчука, О.В. Третяка, В.В. Юрчишина, М.А. Хвесика та інших.

У вищезгаданих дослідженнях закладене вагоме методологічне та методичне підґрунтя для дослідження проблем забезпечення сталого розвитку сільських територій. Проте досі залишається багато актуальних, але невирішених проблем з даної тематики. В зв'язку з цим, метою даного дослідження є обґрунтування сучасних актуальних проблем сталого розвитку сільських територій.

Концепція сталого розвитку – одна з найбільш важливих та дискусійних парадигм кінця ХХ – початку ХХІ століття. В сучасному розумінні сталий розвиток сільських територій – це стабільний соціально-економічний розвиток, що не руйнує своєї природної основи і забезпечує безперервний прогрес суспільства. Перехід до сталого розвитку означає поступове забезпечення цілеспрямованої самоорганізації суспільства в економічній, соціальній та екологічній сферах. В цьому значенні сталий розвиток сільських територій характеризується економічною ефективністю, екологічною безпекою і соціальною справедливістю.

В соціально-економічному житті України сільські території посідають одне з основних місць, адже на них проживає третина населення держави. Аналіз стану соціально-економічного розвитку сільських територій показав, що, незважаючи на окремі позитивні зміни, досягнуті в результаті реформування аграрного сектору економіки, у сучасних умовах відбуваються занепад та руйнація сільських територій. Також скрутне становище сільської економіки, тривале недофінансування соціальної сфери, розв'язання екологічних проблем призводять до загрози фізичного руйнування її

матеріально-технічного потенціалу, що ставить під загрозу продовольчу безпеку країни.

Комплекс проблем на шляху сталого розвитку сільських територій підкреслює важливість усіх його складових. Якщо оцінювати економічну складову сталого розвитку сільських територій, то останнім часом тут намітилися чіткі позитивні тенденції. Зокрема, стабілізувалося на досить високому рівні виробництво валової продукції сільського господарства та зерна, постійно зростає експорт сільськогосподарської продукції. Але незважаючи на позитивні зрушення в аграрному секторі економіки, існує ще низка невирішених проблем.

Рівень життя сільського населення залишається вкрай низьким. Зокрема, рівень бідності сільського населення продовжує залишатися високим, заробітна плата у сільському господарстві майже на 30 % нижча від середньої по економіці, чисельність сільського населення зменшується вищими темпами, ніж міського, до того ж внаслідок перевищення смертності від народжуваності.

Спостерігаються деструктивні тенденції, спричинені незадовільним станом житлово-комунального господарства та соціальної інфраструктури села. Погіршення соціально-економічного становища та деградація соціальної інфраструктури спричиняють обмеженість доступу сільського населення до основних послуг. Скорочується мережа закладів соціальної сфери, погіршується їхнє кадрове забезпечення.

Постійно загострюються й проблеми зі збереженням родючості ґрунтів та навколишнього середовища. Інтенсивне господарювання без дотримання відповідних агротехнологічних обмежень зумовлює додаткове екологічне навантаження в сільській місцевості, забруднення водних ресурсів, деградацію ґрунтів та агроландшафтів.

Вихід з кризового стану може здійснюватися шляхом створення організаційно-економічних умов для комплексного розвитку сільських територій та поліпшення соціального рівня проживання сільського населення, підвищення його зайнятості й доходів; визначення пріоритетних напрямів розвитку аграрного сектора, забезпечення його конкурентного розвитку.

Отже, за умови ефективного використання потужного природного, демографічного, економічного та культурного потенціалу, який мають сільські території України, вони можуть забезпечити сталий розвиток та високий рівень умов проживання сільського населення.

Список використаних джерел

1. Малік М.Й., Хвесик М.А. Сталий розвиток сільських територій на засадах регіонального природокористування та еколого-безпечного агропромислового виробництва // Економіка АПК. – 2010. – №5. – С. 3–12
2. Павлов О. Сільські території: теоретико-методологічні засади дослідження // Регіональна історія України: Збірник наук. статей. – 2009. – Вип. 3. – С. 113–132
3. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України // Вісник НАН України. – 2002. – №2. – С. 16–25.

Мрачковська Н.К., канд. екон. наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Аграрний сектор для України являється одним з важливих та пріоритетних сегментів економіки, а сільське господарство складає основу агропромислового комплексу і має величезний потенціал для економічного зростання.

На сучасному етапі сільське господарство є лідером експорту продукції рослинництва та тваринництва на світових ринках та являється рушійною силою для забезпечення добробуту населення та забезпечення економічного розвитку, тому питання фінансової безпеки являється актуальним.

Поняття «фінансова безпека» введене в науковий обіг лише в останньому десятилітті. Це поняття проглядалося у працях таких вчених як Арєф'єва О.В., Барановський О.І., Бланк І.О., Горячева К.С., Кузенко Т.Б., Судакова О.І. Здебільшого увага науковців прикута до питань фінансової безпеки підприємства, побудови ефективного механізму управління нею та вивчення її теоретичних та методологічних основ. В загальному випадку фінансову безпеку підприємств представляють як механізм, що з одного боку, забезпечує стабільність фінансової системи суб'єкта шляхом використання захисних фінансових інструментів, а з іншого - забезпечує її ефективність шляхом організації раціонального використання фінансових ресурсів [1].

Фінанси аграрних підприємств мають такі ж засади, що й інші підприємства, але мають певні особливості, серед яких: залежність від сезону, використання основних виробничих фондів, значна тривалість виробничого циклу, значна частина продукції не приймає товарної форми (корми, насіння, молодняк тварин) і в своєму натуральному вигляді продовжує процес відтворення, високі ризики у процесі виробництва (природно-кліматичні умови, що мають вагомий вплив на процес виробництва) та інші [2].

Отже, фінансова безпека аграрного підприємства – це якісна характеристика його фінансової системи, що характеризується рівнем фінансових ресурсів підприємства, достатнім для його нормального функціонування, а також ступенем захищеності та здатністю протидіяти негативним впливам внутрішнього та зовнішнього середовищ.

Фінансова діяльність аграрних підприємств постійно знаходиться під впливом ризиків втрати платоспроможності, частини власного капіталу, отримання збитків, зменшення доходів, тобто виникнення несприятливих у фінансовому плані обставин, ситуацій, подій. Ризики, виникають при можливості зміни кон'юнктури ринку, зменшення портфелю замовлень, виникнення загрози незатребуваності продукції та ін. Основні загрози фінансовій безпеці аграрних підприємств наведені у таблиці 1.

Загрози фінансовій безпеці аграрних підприємств

Зовнішні загрози	Внутрішні загрози
Несприятлива політична та економічна ситуація в країні	Неефективне управління капіталом підприємства, високий рівень кредиторської заборгованості
Несприятлива макроекономічна ситуація в країні	Використання застарілого обладнання
Несприятливі природні умови, катаклізми	Некваліфіковане управління, помилки менеджерів
Недобросовісна конкуренція на ринку через монополізацію окремих сфер	Відсутність стратегічного планування
Нестабільність законодавчої та нормативно - правової бази	Слабка організація маркетингового дослідження ринку
Ускладнення доступу до кредитних ресурсів	Недосконала логістика
Недостатність інвестиційних ресурсів	Низький рівень фінансової дисципліни т
Рейдерство	Несанкціонований доступ конкурентів до інформації

Для визначення рівня фінансової безпеки аграрного підприємства використовується традиційна система індикаторів, яка включає показники рентабельності, ділової активності, ліквідності, фінансової стійкості, інвестиційної привабливості, а також показники використання фінансових потоків, які кількісно та якісно відображають процес забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

На сьогодні в аграрній галузі з концентрувалася низка питань, які впливають на забезпечення рівня фінансової безпеки. На першому плані стоїть політика держави у аграрній сфері. Щодо послідовності державної політики позитивним є те, що програма підтримки фермерства діє до 2020 року, а програми, щодо компенсації кредитів у тваринництві закладені на п'ятирічний термін. Для дрібних і середніх товаровиробників Кабінет Міністрів затвердив концепцію розвитку фермерських господарств і сільськогосподарської кооперації на 2018 - 2020 роки. Розмір реальної підтримки в межах програми - 1 млрд. гривень на 2018 рік.

Відбувається поступове зближення вартості оренди землі з тенденціями ринку. Середня ставка для державних земель, що передані у користування на аукціонах, за 2017 р. становить 14,35% , або 4 400 гривень у порівнянні в 2016 році - 10,2% . Це умотивує пайовиків не поспішати розлучатися з активами які генерують відчутний дохід.

Продовжується укрупнення підприємств в аграрному секторі, що посилює монополізацію на регіональному рівні і викликає загрозу фінансовій безпеці підприємствам малого бізнесу. Зростає питома вага експорту сільськогосподарської продукції в ЄС. За підсумками 9 місяців 2017 року аграрний сектор в ЄС зріс на 39,7 % до 4,03 млрд. доларів. Водночас зменшується питома вага продукції країн СНГ у експорті української сільськогосподарської продукції.

У 2018 році на підтримку тваринництва буде направлено 4 млрд грн, переважно — у форматі здешевлення грошей, залучених на інвестиційні проекти. Це забезпечить поступову позитивну динаміку галузі.

Україна наближає своє правове поле до санітарних та фітосанітарних стандартів Євросоюзу, щоб розширити доступ до європейських ринків та убезпечить від зовнішніх фінансових загроз.

Впродовж останніх років аграрні підприємства так і не оговтались після скасування спеціального режиму ПДВ. Ця пільга перетворила аграрний сектор у лідера національної економіки, і дотації, навіть масштабні, не можуть компенсувати її втрату. Існуюча до цього часу тінізація вказує на необхідність більш ефективного проведення реформ. Одним із напрямків реформування може стати введення спеціальної ставки ПДВ для аграрних підприємств на рівні 7%. вже до кінця 2018 року. [3]

Отже, забезпечення фінансової безпеки аграрного підприємства - це комплексний процес, який має розроблятися з урахуванням особливостей конкретного підприємства та може включати такі елементи: постійний аналіз внутрішніх (усередині підприємства) та зовнішніх (регіональних, загальнонаціональних) економічних ситуацій і тенденцій; контроль та планування; забезпечення обмеження доступу до фінансової інформації, звітності; контроль за фінансовою діяльністю, станом бізнесу (регулярне проведення внутрішнього аудиту тощо); активна протидія корпоративному шахрайству; створення резервних фондів, які дозволять підтримувати діяльність аграрних підприємства у разі відсутності будь-яких надходжень протягом певного часу; робота з дебіторською заборгованістю; налагоджена взаємодія між фінансовим та юридичним підрозділами.

Список використаних джерел

1. Мулик Я.І. Сутність поняття фінансова безпека підприємства: систематизація наукових поглядів / Мулик Я.І. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. - № 3(80). - 2013. - С 195.

2. Демчук Н.І., Маркін В.В. Фінанси сільськогосподарських підприємств / Демчук Н.І., Маркін В.В. Інтернаука. -№ 3. - 2017. - С99.

3. Мартинюк М. Підсумки року: short-list факторів, які вплинули на аграрну галузь . Економічна правда. [Електронний ресурс]. - : Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/01/2/632657/>.

Н.Г. Радченко, канд. екон. наук, доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Сучасний етап розвитку кредитних відносин характеризується започаткуванням процесу відновлення кредитного забезпечення аграрного сектора економіки України та розбудови його на якісно нових засадах з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва та ринкових умов господарювання.

За даними НБУ [1], станом на кінець 2017 року, залишки кредитних коштів виданих банками підприємствам галузі «Сільське, лісове та рибне господарство» становили 7,47% загального обсягу (Табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги та структура кредитних вкладень у сільське господарство

Показники	Вид економічної діяльності			
	Усього надано, млн. грн.	%	Сільське, лісове та рибне господарство, млн. грн.	%
Усього, млн. грн	810070	100	60542	7,47
У тому числі за строками:				
до 1 року	402593	49,70	19553	32,30
від 1 до 5 років	237049	29,26	22366	36,94
понад 5 років	170429	21,04	18623	30,76
За видами валют:				
національна	445597	55,01	47352	78,21
іноземна	364474	44,99	13191	21,79

Джерело: Офіційний сайт Національного банку України: <https://www.bank.gov.ua/>

Переважна частина кредитних коштів (78,21%) у національній валюті. У структурі кредитного портфелю за строками переважають середньострокові кредити – 36,94%.

Слід зазначити, що, починаючи з вересня, інтерес банків до сільськогосподарських підприємств пожвавився. Підтвердженням цьому є широкий асортимент кредитних інвестиційних продуктів, що пропонують банки.

На сьогодні, серед програм кредитування підприємств аграрної галузі, на нашу думку, найбільш цікавими є програми кредитування від республіки Білорусь та програми кредитування Німецько-Українського фонду. Партнерами

уряду республіки Білорусь визнані державні банківські установи України – «Укргазбанк» та «Укрексімбанк» [2,3].

У межах договору, банківські установи пропонують три програми кредитування: «Нове обладнання від Республіки Білорусь», «Сільськогосподарська техніка від Республіки Білорусь», «Транспортні засоби від Республіки Білорусь». Перевагами зазначених вище програм кредитування є: низький рівень процентної ставки, що діє протягом всього терміну кредитування; широкий перелік обладнання, сільськогосподарської техніки та транспортних засобів, які можна придбати в кредит; широкий перелік офіційних продавців білоруського обладнання, сільськогосподарської техніки та транспортних засобів в Україні.

Наприкінці 2016 року Німецько-Український фонд відновив активну роботу з кредитування малого і середнього бізнесу. Фонд підписав з АТ "Ощадбанк" Меморандум про стратегічне партнерство та співробітництво, який передбачає надання банку дешевих фінансових ресурсів для подальшого кредитування інвестиційних проектів малого та середнього бізнесу. Банками-партнерами визнані: Укргазбанк, Ощадбанк, Кредит вест Банк, Міжнародний інвестиційний банк, Кредо банк, ПроКредитБанк, Мега банк.

У рамках співпраці з Німецько-Українським Фондом зазначені вище банківські установи пропонують низку програм кредитування для розвитку бізнесу. Ці програми передбачають спеціальні умови кредитування на розвиток і підтримку бізнесу за низькими процентними ставками для підприємців і підприємств малого та середнього бізнесу, а також сільськогосподарських підприємств. В рамках програм кредитування, можна отримати кредит як на поповнення обігових коштів так і на інвестиційні цілі (придбання основних засобів, здійснення ремонту, реконструкції основних засобів). До переваг програм кредитування з Німецько-Українським Фондом відносять: доступна вартість кредитних ресурсів; надійне фінансування потреб бізнесу; адаптований графік погашення кредиту/кредитної лінії; індивідуальний підхід до кожного клієнта; швидке прийняття рішення по кредиту.

Крім того, кожна банківська установа пропонує ряд власних інвестиційних програм кредитування. Нами було проаналізовано інвестиційні програми Укрексімбанку. За всіма пропозиціями строк кредитування – до 60 місяців, розмір власного внеску коливається в межах від 15% до 30%, кредитна ставка у гривні становить 17-17,5%, комісійні у розмірі 1% від суми кредиту. Але за програмами республіки Білорусь рівень компенсації складає 2/3 облікової ставки НБУ. Таким чином, з урахуванням компенсації, ставка дорівнюватиме 9,0% річних. Єдиною умовою залишається чітко визначена ціль кредиту – придбання в Україні нового обладнання, с. г. техніки та транспортних засобів, вироблених в республіці Білорусь. Німецько-Український фонд пропонує кредити не тільки у гривні, а й у євро. При цьому ставка по позикам в євро за програмою Німецько-Українського фонду найнижча – 6,2%.

Як вже було зазначено вище, обсяг банківського кредитування сільськогосподарських підприємств багато в чому залежить від рівня державної

підтримки. Починаючи з 2015 року, в Україні було відновлено програму державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу, сільськогосподарських підприємств через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів. Відповідно до цієї програми, здешевлення кредитів проводиться в режимі кредитної субсидії та полягає у субсидуванні частини плати (процентів) за використання кредитів, наданих банками в національній та іноземній валюті. Компенсація лізингових платежів полягає у частковому відшкодуванні сплачених суб'єктами господарювання агропромислового комплексу лізингових платежів за придбані техніку та/або обладнання на умовах фінансового лізингу.

За даними міністерства аграрної політики та продовольства України [4], кількість позичальників, яка отримала пільгові кредити склала у 2015 році 347 підприємств, а у 2016 році – 448, що на 29% більше. Із них – 75% здійснювали втрати за рахунок кредитних коштів у галузі рослинництва, 17,58% - у галузі тваринництва та 4,61% - направляли на закупівлю молодняка сільськогосподарських тварин та птиці.

Загальний обсяг кредитів, за якими було фактично отримано компенсацію становив 5710133,2 млн. грн., у тому числі у галузі рослинництва – 51,87%, у галузі тваринництва – 21,74%. Короткострокові пільгові кредити становили 41,16% загального обсягу та кредити більше 1 року – 58,84%. Загальний обсяг компенсації у 2016 році становив 162803,4 млн. грн., що склало 2,85% загального обсягу кредитів.

У 2016 році найбільша кількість підприємств, що отримали пільгові кредити була зареєстрована у Миколаївській та Черкаській областях – 33 підприємства, Вінницька – 29, Житомирська – 27. Обсяг залучених кредитів за 2015-2016 рр. розподілився наступним чином: 27,57% - Київська область, 9,35% - Чернівецька область та 8,11% - Вінницька.

Підприємства Запорізької області залучили пільгових кредитів на суму 301665,5 млн. грн., що склало 2,4%, у тому числі у 2015 році ця сума становила 130416,5 млн. грн., а у 2016 році – 171249,0 млн. грн. При цьому у 2016 році зросла питома вага пільгових кредитів залучених підприємствами, які мають чистий дохід від реалізації до 10 млн. грн. з 39,49% до 47,14%. Поряд з цим, майже у 2 рази збільшилась питома вага пільгових кредитів залучених підприємствами, які проводять діяльність з вирощування та розведення ВРХ молочних порід.

Отже, за результатами 2017 року в Україні спостерігається поживлення фінансування розвитку сільськогосподарських підприємств як з боку вітчизняних, так і з боку іноземних інвесторів. Основним завданням для аграрного сектору залишається ефективно використання залучених інвестиційних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/>

2. Офіційний сайт ПАТ УКРГАЗБАНК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrgasbank.com/small_bussiness/credit/newfbr/
3. Офіційний сайт ПАТ УКРЕКСІМБАНК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eximb.com/ukr/sme/>
4. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.minagro.gov.ua/

УДК 368.9.06

Н.М. Рубцова, канд. екон. наук, доцент, **А. А. Аблялімов**
Таврійський державний агротехнологічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Медичне страхування — тип страхування від ризику витрат, пов'язаних із отриманням медичної допомоги. У більшості країн є формою соціального захисту інтересів населення в системі охорони здоров'я.

Розвиток ринкових відносин в Україні сприяв формуванню вітчизняного ринку послуг з медичного страхування. Сьогодні в Україні активно функціонує лише добровільна форма медичного страхування, що дозволило сформувати певну структуру ринку ДМС.

Добровільне медичне страхування є одним із сегментів вітчизняного страхового ринку, який найбільш активно розвивається в Україні.

Добровільне медичне страхування здійснюється згідно із Законом України «Про страхування» у вигляді «медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)», «страхування здоров'я на випадок хвороби» і «страхування медичних витрат» [1].

Населення країни, поступово починає розуміти, що медичне страхування – це єдиний шлях виходу охорони здоров'я України з економічної й соціальної кризи. І першим кроком у цьому напрямку має бути створення і прийняття законодавчої бази, яка б затвердила обов'язкове медичне страхування.

Головною проблемою, яка не дозволяє прийняти той чи інший законопроект полягає у не сформованості цілісного комплексного підходу до реформування сучасного механізму фінансування вітчизняної галузі охорони здоров'я на засадах обов'язкового медичного страхування [2].

Саме тому, в країні важливо створити умови, які б сприяли безболісному впровадженню ОМС. Для цього необхідно змінити ст.49 Конституції України, яка стосується «безкоштовної медицини».

За ринкових умов медицина не може бути безкоштовною, а система, декларована ще в радянські часи, сьогодні не діє. У свою чергу, держава може фінансувати лише окремі стратегічні програми, решта видів покриття повинні

підпадати під страхове забезпечення. Тому, треба чітко визначити, які статті підлягають державному забезпеченню, а які – страховому покриттю.

Створення сприятливих умов для розвитку медичного страхування у довгостроковій перспективі є обов'язковим. Із цією метою важливим є перенесення внесків роботодавців на медичне страхування з графі оподаткованого прибутку до графі витрат. З часом надходження, отримані від медичного страхування, повинні покращити фінансову ситуацію в системі охорони здоров'я та полегшити навантаження на бюджет [3].

Протягом декількох років, коли необхідно зосередитися на реформуванні принципів і механізмів розподілу ресурсів й реформі платежів, в стратегії рекомендується суттєво не змінювати джерела фінансування. Під час цього періоду необхідно підготувати розрахунки для двох пакетів послуг, які можуть фінансуватися за рахунок державних коштів.

Послуг, які можуть фінансуватися за рахунок державних коштів у рамках Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні:

1. «Універсальний нестраховий пакет» (УНП).

Даний пакет включає профілактичні програми та медичну допомогу, які фінансуються державою незалежно від місця проживання чи фінансової спроможності громадян. Універсальні нестрахові послуги включатимуть у себе ряд медичних послуг, які історично фінансувалися державою, галузь громадського здоров'я, випадки хронічних захворювань, що не покриваються страховим полісом, а також ризики, пов'язані з катастрофічними витратами на лікування.

Покриття пакету може включати:

- Громадське здоров'я (щеплення, туберкульоз, ВІЛ);
- Психічне здоров'я;
- Рідкісні захворювання;
- Ургентне лікування незастрахованої частини населення;
- Покриття катастрофічних витрат на охорону здоров'я, що перевищують певний поріг;

2. «Державний страховий пакет».

У межах цього пакету держава забезпечує ширше медичне страхування для вразливих верств населення у рамках наявних ресурсів.

На першому етапі, Міністерство розробить розрахунки для УНП, зокрема: список послуг, що фінансуються державою; визначення ринкової ціни УНП; визначення суми спільних платежів із урахуванням соціально-економічного статусу тих, хто отримує допомогу (наприклад, пенсіонери, безробітні, інваліди).

Наступним кроком після розрахунку Універсального нестрахового пакету є розрахунок бюджетних ресурсів для придбання пакетів послуг із медичного страхування для вразливих груп населення.

Бенефіціари (пацієнти) зможуть вільно обирати страхові компанії, що беруть участь в урядовій програмі; уряд і страховики мають узгодити мінімальний набір послуг та стандарти послуг страхового пакету.

Існуюча на сьогодні в Україні система охорони здоров'я потребує негайного реформування. Чітке виконання «Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015 – 2020 років» дозволить впровадити ефективну систему соціального медичного страхування та підняти вітчизняну систему охорони здоров'я на новий рівень. При проведенні реформ в галузі охорони здоров'я та введення соціального медичного страхування можна звернутися до досвіду зарубіжних країн, зокрема Грузії, яка за п'ять років повного перезапуску системи охорони здоров'я досягла позитивних результатів для своїх пацієнтів [4].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 86/98 – ВР зі змінами і доповненнями // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
2. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015 – 2020 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Strategiya_UKR.pdf
3. Козьменко С.М., Охріменко І.О. Аналіз законодавчих ініціатив щодо обов'язкового медичного страхування в Україні [Електронний ресурс] / С.М. Козьменко, І.О. Охріменко. – Режим доступу : <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Flib.uabs.edu.ua>
4. Бендукідзе К., Редер Ф.С., Танер М., Урушадзе А. Реформи охорони здоров'я в Республіці Грузія: від радянської руїни до охорони здоров'я на ринковій основі. – 2014. – К. : Вид-во : ТОВ «НВП «Інтерсервіс». – 2014. – 52 с.

УДК 368.212

Н.М. Рубцова, канд. екон. наук, доцент, **А.О. Хитров**
Таврійський державний агротехнологічний університет

ОБОВ'ЯЗКОВЕ СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТОК

Страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів є одним із найпоширеніших видів страхування відповідальності в світі. ОСЦПВ забезпечує відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю, майну чи життю потерпілих що склалася внаслідок аварії або іншої дорожньо-транспортної пригоди та захисту майнових інтересів страхувальників [1].

Довгий час після проголошення незалежності України було відсутнє цілісне законодавче забезпечення автострахування. Цілковито права потерпілих у ДТП на отримання страхового відшкодування були затверджені підписанням 1 липня 2004 року Законом України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів». Він став основним джерелом регулювання відносин між страховиком, страхувальником та потерпілою особою (третьою особою), на захист прав якої і спрямована дія даного закону [2].

Найголовнішою метою обов'язкового автострахування є забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю, життю та майну потерпілих при використанні наземних транспортних засобів на території України.

На 2018 рік Україна посідає одне із перших місць у світі за станом небезпеки на дорогах. Передумовою цього є щорічне збільшення кількості автомобілей на наших дорогах та дуже поганий стан дорожнього покриття. Управління безпеки дорожнього руху в Україні, за період з 01.01.2017 по 31.08.2017 офіційно зареєструвало 102825 дорожньо-транспортних пригод. Значним наслідком високої аварійності є й показники сум завданої в результаті ДТП шкоди майну фізичних та юридичних осіб, життю та здоров'ю громадян [3].

Зважаючи на зростання автомобілізації, підвищення інтенсивності дорожнього руху, збільшення кількості аварій на автошляхах, збільшення нещасних випадків і кількості потерпілих, підвищення матеріальної відповідальності громадян та юридичних осіб, нанесення втрат економіці, особливої ваги набуває дослідження сучасних аспектів функціонування та подальшого розвитку автострахування як важливого чинника забезпечення гарантованого страхового захисту від негативної дії ризиків. У зв'язку з цим, законодавча база в галузі ОСЦПВ потребує подальшого удосконалення та розвитку.

З цією метою Нацкомфінпослуг було надано проект розпорядження «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів з питань обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», який передбачає:

- по-перше, встановити ліміт максимальної виплати по обов'язковому страхуванню цивільно-правової відповідальності за шкоду, заподіяну майну, в розмірі 130 тис. грн (раніше 100 тис. грн), життю та здоров'ю третіх осіб - 260 тис. грн (раніше 200 тис. грн);

- по-друге, це актуалізація значень та переліку коригувальних коефіцієнтів, котрі підтверджується актуарними розрахунками з урахуванням рівня збитковості даного виду страхування та статистичних даних.

Зокрема, був доданий абсолютно новий знижуючий коефіцієнт (0,9%) для електрокарів, з метою розвиток ринку електротранспорту в Україні; буде вводитись коефіцієнт, який дасть змогу страховикам врахувати зростання цін і частоту страхових випадків, щоб перекрити збитковість діяльності страховиків. З метою врегулювання питання про застосування бонус-малус була внесена

норма, відповідно до якої кожен страховик повинен розробити порядок застосування бонус-малус і дотримуватися його [5].

- по-третє, він запроваджується задля попередження та запобігання порушень прав споживачів страхових послуг за допомогою забезпечення умов для дотримання страховиками-членами МТСБУ вимог до платоспроможності, встановлених законодавством.

- останнє, це внесення інформації про договори, які були укладені у сфері ОСЦПВВНТЗ до єдиної централізованої бази даних МТСБУ з використанням нового переліку коригувальних коефіцієнтів [4].

Також, відбулася реформа реєстрації транспортних засобів, яка дозволяє зареєструвати автомобіль без прив'язки до місця прописки, тому в техпаспорті більше не буде вказуватися місце експлуатації. Крім того, сервісні центри в більшості випадків створюються у великих містах, що є фактором того, що люди, які проживають в невеликих населених пунктах і селах практично не можуть купити страховку за ту ціну, яка для них передбачена.

За останні роки ситуація на ринку автотранспортного страхування склалася не дуже сприятливою. Фінансово-економічна криза призвела до зниження попиту на страхові послуги. Але низка нових законів, які були надані Нацкомфінпослуг мають всі шанси змінити ситуацію на ринку цього виду страхування.

Список використаних джерел

1. Страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/16011013/strahova_sprava/strahuvannya_tsivilno-pravovoyi_vidpovidalnosti_vlasnikov_nazemnih_transportnih_zasobiv – Назва з екрану

2. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України №733 від 01.07.2004 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15> – Назва з екрану

3. Розвиток ринку автострахування в Україні: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/3_2018/60.pdf – Назва з екрану

4. Повідомлення про схвалення проекту розпорядження Нацкомфінпослуг «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів з питань обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Proekty-rehuliatornykh-aktiv/26108.html> – Назва з екрану

5. В Україні затверджено проект змін до нормативних актів, що регулюють розрахунок вартості ОСАГО [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://forinsurer.com/news/18/09/17/36213> – Назва з екрану

Г.О. Скрипник, канд. екон. наук, доцент
Національний університет біоресурсів та природокористування України

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ: НАПРЯМКИ СТАБІЛІЗАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку економіки України від ефективності інвестиційної політики залежить стан виробництва, рівень технічного оснащення підприємств народного господарства основними фондами, можливість структурної перебудови економіки, вирішення соціальних та екологічних проблем, модернізації виробництва та досягнень науково-технічного прогресу. Інвестиції є основою для розвитку не лише підприємств окремих галузей, а й економіки країни в цілому.

За даними Держстату у 2017 році в економіку України іноземними інвесторами з 76 країн світу вкладено 1630,4 млн.дол. США прямих інвестицій. Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій в економіку України на 31.12.2017 року становив 39144,0 млн.дол. США [1].

Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами освоєння капітальних інвестицій, у 2017 році залишаються: промисловість – 33,1%, будівництво – 12,3%, сільське, лісове та рибне господарство – 14,0%, інформація та телекомунікації – 4,1%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,0%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 8,7%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 7,4%.

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

У рейтингу Doing Business 2018 Україна піднялась на +4 пункти і посіла 76 позицію зі 190 країн світу. Найбільший прогрес Україна продемонструвала у таких складових рейтингу: +105 пунктів (за 140-го на 35-те місце) по компоненту "одержання дозволів на будівництво" — завдяки зменшенню пайової участі в Києві з 10 до 2% та зниженню вартості послуг з технагляду; + 41 пункт по "сплаті податків" за зменшення та уніфікацію ставки ЄСВ.

Також, слід відзначити, що у рейтингу агентства Moody's Investors Service Україна покращила свій кредитний рейтинг в міжнародному економічному списку. Він змінився з Саа3 до Саа2, що означає зміна прогнозу зі «стабільного» на «позитивний».

Так, на поліпшення показників вплинуло проведення структурних реформ в Україні, що допомогло країні впоратися з борговим навантаженням і поліпшити позиції на зовнішніх ринках.

Крім того, у рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК) 2017/2018 Україна покращила свої позиції на 4 пункти і зайняла 81 місце

серед 137 країн світу, які досліджувались (у ГІК 2016/2017 – 85 місце серед 138 країн).

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Ряд позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснено:

1. На сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

2. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

3. Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 № 1547 ратифікована Вашингтонська Конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами.

4. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу.

Одним із інструментів, що дозволить залучити в державний сектор економіки додаткові інвестиційні ресурси та сприятиме розвитку партнерських відносин держави та бізнесу, є державно-приватне партнерство (ДПП), яке сьогодні в умовах розвитку економіки нашої країни є актуальною формою співробітництва між державними та приватними партнерами, нагальною вимогою сьогодення [2].

Станом на 1 січня 2018 року в Україні на засадах державно-приватного партнерства укладено 191 договорів, з яких реалізується 182 проєктів (157 договорів концесії, 24 договори про спільну діяльність, один договір державно-приватного партнерства), а 9 договорів не реалізуються (4 договори – закінчено термін дії, 3 договори – розірвано, 2 договори – призупинено).

Водночас, спостерігається позитивна тенденція укладення договорів за процедурою, передбаченою Законом України «Про державно-приватне партнерство». Зокрема, укладено договори спільної діяльності у містах Малин та Остер.

Крім того, постановою Кабінету Міністрів України від 19.10.2016 р. № 740 утворено Офіс із залучення та підтримки інвестицій та затверджено Положення про Офіс із залучення та підтримки інвестицій.

Згідно з Положенням, основними завданнями Офісу є:

1) створення механізму підготовки та реалізації інвестиційних проєктів за принципом “єдиного вікна” для забезпечення ефективності взаємодії з інвесторами, які діють в Україні, та активного залучення інвестицій, а також

забезпечення співпраці державних органів та органів місцевого самоврядування, спрямованої на створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні;

2) сприяння забезпеченню координації дій органів виконавчої влади з метою вирішення проблемних питань, що виникають під час здійснення інвестицій в економіку України;

3) підготовка пропозицій щодо формування і реалізації інвестиційного потенціалу України, підтримки пріоритетних інвестиційних проектів, поліпшення інвестиційного клімату в Україні, забезпечення захисту прав інвесторів; визначення шляхів, механізмів та способів вирішення проблемних питань, що виникають під час реалізації інвестиційних проектів; підвищення ефективності діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо взаємодії з інвесторами; удосконалення нормативно-правової бази з відповідних питань [3].

Таким чином, впровадження механізму державно-приватного партнерства сприятиме реалізації державної політики, орієнтованої на міжнародні стандарти та чітко спрямованої на підвищення соціальних стандартів життя населення. Використання механізму державно-приватного партнерства для держави та суспільства, зокрема, сприятиме: підвищенню якості та своєчасності надання публічних послуг; підвищенню ефективності використання бюджетних коштів; залучення додаткових фінансових ресурсів у створення та модернізацію інфраструктурних об'єктів; підвищенню зайнятості населення, стимулювання економічного зростання з широким використанням інновацій та сучасних технологій; залученню всіх груп інтересів до реалізації стратегій соціально-економічного розвитку, посиленню довіри та порозуміння у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Положення про Національну інвестиційну раду. /Затверджено Указом Президента України від 29.08.2016 р. № 365/2016 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/3652016-20441>
3. Положення про Офіс із залучення та підтримки інвестицій. /Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19.10.2016р. №740 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/740-2016-п>

С.М. Халатур, доктор економічних наук, доцент, **Ю.В. Юрченко**
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

За період економічної трансформації в Україні сформований страховий ринок, однак його розвиток потребує удосконалення напрямів і методів економічної діяльності, методології оцінки результатів економічної діяльності страхових компаній, серед яких найважливіше місце посідають фінансова стійкість і надійність.

Фінансова стійкість - це здатність виконувати прийняті зобов'язання за договорами страхування та перестраховування при впливі несприятливих факторів і зміні економічної кон'юнктури [2].

На фінансову стійкість страховика впливає низка внутрішніх (на які може впливати та управляти ними компанія) та зовнішніх факторів (спричинені зовнішніми процесами, на які компанія не має змоги впливати, але повинна враховувати в процесі діяльності), що зображені на рис. 1.

Зовнішні фактори	Внутрішні фактори
Порядок ліцензування	Загальна стратегія компанії та корпоративна культура
Порядок інвестування страхових резервів	Рівень і пріоритети фінансового менеджменту
Підходи до визначення маржі платоспроможності	Організаційна структура компанії
Регулювання перестраховальних операцій	Структура збалансованості страхового портфеля
Антимонопольне регулювання	Тарифна політика
Податкове законодавство	Обсяг власного капіталу
Регулювання страхових тарифів	Обсяги клієнтської бази та її стійкість
Ризики природних катаклізмів	Склад та рівень страхових резервів
Соціально-політична ситуація в країні	Політика перестраховування
Інфляційні процеси	Стан регіональної мережі
Рівень конкуренції на страхову ринку	Кваліфікація персоналу
Рівень страхової культури	Строк роботи на ринку та ділова репутація

Рисунок 1. Фактори впливу на фінансову стійкість страхових компаній

Особливе значення фінансової стійкості страхових компаній для економіки в цілому обумовлено низкою причин. По-перше, розвиток страхового сектора в системі фінансових відносин на макрорівні сприяє стабілізації економічних відносин та забезпеченню соціальної стійкості суспільства. По-друге, зміцнення фінансової стійкості страхових компаній сприятливо впливає на ринкові відносини на макроекономічному рівні в

цілому. По-третє, страхові компанії суттєво впливають на ринок інвестицій, оскільки є надійним джерелом формування фінансового капіталу.

Страховання - це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій, визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів та доходів від розміщення коштів цих фондів [1].

Активізація участі України у процесах фінансової глобалізації пов'язана з її переходом на ринкові засади функціонування. В умовах процесу фінансової глобалізації стійкість страхових компаній вважається одним із основних пріоритетів економічної політики держави, оскільки від цього залежать макроекономічна стабільність і економічне зростання у країні. Зростає також значення страхування в економіці країни й міжнародній економіці, що, у свою чергу, пов'язано з розвитком інтеграційних і глобалізаційних процесів [3].

Необхідність державного нагляду над страховою діяльністю обумовлюється відповідальністю державних інститутів за підтримку високого рівня довіри населення до страхових організацій шляхом контролю над їх платоспроможністю і правильністю проведення страхових операцій.

У цілому теоретичні і практичні підходи до визначення місця і ролі страхування в економіці зводяться до розгляду цього виду діяльності - як стратегічного сектору економіки, оскільки страхування:

- дає можливість істотно знизити навантаження на витратну частину бюджетів різних рівнів, беручи на себе відшкодування збитків, завданих державі, підприємствам, установам і організаціям, а також громадянам унаслідок природних, техногенних та інших катастроф, звільняючи державу від компенсації таких збитків, що, у свою чергу, позитивно впливає на наповнення державного бюджету;

- сприяє соціально-економічній стабільності в суспільстві, виступаючи важливим елементом соціального захисту населення, за рахунок реалізації соціально-важливих видів страхування, таких як страхування життя, додаткове пенсійне страхування, страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, медичне страхування тощо;

- активізує розвиток підприємницької діяльності, дає змогу знизити ризикта обсяги втрат в умовах ринкових відносин, гарантуючи підприємцю отримання відшкодування в разі настання певної події, передбаченої законодавством або договором страхування;

- є джерелом внутрішніх довгострокових інвестицій в економіку країни, а отже, одним із чинників зміцнення фінансової системи держави;

- сприяє збільшенню зайнятості населення як на страховому ринку (у розвинених країнах у страхових компаніях зайнято до 1% працездатного населення), такі в галузях своїх клієнтів, оскільки шляхом виплати страхового відшкодування забезпечує, по-перше, безперервне

господарювання страхувальника, по-друге, створення додаткових робочих місць у процесі відновлення постраждалих об'єктів [4].

Страховання дає можливість істотно знизити навантаження на витратну частину бюджетів різних рівнів. Держава в умовах ринкової економіки не може й не повинна виконувати роль одноосібного захисника суб'єктів господарювання від несприятливих подій, що супроводжують економічні процеси. Як відомо, колосальні збитки, викликані різними причинами, важким тягарем лягають на бюджети, обсяги яких завжди обмежені. У пошуках альтернативних способів компенсації можливих втрат від стихійних лих та інших негараздів уряди країн запроваджують механізми обов'язкового страхування. Крім того, досвід країн із розвиненою ринковою економікою свідчить, що механізм обов'язкового страхування широко використовується державою в цілях гарантування соціальної стабільності і прискореного розвитку економіки. При цьому система обов'язкового страхування направлена на забезпечення повного захисту майнових інтересів юридичних і фізичних осіб із метою підвищення ефективності захисту економіки і громадян від катастрофічних ризиків із мінімальними затратами бюджетних коштів.

Отже, успішний розвиток глобалізаційних процесів на національному страховому ринку передусім буде залежить від фінансової стійкості вітчизняних страхових компаній і платоспроможності потенційних страхувальників. Оскільки обмеження глобалізації як об'єктивного процесу є нереальними, то єдино правильними діями за цих умов є вироблення нових підходів до регулювання національної страхової системи й формування ефективних моделей управління страховими відносинами в Україні. З огляду на це потрібно визначити параметри й тенденції розвитку сучасного світового простору і страхової системи загалом; сформувати систему інструментів нового регулювання, які б дали змогу оперативно впливати на ймовірні істотні зміни у страховій діяльності; запровадити принципи оподаткування, які діють у країнах.

Отже, можна зробити висновок, що важливим компонентом інтеграції національної економіки у світове економічне господарство є розвиток страхового ринку України. У сучасній світовій економіці роль страхування надзвичайно велика. Оскільки участь України в процесі глобалізації є об'єктивним фактором, то єдино правильними діями за цих умов є вироблення нових підходів до регулювання національної страхової системи й формування ефективних моделей управління страховими відносинами в Україні.

Успішний розвиток глобалізаційних процесів на національному страховому ринку в значній мірі залежить від фінансової стійкості вітчизняних страхових компаній і платоспроможності потенціальних інвесторів.

Тому, фінансова стійкість страхових компаній є однією із основних умов, за допомогою якої інститут страхування може повноцінно виконувати свою багатопланову роль у процесі суспільного відтворення. До того ж в умовах постійно змінюваного макросередовища, особливо в періоди економічних криз,

проблема забезпечення фінансової стійкості страхових компаній ще більш активізується.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про страхування». станом на 21 грудня 2017 р. [прийнято Верхов. Радою 07.03.1996 № 85/96-ВР], [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Андрєєва О. Сучасні тенденції розвитку страхового бізнесу в умовах глобалізації світової економіки // Фінансовий ринок України. – 2015. -№1. – С 31.
3. Умови та складові забезпечення фінансової стійкості страхових компаній. [Електронний ресурс] / Н. В. Ткаченко // «Актуальні питання розвитку фінансів, обліку і аудиту». – Режим доступу до статті: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2016_2/R2/1.pdf
4. Сергієнко О. В. Місце страхового тарифу у забезпеченні стійкості страхової компанії. [Електронний ресурс] / О. В. Сергієнко // Ефективна економіка. – 2015. – Режим доступу до журн.: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=652>
5. Бойко О. А. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. [Електронний ресурс] / О. А. Бойко // «Економічні науки». – 2015. – №7. – Режим доступу до журн.: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2015_7_4/4.pdf

УДК 338.434:339.924

С.М. Халатур, доктор економічних наук, доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ СВІТОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Аграрний сектор України з його базовою складовою, сільським господарством, є системоутворюючим в національній економіці, формує засади збереження суверенності держави – продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій.

Окрім стабільного забезпечення населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством, аграрний сектор України безперечно спроможний на вагомий внесок у вирішення світової проблеми голоду.

Подальше входження до світового економічного простору, посилення процесів глобалізації, лібералізації торгівлі вимагають адаптації до нових та

постійно змінних умов, а відповідно – подальшого удосконалення аграрної політики.

Український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, є ланкою, що з одного боку може стати локомотивом розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції в світовий економічний простір, а з іншого – зростання доходів, задіяного в аграрній економіці сільського населення, що складає понад третину всього населення країни, дати мультиплікативний ефект у розвитку інших галузей національної економіки.

Проблема інтеграції України у світове господарство є актуальною, тому що розвиток відносин обов'язково призводить до інтеграційних процесів, а сприйняття України як надійного зовнішнього партнера об'єктивно потребує її входження у світове співробітництво на принципах рівноправності та взаємної вигоди.

Поступовий розвиток цивілізації неминуче призводить до інтеграційних процесів між державами. Найуніверсальнішим проявом цих процесів стала глобалізація. Україна на даний час перебуває на початковому етапі інтернаціоналізації національної економіки, тобто існує за межами міжнародних потоків капіталовкладень, бере незначну участь в економічній діяльності інших країн, недостатнім є розвиток міжнародних валютних відносин.

Тому стратегічні орієнтири національного розвитку повинні враховувати реалії сучасного інтеграційного процесу, неможливість самоізоляції від масштабної та динамічної інтернаціоналізації. Але для цього необхідно подивитися та проаналізувати сьогодишню ситуацію навколо країни, її положення у світі, перспективи отримання іноземних інвестицій в економіку.

Об'єктивною можливістю для інтеграції у світове господарство є вироблення механізму зовнішньоекономічних зв'язків, по-перше, на макрорівні загальнодержавному; по-друге, на мікрорівні підприємств; по-третє, на глобальному та регіональному макрорівнях. Поєднання об'єктивної необхідності та об'єктивних можливостей входження України у світове господарство робить цей процес закономірним [1].

Тобто, для того, щоб цей процес дійсно приніс очікувані результати, необхідно враховувати існуючі особливості суспільних умов, за яких має відбутися названа інтеграція України.

По-перше, Україна ще не визначилась повною мірою з основними напрямками і механізмом структурної перебудови економіки. Критерії такої перебудови повинні вироблятися з врахуванням особливостей розвитку світової системи господарювання а також реальних можливостей і напрямів інтегрування до неї України.

По-друге, потрібно одночасно розв'язувати питання як безпеки у сфері зовнішньоекономічних відносин, так і взагалі економічної безпеки, до того ж вирішувати їх доводиться за умов активного конкурентного протистояння на світовому ринку.

По-третє, існують певні суперечності міжнародного й регіонального характеру, усунення яких можливе лише на довгострокових договірних засадах шляхом активного включення до інтеграційних процесів з визначенням глобальних національних пріоритетів та їх збалансуванням з існуючи у світовому економічному просторі.

По-четверте, спроби активного спілкування та діалогу з міжнародними фінансовими інститутами - як гарантими входження України до світового ринку і оновлення економіки - поки що спричиняють неочікувані економічні наслідки, оскільки досі не визначено чітко орієнтири нашої держави ні в розвитку її внутрішньої економіки, ні в пошуках її майбутнього місця в світовому господарстві [2]. Існують ще й інші внутрішнього й зовнішнього походження особливості України як потенційної учасниці міжнародних економічних утворень: відсутність досвіду державності, нерозроблення політико-правових регуляторів та інструментів, нерозвиненість ринкових відносин, стійка тенденція до погіршення якісних показників економічного стану, виснаження запасу соціальної витримки населення, розміщення у регіоні, що характеризується інтеграцією високого рівня, конкурентність щодо аналогічних інтересів країн східної Європи. Україна, як суверенна держава поки що несуттєво впливає на інтеграційні процеси, що відбуваються у світовій економіці, залишаючись протягом довгого часу осторонь головних світогосподарських процесів. В основному це спричиняється тим, що Україна лише наприкінці двадцятого століття почала брати активну участь в сучасних процесах інтеграції та глобалізації.

В результаті, перебуваючи в центрі Європи поруч із державами, які активно перебудовують свої економіки, ринкові реформи в Україні помітно відстають від процесів ринкотворення у сусідніх державах. Завдяки природнім ресурсам та географічному становищу України, а також конкретній підтримці, котру надає світова громадськість кожній державі, Україна повинна знайти свій шлях повного переходу до ринкової економіки та прискорення структурних перетворень з метою посилення своєї ролі у світовій економіці. Для цього Україні належить розв'язати велику кількість принципово важливих проблем, і цим самим - перейти до економіки відкритого типу за короткий проміжок часу. Поруч з цим помилки на шляху ринкового реформування можуть призвести до того, що зовнішня конкуренція стане не сприятливим, а руйнуючим чинником української економіки.

З погляду розвитку міжнародних інтеграційних процесів в Україні розрізняють два стратегічні вектори: західний – у межах Європейського Союзу і східний – у межах СНД з країнами “третього світу”.

З урахуванням того, що Україна – одна з найбільших країн Європи, для неї особливо важливою є інтеграція саме з розвиненими країнами Європейського Союзу. При цьому пристосування сфери сільськогосподарського виробництва до вимог європейських країн є вагомим стимулом до відродження її економіки та налагодження взаємовигідного співробітництва [3].

Одним з найважливіших напрямків політики Європейського Союзу є Спільна аграрна політика (САП), що означає спільні дії країн-членів цього Союзу щодо забезпечення поставок сільськогосподарської продукції за стабільними цінами, підвищення сільськогосподарського виробництва, підтримання відповідного життєвого рівня фермерів і забезпечення оптимальних цін для споживачів харчових продуктів. Аграрна політика гарантує виробникам сільськогосподарської продукції її реалізацію за заздалегідь встановленою ціною.

На деякі сільськогосподарські товари введені прямі дотації виробникові. Для централізованого функціонування сільського господарства у країнах ЄС створений Фонд орієнтації і гарантування, фінансований з бюджету ЄС.

Основними складовими єдиної аграрної політики є:

- єдині ціни на сільськогосподарську продукцію у межах ЄС і єдиний механізм її підтримки;
- свобода торгівлі сільськогосподарською продукцією всередині ЄС, відсутність тарифних і кількісних обмежень;
- єдине фінансування сільського господарства.

Міжнародна економічна інтеграція розвивається під впливом політичних і економічних чинників, що сприяють її розвитку як незалежної від регуляторного впливу держави, так і в межах офіційно оформлених економічних союзів під офіційним цілеспрямованим впливом урядів держав, що інтегруються.

Міжнародна агропромислова інтеграція формується, як правило, в регіональному масштабі. Пов'язано це з нерівномірним виробництвом сільськогосподарської продукції різними країнами, а також економічними зв'язками між ними.

Розвиток міжнародних інтеграційних процесів передбачає послідовне правове закріплення або інституалізацію таких п'яти етапів:

- 1) зона вільної торгівлі;
- 2) митний ринок;
- 3) спільний ринок;
- 4) економічна інтеграція;
- 5) повна інтеграція.

Сьогодні лише Європейський Союз пройшов у своєму інтеграційному розвитку чотири етапи. У розвитку міжнародної економічної інтеграції з європейськими країнами Україна та українські агровиробники велику увагу повинні приділяти розбудові сільського господарства, роблячи акцент на розбудові спільної агропромислової політики країн – учасниць економічних угруповань. Реалізація спільних сільськогосподарських та агропромислових проектів сприяє інтеграції не тільки в агросфері, а й активізує процеси у багатьох паралельних їй секторах економіки.

Агропромислова політика держав-учасниць економічних угруповань повинна включати такі напрямки, як внутрішня аграрна політика, зовнішня аграрна політика, що, своєю чергою, містить дві складові: економічну

інтеграцію агропромислового комплексу країн-учасниць і зовнішню торгівлю агропромисловими товарами з третіми країнами. Основою спільної аграрної політики повинна бути модель ринкових відносин, яка здатна гнучко поєднувати механізми ринкового саморегулювання на основі конкуренції та державного впливу.

Міжнародна агропромислова інтеграція має свої переваги й недоліки. Однак основний позитивний її ефект полягає у тому, що Україна як потужна аграрна країна робить важливі кроки до світового співтовариства.

Список використаних джерел

1. Л.Родічева. Інтеграція України у світове господарство / Л.Родічева // Галицький економічний вісник. — 2011. — №2(31)- [електронний ресурс].- Режим доступу:http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gev/2011_2/ECONOMICS_AND_MANAGEMENT/001.pdf
2. Іртищева І.О., Сохнич А.Я. Інноваційний розвиток сільських територій: адаптація міжнародного досвіду в національних реаліях: Монографія. – Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2012. –172 с.
3. Попова О.Л. Нові пріоритети Спільної аграрної політики ЄС на 2014-2020 роки: стратегічні орієнтири для розвитку агросфери України / О.Л. Попова // Економіка АПК. – 2013. – № 12. – С. 89-96.

УДК 336.732

І.О. Чкан, канд. екон. наук, доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

МІСЦЕ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В ПІДТРИМЦІ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ СІЛЬГОСПВИРОБНИКІВ

Зміни в аграрному секторі економіки України які проявились в зміні форм господарювання, системи оподаткування та організації партнерських відносин вимагають пошуку альтернативних шляхів забезпечення достатнім рівнем фінансових ресурсів та адаптація до сучасних умов господарювання.

Виробничий потенціал сільськогосподарських підприємств в умовах підвищення рівня товарності аграрної продукції значно залежить від кредитного потенціалу. Якщо великі підприємства аграрного сектору, частина яких є державними, можуть розраховувати на спеціальні інвестиційні програми або пільгове банківське кредитування, то малі та середні сільськогосподарські підприємства працюють на самофінансуванні.

Кредитування малих та середніх сільгоспвиробників є одним з пріоритетних напрямків діяльності кредитних спілок.

Проблемами сьогодення цих форм є: неповнота розуміння агрокомпаніями переваг кредитування, недовіра до банківської системи, людський фактор, недостатня вмотивованість менеджерів банку, більшість власників та керівного складу малих та середніх фермерських господарств не мають економічної освіти.

Кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки. Кредитна спілка створюється на підставі рішення установчих зборів. Чисельність засновників (членів) кредитної спілки не може бути менше ніж 50 осіб, які відповідно до цього Закону можуть бути членами кредитної спілки та об'єднані хоча б за однією з таких ознак: мають спільне місце роботи чи навчання або належать до однієї професійної спілки, об'єднання професійних спілок, іншої громадської чи релігійної організації або проживають в одному селі, селищі, місті, районі, області [1].

Основні напрямки діяльності кредитних спілок в питаннях агрокредитування – організація мережі сільського кредитування, консультування та інформаційне обслуговування мешканців села, кредитування інфраструктури обслуговування сільськогосподарського виробництва, забезпечення росту агротехнологій шляхом підтримки та розвитку сільськогосподарської інфраструктури, створення умов для підвищення рівня життя і обслуговування сільського населення.

В рамках розвитку агрокредитування кредитні спілки активно співпрацюють з сільськими та районними радами, дорадчими службами, асоціаціями підприємців, сільськими кооперативами, але, звичайно, найефективніша реклама – це позитивні відгуки позичальників, які користуються послугами кредитних спілок. Умови кредитування та види сільськогосподарських кредитів кредитні спілки встановлюють розуміючи унікальні потреби та специфіку бізнесу сільгоспвиробників, які працюють у різних напрямках агробізнесу.

Крім того, в Україні за ініціативою Національної асоціації кредитних спілок України діє Проект «Кредитування сільськогосподарських виробників» (CAP), розрахований на чотири роки (2016-2020 рр.), який фінансується USAID/Україна та буде реалізований Всесвітньою радою кредитних спілок (WOCCU) під наглядом та з використанням технічної допомоги з боку Альянсу волонтерів задля економічного зростання (VEGA). Метою проекту є зміцнення сектора кредитних спілок України у напрямку покращення якості фінансових послуг та продуктів, які пропонуються фермерам та сільськогосподарським підприємствам у сільській місцевості України. Проект CAP буде підтримувати всеохоплюючий стійкий економічний розвиток, застосовуючи багатоплановий підхід до подальшого розвитку сектора кредитних спілок України. Для досягнення поставлених цілей Проект CAP, за підтримки міжнародних фахівців та волонтерів з питань кредитних спілок, буде працювати у тісній співпраці з

Національною комісією з регулювання ринків фінансових послуг та двома об'єднаннями кредитних спілок: Всеукраїнською асоціацією кредитних спілок (ВАКС) і Національною асоціацією кредитних спілок України (НАКСУ).

Цілями Проекту CAP USAID є:

1. Збільшення прозорості нормативно-правової бази.
2. Співпраця між національними асоціаціями кредитних спілок.
3. Покращення послуг для кредитних спілок.
4. Розширення сільськогосподарського фінансування.
5. Збільшення ліквідності кредитних спілок.
6. Підвищення ефективності використання Угоди про співробітництво

DCA USAID [2].

Кредитні спілки можуть стати для малих та середніх сільгоспвиробників джерелом початкового капіталу та фінансової підтримки в перехідному виробничому циклі. І перевагою кредитної спілки в цих питаннях є значно менший позиковий процент, в порівнянні з банківським, більш гнучка система погашення позичок, необов'язковість кредитного забезпечення та лояльність до позичальників. Членство в кредитній спілці може забезпечити більший доступ до кредитних ресурсів, забезпечить диверсифікацію ризиків, можливість розширення видів діяльності тощо.

Список використаних джерел

1. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14> (дата звернення 22.10.2018)
2. URL: http://www.unascu.org.ua/main/cap/CAP_Project.pdf (дата звернення 25.10.2018)

УДК 336.743

С.М. Халатур, доктор економічних наук, доцент, **А.В. Шахова**
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

КРИПТОВАЛЮТА, ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Криптовалюта (від англ. Cryptocurrency) — вид цифрової валюти, емісія та облік якої засновані на асиметричному шифруванні і застосуванні різних криптографічних методів захисту, таких як Proof-of-work або Proof-of-stake. Функціонування системи відбувається децентралізовано в розподіленій комп'ютерній мережі [1].

Розвиток світових торгових систем, глобалізація та зростаюча увага до науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт закономірно привели до появи нового інструменту, який дозволяє значно спростити процес проведення

платежів за товари та послуги, а також знизити валютні ризики великих корпорацій.

Таким інструментом стали криптовалюта - децентралізовані конвертовані цифрові валюти, засновані на математичних принципах, які захищені за допомогою криптографічних методів.

Крім цифрової природи і використання алгоритмів шифрування даних, характерними рисами криптовалюти є децентралізоване функціонування, анонімність, конвертованість і незворотність угод.

Вперше криптографія для захисту конфіденційності платежів була використана в 1990 році в системі DigiCash, творцем якої є Девід Чом. Незважаючи на те, що його компанія в 1998 році стала банкрутом, саме він став основоположником використання подібних методів захисту даних. Термін «криптовалюта» з'явився з реалізацією пірингової платіжної системи під назвою Bitcoin [1].

Вважається, що творцем даної системи є Сатоши Накамото, проте багато хто вважає, що, незважаючи на японське ім'я, він є європейцем, так як в процесі роботи він показав прекрасне знання британської економіки. Сатоши Накамото створив спеціальну програму, яка відображає на комп'ютері електронний гаманець користувача. Даний механізм стали використовувати інші, і незабаром з'явилися такі валюти як Litecoin, Dogecoin, NXT, Darkcoin, Peercoin, YaCoin, Blackcoin. Однак Bitcoin одна з найбільш популярних криптовалют в світі.

Bitcoin - перша і найбільш ліквідна грошова одиниця криптоекономіки, яка виникла в 2009 році. Bitcoin формує більше 50% загальної вартості ринку криптовалют - \$95,4 млрд станом на 16.10.17. Bitcoin найчастіше використовують як засіб платежу за товари та послуги, також як інвестиційний інструмент при спекуляціях і довгострокових інвестиціях.

Bitcoin має відмінну біржову історію. У 2010-2013 роках його курс виріс в 10 000 разів з \$0,1 до \$1000. У 2014 році він відкотився до \$200, але з 2016 року знову пішов вгору, обійшов попередній рекорд і зараз близький до \$6000 [5].

Bitcoin торгується на кожній криптовалютній біржі. Котирування Bitcoin найкраще відслідковувати на найбільших біржах - Gdax, Kraken, Bitfinex, bitFlyer і української Kuna. "При правильному менеджменті та розрахунку ризиків, на ньому можна заробляти до 30% в місяць", - відзначає незалежний криптотрейдер Кир Келевра [5].

За даними популярного сервісу Coinmarketcap, в світі налічується вже 1170 найменувань цифрових грошей або їх еквівалентів. Найпоширеніші називають Altcoin (криптовалюти - альтернативні Bitcoin)

У 2017 році багато Altcoin різко зросли в ціні. Сумарна капіталізація досягла \$80 млрд. Половина припала на найпопулярніший з них - ethereum. Принцип роботи більшості альтернативних мереж схожий на Bitcoin, але з невеликими змінами. Їх створюють під конкретний проект, наприклад, обслуговування ICO певної компанії або фонду [5].

На поточний момент не існує емісійного центру криптовалюти. Основний спосіб їх отримання - майнінг - процес видобутку електронних грошей за допомогою рішення комп'ютером певних криптографічних алгоритмів, розшифровка яких дозволяє зарахувати на електронний рахунок користувача Bitcoin [2].

Недоліком майнінгу є те, що він досить тривалий і потужності середнього комп'ютера може не вистачити для здійснення необхідної операції, також потрібні колосальні витрати електроенергії.

З кожним новим учасником платіжної системи зростає складність перерахунків, тому про включення більш потужнішого комп'ютера в процес майнінгу відразу дізнаються всі учасники.

Крім майнінгу, отримати криптовалюту можна за рахунок обміну її з іншими користувачами в якості оплати товарів та послуг, або купити за звичайну валюту, що використовується в країні.

Швидкість видобутку криптовалюти передбачена, вона збігається зі світовою швидкістю видобутку золота. Максимальна кількість обмежується двадцятьма одним мільйоном Bitcoin. Зважаючи на відсутність єдиного центру регулювання обігу криптовалюти, відсутня можливість внесення змін до закладений алгоритм розрахунків, що обумовлює відсутність інфляції.

Криптовалюта на поточний момент є більш надійною одиницею, ніж золото.

Криптовалюти працюють всередині пірингової мережі, в якій відсутній центральний сервер. Операції здійснюються за рахунок багатьох тисяч розподільних серверів, які називаються «здобувачами». Будь-яке втручання в роботу даної системи є досить важким, так як розрахунки розподілу інформації вимагають колосальних обчислювальних можливостей.

Недоліки, які обмежують світове поширення криптовалюти:

- можливість розвитку тіньової економіки за рахунок криптовалюти;
- можливість приховування частини своїх доходів, що дозволяє розвивати систему ухилення від податків;
- можливість здійснення нелегальних анонімних операцій;
- висока залежність від освітлення в ЗМІ;
- неможливість заморозки рахунків;
- трудовитрати на адаптацію.

Правовий статус Bitcoin поки також однозначно не визначено, що є слабким місцем даної системи. Наприклад, операції з Bitcoin були офіційно заборонені Народним банком Китаю, а у Франції криптовалюта була названа спекулятивним інструментом, який схильний до високої волатильності, однак єдиної правової бази для регулювання обігу Bitcoin поки не існує.

У 2015 р.в Україні головою НБУ було заявлено, що Банк України продовжить уважно стежити за ринком Bitcoin і при необхідності стане регулювати його [3]. В середині 2016 р. Мінфін України заявив про готовність прирівняти криптовалюту до іноземної валюти. У серпні того ж року в Києві відкрився перший Bitcoin-обмінник. Але незабаром, після хакерської атаки на

гонконгської біржі, заява Мінфіну про криптовалюту було відкликано, хоча технологію block-cheun планується впроваджувати, як і передбачається внесення в Державну Думу законопроекту про криптовалюту[4].

Bitcoin принциповим чином відрізняється від будь-яких платіжних систем, давно завоювали популярність в мережі Інтернет (PayPal, webmoney, інтернетбанкінг за допомогою дебетових або кредитних карт). На відміну від платіжних систем, які являють собою просто електронну версію реальних грошей, Bitcoin не пов'язаний ні з якими традиційними (банки) або з акредитованими на офіційному рівні фінансовими інститутами, він не представляє собою об'єкт централізованого регулювання, не є нічийм борговим зобов'язанням.

Отже, інноваційна природа такого способу платежу вирішує багато проблем, пов'язані з валютними ризиками і конвертацією валют, що робить її привабливою для багатьох суб'єктів економіки. На даний момент складно сказати, чи отримає подальше поширення криптовалюта - зважаючи на високі ризики розвитку злочинності за рахунок анонімності платежів, однак криптовалюта володіє великою кількістю позитивних рис, що змушує говорити про неї все частіше і частіше.

Список використаних джерел

1. Барсукова С. Неформальна економіка: Курс лекцій. - М.: ГУВШЕ, 2016. Center of Scientific Cooperation "Interactive plus" 5 Content is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 license (CC-BY 4.0)
2. Інтернет-газета VESTI.RU [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://hitech.vesti.ru/news/view/id/3771>
3. Міжнародна інформаційна група Інтерфакс [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.interfax.ru/business/448140>
4. Портал GAZETA.UA [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://gazeta.ua/news/economics>.
5. Портал Ukr.media [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ukr.media/cryptovalyta/327316>.

УДК 631.164.23

І.Є.Якушева, канд. екон. наук, доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ФОНДОВОГО ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Сучасні реалії вимагають від економічних суб'єктів використовувати всі можливості щодо фінансового забезпечення своєї господарської діяльності. Одним з напрямів вирішення питань фінансування є вихід виробників на

фондові ринки, як вітчизняні так і світові. Використання інструментів та технологій фондового ринку сприяє більш ефективному управлінню активами та значному розширенню інвестиційних можливостей підприємства.

В нашій країні вже накопичено певний досвід залучення фінансового капіталу за допомогою ринку цінних паперів і деякі агропромислові компанії є активними учасниками IPO. Це пов'язано з підвищенням привабливості аграрного бізнесу з боку інвесторів (ціни і попит на продовольство у світі стабільно зростають).

Переваги виходу на фондові ринки для компаній відомі і в наукових дослідженнях на них акцентується увага. Переваги полягають в залученні значного за обсягами капіталу на довгостроковій основі, набутті підприємством публічного статусу, збільшенні ринкової вартості бізнесу, покращенні показників фінансового стану, ліквідності, розширенні інвестиційних можливостей розвитку, покращенні іміджу, репутації та ін.[1, 2, 3]. Крім того, фондовий ринок сприяє залученню недорогих фінансових ресурсів, у тому числі і боргових (облігації), в порівнянні з традиційними банківськими кредитами. Але, також можна відмітити суттєві стримуючі фактори сек'юритизації активів – це процес довгий, складний, вимагає значних вкладень (підготовка та випуск цінних паперів), корпоративної реструктуризації підприємства і високого рівня управління та господарювання в цілому.

Вітчизняні аграрні корпорації віддають перевагу іноземним фондовим ринкам. За своїми сприятливими та зрозумілими умовами привабливими залишаються Лондонська, Віденьська, Варшавська фондові біржі (завдяки спрощеній системі лістингу, невисокої вартості розміщення, широкій базі потенційних інвесторів і, відповідно, можливості росту ліквідності)[3]. Безумовно, вихід на світовий ринок вимагає від компаній аграрного сектору випуску інвестиційно-привабливих цінних паперів, забезпечення їх дохідності та оптимальної ризикованості. Це під силу лише великим, орієнтованим на експорт, капіталізованим агропереробним компаніям. У березні 2016 року загальна капіталізація українських публічних аграрних холдингів, акції яких котируються на міжнародних фінансових біржах, становила 2,86 млрд. дол. [4]. Експерти відмічають також значний ріст індексу семі провідних українських компаній. При стабілізації макроекономічної та політичної ситуації можна очікувати зростання в майбутньому.

Перспективи подальших досліджень з питань фондового фінансування аграрного бізнесу полягають в обґрунтуванні стимулювання ефективного розвитку українського фондового ринку, як вагомого інструмента спрямування інвестицій у реальний сектор економіки. Для цього важливо створити стабільне й передбачуване правове поле відносин емітентів, інвесторів та держави, законодавчу основу для захисту інтересів всіх учасників ринку. Значущими аспектами є опрацювання проблем побудови ефективної інфраструктури ринку цінних паперів, удосконалення державного регулювання фондових бірж, раціоналізація податкового режиму.

Список використаних джерел

1. Баюра Д., Ситенко Д. IPO як ефективний інститут та передумова корпоративної реструктуризації агропромислових підприємств [Електронний ресурс] / Д.Баюра – Режим доступу: http://papers.univ.kiev.ua/1/ekonomika/articles/baiura-d-sytenko-d-ipo-as-an-effective-institution-and-a-precondition-of-corporo_24604.pdf
2. Гузенко Т.С. Геєнко М.М. Перспективи залучення довгострокових інвестицій в аграрний сектор за рахунок IPO [Електронний ресурс] / Т. Гузенко – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-11-2016/19-vipusk-11-cherven-2016-r/2189-guzenko-t-s-geenko-m-m-perspektivi-zaluchennya-dovgostrokovikh-investitsij-v-agrarnij-sektor-za-rakhunok-ipo>
3. Давиденко Н.М. Переваги залучення фінансових ресурсів аграрними корпораціями шляхом виходу на іноземні фондові біржі [Електронний ресурс] / Н. Давиденко – Режим доступу: <http://magazine.faaaf.org.ua/perevagi-zaluchennya-finansovih-resursiv-agrarnimi-korporaciyami-shlyahom-vihodu-na-inozemni-fondovi-birzhi.html>
4. Маслак Н. Маслак О. Фінансовезабезпечення сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / Н. Маслак – Режим доступу: <https://propozitsiya.com/ua/finansove-zabezpechennya-silskogospodarskih-pidpriemstv>

УДК 336.64

Ясіновська І.Ф., канд. екон. наук, доцент, **Верхоляк Т.П.**
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Вітчизняні суб'єкти підприємництва працюють в умовах макроекономічної нестабільності, що значно ускладнює їх діяльність. Часті зміни правового поля діяльності, кризові явища, тінізація національної економіки, не сформованість належних прозорих умов ведення бізнесу стали важливою причиною занепаду окремих видів економічної діяльності. Діяльність значної частини малих підприємств є низькорентабельною або збитковою. Так, у 2016 році більше чверті малих вітчизняних підприємств отримали збиток від власної діяльності. Малий бізнес особливо гостро відчуває нестачу фінансових ресурсів. В результаті нерентабельної та низькорентабельної діяльності має місце порушення ліквідності та платоспроможності малих підприємств, критично низькою є частка власного капіталу у загальній сумі фінансування їх діяльності, що в свою чергу

обумовлюють низький рівень кредитоспроможності бізнесу та, відповідно, недоступність позикового капіталу. Всі ці обставини обумовлюють актуальність та важливість напрацювання напрямків забезпечення фінансової стійкості суб'єктів малого підприємництва в умовах макроекономічної нестабільності.

Проблема забезпечення фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності складна і багатоаспектна. Її всебічне вивчення вимагає об'єднання зусиль спеціалістів з мікро– та макроекономіки, маркетингу, державного регулювання та управління економіки. Традиційно фінансову стійкість підприємства розглядають як його незалежність від зовнішніх кредиторів та інвесторів, яку, своєю чергою, пов'язують із загальним рівнем менеджменту на підприємстві та ефективністю використання його фінансових ресурсів. Проте фінансова стійкість підприємства більшою мірою формується під впливом зовнішніх чинників. До їх сукупності в першу чергу слід віднести ті, які зумовлюють пропозицію на ринку, специфіку галузі, а також випередження витрат у часі і неможливість здійснення відтворення без кредитування, сезонність і повільний оборот капіталу, ризикованість і непередбачуваність результатів виробництва тощо [4, с. 266].

Поділяємо думку Ігнатишин М.В., що одним з визначених завдань на сьогодні є забезпечення відносної фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку. Така рівновага характеризується високим рівнем фінансової стійкості і платоспроможності підприємства і забезпечується формуванням раціональної структури майна та капіталу, ефективними пропорціями в обсягах формування фінансових ресурсів за рахунок різних джерел, достатнім рівнем самофінансування інвестиційних потреб. Формування механізму управління фінансовою стійкістю дозволить керівникам використовувати його для забезпечення стабільного функціонування та прогнозування розвитку підприємства в майбутньому. Головна мета оцінки фінансової стійкості підприємства полягає в уникненні помилок при прийнятті певних фінансових рішень, що дає змогу підприємству знизити економічні та фінансові ризики [3, с. 111].

За даними Державної служби статистики України [2] у структурі джерел фінансування діяльності малих підприємств у 2016 році найбільшою була частка поточних зобов'язань та забезпечень (78%). Натомість, питома вага власного капіталу є дуже малою, що вказує на серйозні проблеми із забезпеченням їх фінансової стійкості.

Негативний вплив на діяльність суб'єктів господарювання має нестабільність законодавства, зокрема податкового, частота та значна кількість змін і доповнень до законодавчих актів. Важливою проблемою суб'єктів господарювання є забезпечення їх фінансовими ресурсами. Значний ступінь ризику підприємств у сучасних умовах зумовлює жорсткі вимоги банків до забезпеченості повернення кредитів і високу відсоткову ставку за ними, що, своєю чергою, призводить до обмеження доступу до позикового капіталу [5, с. 194].

Погоджуємося із думкою Башнянин Г.І., що покращення рівня фінансової стійкості підприємства може відбутись лише при досягненні певних цілей: усунення неплатоспроможності підприємства; зміна фінансової стратегії для прискорення економічного зростання; зниження обсягів споживання інвестиційних ресурсів підприємства у поточному періоді. Фінансова стійкість відображає такий стан фінансових ресурсів і такий ступінь їхнього використання, при якому підприємство здатне забезпечити безперебійний процес функціонування виробництва, а також затрати на його диверсифікацію й модернізацію. А сам процес забезпечення фінансової стійкості підприємства має бути спрямований на мінімізацію негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства [1, с. 101].

Таким чином, забезпечити належний рівень фінансової стійкості може підприємство, яке аналізує свою фінансову стійкість у динаміці, оцінює вплив зовнішніх та внутрішніх чинників, вчасно і адекватно реагує на їх зміну.

Список використаних джерел

1. Башнянин Г. І. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання та шляхи її покращення [Електронний ресурс] / Г. І. Башнянин, І. В. Лінтур // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – Вип. 2. – С. 98-101. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_2_18.
2. Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Ігнатишин М.В. Фінансова стійкість підприємства як гарантія забезпечення платоспроможності [Електронний ресурс] / М.В. Ігнатишин, О.В. Алтухова // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. – 2014. – Вип. 2. – С. 104-112. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2014_2_21.
4. Козак Л.В. Фінансова стійкість підприємницьких структур за видами економічної діяльності [Електронний ресурс] / Л.В. Козак // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Економіка. – 2009. – Вип. 11. – С. 266-273. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2009_11_34.
5. Ясіновська І.Ф. Оцінка фінансового стану підприємств регіону / І.Ф. Ясіновська // Регіональна економіка: Науково-практичний журнал. – Львів. – 2016. – № 1. С. 188–195.

О.О. ЯЦУХ, канд. екон. наук, доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ПОРІВНЯЛЬНІ УМОВИ ЗАЛУЧЕННЯ ДОДАТКОВИХ КОШТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ УКРАЇНИ

Необхідною складовою господарської діяльності сільськогосподарських підприємств є достатня наявність власного або залучення на ринку позикового капіталу. На сьогодні найбільш поширеними є такі форми додаткового фінансування : банківське кредитування, лізингові та форвардні операції, останнім часом набули розповсюдження запозичення коштів під аграрні розписки.

Згідно норм ст. 347 Господарського кодексу України у сфері господарювання можуть використовуватися банківській, комерційний, лізинговий, іпотечний та інші форми кредиту, які розрізняються за:

- строками користування (короткострокові - до одного року, середньострокові – до трьох років, довгострокові – понад три роки);
- способом забезпечення;
- ступенем ризику;
- методом надання;
- строками погашення;
- іншими умовами, надання або погашення [1].

Застосування різних підходів у формуванні ціни на залучений додатковий капітал господарськими та фінансовими інституціями в умовах стрімкого розвитку фінансового ринку, спонукає сільськогосподарського товаровиробника проводити детальний умов залучення та визначення вартості позикових ресурсів . Окрім відсутності забезпечення в бухгалтерському обліку аналітичних даних для здійснення аналізу та розрахунку обсягу витрат пов'язаних з залученням додаткового капіталу, відсутні також методичні рекомендації щодо порівняння умов залучення ресурсів із різних джерел та визначення кінцевих витрат споживачем таких послуг.

Нами окреслено основні методологічні підходи щодо визначення оптимальних умов залучення додаткового капіталу в господарську діяльність сільськогосподарських підприємств на основі найбільш поширених форм: банківського кредитування. форвардних та лізингових операцій. Інформаційною базою при визначенні ключових позицій таких методологічних підходів є офіційна інформація Національного банку України (відсоткова ставка, облікова ставка, вимоги та механізм банківського кредитування), Закон України «Про банки та банківську систему», Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України (визначення категорій кредит, відсоткова ставка, форвардні закупівлі), Податковий кодекс України (нормативна база оподаткування фінансових операцій та господарської діяльності), накази

Міністерства аграрної політики та продовольства та нормативно-правова база щодо фінансово-господарської діяльності ПАТ «Аграрний фонд».

Таблиця 1

Порівняльні умови отримання запозичених коштів
сільськогосподарськими підприємствами України у 2018 році

	кредит	форвард	лізинг
Вид запозичень	кошти	кошти	товар
Вид валюти	грн.	грн.	товар
Відсоток суми запозичень, від суми покриття забезпечення			
- майно нерухоме, рухоме	70	-	70
- майбутній врожай	50	70	-
Предмет застави	майно	майбутній врожай	предмет лізингу
Незалежна експертна оцінка майна	так	-	-
Коефіцієнт покриття сум запозичень*			
- майно нерухоме, рухоме	1,3-1,5	-	1,3
- майбутній врожай	2,0-2,4	1,0	-
Графік отримання запозичень			
- після оформлення угоди, %	100	65	100
- після поставки продукції, %	-	35	-
Період користування запозиченнями:			
- короткостроковими, місяців	12	10	-
- середньостроковими, місяців	36	-	60
Вид погашення заборгованості:			
- грошовими коштами	грн	-	грн
- продукцією	-	продукція	-
Графік погашення винагороди за користуванням запозиченнями	щомісячно	в кінці терміну	лізинговий платіж
Цільове використання предмету запозичень	згідно угоди	**не передбачено	використ осн. засоб
Обов'язкове оформлення:			
- нотаріально посвідченого договору застави;	так	так	не обов'язково
- укладання договору страхування	так	так	так
- укладання договору поруки з власниками підприємств	так	-	так
Можливі втрати (вигоди)	+,-. %	курс. різн.	-

*-коефіцієнт покриття суми запозичень залежить від фінансового стану позичальника згідно типу ліквідності балансу (абсолютний, нормальний, критичний, кризовий – останній не кредитується)

**згідно угоди не передбачено цільового використання, але інформаційно (довідково) інформація фіксується.

Запропоновані методологічні підходи, щодо порівняння умов залучення додаткових фінансових ресурсів за діючими схемами фінансування за допомогою форвардних, лізингових операції чи банківського кредитування,

визначають принципові відмінності механізму (умов залучення) та загальну суму витрат пов'язану з оформленням та проведенням таких операцій (табл.1) .

На формування вартості запозичених коштів прямий вплив крім кредитної ставки мають витрати які супроводжують укладання та виконання угод , зокрема так звані трансакційні витрати:

- витрати на функціонування бізнесу (організаціо-правові) ,
- витрати на залучення на супроводження коштів в господарську діяльність,
- витрати пов'язані з укладанням контрактів на продаж продукції.

На основі зазначеної методики нами було встановлено, що в сучасних умовах для оновлення матеріально-технічної бази виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції найбільш вигідні умови пропонують лізингові компанії, а щодо поповнення оборотними коштами для вирощування майбутнього врожаю найбільш сприйнятливими є умови на основі форвардних операцій. Банківський сектор в сучасних умовах пропонує більш жорсткі вимоги щодо кредитування аграрного бізнесу , зокрема значно більшу кредитну ставку та жорсткіші умови щодо заставних зобов'язань позичальника

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України, Верховна Рада України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV Електронний ресурс <http://rada.gov.ua>

УДК 631.164.23

Ю.В. Вашечко, аспірант⁷

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

На формування інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств впливає ряд специфічних факторів. Сільське господарство, як особлива галузь економіки, відрізняються підвищеним рівнем ризику недоотримання прибутку у зв'язку з впливом факторів природного, кліматичного та територіального характеру.

Кожний інвестиційний проект має конкретну спрямованість і з найбільшою ефективністю може бути реалізований у тих регіонах, де для цього є найкращі умови. Через це, важливу роль у процесі обґрунтування стратегії інвестиційної діяльності підприємства відіграє оцінка територіальних та

⁷ Науковий керівник: **О.В. Олійник**, доктор економічних наук, професор

логістичних особливостей, природно-кліматичних умов, наявності необхідної інфраструктури та потенційних центрів збуту та переробки продукції.

Що є більш інвестиційно привабливим - виробництво молока, цукрових буряків, соняшнику чи зернових? Постає зустрічне питання, в якому саме районі буде вироблятися дана продукція, в якій природно-кліматичній зоні, віддаленість чи наближеність підприємства до міста, де зосереджені переробні підприємства. Через великий обсяг логістичних витрат та через те, що швидкопсувну продукцію неможливо довести до переробних підприємств у свіжому стані, інвестиційна привабливість певних видів продукції стає нульовою. Тоді варто ставити запитання не просто про інвестиційну привабливість різних видів продукції, а про інвестиційну привабливість різних видів продукції для підприємств різних регіонів, районів чи природно-кліматичних зон.

Отже, важливим чинником формування інвестиційної привабливості сільськогосподарського підприємства є логістична привабливість та привабливість виробництва різних видів продукції в залежності від територіальних особливостей та природно-кліматичних умов.

Для пошуку шляхів підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств та досягнення високого рівня ефективності інвестицій нами було висловлена вихідна гіпотеза, яка полягала в тому, що інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств, а отже, і інвестиційна привабливість виробництва окремих видів продукції для різних територій, формується в залежності від місця розташування та природно-кліматичних умов.

У зв'язку з цим, нами було здійснено групування сільськогосподарських підприємств районів Харківської області за відстанню від районного центру до обласного по окремим видам товарної продукції. Оскільки, отримати інформацію про чисті інвестиції сільськогосподарських підприємств дуже складно, в нашому дослідженні, ми оперували величиною виробничих витрат на окремі види товарної продукції. Разом з тим, інвестиції вкладаються в нематеріальні активи, а також в приріст оборотних активів, які в кінцевому підсумку трансформуються у виробничі витрати, то певною мірою обсяг інвестицій буде характеризувати тенденція зміни виробничих витрат. По суті, виробничі витрати – це реально здійсненні підприємством інвестиції. Тож, опосередковано, ми можемо вести мову про напрями інвестицій по тенденції зміни виробничих витрат на виробництво окремих видів продукції. Отже, базою для наших розрахунків виступила величина виробничих витрат по окремим видам товарної продукції по сільськогосподарським підприємствам Харківської області за 2010 -2016 рр.

Здійснивши кореляційно-регресійний аналіз залежності виробничих витрат на виробництво зернових на 1 га посівів від відстані районного центру до обласного ми отримали наступні значення. Найбільш швидкими темпами зростали виробничі витрати по зерновим у підприємствах першої групи (табл.1). Рівняння регресії показує, що у підприємствах, розташованих до 60 км

від обласного центру, виробничі витрати зростали на 1136,1 грн/га, у другій групі – на 1074,1 грн/га, в третій – на 1068,3 грн/га. Не велика, але все ж таки є перевага для вирощування зернових поблизу обласного центру. Знову ж таки, повертаючись до складової витрат на логістику, підприємства першої групи мають змогу заощаджувати на витратах на доставку засобів виробництва, які здебільшого постачаються з обласного центру, і тим самим, на заощадженні кошти, нарощувати виробництво.

Таблиця 1

Тенденція зміни виробничих витрат на виробництво зернових (без кукурудзи) в розрахунку на 1 га посівної площі в групах сільськогосподарських підприємств районів Харківської області з різною віддаленістю від обласного центру у 2010 – 2016 рр.

Групи районів за відстанню від районного центру до обласного, км	Кількість районів у групі	Рівняння регресії	Коефіцієнт кореляції
до 60,0	8	$y = 1136,1x + 376,02$	0,8987
61-120	10	$y = 1074,1x + 368,28$	0,8976
понад 121	9	$y = 1068,3x + 327,77$	0,8733
В середньому по Харківській області	27	$y = 1078,4x + 399,34$	0,8888

Джерело: розраховано автором на основі статистичної звітності

Соняшник є основною олійною культурою регіону і приносить значний прибуток. За досліджуваний період виробництво та реалізація продукції соняшнику мали тенденцію до постійного зростання. Тенденція зростання виробничих витрат на вирощування соняшнику по території області найбільш також у підприємствах районів першої групи і становить 1472,4 грн/га. Найменшу величину мають райони третьої групи – 1363,4 грн/га. Отже, найбільш інвестиційно привабливим регіоном для вирощування соняшнику є райони першої групи.

Інвестиційно привабливими районами для вирощування цукрових буряків стали підприємства другої групи. Темпи зростання виробничих витрат, в якій склали 3897,4 грн/га. А в першій та третій групах – 1974,1 та 3242,6 грн/га відповідно.

Це, в першу чергу, пояснюється тим, що на даній території розташовані найбільші цукрові заводи Харківської області, які є центром заготівлі та переробки цукрових буряків. Тому, зважаючи на логістичну складову, виробники намагаються розташовувати вирощування цукрового буряку поблизу центру збуту. Найбільші цукрові заводи розташовані у Вовчанському, Коломацькому, Краснокутському та Балаклійському районах Харківської області, які належать до другої групи районів за відстанню до обласного центру.

Молоко є швидкопсувною продукцією, яка потребує щоденної поставки до центру переробки. З цього виходить висновок, що інвестиційно привабливим є будівництво молочних ферм поблизу переробних заводів. Оскільки, важливим чинником інвестиційної привабливості та ефективності інвестицій, є логістична привабливість - можливість доставки продукції до зони збуту, за інших однакових умов, з мінімальними витрати на транспортування.

Найбільш швидкими темпами зростали виробничі витрати по виробництву молока у районах третьої групи – 3278,4 грн/гол. Виробничі витрати на виробництво молока першої групи мали тенденцію до зростання на 2518,9 грн/гол, а другої – на 2768,9 грн/гол. Це в значній мірі обумовлено тим, що в третю групу з відстанню від районного до обласного центру понад 121 км, входить Дворічанський район, в якому знаходиться потужне сільськогосподарське підприємство ПСП «Родіна», яке спеціалізується на молочному скотарстві. А також, Ізюмський район, де зосереджено великомасштабне виробництво молока в ТОВ «СК Восток». Інвестиційна привабливість виробництва молока в даних районах обумовлюється тим, що поряд знаходиться ПрАТ «Куп'янський молочноконсервний комбінат» - крупний центр збуту та переробки молока (виробнича потужність підприємства з переробки молока складає до 600 тонн молока на добу.) Дані розрахунки ще раз підтверджують те, що на формування інвестиційної привабливості виробництва окремих видів продукції впливає логістично-збутова складова.

Отже, важливим чинником формування інвестиційної привабливості сільськогосподарського підприємства є логістична привабливість та привабливість виробництва різних видів продукції в залежності від територіальних особливостей та природно-кліматичних умов.

УДК 336.14:352

В.Є. Дем'яненко, здобувач

Національний університет біоресурсів та природокористування України

БЮДЖЕТНИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА ФІНАНСІВ

Сучасна реформат адміністративного устрою та децентралізація фінансів зумовлює формування самодостатньої базової ланки влади бюджетної системи України як основи сталого розвитку агросфери – функціонального соціально-економічного комплексу сільської території країни, персоніфікованої локальними об'єднаними територіальними громадами (ОТГ). Практично це означає реальний перехід до послідовно-ринкової системи соціального устрою суспільства як це передбачено умовами асоціації України з ЄС.

Загальновідомо, що тривале збереження на базовому (низовому) рівні влади і фінансової системи у сільській місцевості попередніх форм управління – практично безвладних сільрад та повністю залежних від центру їхніх бюджетів в умовах перманентної кризи національної економіки призводили до занепаду сільської місцевості як у економічному, так і соціальному відношенні. Так, за період від набуття Україною державного суверенітету чисельність сільського населення в Україні зменшилась на 3,7 млн. осіб, рівнозначно загальній чисельності населення Грузії або загального населення Латвії, Литви та Естонії разом взятих. Кількість же сіл за цей період зменшилась на 348 одиниць. Водночас кількість сільрад за цей період зросла на 1067 одиниць, майже до 12 тисяч територіальних громад. При цьому у понад 6 тис. громад чисельність жителів становила майже 3 тис. осіб, з них у 4809 громадах – менше 1 тис. осіб, а у 129 громадах – менше 500 осіб. У більшості сільських громад не було утворено виконавчі органи відповідних сільрад, були відсутні бюджетні установи та комунальні заклади. У половині існуючих сільрад ротаційність бюджетів становила понад 70%, а решта утримувались за рахунок державного бюджету, що стримувало бюджетне фінансування соціально-економічного розвитку суспільства. Понад 90% територіальних громад в Україні на час утворення ОТГ були ні кадрово, ні інфраструктурно, ні фінансово неспроможні виконувати наданих їм повноважень.

Нині в Україні уже функціонують 863 ОТГ: з них було утворено у 2015 р. – 159, у 2016 – 207, у 2017 р. – 366 і на початок липня 2018 р. – 131. Разом з цим у 128 районах України ще не утворено ні одної ОТГ, а ще у 209 районах вони охоплюють менше половини території. Стимування утворення ОТГ у зазначених районах зумовлено тим, що вони утворюються виключно на договірній основі, а місцеві можновладці боячись втратити владу блокують процес утворення ОТГ.

Рушійним фактором прискорення завершення децентралізації влади і фінансів у сільській місцевості є бюджетний механізм, спрямований на забезпечення фінансової спроможності ОТГ. З цією метою для ОТГ розширено⁸ податкову базу, яка включає 60% податків на доходи фізичних осіб; 25% екологічного податку; 5% акцизного податку; 10% єдиного податку; 100% податку на прибуток підприємств та установ комунальної власності; 100% на майно (нерухомість, земля, транспорт). Крім того істотно розширено фінансові джерела доходів ОТГ від зборів та інших платежів, зокрема: державне мито ; надходження від орендної плати за комунальне майно; рентні платежі за користування надрами місцевого значення, використання води та водних об'єктів і лісових ресурсів; 55% від продажу землі несільськогосподарського призначення; 75% затрат від сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва; туристичний збір; банківські депозити та тимчасове розміщення бюджетних коштів; за надання адміністративних послуг тощо, загалом із 30 видів джерел.

Зазначені заходи розширення доходної бази бюджетів ОТГ внаслідок проведення адміністративно-фінансової децентралізації сприяли істотному зростанню доходів місцевих бюджетів України. Якщо у 2014 р. (до початку процесу децентралізації) вони становили 68,6 млрд. грн., то у 2015 р. – 98,2, у 2016 р. – 146,6, у 2017 р. – 192,0 млн. грн., тобто збільшились у 2,8 разів. Внаслідок цього сукупна частина місцевих бюджетів (включаючи трансферти) у зведеному бюджеті України зростає від 45,6% в 2015 р. до 51% в 2017 р. Зазначене засвідчує підвищення соціальної функції місцевих фінансів в Україні.

Станом на середину 2018 р. в Україні близько 5,6 млн. громадян (більш ніж 18% загального населення) проживають в ОТГ. Об'єднані громади одержали крім додаткових доходів також і розширені компетенції в сферах землеустрою, реєстраційних процедур, архітектурно-будівельного контролю, реалізації крупних інфраструктурних проектів, виступають заінтересованою стороною в успішному реформуванні систем освіти та охорони здоров'я тощо.

Зокрема, у червні 2012 р. 5855 шкіл, або 38% від їх загальної кількості в Україні уже управлялись органами місцевого самоврядування у ОТГ та містах обласного значення. З них 530 шкіл отримали статус «опорних», в тому числі у сільських ОТГ цей статус отримали 224 школи, що близько третини їх загальної кількості, що сприяє зменшенню якісного розриву середньої освіти сільських випускників від міських.

У сфері охорони здоров'я піднесення якості медичних послуг передбачається шляхом утворення в сільській місцевості госпітальних округів, які будуть обслуговувати населення декількох ОТГ.

Головним же завданням ОТГ у сільській місцевості є забезпечення високої продуктивності сільськогосподарського виробництва, що очікується здійснити на основі його реальної фермеризації, переробки сільськогосподарської сировини, організації кооперативів.

Слід звернути увагу на те, що термін «громада як адміністративно-територіальна одиниця» та «громада як сукупність громадян, що проживають в межах певної території» не є синонімами. Рушійним чинником тут виступає людина, територіальна спільнота яких генерується спільністю їх інтересів, їхньої життєдіяльності, мотивується ефективністю використання територіального ресурсу в ареалі взаємної природи, виробництва і людини. ОТГ посилює процес самоорганізації місцевого соціуму як якісну і водночас структурну зміну об'єктивної реальності буття.

Уже перші роки становлення інституту ОТГ свідчать про історичні зміни у агросфері країни: ОТГ виступає практичним суб'єктом соціально-економічних відносин, що існує на правових засадах Уставу, має законодавчу (територіальна рада депутатів) і виконавчу владу (адміністрацію). Виконавчий орган включає: голову ОТГ, 2-3 заступників голови, 3 секретаря та ряду функціональних відділів, управлінь і служб: фінансів; комунальної власності; юридичних питань; економічного розвитку, торгівлі та інвестицій; освіти, молоді та спорту; охорони здоров'я тощо, загалом 15 різних служб. Тобто ОТГ

практично набувають статусу, аналогічного інституту в країнах ЄС – муніципалітетів.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України: <http://www.minregion.gov.ua>

2. Формування об'єднаних територіальних громад: стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/terutov.-gromad-86.ead.pdf>.

УДК 338.45:005.95:005.336.1

Зіновська С.І., аспірант кафедри управління
фінансово-економічною безпекою і проектами*
Запорізький національний університет,

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

На промислових підприємствах за умов зміни впливу зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування особлива увага спрямована на формування, використання трудових ресурсів, оскільки розвиток людських ресурсів, налагодження управління ними гарантуватиме економічний розвиток та процвітання підприємств, його структурних підрозділів. Керівництво підприємства має розуміти, що доцільно розвивати трудові ресурси, підвищувати рівень кваліфікації і лише за таких умов можливе ефективне функціонування. Економічний розвиток підприємства неможливий без ефективного використання, формування, розвитку персоналу. Також, основним показником ефективності використання персоналу є рівень продуктивності праці, який залежить від впливу факторів, чинників та умов, в яких відбувається робота працівників. Тому, доцільним є дослідження чинників впливу на ефективність використання, управління персоналом, тобто продуктивність праці.

На переважній більшості промислових підприємств не аналізуються фактори, чинники впливу на трудовий потенціал, результати діяльності персоналу, особливості його використання, що відображається на продуктивності праці, стабільності функціонування. Управління та використання персоналу перебуває під впливом чинників зовнішнього та внутрішнього характеру. Зовнішні чинники неможливо контролювати та до них відносять: нормативно-правове забезпечення процесу регулювання діяльності працівників; соціальне-економічне становище в країні; нестабільність політичної обстановки; розмір мінімальної заробітної плати. Серед внутрішніх

* Науковий керівник: **Д.В. Крилов**, доктор економічних наук, професор

чинників слід навести: умови праці на підприємстві; соціальна захищеність працівників; наявність мотиваційних заходів; режим роботи; вимоги до результатів роботи працівників. При цьому, важливо не лише аналізувати фактори впливу на використання, формування персоналу, але й розробляти заходи покращення їх діяльності, розвитку, досягнення максимальних результатів, що вплине на конкурентоспроможність промислових підприємств.

Махначова Н.М., Семенюк І.Ю. розглянули чинники впливу на продуктивність праці: процес організації праці; науково-технічний розвиток; організація виробничого процесу; управління персоналом; форма власності підприємства [2, с. 304-307]. Серед зовнішніх чинників впливу на продуктивність праці було сформовано: галузеві, тобто попит на продукцію, динаміка доходів населення, спеціалізація; економічні, тобто політика органів державної влади, добробут та кваліфікація населення, науково-технічний прогрес, інфляція. До внутрішніх чинників включено: соціальні, тобто створення необхідних умов для відпочинку, оздоровлення, праці; економічні, тобто покращення оплати праці, системи стимулювання праці, скорочення чисельності апарату управління, планування та контроль роботи персоналу; технологічні, тобто покращення технологічного процесу на виробництві, системи обслуговування покупців; технічні, тобто впровадження сучасного обладнання, автоматизація, механізація, заміна застарілого обладнання; організаційні (регулювання системи управління діяльністю, розширення асортименту, покращення процесу постачання продукції, організація праці робітників). Авторами було запропоновано такі основні фактори впливу на продуктивність праці: соціально-психологічні (злагодженість роботи в колективі, соціальна атмосфера, задоволення інтересів працівників); економічно-правові (задоволення матеріальних потреб персоналу, діючі положення, що регулюють діяльність працівників); організаційно-економічні (зміна організації праці, процесу виробництва продукції, зв'язки з підприємствами за кордоном, покращення матеріально-технічного постачання, ремонтного обслуговування); матеріально-технічні (зміна технології виробництва, механізація); стимулюючі (застосування стимулів, мотивація праці, зростання оплати праці).

Інший автор Навольська Н.В. проаналізував чинники впливу на формування та використання трудового потенціалу, серед яких: зміна продуктивності праці, вплив зміни середньорічного виробітку продукції, зміна чисельності робітників, зміна розміру заробітної плати, фонд оплати праці, стимулювання праці персоналу [3, с. 427-430]. До факторів формування трудового потенціалу віднесено: кількісні фактори (рівень безробіття населення, загальна чисельність працівників, обсяг робочого часу, рівень народжуваності); якісні фактори (міграція населення, кваліфікація, морально-культурний рівень, професійний рівень) [5]. В роботі Дулуб Л.М. було сформовано наступні фактори впливу на розвиток трудового потенціалу: кліматичні; фінансові; виробничі; екологічні; ринкові; соціальні; демографічні; державні; міжнародні; освітні; культурні [1].

Також, авторами було наведено ряд факторів впливу на трудовий потенціал: демографічна підсистема (вік, сімейний стан); соціально-культурна підсистема (тривалість життя, соціальний склад, професійний рівень, міграція, стан здоров'я); професійна підсистема (зайнятість населення, рівень кваліфікації, професійна структура) [4].

До чинників впливу на ефективність використання персоналу доцільно віднести: зниження заробітної плати; неефективна система мотивації праці; плинність кадрів; недостатній рівень кваліфікації працівників; нестача ресурсів для навчання персоналу; відсутність ефективного системи використання та управління персоналом; правові; соціальні; екологічні; демографічні; рівень державного регулювання. Доцільно відзначити, що промислові підприємства не можуть регулювати вплив зовнішніх чинників, але змінюють дію внутрішніх чинників на використання персоналу, продуктивність праці, що дає змогу ефективніше організувати роботу працівників, прийняти обґрунтовані управлінські рішення, прогнозувати і планувати результати діяльності. Крім того, проблема ефективного використання трудових ресурсів є нагальною та її можливо розв'язати шляхом дослідження впливу факторів, чинників. Також, вагомим чинником впливу на ефективність використання персоналу є мотивація, яка сприяє розвитку персоналу, залученню висококваліфікованих працівників, злагожденості їх роботи.

Отже, за сучасних умов розвитку ринкового середовища ефективність використання персоналу підприємств залежить від врахування впливу економічних, організаційних, соціальних факторів, вище означених чинників, наявності системи управління та матиме позитивний вплив на результати праці, співробітництво, виконання завдань, виробничу діяльність, економічну ефективність і дозволить адаптувати роботу робітників до нових умов діяльності, впливу факторів, покращити становище підприємства.

Список використаних джерел

1. Дулуб Л.М. Фактори формування та розвитку трудового потенціалу / Л.М. Дулуб // Коммунальное хозяйство города: научно-технический сборник. – 2005. – № 61. – С. 273–277.

2. Махначова Н.М., Семенюк І.Ю. Чинники та фактори впливу на ефективність використання трудових ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / Н.М. Махначова, І.Ю. Семенюк // Економіка та суспільство. – 2017. – Вип. 8. – С. 303-308. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua/journal-8/15-stati-8/714-makhnachova-n-m-semenyuk-i-yu>.

3. Навольська Н.В. Чинники впливу на формування і використання трудового потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / Н.В. Навольська // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 7. – С. 426-431. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-7-2015/15-vipusk-7-veresen-2015-r/1254-navolska-n-v-chinniki-vplivu-na-formuvannya-i-vikoristannya-trudovogo-potentsialu-pidpriemstva>.

4. Осовська Г.В. Управління трудовими ресурсами: навч. посіб. / Г.В. Осовська, О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2003. – 224 с.

5. Череп А.В. Основи формування трудового потенціалу в державі, регіоні, на підприємстві [Електронний ресурс] / А.В. Череп, Я.О. Зубрицька // Вісник Запорізького національного університету. Серія «Економічні науки». – 2011. – № 1(9). – С. 245–254. – Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/cms/index.php?action=category/browse&site_id=5&lang=ukr&category_id=1081.

УДК 368.5

С. В. Калацкая, старший преподаватель

УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»

ВИДЫ ОБЯЗАТЕЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Страхование в сельском хозяйстве, как способ защиты от рисков случайного характера, требующих значительных средств, имеет свои особенности. Аграрная отрасль наиболее подверженная воздействию сил природы, поэтому по сравнению с другими отраслями сельское хозяйство в большей степени нуждается в защите, осуществляемой путем страхования. Страхование имущественных интересов производителей сельскохозяйственной продукции имеет большое значение в обеспечении производственной стабильности и финансовой устойчивости аграрной отрасли.

Страхование является обязательным, если это предусмотрено законодательными актами Республики Беларусь, в остальных случаях – является добровольным.

По данным Министерства финансов Республики Беларусь взносы страховых организаций республики по обязательным видам составили 464,5 млн. руб. за 2017 год. Удельный вес обязательных видов страхования в общей сумме взносов составляет 43,4 % (за 2016 год – 45,1 %), из них личное страхование – 37,8 % от суммы взносов по обязательным видам страхования, имущественное – 8,8 %, страхование ответственности – 53,4 %.

За 2017 на долю обязательных видов страхования приходится 46,9 % выплат страхового возмещения и страхового обеспечения в целом по республике.

В настоящее время в аграрной отрасли Белоруссии осуществляются следующие виды обязательного страхования: от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний; гражданской ответственности владельцев автотранспортных средств; с государственной поддержкой урожая сельскохозяйственных культур, скота и птицы.

Обязательное страхование от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний – это самый распространенный из всех видов

страхования, так как охватывает практически каждого работающего. В роли страховщика выступает только БРУСП «Белгосстрах», страхователи – организации, их обособленные подразделения. С 2010 года введена система тарификации, базирующаяся на едином для всех страхователей страховом тарифе в размере 0,6 % (для бюджетных организаций – 0,1 %). При определении размера страховых взносов в расчет принимаются поправочные коэффициенты (от 0,8 до 1,2), зависящие от количества несчастных случаев у данного страхователя и надбавки или скидки в зависимости от степени профессионального риска данного вида деятельности. Таким образом, для конкретной сельскохозяйственной организации определяется страховой тариф с учетом скидок и надбавок на каждый год. Сумма страховых взносов исчисляется исходя из определенного страхового тарифа и общей суммы всех видов выплат (дохода, вознаграждений), на которые в соответствии с законодательством начисляются страховые взносы.

Объектом обязательного страхования является гражданская ответственность владельцев транспортных средств за вред, причиненный жизни или здоровью физических лиц, их имуществу либо имуществу юридических лиц в результате дорожно-транспортных происшествий. Заключаются следующие виды договоров обязательного страхования гражданской ответственности владельцев транспортных средств: договор внутреннего страхования, договор пограничного страхования и договор страхования «Зеленая карта». В Беларуси заключаются комплексные договоры внутреннего страхования. В рамках комплексного страхования владелец машины при желании может в рамках одного договора застраховать и ответственность, и свое транспортное средство. По такому договору страхования в случае дорожно-транспортного происшествия виновник ДТП сможет получить страховое возмещение за свой поврежденный автомобиль.

Размер страхового взноса по договору внутреннего страхования (договору комплексного внутреннего страхования) устанавливается дифференцированно в зависимости от типа транспортного средства, его технических характеристик, сроков страхования и корректируется с учетом местонахождения (местожительства) владельца транспортного средства, аварийности использования транспортного средства.

Лимиты ответственности по обязательному страхованию гражданской ответственности владельцев транспортных средств за вред, причиненный в результате ДТП: жизни или здоровью потерпевшего, – 10 000 евро, из них не более 4 000 евро – на возмещение расходов, связанных с погребением потерпевшего, лицам, понесшим эти расходы; имуществу потерпевших, – 10 000 евро; транспортному средству резидента, заключившего комплексный договор внутреннего страхования, – 10 000 евро.

Из-за недостатка денежных средств отдельные сельхозпроизводители страхуются ответственность лишь по тем машинам, которые выезжают за пределы организации.

Сельскохозяйственное производство имеет свои особенности, заключающиеся в том, что здесь экономический процесс воспроизводства переплетается с естественным. В связи с этим оно находится в большой зависимости от метеорологических, почвенных и других природных условий. Вопрос обеспечения доступности страхования для широкого круга хозяйств является актуальным. В настоящее время данный вопрос решается путем организации системы страхования с государственной поддержкой.

В Республике Беларусь обязательное страхование с государственной поддержкой урожая сельскохозяйственных культур, скота и птицы введено с 2008 года. Страхователями по обязательному страхованию сельхозпродукции являются юридические лица и их обособленные подразделения, основной вид деятельности которых – выращивание сельскохозяйственных культур, скота и птицы. Перечень сельскохозяйственных культур, скота и птицы, подлежащих обязательному страхованию, ежегодно утверждается и в настоящее время включает только две культуры: озимый рапс и лен-долгунец; а так же племенное маточное поголовье крупного рогатого скота и свиней; родительское и прародительское стада кур в племенных хозяйствах.

С 2014 года страховая сумма по договору обязательного страхования сельхозпродукции устанавливается в размере 75 % страховой стоимости урожая культур и 100 % страховой стоимости скота и птицы.

Страховые тарифы по обязательному страхованию сельскохозяйственной продукции дифференцированы по областям республики и видам культур и животных, ежегодно утверждаются.

При заключении договора обязательного страхования сельскохозяйственной продукции 5 % рассчитанного страхового взноса уплачивает страхователь (сельхозпроизводитель) и 95 % – за счет средств республиканского бюджета, предусмотренных на развитие сельскохозяйственного производства.

Процент возмещения ущерба на протяжении обязательного страхования изменялся. Так, при ведении обязательного страхования в 2008 году возмещалось 50 % ущерба, в 2009 – 70 %, в 2010 и 2011 годах ущерб возмещался полностью. С 2012 года по 2016 год возмещалось 50 % ущерба и затрат на пересев при гибели сельскохозяйственных культур и 100 % ущерба при гибели (падеже), вынужденном убое (уничтожении) скота и птицы. В 2017 году возмещалось 50 процентов ущерба и затрат на пересев при гибели озимых сельскохозяйственных культур сева 2016 года (озимые пшеница, тритикале, рапс) под урожай 2017 года и 17 процентов ущерба и затрат на пересев при гибели сельскохозяйственных культур сева 2017 года (лен-долгунец). На 2018 год возмещение ущерба и затрат на пересев при гибели сельскохозяйственных культур установлено на уровне 17 процентов.

Государственная поддержка программ сельскохозяйственного страхования, согласно правилам Всемирной торговой организации, освобождена от обязательств по сокращению, что представляет особый интерес для Республики Беларусь в связи с планом по присоединению к данной

організації. Следователно, ишеетса возмозжност оазыватса государственнуо поддержку отечественным проиэвдителям сельскохозяйственной проэдукии через механизм страхования. Построение эффеэтивной системы страхования сельскохозяйственных рисков с государственной поддержкой должно способствовать преодолению кризисных явлений в сельском хозяйстве, повысить инвестиционную привлекательность отрасли, сделать национальное агропромышленное проиэвдство конкурентоспособным в условиях нарастающей глобалізації мировой ээкономіки.

УДК 005.93:005.57:33.057.7

О.М. Лозиченко, аспірант кафедри управліня фінансово-економічною безпекою і проєктами*, Запорізький національний університет

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВИ ЗМІННОСТІ РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

В умовах загострення конкурентної боротьби, нестабільності економічної, політичної ситуації, змінності внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування існує потреба у підвищенні ефективності діяльності промислових підприємств. Проте, відновлення ефективності функціонування є можливим за умови покращення управліня діяльністю, що дозволяє приймати та реалізовувати раціональні управлінські рішення за умови достатнього рівня інформаційного забезпечення. Саме розробка заходів, способів щодо покращення діяльності підприємства базується на обробці значного масиву даних як внутрішньої, так і зовнішньої інформації, що сприятиме прийняттю компетентних управлінських рішень. В цілому, обробляються звітні дані підприємства для прийняття певних рішень, але більшість з них знаходиться в закритому доступі, а також зовнішня інформація потребує перевірки на достовірність. Отже, дослідження проблем інформаційного забезпечення в управлінні діяльністю промислових підприємств вимагає поглибленого опрацювання.

Інформація поділяється на зовнішню та внутрішню. Внутрішня інформація формується, обробляється на підприємстві за результатами господарської діяльності та керівництво регулює доступ до даної інформації, що є комерційною таємницею. Зовнішня інформація є необхідною для визначення напрямів діяльності, дослідження конкурентів, позицій на ринках збуту проэдукиї, планування подальшого розвитку. Серед основних джерел інформації слід визначити: фінансова звітність підприємства; нормативно-

* Науковий керівник: **Д.В. Крилов**, доктор економічних наук, професор

правова база; офіційні публікації органів державної влади. Тому, на підприємствах існує потреба в обробці, аналізі, зберіганні, відборі інформаційних даних з метою покращення управління діяльністю.

У своєму дослідженні Пчелинська Г.В. [2, с. 686-689] проаналізувала проблеми забезпечення, використання інформації про витрати на підприємствах, серед яких: поширення недостовірної інформації через засоби масової інформації; різносторонність інформаційних даних, що надаються органами державної та місцевої влади; обмеженість доступу до інформаційних даних на підприємстві; неоприлюднення конфіденційної інформації; витрачання часу на отримання інформації щодо фінансової звітності; наявність неякісної інформації; ризик використання недостовірної інформації; безкоштовне використання публічної інформації, але за визначених умов. Передумовою вирішення даних проблем є можливість отримання необхідної інформації, скорочення часу на пошук даних, перевірка достовірності інформації та контроль з боку держави за зовнішньою інформацією.

Далі Старенька О.М. [3, с. 39-43] запропонувала покращити використання інформації на підприємстві наступним чином: покращити рух інформаційних даних, що сприятиме отриманню економічного ефекту за результатами діяльності; раціоналізувати систему документообігу, що дозволить покращити роботу; зміна організаційної структури управління з метою раціонального використання інформації на робочих місцях. Серед проблем використання інформації визначено: наявність незакінчених робіт внаслідок обмеженості доступу до інформації; відсутність моніторингу за використанням інформації; не повне інформаційне відображення, тобто досить важко знайти, виявити потрібні документи; доцільність створення спеціальних підрозділів для роботи з даними; неефективність контролю за використанням інформації. Доцільним є покращення інформаційного забезпечення підприємства, що дозволить забезпечити роботу підрозділів потрібною інформацією, обробити зовнішню та внутрішню інформацію, розвинути інформаційну систему та сприятиме виконанню існуючих завдань, упорядкуванню діяльності підприємства.

Щодо роботи Крамаренко В.І. [1, с. 29-30], то було розглянуто роль інформаційного забезпечення в управлінні підприємством, сформовано проблеми та шляхи покращення ефективності використання інформації. Основною метою інформаційного забезпечення є забезпечення поширення, передачі інформації для керівництва з метою прийняття управлінських рішень. В роботі було розглянуто інформаційну систему управління, що є сукупністю методів, технічних засобів для обробки, перетворення інформації користувачам, а також своєчасного інформування керівництва. Серед проблем використання інформації визначено: погіршення якості використання та перетворення інформації; поширення неактуальної інформації; низький рівень достовірності даних; несвоєчасне подання інформації керівникам; погіршення збору, обробки, передачі даних.

За результатами проведено аналізу варто наголосити, що неефективний аналіз інформації, відсутність інформаційних даних, наявність неякісних даних

призведуть до прийняття неефективних рішень в управлінні діяльністю підприємства. На більшості промислових підприємствах відсутнє інформаційне забезпечення управлінської діяльності та існують численні проблеми щодо використання інформації, а саме: відсутність достатнього обсягу інформаційних даних; обмежений доступ до зовнішньої інформації; ризик поширення недостовірних даних; повільний процес обробки та передачі інформації; погіршення якості інформації та її поширення серед визначених груп працівників; відсутність служби або підрозділу, який би контролював процес обробки, поширення, використання інформації; неефективне програмне та технічне забезпечення. Вирішення проблем інформаційного забезпечення в управлінні діяльністю промислових підприємств можливо за умови: покращення якості обробки інформації як зовнішньої, так і внутрішньої; прискорення процесу поширення інформації серед керівництва; забезпечення доступності до інформації працівників; надання інформації підрозділам у встановлені терміни; зниження ризику поширення недостовірної інформації; впровадження служби по роботі з інформацією, яка відповідатиме за прозорість, достовірність, доступність до інформації, швидкість пошуку та обробки даних, здійснення контролю за показниками діяльності, вирішенням завдань підприємства. Таким чином, вирішення проблем щодо використання інформаційного забезпечення в управлінні діяльністю промислових підприємств сприятиме поширенню достовірної інформації, прийняттю виважених рішень, покращенню процесу управління діяльністю, розв'язанню існуючих проблем, налагодженню економічного стану, показників фінансової діяльності, підвищенню ефективності роботи.

Список використаних джерел

1. Крамаренко В.І. Інформаційне забезпечення системи управління підприємств хлібопекарської промисловості [Електронний ресурс] / В.І. Крамаренко // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 244. – С. 29-31. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/90991>.

2. Пчелинська Г.В. Сучасні проблеми зовнішнього інформаційного забезпечення аналізу витрат підприємств [Електронний ресурс] / Г.В. Пчелинська // Економіка та суспільство. – 2017. – Вип. 13. – С. 685-690. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua/journal-13/20-stati-13/1567-pchelinska-g-v>.

3. Старенька О.М. Інформаційне забезпечення системи оперативного управління промислових підприємств [Електронний ресурс] / О.М. Старенька // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Економічні науки. – 2013. – №3(59). – С. 38-45. – Режим доступу: <http://journals.urau.ua/visdonnuetec/article/view/20595>.

В.С. Міщенко, кандидат економічних наук, старший викладач
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сільськогосподарське підприємництво потребує значної підтримки процесів відтворення ресурсного потенціалу. Серед найбільш важливих факторів економічного зростання основне місце належить стану ресурсів підприємств, зокрема, основних засобів. З більшості джерел їх відтворення важливим є кредитне забезпечення. Об'єктивна необхідність застосування кредиту для відтворення основних засобів зумовлена специфікою відтворювального процесу в галузі, що має сезонний характер. На даний час, за умов низьких рівнів прибутковості сільськогосподарських підприємств та інвестиційної привабливості аграрного сектора, кредитне забезпечення відтворення основних засобів є вагомим джерелом формування ресурсної основи сільськогосподарського виробництва.

Проблемні аспекти кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств збільшуються тією обставиною, що в переважна більшість з них характеризується низьким рівнем ліквідності, значним підвищенням амортизаційного строку над нормативами та високим рівнем зношеності основних засобів і, поряд з цим, відсутністю необхідних дефіцитом власних коштів з метою фінансування відтворювальних процесів.

Специфіка кредиту та кредитного забезпечення досліджується, як правило, із застосуванням комплексного підходу до вивчення їхньої суті, на основі діалектичного методу пізнання. Це передбачає використання різноманітних аспектів аналізу сутності досліджуваного об'єкта і дає змогу виділити рівні вивчення сутності об'єкта дослідження. Такими аспектами нами визначено економічну сутність і зміст кредиту, кредитного забезпечення, особливості кредитного забезпечення відтворення основних засобів сільськогосподарського призначення, що розкриває структура розділу. Зміни у вітчизняній економіці виявили ряд актуальних проблем, які мають важливе значення для стійкого функціонування і розвитку аграрного сектора економіки.

Кредитне забезпечення як економічна категорія однозначно визначається як характеристика умов одержання кредиту суб'єктами підприємницької діяльності. Це загальні умови та заходи визначають взаємовідносини між кредитором і позичальником, незалежно від галузевих особливостей, а специфічні – враховують особливості галузі та позичальників. Стосовно сільськогосподарського виробництва ця категорія характеризує систему заходів держави, спрямованих на задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників в кредитних ресурсах у визначений період. Безпосередньо банківське кредитне забезпечення інвестиційних проектів пов'язане з

«реальними, матеріальними, прямими, довгостроковими інвестиціями у різній відтворювальній формі».

При дослідженні теоретичних основ процесу відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств встановлено, що він формується під впливом сукупності чинників, серед яких: відносини власності, специфіка галузі, особливості основних засобів біологічного походження, циклічність відтворення, використання окремих засобів тільки кілька днів на рік (сезон збору урожаю).

Щодо сучасного стану кредитування сільського господарства, то слід відзначити те, що заходи, які було вжито, стимулювали надходження аграрним товаровиробникам. Зростання обсягів державної фінансової підтримки дозволило значно збільшити обсяги залучених на пільгових умовах кредитів. Позитивним моментом є зростання питомої ваги пільгових кредитів, яка за досліджуваній період збільшилась майже в 2 рази, отже, розширились можливості аграріїв здешевити вартість кредитів. Водночас, на сьогодні, майже третина підприємств, що залучають кредити, оплачують їх за власний рахунок.

Збільшення кредитування сільського господарства відбувалось майже щороку, за винятком 2002 та 2009 років, коли спостерігався спад кредитної активності, пов'язаний із кризовими ситуаціями в економіці. Паралельно відбувалося збільшення обсягів пільгового кредитування з 0,8 млрд. грн. в 2000 році до 15,1 – в 2015 році.

Скорочення наданих кредитів підприємствам аграрного сектору частково можна пояснити зменшенням попиту у депресивній економіці за наявності значних проблем щодо погашення боргів підприємств та домогосподарств.

Крім того, негативним фактором було і те, що до стандартів кредитування банки включали більш жорсткі умови, що в значній мірі ускладнило отримання позик підприємствами України за повномасштабної кредитної кризи.

Характерною рисою кредитування сільського господарства в Україні є те, що ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій мають понад 80 банків і жодного спеціалізованого аграрного банку, в якому частка кредитів для сільського господарства у структурі кредитного портфеля становила б понад 50 %. Надання кредитів в звітному році здійснювалось переважно такими банками: АППБ «Аваль» – 637 млн. грн. (30%); «Ощадбанк» – 217 (10%); «Промінвестбанк» – 215 (10%); «Приватбанк» – 160 (7%); «Укрсоцбанк» – 122 (6%); «Укрексімбанк» – 64 (3%); інші банки – 740 (34%).

Розвиток системи кредитного обслуговування аграрного сектора економіки гальмує неврегульованість таких питань як нерозвиненість ринку землі, що унеможливує її використання як застави для отримання кредиту, знос основних засобів, тривала процедура отримання банківського кредиту, недоступність фінансових послуг для малих і середніх підприємств, високі відсоткові ставки, дефіцит бюджету, інфляція, низька купівельна спроможність населення тощо.

Негативно впливає на дієвість пільгового кредитування в Україні недосконалість нормативно-правового забезпечення. Удосконалення існуючого механізму здешевлення кредитів можливе шляхом внесення у нормативні документи науково обґрунтованих коректив, які забезпечать підвищення ефективності державної фінансової підтримки аграрної галузі.

На сьогодні головним завданням для уряду є створення таких умов, при яких сільськогосподарські підприємства могли б залучати кредитні кошти на пільгових умовах.

Зарубіжний досвід свідчить про різноманітність підходів щодо розв'язання завдань пільгового кредитування аграрних товаровиробників з боку держави. Так, у Франції механізм дії пільгових кредитів ґрунтується на принципі боніфікації - компенсації кредиторю з коштів державного бюджету різниці між договірною відсотковою ставкою і ставкою пільгового кредиту.

Розмір пільгової кредитної ставки є фіксованим, законодавчо визначеним і диференційованим залежно від виду кредиту: на облаштування господарства - 2,7-4 %, модернізацію - 2,7-5 %, розвиток тваринництва - 5-6%, виробництво деяких продуктів рослинництва - 6-10 %, земельні позики - 5,2 %, фінансування кооперативів із спільного використання техніки - 3,7-5%. Для німецьких сільськогосподарських виробників, фіксованими є або ставка пільгового кредиту, або розмір часткової компенсації.

Пільговий інвестиційний кредит австрійським фермерам диференційований залежно від виду кредиту за двома рівнями компенсаційних доплат - 50 і 36 % діючої відсоткової ставки банка-кредитора. У США Асоціація у справах фермерів фінансує програму зі зменшення кредитних відсоткових ставок із компенсацією 4 % від відсоткової ставки одержаного кредиту в комерційних банках фермером чи сільськогосподарським товаровиробником. Румунським сільськогосподарським підприємствам часткова компенсація здійснювалася після повернення пільгового кредиту в обумовлений термін у розмірі 70 % відсоткової ставки кредитора.

Отже, спільними рисами та тенденціями розвитку системи сільськогосподарського кредитування у високорозвинутих країнах є: участь держави у підтримці функціонування системи; високий рівень залучення кредитних ресурсів у сільське господарство; найпоширеніший інструмент - пільгове кредитування; формування «змішаної» системи кредитування.

Але при цьому не зникає необхідність пошуку учасниками аграрного ринку альтернативних джерел фінансової підтримки. Для покращення кредитного забезпечення сільського господарства України варто активізувати розвиток нових форм кредитування у сільському господарстві, які давали б можливість отримувати кредити. До них можна віднести факторингові операції, кредити під заставу виробленої продукції, іпотечне кредитування, лізинг, форвардне кредитування та ін.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

Фінансова безпека є однією з найважливіших складових економічної безпеки. Забезпечення належного рівня фінансової безпеки дозволить вирішити задачі, які наразі стоять перед Україною. Проте, на сьогодні в Україні не створено нормативно-правову основу (не розроблені і не прийняті відповідні концепція і стратегія) формування системи фінансової безпеки. В існуючих нормативно-правових актах відсутні механізми реалізації загальнодержавної політики забезпечення безпеки, не окреслені системоутворюючі компоненти її регулювання й контролю, недостатньо конкретних рекомендацій виконавцям [1].

Теоретичні та практичні аспекти фінансової безпеки досліджували Барановський О.І., Мунтіян В.І., Єрмошенко М.М., Губін Б.В., Варналій З.С. та інші.

Фінансова безпека держави — це ступінь захищеності фінансових інтересів держави, стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, податкової, валютної, банківської, інвестиційної, митно-тарифної, розрахункової та фондової систем, що характеризується збалансованістю та стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів [2].

В свою чергу, науковці розглядають фінансову безпеку за складовими, а саме: банківську безпеку, безпеку небанківського фінансового сектору, боргову безпеку, валютну безпеку та грошово-кредитну. Основні показники фінансової безпеки наведені в таблиці 1.

Окрім зазначених показників існує іще ряд індикаторів, які описують стан фінансової безпеки. З наведених індикаторів можна зробити висновок, що фінансова безпека країни знаходиться в небезпечному стані. В банківському секторі спостерігається значне зростання частки простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, що пояснюється малою платоспроможністю більшості фізичних і юридичних осіб.

В небанківському секторі спостерігається малий розвиток страхування, але є поступовий позитивний ріст показників. Також в період 2016 року спостерігається зменшення капіталізації лістингових компаній, що пов'язано з прийняттям НКЦПФР низки рішень, якими, зокрема, було зупинено торгівлю цінними паперами лістингових компаній на будь-якій фондовій біржі. Боргова безпека знаходиться в небезпеці через високі показники державного та зовнішнього боргу у відношенні до ВВП. Позитивним є нормалізація показників дохідності ОВДП.

* Науковий керівник: **Н.М. Давиденко**, д.е.н., проф., завідувач кафедри фінансів

Валютна безпека за індексом зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США відображає задовільні результати, але частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів знаходиться на критичному показнику, що є негативним фактором.

Таблиця 1

Значення показників фінансової безпеки в розрізі основних складових*

Показник	Опт. знач.	Крит. знач.	Станом на 1 січня 2016р.	Станом на 1 січня 2017 р.	Станом на 1 січня 2018 р.
1	2	3	4	5	6
Банківська безпека					
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	2	7	21,10	53,70	54,54
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній,%	90-110	150	140	146	151
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків,%	25	60	43,3	54,7	59,4
Безпека небанківського фінансового сектору					
Рівень проникнення страхування (страхові премії до ВВП), %	8	1	1,5	1,73	1,8
Рівень капіталізації лістингових компаній до ВВП, %	70	15	21,29	3,21	4,42
Рівень волатильності індексу Першої фондової торговельної системи (ПФТС), %	-	-	-37,92	+8,54	+19,05
Боргова безпека					
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП,%	20	60	50	73	80
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	40	70	92,02	121,9	111,4
Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) на первинному ринку, %	4	11	18,84	15,97	15,32
Валютна безпека					
Індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, середній за період, %	104	130	112,5	108,0	102,1
Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, %	20	50	54,2	53,0	51,5
Грошово-кредитна безпека					
Різниця між відсотковими ставками за кредитами та депозитами, %	4	11	4,42	5,1	5,4
Частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам у загальній структурі наданих кредитів, %	5	1	23,02	21,25	20,99

*Розраховано за даними [3-7]

Грошово кредитна безпека знаходиться у задовільному стані, а саме: різниця між відсотковими ставками за кредитами та депозитами в межах норми, а частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам у загальній структурі наданих кредитів перевищує норму, що є позитивним фактором.

Таким чином, слід проводити виважену політику щодо допуску іноземних суб'єктів до банківського ринку з метою збереження контролю держави за її функціонуванням; стимулювати подальшу капіталізацію банківської системи; сприяти наближенню діяльності банків до світових стандартів та спрямовувати кошти іноземних інвесторів для фінансування пріоритетних сфер економіки.

Стосовно безпеки небанківського сектору фінансового ринку, то доцільно запроваджувати такі заходи: побудувати сучасну інституційну структуру фінансового ринку з урахуванням світового досвіду; вводити міжнародні норми управління на страховому ринку; сприяти підготовці фахівців для роботи на страховому ринку.

Систематизована політика управління борговою безпекою має включати регулювання не тільки внутрішніх процесів на фінансовому ринку, але і враховувати вплив зовнішніх факторів.

Щодо валютної безпеки, то практика показує, що у випадку тривалого тиску на національну валюту постійні інтервенції центрального банку фактично призводять лише до втрати резервів без належного впливу на валютний курс. Для зменшення тиску поряд з інтервенціями потрібне впровадження адекватних та прозорих інструментів фінансового зміцнення.

Проведені дослідження можуть стати перспективним напрямом подальших розробок щодо оцінювання інтегрального індексу фінансової та економічної безпеки в контексті зміцнення позицій України, підвищення її інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Язлюк Б.О. Теоретичні та прикладні аспекти економічної безпеки України / Б.О. Язлюк, Р. Б. Гевко, Ю. В. Дзядикевич // Інноваційна економіка. – 2015. – № 4. – С. 301-310
2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І.Барановський. – Київський національний торговельно-економічний університет. – К.: КНТЕУ, 2014. – 760 с.
3. Національний банк України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
4. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/activities/annual>.
5. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
6. Підсумки діяльності страхових компаній за 2014–2018 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/files/file00365.pdf>.

7. Державної служби статистики України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 338. 515

О.Ю. Скоромна, канд. екон. наук, ст. викладач, **В. Орленко**
Харківський національний аграрний університету ім. В.В. Докучаєва

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Метою кожного підприємства є одержання прибутку, який є критерієм ефективності його господарської діяльності, важливим джерелом задоволення соціальних потреб суспільства, рушійною силою економічного розвитку держави, основним джерелом формування фінансових ресурсів. Прибуток є центральною категорією в економіці кожного суб'єкта господарювання, а його розподіл має безпосередній вплив на суспільно-економічну формацію.

Варто зауважити, що на сучасному етапі розвитку економіки України велика кількість підприємств є неприбутковими або ж малоприбутковими, особливо в аграрному секторі економіки, що є наслідком післякризової ситуації в країні. Високі ціни на закупівлю сировини та комплектуючих, інфляція, невисока купівельна спроможність населення, нестабільність податкового законодавства та інші фактори суттєво впливають на зменшення розміру прибутку сучасного підприємства. Тому проблема підвищення прибутку та рентабельності є актуальною в сучасних умовах для підприємств усіх галузей народного господарства України.

Але на величину прибутку впливають різноманітні фактори. В економічній літературі фактори впливу поділяються на дві групи: фактори, що не залежать від діяльності підприємства (зовнішні); фактори, що знаходяться у компетенції підприємств [3].

Крім того, формування фінансового результату в сільськогосподарських підприємствах має свої особливості у зв'язку із специфікою виробничого господарської діяльності підприємницьких структур аграрної галузі, серед яких домінуючими є такі:

- вплив природно-кліматичних факторів на процес формування прибутку (характерна сезонність виробництва);
- багатогалузевий характер діяльності сільськогосподарських підприємств: виробництво різноманітної продукції рослинництва і тваринництва, переробка власної та залученої сировини;
- залучення в господарському процесі незамінних природно-біологічних факторів виробництва та біологічних активів, що зумовлює особливості їх оцінки, відображення в системі рахунків, а також специфіку обліку процесу

виробництва (біологічних перетворень) і обчислення собівартості отриманої продукції

•статус сільгосптоваровиробника дозволяє використовувати спрощену систему оподаткування зі сплатою єдиного податку [4].

З метою підвищення прибутковості сільськогосподарські підприємства повинні використовувати, насамперед, внутрішні можливості щодо забезпечення ефективного використання наявного виробничо-ресурсного потенціалу та проведення маркетингової діяльності. Основою маркетингової роботи у сільськогосподарських підприємствах повинна стати розробка оптимальної програми виробництва основних видів продукції відповідно до вимог ринку і потреб споживачів з урахуванням внутрішніх можливостей використання наявного ресурсного потенціалу, що дозволить оптимізувати отримання прибутків на одиницю залучених у виробництво земель та інших ресурсів. При цьому вибір оптимальної виробничої програми повинен оцінюватися з урахуванням переваг ведення високоефективних галузей, їх вдалого сполучення, адекватності до регіональних природно-кліматичних умов господарювання. Це дозволить врахувати вплив агробіокліматичного та агротехнологічного потенціалу на якість виробленої продукції, забезпечить конкурентні переваги підприємств за рахунок зниження собівартості продукції, що у свою чергу дозволить вигравати цінову конкуренцію на ринку.

Крім того, особливе значення для отримання максимального прибутку аграрними підприємства має оптимізація структури посівів, яка не потребує додаткових інвестицій, але сприяє збільшенню виробництва продукції.

При здійсненні господарської діяльності вищенаведені фактори впливу на величину прибутку знаходяться у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності.

На думку економіста Супрун С. Д., збільшенню прибутку та показників рентабельності сприятиме підвищення конкурентоспроможності власної продукції за рахунок зменшення частки пасивних фондів у загальній вартості основних фондів та зменшення адміністративно-управлінських витрат [8].

На сучасному етапі розвитку національної економіки діяльність аграрних підприємств відбувається в динамічних, часто змінюваних умовах, що негативно позначається на загальних показниках їх виробничого господарської діяльності. Стратегічний розвиток аграрних підприємств повинен бути орієнтований на збільшення фінансових результатів (прибутку) виробничого господарської діяльності за рахунок:

- збільшення обсягу реалізації товарної продукції;
- удосконалення засобів виробництва;
- економії матеріальних, трудових та фінансових ресурсів;
- механізації виробництва, пошуку нових ринків збуту та збільшенні витрат на рекламу;
- підвищенні якості продукції;
- ліквідації витрат від браку;
- підвищенні продуктивності праці;
- вдосконаленні нормативів.

Отже, можна зробити висновок, що комплексний техніко-економічний аналіз роботи підприємства може значно скоротити шлях до досягнення основної мети підприємства – до максимізації прибутку.

Загалом же, можна зазначити, що для аграрного виробництва дуже гостро стоїть питання щодо ефективного управління доходів та витрат підприємства. Нажаль, що не завжди ціна на продукцію перевищує виробничі витрати аграрних підприємств, тому необхідне втручання держави, спрямоване на підтримку аграрного виробника, наприклад, соціальне забезпечення та субсидії виробникам продукції АПК, дотації для покриття різниці між закупівельною та продажною цінами, програми, спрямовані на підвищення попиту на продукцію АПК і гарантування цін на неї тощо.

Список використаних джерел

1. Білошапка В.А. Резерви зростання результативності бізнесу в умовах економічного спаду / В.А. Білошапка // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 1(155). – С. 115–117.
2. Гетьман О.О. Економіка підприємства : [підручник] / О.О. Гетьман. – К. : ЦНЛ, 2010. – 488 с.
3. Манів З.О. Економіка підприємства : [навч. посіб.] / З.О. Манів, І.М. Луцький. – К. : Знання, 2004. – 580 с.
4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені наказом Міністерства Фінансів України № 1315 від 29.12.2006 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
5. Пасічник В.Г. Організація виробництва : [підручник] / В.Г. Пасічник. – К. : ЦНЛ, 2005. – 248 с.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 "Біологічні активи" (П(С)БО 30), затверджені наказом Міністерства Фінансів України № 790 від 18.11.2005 р. . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
7. Семенов Г. А. Економіка підприємства: [навч. посіб.] / Г. А. Семенов. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 324 с.
8. Швиданенко Г. О., Олексюк О. І. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства. — К.: КНЕУ, 2002. — 192 с.

О.Ю. Скоромна, канд. екон. наук, ст. викладач,
В.В. Скуменко, здобувач, **В. Мананкова**, здобувач
Харківський національний аграрний університету ім. В.В. Докучаєва

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Одна із основних особливостей унітарної держави – концентрація дій регіональних і місцевих органів управління на виконанні базових напрямів економічної політики центру. Але для досягнення єдності цілей переконання і бажання недостатньо; для цього потрібні і відповідні економічні можливості, які залежать від обсягів доходів регіональних бюджетів. На сьогодні формування дохідної і видаткової частини місцевих бюджетів здійснюється у складних обставинах зумовлених не лише фінансово-економічними, а також політичними факторами. Недостатня фінансова самостійність органів місцевого самоврядування, обмеженість фінансових ресурсів та нестійкість у них деяких дохідних складових стали питанням загальнодержавного рівня, що вимагають подальших вивчень.

У Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено, що доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом, джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Доходи місцевих бюджетів районних рад у містах формуються відповідно до обсягу повноважень, що ви що визначаються відповідними міськими радами.

Згідно даних Державного казначейства України у 2017 році надходження до місцевих бюджетів зросли на 31% або 45,3 млрд гривень. Таким чином, приріст надходжень місцевих бюджетів до 2016 р. склав 31%, або 45,3 млрд гривень. Не досягли рівня минулого року лише 9 місцевих бюджетів. Зокрема до загального фонду місцевих бюджетів у 2017 р. надійшло 192 млрд грн, або 107% призначень, затверджених відповідними радами. З-посеред 998 місцевих бюджетів, які мають взаємовідносини з держбюджетом, не забезпечили виконання планових показників лише 40.

Зокрема, бюджетні надходження від плати за землю зросли на 13% (3 млрд грн). У 22 регіонах з 25-ти темпи росту за цим критерієм – вище середнього по Україні. Найвищі – у Житомирській, Закарпатській та Тернопільській областях. Також збільшилися на 39,3% (31,1 млрд грн) надходження до місцевих бюджетів від податку на доходи фізичних осіб.

Аналізуючи місцеві бюджетів варто зауважити, що значні зміни відбулися у законодавстві стосовно джерел формування дохідної частини місцевих бюджетів. З 1 січня 2018 року до місцевих бюджетів зараховувалися:

- 5% рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату (крім рентної плати за користування

надрами в межах континентального шельфу та/або виключної (морської) економічної зони України), з яких 2% – до обласних бюджетів та 3% – до бюджетів міст обласного значення, об'єднаних територіальних громад та районів (2% - до районного бюджету, 1% – до сільських, селищних та міських бюджетів у складі району);

- 100% єдиного податку, що сплачується платниками єдиного податку четвертої групи (сільгосптоваровиробники);

- протягом 2018–2019 років зберігається норма щодо зарахування 13,44% акцизного податку з пального до місцевих бюджетів. З 2020 року 100% акцизного податку з пального відповідно до норм Бюджетного кодексу зараховуватиметься до спеціального фонду державного бюджету;

До недавнього часу переважна більшість місцевих бюджетів фактично були дефіцитними, тобто мала місце хронічна нестача бюджетних коштів для виконання відповідних зобов'язань, визначених бюджетним законодавством. Довгоочікувана реформа щодо посилення фінансової спроможності територіальних громад дала змогу отримати додаткові кошти до місцевих бюджетів у середньому по Україні на 2017 р. на 50 %, а до бюджету Харківського району Харківської області навіть на 70 %.

Розвиток громади можливий лише за умови, що кошти, які надійшли до місцевих бюджетів за результатами децентралізації, буде інвестовано в енергоефективність, розвиток місцевої інфраструктури, економіки та підвищення якості життя мешканців.

Між тим законом про державний бюджет органам місцевого самоврядування передано повноваження щодо фінансування оплати комунальних послуг та енергоносіїв закладів охорони здоров'я, загальноосвітніх навчальних закладів, оплати праці обслуговуючого персоналу у сфері освіти та здійснення інших видатків щодо утримання цих закладів, а ще й видатки на компенсацію за пільговий проїзд пільговим категоріям громадян автомобільним та залізничним транспортом (раніше ці компенсації надходили з державного бюджету до місцевого бюджету). Усе це відволікає велику частину бюджетних ресурсів, що унеможливорює фінансування місцевого економічного розвитку навіть за умови значного порівняно з попередніми періодами збільшення доходів місцевих бюджетів.

Таким чином, підводячи підсумки можна зазначити, що успішна реалізація згаданих заходів стосовно покращення виконання місцевих бюджетів потребує запозичення зарубіжного досвіду, обговорення наукових поглядів та, безперечно, активної підтримки як на центральному рівні, так і широкими громадськими колами. Вирішення проблем місцевих органів влади сприятиме розширенню економічної самостійності окремих територій України, що є ознакою розбудови демократичної та ринково-орієнтованої держави.

О.О. Чабаненко, здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня⁹
Миколаївський національний аграрний університет

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

За умов формування глобального інформаційного суспільства національна та державна система, мають потужну інформаційну складову. Інформація заволоділа світом, вона стала ключовим механізмом на різних рівнях управління. Активний розвиток науки та техніки формує сучасне суспільство, у якому інформаційні установи повинні забезпечити своїм користувачам доступ не тільки до традиційних послуг, але й до інформаційних продуктів. Загальнодоступними джерелом отримання інформації залишаються засоби масової інформації, а саме: публічні бібліотеки, Інтернет, телекомунікаційний зв'язок, що дає змогу вільно обмінюватися інформацією. Позитивним є досвід Китайської Народної Республіки. Китай спрямовує свої потоки на розвиток виробництва, новітніх технологій та створення робочих місць, але головним її пріоритетом є захист власних інтересів та інтересів суспільства від зовнішніх загроз. Слід відзначити й надзвичайну закритість Китаю стосовно питань національної безпеки.

Дослідження свідчать, що перспективи забезпечення національної безпеки є все більш актуальними і зорієнтовані більше не на зміст, а на форму у різних державах і регіонах світу, у тому числі у Китаї.

Співробітництво у сфері інформаційної безпеки потребує пошуку спільних рішень щодо протидії інформування кіберзагрози та запобіганню неконтрольованому поширенню інформаційних озброєнь. Експерти звертають увагу, що подальший розвиток інформаційних і комунікаційних технологій сприятиме змінні економічних і політичних можливостей. Китай входить до держав BRICS і є другою країною за рівнем ВВП. Саме тому Китай дотримується певної стратегії уникнення глобальних інформаційних загроз.

Співробітництва держав BRICS у сфері інформаційної безпеки свідчить, що ефективність боротьби з новими високотехнологічним озброєнням залежить не лише від заходів, здійснюваних на рівні національних інститутів і регіональних організацій, на які покладено загальні завдання забезпеченні інформаційної безпеки[1].

Доведено, що на державному рівні необхідним є створення кіберпростору з метою протидії інформаційному тероризму, знешкодження кібератак та захисту мереж. Інформаційну безпеку на світовому рівні складно гармонізувати через можливості маскування під інші види інформаційних впливів, а саме як джерело інформації. Китай намагається заблокувати витік важливої інформації

⁹ Науковий керівник: **О.М. Вишневська**, доктор економічних наук, професор, декан обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету

у зовнішнє середовище, формує можливості щодо створення ефективної системи подолання інформаційних загроз у сфері інформаційної безпеки.

Китай, як учасник АТЕС, розглядає безпеку з точки зору економічного співробітництва, боротьби з кібертероризмом. Учасники АТЕС підтримують стратегію кібербезпеки, яка орієнтована на прийняття законів з питань зв'язку та інформування у напрямку нарощування потенціалу у сфері інформаційного забезпечення [2].

Отже, реальна інформаційна небезпека пов'язана із неправомірністю використанням інформації що може призвести до відповідних політичних і соціально-економічних наслідків, що можуть мати глобальний характер.

Список використаних джерел

1. Резнікова О. Підсумки четвертого саміту БРІКС: нове місце країн, що розвиваються у глобалізаційному світі: Аналітична записка О.Резнікова [Електронний ресурс].- доступ [http://www. Voltairenet.org/Delijskaya-deklaraciya-BRIKS](http://www.Voltairenet.org/Delijskaya-deklaraciya-BRIKS)

2. Міжнародна інформаційна безпека: сучасні виклики та загрози // [Макаренко Є.А., Ожеван М.А., Рижкова М.М.] . - К : Центр вільної преси, 2006. С. 916

УДК 336.225.621.2

Л.А. Чудак, канд. екон. наук, ст. викладач
Вінницький національний аграрний університет

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ПОДАТКОВОМУ АУДИТІ

Проведення документальних перевірок органами Державної фіскальної служби є одним з найважливіших напрямів контрольної роботи. Ретельне планування перевірок, пошук шляхів удосконалення відбору платників податків набуває ключового значення щодо результативності перевірок відділами податкового аудиту.

Податковий та митний аудит базується на ризик-орієнтованому підході. Зазначимо, що до плану-графіка проведення документальних планових перевірок відбираються платники податків, які мають ризик щодо несплати податків та зборів, недотримання іншого законодавства контроль за яким покладено на контролюючі органи (п. 77.2 ст.77 Податкового кодексу України).

Періодичність проведення документальних планових перевірок платників податків визначається залежно від ступеня ризику в діяльності таких платників податків. Від величини ризику залежить періодичність планового контролю: що меншими будуть ризики платників, то рідшими будуть візити податківців.

Так, наказом Міністерства фінансів України від 02.06.2015 №524 затверджено Порядок формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків, критерії ризиків від провадження діяльності платників податків, які поділено за ступенями значущості (високий, середній, незначний). Тому кожен платник податків має змогу самостійно оцінювати ризиковість власної діяльності та ймовірність потрапляння до об'єктів планового податкового контролю.

Наказом Міністерства фінансів України від 04.08.2016 №723 «Про внесення змін до Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків» значно розширено систему ризиків, що гарантує відбір до контролю найбільш ризикових суб'єктів господарювання.

Зокрема, для платників податків – юридичних осіб визначено 44 критерії ризику несплати податків, у тому числі 18 – високого ступеня ризику, 19 – середнього та 7 - незначного. Для банківських установ - 14, небанківських установ - 15, постійних представництв та представництв нерезидентів - 13, суб'єктів господарювання – учасників ЗЕД –7, само зайнятих осіб – 22, платників податків – юридичних осіб з питань правильності обчислення, повноти і своєчасності сплати податку на доходи фізичних осіб та ЄСВ – 21[1].

Більшість ризиків визначається автоматизованою ризик-орієнтованою системою на підставі даних податкової та фінансової звітності підприємств, інформації правоохоронних органів, також даних щодо ЗЕД та іншої інформації.

Розпорядженням ДФС затверджено склад робочої групи з удосконалення критеріїв, алгоритмів відбору та методики відпрацювання ризикових суб'єктів господарювання, які залучені до схем мінімізації податкових платежів; затверджено Критерії та алгоритми відбору ризикових суб'єктів господарювання.

З метою здійснення заходів щодо розвитку напряму пост-митного аудиту, забезпечення системності в роботі та мінімізації людського фактору при прийнятті рішень щодо відбору суб'єктів господарювання для проведення митного аудиту у ДФС розробляється програмно - інформаційний комплекс «Система відбору суб'єктів господарювання для митного аудиту».

Крім цього, з метою реалізації Законів України від 20.12.2016 №1791 - VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році» та від 21.12.2016 №1797 -VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову від 29.03.2017 № 190 «Про встановлення підстав для прийняття рішення комісією Державної фіскальної служби про реєстрацію податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних або відмову в такій реєстрації». Також на виконання зазначених законів в структурі Департаменту моніторингу доходів та обліково-звітних систем ДФС створено управління

організації роботи щодо прийняття рішень про реєстрацію податкових накладних та управління моніторингу ризикових операцій (наказ ДФС від 31.05.2017 №393 «Про внесення змін до наказу ДФС від 30.12.2015 №1022»).

Зазначені структурні підрозділи відповідно до компетенції використовуватимуть та впроваджуватимуть в ДФС систему ризик - менеджменту, яка базується на критеріях ризику невиконання податкового законодавства України, визначених зокрема:

- наказами Міністерства фінансів України від 13.06.2017 №567 «Про затвердження Критеріїв оцінки ступеня ризиків, достатніх для зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, та Переліку документів, достатніх для прийняття рішення про реєстрацію податкової накладної/розрахунку коригування» та від 02.06.2015 №524 «Про затвердження Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків»;

- наказом ДФС від 27.07.2015 №543 «Про забезпечення комплексного контролю податкових ризиків з ПДВ»;

- розпорядженнями ДФС від 14.08.2015 №254-р «Про забезпечення алгоритму контролю дій при комплексному відпрацюванні податкових ризиків з ПДВ» та від 23.12.2016 №286-р/ДСК «Про затвердження Критеріїв та алгоритмів відбору ризикових суб'єктів господарювання» [2].

З 01.07.2017 у повноцінному режимі почала працювати Система автоматизованого моніторингу відповідності податкових накладних, розрахунків коригування критеріям оцінки ступеня ризиків, достатніх для зупинення реєстрації таких податкових накладних/розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних.

З 07.12.2017 Законом України №2245-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» виключено пункт 74.2 статті 74 та внесено зміни до пункту 201.16 статті 201 Податкового кодексу України. Зазначеними змінами передбачено визначення Кабінетом Міністрів України нового порядку та підстав зупинення реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних. Наразі ДФС приймає участь у розробці проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку визначення підстав та механізмів зупинення реєстрації, реєстрації зупинених податкових накладних/розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних та розгляду скарг на рішення про відмову у реєстрації» [2].

Слід зазначити, що використання критеріїв відбору дає змогу задіяти механізм першочергового реагування на ті підприємства, щодо яких існує велика вірогідність недоплати або приховування об'єкта оподаткування, а це в свою чергу сприяє зменшенню кількості підприємств, що перевіряються.

Завдяки використанню ризик-орієнтованої системи до плану-графіка проведення документальних планових перевірок відбиратимуться винятково ті платники, які мають ризик щодо несплати податків та зборів.

Тож з метою посилення ефективності роботи податкового аудиту у органах ДФС доцільно впровадження системи ризик-менеджменту зі створенням у центральному апараті ДФС окремого підрозділу ризик-менеджменту, сформованого з висококваліфікованих фахівців.

Список використаних джерел

1. Порядок формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків Наказ Міністерства фінансів України від 02.06.2015 № 524 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 04.08.2016 № 723) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>

2. Про критерії відбору платників для проведення планових документальних перевірок: Офіційний портал ДФС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zak.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-288175.html>

3. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

УДК 338.45:338.124.4(477)

Швець Ю.О., канд. екон. наук, ст. викладач
Запорізький національний університет

ФАКТОРИ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Кожне промислове підприємство в процесі свого розвитку, функціонування перебуває під дією факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, що може мати негативний вплив на результати діяльності. Негативний вплив відображається на рівні платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, конкурентоспроможності та призводить до погіршення результатів господарської діяльності, виникнення фінансової кризи та банкрутства. Оскільки значна частка промислових підприємств характеризується погіршенням результатів діяльності, виникненням кризових явищ, то це свідчить про доцільність розробки заходів виявлення, подолання кризових процесів, необхідність виявлення факторів, причин розвитку кризи. Також, з метою успішного процвітання керівництву промислових підприємств слід аналізувати причини виникнення кризових явищ, результати їх впливу. Дослідження причин, факторів виникнення кризових явищ дозволить керівництву підприємства визначити способи адаптації до змін зовнішнього середовища, розробити заходи протидії кризі, прогнозувати економічний розвиток та покращити управління всіма сферами діяльності.

Так, автори Гаврилко П.П., Лалакулич М.Ю., Колодійчук А.В. навели основні фактори виникнення кризових явищ, такі як: зовнішні; внутрішні. До зовнішніх факторів було включено: міжнародна конкуренція (взаємодія, об'єднання підприємств, розвиток іноземних партнерів); міжнародна політика (маркетинг на міжнародному ринку, підписання міжнародних угод); загальноекономічні (особливості функціонування міжнародних банків, міжнародні ринки збуту продукції, тенденції економічного розвитку іноземних підприємств); економічні (частка підприємств-боржників, рівень доходів, платоспроможність населення, прожитковий мінімум, показники діяльності підприємств, банківське кредитування, ринок страхових послуг, ціноутворення, інфляція, державна підтримка суб'єктів господарювання, інноваційний та інвестиційний розвиток країни); політичні (державне регулювання підприємницької діяльності, конкурентна боротьба, політична нестабільність, рівень податкового навантаження, стан фінансової системи); науково-технічні (впровадження обладнання, нових технологій, проведення науково-дослідних робіт, конкурентоспроможність продукції); конкуренція (маркетинг, менеджмент, витрати на придбання технологій, організацію виробничої діяльності, якість виробленої продукції). Основними внутрішніми факторами є: інноваційні (ефективність методів виробництва, частка нового обладнання, наявність сучасних технологій, активність інноваційної діяльності); конкурентні (частка ринку, яку займає підприємство, репутація, імідж, сформована клієнтська база, сфера діяльності, взаємовідносини з конкурентами); управлінські (мотивація працівників, організаційна структура, стратегічне управління, організація роботи кадрової служби); ресурсні (частка власних коштів, наявність позикових ресурсів, рівень виробничих запасів); фінансові (ризики, загрози, рентабельність, платоспроможність, дебіторська заборгованість, рівень інвестиційної активності, вартість капіталу, структура балансу); маркетингові (рівень цін на продукцію, ефективність виробничої діяльності, обсяг реалізованої продукції, система збуту товарів, товарна політика) [1, с. 159-161].

Григор'єва О.В., Міщенко А.Ю. також дослідили зовнішні та внутрішні фактори формування кризових явищ. Причиною виникнення внутрішніх факторів формування кризи є діяльність підприємства, прийняті управлінські рішення, внутрішній стан та до основних факторів включено: необґрунтоване зростання рівня витрат; неефективність роботи відділу маркетингу; некомпетентність менеджменту; неефективність системи мотивації працівників; незначна частка персоналу з високим рівнем кваліфікації; обмеженість доступу до інформації; втрата ринків збуту продукції; постачання неякісної сировини; повільне впровадження інновацій; використання застарілих технологій у виробництві продукції. Поява зовнішніх факторів виникнення кризи спричинена станом зовнішнього оточення, серед даних факторів наведено: політична обстановка; соціальне та економічне становище; екологічна ситуація; законодавство; податкова система [2, с. 77].

Водночас, до факторів, що можуть зумовити кризу на підприємстві також було включено: зовнішні (непорозуміння між власниками підприємства, спад економічного розвитку, політична нестабільність, низький рівень платоспроможності населення, коливанні цін, змінність податкової системи, законодавства, ситуації на зовнішньому ринку, конкурентна боротьба); внутрішні (незадовільний рівень інформаційного забезпечення, неефективна система контролю, низький рівень кваліфікації, брак фінансових ресурсів, недоліки у виробничій діяльності, відсутність інвестицій, сповільнення впровадження інновацій, погіршення роботи відділу маркетингу) [4].

Щодо причин виникнення кризи, то їх поява пов'язана з ринковим середовищем. Комеліна О.В., Чайкіна А.О. визначили причини та фактори, які зумовлюють кризовий стан, серед яких: екзогенні фактори (ринкові, скорочення попиту, нестабільність валютного ринку та активності фондового ринку, зовнішньоекономічні, безробіття, зменшення доходів населення, нестабільність податкової системи, зростання інфляції, змінність законодавства, нестабільність політичної ситуації, екологічна ситуація); ендогенні [3, с. 121-123]. До ендогенних факторів віднесено: інвестиційні (нераціональне використання інвестиційних ресурсів, повільна реалізація інвестиційних проектів, недосягнення бажаного рівня доходу від реалізації проекту); фінансові (високий рівень дебіторської заборгованості, неефективна стратегія розвитку, зростання частки позикового капіталу, неефективна система управління, вплив фінансових ризиків); операційні (неефективність виробництва, маркетингу, менеджменту, нераціональне використання основних засобів). Фактори розвитку кризи на підприємстві поділено на: зовнішні (технічні, соціальні, політичні, економічні); внутрішні (фінансові, маркетингові, ресурсні, ситуаційні).

На розвиток, функціонування промислових підприємств мають вплив численні фактори: економічна та політична нестабільність; змінність чинного законодавства; неефективність податкової системи; складність системи кредитування; відсутність умов для діяльності іноземних фірм; інфляційні процеси; фінансові результати діяльності конкурентів; вплив фінансових ризиків; неефективна система стимулювання працівників; відсутність ефективною системи управління підприємством; розлагодженість роботи персоналу; недостатність ресурсного забезпечення; високий рівень конкурентної боротьби. Було проаналізовано та визначено фактори, причини виникнення кризової ситуації, які доцільно враховувати в роботі підприємства, що сприятиме розробці заходів по нейтралізації дії таких факторів, методів ліквідації кризових явищ, своєчасного реагування на перші прояви кризи для негайної реакції на них. Фактори виникнення кризових явищ можуть стати причиною розвитку кризи, формування проблем в діяльності підприємства та банкрутства в майбутньому. Крім того, фактори, причини виникнення кризи для кожного підприємства є індивідуальними та залежать від особливостей господарської діяльності.

Наслідком виникнення кризових явищ для підприємства є знищення їх діяльності або вирішення проблеми за умови ефективного управління діяльністю, що сприятиме зростанню показників в майбутньому, відновленню фінансового стану, успішному економічному розвитку, зміцненню позицій на ринках збуту продукції. Таким чином, своєчасне виявлення факторів, причин виникнення кризових явищ є передумовою для формування антикризової політики, вчасного попередження, реагування на перші ознаки кризи, прийняття управлінських рішень, розробки системи управління кризовими процесами з метою стабільного функціонування.

Список використаних джерел:

1. Гаврилко П.П., Лалакулич М.Ю., Колодійчук А.В. Основні фактори виникнення кризових явищ на промислових підприємствах / П.П. Гаврилко, М.Ю. Лалакулич, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. – 2012. – Вип. 22.4. – С. 158-164.

2. Григор'єва О.В., Міщенко А.Ю. Кризові явища в економіці та їх прояви на підприємстві / О.В. Григор'єва, А.Ю. Міщенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2017. – Вип. 13. – Ч. 1. – С. 76-79.

3. Комеліна О.В., Чайкіна А.О. Сутність і причини виникнення кризових процесів на підприємстві в сучасних умовах господарювання / О.В. Комеліна, А.О. Чайкіна // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2012. – №1(52). – С. 120-124.

4. Ляшенко Н.В. Причини виникнення, функції та вплив кризових явищ на управління підприємством [Електронний ресурс] / Н.В. Ляшенко // Ефективна економіка. – 2012. – №2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=958>.

УДК: 351:17:1

В.М. Шевченко, аспірант кафедри фінансів*

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОСТІ РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Перед Україною на сьогоднішній день виникає потреба у переході економіки на інноваційну модель функціонування та розвитку. Головною метою розвитку аграрної сфери є задоволення потреб існуючих і перспективних ринків продукцією, підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняного аграрного сектора на внутрішньому та зовнішніх ринках на базі інноваційного розвитку. При цьому відмітимо, що збереження та посилення

* Науковий керівник: **О.В. Олійник**, доктор економічних наук, професор

конкурентних позицій підприємств можливе лише за умови створення дієвої інноваційної системи й ефективного управління нею. Вирішення цього завдання можливе шляхом упровадження широкомасштабної інноваційної діяльності. Тому, на сьогодні актуальним є визначення ефективності інноваційності розвитку аграрного сектора та його окремих підгалузей, особливо рослинництва.

Дослідження проблематики інноваційного розвитку як в теоретичному аспекті, так і в практиці сільськогосподарського виробництва проводили такі вітчизняні вчені: В. Г. Андрійчук, Н. К. Васильєва, С. А. Володін, О. І. Дацій, М. М. Ільчук, І. О. Іртищева, М. Ю. Коденська, М. Х. Корецький, М. А. Садиков, Н. М. Сіренко, О. В. Скидан, С. О. Тивончук, Є. І. Ходаківський, О. Г. Шпикуляк, О. В. Шубравська та ін. Незважаючи на наукову цінність проведених досліджень, необхідно зазначити, що ряд питань залишаються проблемними, а окремі аспекти управління інноваційними процесами є дискусійними між науковцями і потребують дослідження, зокрема щодо оцінки інноваційності розвитку сільського господарства. В зв'язку з цим, метою даного дослідження є оцінка інноваційності розвитку рослинництва в сільськогосподарських підприємствах.

Підприємства аграрного сектору зацікавлені в інноваціях, завдяки яким вони можуть здобути певні конкурентні переваги – унікальність нового продукту, зниження виробничих витрат, поліпшення якості продукції тощо. Кінцевим результатом цього є підвищення іміджу, зростання обсягів виробництва і продажу продукції, що збільшує прибуток підприємства. Враховуючи цей факт, нами в якості об'єкта дослідження були обрані сільськогосподарські підприємства лісостепової зони Харківської області, по яким було розраховано в динаміці за 6 років (2011-2016 рр.) показник прибутку по галузі рослинництва на 1 га ріллі. Відповідно за вищезазначеним показником по кожному підприємству був розрахований його щорічний приріст, який виступив критерієм розподілу всієї сукупності сільськогосподарських підприємств Харківської області лісостепової зони на 3 групи: до 0,45 тис. грн на 1 га ріллі; від 0,451 до 0,83 тис. грн на 1 га ріллі та від 0,831 тис. грн на 1 га ріллі і більше. Відмітимо, що до кожної групи увійшла однакова кількість підприємств. В межах кожної групи було здійснено оцінку динамічних рядів базисних індексів зміни прибутку по галузі рослинництва на 1 га ріллі в середньому по групі (табл.1).

На основі математичного вирівнювання за рівнянням прямої лінії досліджено, що темп щорічного підвищення досліджуваного показника в першій групі становив 29,8 %, в другій – 49,6 % і в третій – 23,5 %.

Однак, для того, щоб встановити, що підвищення прибутку від реалізації продукції рослинництва є не просто результатом впливу інфляційних процесів, а наслідком запровадження різноманітних інновацій, пропонуємо скористатись показником індексу інфляції. Якщо прибуток від реалізації продукції збільшуватиметься швидшими темпами порівняно з індексом інфляції, то це буде ознакою інноваційного розвитку.

Таблиця 1

Тенденція зміни базисного індексу прибутку по галузі рослинництва на 1 га ріллі за 2011 – 2016 рр.

Групи сільськогосподарських підприємств Харківської області за щорічним приростом прибутку рослинництва на 1 га ріллі, тис. грн	Базисний індекс зміни прибутку по галузі рослинництва на 1 га ріллі, %						Тенденція зміни базисного індексу прибутку по галузі рослинництва на 1 га ріллі	Темп підвищення прибутку по галузі рослинництва на 1 га ріллі, %
	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
До 0,45	100,0	95,9	45,1	160,1	278,3	176,4	$y = 29,832x + 38,216$	29,8
0,451 - 0,83	100,0	113,4	100,7	148,6	451,1	235,1	$y = 49,613x + 17,837$	49,6
0,831 і більше	100,0	189,2	94,0	191,8	714,3	829,8	$y = 23,483x + 420,98$	23,5

Для цього, нами був розрахований базисний індекс інфляції в динаміці за 2011 - 2016 рр., який для зручності порівняння також був вирівняний за рівнянням прямої лінії, що має наступний вигляд: $y = 22,09x + 57,14$.

Трактуючи економічний зміст отриманого рівняння, відмітимо, що темп щорічного підвищення цін складає 22,09 %, що менше, ніж темпи підвищення прибутку по галузі рослинництва на 1 га ріллі по всім трьом групам. А це, в свою чергу, означає, що є всі підстави стверджувати про інноваційний розвиток досліджуваних груп сільськогосподарських підприємств Харківської області.

В той же час, якщо говорити про собівартість продукції рослинництва, як показник інноваційності розвитку галузі, то бажано, щоб вона взагалі мала тенденцію до зниження, що засвідчувало б факт скорочення витрат на виробництво продукції. Або, якщо і підвищувалась би, то на відміну від показника прибутку від реалізації продукції менш повільними темпами, ніж базові індекси інфляції.

Враховуючи той факт, що основною сільськогосподарською культурою більшості досліджуваних підприємств є пшениця, нами було оцінено темпи щорічного підвищення основних статей витрат по даній культурі в середньому по групі на основі вирівнювання за рівнянням прямої лінії їх базисних індексів змін (табл. 2).

Відмітимо, що темпи щорічного підвищення досліджених основних статей витрат по вирощуванню пшениці є вищими, ніж темп щорічного підвищення цін (22,09 %), крім темпу підвищення витрат на оплату послуг (1 група – 7,85%, 2 група – 12,08 %, 3 група – 8,09 %) та на оплату праці (відповідно 6,69%, 3,42 % та 4,20%). Але при цьому слід зауважити, що по тим статтям витрат, які мали випереджаючі темпи підвищення порівняно з темпом щорічного підвищення базисного індексу інфляції, зафіксовано їх поступове зниження переходячи з однієї групи до іншої. Так, підприємства 1 групи мали темп підвищення виробничої собівартості пшениці на 1 га зібраної площі 49,67

%, тоді як 3 групи – 32,04 %. Дана закономірність є характерною також до таких статей витрат, як прямі виробничі витрати, в тому числі витрати на насіння та нафтопродукти.

Таблиця 2

Тенденція зміни базисного індексу основних статей витрат по пшениці на 1 га зібраної площі за 2011 – 2016 рр.

Групи підприємств за щорічним приростом прибутку рослинництва на 1 га ріллі, тис. грн	Тенденція зміни базисних індексів статей витрат по пшениці					
	виробничої собівартості	у тому числі:				
		прямих матеріальних витрат	витрат на насіння	витрат на нафтопродукти	витрат на оплату послуг	витрат на оплату праці
До 0,45	$y = 49,67x + 17,4$	$y = 46,62x + 21,7$	$y = 27,52x + 58,6$	$y = 37,5x + 51,2$	$y = 7,85x + 98,6$	$y = 6,69x + 94,1$
0,451 - 0,83	$y = 37,72x + 35,9$	$y = 38,88x + 33,0$	$y = 25,69x + 73,7$	$y = 26,4x + 55,9$	$y = 12,08x + 76,6$	$y = 3,42x + 105,4$
0,831 і більше	$y = 32,04x + 45,3$	$y = 35,22x + 34,1$	$y = 20,17x + 64,3$	$y = 18,85x + 60,8$	$y = 8,09x + 83,5$	$y = 4,20x + 97,0$

Отже, інноваційна діяльність є невід’ємною складовою діяльності сільськогосподарського підприємства, що забезпечує конкурентоспроможність продукції та стратегічний розвиток підприємства. Узагальнення вищевикладеного дає підстави зробити висновок, що основною ознакою інноваційності розвитку рослинництва в сільськогосподарських підприємствах є підвищення прибутку від реалізації продукції випереджаючими темпами, ніж підвищення базисних індексів інфляції. Тоді як собівартість виробленої продукції повинна навпаки, якщо і підвищуватись, то меншими темпами, ніж щорічне зростання цін.

СЕКЦІЯ 3

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ І ПРОГНОЗУВАННЯ
АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ**

Д.Ф.КРИСАНОВ, доктор економічних наук, професор
Білоцерківський національний аграрний університет

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТА ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Тривалий час ключовим документом, в якому були закарбовані основні напрями розвитку аграрного сектора економіки і українського села, виступали державні цільові програми. Вони приймалися та затверджувалися Законом України або ж постановою Кабінету Міністрів України. При цьому особлива увага приділялася депресивним територіям. Наприклад: Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року (затверджена постановою КМУ 19.09.2007 р. №1158) включала підрозділ «Державна підтримка розвитку депресивних сільських територій», де було передбачено:

а) удосконалити законодавство в частині врахування специфіки розвитку депресивних сільських територій;

б) розробити та здійснити заходи щодо надання державної підтримки сільським населеним пунктам і адміністративним районам, що належать до депресивних сільських територій;

в) запровадити надання гарантій і пільг особам (сім'ям), що проживають на депресивних сільських територіях, а також тим, що будуть в установленому порядку переселятися на такі території, з метою відродження сільськогосподарського виробництва та інших видів діяльності.

На стимулювання розвитку депресивних територій передбачено понад 0,5 млрд. грн. За результатами аудиту встановлено, що за 2008-2015 (9 міс.) рр. було використано лише половину (64,0 млрд. грн.) від запланованого обсягу (128,2 млрд. грн.), з них на розвиток соціальної сфери та сільських територій – 4,1% (2,6 млрд. грн.), але на депресивні території - не виділялися [1, с. 14 -18].

Зараз є діючою Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки, в якій закріплено стратегічний пріоритет 7. Сільський розвиток – відродження українського села. Підтримку розвитку сільського господарства і сільської місцевості передбачено проводити за чотирма критично важливими напрямками [2, с. 64 - 65]:

- формування необхідної інституціональної, правової та стратегічної бази аграрного сектора для реалізації політики розвитку сільських територій;

- формування Рамкової політики інвестування (РПІ) підтримки з метою зміцнення та підвищення конкурентоспроможності малих агровиробників;

- формування РПІ підтримки суб'єктів несільськогосподарської діяльності задля стимулювання створення доданої вартості та диверсифікації господарської діяльності у сільській місцевості;

- формування РПІ, що стимулює організацію та мобілізацію ресурсів сільських територіальних громад та розвиток державно-приватного партнерства

за участю сільських громад, аграрних підприємств, представників громадянського суспільства та місцевих органів влади.

Отже, центр відповідальності за практичне забезпечення розвитку сільських територій переноситься з макро- на мезо- і мікрорівень, тобто з органів державного управління на органи місцевого самоврядування (обласні й районні), місцеві органи виконавчої влади, включаючи органи виконавчої влади об'єднаних громад (ОТГ). Зазначено, що основний суб'єкт діяльності на селі - це малі агровиробники, тобто фермерські та особисті селянські господарства, які продукують майже половину валової продукції сільського господарства.

Для реалізації вказаних підходів та реформування адміністративно-територіального устрою в Україні з 2014 р. було заплановано поетапне укрупнення низової ланки (сільських, селищних та міських рад, усього - 11519 од.) та створення об'єднаних територіальних громад (1206 од.). Результати моніторингу показали [3], що вже утворено 731 ОТГ (60,6%), в яких об'єднано 3399 базових громад (31,1%), але залишилися необ'єднаними ще 7540 базових громад (65,5% від їх загальної кількості). Середня кількість рад базового рівня в одній ОТГ 4 од., а середня чисельність населення ОТГ – 11051 особа. Площа сформованих ОТГ становить 180,0 тис. кв. км, в яких налічується 6,4 млн. жителів (відповідно 32,2% від загальної площі і 18% від загальної чисельності населення України). Унаслідок відставання від графіку створення ОТГ кінцевий строк реформування адміністративно-територіального устрою України перенесено на 2020 рік.

Отже, нині ОТГ перебувають у процесі організаційно-територіального формування (утворення, ліквідації, встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних одиниць) та оволодіння закріпленими компетенціями (покладеними функціями і наданими повноваженнями). Водночас різною мірою проходить оцінювання реальних обсягів ресурсів, що знаходяться (будуть знаходитись) у їх розпорядженні, володінні та управлінні. До них включаються природні (земля, ліси, водні об'єкти, корисні копалини загальнонаціонального і місцевого значення), матеріальні, трудові й інші ресурси на підвідомчій території, а також інженерні комунікації і об'єкти, що забезпечують проведення господарської діяльності та функціонування установ соціальної сфери.

Згідно із Концепцією розвитку сільських територій [4], найбільше відповідає інтересам сільського населення і суспільства в цілому варіант, що «передбачає раціональне формування конкурентоспроможного багатогалузевого і багатоукладного сільського господарства, диверсифікованої сільської економіки, сприятливого середовища проживання на основі нарощування людського і соціального капіталу та розвитку партнерства держави та бізнесу. Наведене надасть можливість реформувати систему управління розвитком сільських територій, активізувати ініціативність та відповідальність територіальних громад сіл, селищ, розширити сферу прикладання праці, збільшити доходи сільського населення і доступність базових послуг, нормалізувати демографічну ситуацію на переважній частині сільських територій».

План заходів із реалізації вищезгаданої Концепції [5] передбачає їх здійснення протягом 2017-2025 рр. за напрямками: Підвищення якості життя сільського населення; Охорона та збереження природних ресурсів у сільській місцевості; Диверсифікація та розвиток сільської економіки; Удосконалення системи управління сільськими територіями; Освіта та інформаційно-консультаційне забезпечення. Відповідальність за розроблення інвестиційних програм, пілотних проектів і проектів з перспективного розвитку сільських територій та їх практичне здійснення покладається на відповідні Міністерства (аграрної політики, фінансів, регіонального розвитку, природи, соціальної політики, економічного розвитку, інфраструктури, охорони здоров'я, культури), обласні та столичну міську держадміністрації, органи місцевого самоврядування, територіальні громади сіл та селищ. Вказані програми і проекти повинні бути враховані при розробленні планів заходів щодо реалізації регіональних стратегій розвитку [6, ст.1 п.6, ст.11].

Заходи по реалізації Концепції розвитку сільських територій [5] є складовою частиною плану заходів з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України та передбачає завдання і заходи, обсяги та джерела їх фінансування з визначенням індикаторів оцінки результативності їх виконання [6, ст.9 п.3]. У вказаному Законі [6, ст.20] розкриті механізми фінансування державної регіональної політики, а саме:

- міжбюджетні трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам;
- капітальні видатки державного бюджету;
- державні цільові програми, у т. ч. подолання депресивності територій;
- угоди щодо регіонального розвитку;
- програми і заходи, включаючи інвестиційні програми (проекти), що реалізуються за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку;
- об'єднання на договірній основі фінансових ресурсів суб'єктів регіональної політики, державних та приватних партнерів на принципах здійснення державно-приватного партнерства, міжнародних інституцій.

У контексті підвищення ролі та відповідальності органів місцевого самоврядування за розвиток сільських територій особливого значення набуває останнє положення, оскільки воно спрямоване і може реалізуватися на основі нарощування обсягів місцевих бюджетів і збільшення видатків на покращання умов життя, розвиток підприємництва і перш за все малих форм господарювання (особистих селянських і фермерських господарств), що сприятиме залученню приватних інвестицій до вирішення місцевих проблем. У цьому відношенні відкривається значний спектр нових та наповнення додатковими можливостями традиційних джерел доходів і їх залучення та використання на потреби сільського розвитку. Таких напрямів кілька, зокрема:

- проведення інвентаризації природних ресурсів на території ОТГ з метою виявлення «нічийних», незадіяних в економічному обігу, або таких, що використовуються за нецільовим призначенням чи без відповідних правовстановлюючих документів і рішень органів місцевого самоврядування. Досвід попередніх років показав, що в багатьох новостворених ОТГ при

проведенні інвентаризації були виявлені сотні гектарів не врахованих сільськогосподарських угідь, які різною мірою використовувалися, але податки за них до місцевих бюджетів не сплачувалися. Також має місце наявність земель, що не використовуються взагалі. Це землі тих населених пунктів, які фактично припинили своє існування (населення відсутнє взагалі), але вони ще обліковуються адміністративною статистикою, а земельні ділянки належать спадкоємцям, які проживають поза громадами. Це території, що були зайняті під жилими будівлями та господарськими спорудами, присадибні землі, а також сільськогосподарські угіддя, що тяжіли до таких сіл і раніше обслуговувалися місцевим населенням. Отже, постає проблема «прикріплення» таких земель до населених пунктів, що зараз функціонують, або ж їх передачі в оренду господарюючим суб'єктам, які ставлять за мету розширити чи організувати власне виробництво на території громади. Ще більший пласт проблем відкривається при передачі місцевим громадам земель, що знаходилися поза населеними пунктами і були раніше вилучені за рішенням вищестоящих органів влади (понад 5 млн. га), але які вже «розподілені» між переважно немісцевими власниками і користувачами. Залучення ключового ресурсу ОТГ – сільськогосподарських угідь в аграрне виробництво сприятиме збільшенню доходів суб'єктів підприємницької діяльності й податків до місцевих бюджетів;

- пошуки зацікавлених підприємців та інвесторів з метою передачі природних ресурсів місцевого значення у використання (економічний обіг) на умовах створення нових робочих місць або ж розширення діючих потужностей, що сприятиме збільшенню податкових надходжень до бюджетів;

- формування місцевими органами виконавчої влади фондів підтримки підприємництва та спрямування їх коштів на розвиток малого аграрного бізнесу та підприємницької діяльності (в промислових та обслуговуючих галузях) у сільській місцевості, а також покращання умов сільського життя;

- підготовка виважених пропозицій, спрямованих на нормативно-правове урегулювання питання щодо «розщеплення» податків, які вилучаються з доходів, отриманих суб'єктами господарювання від використання природних ресурсів загальнодержавного значення, що видобуваються на території ОТГ, на державні і місцеві й забезпечення надходження останніх до місцевих бюджетів;

- об'єднання коштів зацікавлених підприємців, інвесторів і держави під патронатом місцевих органів самоврядування на умовах державно-приватного партнерства для реалізації проектів багаточільового призначення або таких, що зачіпають інтереси кількох громад (інфраструктурні мережі та об'єкти), та ін.

Список використаних джерел

1. Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих на виконання державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року. URL: www.as-rada.gov.ua/doccatalog/.../Bul_rozv_ukr_sel.pdf. 39 с.

2. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки. Стратегію підтримала Національна рада реформ на засіданні 09.11.2015 р. URL: minagro.gov.ua/node/16025. 131 с.

3. Моніторинг процесу децентралізації влади в Україні та реформування місцевого самоврядування, станом на 10 травня 2018 р./ Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/publication/article>

4. Концепція розвитку сільських територій. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 р. №995-р. Офіційний вісник України. 2015. №78.

5. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19.06.2017 р. №489-р. Урядовий кур'єр. 2017. №141.

6. Про засади державної регіональної політики. Закон України від 05.02.2015 р. №156-УІІ. Офіційний вісник України. 2015. №18.

УДК 631.531.02.003.13:633.854.78

К.І. Посилаєва канд. екон. наук, професор ХНАУ,
Т.В. Меркулова, здобувач ОР «Бакалавр»
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ

Сьогодні основним завданням агропромислового виробництва є необхідність досягнення високих результатів через впровадження новітніх технологій, що дозволить зекономити ресурси підприємства та зменшити собівартість продукції.

В Україні виробництво насіння соняшнику посідає одне з основних місць у розвитку національного сільського господарства, якому належить пріоритетне значення в забезпеченні продовольчої безпеки країни і формуванні бюджету АПК з потужним експортним потенціалом [1, с. 45].

Соняшник є однією з провідних культур, традиційно вирощуваних в Україні. Він займає близько 15-16% всіх українських сільськогосподарських земель. Кліматичні умови й досвід вирощування дозволяють продуктивно вести виробництво і переробку соняшнику, і сьогодні - це найбільш економічно вигідна культура, середнє значення рентабельності виробництва якої за 10 років становить 40%. За підсумками 2015 року соняшник, за даними Держкомстату, вийшов на рекордно високий показник у 80,3% [2].

Ефективність виробництва як економічна категорія відображує дію об'єктивних економічних законів, яка проявляється в результативності виробництва. Водночас процес підвищення ефективності виробництва залежить не тільки від внутрішніх дій на підприємстві, а й від дії зовнішнього середовища, насамперед тих його ланок, на які аграрні підприємства не мають будь-якого впливу.

У СФГ «Хуторське» Васильківського району Дніпропетровської області, яке відноситься до типу малих підприємств, соняшник вирощують багато років, і сьогодні його посіви займають майже 700 га, що становить 29,4 % у структурі усіх посівних площ. Проте за останні 5 років спостерігається тенденція зменшення як площі посіву, так й валових зборів. Проведений нами аналіз показує, що тільки за три останні роки площа посіву соняшнику і, відповідно, валовий збір (практично за однакової урожайності) зменшилися майже вдвічі. Водночас слід зазначити, що у 2016 році при найбільшій площі посіву було отримано найнижчу урожайність. Це пов'язано з невчасним посівом культури та подальшими несприятливими погодними умовами (посуха).

До того ж у 2016 році спостерігається найвища повна собівартість виробництва даної культури, хоч і ціна реалізації за досліджувані роки була найвищою. Головною причиною недоотримання прибутку став малий валовий збір продукції.

Таблиця 1

Економічна ефективність вирощування соняшнику на СФГ «Хуторське» за 2015-2017 рр.

Показник	Роки		
	2015	2016	2017
Площа посіву, га	1251	1997	669,2
Вироблено продукції, ц	34370	34349	17911,6
Виробнича собівартість, тис. грн.	19090,0	19245,0	13748,8
Реалізовано продукції, ц.	31742	36035	24041
Повна собівартість, тис. грн.	18840,0	21954,4	13837,0
Дохід (виручка) від реалізації, тис. грн.	21893,0	30638,1	20708,8
Урожайність, ц/га	27,5	17,2	26,8
Виробнича собівартість, грн/ц	555,43	560,28	767,59
Повна собівартість, грн/ц	593,54	609,25	575,56
Ціна реалізації, грн/ц	689,72	850,23	861,40
Прибуток (збиток), тис. грн.	3053,0	8683,7	6871,8
На 1 ц, грн	96,18	241,0	285,84
На 1 га, грн	2440,45	4348,40	10268,68
Рівень товарності, %	92,4	104,9	134,2
Рівень рентабельності, %	16,2	39,6	49,7

У 2017 році, відносно двох попередніх років, зменшення валового збору продукції насіння соняшнику було зумовлено, в основному, скороченням посівних площ під дану культуру. Основною причиною такого різкого скорочення посівів соняшнику стало виснаження земель та переведення їх під посіви зернобобових та на чорний пар. Зауважимо, що на досліджуваному підприємстві соняшник є основною культурою, тому виснаження земель є актуальною проблемою для господарства.

Незважаючи на різке зменшення у 2017 році валового збору продукції соняшнику та зростання витрат на виробництво, ми бачимо, що рентабельність у звітному році була найвищою за увесь досліджуваний період.

Як ми вже зазначали, соняшник це та культура, яка є не тільки найпоширенішою в Україні, а й високо рентабельною.

Але підвищення рівня рентабельності виробництва соняшнику обумовлено, в першу чергу, високою ціною його реалізації. Щоб зсувати більш детально за рахунок яких факторів формується прибутковість виробництва та яким є розмір впливу кожного чинника, аби визначитися з тим, які заходи підвищення даного показника необхідно застосувати у тому чи іншому випадку, ми зробили факторний аналіз рівня рентабельності виробництва насіння соняшнику, результати якого наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Факторний аналіз рівня рентабельності виробництва насіння соняшнику у СФГ «Хуторське»

Рік	Ціна реалізації за 1 ц., грн	Повна собівартість 1 ц., грн	Рентабельність, %	Відхилення від попереднього періоду (+;-), %		
				Всього	в т.ч. за рахунок зміни	
					ціни	собівартості
2015	689,72	593,54	16,2	-	-	-
2016	850,23	609,25	39,6	23,4	26,4	-3
2017	861,40	575,56	49,7	10,1	2,0	8,1

За досліджуваний період виявлена чітка тенденція росту рентабельності виробництва соняшнику. У 2015 році досліджуваний показник дорівнював 16,2%, а в 2016 він збільшився більш ніж в два рази і становив вже 39,6%. Підвищення рівня рентабельності за цей період відбувся тільки за рахунок росту ціни, внаслідок чого показник рентабельності зріс на 26,4%, але він скоротився на 3% через підвищення витрат на виробництво.

У 2017 році показник рентабельності становить вже 49,7%, що на 10,1% більше від попереднього періоду. При цьому, його збільшення на 8,1% зумовлено скороченням витрат на виробництво, і на 2% – завдяки росту ціни реалізації.

Таким чином, ми бачимо, що найбільший вплив на рівень рентабельності має ринкова ціна продукції та собівартість реалізованої продукції. Тому ми вважаємо доречним аби у досліджуваному господарстві проводився аналіз всіх можливих каналів збуту продукції за критерієм економічної вигідності (пошук найвищої ціни). Завдяки цьому збільшаться шанси обрати найбільш вигідного покупця з найкращою ціною.

Але головним напрямом підвищення ефективності виробництва соняшнику вважаємо зниження витрат на виробництво за рахунок, в першу чергу, нормування витрат та їх дотримання. Відповідно до цього можливі наступні заходи, щодо зниження собівартості соняшнику:

➤ Впровадження науково-обґрунтованих сівозмін. Необхідно ввести вирощування культур після яких в ґрунті залишається більше вологи та поживних речовин (кукурудза та озима пшениця для степової зони), адже соняшник сильно зневоднює ґрунт;

➤ Пошук альтернативних добрив, які є не менш дієвими ніж європейські лідери, але значно дешевшими, зокрема ядохімікати сусідніх держав;

➤ Заміна імпортного гібриду соняшнику «Тунка» на продукт вітчизняної селекції – гібрид «Ясон».

Ми вважаємо, що на сьогодні українська селекція не оцінюється справедливо через недовіру споживачів, та надання їхньої переваги імпортним продуктам. Але вже давно на українському ринку сільськогосподарської сировини є достойні кандидати високоолеїнових гібридів, які в рази вигідніші для фермерських господарств.

Отже, підвищення економічної ефективності виробництва насіння соняшнику є різнобічною проблемою, рішення якої вимагає тільки комплексного розв'язання економічних, організаційних і агротехнічних питань, які дозволяють забезпечити суттєве, зростання обсягу виробництва та підвищення якості насіння і, як наслідок, підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Список використаних джерел

1. Кучеренко С. Ю. Організаційно-економічні засади ефективного виробництва соняшнику в Україні. Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди // Економічний вісник університету / Випуск № 24/1 2015. – С. 45-48

2. ТОП-5 найрентабельніших сільськогосподарських культур // Agravery. 2016. URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/top-5-najrentabelnisih-silskogospodarskih-kultur>.

3. Будняк Т. Фактори зниження собівартості продукції / Т. Будняк. 2011. URL : http://sophus.at.ua/zbirnik_konf_2011_11_15-16_ch1.pdf.

В.С. Ніценко, доктор економічних наук, професор
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
О.М. Галицький, доктор економічних наук, доцент
Одеський державний аграрний університет
С.М. Бочев, магістрант
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в аграрному виробництві залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка, ефективність залучення у світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі аграрної економіки.

Однією з фундаментальних детермінант зростання соціально-економічних систем будь-якого рівня є інвестиції. Аграрний сектор не є винятком і також потребує інвестицій для стимулювання свого розвитку. Інтенсивний розвиток галузі вимагає також не просто вкладень, а вкладень, що забезпечують випереджальний зростання виробництва і сприяють підвищенню його ефективності [1].

Низька інвестиційна привабливість окремих сегментів аграрного виробництва в Україні зумовлена значними інституціональними розривами між задекларованими пріоритетами аграрної реформи й реальним станом економічних відносин, а також незавершеністю і половинчастим характером інституціональних перетворень [2].

На думку багатьох вчених основними причинами існування інвестиційної проблем в аграрному секторі є міжгалузеві диспропорції в економіці як наслідок диспаритету цін на ресурси та продукцію сільського господарства й відсутність компенсації скорочення державних інвестицій в аграрне виробництво дією інших ринкових механізмів [3-5]. Ось чому для інвестиційного забезпечення аграрного виробництва необхідна виважена державна підтримка. Держава має виконувати функції гаранта стабільності інвестиційного клімату за рахунок проведення регламентованої та передбачуваної податкової, амортизаційної, митної, цінової та кредитної політики.

Лише завдяки інвестиціям можлива модернізація виробництва, впровадження нових технологій на основі сучасних наукових досягнень, розширення та вдосконалення виробничих потужностей. Інвестиції у виробничу сферу забезпечують підвищення технічного рівня діючих виробництв, а також сприяють приросту виробничих потужностей. Активізація

інвестиційної діяльності в аграрному секторі передбачає залучення фінансових ресурсів, нових технологій та нових методів управління. Проблема залучення та ефективного використання інвестицій в аграрному секторі є загальнодержавною, оскільки інвестиції, залучені в аграрний сектор, справляють мультиплікативний ефект в економіці всієї держави [6].

Вкладення інвестицій в аграрний сектор має як позитивні сторони, так і негативні. Чинники, що гальмують вкладення інвестицій в аграрний сектор, можна умовно поділити на дві групи: загальні (властиві інвестиційній діяльності в будь-якій галузі) та специфічні (характерні лише для аграрного сектору).

До загальних слід віднести: відставання від реальних потреб економіки законодавчої бази у сфері інвестиційної діяльності; складні процедури експертизи інвестиційних проектів і отримання дозволів на їх реалізацію; низький рівень захисту прав інвесторів; відносно низьку якість управління підприємствами; недостатність інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності, нерозвинутість інфраструктури ринку в цілому та інвестиційної інфраструктури зокрема [7].

У свою чергу, до специфічних чинників належать: висока капіталомісткість продукції; тривалий період окупності вкладеного капіталу; сезонність виробництва; вплив природно-кліматичних умов; низька якість розробки бізнес-планів інвестиційних проектів; нерегульованість ринку матеріально-технічних ресурсів і аграрної продукції; низький рівень кредитоспроможності аграрних підприємств.

Але поряд з негативними факторами, інвестування в аграрний сектор має і привабливі сторони: аграрне виробництво є традиційним видом діяльності для більшості регіонів країни; Україна має сприятливий природно-кліматичний потенціал для розвитку цієї галузі; в наявності є значний обсяг дешевої та кваліфікованої робочої сили; розгалужена система освітніх та науково-дослідних закладів аграрного профілю; рівень попиту на аграрну продукцію у світі постійно зростає [8].

Список використаних джерел

1. Наумов О.Б., Стоянова-Коваль С.С. Механізм державно-приватного партнерства як інструмент стабілізації інвестиційного процесу. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2016. № 6. С.98-105.
2. Щекович О.С. Використання зарубіжного досвіду державного регулювання економіки АПК в Україні. Економіка АПК. 2009. № 1. С. 140-146.
3. Лукінов І. І. Державні і ринкові регулятори соціально-економічних перетворень АПК України. Економіка АПК. 2000. № 2. С. 35-38.
4. Митяй О.В., Галицький О.М., Николук О.В. Державне регулювання розвитку агроформувань в Україні. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 4. С. 20-25. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2017_4_5.

5. Податкова служба та вдосконалення її діяльності: моногр. / [О. Д. Данілов, В. В. Гриценко, Т. О. Проценко, В. П. Шевчук]. Ірпінь: Нац. акад. ДПС України, 2005. 152 с.

6. Про колективне сільськогосподарське підприємство: Закон України від 14.02.1992 №2114-ХІІ із змінами і доповненнями / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2114-12/>.

7. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. М.: Прогресс, 1978. 494 с.

8. Митяй О.В., Митяй О.В., Кужель В.В. Оцінювання чинників формування фінансового потенціалу аграрного виробництва. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 10(172). С.169-172.

УДК 658.841.4

Б.А. Омарова, доктор економічних наук, професор,
Академія «Болашак», г. Караганды, Казахстан
А.А. Макаров, канд. екон. наук, доцент
Інститут сервісних технологій РГУТиС, г. Подольск, Россия

ЦЕЛЕСООБРАЗНОСТЬ И ЗНАЧИМОСТЬ АКТИВНОГО ПРИМЕНЕНИЯ ТОРГОВЫХ АВТОМАТОВ ПО ПРОДАЖЕ ПИЩЕВОЙ И СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ

Современный этап развития хозяйствующих субъектов сферы розничной торговли государств постсоветского пространства характеризуется активным использованием маркетинговых инструментов, предполагающих учет возможных предпочтений потребителей. По нашему мнению, системная организация объектов розничной торговли должна опираться не только на рациональную дифференциацию магазинов, но и на развитие новых форматов предприятий и внемагазинных форм продажи продовольственных товаров и сельскохозяйственной продукции (например, на ярмарках выходного дня, через объекты развозной торговли и торговые автоматы и пр.) [5].

В последние годы отмечается значительный рост оборота торговли через торговые аппараты (вендинг) – 72%. По нашему мнению, развитие услуг вендинга является важнейшим элементом малого предпринимательства в розничной торговле, возможной «площадкой» для начинающих предпринимателей, значимой инновационной технологией, условием обеспечения самозанятости населения, фактором повышения производительности труда и культуры торговли [3, 4, 7].

Торговый (вендинговый) автомат – нестационарный объект, представляющий собой техническое устройство, предназначенное для автоматизации процессов продажи, оплаты и выдачи штучных товаров в потребительской упаковке в месте нахождения устройства без участия продавца.

История развития вендинговой торговли, по данным исследователей, «началась в Древнем Египте. Первый торговый автомат, описанный математиком Героном в 215 г. до н.э., применялся в храмах и при опускании в него монеты продавал святую воду. Следующий торговый автомат появился в Китае в 1076 году, его назначение было – продажа карандашей. В XVIII веке в английских тавернах появились автоматы, продающие за монеты табак» [2].

На постсоветском пространстве первые торговые аппараты по реализации продтоваров появились более 100 лет назад: с их помощью собирались продавать жителям Петербурга шоколад в плитках. В советский период получили распространение автоматы по продаже газированной воды, пива, кваса. Как отмечает источник, «в СССР и России автоматы газированной воды запомнились в 1980-1998 гг. Они стояли на улицах рядами...» [1].

Зарубежный опыт развития услуг вендинга подтверждает перспективность данного направления. В странах Европы вендинговых автоматов около 4,5 млн., в Японии – около 6 млн., в США – около 7 млн. В России в 2015 г. действовало 227 тыс. единиц вендингового оборудования, потенциал роста до 1 млн. ед. Вместе с тем, на протяжении многих лет для российской розничной торговли характерна низкая доля продаж, приходящаяся на торговые автоматы [10]. По результатам многочисленных исследований установлено, что всё большее число потребителей готово покупать в аппаратах разнообразную пищевую и сельскохозяйственную продукцию (в т.ч. и «органическую») [1, 6, 8, 9].

Одной из проблем совершенствования деятельности вендинговых операторов является их нормативно-правовое регулирование. Как отмечает источник, «в законах, регулирующих розничную торговлю, слабо отражено место в ней торговых автоматов, а также права и обязанности вендинговых операторов. Также, важным моментом является вопрос налогообложения торговли посредством торговых автоматов» [9].

Эффективность данного канала продаж во многом зависит от правильной его организации, в том числе, и от места установки торгового аппарата [5]. Как отмечает источник, «проблемы вендинговой торговли преимущественно состоят в сложности получения разрешений на установку и эксплуатацию торговых автоматов на государственных и муниципальных территориях. Необходимо разработать упрощенный и понятный порядок установки и эксплуатации таких объектов» [7].

Операторские компании для получения лучших мест установки своих аппаратов должны будут использовать современные их виды,

сертифицированные расходные материалы и продукты, повышать качество обслуживания, применять механизмы доведения всей необходимой информации до потребителя. Мы согласны с мнением о том, что «обновление парка торговых автоматов – это постоянный процесс. Эффективное планирование обновления парка торговых автоматов – конкурентное преимущество в борьбе за покупателя» [7].

Обобщая представленную информацию, отметим, что развитие торговых автоматов можно рассматривать в контексте стратегических приоритетов деятельности отраслевых хозяйствующих субъектов, поскольку они являются достойной альтернативой традиционным методам продаж, успешной заменой на малометражных и непривлекательных для крупных торговых предприятий местах.

Список используемых источников

1. Анисимов Э.А., Салдаева Е.Ю. Анализ состояния и развития вендинга-бизнеса в Республике Мари Эл: Статья. //Ученые записки Казанской государственной академии ветеринарной медицины им. Н.Э. Баумана. – 2015. - № 2 (222). – С. 18-21.

2. Жукова Е.С., Журилкина И.В. Перспективы развития рынка вендинговой торговли в современных рыночных условиях: Статья. //Экономика и управление: новые вызовы и перспективы. – 2012. – № 3. – С. 244-247.

3. Калугина С.А., Макаров А.А. Обзор инновационных решений, широкое использование которых целесообразно в сфере торговли: Тезисы. //Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції "Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності", 10 – 12 грудня 2014 р. – Кременчук: КрНУ, 2014 – 390 с. – С. 243-245.

4. Калугина С.А., Макаров А.А., Депутатова Е.Ю. К вопросу о качестве и культуре торгового обслуживания населения: Статья. //Социосфера. – 2016. - № 2. – С. 19-23.

5. Маслова А.Е., Тимяшева Е.Т., Никишин А.Ф. Разнообразие каналов продаж как перспективное направление развития розничной торговли: Статья. //Инновационная наука. – 2015. – Т. 1. № 5. – С. 195-197.

6. Николаева М.А., Калугина С.А., Карташова Л.В. Анализ российского рынка органических продуктов питания: Статья //Сибирский торгово-экономический журнал. – 2016. - № 1(22). – С.226-230.

7. Рудецкая А.В. Инновации в вендинге: стимулирование продаж: Статья. //Совершенствование механизмов развития инновационной экономики России и её дальневосточных территорий: Сборник статей по материалам международной научно-практической заочной конференции, 2014. Хабаровск: Издательство: ХГАЭП, 2014.

8. Суханова Э.А., Юдина А.Е., Карпова Н.П. Преимущества развития вендингового бизнеса в Самарской области: Статья. //Фундаментальные и прикладные исследования в современном мире. – 2015. - № 10-3. – С. 114-117.

9. Третьяков М.М., Рудецкая А.В. Управление услугами вендинга: монография. Хабаровск: Изд-во ТОГУ, 2014. – 150 с.

10. Интернет-ресурс: <http://www.vendingexpo.ru/>. Дата доступа: 5 октября 2018 года.

УДК 658.86.87

Б.А. Омарова, доктор экономических наук, профессор

Академия «Болашак», г. Караганды, Казахстан;

А.А. Макаров, канд. экон. наук, доцент

Институт сервисных технологий РГУТиС, г. Подольск, Россия

ФУНКЦИОНАЛЬНОЕ НАЗНАЧЕНИЕ СОБСТВЕННЫХ ТОРГОВЫХ МАРОК ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫХ ТОВАРОВ

Развитие хозяйствующих субъектов подотраслей агропромышленного комплекса невозможно без установления тесных связей с предпринимателями оптовой и розничной торговли. Одним из направлений возможного взаимодействия участников агропромышленного рынка может стать выпуск под заказ торговых предпринимателей сельскохозяйственной и продовольственной продукции под собственной торговой маркой (СТМ).

Собственная торговая марка – марочное наименование товара, присваиваемое предпринимателем торговли ряду товаров определенной категории, которые производятся по его заказу и им же реализуемые. Тем самым достигается двойной эффект: создание узнаваемости товаров с СТМ и их интенсивное продвижение, и поддержание потребительских предпочтений к торговой организации [1, 2, 4, 5, 7].

Для сельхозпроизводителей представляет интерес выпуск совместных с предприятиями торговли СТМ. Дистрибьюторские торговые марки (distributor brands) – вид торговых марок, разрабатываемых оптовыми продавцами, заказывающих производителем производство определенных товаров под СТМ и реализующих их оптовыми партиями. Собственные торговые марки розничных сетей (store brands) – вид торговых марок, разрабатываемых торговыми сетями, заказывающих производителем выпуск товаров с этими СТМ и реализующих их потребителям.

СТМ играет важную роль и для потребителя, и для самого предприятия. Ряд исследователей выделяют основные функции СТМ [3, 6].

I. Функции, ориентированные на покупателя.

Функция идентификации. Покупатель воспринимает название торговой марки как информацию о предлагаемой совокупности свойств. Она является

своего рода опознавательным символом для потенциальных покупателей, которые могут найти желаемые средства удовлетворения своих потребностей.

Функция упрощения принятия решения. Торговая марка – простой и практичный способ запоминания определенных характеристик товара. Марка, которую легко запомнить и легко узнать, позволяет потребителю совершать покупки по привычке, что упрощает процесс принятия решений при покупке.

Функция гарантии. Торговая марка – средство идентификации производителя, гарантирующего соблюдение установленных требований, так как владелец торговой марки берет на себя обязательства обеспечивать заданный, стабильный уровень качества. Чем известнее торговая марка, тем более обязывающим становится эта гарантия, так как её владелец не может позволить себе подорвать сложившуюся репутацию.

Функция персонализации. Удовлетворение многообразия потребностей – один из важнейших элементов рыночной экономики. В связи с этим торговая марка служит средством социальной коммуникации, позволяющим потребителю проявлять и демонстрировать определенные критерии своего выбора, свою систему ценностей.

II. Функции, ориентированные на предприятие и необходимые для долгосрочной и конкурентной стратегии.

Функция коммуникации. Торговая марка имеет стратегическое значение для предприятия, поскольку позволяет «общаться» с потребителем напрямую.

Функция защиты. Право интеллектуальной собственности защищает торговую марку от имитаций и подделок. Владелец марки может зарегистрировать её в соответствующих патентных организациях, после чего у него появляется авторское право на эту марку.

Функция позиционирования. Позиция товара – мнение целевых рыночных сегментов потребителей относительно основополагающих характеристик товара. Целевой потребитель должен воспринимать товар как имеющий четкий имидж, отличающий его от товаров конкурентов. При этом на позицию товара влияют репутация и имидж самого предприятия. СТМ предоставляет фирме возможность демонстрировать свое отличие от конкурентов и заявлять о своих отличительных характеристиках. Таким образом, торговую марку можно рассматривать как метод обеспечения конкурентоспособности товаров и средство его подкрепления.

Функция капитализации. Торговые марки относятся к нематериальным активам фирмы и часто являются наиболее ценными составляющими рыночной деятельности компаний, которые наравне с другими ресурсами способны приносить коммерческую прибыль. Роль материальных активов в обеспечении коммерческого успеха на рынке, напротив, в последние десятилетия устойчиво снижается. В розничной торговле на долю нематериальных активов приходится около 30%, из них 15% на долю собственных торговых марок [5].

III. Функция третьего типа – уменьшение ощущаемого риска.

Финансовый риск обусловлен опасениями потребителя заплатить за товар большую цену, чем он стоит с учетом фактического качества и ассортиментной принадлежности. При наличии СТМ у торговой сети финансовый и психологический риски для потребителей уменьшаются, так как она жестко контролирует качество производимых и реализуемых товаров под СТМ.

Психологический риск при покупке товаров заключается в том, что ожидания потребителей удовлетворения своих потребностей могут быть не достигнуты. Следствием этого может стать разочарование потребителя, его переориентация на другие товары фирм-конкурентов, что может привести к утрате предприятиями торговли и производителями своего сегмента рынка.

Физический риск возникает вследствие того, что при покупке товара ненадлежащего качества или ассортиментной принадлежности, может быть нанесен непоправимый ущерб имуществу или здоровью и жизни потребителей.

Социальный риск при покупке товаров заключается в том, что ожидания потребителей удовлетворения их престижных и/или правовых потребностей могут быть обмануты, и тогда им будет нанесен моральный ущерб (например, реализация товаров неизвестного происхождения).

По нашему мнению, для сельхозпроизводителей и предпринимателей торговли продажа товаров сопряжена с финансовыми и социальными рисками. Финансовые риски обусловлены недостаточным объемом продаж, пониженным, а иногда и отсутствующим спросом на реализуемые товары, не имеющих марочных названий или имеющих малоизвестные торговые марки. Для таких товаров достаточно высока вероятность нестабильного качества, что может нанести серьезный ущерб имиджу хозяйствующего субъекта. В этом случае можно говорить о социальном риске для предприятий, причем он особенно велик, если предприятия выходят на сегмент обеспеченных потребителей. В конечном счете, это приведет к утрате сегмента, а также к финансовым потерям.

Список используемых источников

1. Калугина С.А., Макаров А.А. Собственные торговые марки розничных торговых предприятий: аспекты разработки, использования и управления: Глава в монографии. Торговое дело: коммерция, маркетинг, менеджмент. Теория и практика: Монография /под науч. ред. д.э.н., проф. Д.И. Валигурского. Т.1 (2—е изд.) – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2018. – 410 с.
2. Калугина С.А., Макаров А.А. Опыт работы с собственными торговыми марками ТНК торговли, функционирующих на потребительском рынке Болгарии //Вестник ТГУПБП. – 2013. - № 4.
3. Кумар Н. Марки торговых сетей: Новые конкуренты традиционных брендов/ Нирмалья Кумар, Ян-Бенедикт Стенкамп; Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008.

4. Николаева М.А., Калугина С.А. Собственные торговые марки: Лекция. – М.: ЦПКРТ, 2009.

5. Розничные торговые сети: стратегии, экономика и управление: учебное пособие/кол. авторов; под ред. А.А. Есютина и Е.В. Карповой. — М.:КНОРУС, Кнорусс, 2010.

6. Чеглов В.П. Экономика и организация управления розничными торговыми сетями. – М.: Вузовский учебник: ИНФРА-М, 2012.

7. Щербаков В.В., Горба Л.К. Стратегические приоритеты развития собственных торговых марок розничных сетевых операторов: Статья. //Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Экономика и менеджмент. – 2014. – Т.8. - № 3. – С.106-112.

УДК 631.153.5

І.В.Охріменко, доктор економічних наук, професор
Київський кооперативний інститут бізнесу і права

ОСНОВНІ МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ БІЗНЕС-ПРОГНОЗУВАННЯ ДОХОДНОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИНИЦТВА

Сучасна ситуація на ринках виробничих ресурсів та продукції в Україні вкрай нестабільна. Змінюється курс гривні відносно твердих валют, ціни на енергоносії (паливо, електроенергію) та технологічні матеріали (добрива, засоби захисту), продукти сільського господарства та переробної промисловості. В таких умовах сільськогосподарські підприємства повинні прогнозувати можливі наслідки зміни цінних параметрів ринкового середовища з точки зору перш за все доходності збуту своєї продукції. Для цього потрібно знати ціни та повну собівартість одиниці продукції на оперативну чи стратегічну перспективу. Як відомо, названі показники тісно пов'язані між собою, а в недалекому минулому собівартість виступала єдиною економічною основою централізовано встановлюваних державних закупівельних цін. Проте в умовах ринку при бізнес-прогнозуванні доходності ринкові ціни та собівартість розглядаються як самостійні, мало залежні одна від одної величини, тобто прогноуються окремо.

Рівень цін на сільськогосподарську продукцію у прогнозному періоді розглядається як результат дії багатьох факторів: кон'юнктури світового ринку, особливостей державної аграрної політики, залишків продукції в країні, насиченості внутрішнього ринку, обсягів експортно-імпорتنних операцій, платоспроможності населення та суб'єктів підприємництва, складу операторів конкретного продуктового ринку, структурних змін в АПК, каналів збуту,

сезонності, державного регулювання та інших. В Україні, крім того, слід враховувати ще й незавершеність формування єдиного сільськогосподарського ринку, його певну регіоналізацію за адміністративно-територіальною ознакою. Хоча майже всі з перелічених факторів мають кількісний вираз, відшукати міру впливу як окремого з них, так і всієї сукупності на ринкову ситуацію дуже важко. Тому розробляється кілька варіантів прогнозів і до того ж переважно експертними, а не кількісними методами.

Так, за оцінками аналітиків, ближчими роками слід очікувати незначне зростання світових запасів зерна при стабілізації цін на нього. Цьому сприятиме також зростання цінової конкуренції серед основних країн-експортерів та протекціонізм стосовно зернового сектора у деяких із них.

В Україні виробнича та повна собівартість рослинницької продукції повинна прогнозуватися як суто локальна, територіальна, тобто орієнтована на конкретні природно-економічні умови. За економічним змістом вона є не рахунковою, а відтворювальною. Під рахунковою собівартістю розуміється собівартість одиниці продукції, визначена за фактичними даними бухгалтерського обліку. Для обґрунтованого прогнозування доходності вона мало придатна. Так, виробництво продукції рослинництва, яка буде зібрана у серпні 2019 року, починається на рік раніше. В цей час, наприклад, 1 кг пального коштує дешевше ніж через рік і в такій оцінці вартість пального увійде до складу витрат та собівартості. За рахунковими даними господарство може мати прибуток, але за оцінками ресурсів наступного виробничого циклу прибуток може перетворитись на фонд відшкодування матеріальних витрат, а може навіть і на збиток. Рахункова собівартість і визначений на її основі рахунковий прибуток не дає реальної характеристики економічних можливостей господарства продовжувати виробництво у наступному циклі, оплачувати працю своїх робітників, вирішувати соціальні питання і т.д. Потрібна прогнозна, відтворювальна собівартість. Вона визначається на основі натуральних нормативів витрачання ресурсів на одиницю продукції (праці, насіння, добрив, пального, засобів захисту, робіт та послуг і т.п.) та прогнозних оцінок (цін) на одиницю кожного ресурсу, які будуть мати місце в наступному циклі.

Натуральні нормативи визначаються загальновідомими і повсюдно застосовуваними методами нормування ресурсів. Кожне господарство має свою пристосовану до його індивідуальних особливостей нормативну базу у вигляді норм виробітку, витрачання пального, насіння, добрив, засобів захисту і т.ін. Крім натуральних, використовуються і діючі економічні нормативи у вигляді денних тарифних ставок оплати праці, передбачених положеннями про оплату праці понадтарифних виплат, ціни землі та ставок податків, норм амортизаційних відрахувань та інші.

Складне фінансово-економічне становище багатьох господарств зумовлює певні відхилення переліку технологічних операцій та розмірів

застосування технологічних матеріалів відносно рекомендованих технологій виробництва рослинницької продукції. Не витримуються дози внесення добрив та норми застосування засобів захисту рослин, порушуються оптимальні терміни виконання робіт. У прогнозних витратах передбачено реальні розміри удобрення полів та реальні рівні урожайності сільськогосподарських культур. Це дає підстави для характеристики методу прогнозування витрат та собівартості як ситуаційного з використанням господарських, а не науково обґрунтованих нормативів. За таких умов зв'язок між агротехнічними заходами, обсягами застосування добрив та рівнем урожайності стає більшою мірою вірогідним, ніж визначеним. Тому щодо кожної культури витрати та собівартість мають прогнозуватись на три рівні врожайності: мінімальний, середній та максимальний. Для мінімального та середнього передбачаються практично застосовувані дози добрив, а для максимального вони збільшуються, виходячи з виносу поживних речовин додатковою кількістю продукції.

Методика прогнозування оцінок (цін) натуральних одиниць виробничих ресурсів базується на їх залежності від курсу американського долара (USD). Як відомо, при розробці державного бюджету України приймається певний валютний коридор. Ціни на пальне, засоби захисту рослин як продукти імпорту, а також мінеральні добрива як енергомісткий продукт перебувають у прямій залежності від курсу USD. Він справляє також прямий вплив на ціну 1 кВт-год та собівартість внутрішніх послуг вантажного автопарку галузям рослинництва. Зміни курсу USD навіть у рамках валютного коридору не можна вважати єдиною першопричиною динаміки цін виробничих ресурсів. Вони залежать також від загальної ситуації на світових ринках енергоносіїв і перш за все від цін на нафту. Отже, як сам валютний коридор, так і кон'юнктура світових ринків вимагають варіантних прогнозів цін на виробничі ресурси. Безпосередньо у розрахунках використовується не курс USD, а комплексна ціна 1 кг основного тракторного пального - дизельного. Як і в попередньому випадку, рекомендується три рівні цього показника - мінімальний, середній та максимальний. Відповідно до них варіюють ціни на засоби захисту, мінеральні добрива, електроенергію та послуги вантажного автопарку.

Виходячи із прогнозних варіантних показників ринкових цін на продукцію, урожайності та цін на виробничі ресурси складається бізнес-прогноз виробничої собівартості 1 ц основної продукції, доходності 1 ц продукції при її реалізації на внутрішньому та зовнішньому ринку, межа безбитковості, цінові пропозиції господарства.

Виробнича собівартість визначається відповідно до діючих нормативно-методичних документів про склад витрат та порядок калькуляції собівартості одиниці продукції. Для кожного об'єкта планування та обліку витрат береться повний перелік агротехнічних операцій від підготовки ґрунту до збирання та відповідні технологічні матеріали.

При прогнозуванні доходності реалізації продукції на внутрішньому та зовнішньому ринку до виробничої собівартості слід додавати витрати на реалізацію приблизно в такому складі: первинна доробка, передпродажна підготовка, транспортування, витрати по збуту. Для зовнішнього ринку передбачається три варіанти умов зовнішньоекономічного контракту: EXW, FOB, CIF. Варіант EXW орієнтований на збут продукції у місці її виробництва і не потребує витрат продавця на транспортування та страхування. Варіант FOB зобов'язує продавця доставити товар на судно у вітчизняному порту з припиненням відповідальності після перетину вантажем релінгу морського транспортного засобу. У варіанті CIF продавець несе витрати і відповідальність до іноземного порту призначення, вказаного у контракті.

Межа беззбитковості наводиться як рівень урожайності, при якій відповідними ринковими цінами на продукцію забезпечується беззбитковість виробництва. Цінові пропозиції формуються на основі виробничої собівартості та бажаного рівня рентабельності з урахуванням якості продукції.

УДК 330.321:636:631.602

В.К. Горкавий, канд. екон. наук, професор
Я.А. Комнатний, здобувач ОС «Магістр»
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

На урожайність сільськогосподарських культур, у тому числі і зернових, значною мірою впливають метеорологічні умови. В зв'язку з цим, аналізуючи її рівень і динаміку, необхідно широко використовувати багаторічні середні, у яких взаємно погашаються випадкові річні відхилення, що виникають через негативний вплив несприятливих кліматичних умов на стан посівів. З цієї ж причини планові та фактичні рівні урожайності аналізованого року необхідно порівнювати з середньорічними показниками. При цьому, відрізки часу, за які проводиться аналіз, мають бути якісно однорідними за факторами, що визначають загальну тенденцію, і досить тривалими, щоб уникнути випадкових коливань урожайності під впливом метеорологічних умов.

Для забезпечення вирівнювання метеорологічних умов періоди для розрахунку середньої урожайності необхідно брати за три – п'ять років залежно від кліматичної зони, оскільки її коливання посилюються у напрямі з північного заходу на південний схід.

Щоб проаналізувати закономірності динаміки урожайності зернових культур доцільно використовувати згладжування за допомогою рухомої середньої, а також аналітичне вирівнювання способом найменших квадратів по прямій або кривій лінії (параболі, гіперболі і т.д.), яка виражає функціональну залежність рівнів ряду динаміки від часу.

Суть аналітичного вимірювання способом найменших квадратів полягає в знаходженні такої математичної лінії, ординати точок якої були б найближчі до фактичних значень ряду динаміки урожайності. Це означає, що сума квадратів відхилень вирівняних рівнів від фактичних має бути мінімальною.

Для того, щоб знайти доцільну форму вирівнювання, потрібно проаналізувати ряд динаміки урожайності і закономірності її зміни. Якщо в аналізованому ряду динаміки ланцюгові абсолютні прирости урожайності більш-менш рівномірні, то такий ряд необхідно вирівнювати по прямій лінії. При вирівнюванні рядів динаміки у яких ланцюгові абсолютні прирости мають тенденцію до зростання (або зниження) доцільно користуватися параболою другого порядку. У тих випадках, коли в аналізованому ряду динаміки урожайності ланцюгові темпи мають тенденцію до зростання або зниження необхідно користуватися логарифмічною кривою.

Порівнюючи коефіцієнти кореляції між фактичними і вирівняними рівнями урожайності, можна дати однозначну відповідь на питання про те, яка з можливих ліній найбільш правильно описує динаміку фактичних рівнів урожайності. Чим вищий коефіцієнт кореляційного зв'язку між фактичними і вирівняними рівнями урожайності, тим краще дана лінія описує фактичну динаміку урожайності.

Для виявлення резервів зростання урожайності важливе значення мають аналіз і кількісна оцінка впливу певних факторів на її рівень. Фактори, які впливають на урожайність, можна поділити на природні та економічні (господарські).

Природні фактори характеризуються якістю ґрунтів і показниками кліматичних (за тривалий період) та метеорологічних (звичайно за рік або період вегетації сільськогосподарських культур) умов. Показники метеорологічних умов аналізують за окремими періодами і фазами розвитку рослин.

Економічні фактори є наслідком розвитку продуктивних сил і характеризуються показниками інтенсифікації землеробства. До них належать наявність, структура, якість і ступінь використання виробничих ресурсів: робочої сили, меліоративних споруд, тракторів і сільськогосподарських машин, палива, добрив, засобів захисту рослин від бур'янів, шкідників і хвороб тощо.

Для характеристики виконаних робіт і матеріальних витрат використовують такі показники: обсяг робіт на одиницю площі посіву; обсяг вкладень; якість робіт; якість вкладень; способи виконання робіт і вкладень; строки виконання робіт.

Вплив агротехнічних заходів на рівень урожайності визначають спеціальними дослідженнями, а також на основі аналізу та узагальнення масових виробничих даних по сільськогосподарських підприємствах. Для того, щоб оцінити вплив агротехнічних заходів на урожайність, використовують факторні і результативні групування, парну і множинну кореляцію, дисперсійний аналіз. Застосовують також порівняння урожайності зернових культур у аналізованих сільськогосподарських підприємствах з відповідними даними передових господарств і науково-дослідних установ.

Особливо важливе значення для підвищення урожайності має застосування органічних і мінеральних добрив. Використовуючи дані агрономічної служби господарства, науково-дослідних установ та зональних дослідних станцій, необхідно порівняти фактичні дози внесених добрив з рекомендованими оптимальними нормами і визначити резерв недоотриманої продукції за рахунок їх відхилень.

Високопродуктивні сорти і гібриди, своєчасне сортооновлення та якість насіння впливають не тільки на рівень урожайності, а й на споживчу якість продукції. У кожному господарстві повинні бути прогнози і фактичні дані про сортооновлення, порівняння яких дозволяє оцінити вплив даного фактора на урожайність. В процесі аналізу необхідно встановити, які сорти і гібриди вирощуються в господарстві, їх відповідність місцевим кліматичним умовам і прийнятій технології виробництва продукції, як виконується план сортооновлення, наскільки забезпечене господарство сортовим насінням та його якість.

Крім названих вище, на урожайність зернових культур істотний вплив мають і інші агротехнічні заходи, зокрема чергування культур у полях сівозмін, обробіток ґрунту, підготовка насіння для посіву, догляд за посівами, збирання врожаю, а також якість і строки проведення відповідних робіт.

Аналіз виконання плану агротехнічних заходів ведеться по кожній зерновій культурі на основі технологічної карти шляхом порівняння фактичних і планових видів, обсягів, строків і якості робіт. Фактичні дані про агротехнічні заходи наводяться в первинних бухгалтерських документах, агрономічних звітах, актах спеціальних обстежень якості проведених робіт, матеріалах паспортизації полів та ін. Заключні висновки щодо виконання плану агротехнічних заходів повинні враховувати можливі об'єктивні зміни умов застосування тих чи інших агрозаходів у зв'язку з погодними умовами, забур'яненість полів та інші параметри. Особлива увага повинна приділятися аналізу впровадження нових агротехнічних заходів, передбачених бізнес-планом діяльності підприємства.

Одним з напрямів інноваційного розвитку аграрного виробництва є впровадження інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур, які оптимізують весь комплекс агротехнічних заходів щодо обсягів, якості і строків проведення робіт.

Аналізуючи виконання плану впровадження інтенсивних технологій, визначають площі окремих культур, на яких застосовуються інтенсивна і звичайна технології, порівнюється урожайність та розраховується їх виробнича ефективність.

У процесі аналізу необхідно розкрити організаційно-економічні передумови для більш широкого застосування інтенсивних технологій, виявити стримуючі причини та конкретні служби, які не забезпечують виконання передбачених бізнес-планом заходів.

Винятково важливе значення має аналіз втрат урожаю. Звичайно їх причини пов'язані з порушенням агротехніки і технології виконання окремих процесів під час вирощування та збирання сільськогосподарських культур. Для визначення втрат урожаю необхідно проводити спеціальні обстеження.

Сільськогосподарські підприємства мають втрати уже вирощеного, але не зібраного урожаю через збільшення строків збирання, недосконалості збиральної техніки, упущень під час транспортування та обробки урожаю. Їх загальну величину визначають як різницю між розміром урожаю на пні перед початком своєчасного збирання (так званого біологічного урожаю) і кінцевими його розмірами, відображеними в існуючій звітності. Урожай на пні перед початком своєчасного збирання не показують в офіційних документах, тому його визначають шляхом пробних укосів або накладанням метрівок (квадратної рамки з розміром сторони 1 м).

Разом з тим, цього недостатньо для з'ясування величини втрат за окремими каналами і прийняття відповідних заходів з їх ліквідації. Так, затягування строків збирання призводять не тільки до збільшення втрат урожаю, а й до погіршення якості продукції: залишена у валках більш як на 10 днів озима пшениця знижує якість муки на 30-40%. Необхідно мати на увазі і той факт, що на переспілих посівах починають інтенсивно рости бур'яни, що обумовлює різке зниження продуктивності комбайнів і збільшення втрат продукції.

Для прогнозування рівня урожайності найбільш доцільно користуватися методом екстраполяції на основі трендових моделей. Цей метод зводиться до побудови трендової моделі, тобто рівняння прямої або будь-якої кривої лінії (параболи, гіперболи тощо) і розрахунку очікуваної урожайності у майбутньому.

Бабан Т.О., канд. екон. наук, **Кузнєцов В.М.**, магістрант
Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ В УКРАЇНІ

На вітчизняному аграрному ринку соя вже багато років займає провідні позиції в експорті і переробці на харчові та кормові цілі поряд із зерновими культурами, а також має стратегічно важливе значення у забезпеченні продовольчої і економічної безпеки країни. Культура користується попитом серед виробників сільськогосподарської продукції як прибуткова, за рахунок найвищої ринкової ціни серед олійних.

Основними передумовами, які зумовили зміну становища цієї культури в світі за останні 20 років, стали зрушення у структурі харчування населення розвинених країн, що пов'язані із переходом від використання тваринних жирів на рослинні та олію, збільшення чисельності населення в країнах Азії та потужний розвиток галузі тваринництва у країнах ЄС. У сукупності це зумовило зростання глобального попиту на сою та переорієнтацію багатьох країн на її вирощування, серед яких опинилася і Україна.

За останні 10 років в Україні відбулось різке збільшення кількості посівних площ під соєю – більше ніж в два рази. Відповідно, значно збільшилась і частка сої в загальній структурі посівів зернових (рис. 1).

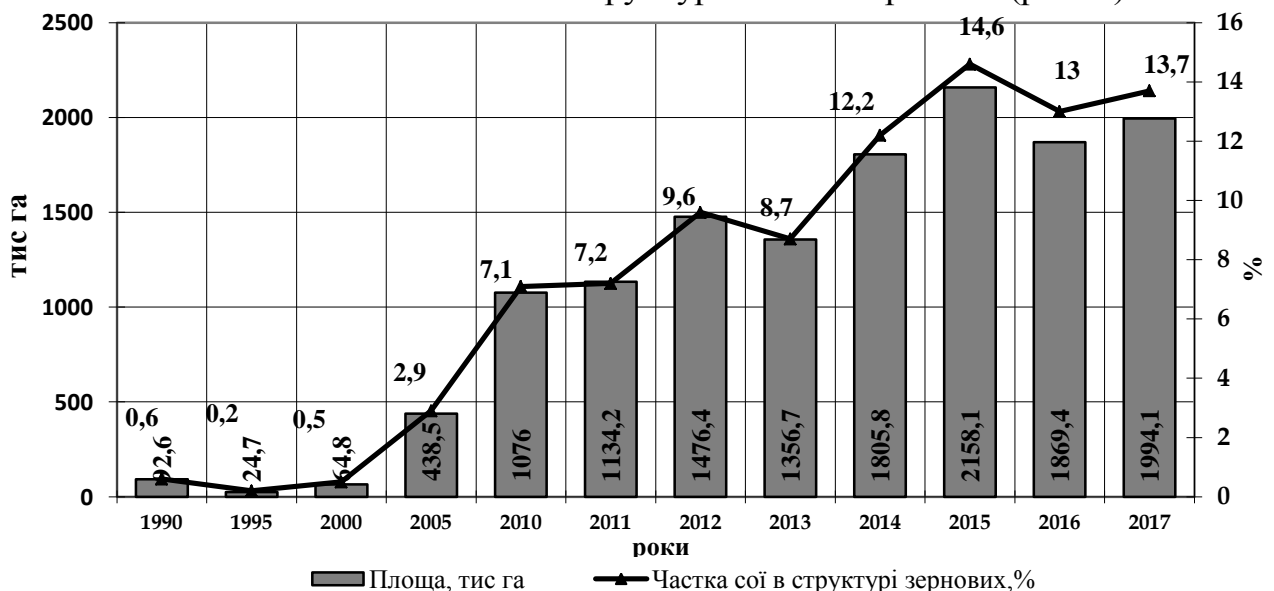


Рис. 1. Динаміка посівних площ сої та її частки у структурі всіх зернових культур України

Основне виробництво сої в Україні зосереджене в зоні Лісостепу (65%). Лідерами серед областей є Хмельницька, Полтавська, Київська області, які забезпечують до 36% валового збору. Найбільша кількість посівних площ сої зосереджена в Полтавській, Хмельницькій, Київській, Кіровоградській та Сумській областях (рис. 2).

Валовий збір сої у 2017 році склав 3,9 млн т, а за прогнозами експертів Міністерства сільського господарства США виробництво сої в Україні в 2018 році сягне близько 4,2 млн т. Тобто, за останні п'ять років збільшення обсягів виробництва досягло майже 50%.

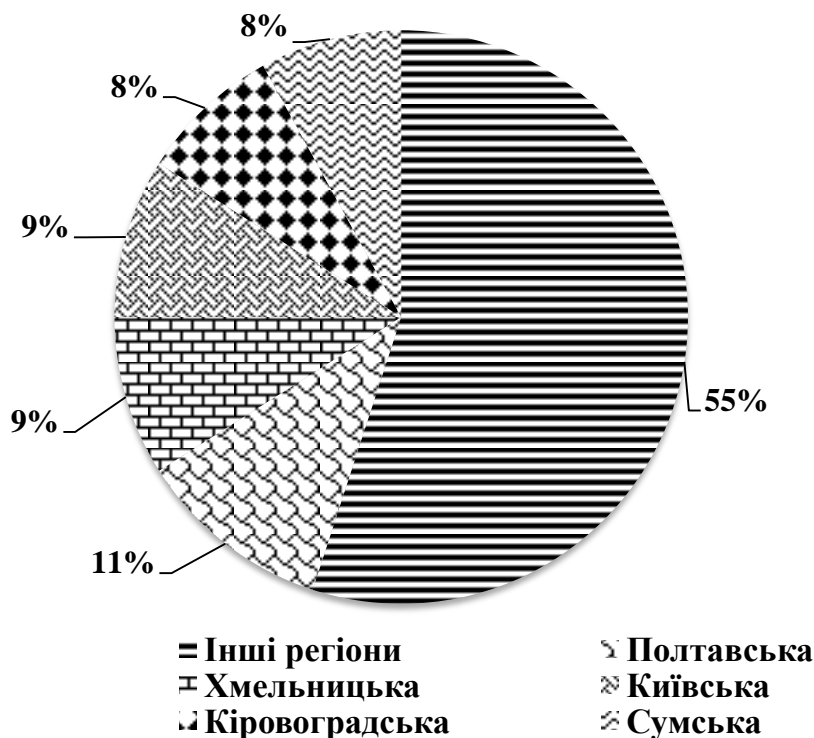


Рис. 2. Регіони з найбільшими посівними площами сої в Україні в 2017 р.

Поступово збільшується урожайність сої, що зумовлено появою на ринку нових високопродуктивних сортів вітчизняної та іноземної селекції. Але саме сорти вітчизняної селекції є найбільш адаптованими до українських природно-кліматичних умов. Завдяки створенню і впровадженню у виробництво останніми роками нових високопродуктивних і посухостійких сортів сої української селекції за рахунок підвищення середньої врожайності вдалось забезпечити високу економічну ефективність виробництва, яка в окремі періоди не поступалася соняшнику. Як зазначають деякі експерти, розширення посівних площ сої є реальною альтернативою негативним тенденціям, які пов'язані із понаднормативним вирощування соняшнику.

Вітчизняний ринок сої характеризується спеціалізацією за двома векторами: виробництво нерафінованої олії з подальшим її експортом (38%), експорт товарного насіння (до 55%). Спостерігається тенденція до збільшення

обсягів переробки. Тим більше, що зростає світовий попит на продукти переробки сої і збільшення вітчизняних потужностей з переробки олійних на фоні підвищення вирощування сої надає змогу Україні наростити експорт такого продукту до рекордних значень. На сьогодні соя експортується до 33 країн світу та поступово її експорт перевищить експорт рапсу.

Десять років тому сою називали культурою завтрашнього дня. Вважалося, що вона досить специфічна, її вирощування – складний і трудомісткий процес. Зараз ця культура – одна з найбільш затребуваних. Її вирощують двома способами – органічним і традиційним. Близько 80% сої органічного виробництва йде з України на ринок ЄС. Ціни на органічну сою в півтора рази вищі, ніж та, яку отримують з застосуванням хімічних препаратів захисту рослин. Крім того, в країні все більше закріплюється тенденція щодо органічного виробництва, і якщо раніше вона стосувалася лише дрібних товаровиробників, то зараз до органічного руху долучаються і великі холдинги.

Забезпечити довгострокову конкурентну перевагу у вирощуванні сої можливо за рахунок сталого підвищення рівня її середньої урожайності. Застосування сортів нового покоління, якісне виконання заходів сучасної технології її вирощування з урахуванням особливостей ґрунтово-кліматичних умов регіонів забезпечить одержання врожаю на незрошуваних землях – 20-25 ц/га, на зрошуваних – 25-30 ц/га (до 40 ц/га). Для успішного розв'язання продовольчої проблеми доцільно вже в найближчі роки розширити посіви сої до 1 млн га, в перспективі – до 3 млн, щоб виробляти 4,5-5 млн т її насіння. Соя може забезпечити надходження майже 450 тис. т біологічного азоту, що в свою чергу сприятиме відновленню природної родючості українських ґрунтів.

Жодна країна Європи не має таких можливостей для нарощування виробництва сої, як Україна, – з такими родючими ґрунтами, сприятливим кліматом, потужним науковим потенціалом, сортами сої нового покоління, новітніми технологіями, досягнувши високих показників урожайності, можна вдвічі збільшити експортні можливості країни та за рахунок підвищення частки переробки соєвих бобів на олію, тобто збільшення частки продуктів з високою доданою вартістю, отримувати значно більші валютні надходження в країну. Саме це має стати стратегічним цільовим орієнтиром розвитку виробництва сої в Україні на найближчу перспективу.

Список використаних джерел

1. Дмитро Вітюк Соя очима трейдера: як розвивається світовий ринок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/soa-ocima-trejdera-ak-rozvivaetsa-svitovij-rinok>

2. Казакова І.В. Ефективність виробництва сої та розвиток ринку соєвих продуктів в Україні і світі / І.В. Казакова, Н.В. Кондратюк // Ефективна економіка. – 2015. - №5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4070>

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. Чехов С.А. Ринок сої України: тенденції та перспективи / С.А. Чехов, І.В. Чехова // Економіка України”. – 2016. – 10 (659). – С. 46-55.

5. Юрій Кернасюк. Ринок сої: розвиток, тенденції і прогнози. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/8978-rynok-soi-rozvytok-tendentsii-i-prohnozy.html>

УДК 663.156:631.1:217.3

В.О. Велієва, канд. екон. наук, доцент

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

РОЛЬ ЖІНКИ В РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Українські селяни з давніх часів славилися як невтомні трудівники, люди, які здатні віддано працювати задля благополуччя своїх родин, на благо своєї країни. Все те, чим ми сьогодні володіємо – це безцінний спадок наших пращурів. І наше основне завдання – передати цей спадок нашим нащадкам покращеним, зуміти донести їм любов до землі, повагу до праці сільського трудівника.

Теми землі, розвитку сільських територій, сільської праці – завжди були актуальними серед вітчизняних та закордонних вчених-аграріїв. Але, більшість з них не приділяла особливої уваги дослідженню ролі жінки в розвитку сільських територій. Змінюється час, змінюються пріоритети. Сучасні вчені все частіше зосереджують увагу на дослідженні трудового потенціалу жінки, її ролі для розвитку сільського господарства, економіки України. Науково обґрунтовні визначення цих матеріалів висвітлювались у працях К.І. Якуби [1], Г.І. Саблука [2], В.С. Дієсперова [3] та ін.

Сучасне українське село переживає не найкращі часи. Існує безліч не вирішених проблем, вплив яких не дозволяє більшості сільських територій ефективно розвиватись. Так, умови життя на селі призводять до відпливу сільської молоді, що негативно впливає на демографічні процеси – збільшення частки населення пенсійного віку та зниження народжуваності. В період з 2013 по 2016 роки в 4097 населених пунктах України взагалі не було народжених. А в більшості населених пунктах чисельність народжених не перевищує чисельність померлих [2, С. 44].

Поряд з цим гостро постає питання зайнятості на селі. Брак роботи, низький рівень заробітної плати призводить до того, що сільські жителі змушені шукати роботу за межами рідного населеного пункту. В сільських

родинах чоловіки залишаються основними працівниками за межами власного домогосподарства, тоді, як саме на жінку лягає весь тягар сільської роботи. Жінки, які замаються веденням домашнього господарства, відносяться до категорії, що має назву «самозайнятість». Деякі вітчизняні вчені вважають вірним ототожнювати цю категорію з категорією «безробітні». Оскільки, людина, отримавши освіту часто не може знайти гідного робочого місця і тому змушена займатися домашнім господарством.

Дійсно, за останні роки роль жінки в розвитку українського села суттєво змінилась. Сучасні жінки більше зацікавлені в пошуку будь-якої можливості покращення матеріального стану своєї родини і веденню домогосподарства для цього відводиться головне місце. Змінився і розподіл праці в сільських родинах. Якщо раніше, на чоловікові в родині лежали обов'язки не тільки матеріально забезпечувати родину, а й вести домашнє господарство, а для жінки відводилась роль у приділенні основної уваги вихованню дітей та забезпеченню затишку. То тепер, коли чоловіки працюють за межами рідного краю, жінки взяли на себе і частину обов'язків чоловіків, при цьому виконуючи і свої. Дослідження показують, що основний дохід сільським родинам приносить саме продаж продукції з домашнього господарства, а не робота за його межами.

Сільська жінка задля забезпечення добробуту родини, найчастіше змушена виконувати роботу, що не відповідає її досвіду, знанням, кваліфікації. Статистичні дані свідчать, що серед людей з вищою освітою 65% жінок, але серед безробітних питома вага жінок становить 80%. До того ж за одну і ту саму працю вони отримують в середньому на 14% менше ніж чоловіки. На сьогодні 26% сільських жінок прагнуть підвищити свій освітній рівень, але половина з них не мають на це коштів. Половина жінок до 40 років, що проживають у сільській місцевості, вміють користуватися ПК, але не мають можливості приміняти свої знання на практиці [4]. Поряд з цим жінки мають безліч не вирішених проблем, які ще більше ускладнюють їх життя. Так, серед основних проблем жінок у сільській місцевості залишається недоступність медичних послуг. Близько 40% зазначають, що взагалі не можуть отримати медичну допомогу у випадку хвороби.

Актуальним є і питання соціального захисту сільських жінок. Хоча, останнім часом вирішенню цього питання в українському суспільстві почали приділяти більше уваги. Активно формуються жіночі організації, кількість яких сьогодні вже більше 700. Діяльність цих структур спрямована на підвищення ролі жінок в розвитку села, прагненні розвитку їх професійних та творчих можливостей, на співпрацю з аналогічними структурами інших країн. Частіше почали відбуватись конференції, присвячені обговоренню проблем жінок, які проживають у сільській місцевості.

Нещодавно, в м. Київ відбулося засідання круглого столу на тему: «Роль жінки у сталому розвитку сільських територій України». Захід був приурочений до Міжнародного дня сільських жінок, який відзначається 15 жовтня. В

обговоренні актуальних питань приймали участь представники, бізнесу, жіночих і громадських організацій, освіти й науки, державних структур [5]. Учасники круглого столу обговорили питання активізації ролі жінок у формуванні національної політики в сфері сільського господарства, питання землі, труднощі, з якими стикаються жінки у сільських територіях, а також проблеми гендерної рівності.

Звичайно, проведення подібних заходів – це основна можливість привернути увагу держави до вирішення проблем, що обговорювались учасниками круглого столу. Оскільки, саме за державою лишається вирішальна роль у вирішенні проблем сучасного села, визнанні вагомого внеску жінки у його розвиток. Необхідно провести зміни у соціальному статусі сільських жінок, сприяти зміцненню захисту прав матері та дитини. Рівень оплати праці на селі має рівним як для жінки, так і для чоловіка та вищим, ніж в інших галузях. Задля збереження українського села державна політика має бути спрямована на створення умов для реалізації жінки, як особистості, активній її участі в соціальній та політичній сферах. Тут варто зрозуміти теорію розвинутих країн, які понад усе прагнуть до розвитку сільських територій і особливу роль у цьому відводять саме жінкам.

Втішним є той факт, що проблема поліпшення соціального становища сільської жінки в Україні зараз набирає поширення і стає все більше актуальною. Але, прагнення тільки об'єднаних жіночих організації вирішити цю проблеми не достатньо. Гостро необхідним є проведення реформ, заходів збоку держави. Лише за таких умов можна сподіватись на поліпшення ситуації щодо вирішення даної проблеми.

УДК 338.43.001.18

Ю.С. Герасименко, канд.екон.наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

О.А. Єрмоленко, канд.екон.наук, доцент
Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця

ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Аграрний сектор нашої держави з його базовою складовою – сільським господарством – є системоутворюючим у національній економіці, який формує фактори збереження суверенності держави – продовольчу й у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку держави. Український аграрний сектор зі значним потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, є саме тією ланкою, яка на поточному етапі стає

локомотивом розвитку всієї національної економіки, дає імпульс інвестиційному, технологічному та соціальному розвитку держави.

В умовах спаду вітчизняної економіки перед сільським господарством постала ціла низка викликів, що загрожують позитивній динаміці його зростання. Насамперед це стосується зменшення обсягу валової продукції сільського господарства. Продовження зниження цін на світових аграрних ринках і нестабільність фінансово-економічної ситуації в Україні може змусити виробників сільськогосподарської продукції, з одного боку, скоротити обсяги виробництва (площі посівів і поголів'я тварин). З іншого боку, коливання курсу національної валюти спричинило стрімке зростання цін на паливно-мастильні матеріали, мінеральні добрива та засоби захисту рослин.

Іншим напрямом покращення умов функціонування вітчизняного аграрного бізнесу є забезпечення прозорості та сприятливості регуляторної політики держави. Зокрема, це стосується: скорочення кількості дозвільних процедур, кількості та видів ліцензованої діяльності, технічного регулювання, формування ринку корпоративних прав в аграрному секторі економіки, заборони непередбачених законами адміністративних втручань у ведення підприємницької діяльності, розвитку механізмів її саморегулювання, спрощення процедур державного контролю, законодавчого врегулювання діяльності сімейних ферм тощо. Окремим напрямом дерегуляції аграрної сфери має стати розвиток самоуправління та саморегулювання на основі підвищення ролі громадських професійних організації (об'єднань галузевих товаровиробників) з передачею їм частини функцій існуючої системи державного управління. В ННЦ «Інститут аграрної економіки» разом із громадськими професійними об'єднаннями опрацьований законопроект щодо розширення участі сільськогосподарських товаровиробників, їхніх громадських професійних об'єднань у розробленні та реалізації аграрної політики на основі державноприватного партнерства, розвитку саморегулювання та демократизації системи управління галуззю. У зв'язку з цим необхідним кроком є створення Аналітично-Координаційної Платформи для консолідації інтересів усіх суб'єктів АПК та їх представництва на державному та міжнародному рівнях. Вона має стати ефективним мозковим центром, зокрема для ретельного аналізу та прогнозу наслідків нормативно-правових актів, що пропонуються для аграрної сфери, об'єднає зусилля науки, галузевих асоціацій, експертів. Адже часом начебто прийнятні пропозиції можуть мати катастрофічні наслідки, як, наприклад, рішення щодо реформування спеціальних режимів оподаткування для аграрного сектору.

Нинішній етап розвитку сільського господарства України супроводжується загостренням низки соціально-економічних проблем. Проте навіть за несприятливих умов аграрний сектор продовжує демонструвати прийнятні темпи розвитку, що є, в першу чергу, результатом проведених земельної та аграрної реформ. Поряд з цим, нові виклики вимагають своєчасної

реакції держави, аграрної науки і практики. Від того, наскільки оперативно й ефективно вітчизняний аграрний сектор адаптується до нових умов господарювання, залежать його подальші перспективи зайняти гідне місце серед провідних виробників агропродовольчої продукції в світі.

Список використаних джерел

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.]; за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с..
2. Результати і проблеми реформування сільського господарства України / Ю.О. Лупенко, П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, М.М. Федоров // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 26-38.
3. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / За ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – [2-е вид., переробл. і доповн.]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 218 с.

УДК 303.725.33:351.82

Ю.С. Герасименко, канд.економ.наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

РОЛЬ ЕКОНОМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Необхідність прогнозування у сфері державного регулювання економіки обґрунтовується багатьма дослідниками та вже є обов'язковим етапом розробки планів та бюджетів як загальнодержавного, так і регіонального розвитку. Прогнозування дозволяє перейти від реактивного управління, що базується на реакціях системи на поточні проблеми, до проактивного державного регулювання, що своєчасно розпізнає вірогідні погрози й нові можливості майбутнього [1, с. 95].

Розробка прогнозів соціально-економічного розвитку має базуватися на принципі науковості, який забезпечується розробленням прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку на науковій основі, постійним удосконаленням методології та використанням світового досвіду в галузі прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку [2].

Відповідно до Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» встановлено порядок розробки прогнозів і програм соціально-економічного

розвитку на короткострокову, середньострокову та довгострокову перспективу [3].

Аналіз прогнозів макроекономічних показників на короткострокову перспективу демонструє високий рівень похибок, що фактично нівелює результати прогнозування, а також викривляє пов'язані показники – доходи і видатки бюджету, обсяги дефіциту бюджету тощо.

При розробці прогнозних макроекономічних показників використовується переважно методика прямих розрахунків (детерміністичні моделі), методи експертних оцінок, які не дозволяють системно підходити до аналізу економічної ситуації в цілому. Побудова детерміністичних моделей ґрунтується на припущенні про стале (або відкориговане на відповідний коефіцієнт) співвідношення окремих економічних показників. За такою методикою, наприклад, обчислюються прогнозні надходження з податку на додану вартість [4].

Р. Лукас, зокрема, критикував використання економетричних моделей для прогнозування впливу державної економічної політики [5, с. 28]. Його критика ґрунтувалася на факті, що передбачення впливу економічної політики не будуть достовірними, оскільки метод екстраполяції, закладений в основу економетричного моделювання, не може врахувати вплив тих заходів економічної політики, які досі не застосовувалися. Тож подібна модель буде позбавлена необхідного фактору впливу на результуючу ознаку, що містить заходи новітньої економічної політики, яка впроваджується в регіоні внаслідок зміни стратегічних пріоритетів розвитку, посилення впливу міжнародних подій, кризових явищ, фундаментальних реформ тощо. На сьогодні більш досконалими інструментами виступають моделі векторної авторегресії (VAR-моделі), які дозволяють врахувати як одноразові інновації у політиці, так і повну зміну правил її здійснення на місцевому чи загальнонаціональному рівні. Моделі векторної авторегресії є моделями багатовимірних часових рядів. Методологічною основою VAR-моделей виступає певною мірою інструменталістський підхід у науці, що у випадку побудови прогнозів нехтує теорію тоді, коли модель надає достовірні прогнози. VAR-моделі якраз можуть математично забезпечити отримання правдоподібних числових значень окремих економічних показників, втім їх структура може й суперечити тій теоретичній базі або доктрині, яка панує на момент створення моделі.

Одним з методологічних підходів до побудови прогнозних макроекономічних моделей є створення комплексних моделей функціонування національної економіки, що описують взаємозв'язок не лише між ключовими макроекономічними показниками, а також між другорядними, значення яких формується під впливом результатів діяльності тієї чи іншої галузі або сектору економіки. Їх основною ознакою є масивність – велика кількість змінних, що обраховується кількома сотнями або тисячами, а також рівнянь, які описують

зв'язки між ними. Надалі для прогнозування тих чи інших явищ в економіці використовують окремі блоки такої моделі.

Список використаних джерел

1. Пакулін С.Л. Методологічні основи прогнозування соціально-економічного розвитку [Текст] / С.Л. Пакулін // Економічний простір. – 2011. - № 52/2. – С. 95-108.
2. Про схвалення Концепції вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс]: розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 жовтня 2006 р. № 504-р / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=504-2006-%FO>.
3. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України [Електронний ресурс]: закон України від 23.03.2000 №1602- III / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon1.rada.gov.ua/?nreg=1602-14>.
4. Про затвердження Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість [Електронний ресурс]: наказ Міністерства фінансів України від 31.08.2004 №545 / Міністерство фінансів України. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1202-04>.
5. Webb, H. R. Two approaches to macroeconomic forecasting [Text] / H.R. Webb // Federal Reserve Bank of Richmond Economic Quartely, Vol. 85/3. – 1999. – P. 23-40.

УДК 338.432

Е.П. Державцева

Белорусская государственная сельскохозяйственная академия

ВОСПРОИЗВОДСТВО ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Основными составляющими производственного потенциала в сельском хозяйстве являются природные факторы (земля, биологические ресурсы), трудовые ресурсы и капитал (основной, оборотный). В сельском хозяйстве земля является основным незаменимым природным ресурсом, базой развития отрасли. Уровень ее использования определяет культуру земледелия и всего сельскохозяйственного производства, а цикл воспроизводства земельных ресурсов является, на наш взгляд, одним из основополагающих в системе воспроизводства аграрной отрасли. Наличие и состав земельных и сельскохозяйственных угодий Республике Беларусь представлены в табл.1,2.

Таблица 1

Наличие и состав земельных угодий Республики Беларусь [1]

Экспликация земель	2001 г.	2009 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.
Общая земельная площадь, тыс. га	20760	20760	20760	20760	20760	20760	20760
Сельскохозяйственные земли, тыс. га	9257,7	8944,7	8817,3	8726,4	8632,3	8581,9	8540,2
Удельный вес сельскохозяйственных земель, %	44,6	43,1	42,5	42,0	41,6	41,3	41,1

На основании приведенных данных можно констатировать, что при неизменной общей земельной площади наблюдается снижение площадей сельскохозяйственного назначения. Так, за 8 последних лет площадь сельскохозяйственных земель снизилась на 404,5 тыс. га, а по сравнению с 2001 годом – на 717,5 тыс. га. При этом удельный вес сельскохозяйственных земель в составе общей земельной площади Беларуси в 2017 году по сравнению с 2009 годом уменьшился на 2 п. п., а по сравнению с 2001 годом – на 3,5 п. п. и составил 41,1 %.

Таблица 2

Наличие и состав сельскохозяйственных земель в Беларуси [1]

Экспликация земель	2001 г.	2009 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.
Площадь сельскохозяйственных земель, тыс. га	9257,7	8944,7	8817,3	8726,4	8632,3	8581,9	8540,2
Пахотные земли, тыс. га	6133,2	5516,4	5521,6	5559,7	5662,1	5677,4	5683,8
%	66,2	61,7	62,6	63,7	65,6	66,2	66,6
Земли под постоянными культурами, тыс. га	123,5	120,8	119,9	118,9	117,8	113,2	111,3
%	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3
Луговые земли, тыс. га	2995,1	3279,7	3154,0	3032,6	2844,0	2783,6	2737,6
%	32,4	36,7	35,8	34,8	32,9	32,4	32,1

Особую ценность представляют собой пахотные земли, как наиболее интенсивно используемая и продуктивная часть земельных ресурсов. За период 2009 – 2017 годов площадь пахотных земель увеличилась на 167,4 тыс. га, а их доля в структуре сельскохозяйственных земель возросла на 4,9 п. п. Однако по сравнению с 2001 годом в 2017 году площадь пашни снизилась на 449,4 тыс. га, а ее удельный вес уменьшился на 0,4 п. п. и составил 66,6 %. Это высокий показатель распаханности сельскохозяйственных земель, значительно

превышающий уровень почти всех стран СНГ (кроме Молдовы и Украины) и многих стран Европы и мира. Площадь луговых земель за анализируемый период снизилась на 542,1 тыс. га, а по сравнению с 2001 годом – на 257,5 тыс. га. Доля данного вида земель уменьшилась с 36,7 % в 2009 году до 32,1 % в 2017 году. Уменьшение площади всех видов сельскохозяйственных земель обусловлено как отвлечением земель из сельскохозяйственного оборота на нужды строительства, промышленности и другие цели, так и с нерациональным их использованием. Однако наблюдаемое с 2013 года ежегодное увеличение площади и доли пашни свидетельствует о переходе от суженного типа воспроизводства земельных ресурсов к расширенному.

Земля, в отличие от других факторов производства, ограничена и невоспроизводима, однако с течением времени при правильной эксплуатации ее главная характеристика – плодородие – может повышаться. Одними из факторов, оказывающих непосредственное влияние на восстановление плодородия почв, являются удобрения, динамику внесения которых, а также проведения работ по известкованию почв рассмотрим в таблице 3.

Таблица 3

Внесение минеральных, органических удобрений и известковых материалов под сельскохозяйственные культуры [1]

Показатели	2000 г.	2009 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.
Внесено минеральных удобрений всего, тыс. т	1021,7	1558,5	1425,2	1218,6	1102,5	833,4	815,8
в расчете на 1 га сельскохозяйственных земель, кг	134	205	188	162	148	112	110
в расчете на 1 га пахотных земель, кг	169	288	274	236	209	158	155
Внесено органических удобрений всего, млн. т	35,9	42,3	45,8	52,3	50,9	48,5	49,0
в расчете на 1 га сельскохозяйственных земель, т	4,7	5,6	6,0	6,9	6,8	6,5	6,6
в расчете на 1 га пахотных земель, т	7,0	8,9	9,6	10,7	10,3	9,7	9,8
Площадь известкования, тыс. га	293	418	235	271	288	220	230
Внесено известняковых материалов всего, тыс. т	1457	1969	1132	1355	1473	1144	1185

Анализ данных таблицы 3 показал, что внесение минеральных удобрений в Республике Беларусь снижается в анализируемом периоде как в абсолютном выражении, так и в расчете на 1 гектар сельскохозяйственных и пахотных земель. Так, за период 2000 – 2017 гг., ежегодное снижение количества вносимых минеральных удобрений составило 12,9 тыс. т, а за период 2009 – 2017 гг. – 106,1 тыс. т. Внесение минеральных удобрений на 1 га

сельскохозяйственных земель снижалось ежегодно последние 17 лет на 1,5 кг, а последние 8 лет – на 13,6 кг, составив в 2017 году лишь 82,1 % от уровня 2000 года и 53,7 % от уровня 2009 года. В расчете на 1 га пахотных земель в 2017 году по сравнению с 2000 годом стало вноситься меньше минеральных удобрений на 14 кг, а по сравнению с 2009 годом – на 133 кг. Одновременно со значительным снижением внесения минеральных удобрений наблюдается некоторое увеличение количества внесенных органических удобрений. Так, общее количество внесенных органических удобрений увеличилось за последние 17 лет на 36,5 %, а за период 2009 – 2017 гг. – на 15,8 %, количество же минеральных удобрений соответственно снизилось на 20,2 и 47,7 %.

Эти расчеты показали, что даже количественно не удалось заменить органические удобрения минеральными. И увеличение внесения органических удобрений не связано с «зеленым» земледелием, а обусловлено тем, что многие сельскохозяйственные организации Республики Беларусь испытывают нехватку финансовых ресурсов для приобретения необходимого, обусловленного агрохимическими требованиями количества минеральных удобрений.

Аналогичная ситуация наблюдается и по известкованию почв. Как показал анализ, снижается как общее количество внесенных известковых материалов (на 18,7 и 39,8 % в 2017 году по сравнению с 2000 и 2009 годами соответственно), так и размер обрабатываемых площадей (на 21,5 и 45,0 % в 2017 году по сравнению с 2000 и 2009 годами соответственно). Более высокие темпы снижения обрабатываемых площадей по сравнению с темпами снижения количества известковых материалов обусловили рост в 2017 году известковых материалов в расчете на 1 га обработанных площадей – на 3,6 и 9,4 % соответственно по сравнению с 2000 и 2009 годами.

Таким образом, наблюдается снижение влияния основных факторов воспроизводства почвенного плодородия, что неизменно оказывает отрицательное влияние на воспроизводство продукции как растениеводства, так и животноводства.

Список использованных источников

1. Сельское хозяйство Республики Беларусь, [2010—2018]: статистический сборник / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь, 2018. – 235 с.

В.М. Жудро, кандидат экономических наук
КУП «Минская овощная фабрика», г. Минск

ЦИФРОВИЗАЦИЯ РЫНОЧНОГО ОКРУЖЕНИЯ И МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОГНОСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОМПАНИЙ

В ходе выполненных исследований установлено, что ключевым инструментом менеджмента многопрофильных и высококонкурентных организаций выступает прогностическая их деятельность, которая позволяет осуществлять поиск альтернативных сценариев развития высокотехнологичного бизнеса в условиях цифровизации их рыночного окружения.

Ключевой методологической проблемой прогностической деятельности компаний являются прогнозы, которые не могут быть даны с полной гарантией (надежностью), поскольку предмет предположения может быть реализован только в будущем.

Поэтому в существующих требованиях теоретического обоснования прогностической деятельности компаний устанавливаются крайние (предельные) условия для действенности прогнозов, которые должны быть минимальны. Важным элементом качества прогноза является база используемых для его построения эмпирических данных. При измерении этого качества учитываются две составляющие: Во-первых, необходимо обосновать оптимальный объем и возможные их воздействия на объект прогнозирования, используя соответствующую экономико-математическую модель. Во-вторых, эта модель должна быть построена на базе субъективного опыта или систематической проверки количественно сформулированных функциональных взаимосвязей, которые в свою очередь базируются на гипотезах или теориях и подтверждаются информационным материалом прошлых наблюдений.

Тем не менее, доказать стопроцентное предположение, которое обычно используется при прогнозировании, невозможно. Оно может получить подтверждение на практике, но может быть и опровергнуто. Суждения о будущих событиях, которые не соответствуют вышеприведенным требованиям определению, называются проекциями или предсказаниями.

Процесс прогностической деятельности компаний включает в себя следующие основные этапы: 1) идентификация проблемы прогнозирования; 2) формулировка экономико-математической модели описания бизнес-процесса; 3) проверка прогностического качества этой модели с помощью *ex post*; 4) определение методологических предписаний для прогнозирования; 5) определение измерительных предписаний для текущего сбора данных; 6)

организация осуществления прогнозирования; 7) прогноз; 8) передача результатов; 9) контроль результатов и сравнения с реальностью.

Оценка сложности и важности приведенных выше этапов существующей прогностической деятельности компаний позволяет заключить, что приоритетным из них является диагностика качества модели и результатов ее практико-применения.

Для выбора методов и приемов оценки качества прогнозирования проводится достаточно обстоятельная аналитическая работа менеджеров и специалистов компании.

При этом учитываются: статистические критерии прогнозных моделей, которые могут оцениваться перед их использованием (ex ante) и после их применения (ex post). Они призваны выявить возможные ошибки при составлении модели прогнозирования, при высказывании предположений относительно временного ее действия, при оценке неизвестных параметров модели, а также степени «загрязнения» используемых данных. Сведения о последствиях таких ошибок и о контроле над ними содержатся в эконометрической литературе. При этом преимущественно критерии ex post основываются, как правило, на сопоставлении фактического и прогнозируемого развития бизнес-процесса, которые представлены в таблице 1.

Исследование практики оценки качеств существующей прогностической деятельности компаний, позволяет заключить, что метрики критерии отклонения прогнозирования (1), (2) и (3) используются особенно часто. Вместо (3) используется также квадрат ошибки F_3 . Соответственно квадрат F_4 является относительным квадратическим отклонением.

Таблица 1

Практико-применяемые критерии оценки качества прогностической деятельности компаний

	$S_t = \frac{1}{T}$	$S_t = \frac{1}{y_t}$
$m = 1$	$F_1 = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T (\tilde{y}_t - y_t)$ (1) Среднее абсолютное отклонение	$F_2 = \sum_{t=1}^T \frac{(\tilde{y}_t - y_t)}{y_t}$ (2) Относительное абсолютное отклонение
$m = 2$	$F_3 = \sqrt{\frac{1}{T} \sum_{t=1}^T (\tilde{y}_t - y_t)^2}$ (3) Среднее квадратическое отклонение	$F_4 = \sqrt{\left(\sum_{t=1}^T (\tilde{y}_t - y_t)^2 / \sum_{t=1}^T y_t^2 \right)}$ (4) U-Коэффициент
$m = 3$	(5) (Не используется)	$F_6 = \max t \left(\frac{(\tilde{y}_t - y_t)}{y_t} \right)$ (6) Максимальное относительное отклонение

При этом нецелесообразно использовать ожидаемое значение (математическое ожидание) случайной помехи ε_t в качестве меры ошибки. При правильном построении модели эта переменная должна отклоняться только случайно от нуля (т.е. ее математическое ожидание равно нулю).

Неэффективным является также использование коэффициентов корреляции в качестве критерия ошибки для оценки линейных моделей прогнозирования, так как для каждой строго линейной зависимости между \bar{y}_t и y_t величина коэффициента корреляции одна и та же, т.е. не отличается от единственно интересующего нас случая – прямая, проходящая под углом 45 градусов через начало координат (линия точного прогноза).

Таким образом, можно констатировать, что практика оценки качества существующей прогностической деятельности компаний дает основание рекомендовать в качестве меры ошибки прогноза U-коэффициент.

УДК 338.18(405)

М.М. Жудро, канд. экон. наук, доцент

Могилевский государственный областной институт развития образования

СБАЛАНСИРОВАННЫЕ МЕТРИКИ РЕЙТИНГА РЫНОЧНОГО ПОТЕНЦИАЛА КОМПАНИИ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИКИ 4.0.

В последние пять лет в национальной и мировой экономике в полном объеме формируются технико-технологические, информационно-коммуникационные, институциональные, социально-экономические предпосылки для развития экономики 4.0, ключевой отличительной чертой которой является перевод всех основных промышленных и административных процессов в цифровую форму с использованием элементов искусственного интеллекта (самообучающихся систем). Методологическая платформа новой экономики искусственного интеллекта предполагает не только непрерывное, поступательное, но и дискретное и турбулентное развитие, как бизнеса, так и в целом социально-экономических систем.

В условиях турбулентности конфликтное взаимодействие конкурирующих друг с другом фундаментальных переменных бизнеса: 1) времени; 2) стоимости и 3) качества принимает характер неотъемлемого атрибута функционирования предприятия и предполагает появление таких принципиальных свойств социально-экономических систем как наличие у них двух взаимоисключающих и однозначно различимых состояний как 1) пропорциональность (согласованность) и 2) диспропорциональность.

Поэтому современные конкурентоспособные параметры рыночного потенциала компаний не могут быть определены на основе преимущественного применения маркетинговых инструментов и различных моделей построения матриц. К числу наиболее известных из них следует отнести:

- модель «Продукт – рынок» (матрица Ансоффа);
- модель «Рост рынка – доля рынка» (портфолио-анализ, матрица Бостон Консалтинг Групп (БКГ));
- модель GE/McKinsey;
- матрица SPACE и др.

Выполненная аналитическая, эмпирическая и экспертная оценка практикоприменения приведенных выше маркетинговых инструментов и различных моделей построения матриц в процессе измерения рейтинга рыночного потенциала компаний свидетельствует, что они не учитывают новые производные искусственного интеллекта свойства «самоадаптивных, самоорганизующихся и саморазвивающихся социально-экономических систем».

К такого рода новым свойствам следует отнести не только определенную системную структуру, пропорциональность, Надежность; устойчивость; стабильность; разнообразие конвергенции взаимодействия реальных элементов, но и виртуальную, дополненную реальность и масштабность; гетерогенность (наличие неодинаковых элементов в структуре) и их самореферентность (их операционную замкнутость).

Самореферентность, это качественный порог сложности системы и является необходимым условием и результатом комплементарности физического компонента и компонента, производного искусственного интеллекта «самоадаптивных, самоорганизующихся и саморазвивающихся социально-экономических систем». Это свойство сложности либо есть, либо нет. Ниже этого порога происходит спонтанный распад систем на простые компоненты, выше – эволюция к более сложным конфигурациям системы.

Изложенные выше новые свойства выражаются в энтропии «самоадаптивных, самоорганизующихся и саморазвивающихся социально-экономических систем». Поэтому необходимо разработать сбалансированные метрики рейтинга рыночного потенциала компании в условиях экономики 4.0. посредством гибридной модернизации индикаторов модели БКГ и матрицы SPACE. Для этого следует вместо критериев Матрицы SPACE: стабильности обстановки (ES), промышленного потенциала (IS), конкурентных преимуществ (CA), финансового потенциала (FS) рекомендовать следующие ключевые сбалансированные метрики рейтинга рыночного потенциала компании в условиях экономики 4.0: 1) пропорциональный рост а) нормы и б) объемы продаж и 2) неупорядоченный рост а) нормы и б) объемы продаж компании на глобальном рынке.

Неупорядоченный рост следует определять посредством оценки информированности или коэффициента энтропии (E), который характеризует степень неупорядоченности положения компании на рынке и самого рынка. Коэффициент энтропии характеризует степень декомпозиции системы и позволяет более глубоко исследовать уровень и динамику системной ее структурированности. Для определения энтропии можно применять показатель относительной энтропии:

$$E = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n S_i \ln \frac{1}{S_i}$$

где: E – показатель энтропии;

$\frac{1}{n}$ – средняя доля компаний или объемов продаж на рынке;

n – число компаний на рынке;

S_i – доля продаж товаров i-ой компании или объемов продаж на рынке;

$\ln \frac{1}{S_i}$ – натуральный логарифм возведенных долей или объемов продаж на рынке.

При этом интегрированным показателем сбалансированности рекомендуемых метрик может быть коэффициент бисекторальной корреляции.

Используя разработанные сбалансированные метрики рейтинга рыночного потенциала компании в условиях экономики 4.0, можно определить конкурентоспособность комплементарности физического компонента и компонента производного искусственного интеллекта «самоадаптивных, самоорганизующихся и саморазвивающихся социально-экономических систем».

УДК 330.65

А.М. Лисенко, канд. екон. наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Фермерські господарства відіграють важливу роль у процесі часткового вирішення проблеми зайнятості жителів сільських територій, забезпеченні населення продуктами харчування. Результати їх діяльності значною мірою впливають на формування попиту і пропозиції на продовольчому ринку, стан та розвиток аграрного сектору економіки України.

На 01.11. 2017 р. в Україні здійснювали сільськогосподарську діяльність 34137 фермерських господарств, у користуванні яких знаходилося 4580,1 тис. га сільськогосподарських угідь, у тому числі 4456,0 тис. га ріллі. У 2017 році зазначеною категорією товаровиробників було вироблено продукції сільського господарства на суму 21743,1 млн. грн. (в цінах 2010 року), що становило 15,5 % від обсягу її виробництва сільськогосподарськими підприємствами та 8,7 % – господарствами усіх категорій [1, с. 46, 67, 171].

Водночас слід зазначити, що у переважній більшості випадків фермери не відображають у звітності інформацію про реальні обсяги основної діяльності, аналіз результатів господарювання проводять формально, на примітивному рівні, часто ігноруючи економічні закони та орієнтуючись на нарощування прибутку, перш за все, за рахунок пошуку якомога вигідніших каналів збуту продукції та економії на оплаті праці найманих працівників.

Ефективний розвиток суб'єктів господарювання передбачає необхідність нарощування доходів при одночасній оптимізації витрат, що неможливо без впровадження ресурсощадних технологій, підвищення якості продукції та послуг, належної організації системи управління. Для прийняття обґрунтованих рішень необхідно забезпечити належну організацію економічного аналізу, безперервно проводити системний та комплексний аналіз, який повинен базуватися на урахуванні детермінованих та стохастичних взаємозв'язків між результативними показниками та факторами, що впливають на формування й динаміку змін таких показників.

Організація економічного аналізу на рівні суб'єкта господарювання, з урахуванням його обсягів діяльності, галузевих особливостей, структури управління, специфіки побудови системи обліку тощо, передбачає організацію функціонування аналітичної служби та організацію виконання аналітичних робіт. Організація функціонування аналітичної служби полягає у виборі форми організації аналізу (централізованої, децентралізованої), типу організаційної структури відділу (підрозділу, служби), задіяного на виконанні аналітичних робіт (лінійної, лінійно-штабної, комбінованої), підходів щодо забезпечення координації, контролю за впровадженням наданих пропозицій стосовно нейтралізації у подальшому негативних факторних впливів, технології виконання аналітичних робіт та узагальнення результатів аналізу. Організація виконання аналітичних робіт передбачає складання програми (плану) проведення аналізу, підготовку необхідної інформації для проведення аналізу, розробку сукупності таблиць для внесення вхідних даних та здійснення розрахунку аналітичних показників, а також для узагальнення результатів аналізу.

Слід враховувати, що у невеликому за розміром фермерському господарстві економічну роботу координують керівник господарства та бухгалтер. Бухгалтер несе відповідальність за відображення достовірної інформації про господарську діяльність в облікових регістрах та реєстрах, за

складання звітності та дотримання строків її подання, забезпечення відповідності інформації при її відображенні у різних формах звітності шляхом часткової реалізації функції контролю у процесі формування масиву даних. Керівник фермерського господарства, як особа, яка приймає рішення, повинен проводити економічний аналіз діяльності господарства власними силами або із залученням бухгалтера чи стороннього фахівця-аналітика. Водночас, управлінська інформація не повинна розголошуватися, тому керівнику господарства доцільно обмежувати доступ сторонніх осіб до тієї частини внутрішньої інформації, яка має стратегічно важливе значення.

Загалом організація економічного аналізу у фермерських господарствах, зважаючи на особливості їх діяльності, має базуватися на урахуванні наступних аспектів (рис.1).

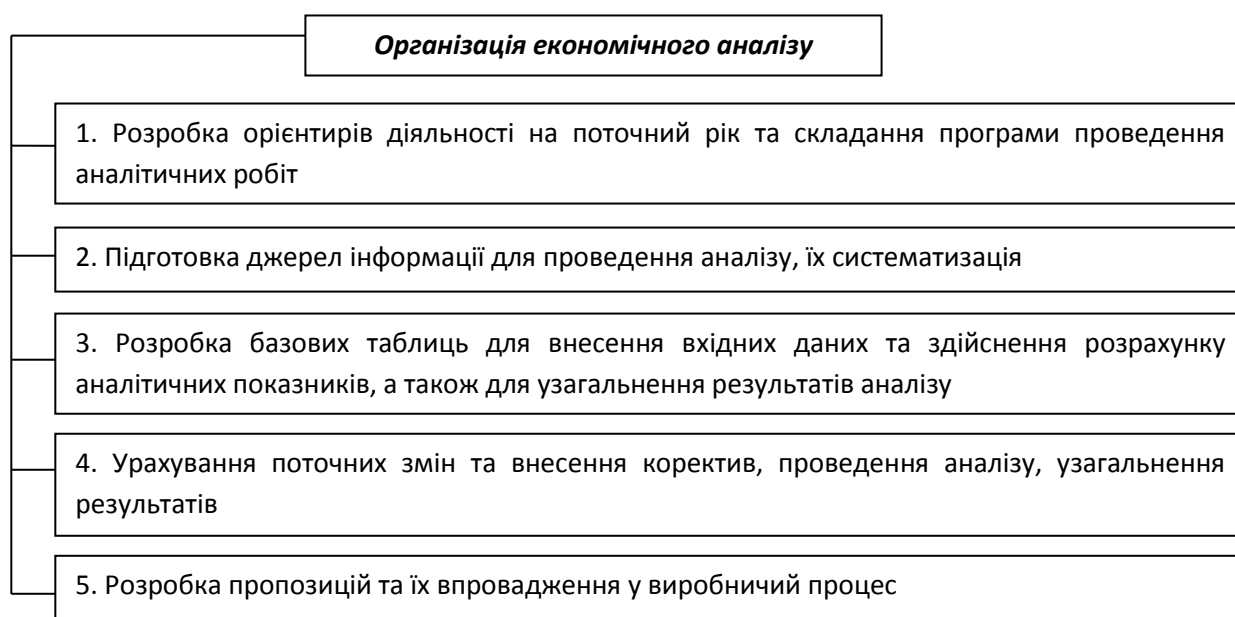


Рисунок 1 – Організаційні аспекти проведення економічного аналізу у фермерському господарстві

Економічний аналіз діяльності фермерського господарства слід проводити поетапно.

Так, М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток та М.Г. Чумаченко виокремлюють три етапи організації аналітичної роботи суб'єкта господарювання: підготовчий, основний та завершальний [2, с. 164].

У межах підготовчого етапу доцільно здійснити розробку орієнтирів діяльності господарства на поточний рік, скласти програму проведення аналітичних робіт. Крім того, потрібно сформулювати цілі, завдання аналізу, напрямки використання його результатів, підготувати й систематизувати необхідні для проведення аналізу джерела інформації, розробити систему синтетичних та аналітичних показників для характеристики об'єктів аналізу,

макети базових таблиць для внесення вхідних даних та здійснення розрахунку аналітичних показників, а також для узагальнення результатів аналізу. Враховуючи одночасний вплив природно-кліматичних, економічних чинників та факторів сезонності на формування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, фінансових результатів діяльності та фінансовий стан фермерського господарства, за потреби необхідно вносити корективи у поточні програми та аналітичні таблиці.

На етапі аналітичної обробки (основний етап) потрібно внести попередньо перевірену та систематизовану інформацію в таблиці, здійснити необхідні арифметичні розрахунки, дослідити динаміку економічних показників, виявити взаємопов'язані фактори, обчислити їх вплив на зміну значень результативних показників, виявити невикористані можливості підвищення ефективності господарювання.

У рамках завершального етапу проводиться підсумкова оцінка діяльності господарства, розробляються висновки та пропозиції щодо прийняття ефективних рішень за результатами аналізу.

Головними завданнями поетапної регламентації процесу організації та проведення економічного аналізу у фермерському господарстві є забезпечення поточного контролю з метою вчасного запобігання виникненню проблемних ситуацій, прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на покращення результатів фінансово-господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Сільське господарство України за 2017 р. [Текст] // Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2018. – 245 с.
2. Економічний аналіз: Навч. посібник [Текст] / М.А. Болух, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.

УДК 330.43:378(07)

О.С. Ментей, канд. екон. наук, доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМЕТРИЧНИХ МОДЕЛЕЙ В ДОСЛІДЖЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Економетрика – це галузь економічної науки, що швидко розвивається. Невизначеність, що є іманентною рисою ринкової економіки, може бути зменшена шляхом моделювання окремих економічних ситуацій та прогнозування на основі цих моделей майбутніх економічних показників.

Економетрична модель являє собою як дуже складну систему, так і просту формулу, що може бути легко підрахована на калькуляторі. У будь-якому випадку вона вимагає знань з економіки і статистики. Для визначення відповідних взаємозв'язків застосовуються знання по економіці, а для оцінки кількісної природи взаємозв'язків дані обробляють за допомогою статистичних методів.

Деякі інвестиційні організації використовують широкомасштабні економетричні моделі, щоб на підставі прогнозів таких факторів як державний бюджет, очікувані споживчі витрати і планові інвестиції в ділову сферу, зробити прогнози відносно майбутнього рівня валового внутрішнього продукту, інфляції і безробіття.

За допомогою економетричних моделей в Українській економіці досліджується широке коло питань. Зокрема, аналізують вплив основних макроекономічних показників на обсяги ВВП (інфляція, безробіття, індекс споживчих цін тощо); прогнозують основні макроекономічні показники на наступні періоди (реальний і номінальний ВВП, рівні зайнятості та безробіття, індекси цін); аналізують та прогнозують перспективи розвитку банківської системи, при цьому враховують її основні характеристики (баланс, статутний фонд, прибуток, депозити, кредити тощо); досліджують вплив основних макроекономічних показників на обсяги капіталовкладень, оскільки, зростання капіталовкладень є одним з елементів піднесення в економіці; в умовах ринкової економіки, враховуючи дію законів попиту та пропозиції, соціальну спрямованість сучасної економіки, аналізують та прогнозують приватні споживання та заощадження з урахуванням таких чинників: заробітна плата, трансферні виплати, рівень інфляції, споживання продовольчих і непродовольчих товарів, курси іноземних валют, купівля валюти та цінних паперів тощо; досліджують грошовий ринок на основі рівноважної моделі грошового ринку з визначенням єдиної відсоткової ставки, враховують показники грошових агрегатів, грошової пропозиції, грошової бази; аналізують розвиток української економіки у межах світового господарства з урахуванням чинників впливу на курс національної валюти, торгівельного та платіжного балансів, тарифних і нетарифних методів торгівельної політики [1, с. 16-17].

У якості кінцевих прикладних цілей економетричного дослідження виділяють дві основні:

1) прогноз економічних показників, що характеризують стан і розвиток аналізованої системи (ВВП, інфляція, прибуток, заробітна плата, обсяги виробництва, рівноважна ціна тощо);

2) імітація різноманітних можливих сценаріїв соціально-економічного розвитку аналізованої системи, коли статистично виявлені взаємозв'язки між різними характеристиками використовуються для відстеження того, як можливі зміни тих чи інших параметрів впливають на значення характеристик, що нас цікавлять [2, с. 107].

До числа типових економіко-математичних моделей, які на сьогодні розробляє і вивчає економетрика, відносяться:

- виробничі функції;
- функції попиту різних груп споживачів;
- цільові функції споживчих уподобань;
- статистичні та динамічні міжгалузеві моделі виробництва, розподілу і споживання продукції, моделі загальної економічної рівноваги [3, с. 238].

Деякі моделі містять імовірність, з яким може здійснюватися той чи інший прогноз. В інших випадках користувачі можуть включати зроблені ними самими припущення й аналізувати отримані в результаті цих припущень прогнози.

Відтоді як економіка стала серйозною самостійною наукою, дослідники намагаються спрогнозувати ту чи іншу ситуацію, передбачити майбутні значення економічних показників, запропонувати інструменти зміни ситуації в бажаному напрямку. Керуючі виробництвом, обираючи одну з можливих стратегій, отримують певний результат. Економічна ситуація практично ніколи не повторюється в точності, отже, неможливо застосувати дві стратегії за тих самих умов з метою порівняння кінцевого результату. Тому одним із основних завдань економетричного аналізу є моделювання розвитку економічних явищ і процесів при створенні тих чи інших умов.

Список використаних джерел

1. Вітлінський В.В. Методика проведення економічного аналізу за допомогою економетричних методів // Школа бухгалтера. – 2009. – №4. – С. 16-21.
2. Лещинський О.Л., Рязанцева В.В., Юнькова О.О. Економетрія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: МАУП, 2003. – 208 с.
3. Пікус Р.В., Приказюк Н.В. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 506 с.

Л. М. Огулькова

Вовчанський технікум Харківського національного технічного університету
сільського господарства імені Петра Василенка

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

На сьогодні зрозуміло, що будь-які процеси на підприємстві неможливі без постійного пошуку, аналізу, обробки та використання інформації. Інформація стає одним з основних ресурсів підприємства.

Інформаційне забезпечення економічного аналізу – це система даних і способи їх опрацювання, що дозволяють вивчити реальний стан об'єкта управління, виміряти вплив факторів, які його визначають, а також виявити можливості здійснення необхідних управлінських дій. Змістовність аналізу, його глибина і повнота врахування всіх факторів, які впливають на об'єкт вивчення, значною мірою визначаються станом інформаційного забезпечення.

Призначенням інформаційної бази є фіксація в документах, збір, передача, обробка, трансформація, зберігання даних про операційну, фінансову та іншу діяльність підприємства. Тому економічна інформація повинна бути корисною для потреб управління. Збирати треба не будь-яку інформацію, а ту, яка буде необхідною для певних суб'єктів з метою вирішення конкретних аналітичних завдань, тобто вона повинна бути адресною. Витрати на її збір повинні порівнюватися з ефектом від її використання. Формування інформаційної бази проводиться у відповідності з певними вимогами, а саме:

- достовірність інформації,
- достатність її обсягу,
- своєчасність передачі і представлення ,
- естетичність.

Достовірність економічної інформації, тобто її відповідність господарським явищам, визначає об'єктивність результатів аналізу, правильність, обґрунтованість його висновків і пропозицій. Використання в аналізі недостовірних даних викривляє уявлення про реальну економічну дійсність і приводить до неправильних рішень. Тому вся відібрана для аналізу інформація повинна підлягати детальній перевірці.

Інформація, що використовується в економічному аналізі, повинна бути грамотно, охайно, привабливо відображена на матеріальних носіях. Слід зазначити, що культура складання річного звіту як джерела інформації є неабияким способом реклами діяльності підприємства. Наскільки грамотно і охайно він складений, залежить успіх підприємства в діловому світі.

Економічний аналіз ґрунтується на системі показників, на комплексному використанні даних цілого ряду джерел економічної інформації.

З впровадженням комп'ютерних технологій на підприємстві створюється автоматизована інформаційна система, яка складається із взаємопов'язаних функціональних підсистем, що забезпечують управлінський апарат необхідною інформацією. Основні функціональні підсистеми забезпечують розв'язання завдань технічної підготовки виробництва, перспективного планування розвитку виробництва, маркетингових досліджень, оперативного управління матеріальними, трудовими і фінансовими ресурсами, збуту й реалізації готової продукції, бухгалтерського обліку та аналізу господарської діяльності підприємства.

Оцінка основних джерел аналітичної інформації, і в першу чергу бухгалтерської та планово-нормативної, показує, що вони не завжди відповідають вимогам сучасного менеджменту. До недоліків можна віднести те, що в них практично відсутні інформація, яка характеризує зміну екологічних і соціальних процесів на сільгосп підприємствах; недостатньо інформації про стан і зміну факторів зовнішнього середовища та наслідки цього впливу на результати господарювання; існуючі джерела інформації не дають змоги простежити за змінами в економічних і особливо в ринкових та фінансових процесах; відсутні прилади і методика оцінки стану біологічних об'єктів (рослин і тварин), технічних засобів, якісних параметрів продукції.

Проблеми методологічного і методичного характеру інформаційного забезпечення аналізу в сучасних умовах зумовлені ще й рядом обставин :

- появою різних форм власності, диверсифікацією та структурною перебудовою економіки ;
- Різним підходом до організації економічної роботи на підприємствах;
- стабільною інфляцією;
- відсутністю стандартів, які б передбачали однозначність у тлумаченні й оцінці окремих економічних показників, категорій, понять;
- недостатнє використання в економічній роботі можливостей комп'ютерів через низьку кваліфікацію облікових працівників, як користувачів ПК та відсутність нової техніки.

На основі бухгалтерської інформації оцінюють заключні показники – економічний стан підприємства, виробництво і реалізацію продукції, собівартість, фінансові результати. Проте такої інформації не досить для своєчасного прийняття коригуючих управлінських рішень.

Це можна сказати і про планову інформацію. Найдосконаліший план має ряд недоліків, які не дають можливості мобільно управляти формуванням ресурсного потенціалу, раціональним його використанням, дотриманням технологічних вимог при виробництві продукції. Він не передбачає можливостей широкого реагування на зміну зовнішнього середовища, оскільки

наявність і використання ресурсів закладалися у план на початок року. Не передбачалася і реакція підприємства на ринкові зміни.

Економічний аналіз займає проміжне місце між збором даних та прийняттям управлінських рішень, тому його комплексність, глибина й ефективність багато в чому залежать від обсягу і якості інформації, що використовується.

УДК: 338.43

Р. М. Остапенко, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

МОДЕЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

З організаційно-економічної точки зору модель розвитку підприємства являє собою формалізований опис певної послідовності його специфічного стану (життєвого циклу і можливості варіантів розвитку), що охоплює період прогнозу. Велика кількість факторів обумовлює стратегію розвитку підприємства. При цьому необхідно відзначити, що вибір того чи іншого варіанту залежить від сформованого організаційно-економічного потенціалу підприємства і конкретного стану його використання.

Стратегічне планування завжди було й залишається одним із основних інструментів управління, причому в міру становлення ринкової економіки роль планування постійно зростає. Це визначається ускладненням організаційно-економічного механізму функціонування підприємства за умови ринкових відносин. Підвищилися й самі можливості планування у зв'язку з розробкою спеціальних математичних та математико-статистичних методів, появою потужних швидкодіючих електронних обчислювальних машин і, нарешті, створенням автоматизованих систем управління.

Використання технічних засобів для стратегічного планування й управління діяльністю підприємств – принципово важливе завдання сучасності. Це новий якісний етап у теорії й практиці управління економікою. Наша країна має великі досягнення в цій області й вправі пишатися ними. Але стояти на місці не можна, треба продовжувати інтенсивно працювати над удосконаленням як теорії, так і практики планування.

Моделювання аграрно-економічних процесів підпорядковане свідомому використанню і відповідно орієнтоване на підвищення економічної ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств.

Обґрунтування стратегії розвитку потрібно проводити з урахуванням конкретних умов функціонування підприємств в регіоні. За умови, коли

потреби у продукції підприємств в регіоні більше виробничого потенціалу підприємств, метою оптимізації є стратегія, яка при наявних чинниках виробництва повинна забезпечити максимальний фінансовий результат (відповідно до асортименту продукції, "що закріплюються за підприємством в районі"). При насиченому ринку регіону підприємства змушені задіяти не весь виробничий потенціал; метою оптимізації є стратегія, за якої витрати підприємства були б мінімальними і маса доходу (виручка від реалізації) не зменшувалася.

Відповідно до мети, яку визнано стратегічним орієнтиром розраховуються можливі обсяги, структуру, і ступінь технологічної обґрунтованості реалізованої продукції, визначаються передбачувані обсяги ресурсів, формується критерій ефективності функціонування підприємства.

З метою прогнозування необхідно оцінити сучасний стан і узагальнити підсумки розвитку підприємства у попередні роки. У результаті аналізу важливо встановлено закономірності, які дозволяють у загальному вигляді уявити види діяльності, які можна вважати такими, що зможуть "домінувати в регіоні", а які підлягають у майбутньому ліквідації.

Для обґрунтування обсягів продукції, «що домінує на ринку», і продукції, «яка закріплюється за підприємством», в дослідженні застосовують прийоми і методи лінійного програмування. У задачі максимізації економічного результату для видів діяльності, «що закріплюються за підприємством», за цільову функцію можна використовувати маржинальний прибуток. Проте аналітичні дослідження маржинального доходу і прибутку свідчать, що це веде до збільшення обсягу розрахунків при тій же точності рішення. В задачі мінімізації витрат на реалізацію продукції, «яка домінує в регіоні», за цільову функцію було використано розмір змінних витрат із введенням додаткової умови – мінімальний розмір маржинального прибутку.

Серед економістів нема єдиної думки стосовно того, які показники діяльності підприємства більш об'єктивно відображають динаміку його розвитку.

Великі підприємства внаслідок ефекту масштабу та налагодженим зв'язкам із постачальниками мають нижчі постійні витрати на одиницю продукції, ніж невеликі підприємства. Крім того, в багатьох випадках, постачальники продають ресурси великим підприємствам, з якими давно співпрацюють, за спеціальними цінами, нижчими за ті, за якими вони пропонують ті ж ресурси іншим покупцям. Це робить нижчими змінні витрати на одиницю продукції для великих підприємств. В результаті велике підприємство працює з набагато вищою рентабельністю. Це може призвести до того, що велике підприємство, щоб позбутися конкуренції з боку малого гравців на ринку, тимчасово знизить ціни на свою продукцію до такого рівня, що, якщо мале підприємства для того щоб не втратити

покупців встановить аналогічні ціни, випускати продукцію їм стане не вигідно. Таким чином, як і в попередньому випадку, збільшення обсягу реалізації продукції призводитиме до росту збитків.

Успішна діяльність будь-якого підприємства, незалежно від форм власності, можлива лише за умови функціонування його виробничих підрозділів на основі комерційного розрахунку, які у стратегічному менеджменті розглядають як стратегічні бізнес-одиниці.

1. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання: Навч. посібник / В.Г. Герасимчук. – К.: КНЕУ, 2000. – 360 с.

2. Касьяненко В.О. Моделювання та прогнозування економічних процесів. Конспект лекцій: Навч. посібник / В.О. Касьяненко, Л.В. Старченко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 185 с.

УДК: 336.764

О. Г. Пономаренко, канд. екон. наук, доцент,

Я. В. Жайворонок, здобувач

Полтавська державна аграрна академія

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Оборотні активи – наймобільніша частина капіталу, від стану і раціонального використання якої багато в чому залежать результати господарської діяльності та фінансовий стан підприємства.

Особливістю оборотних активів як об'єкта аналітичного дослідження є те, що в кожний момент господарської діяльності вони одночасно перебувають в усіх стадіях кругообігу. Коли одна частина оборотних активів надходить у виробництво у вигляді виробничих запасів, інша частина активів формується як результат виробництва у вигляді готової продукції (виконаних робіт, наданих послуг), а третя частина реалізується покупцям і перетворюється через розрахунки в грошові кошти [4, 5].

Тільки одномоментне перебування оборотних активів на всіх стадіях циклу забезпечує безперервний процес господарської діяльності і безперебійну роботу підприємства.

Аналізуючи структуру оборотних активів, слід мати на увазі, що стабільність фінансового стану значною мірою залежить від оптимального розміщення засобів за стадіями процесу кругообігу: матеріально-технічне постачання, виробництво та збут продукції. Обсяги вкладення капіталу в кожну

стадію кругообігу залежать від галузевих і технологічних особливостей підприємства. Так, для підприємств із матеріаломістким виробництвом потрібне значне вкладення капіталу у виробничі запаси, для підприємства із тривалим циклом виробництва – у незавершене виробництво і т. д [1].

Загальна динаміка, структурні зрушення, прискорення оборотності оборотних активів не тільки визначають фінансову стійкість і платоспроможність підприємства, а й можливості стійкого економічного зростання.

Результати горизонтального і вертикального аналізу оборотних активів у аграрних підприємствах виявляють ряд як позитивних так і негативних ознак-індикаторів. Збільшення вартості оборотних активів на перший погляд позитивне, але якщо найбільше зросли готова продукція і товари – це може свідчити про зниження ефективності маркетингової політики підприємства [4].

У складі оборотних активів зростання дебіторської заборгованості ілюструє негативну тенденцію відволікання коштів з обороту. Це матиме негативний вплив на оцінювання ліквідності балансу та платоспроможності підприємства.

Щодо нормування запасів, то завдання фінансових менеджерів будь-якого суб'єкта господарювання полягає в тому, щоб знайти оптимальне співвідношення між надмірно великими запасами, які спроможні привести до фінансових труднощів, та надмірно малими запасами, недостатніми для стабільного виробництва. Це завдання може бути вирішене в умовах налагодженої системи аналізу і контролю за станом запасів на підприємстві [2].

Поставлені завдання можна реалізувати за виконання наступної аналітичної роботи:

- постійної оцінки оптимальності структури запасів, тобто визначення обсягу надлишкових ресурсів та тих, придбання яких потрібно прискорити;
- визначення обґрунтованих строків та обсягів закупівлі матеріальних ресурсів;
- регулювання запасів матеріальних цінностей, віддаючи перевагу найбільш необхідним у конкретному випадку, враховуючи їх споживчу привабливість;
- визначення показників оборотності основних груп запасів та їх усебічного аналізу з метою встановлення відповідності наявних запасів поточним потребам підприємства.

Про досягнення цих завдань можна говорити інтерпретуючи значення коефіцієнта накопичення, що визначається відношенням виробничих запасів і незавершеного виробництва до готової продукції та товарів і характеризує мобільність запасів [4, 5].

Ефективність використання оборотних активів – це неодмінна умова існування підприємства в умовах конкурентної боротьби. Значною мірою вона залежить від досконалості методики аналізу ефективності їх використання, що

в свою чергу дозволяє поліпшити якість управлінських рішень не тільки стосовно підвищення ефективності використання оборотних активів, а й ефективності діяльності підприємства в цілому [3].

Аналіз оборотних активів завершується оцінюванням швидкості їх обороту. Збільшення оборотів досягається за рахунок скорочення часу виробництва і часу обігу. Чим швидше оборотні активи проходять усі стадії кругообігу (постачання, виробництво, реалізація), тим більшим може бути обсяг виробництва продукції за рахунок ефективнішого використання оборотних засобів.

Для оцінювання швидкості обороту оборотних активів використовуються такі показники: коефіцієнт обертання, коефіцієнт завантаження, тривалість одного обороту.

Отже, методика комплексного аналізу використання оборотних активів повинна бути вичерпною і в той же час дієвою, тобто, не перевантаженою несуттєвими розрахунками [3].

Список використаних джерел

1. Артеменко В. О. Характеристика чинників впливу на ефективність функціонування оборотних активів підприємств аграрного сектора / В.О. Артеменко. // Фінансовий простір. – 2014. – № 1. – С. 19–24.

2. Коць О. О. Ефективність використання оборотних активів українськими підприємствами [Електронний ресурс] /О. О. Коць, М. А. Цікайло //Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.10. – С. 218-224.

3. Лебедева А. М. Методичні аспекти аналізу ефективності використання оборотних активів підприємства / А. М. Лебедева // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія: Економічні науки. – 2015. – № 1 (78). – С. 67-76.

4. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. прогр. бакалавра з напрямку підготов. «Фінанси і кредит» : [у 2 ч.] / Ю. М. Тютюнник. – Полтава : Полтав. держ. аграр. акад., 2009. – 400 с.

5. Фінансовий аналіз : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освітньо-проф. прогр. магістра за спец. «Облік і аудит»] / [Магопець О. А., Давидов І. Г., Сорокіна А. І., Головченко Н. Ю.]. –Кіровоград : КОД, 2010. – 279 с.

Н.В. Порохняк, аспірант кафедри статистики та економічного аналізу*
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

У сучасному суспільстві інтелектуальний капітал став основою багатства. Так як саме інтелектуальний капітал дозволяє визначити конкурентоспроможність підприємств, галузей, держав виступаючи головним ресурсом в їхньому розвитку. Генетично визначальним аспектом дослідження будь-якого економічного явища є науковий підхід до його поняття. Як свідчать існуючі економічні дослідження і практичні узагальнення, процес визначення методу оцінювання інтелектуального капіталу не є завершеним, що є одним із гальмуючих факторів максимально ефективного підходу до інтелектуального капіталу з позицій не лише науки, але й безпосередньої підприємницької і інших форм практичної діяльності.

У зв'язку з тим, що значення інтелектуального капіталу зростає, розширення масштабів його використання стали причинами виділення в економічній науці такого виду дослідження як оцінка і управління інтелектуальним капіталом. Світовий досвід показує, що найбільш рентабельними є інвестиції в інтелектуальний капітал. Однак це можливо тільки при грамотній і ефективній оцінці і управлінні інтелектуальним капіталом.

Аналізуючи методи оцінки інтелектуального капіталу, необхідно відзначити, що, незважаючи на значні успіхи вчених у розвитку методології оцінки та обліку інтелектуальних активів, ідеального методу поки не існує. Такий стан справ зумовлений винятковою складністю завдання, яка лежить на стику декількох дисциплін, таких як менеджмент, економіка, статистика та фінанси, і потребує синтезу методів ряду наук і інформації, накопиченої в різних областях знань [2]. Як і при оцінці будь-якого виду капіталу, оцінка інтелектуального капіталу має ряд проблем, дані проблеми представлені на рисунку 1.

* Науковий керівник: **В.В. Ярова**, завідувач кафедри та економічного аналізу, канд. екон. наук, доцент



Рис.1. Проблеми оцінки інтелектуального капіталу [2, с. 124-157]

Для того щоб вирішити ці проблеми, необхідно вибрати адекватну модель оцінки інтелектуального капіталу. На сьогоднішній день існує 42 методи для вимірювання нематеріальних активів [5]. Але, жоден метод не може в повній мірі оцінити інтелектуальний капітал. Тобто при виборі певного методу необхідно чітко розуміти мету оцінки. Адже вибір методу залежить від конкретних цілей і ситуацій.

Всі методи, згідно угрупованню одного з основоположників вивчення інтелектуального капіталу, Карла-Еріка Свейбі можуть бути визначені в 4 категорії. Свейбі воліє вживати термін «нематеріальні активи» для опису інтелектуального капіталу [2, с 89].

1. Методи віддачі на активи (Return on Assets methods - ROA). Визначаються як різниця між ринковою вартістю компанії до обліку вирахування податків за певний період і матеріальними активами компанії. Далі отриманий показник порівнюється з аналогічним показником для галузі в цілому [4, с. 192].

2. Методи ринкової капіталізації (Market Capitalization Methods - MCM). Визначається як різниця між ринковою капіталізацією компанії і власним капіталом її акціонерів. Отримане значення і є вартістю нематеріальних активів компанії або вартістю інтелектуального капіталу компанії [4, с. 193].

Одним із загальноприйнятих методів оцінки інтелектуального капіталу в даній категорії є Q-індекс Тобіна. Індекс розраховується шляхом поділу ринкової вартості компанії (або капіталізації) на балансову вартість підприємницької структури. Якщо даний індекс більше одиниці, то ринкова вартість компанії перевищує балансову вартість, фірма може робити інвестиції, тобто дана фірма отримує прибуток за рахунок незареєстрованих активів.

Індексом Тобіна можна оцінювати інтелектуальний капітал в різних галузях. Так, фахівці групи Carnegie Group розраховали індекс Тобіна в декількох галузях і зробили висновок про те, що чим вище рівень використовуваних технологій, тим більше середньогалузевого значення цього показника. Тобто можна стверджувати, що високе значення інтелектуального капіталу відрізняються високотехнологічні галузі [3, с. 4].

3. Прямий підхід вимірювання інтелектуального капіталу (Direct Intellectual Capital methods - DIC). Відповідно до даного підходу, спочатку оцінюються окремі складові інтелектуального капіталу. Після проведеної оцінки буде виводитися сумарна оцінка інтелектуального капіталу підприємства [4, с. 193].

4. Методи підрахунку балів (Scorecard Methods - SC). Даний метод визначає різні компоненти інтелектуального капіталу, які будуть представлені в системі показників або в діаграмах. Застосування методу підрахунку балів не передбачає отримання грошової оцінки інтелектуального капіталу [4, с. 196].

Перевагою методів DIS і SC є те, що вони створюють більш повну картину стану активів компанії, таким чином їх доцільно використовувати для некомерційних організацій, а також організацій громадського сектору. У свою чергу, методи ROA та MCM припускають грошову оцінку інтелектуального капіталу. Вони можуть бути корисні в ситуаціях злиття і придбання компаній, а також для порівняння компанії в межах однієї галузі.

Таким чином, відзначимо, що розглянуті методика оцінки інтелектуального капіталу, які отримали широке застосування за кордоном, являються різноманіттям інструментів і способів по виявленню і підрахунку вартості нематеріальних активів, але найбільш придатна методика, в умовах сучасної української економіки, на нашу думку, повинна лежати на стику індексу Тобіна і концепції на основі методу визначення власного вектора.

Список використаних джерел

1. Бервено О.В. Інтелектуальний капітал: економічний зміст і особливості формування в транзитивному суспільстві: Автореф. дис. канд. екон. наук – Харків: Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. — 2002. — 19 с.
2. Порохня В. М. Інтелектуальний капітал економічного зростання: навч. посібн. / В. М. Порохня. – Запоріжжя: КПУ, 2012. – 568 с.
3. К.Н. Datasheet for computing VAIC indices // Workshop on Intellectual Capital. 2009. P. 1- 12.

4. Chun-Yao T., Yeong J. Intellectual capital and corporate value in an emerging economy: empirical study of Taiwanese manufacturers // R&D Management. – 2005. - №2. – pp. 187-202

5. Methods for measuring intangible assets [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.html>

УДК: 631.1.015

С.В.Шерстюк, канд. екон. наук, доцент

В.В. Посиляєв, канд. екон. наук,

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

АНАЛІЗ І МАРКЕТИНГ У СИСТЕМІ ОЦІНКИ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Кожне діюче підприємство здійснює свою господарську діяльність у певному середовищі. Його внутрішнє середовище містить у собі той потенціал, який дає можливість підприємству існувати та виживати у відповідному інтервалі часу. Зовнішнє середовище постачає підприємству необхідні виробничі ресурси та споживає його готову продукцію. Дослідження та оцінка внутрішнього та зовнішнього середовища є основою стратегічного аналізу, який слугує початковим етапом розробки стратегії діяльності підприємства. Іншими словами, аналіз – це спосіб перетворення бази даних, одержаних внаслідок дослідження середовища, на стратегію підприємства, яка відображає план управління підприємством, спрямований на зміцнення його позицій на ринку, задоволення потреб споживачів та досягнення передбачених цілей. Але, як відомо, вид економічної діяльності, спрямований на забезпечення потреб споживачів за допомогою обміну, називають маркетингом. Тобто маркетинг на основі результатів аналізу середовища орієнтує виробництво і збут на забезпечення попиту споживачів.

Аналіз ринкових ситуацій, результатом якого є виявлення принципів дії ринкових механізмів показує, що головна особливість існуючих ринків – пріоритетне положення виробника щодо споживача. Ринок такого типу можна представити таким чином: спочатку розробляється і виробляється товар, а потім відбуваються активні пошуки споживачів та методів збуту. При насиченому ринку вступають в дію жорстка конкуренція, агресивна реклама і різноманітні форми стимулювання збуту.

В такій ситуації небезпечним проявом «ринку продавця» стає диктат виробника і обмеження вибору для споживачів. Оскільки обсяг платоспроможного попиту є величиною відносно визначеною, то виробникам

доводиться вдаватися до різних хитрощів, щоб відвоювати собі частку ринку, утриматися і максимально закріпити ринкову позицію. Але у певний момент часу «риннок продавця» стає гальмом на шляху науково-технічного прогресу, оновлення виробництва і появи нових товарів та послуг.

За таких умов одним з виходів стає зміна підходів до виробничої діяльності підприємства, що означає перехід до ринку, який орієнтує виробництво та збут на забезпечення попиту споживачів, тобто – до «ринку покупця». При цьому в основу виробництва закладаються дані, одержані в результаті прогнозу та аналізу попиту різних ринкових сегментів: окремих підприємств, організацій, груп населення та інших споживачів, для яких і розробляється нова продукція. Зусилля виробника за результатами аналізу і прогнозування тих чи інших незадоволених потреб спрямовані на розробку і початок виробництва товарів, спроможних у майбутньому задовольнити споживача.

На основі одержаних аналітичних даних маркетингова служба підприємства розробляє прогнози, які передбачають появу нової продукції, певні зміни попиту споживачів та інші чинники, що безпосередньо впливають на планування виробничої діяльності.

Сьогодні в Україні роль аналізу і на його основі прогнозування підвищується, оскільки досить активно розвивається «риннок покупця», широко використовуються маркетингові дослідження і виникає потреба в управлінні маркетинговою діяльністю. Але управління маркетингом в першу чергу означає управління попитом, для здійснення якого необхідна відповідна інформація про формування обсягів і структуру процесів, що є основою для розробки стратегії виробничої діяльності.

Загально відомо, що стратегія виробничої діяльності підприємства, як правило, складається з двох головних завдань:

- продуманих цілеспрямованих дій;
- реакції на передбачуваний розвиток подій та посилену конкурентну боротьбу.

Важливим інструментом вирішення цих завдань є стратегічний аналіз, який дає можливість керівництву підприємства сформулювати стратегію для досягнення намічених цілей. При цьому важливо враховувати, що цілі – це результати, які передбачає отримати підприємство, а стратегія вказує на шляхи їх досягнення. Щоб визначити стратегію, необхідно вивчити, проаналізувати внутрішній стан підприємства і зовнішні чинники. Тільки чітка оцінка становища підприємства на ринку, з урахуванням особливостей ринку, допоможе визначити стратегію, яка б сприяла досягненню намічених цілей і фінансових результатів.

Водночас і для оцінки виконання стратегії виробничої діяльності підприємства необхідно також застосувати аналіз, і в першу чергу, аналіз і контроль витрат підприємства. Аналіз собівартості продукції дає змогу

виявити збиткові види продукції, з'ясувати причини таких збитків і прийняти відповідні рішення, наприклад, зняти продукцію з виробництва, замінити упаковку тощо.

Уміння аналізувати отримані дані є необхідною складовою і процесу прогнозування в діяльності підприємств. Це зумовлено двома важливими обставинами. По-перше, ринкова економіка, ринкове господарювання характеризуються постійними коливаннями кон'юктури ринку, що безпосередньо позначається на доходах кожного продавця і споживача товарів. Щоб уникнути значних помилок, треба проаналізувати і оцінити можливі альтернативи та конкурентів. По-друге, стратегічне прогнозування є основою обґрунтування проектів довготермінових програм і планів.

Критерієм якості розроблених прогнозів є їхня точність. Там, де спостерігаються причинно-наслідкові зв'язки, можна очікувати на високу точність прогнозних розрахунків.

Отже, маркетинг та його інструментарій – аналіз і прогнозування є невід'ємною передумовою визначення і оцінки стратегії виробничої діяльності підприємства.

УДК 330. 341.1

А. О. Русов, магістр факультету менеджменту

О. А. Горобченко, канд. екон. наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

ПРОМИСЛОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ГАЛУЗЕВИЙ ОГЛЯД

На промисловий комплекс Миколаївської області припадає 2,0-2,3% від загального промислового виробництва України. За обсягами виробництва промислової продукції на душу населення Миколаївщина посідає 10-12 місце серед регіонів України.

Провідними галузями промисловості вже декілька десятків років поспіль є машинобудування, виробництво і розподіл електроенергії, виробництво харчових продуктів та напоїв, металургійне виробництво.

У 2018 р. порівняно з 2011 р. на Миколаївщині кількість юридичних осіб зросла на 22,5%, а порівняно з 2017 р. – на 5,3%. Станом на 1 січня 2018 року нараховувалося 1461 суб'єкта переробної промисловості, 231 – водопостачання; каналізація, поводження з відходами, 107 – постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, 64 – добувної промисловості та розроблення кар'єрів. При цьому обсяги реалізованої ними продукції за два останні роки (у

2017 р. порівняно з 2016 р.) зросли на 7244,2 млн грн (15,6%). А найбільша частка реалізації припадає саме на переробну промисловість (68,5%) [1].

Промисловий потенціал області сконцентрований головним чином у п'яти містах обласного підпорядкування – Миколаїв, Южноукраїнськ, Первомайськ, Вознесенськ, Очаків. Питома вага обсягу промислової продукції цих міст у загальнообласному показнику досягає майже 95%.

Місто Миколаїв – центр машинобудування, насамперед суднобудування і газотурбінобудування, кольорової металургії, харчової та легкої промисловості. Тут працюють понад 60 великих і середніх промислових підприємств. У м. Южноукраїнську розташована атомна електростанція, яка дає понад 30% промислової продукції області. Промислова спеціалізація м. Первомайська визначається виробництвом дизелів і дизель-генераторів, сільськогосподарського оснащення, цукру, молочних консервів і швейних виробів. У місті Вознесенську розвинене виробництво шкірсировини, взуття, харчової та швейної продукції. Очаків спеціалізується на рекреаційній галузі та харчосмакової промисловості [2].

Історично однією з провідних галузей регіону залишається машинобудування. Найбільше суднобудівне підприємство України і всієї Європи – акціонерне товариство «Чорноморський суднобудівний завод», має контракт на будівництво серії корветів для українських ВМС, активно займається судноремонтом. Включає в себе машинобудівне і металургійне виробництво, виділені в дочірні підприємства. До складу холдингової компанії входить АТ «Суднобудівна верф «Меридіан». Будівництво малих і середніх судів здійснюється в закритих приміщеннях, де розташована поточно-позиційна лінія, здатна пропустити за рік, залежно від водотоннажності, від 5-6 до 15-20 судів.

Унікальними потужностями володіє АТ «Миколаївський суднобудівний завод «Океан»: дві поточні лінії для виробництва середньо- і багатотоннажних суден. Багатотоннажна лінія включає складально-зварювальний цех і док з двома кранами вантажопідйомністю 320 т кожен.

До складу відомої компанії «Нібулон» увійшов суднобудівний-судноремонтний завод «Лиман», яке спеціалізується на судноремонті і виробництві яхт, буксирів, несамохідних і малотоннажних судів. Державне підприємство «Суднобудівний завод імені 61 комунара» раніше спеціалізувався на військовому кораблебудуванні, сьогодні виготовляє корпуси судів і виконує судноремонтні роботи. До суднобудівної галузі відносяться також ряд підприємств, які забезпечують виробництво технологічного обладнання для кораблів і суден і ведуть на них монтаж електричного оснащення: акціонерні товариства «Миколаївське підприємство «Ера», «Кристал», «Екватор» [2].

Гордість усього регіону – ДП Науково-виробничий комплекс газотурбобудування «Зоря» – «Машпроект». Комплекс проектує і виробляє газотурбінні двигуни, корабельні енергетичні установки, модернізовані

газоперекачувальні агрегати для компресорних станцій. Продукція комплексу користується стійким попитом у Росії, Індії, Ірані, Китаю та інших країнах. Акціонерне товариство «Первомайський завод «Дизельмаш» виробляє дизелі, дизель-генератори і дизель-газогенератори. В м.Миколаєві працює єдиний в Україні такого профілю завод мастильного та фільтруючого обладнання. Первомайський завод «Фрегат» забезпечує аграріїв дощувальними машинами того ж найменування. Успішно розвиває виробництво створена кілька років тому компанія ТОВ «Торговий дім» МТЗ-Білорусь-Україна».

Провідне місце в промисловому потенціалі області займає також кольорова металургія, яка представлена ТОВ «Миколаївський глиноземний завод», який є одним з найбільших виробників сировини для алюмінієвої промисловості в Європі, його виробнича потужність становить 1,5 млн т глинозему на рік.

Серед підприємств, що виробляють будівельні матеріали, безумовним лідером є компанія ПАТ «ЮГцемент», виробничі потужності якого розраховані на випуск 1,25 млн т цементу на рік.

Галузь легкої промисловості Миколаївської області виробляє до 8,8% обсягів продукції легкої промисловості України. Ця галузь представлена значними підприємствами швейної промисловості, які випускають чоловічу, жіночу та дитячий одяг: акціонерні товариства «Санта Україна» (м. Первомайськ), виробничо-комерційна фірма «Вікторія 8» (м. Вознесенськ), «Еліж»; трикотажні і галантерейні вироби акціонерного товариства «Аура» і «Ангела». Найбільш конкурентоспроможною компанією в області виробництва натуральної шкіри є ПАТ «Возко» (м. Вознесенськ), частка виробництва якого в обсязі шкіряних товарів в Україні досягає майже 50%. Найбільш широкого визнання на ринку України та інших країн домоглася фірма «Велам» у виробництві нетканих матеріалів та екологічно чистих матраців [1, 2].

Одне з провідних місць в Миколаївській області займає розвинута харчосмакова галузь, частина продукції якої в державному виробництві становить понад 2,2%. В області розвинена м'ясна промисловість. Можливості Первомайського, Вознесенського та Миколаївського м'ясокомбінатів, двох птахокомбінатів дозволяють переробляти до 220 тонн худоби та 27 тонн птиці за зміну. Прийом та переробка молока здійснюється на 12 підприємствах, найпотужнішими з яких є акціонерні товариства «Лакталіс-Україна», Первомайський молочноконсервний комбінат, Вознесенський і Баштанський сирзаводи. Потужності всіх підприємств розраховані на випуск 32 тонн вершкового масла, 270 т продукції з незбираного молока і 96 тис. умовних банок молочних консервів на добу.

Лідером галузі в масштабах всієї України є ТОВ «Сандора», що спеціалізується на випуску ординарних вин, соків і нектарів, газованих напоїв. Нині на частку компанії припадає понад 40% сокового ринку України.

Вивів на ринки інших країн свої соки і Вознесенський консервний завод. Швидко зайняли міцні позиції на ринках України та інших країн створені в недавній час підприємства «Органік систем» (входить в холдинг «Агрофьюжн» з вирощування та переробки томатів) і «Бандурський маслоекстракційний завод». Виноробна промисловість представлена також добре відомими підприємствами ВАТ «Коблево» і ВАТ «Радсад», продукція яких останні роки одержує високу оцінку на вітчизняних та міжнародних конкурсах. Нарощує обсяги виробництва коньяку акціонерне товариство «Зелений Гай». Відомий далеко за межами Миколаєва пивзавод «Янтар» увійшов до структури компанії «СанІнтербрю Україна». Виробництво борошна, хлібобулочних і макаронних виробів здійснюється на підприємствах виробничого об'єднання «Миколаївський комбінат хлібопродуктів», і численних хлібопекарнях. Виробництво цукру зосереджено на «Юкрейніан Шугар Компані», яке входить до складу міжнародної компанії ED & Man Holdings Limited [2].

Отже, Миколаївщина – це розвинутий промисловий осередок України, де провідну роль відіграють підприємства машинобудування, з виробництва і розподілу електроенергії, з виробництва харчових продуктів та напоїв, металургійного виробництва, під впливом яких відбувається трансформація економічних, соціальних, територіальних та інших структур регіону, що й складає сутність його розвитку.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2017 рік / Головне управління статистики у Миколаївській області / [за редакцією П. Ф. Зацаринського]. — Миколаїв, 2018. — 485 с.
2. Офіційний сайт Миколаївської торгово-промислової палати : [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.rtp.com.ua/uk/nikolaev/5/promyslovist-mykolayivskoyi-oblasti.html>. — Назва з екрана.

УДК 65.012.32 : 005.21

В.М.Стамат, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК ЕТАП СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

На теперішній час сучасні умови господарювання вимагають від підприємств використання «якісного менеджменту». У більшості практиків він асоціюється з перспективним управлінням підприємством на основі наукової

методики прогнозування, використання нових форм та методів ведення бізнесу, його адаптації до зовнішнього оточення. Головна роль щодо вирішення даної проблеми належить стратегічному аналізу.

За точкою зору Довгань Л.Є. стратегічний аналіз являє собою новий науковий напрям практичного характеру, метою якого є системне представлення стратегічних фінансово-економічних та інших бізнес-цілей, які призводять до збільшення ринкової вартості організації, на основі комплексного вивчення поточного та майбутнього характеру впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на результативність її діяльності [1].

Відповідно до думки Пастухової В.В., необхідність прогнозування майбутнього стану господарської діяльності будь-якого підприємства обумовила виникнення окремого напрямку аналізу – перспективного. Він, у свою чергу, за формою поділяється на два види: стратегічний аналіз та SWOT-аналіз. Стратегічний аналіз – це аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства з метою визначення його стратегічного потенціалу, стратегічної позиції та перспектив розвитку стратегічних зон господарювання (певних видів діяльності). SWOT-аналіз – це аналіз чинників зовнішнього оточення та внутрішнього середовища підприємства, який спрямовано на виявлення можливостей, загроз, сильних та слабких сторін його діяльності [3]. Він носить діагностичний характер, оскільки відбувається оцінка поточного стану суб'єкта господарювання. Натомість, стратегічний аналіз передбачає оцінку перспективного стану потенціалу підприємства і ринкових сегментів з метою виявлення стратегічної позиції і відповідного використання ресурсів для найкращого освоєння перспективних сегментів.

Пастухова В.В. виділяє три етапи здійснення стратегічного аналізу:

- 1) проведення ідентифікації та оцінки стратегічного потенціалу підприємства, визначення стратегічного потенціалу успіху, використовуючи результати аналізу стану підприємства у конкурентному середовищі;
- 2) стратегічна сегментація, оцінка привабливості стратегічних зон господарювання та вибір перспективних сфер діяльності підприємства. Для цього використовують інформацію про стан чинників зовнішнього середовища підприємства і дані про ступінь нестабільності стратегічних зон господарювання (видів діяльності). Для привабливості ринку застосовують наступні показники: зростання ринку; якість ринку (рентабельність, кількість потенційних споживачів); конкурентна ситуація (інтенсивність конкуренції, межі цінових змін); економічні умови (рівень інфляції, ступінь державного регулювання, ступінь нестабільності);
- 3) оцінка стратегічної позиції підприємства у стратегічних зонах господарювання: за поточний період, відхилення від прогнозованої стратегічної позиції та дії, які необхідні для збереження або покращення власних позицій в умовах зовнішніх змін. Для цього використовують наступні моделі: матрицю Бостонської консультаційної групи (темпи зростання галузі (ринку) – відносна

частка ринку); матрицю МакКінсі (привабливість ринку – сила конкурентної позиції бізнесу); модель Shell/DPM (перспективи галузі бізнесу – конкурентоспроможність бізнесу); матриця Хоуфера (стадія життєвого циклу галузі – конкурентна позиція сили бізнесу); модель ADL/LC (етапи життєвого циклу товару – відносний стан на ринку) [3].

Відповідно до матричного підходу внаслідок перемноження оцінок привабливості стратегічних зон господарювання (видів діяльності) на оцінки стратегічного потенціалу підприємства можемо отримати значення стратегічної позиції підприємства.

Існує інший підхід щодо методики стратегічного аналізу, пропонується Довгань Л.Є. На її думку, стратегічний аналіз здійснюється за п'ятьма етапами:

- 1) аналіз місії та існуючих цілей підприємства;
- 2) аналіз зовнішнього середовища;
- 3) аналіз внутрішнього середовища й стратегічного потенціалу;
- 4) стратегічний моніторинг, тобто збір стратегічної інформації та зіставлення її характеристик з очікуваними значеннями;
- 5) визначення стратегічної орієнтації з метою обґрунтування і вибору пріоритетів при формуванні стратегії розвитку підприємства, тобто сукупності функціональних орієнтирів, визначених відповідно до стратегічних цілей і результатів аналізу зовнішнього та внутрішнього середовищ [1].

Для його проведення використовують SWOT-аналіз, тобто він є одним із інструментів стратегічного аналізу. Дану думку поділяють також Кузнецова С. та Маркова В. Відповідно до їх досліджень SWOT-аналіз є одним з найбільш відомих якісних методів проведення стратегічного аналізу. Головна його ідея полягає у комплексному розгляді внутрішніх та зовнішніх стратегічних чинників, які впливають на діяльність підприємства, та генерація на цій основі стратегічних альтернатив, що враховують різні комбінації стратегічних факторів [2]. Отримані результати надають у формі SWOT-матриці.

Вони виділяють три типи бар'єрів, які заважають ефективному використанню даного методу: 1) методичні перешкоди, пов'язані з методикою проведення SWOT-аналізу та узагальненням його результатів; 2) інформаційні бар'єри обумовлені складністю інформаційної підтримки даного методу; 3) управлінські бар'єри викликані можливостями та обмеженнями використання результатів SWOT-аналізу у стратегічному процесі.

Методичні бар'єри обумовлені неповним використанням методу, зміщенням стратегічних факторів та можливих управлінських рішень (замість можливостей або об'єктивних факторів зовнішнього середовища у квадраті «Можливості» помилково розміщуються такі формулювання, які вже є управлінськими рішеннями: диверсифікація, розвиток збутової мережі, вихід на міжнародні ринки; це означає, що менеджери не бачать ринкові можливості – ніші, бізнес-сегменти, які повинні визначити стратегічні рішення), суміш внутрішніх та зовнішніх факторів (часто виникає плутанина можливостей ринку з сильними сторонами підприємства або загроз ринку та слабких сторін;

єдиним критерієм розподілу елементів SWOT-аналізу є можливість впливу на певний фактор; якщо менеджери підприємства можуть впливати на даний фактор, то це сильна або слабка його сторона, якщо не можуть – це можливість зовнішнього середовища або загроза ринку), універсальністю формувань, що використовуються тощо.

Інформаційні бар'єри пов'язані з тим, що менеджерам підприємств необхідно збирати, системно обдумувати та узагальнювати постійно зростаючий обсяг зовнішньої інформації. При цьому динамізм зовнішнього середовища суб'єкта господарювання призводить до швидкого старіння цієї інформації. При оцінці загроз та можливостей зовнішнього середовища необхідно, відштовхуючись від існуючих тенденцій розвитку ринку та галузі, зрозуміти, чи збережуться ці тенденції і на скільки довго у майбутньому. Просте подовження теперішньої ситуації на майбутнє може суттєво знизити цінність результатів стратегічного аналізу і бути основним джерелом помилок при розробці стратегії. Щодо аналізу внутрішнього середовища підприємства, то основні проблеми інформаційної підтримки даного методу пов'язані з отриманням об'єктивної комплексної оцінки ресурсного потенціалу підприємства, а також його ключових компетенцій.

Управлінські бар'єри проявляються у сфері стратегічного управління підприємством. SWOT-аналіз – це лише один із етапів складного багатоетапного процесу формування стратегічного плану підприємства, первинний стратегічний аналіз. За ним повинен йти етап ранжування виділених чинників, корегування цілей, можливо, місії підприємства, уточнення набору стратегічних альтернатив, їх комплексної оцінки та вибір найкращої стратегії. Крім того, ефективність використання даного аналізу у стратегічному процесі залежить також від чіткості постановки цілей аналізу та його здійснення.

Необхідно зазначити, що конкретний механізм, масштаб, періодичність проведення SWOT-аналізу визначаються умовами функціонування підприємства: приналежністю до певної галузі, особливістю «господарського портфелю бізнесу», прийнятими процедурами та стилем управління тощо.

Список використаних джерел

1. Довгань Л.Є. Стратегічне управління : навч. посіб. / Л.Є.Довгань, Ю.В.Каракай, Л.П.Артеменко. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 439с.
2. Кузнецова С. SWOT-аналіз: практика применения / С.Кузнецова, В.Маркова // Проблемы теории и практики управления. – 2008. – №5. – С.86-91.
3. Пастухова В.В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність : монографія / В.В.Пастухова. – К. : КНТЕУ, 2002. – 302с.

Т.А. Тетеринец, кандидат экономических наук, доцент
УО «Белорусский государственный аграрный технический университет»

УПРАВЛЕНИЕ ТРУДОВЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ С УЧЕТОМ ГЕНДЕРНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ В АГРАРНОЙ СФЕРЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Трудовые ресурсы являются неотъемлемой частью и важнейшей составляющей производственного потенциала не только сельского хозяйства, но и аграрной сферы в целом. Качественный и количественный состав работников сельскохозяйственных организаций, соотношение их половозрастной структуры оказывают определяющее влияние не только на состояние данной сферы деятельности, но и возможности ее дальнейшего развития.

Изучение гендерных особенностей работников аграрной сферы является важной составляющей анализа и эффективности использования трудового потенциала сельского хозяйства. Таким образом, комплексный мониторинг состава и структуры работников сельскохозяйственных организаций выступает значимым инструментом действенного управления аграрным комплексом Беларуси.

Современные условия социально-экономического развития аграрной сферы, обусловленные ускоренными темпами научно-технического прогресса, ограниченностью производственных ресурсов, острой конкурентной борьбой на внутренних и внешних рынках, актуализируют проблему не только увеличения количества и улучшения кадрового состава работников сельскохозяйственных организаций, но также и выдвигают определенные требования к формированию гендерных пропорций (таблица 1).

Таблица 1

Гендерная структура сельского населения Республики Беларусь

Показатели	Годы							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Численность сельского населения, тыс. чел.	2358,8	2290,2	2242,9	2193,4	2155,9	2128,3	2103,9	2079,7
Удельный вес сельского населения в общей численности населения, %, в том числе	24,9	24,2	23,7	23,2	22,7	22,4	22,1	21,9
мужчины, тыс. чел	1114,5	1084,0	1063,8	1043,3	1029,1	1020,0	1012,5	1003,6
мужчины, %	47,3	47,3	47,4	47,6	47,7	47,9	48,1	48,3
женщины, тыс. чел	1244,3	1206,2	1179,1	1150,1	1126,8	1108,3	1091,4	1076,1
женщины, %	52,7	52,7	52,6	52,4	52,3	52,1	51,9	51,7

Примечание: состарено автором на основе [1]

Представленные в таблице данные отражают существенное сокращение трудового потенциала сельского населения республики. За исследуемый период численность сельского населения снизилась на 11,8%, что повлекло падение удельного веса сельского населения на 30. п.п.

Интересен тот факт, темп снижения числа мужчин, проживающих в сельской местности, меньше, нежели женщин – 9,9% и 13,5% соответственно. Сокращение количества населения в сельской местности обусловлено множеством причин, таких как уменьшение общей численности населения республики, естественная убыль населения, миграционные процессы, урбанизация, недостаточность рабочих мест, сложившийся уровень заработной платы, отсутствие социальной инфраструктуры и т.д.

На начало 2018 года в Беларуси насчитывалось 1076,1 тыс. женщин (51,7% сельского населения) и 1003,6 тыс. мужчин. На 1000 мужчин, проживающих на селе, приходится 1072 женщины. Диспропорции в структуре населения по полу в основном связаны с различиями в рождаемости и смертности мужчин и женщин, а также со структурой миграционных потоков.

По численности жителей Беларусь занимает 92-е место в мире, 17-е место – среди европейских государств, 6-е – среди стран СНГ. В Беларуси проживает в 15 раз меньше населения, чем в России, почти в 5 раз меньше, чем в Украине, и почти в 2 раза меньше, чем в Казахстане. Примерно такую же численность населения среди европейских государств имеют Швеция, Венгрия, Чехия и другие страны. При этом средняя плотность населения на территории Беларуси составляет 46 человек на 1 км². Это значительно больше, чем, например, в России (8), но гораздо меньше, чем в Украине (75) и Польше (126).

Структура населения по полу и возрасту оказывает воздействие на динамику всех основных демографических процессов (рождаемость, смертность, брачность, разводимость). При одинаковой интенсивности рождаемости количество родившихся будет выше там, где население более молодое и больше женщин в активном детородном возрасте. При одинаковой интенсивности смертности количество умерших будет выше там, где население более старое.

Следует отметить, что структура населения по полу существенно различается по возрастам. Мальчиков традиционно рождается больше, чем девочек. И вплоть до 36-летнего возраста мужчин немного больше, чем женщин. Затем соотношение меняется на противоположное, а с увеличением возраста перевес женщин набирает обороты и к 65 годам становится мужчин в 1,5 раза меньше, чем женщин, к 75 годам – в 2,5 раза, к 85 годам – в 3 раза.

Белорусская половозрастная пирамида демонстрирует некоторое увеличение численности детей в возрасте от 1 до 9 лет. Это результат роста

рождаемости с 2006 года – он обусловлен увеличением численности женщин в активном детородном возрасте и повышением интенсивности рождаемости [2].

Существенные различия наблюдаются в структуре населения по полу в городской и сельской местности. В городах численность мужчин до 21 года превышает численность женщин в этом возрасте, а в сельской местности численность мужчин превышает численность женщин во всех возрастах до 60 лет. Это в значительной степени связано с более высокой долей женщин, особенно молодых, в общей численности мигрантов из сел в города на протяжении всех послевоенных лет. В результате дисбаланс полов выражается в недостатке невест на селе.

На начало 2018 года на 1000 сельских мужчин в возрасте 20 – 29 лет, когда наиболее активно создаются семьи, приходилось всего 694 женщины (по данным переписи населения 1999 года, было 893 женщины, по данным переписи населения 2009 года – 853). Причинами ухудшения половозрастной структуры населения является более высокий темп роста смертности мужчин, особенно в трудоспособном возрасте, а также преобладание женщин в сальдо миграции между городом и деревней.

С момента проведения переписи населения 1999 года средний возраст жителей Беларуси увеличился на 3 года и на начало 2018 года составил 40,1 года. Причем у мужчин средний возраст за этот период вырос с 34,5 до 37,3 лет, у женщин – с 39,3 до 42,5 лет. В городах население значительно моложе, чем в сельской местности: средний возраст горожан равен 38,8 года, сельчан – 44,5 года.

С точки зрения экономического развития большое значение имеет численность населения в трудоспособном возрасте. В динамике численности населения трудоспособного возраста в разрезе городской и сельской местности наблюдались разные тенденции: в городах произошло ее увеличение, в сельской местности – сокращение. В начале 2000-х годов отмечена четкая позитивная тенденция роста доли и численности населения в трудоспособном возрасте. Причем этот рост происходил на общем фоне депопуляции. С 2000 по 2006 годы в целом по республике численность населения в трудоспособном возрасте выросла с 5794,5 тыс. до 5943,8 тыс. человек. В дальнейшем численность этой группы населения стала быстро снижаться и к началу 2018 года она уменьшилась до 5432 тыс. человек, в том числе сельского населения до 1057,9 тыс. человек (↓12,9%). Аналогичная и траектория удельного веса населения в трудоспособном возрасте в общей численности населения: он увеличился с 57,9% в 2000-м до 61,9% в 2007-м, затем стал медленно снижаться и к началу 2018 года составил вновь 57,2%.

Дальнейшее сокращение трудоспособного населения может привести к дефициту трудовых ресурсов. При этом рост численности населения в старших возрастах требует значительного увеличения расходов на пенсионное обеспечение, совершенствование медицинской помощи, организацию

специальної соціальної допомоги в отношении престарелых, одиноких людей, потерявших способность к самообслуживанию, а также на решение других проблем пожилых людей.

Список использованных источников

1. Сборник Сельское хозяйство Республики Беларусь // Национальный статистический комитет Республики Беларусь.– 2018 – 234 с.
2. Демографический ежегодник Республики Беларусь // Национальный статистический комитет Республики Беларусь.– 2018 – 431 с.

УДК 338.46

О.І. Хлопоніна-Гнатенко, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НЕВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Україна за рівнем розвитку сфери послуг суттєво відстає від розвинутих країн, втім дана сфера навіть в наявних, не зовсім сприятливих умовах, демонструє пристойну динаміку розвитку. За 5 років з 2013 по 2018рр. обсяг наданих послуг у вартісному виразі зріс з 329 млрд.грн до 541,2 млрд.грн. Експорт українських послуг за 2017 року представлений транспортними послугами – 55,9%, з яких близько 51,9% припадає на транспортування природного газу та нафти, за рахунок чого Україна залишається їх нетто-експортером. Крім цього, значну частку в експорті послуг займають комп'ютерні та інформаційні послуги - 15,8%, послуги з переробки матеріальних ресурсів - 13,1% та ділові послуги - 8%.

Зростання експорту послуг забезпечено за рахунок збільшення обсягів надання туристичних послуг (на 28,4%), послуг з переробки матеріальних ресурсів (на 24,3%), послуг приватним особам, культурних та рекреаційних послуг (на 17,9%), транспортних послуг (на 14,3%), ділових послуг (на 11,8%), послуг з ремонту та технічного обслуговування (на 2,8%), комп'ютерних та інформаційних послуг (на 0,1%). Поруч із тим, відбулось зменшення надання послуг з будівництва (на 63,2%), послуг зі страхування (на 41,0%), послуг з фінансової діяльності (на 16,2%), роялті та інших послуг з використанням інтелектуальної власності (на 8,8%), державних та урядових послуг (на 1,1%).

В той же час виручка української ІТ-індустрії за 2017 рік згідно з інфографікою, підготованою асоціацією «ІТ України», сума виручки склала 3,6 млрд доларів, а зростання було зафіксовано на межі 20%[1].

Фінансово-економічна криза 2014 року і подальша стагнація економіки перервала динамічний розвиток сфери послуг, хоча і не спричинила суттєвий спад економічної активності в даній сфері.

Як свідчить світовий досвід, бізнес у сфері послуг може стимулювати підвищення ефективності господарювання лише за умови позитивного сприйняття суспільством, активної підтримки державою його розвитку.

Організаційно-правове регулювання взаємодії суб'єктів бізнесу на ринку послуг є системою державних заходів, спрямованих на розвиток, вдосконалення та упорядкування підприємницької діяльності, а також створення правових механізмів їх реалізації в реальній економічній ситуації. При цьому важливо, щоб державна політика сприяння і регулювання взаємодії суб'єктів бізнесу на ринку послуг формувалася на таких принципах:

- принцип довгостроковості у державній політиці сприяння та регулювання розвитку бізнесу на ринку послуг. Найповніше він реалізується в розробленні державних програм, які визначають стратегічні напрями розвитку ринку послуг і методи державного регулювання;

- принцип стабільності у державній політиці сприяння та регулювання розвитку бізнесу на ринку послуг. Ґрунтується він на стабільній державній політиці стосовно організаційно-правового регулювання ринку послуг. Важливим завданням держави є захист інтересів споживачів;

- принцип юридичної захищеності інтересів підприємців. Контроль за підприємницькою діяльністю щодо задоволення суспільних вимог (екологічні, економічні, соціальні) в умовах ринкової економіки набуває особливої актуальності. Він повинний передбачати водночас юридичну захищеність інтересів усіх підприємницьких структур;

- принцип економічної зацікавленості суб'єктів бізнесу в підвищенні ефективності господарювання. Економічні інтереси є об'єктивними мотивами підвищення ефективності діяльності суб'єктів бізнесу на ринку послуг, наслідком чого, як правило, буває повніше і якісніше задоволення потреб споживачів.

Між державою як виразником суспільних інтересів і підприємницькими структурами ринку послуг формуються певні економічні відносини, покликані задовольнити не тільки їх спільні інтереси, а й гнучко реагувати на зміни у зовнішньоекономічному середовищі.

Регулювання ринку послуг здійснюється на національному (встановлює певні режими для діяльності місцевих та іноземних фірм), двосторонньому (догоди між країнами, положення яких поширюються і на сферу послуг), багатосторонньому (конвенції та інші нормативні акти міжнародних організацій) рівнях.

Найважливіші національні заходи регулювання ринку послуг спрямовані на встановлення і підтримання стандартів обслуговування в таких сферах, як

медицина, освіта та інші, на захист внутрішнього ринку послуг від іноземних конкурентів, стимулювання експорту послуг.

Основою заходів регулювання внутрішнього ринку послуг є політичні, економічні та соціальні інтереси країни: працевлаштування населення; підтримка регіональних підприємств у провідних сферах надання(реалізації) послуг; гарантування національної безпеки; стимулювання збільшення внутрішніх капіталовкладень та інше.

Залежно від ситуації, яка складається на ринку послуг, держава може вдаватися до спеціальних заходів регулювання окремих його сегментів. Такими заходами, як правило є:

а) законодавче регулювання національних сфер послуг.

б) пряме обмеження та ембарго на імпорт окремих видів послуг.

в) обмеження напрямів діяльності іноземних фірм на внутрішньому ринку послуг[2].

Розвиток підприємництва, в т.ч. ринку послуг, регулюють закони «Про захист має рацію споживачів» (1991), «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» (1992), «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991), «Про інформацію» (1992), «Про науково-технічну інформацію» (1993), «Про авторське право і суміжні має» (1993) рацію, «Про захист інформації у автоматизованих системах» (1994), «Про туризм» (1995), «Про страхування» (1996), «Про рекламу» (1996), «Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України» (1997), «Про кінематографію» (1998) та ін.

Правова основа, що регулює підприємницькі відносини на ринку послуг, на жаль, далека від досконалості. Основними її недоліками є:

- недостатня систематизованість законів і нормативних актів, що регулюють розвиток національної економіки загалом;

- застарілість багатьох правових і нормативних положень, що регулюють бізнес на ринку послуг;

- нечіткість, багатозначність, розмитість змісту багатьох положень. Це породжує різночитання, спірні ситуації, які виникають між підприємцями, ними і владними структурами, ними і споживачами послуг.

Тому особливо важливим питанням залишається визначення оптимальної сукупності законодавчих актів, яка б забезпечила ефективний розвиток комерційного підприємництва на ринку послуг і національної економіки загалом.

З огляду на зарубіжний досвід, закони, що регулюють комерційний бізнес на ринку послуг, слід привести у відповідність типові структури підприємницької діяльності з економічними важелями і методами, розвинути правову основу комерційного бізнесу в цій сфері.

Список використаних джерел

1. Діяльність підприємств сфери послуг у 2017 році // Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс] <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Романків І.Я. Розвиток ринку послуг в Україні / І.Я. Романків // Фінанси України. – 2011. – № 11. – С. 38–45.

УДК 338

В.В. Ярова, доцент, канд. екон. наук

Т.Ю. Тутова, здобувач ОС «Магістр»

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

МЕТОДИКА ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА ЯЧМЕНЮ

У відомій монографії Л. Фогеля, А.Оуенса та М. Уолша «Штучний інтелект та еволюційне моделювання» вказано на те, що розумну поведінку можна розглядати як поєднання можливості передбачувати з використанням прогнозної методики стану зовнішнього середовища із перетворенням кожного передбачення в адекватну реакцію у відповідності до заданої цілі. Такий висновок визначає роль методів соціально-прогнозування як необхідної умови цілеспрямованої діяльності людини при розв'язанні задач аналізу та синтезу, а також вибору оптимальних альтернатив [3].

Статистичні методи займають важливе місце в системі прогнозування. Застосування прогнозування передбачає, що закономірність розвитку, що діяла в минулому (всередині ряду динаміки), збережеться і у прогнозованому майбутньому, тобто прогноз базується на екстраполяції. Екстраполяція, що проводиться на майбутнє, називається перспективною. Чим менший строк екстраполяції, тим більш надійні і точні результати (при інших рівних умовах) дає прогноз. За короткий термін не встигають сильно змінитися умови розвитку явища і характер його динаміки [2].

Ячмінь – одна з найстародавніших культур, згідно з археологічними даними, ячмінь було введено в культуру за 15-10 тис. років до н.е. Із зерна ячменю виготовляють крупи (перлова, ячна). Для аграрних підприємств виробництво зерна ярого ячменю є важливою підгалуззю землеробства, особливо для тих із них, які розвивають тваринництво, оскільки він є цінним концентрованим кормом для багатьох видів худоби. Зерно ячменю є основною сировиною для солодової промисловості (пиво, віскі, мальтекстракти).

Світова площа посівів ячменю становить понад 75 млн га. Найбільш поширений він у США, Канаді, Індії, Туреччині, Франції.

У 2016 році виробництво зерна ячменю сільськогосподарськими підприємствами Харківської області зменшилося порівняно з 2004 роком в 1,6 рази: 1836 тис ц проти 3011,3 тис ц. Найменший валовий збір зерна ячменю було зібрано у 2015 р. – 1831,6 тис ц, найвищий у 2008 р. – 5583,5 тис ц.

1. Динаміка виробництва зерна ячменю сільськогосподарськими підприємствами Харківської області, 2004 – 2016 рр., ц

Роки				2016 р. у % до:		
2004	2005	2010	2016	2004 р.	2005 р.	2010 р.
3011263	2933976	1924198	1836043	61,0	62,6	95,4

Перш ніж застосувати методи математичного аналізу для визначення параметрів рівняння тренду, нами виявлено тип тенденції і обрано лінійну і параболічну форму тренду.

Лінійний тренд добре відображає тенденцію змін при дії багатой кількості різноманітних факторів, які змінюються різним чином за різними закономірностями. Сукупний вплив цих факторів при взаємопогашенні особливостей окремих факторів (прискорення, уповільнення, нелінійність) часто виражається у приблизно постійній абсолютній швидкості зміни, тобто у прямолінійному тренді [1]. В результаті вирівнювання динамічного ряду виробництва зерна ячменю сільськогосподарськими підприємствами Харківської області за 2004 – 2016 рр. з використанням функції прямої лінії отримано наступне рівняння:

$$y_x = (4E + 06) - 112938x.$$

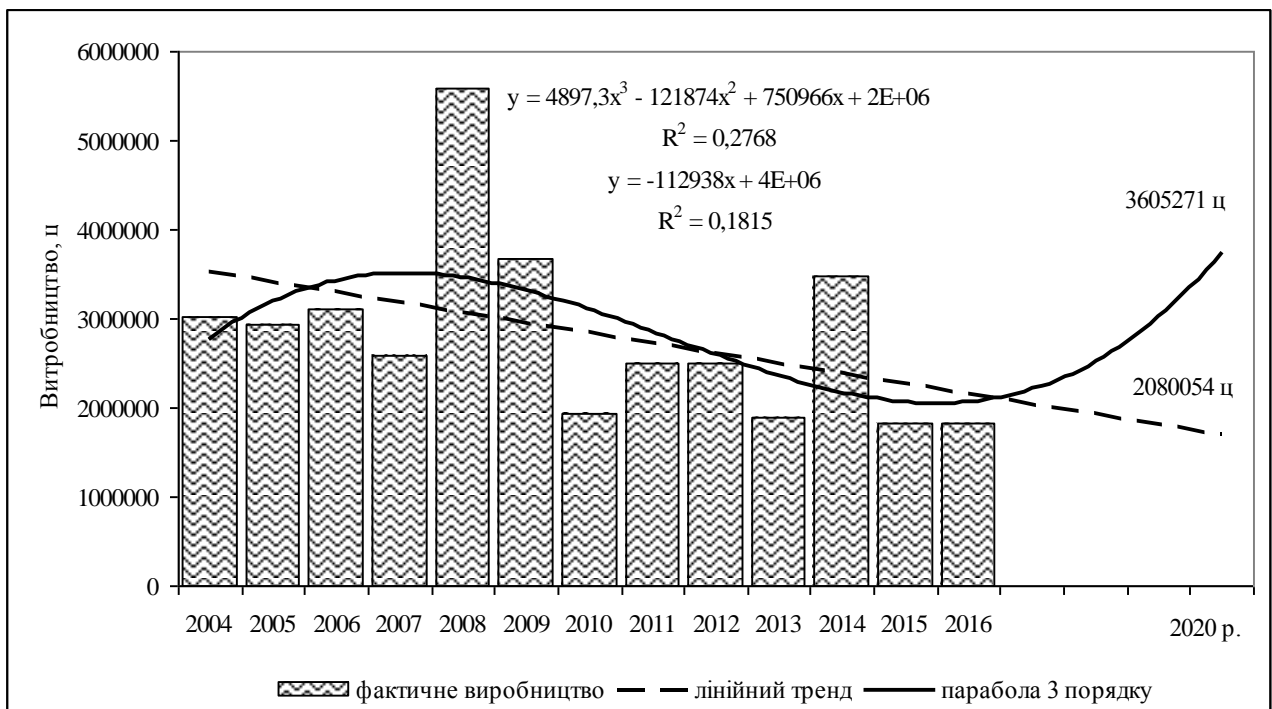
Економічний зміст рівняння полягає в тому, що початковий рівень тренду у 2003 році становить 4000 тис ц. З 2004 року валові збори ячменю в регіоні зменшувалися щорічно в середньому на 112,9 тис ц.

Параболічна форма тренду з додатним прискоренням виражає прискорену або уповільнену зміну рівнів ряду динаміки із постійним прискоренням. Такий характер розвитку можна очікувати при наявності важливих факторів прогресивного розвитку. Параболічна форма тренду із від'ємним прискоренням може призвести з часом з часом не тільки до призупинення зростання рівнів ряду динаміки, але й до їх зниження із все більшою швидкістю. Ми обрали поліноміальні функцію третього порядку. Результати розрахунків наступні:

$$y_{x(t)} = (2E + 06) + 750966x - 121874x^2 + 4897,3x^3.$$

Порівняно із рівнянням прямої лінії, наведена функція є більш адекватно, про що свідчить більш високе значення коефіцієнта достовірності апроксимації: $0,2768 > 0,1815$. Завдяки параболі третього порядку встановлено такі тенденції зміни виробництва ячменю в Харківській області: 2004 – 2008 р. – період зростання; 2009 – 2016 рр. зменшення валових зборів.

Аналітичне вирівнювання тренду є найбільш поширеним методом прогнозування. При цьому, для виходу за межі досліджуваного періоду достатньо продовжити значення незалежної змінної часу. Екстраполяція дає можливість отримати точкове значення прогнозу.



Аналітичне вирівнювання динамічного ряду виробництва зерна ячменю сільськогосподарськими підприємствами Харківської області, 2004 – 2016 рр.

2. Точкові значення прогнозу виробництва ячменю сільськогосподарськими підприємствами Харківської області, ц

Роки	Прогнозні значення виробництва, визначені за рівнянням:	
	прямої лінії	параболи 3-го порядку
	$y_x = (4E + 06) - 112938x$	$y_{x=() = (2E + 06) + 750966x - 121874x^2 + 4897,3x^3$
	$R^2 = 0,1815$	$R^2 = 0,2768$
2018	2305930	2371228
2019	2192992	2875053
2020	2080054	3605271

Таким чином, ми отримали «оптимістичний» і «песимістичний» прогноз обсягу виробництва зерна ярого ячменю господарствами досліджуваного регіону на 2020 рік: 3605271 ц і 2080054 ц, відповідно.

В результаті прогнозування обсягів виробництва ячменю сільськогосподарськими підприємствами Харківської області на період до 2020 року методом екстраполяції рядів динаміки можна зробити такі висновки

1. Точкові прогнози виробництва зерна ячменю на 2020 рік можна очікувати на рівні: за «песимістичним варіантом» – 2080,1 тис ц зерна (що на 13,3% більше фактичного виробництва 2016 року), за «оптимістичним

варіантом» – 3605,3 тис ц зерна (що в 1,96 рази більше фактичного виробництва 2016 року).

2. Точне співпадання фактичних даних і прогностичних точкових оцінок, отриманих шляхом екстраполяції кривих, що характеризують тенденцію, має малу імовірність. Виникнення таких відхилень пояснюється наступними причинами: обрана для прогнозування крива не є єдиною можливою для опису тенденції; прогноз здійснюється на підставі обмеженої кількості вихідних даних; тенденція характеризує лише рух середнього рівня ряду динаміки, тому окремі значення від нього відхиляються.

Список використаних джерел

1. Загальна теорія статистики: навчальний посібник / Мостовий Г.І., Дегтяр А.О., Горкавий В.К., Ярова В.В. За аг. Ред. Г.І. Мостового. Харків: Вид-во ХарPI УАДУ «Магістр», 2002. 300 с.

2. Теория статистики : учебник / Под ред. Р.А. Шмойловой. – 2-е изд., доп. и перераб. Москва: Финансы и статистика, 1998. 576 с.

3. Фогель Л., Оуэнс А., Уолш М. Искусственный интеллект и эволюционное моделирование. Москва: Мир, 1969. 230 с.

УДК 314.7

Ярова В.В., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ

Міжнародна мобільність зростає. У 2017 році число міжнародних мігрантів у світі виросло до 258 млн. осіб. (із 153 млн осіб у 1990 р., 232 млн осіб у 2013 р.) [7]. Найбільш поширеним видом міжнародної міграції є економічна міграція. Будучи важливим фактором відтворення населення, міжнародні мігранти можуть відігравати позитивну роль у економічному розвитку країн призначення і походження, якщо матимуть підкріплення правильною політикою.

В ухваленій Генеральною Асамблеєю ООН у вересні 2015 року Декларації «Перетворення нашого світу: Порядок денний сталого розвитку до 2030 року» визнано роль міграції для розвитку, містився заклик посилити міжнародну співпрацю для забезпечення керованої та безпечної міграції, захисту прав мігрантів, незалежно від їх правового статусу [3].

За даними офіційної статистики у 2016 р. кількість прибулих в Україну становила 256808 осіб, вибулих – 246188 осіб [5]. Питанням міграції присвячено одну сторінку статистичного щорічника «Україна за 2016 рік» із

610 сторінок. Відмінено видання статистичного збірника «Міграція населення» (останній вийшов у 2013 р.). Тому, зазначена статистика не відображає ті еміграційні процеси, які фактично мають місце. Якщо, наприклад, взяти для аналізу міграцію українців до Польщі, то за даними Міністерства праці Польщі у 2017 р. офіційно працювало за трудовими візами близько 98 тис українців, що у 10 разів більше порівняно з 2013 роком. Крім цього, ще більше 1 млн осіб працюють у Польщі за заявою [6].

Згідно дослідження Центру економічної стратегії «Скільки українців виїхали за кордон і що з цим роботи державі» 4 млн громадян країни є трудовими мігрантами. При цьому одночасно за межами країни може знаходитися біля 2,6 – 2,7 млн. осіб. За кордоном працює 16% працездатного населення країни. Зараз Україна входить в першу десятку країн-донорів міжнародних мігрантів у світі. Всього за 2002 – 2017 рр. сукупний чистий виїзд українців за межі України (тобто ті, хто виїхали і не повернулися), становив 6,3 млн осіб [8].

Основні країни призначення працівників-мігрантів в ЄС – Польща, Чеська Республіка та Італія. Значна частина зовнішніх трудових міграцій в Україні має циклічний та сезонний характер. Трудова міграція більш поширені серед чоловіків – вони складають дві третини від загальної кількості трудових мігрантів. Переважна кількість українських трудових мігрантів зайняті в будівництві, сільському господарстві, діяльності домашніх господарств, готельно-ресторанному господарстві. В структурі персоналу за кваліфікаційним рівнем найбільша частина – представники найпростіших професій [2].

Разом із відтоком кваліфікованих спеціалістів спостерігається тенденція до збільшення кількості працездатних громадян України, які виїжджають на постійне місце проживання за кордон. Це має негативні наслідки для економіки країни, оскільки здебільшого на еміграцію зважуються найбільш активні та працездатні верстви населення. Можна прогнозувати загострення проблеми забезпечення виробництва кваліфікованими кадрами у процесі відновлення економіки у найближчому майбутньому.

Серед основних цілей міграції населення України за кордон можна назвати пошук роботи з високим рівнем оплати, можливостей отримання належної освіти і підвищення рівня життя.

Відповідно жовтневого звіту Міжнародного валютного фонду (далі МВФ), 2018 року Україна була найбіднішою країною Європи. За підрахунками МВФ вартість ВВП на душу населення становить 2656 доларів США (це 134 позиція в світі). Середня офіційна заробітна плата у другому кварталі 2018 року в Україні дійшла до рівня 325,53 долари на місяць (8529 грн.). За цим показником ми займаємо останнє місце в Європі. МВФ погіршив прогноз темпів зростання національної економіки, передбачив зростання безробіття [1].

Наслідком суцільної імітації реформ, що проводяться в Україні, стало те, що вони не приносять реальної користі людям. Так, результатом проведення

пенсійної реформи є погіршення умов виходу на пенсію для майбутніх пенсіонерів за рахунок зменшення коефіцієнту заміщення та збільшення страхового стажу. Мізерне підвищення пенсії сьгоднішнім пенсіонерам нівелює інфляція. Суттєвих прорахунків допущено при проведенні медичної реформи. Медичного забезпечення в країні фактично немає. Неврегульованим у країні залишається земельне питання. Не можна зводити повноцінну земельну реформу лише до прийняття закону «про обіг». Потрібна велика системна робота зі створення необхідних фінансових, правових, інституційних передумов.

У багатьох країнах регулювання міграційних процесів здійснюється переважно за допомогою застосування адміністративно-правових, контрольних, економічних (у т.ч. фінансових) інструментів.

Пріоритетами міграційної політики в Україні мають стати: 1) стримування темпів виїзду населення за кордон; 2) створення умов для повернення мігрантів, що виїхали раніше, а також репатріація представників діаспори; 3) заохочення імміграції з-за кордону близьких за культурою іноземців та їх інтеграція в українське суспільство; 4) створення умов для ефективного використання праці тимчасових висококваліфікованих працівників з-за кордону в інтересах української економіки.

В результаті дослідження міграційних процесів в Україні можна зробити такі висновки:

1. Пріоритетним напрямком регулювання міграційних процесів в Україні є розвиток економіки як основи вирішення накопичених соціальних проблем шляхом відновлення промислового потенціалу (особливо переробної промисловості), створення умов для розвитку та інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, покращання інвестиційного клімату, умов ведення бізнесу, створення можливостей доступу українських підприємців, промисловців, сільськогосподарських виробників до залучення кредитних ресурсів на прийнятних умовах, вирішення податкових питань.

2. Важливим є питання підвищення інвестиційної привабливості України. Зважаючи на сучасні реалії, законодавцям варто розглянути питання щодо зменшення мінімальної суми інвестиції, яка дає право для оформлення дозволу на імміграцію в Україну.

3. Відсутність джерел даних про загальну кількість (контингент) мігрантів за напрямками міграції створила в Україні безпрецедентний попит на максимально точну, своєчасно оновлювану і актуальну інформацію про зовнішню і внутрішню міграцію. Ця інформація потрібна для прийняття як політичних, так і економічних рішень. Для розробки ефективної міграційної політики в державі необхідне удосконалення інформаційно-статистичної бази, приведення української системи управління міграційними процесами у відповідність до європейських і міжнародних стандартів.

Список використаних джерел

1. Отчет МВФ: Украина – самая бедная страна Европы. [Електронний ресурс]. URL <https://ru.tsn.ua/ukrayina/otchet-mvf-ukraina-samaya-bednaya-strana-evropy-1232496.html>.
2. Рибаківа Т.О. Стан та перспективи трудової міграції між Україною та Європейським Союзом в умовах євроінтеграції. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2016. Вип.7. Ч.3. С.45-49.
3. Скоцик В. На старті: головні завдання на 2018 рік. Міграція. 2018. №(01) 191. С. 7.
4. Стратегія державної міграційної політики на період до 2025 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p>.
5. Україна за 2016 рік. Статистичний щорічник / за ред. І.Є Вернера. Державна служба статистики України. Київ, 2017.
6. Украинские гастарбайтеры выгодны не только Польше, но и Украине. Обозреватель. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.obozrevatel.com/finance/business-and-finance/ukrainskie-gastarbajteryi-vyigodnyi-netolko-polshe-no-i-ukraine.htm>.
7. Щербаківа Е. Мировой демографический барометр. Демоскоп. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.demoscope.ru/weekly/2017/0753/barom01.php>.
8. Эксперты подсчитали, сколько украинцев стали гастарбайтерами. Комментарии.ua. [Електронний ресурс]. URL: <https://comments.ua/society/618580-eksperti-podschitali-skolko-ukraintsev.html>.

УДК 65.011

І.М. Андрієць, головний економіст

ПрАТ «Агрофірма «Вербівське» Балаклійського району Харківської області

РОЛЬ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ «ОБЛІК - АНАЛІЗ»

Приватне акціонерне товариство «Агрофірма «Вербівське» Балаклійського району Харківської області – середнє за розмірами господарство. У 2018 р. посівна площа сільськогосподарських культур становила 3411 га, у т. ч. посівів соняшнику – 1510 га (або 44,3%), озимої

пшениці – 1102 га (або 32,4%), гороху – 297 га (або 8,7%), кормових культур – 290 га (або 8,4%) ріпаку – 212 га (або 6,2%).

Суттєве зростання за три роки витрат на виробництво сільськогосподарських культур, зниження урожайності (і як наслідок зменшення обсягів реалізації) призвели до погіршення показників дохідності виробництва. Виробничі витрати на 1 га посівної площі соняшнику у 2018 році становили 16115 грн. проти 10487 у 2016 р. (зросли на 53,7%), витрати на 1 га посівів озимої пшениці, відповідно, 16181 грн. у 2018 р. проти 11930 грн у 2016 р. (темپ приросту 35,6%), виробничі витрати на 1 га посівів гороху, відповідно, 13077 грн. у 2018 р. 10487 грн. проти у 2016 р. (відносний приріст 24,7%).

Якщо у 2016 р. було досягнуто високих рівнів рентабельності соняшнику (82,1%), гороху (56,5%), пшениці (35,8%), то у 2018 р. прибуток отримано лише від продажу насіння соняшнику. Рентабельність виробництва основних товарних культур за останні три роки представлена на графіку.

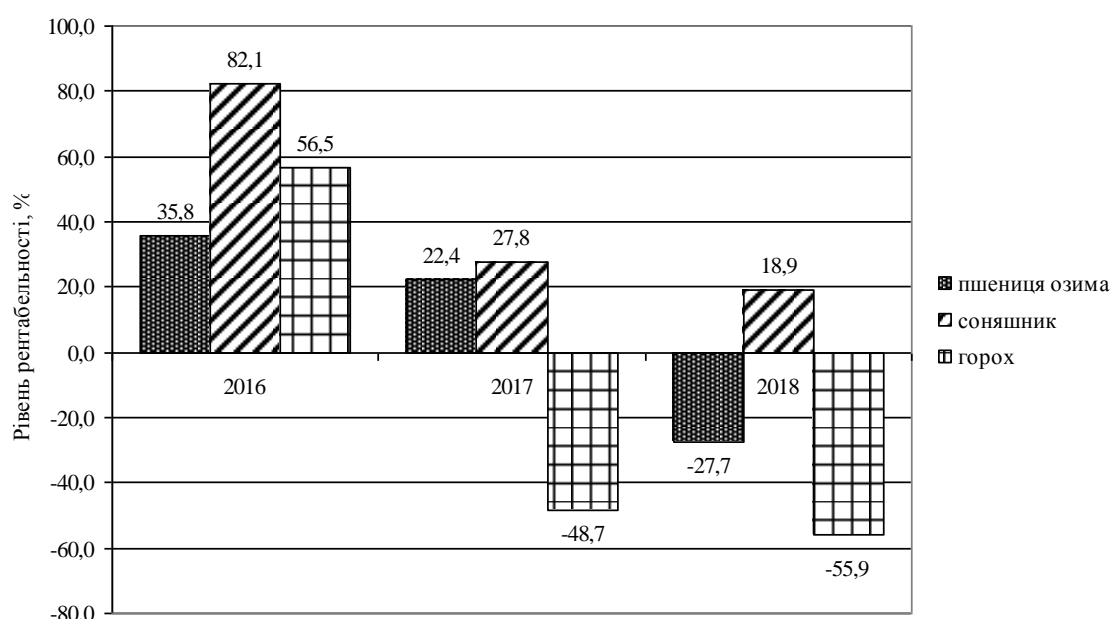


Рис. Рівень рентабельності виробництва основних товарних культур в ПрАТ «Агрофірма «Вербівське», 2016 – 2018 рр.

У справі підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, прийняття управлінських рішень велика роль належить організації бухгалтерського обліку і своєчасному комплексному аналізу господарської діяльності. Задача бухгалтерського обліку полягає у розробці нових систем інформаційного забезпечення працівників менеджменту і власників підприємств щодо ефективності діяльності суб'єктів господарювання та їх структурних підрозділів. Методологія обліку повинна сприяти формуванню такого ступеня прозорості облікової інформації, яка б забезпечувала довіру з

боку користувачів обліку та надавала можливість контролю формування звітних показників

В системі «облік-аналіз» визначальна (провідна) роль належить аналізу. Саме вимоги управлінського аналізу і планування визначають зміст управлінського обліку, що є ні чим іншим, як інформаційним забезпеченням аналітичного процесу. Проте, як в будь-якій динамічній системі, у зв'язку «облік-аналіз» спостерігається зворотний зв'язок (feedback), пов'язаний із затратністю ведення управлінського обліку на підприємстві. Тим самим деталізація і якість інформаційного забезпечення мають свої обмеження внаслідок того, що збір інформації витратний, а отже, ці обмеження впливають і на процес аналітичної обробки інформації.

Кінцевою метою аналізу господарської діяльності є не підвищення окремо взятого показника, а кінцевий вплив цього заходу на добробут працівників і власника підприємства. Для того, щоб коректно і ефективно підходити до вироблення управлінських рішень, необхідний системний підхід, що дозволяє розглядати будь-який аспект господарської діяльності в рамках комплексного функціонування підприємства.

Зараз існуюча теорія економічного аналізу не зовсім задовольняє завданням, які стоять перед вітчизняними підприємствами. Комплексний аналіз господарської діяльності повинен відповідати на питання «Що робити?».

У контексті формування комплексної інформації для зовнішніх та внутрішніх користувачів необхідно розробити стандарти економічного аналізу за відповідними обліковими показниками і на цій основі, а також ураховуючи передовий зарубіжний і вітчизняний практичний досвід ефективної діяльності підприємств і корпорацій, запропонувати відповідні стандарти можливих економічних рішень.

Інформаційна система «облік – аналіз – рішення» за стандартами стане ефективною і дієвою практичною допомогою при прийнятті управлінських рішень інвесторами, власниками та менеджерами. Реалізація програми зі створення такої системи може розпочатись із вивчення досвіду і запитів практикуючих бухгалтерів, прогресивних керівників та інших користувачів у необхідній інформації. Разом з тим можливості сучасних комп'ютерних технологій дають змогу забезпечити користувачів (в часі і просторі) будь-якими додатковими частковими та інтегрованими даними для поглибленого аналізу і прийняття креативних рішень, що вже залежатиме від рівня економічної інтелектуальності управлінців.

Засць Г.В. завідувач відділенням «Економіка, підприємництво та менеджмент», викладач вищої категорії, викладач-методист
Тетеря І.О. викладач вищої категорії
Красноградський аграрно-технічний коледж імені Ф.Я. Тимошенка

ДОСЛІДЖЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ

Все частіше зустрічаються наукові роботи, в яких пропонуються різні математичні моделі для опису досліджуваних процесів, але не завжди приділяється належна увага перевірці її якості.

Слід відрізнити поняття оцінка точності моделі та перевірка її адекватності. Перевірити точність моделі – значить визначити ступінь збігу отриманих в процесі моделювання результатів із заздалегідь встановленими реальними результатами об'єкта, що досліджується. Для характеристики точності моделі найбільш часто обчислюють середню відносну похибку. Щодо величини середньої відносної похибки, як правило, роблять такі висновки. Величина менше 5% свідчить про високий рівень точності, помилка до 15% вважається прийнятною [3].

Перевірити адекватність моделі - значить встановити, наскільки добре модель описує реальні процеси, що відбуваються в системі, наскільки якісно властивості моделі (функції, параметри, характеристики) відповідають властивостям модельованого об'єкта.

Сутність всіх методів є однаковою, та полягає у перевірці висунутої гіпотези (в данашомуному випадку - про адекватність моделі) на основі деяких статистичних критеріїв. При перевірці гіпотез методами математичної статистики необхідно мати на увазі, що статистичні критерії не можуть довести жодної гіпотези – вони можуть лише вказати на відсутність спростування.

В основі перевірки адекватності моделі для всіх методів лежить постулат, що значення залишкового ряду випадкові з нормальним законом розподілу. При коректному виконанні моделювання залишки повинні бути результатом випадкового розсіювання, а не домінуючою дією будь-якого неконтрольованого і некерованого впливу. Якщо ця умова виконується, то згідно центральної граничної теореми, при збільшенні числа дослідів, розподіл залишків буде підпорядковуватися закону Гаусса [4].

Для аналізу впливу факторів на середньорічний рівень заробітної плати працівників на вирощуванні зернових культур ми використали багатофакторний кореляційний аналіз.

Вибір типу функції ґрунтувався на теоретичному аналізі досліджуваного явища і на досвіді попередніх аналогічних досліджень. Враховуючи те, що будь-яку функцію багатьох змінних можна звести до лінійного виду

логарифмуванням (лінеаризація), було побудовано рівняння множинної регресії у лінійній формі .

Побудова багатofакторної економетричної моделі, яка характеризує залежність річного фонду оплати праці від продуктивності праці, фондозабезпеченості, фондоозброєності, фондovіддачі, валової продукції (одержано на 1 га с.-г. угідь) здійснювалася за допомогою інтегрованої системи аналізу і управління даними «STATISTICA» [1]. Оскільки ми досліджували дані у динаміці, то з метою усунення автокореляції було введено у рівняння регресії фактор часу.

Лінійна багатofакторна економетрична модель фонду оплати праці має такий вигляд:

$$y_t = -934.5 + 182.6x_1 + 16.2x_2 - 59.4x_3 + 671.6x_4 - 2.76x_5 + 1636.5t .$$

Для оцінки достовірності побудованої моделі оплати праці нами використано такі критерії.

1) Множинний (сукупний) коефіцієнт кореляції - становить $R = 0.937$ і свідчить про наявність сильної ступені лінійного зв'язку між розміром річного фонду оплати праці і включеними у модель факторами.

2) F -критерій Фішера, за допомогою якого оцінюється значущість рівня множинного коефіцієнта кореляції:

$$F_{\text{факт}} = \frac{R^2}{1-R^2} \cdot \frac{n-p-1}{p} = \frac{0,968^2}{1-0,968^2} \cdot \frac{15-6-1}{6} = 18,646$$

За математичною таблицею «Значення F при імовірності 0,95» встановлене табличне значення F -критерію Фішера: $F_{\text{табл}} = F_{\alpha;p;n-p-1} = 6.16$.

Оскільки фактичне значення F -критерію Фішера більше за табличне лінійну модель розміру річного фонду оплати праці від продуктивності праці, фондозабезпеченості, фондоозброєності, фондovіддачі, валової продукції (одержано на 1 га с.-г. угідь) можна визнати статистично значущою на рівні значущості $\alpha = 0.05$ (імовірність 0,95 або 95%).

3) Множинний (сукупний) коефіцієнт детермінації - становить $R^2 = 0.937$ і показує, що варіація річного фонду оплати праці на 93,7 % зумовлена впливом факторів, включених в економетричну модель. На долю не врахованих в дослідженні факторів приходиться 6,3%. Недоліком множинного коефіцієнта детермінації є те що, він взагалі, збільшується при додаванні нових факторів, хоча, це не обов'язково означає поліпшення якості регресійної моделі [2].

4) Адаптований, скоригований (R_a^2 , виправлений) коефіцієнт детермінації - на відміну від R^2 скоригований коефіцієнт може зменшуватись при введенні у модель нових факторів, які не чинять істотного впливу на залежну змінну [2]:

$$R_a^2 = 1 - \frac{n-1}{n-p-1} (1-R^2) = 1 - \frac{15-1}{15-6-1} (1-0.937119) \approx 0,89$$

Таким чином, значення адаптованого коефіцієнта детермінації свідчить, що розмір річного фонду оплати праці на 89% залежить від включених у модель факторів.

5) β - коефіцієнти, які використовують для розкладання загальної варіації результативного показника на включені в кореляційну модель фактори [2]. Для цього визначають парні коефіцієнти детермінації як добуток парних коефіцієнтів кореляції на β - коефіцієнти відповідних факторів. В результаті розкладання загального обсягу варіації річного фонду оплати праці встановлено, що найбільш суттєвим фактором, що впливає на його розмір є продуктивність праці.

6) Коефіцієнти еластичності - є відносними показниками зв'язку між показниками і показують, на скільки відсотків збільшується, чи зменшується результативна ознака, якщо відповідна факторна ознака збільшується на 1% [2]. Коефіцієнти еластичності показали, що за умови сталості інших факторів при збільшенні продуктивності праці на 1 % фонд оплати праці зростає на 1,14%; при збільшенні рівня фондозабезпеченості підприємств на 1% розмір фонду оплати праці збільшується на 0,55%; при зростанні рівня фондоозброєності на 1% оплата паці зменшується на 0,47%; при збільшенні рівня фондозабезпеченості на 1% розмір фонду оплати праці збільшується на 0,1%; при збільшенні виробництва валової продукції на 1% розмір фонду оплати праці збільшується на 9,8%;

Отже, ми маємо підтвердження раніше зробленого висновку про те, що основними факторами, що впливають на фонд оплати праці в досліджуваному підприємстві є виробництво валової продукції на середньорічного працівника (продуктивність праці) та рівень фондозабезпеченості.

Проведене дослідження питань перевірки математичних моделей на адекватність дає підстави для наступних висновків:

1. При перевірці гіпотез методами математичної статистики необхідно мати на увазі, що статистичні критерії не можуть довести жодної гіпотези – вони можуть лише вказати на відсутність спростування.

2. Статистичні методи обробки результатів дозволяють не перейти розумної міри ризику і перевірити адекватність математичної моделі.

3. Висока міра точності моделі не є гарантією того, що модель правильно відбиває реальне середовище. Перевірка на точність моделі є лише першим етапом процедури дослідження адекватності, а отже завжди слід здійснювати, як перевірку точності моделі, так і її адекватність.

4. Адекватна модель дозволяє отримати дані для будь-якої точки факторного простору, включеного до математичної моделі. Може виявитися, що, незважаючи на адекватність моделі в цілому, вплив окремих чинників передбачається невірно. На практиці часто необхідно встановити вплив кожного чинника окремо. Тому потрібно перевіряти значущість, або адекватність, кожного чинника окремо.

Список використаних джерел

1. Боровиков В. STATISTICA: искусство анализа данных на компьютере. Для профессионалов. – СПб.: Питер, 2001. – 656 с.
2. Горкавий В.К., Ярова В.В. Математична статистика: навчальний посібник. Київ: Професіонал, 2004. 384 с.
3. Єремєєв В.С., Рефатова С. Т. Теорія планування експерименту <https://pr0hogiy.livejournal.com/3943.html>.
4. Эконометрика: практикум / сост. М.Л. Репова; Сев. (Арктич.) федер. ун-т им. М.В. Ломоносова. Архангельск: ИПЦ САФУ, 2012. 48 с.

УДК: 338.242.4

Є.А. Кожемяко, студентка*

Національний університет біоресурсів і природокористування України

РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Ефективність галузі сільського господарства є результатом діяльності підприємств, держави та ринку, а також державного регулювання інститутів, норми яких містяться в практиці формування економічного порядку. Існує багато фактів, які це доводять. Не тільки нормативно-інституціональна політика визначає ефективність аграрного бізнесу, але і ефективність бізнесу визначає способи регуляторної політики інноваційного розвитку. Існуючий баланс доходів і витрат у цьому процесі може бути як ситуативним, так і стратегічним. Під дією державних інститутів створюються різні цінності, процеси за участю представників сільськогосподарського виробництва і обміну товарами. Держава намагається знайти баланс інтересів, розробити і впровадити в установи інструменти стимулювання, вплив яких націлено на інноваційний розвиток економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств в цілому, а також окремих складових, підтримки державних інтересів. В цьому контексті необхідний баланс доходів і витрат, які формуються на ринку, здійснення інноваційної діяльності та створення комплексної системи безпеки.

Інноваційний розвиток аграрного бізнесу України як об'єкт державного регулювання на мікро-, мезо- і макрорівні модерується певними інститутами, нормами, які містяться в практиці механізму ринку, підприємства і влади. Ось чому дисбаланс інститутів, який існує сьогодні, дає підстави стверджувати про

неефективність державної регуляторної політики для скромного сільськогосподарського підприємця.

У той же час, взаємно обумовлені наслідками перебудови, в контексті оцінки реалізації аграрної політики в Україні відповідальні установи чітко не виявлені і не бажані з точки зору бізнес-середовища. Хоча ефективність, звичайно, існує, це підтверджують і загальні і певні результати аграрного бізнесу, особливо в інституціональному сенсі.

У сучасній історії інноваційного розвитку аграрного бізнесу в Україні було багато правил, ефективність яких може бути оцінена по-різному. Тим не менш, зміни що відбулися в інституціональному сенсі є важливою причиною для того щоб докорінно реконструювати сільськогосподарський механізм, що може бути виконано не швидко. Для аграрного сектору економіки найбільш успішним була поява на зовнішніх ринках сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, які буде складно реалізувати без якісної організаційної та економічної трансформації.

Науковці та експерти, з точки зору аграрного ринку, вказують на той факт, що 2018 рік був досить сприятливим у сенсі аграрних перетворень і більш того, вони принесли бажаний, іноді навіть несподіваний ефект. За підсумками аграрна реформа 2018 року увійшла до ТОП-5 проведених реформ. Вона була втілена на практиці за трьома напрямками (табл. 1).

З оцінок, здійснених нами методом логічного узагальнення на ситуацію, щодо досягнення інституціонально-унормованих цілей, впливає висновок про те, що результати трансформації господарського інституціонального механізму, поки що не забезпечили справедливий ринковий перерозподіл вартостей, соціальний добробут, додатну популяцію селян (сільських жителів).

Разом з цим інституціоналізація ринкового господарського механізму апріорі була спрямована на інноваційний розвиток аграрного бізнесу, а також на формування ресурсно-інституціональної бази ефективного їх функціонування. Одним з визначальних кроків у згаданому контексті було забезпечення повернення у власність селян головного засобу виробництва – землі. Саме паювання земель сільськогосподарського призначення надало поштовх до: створення на селі умов для інноваційного розвитку підприємств різних форм господарювання; формування відповідного конкурентного середовища, заснованого на можливостях рівнодоступності ресурсів для підприємців; підвищення продуктивності праці; зміни відношення селян до праці й оцінки її результативності.

Слід також зазначити, що в інституціональному плані, зокрема щодо земельної реформи, зроблено чимало, хоча вона поки що не досягла завершальної стадії – формування повноцінного, з усіма необхідними атрибутами, ринку землі.

Цілі державної регуляторної політики в ефектах інституціоналізації аграрного бізнесу

Ціль	Ефект (сучасний стан)	Проблеми й причини недосягнення
Гарантування продовольчої безпеки країни	Досягнуто повною мірою	Є окремі проблеми вартісного характеру – ціноутворення, але продовольча безпека гарантована
Перетворення аграрного сектора на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому і зовнішньому ринках сектор економіки держави.	Досягнуто частково – ефект нестійкий інфраструктурно не гарантований.	Аграрний сектор конкурентоспроможний, але ситуація нестабільна, відсутня інфраструктура для гарантування утримання завойованих ринків збуту; до зовнішніх, високодохідних ринків збуту мають доступ лише крупні агрокомпанії; проблемою є те, що конкурентоспроможність забезпечена переважно за рахунок обсягів і нижчої вартості, а не якості агротовару. Причини у відсутності державної підтримки-регулювання експорту й недостатності досвіду позиціонування на зовнішньому ринку
Збереження селянства як носія української ідентичності, культури й духовності нації.	Не досягнуто – системний, повний деструктив.	Депопуляція, деселянізація, різка деінституціоналізація й величезні розриви в доходах сільських і міських жителів, на користь містян.
Комплексний розвиток сільських територій і розв'язання соціальних проблем на селі.	Не досягнуто – ситуація надскладна.	Тривалий період позиціонування села як «дійної корови» для економіки за усіма видами ресурсів й фінансування державою за залишковим принципом

Регулювання аграрного бізнесу є інституціонально-зумовлений процес, підпорядкований динаміці інноваційного розвитку суспільства, а головне – мотивації у задоволенні потреб соціуму в життєво-необхідних товарах сільськогосподарського походження. Тому, наприклад виробництво продукції та рівень споживання продовольства є наслідком, або індикатором результативності інституціонального регулювання, у тому числі державного.

Аграрна політика з інституціонального регулювання наслідуює орієнтацію на зовнішні ринки, які доступні в основному за рахунок дешевизни пропонованої продукції, тому це тимчасовий, короткостроковий ефект. Усі дані, щодо ВВП можуть ввести в оману, адже вони далекі від тих оцінок, які б вказували на безумовну сталість економічного потенціалу аграрного бізнесу з орієнтиром на перспективу.

Не вважаємо перспективою сировинний характер аграрного бізнесу, зорієнтованого виключно на більш ємний ринок, адже на зовнішній ринок постачається близько 15% кукурудзи та понад 10% зернових (2-ге місце після США), тож на другий план відходять внутрішні резерви споживання – тваринництво. Це наслідок недосконалої інституціональної політики регулювання аграрного сектора державою.

Отже, формування матеріально-технічної бази аграрного бізнесу відповідно до сучасних світових стандартів, підвищення рівня забезпеченості фондами галузі, розширене відтворення основного капіталу потребують значних інвестицій, які можна забезпечити шляхом:

- пільгового довгострокового державного кредитування, за низькими відсотками;
- придбання сільськогосподарської техніки та обладнання, будівництва тваринницьких комплексів;
- формування основного стада худоби й багаторічних насаджень;
- безвідсоткового державного кредитування екологічно чистого аграрного виробництва та впровадження інноваційних технологій;
- стимулювання створення агропромислових об'єднань, спільних підприємств при об'єднанні земельного капіталу вітчизняних аграрних формувань та основного капіталу іноземних компаній, розвитку цивілізованого ринку лізингу.

УДК 658.14

Ю. О. Кульбач, аспірант*

Національний університет біоресурсів та природокористування України

ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК, ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ РИНКОВОЇ КАПІТАЛІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах сучасних викликів агропромислові підприємства конкурують із іноземними компаніями, які володіють більшим обсягом матеріальних, інноваційних та корпоративних ресурсів, мають досконалу систему управління та більший досвід успішної діяльності за ринкових умов.

Для того щоб бути гідними та успішними конкурентами необхідно не лише збільшувати масштаби діяльності, виробничі потужності, підвищувати

* Науковий керівник: **Н. М. Давиденко**, доктор економічних наук, професор.

якість продукції, а й раціонального оперувати капіталом, збільшувати вартість підприємств та його ринкову капіталізацію.

Збільшення ринкової капіталізації підприємства викликає у інвесторів додатковий інтерес, що сприяє припливу фінансових ресурсів, підвищенню іміджу підприємства, підвищенню рівня конкурентоспроможності продукції; зростання вартості підприємства підвищує благоустрій акціонерів за рахунок приросту курсової вартості акцій; підвищення рівня капіталізації дає можливість виходу підприємства на міжнародний фондовий ринок [1].

Збільшити ринкову капіталізацію агропромислових підприємств можна шляхом консолідації земельних ресурсів. У таблиці 1 представлено обсяги земельного банку агропромислових підприємств з 2013 року по 2018 рік.

Таблиця 1

Обсяг земельного банку агропромислових підприємств

(тис. га)

Агропромислові підприємства	2013р.	2014р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
UkrLandFarming	670	654	654	650	605	570
Агропросперіс (NCH)	400	400	430	430	430	430
Кернел	422	422	390	602,5	602,5	560
Миронівський хлібопродукт	360	360	360	370	370	370
Астарта	245	245	245	250	250	250
Мрія Агрохолдинг	298	320	180	185	185	165
AgroGeneration	120	120	120	120	120	120
Агротон	120	120	108	151	151	110
Індустріальна молочна компанія (ІМК)	136,7	136,7	136,7	137	137	129,6

*складено автором [2]

З результатів таблиці видно, що до 2016 р. аграрні холдинги притримувалися стратегії нарощення земельного банку. Найбільш активним у нарощенні розміру земельного банку був агрохолдинг «Кернел», придбавши сто відсоткову частку «Агро Інвест Україна» (МК Group) та активи «Українських Аграрних Інвестицій», збільшив розмір своїх посівних площ до 600 тис. га, що позитивно вплинуло на ринкову капіталізацію агрохолдингу: вона збільшилася на 14,1% і склала 1,43 млрд. доларів. Агрохолдинг «Миронівський хлібопродукт» здійснив обмін активами з компанією Agrokultura. Крім того «МХП» розлучився зі своїми активами в обмін на земельні угіддя площею 60 тис. га, що розташовані у Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській областях. В результаті агропромислове підприємство володіє земельним банком у розмірі 370 тис. га, а ринкова капіталізація збільшилася на 4,7%. Консолідуючи землі, ринкова капіталізація

інших агропромислових підприємств також зросла: «Астарта–Київ» – на 18,5%, «Овостар Юніон» – на 0,6%, «ІМК» – на 16,5%. Відповідно, збільшення обсягів земель, якими володіють агропромислові підприємства та нарощення виробничих потужностей, дасть змогу отримати більші прибутку, який є внутрішнім джерелом збільшення капіталізації агропромислових підприємств.

Починаючи з 2017 р. 7 агропромислових підприємств скоротили обсяги земель, якими вони володіють. До основних причин можна віднести неефективне управління землі з точки зору логістики, здорожчання орендної плати за користування землею, труднощі доступу до фінансових ресурсів, девальваційні процеси, суттєве закриття зовнішніх ринків збуту для продукції тваринництва.

Отже, збільшити ринкову капіталізацію агропромислового підприємства можна шляхом придбання земельних ресурсів. Останні два роки агрохолдинги оптимізують обсяг земельного банку, в основному шляхом його скорочення, міняють пріоритети, концентруючи увагу вже на ефективності ведення бізнесу, раціональному управлінні цією землею та на підвищенні рівня продуктивності праці.

Список використаних джерел

1. Багацька К. В. Капіталізація підприємств харчової промисловості як фактор підвищення конкурентоспроможності продукції [Електронний ресурс] / К. В. Багацька. - Режим доступу: http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_113/31.pdf

2. Топ-200 агрокоманій: Как изменился земельный банк агрохолдингов за год [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://delo.ua/business/top-200-ag>.

3. Крупнейшие агрохолдинги Украины изменили земельный банк на 260 тыс. га. [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <https://agronews.ua/content/krupneyshye-agroholdyngy-ukrayny-uzmenylyzemelnyy-bank-na-260-tys-ga>.

Рудиченко А.С., аспірант*

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЙ «СТАЛІСТЬ», «ЕФЕКТИВНІСТЬ», «ЦИКЛІЧНІСТЬ»

Відповідно до «Академічного тлумачного словнику» з точки зору виробництва, до терміну «сталий» можна застосувати тлумачення як той, «що не припиняється, не переривається, триває весь час; безперервний». У математиці «стійка рівновага – в якій тіло перебуває під дією рівних між собою протилежно спрямованих сил». Сталий – «розрахований на довгий час, призначений для тривалого функціонування, не тимчасовий» [2].

Загальна концепція сталого розвитку (англ. Sustainable development) передбачає необхідність встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному довкіллі. Словосполучення «сталий розвиток» є перекладом з англійської мови: sustainable development означає дослівно «розвиток, що підтримується» (sustain – опора, підтримувати, витримувати) [4].

Комісія Брундтланд сформулювала визначення сталого розвитку як «розвиток, що задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [6]. Прикладом впровадження концепції сталого розвитку у аграрне виробництво є те, що зростання виробництва цукрових буряків і цукру не повинно супроводжуватися виснаженням чи іншим погіршенням якості ґрунту, заробітна плата повинна компенсувати витрати на відновлення здоров'я.

Стосовно розвитку цукробурякового виробництва, можна вести мову, з одного боку, про динамічне, стає зростання обсягів виробництва, продуктивності праці, стає зростання рентабельності виробництва. З іншого боку, це може бути стає зниження собівартості, виробничих витрат на одиницю земельної площі, стає зниження трудомісткості продукції. Тобто, сталість, сталий розвиток передбачає підвищення ефективності. Сталий розвиток цукробурякового виробництва надійно забезпечує існування, розвиток економіки в цілому.

Ефективністю (лат. effectus – виконання, дія) – здатність виконувати роботу і досягати необхідного або бажаного результату із найменшими витратами часу і зусиль. У філософії під ефективністю розуміється «здатність діючої причини здійснити певний ефект» [5].

* Науковий керівник: **В.В. Ярова**, доцент, канд. екон. наук

Поняття «ефективність», в загальному розумінні, це «ефективність використання ресурсів». Діючи з максимально високою ефективністю, людина максимально швидко підвищує свої можливості в тому чи іншому напрямку.

Андрійчук В.Г. вказує на те, що «категорію ефективності можна трактувати як результативність певного процесу, дії, що вимірюється співвідношенням між отриманим результатом і витратами (ресурсами), що його спричинили» [1, с. 440].

Дискусійним залишається питання співвідношення категорій «ефективність», «продуктивність» і «результативність». Економічна ефективність визначається за будь-яким економічним результатом, одержаним відповідно до цілей бізнесу. Для обрахунку продуктивності беруть лише продукцію (в натуральній чи вартісній формах). Результативність не є повністю тотожною з категорією «ефективність» і, в цей же час, не існує як самостійна, набуваючи трьох форм: економічна результативність; корисна результативність; м планова прогнозовано-факторна результативність.

Економічний розвиток - це багатфакторний процес, який відображає як еволюцію господарського механізму, так і зміну на цій основі економічних систем. Разом з тим, це суперечливий і складний процес, який не може здійснюватись прямолінійно, по висхідній лінії. Розвиток проходить нерівномірно, має періоди зростання та спаду, кількісні та якісні зміни в економіці, позитивні та негативні тенденції.

Циклічність – це об'єктивна форма розвитку національної економіки і світового господарства як єдиного цілого. Економічні цикли відрізняються один від одного тривалістю та інтенсивністю, відмінностями матеріальної основи їх розвитку, соціально-економічними наслідками. При аналізі циклічності треба враховувати, що рух економіки відбувається не колом, а по спіралі, від нижчого до вищого рівня розвитку. Циклічність можна розглядати як один зі способів саморегулювання ринкової економіки, що забезпечує її прогресивний розвиток [3].

Економічний цикл – рух виробництва від початку попередньої до початку наступної кризи економіки, який різною мірою позначається на фазах циклу та інших сферах суспільного відтворення, а отже, і на економічних відносинах. Економічний цикл охоплює такі фази: кризу, депресію, поживавлення та піднесення, яке остаточно відображене у новій кризі. Тобто, будь-який цикл має свій пік, коли ділова активність найвища, виробництво працює на повну потужність, і найнижчу точку падіння, коли ділова активність та виробництво знижуються до найнижчого рівня. В період між цими полюсами цикл проходить певні фази, ознаками яких є стан ділової активності, який проявляється у вигляді: завантаженості виробничих потужностей; сукупних обсягів виробництва; загального рівня цін; зайнятості населення (безробіття) і рівня його доходів; прибутків та курсів акцій найбільших корпорацій; динаміки попиту на товари тривалого користування; інвестицій у нове будівництво тощо.

Визначальна роль в економічному циклі належить кризі, яка починає і завершує цикл. Така роль цієї фази циклу визначається тим, що в ній зосереджено основні ознаки й суперечності циклічності суспільного відтворення.

В результаті дослідження теоретичної сутності категорій «сталість», «ефективність», «циклічність» можна зробити такі висновки:

1. Сталий розвиток цукробурякового виробництва означає стале, не тимчасове зростання обсягів і дохідності виробництва, стале зниження витрат на виробництво, і значить передбачає підвищення ефективності виробництва, розраховане на довгий час. Сталість включає екологічний розвиток, екологічна відповідальність підприємств не є примусовою, вона перетворюється у внутрішні правила ведення бізнесу. зростання виробництва цукрових буряків і цукру не повинно супроводжуватися виснаженням чи іншим погіршенням якості ґрунту. Сталий розвиток цукробурякового виробництва надійно забезпечує тривале функціонування, існування і розвиток економіки в цілому.

2. Категорія «ефективність» в теоретико-методологічному аспекті є загальнонауковим поняттям і тлумачиться як досягнення максимального ефекту за мінімальних витрат ресурсів. Вона характеризується співвідношенням між ефектом (економічним, технологічним, соціальним, екологічним) і різноманітними витратами (ресурсами), які спричинили його виникнення. Через дію закону спадної дохідності неможливо досягти максимального ефекту за мінімального витрачання ресурсів.

3. Циклічність розвитку цукробурякового підкомплексу як складової агропромислового комплексу є закономірним процесом і означає, що його рух відбувається не колом, а по спіралі, від нижчого до вищого рівня розвитку. Цикли розвитку галузі повинні мати матеріальну основу, відрізняються тривалістю та інтенсивністю. Для циклів розвитку цукробурякової галузі характерні і пік (коли ділова активність була найвищою, виробництво працювало на повну потужність) і найнижча точку падіння (коли виробництво знизалося до найнижчого рівня). Циклічність – один зі способів саморегулювання ринкової економіки, що забезпечує її прогресивний розвиток.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В.Г. Андрійчук. Київ. КНЕУ, 2013. 779 с.

2. Академічний тлумачний словник. Словник української мови. [Електронний ресурс]. URL: <http://sum.in.ua/s/stalyj>.

3. Економіка. Циклічність економічного розвитку. Економічний цикл і його фази. [Електронний ресурс]. URL: <http://studies.in.ua/ru/ekonomika-shpargalki/118-84-ciklchnst-ekonomchnogo-rozvitku-ekonomchniy-cikl-yogo-fazi.html>.

4. Що таке сталий розвиток? [Електронний ресурс]. URL: <http://www.un.org.ua/en/45-temp/1484-2012-06-11-14-41-36>.

5. Эффективность_(философия). [Электронный ресурс]. URL: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Эффективность_\(философия\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Эффективность_(философия)).

6. Butlin, John (1989-04-01). Our common future. By World commission on environment and development. (London, Oxford University Press, 1987, pp.383 £5.95.). Journal of International Development (en) 1 (2). с. 284–287. [Электронный ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сталий_розвиток.

УДК 633.62:631

В.О. Селіверст, аспірант

Національний університет біоресурсів та природокористування України

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НІШЕВОЇ КУЛЬТУРИ СОРГО

Питання вирощування нішевих культур, в умовах глобалізації в цілому, та зокрема у світлі інтеграційних процесів, в епіцентрі яких знаходиться зараз наша держава, стає все більш актуальним. І для цього існує чимало передумов. Зростаючий інтерес до нішевих культур в Україні зумовлений значними вигодами: так сорго — фураж у посушливих районах; горох — підвищення врожайності землі після його вирощування; просо, гречка, овес, — перевірений та стабільний ринок збуту; льон — очищення посівів від шкідливих речовин, нут — прибутковість, особливо, на ринках так званого середнього сходу.[1]. Також варто зазначити, що зацікавленість щодо вирощування нішевих культур серед аграріїв зумовлена змінам клімату, що стає все більш посушливим.

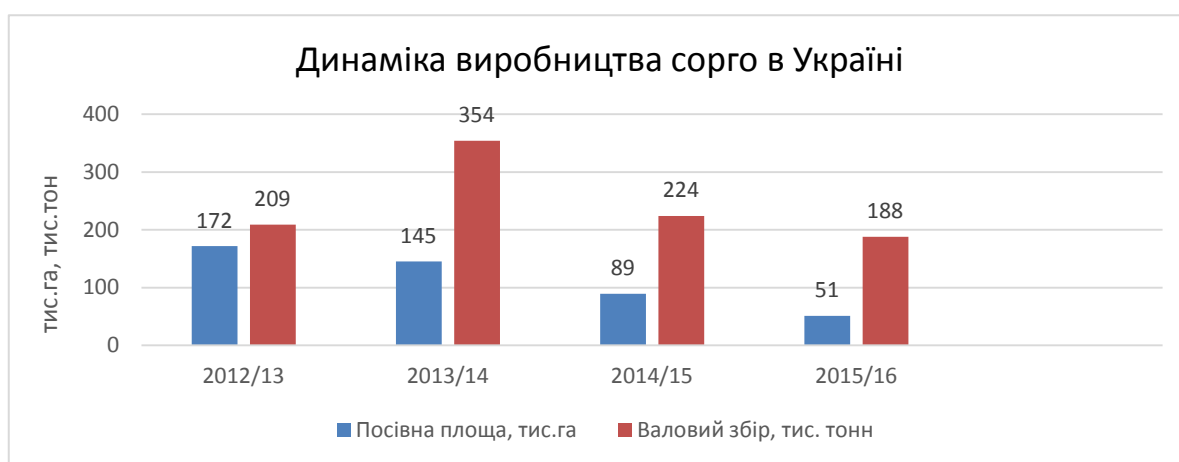
В розрізі останніх років, однією з актуальних нішевих культур для вирощування на території України є сорго.

Відомо, що сорго є продовольчою, кормовою та технічною культурою. Його зерно переробляється на крупу, борошно і крохмаль (за харчовими якостями сорго не поступається кукурудзі), з соломи виробляють папір, а зелену масу переробляють на силос. ».[2,3]. Останнім часом сорго все в більшій мірі використовується для виробництва відновлюваного палива (традиційно майже одна третина сільськогосподарського сорго в США вирощується для цієї цілі).[8].

Взагалі, культура сорго має багату історію. Батьківщиною сорго вважають Північно-Східну Африку (Ефіопію та Судан). У Китаї і Індії сорго відоме за 3 тис. років до н.е., в Середній Азії - за 2,5-3 тис. років до н.е. В європейських країнах сорго верше почали вирощувати в XV, у Росії — в XVII ст. На території України, за інформацією з інцеклопедичних джерел, сорго на корм вперше висіяли у 1890 р. під Херсоном. [9].

Цікаво, що в масштабі загальносвітовому сорго на сьогодні входить в перелік найпоширеніших зернових культур (після пшениці, рису, кукурудзи і ячменю) і надалі пропозиція цього зерна на світовому ринку зростає з року в рік [7]. Сорго сьогодні вважається однією з найважливіших хлібних культур більшості Африканських країн, Східної Азії та Індії.

Що стосується України, то однією з основних причин вирощування сорго та ключовим фактором в формуванні площі посівів є стабільний попит на сорго з боку імпортерів. Обсяги світового імпорту сорго досягли 12,3 млн. тон в 2012/13 маркетинговому році (далі - МР). Максимальний обсяг виробництва цієї культури на території України був зафіксований в 2013/14 МР і склав 354 тис. тон при посівній площі 145 тис. га. Надалі спостерігалися скорочення посівів під сорго, і за підсумками 2015 року вони склали 51 га. Проте таке скорочення площі посівів компенсується зростанням врожайності, яка в 2014 році досягла рекордно високого показника - 37,2 ц / га. (у 2012 році – 15,2 ц / га., 2013 – 27,4 ц / га., у 2014 – 27,0 ц / га.).[4].



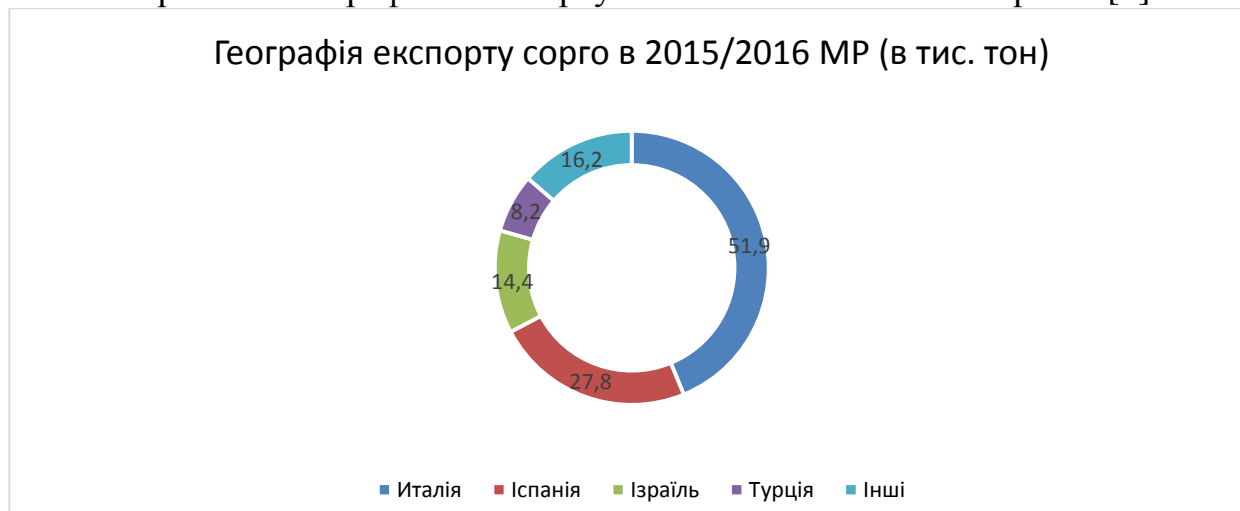
Територіально вже традиційно основні площі під сорго акумулювалися в південних регіонах України. Лідером є Миколаївська область, де 2015 року було засіяно 10,5 тис. га, або 20% від загальної посівної площі, за нею - Дніпропетровська, Херсонська та Одеська області. (табл 1).[5].

Таблиця 1

Посівні площі під сорго (тис. га) в розрізі окремих областей України

Область	Посівна площа, тис.га	Частка, %
Миколаївська	10,5	20
Дніпропетровська	8,5	17
Херсонська	5,6	11
Одеська	4,9	10
Кіровоградська	4,7	9
Інші	17,2	33

Сорго, на території України, здебільшого споживається як корм для тварин, але все ж основна частина валового збору експортується закордон. У 2016 році частка експорту була оцінена в 72%, або 200 тис. тон в абсолютному вираженні. Збільшення частки експортних поставок обумовлено скорочення чисельності поголів'я в Україні. З географією експорту можна ознайомитися на рис.1.[6].



*Рисунок 1. Географія експорту сорго в 2015/2016 МР (в тис. тон)

Як видно з рис. 1, основними імпортерами українського сорго за підсумками 2015/16 МР стали країни ЄС. Так, майже 44%, або 51,9 тис. тон було поставлено до Італії та ще близько 23% (27,8 тис. тон) імпортувала Іспанія. Також значні обсяги були поставлені в Ізраїль (14,4 тис. тон) і Туреччину (8,2 тис. тон). Всього на першу п'ятірку країн - імпортерів довелося 90% поставок даної культури.

За останніми даними Митної служби України, експорт сорго в 2017 році дещо скоротився і сягав 131,5 тис. т на суму 18,9 млн дол.

Отже, аналізуючи перспективи вирощування сорго, варто відзначити, що хоча наразі воно переважно виступає в ролі страхової культури в зонах ризикованого землеробства (в регіонах з найбільш посушливими умовами) та залишається нішевою культурою, проте має тенденції до збільшення посівних площ, в зв'язку з підвищенням урожайності та постійно наявним попитом на світовому ринку. Також варто зазначити, що ця культура в перспективі може розглядатись як сировина для спиртової галузі, проте перспективи її розвитку поки що недостатньо визначені.

Список використаних джерел

1. Ходорова І. Шукати виходи. — Агропроші. — 2013.
2. Супіханов Б.К. Нішеві культури. Журнал «Економіка», квітень 2017
3. Бойко М.О. Агробіологічне обґрунтування елементів технології вирощування гібридів сорго зернового в Південному Степу України. – 2017
4. Танська А., Купченко А., Ринок нішевих культур в Україні. Журнал «Аграрний ринок», грудень 2016.

5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Офіційний сайт інформаційної агенції АПК інформ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.apk-inform.com/ru>
7. Сорго [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>
8. Sorghum [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.sorghumcheckoff.com/>
9. Аграрна енциклопедія [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://agrosience.com.ua/>

УДК: 631.15:633.1.002.2(477)

О.Ю. Теплицька, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист

Г.М. Карась, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист

ВП «Слов'янський технікум Луганського національного аграрного
університету», м. Слов'янськ

ПРОГНОЗУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ МЕТОДОМ ЕКСТРАПОЛЯЦІЇ РЯДІВ ДИНАМІКИ

У 1927 році В.А. Базаров-Руднев запропонував три методи прогнозу: екстраполяція, аналітична модель, експертиза. В даний час існує близько 220 методів прогнозування, але найчастіше на практиці використовуються не більше 10, серед них: фактографічні (екстраполяція, інтерполяція, тренд-аналіз), експертні (у т.ч. опитування, анкетування), публікаційні (у т. ч. патентні), цитатно-індексні, сценарні, матричні, моделювання, аналогій, побудова графів і т.д.

Використання методу екстраполяції зумовлене тим, що він є простим і не потребує для розрахунків прогнозів великої статистичної бази. Треба пам'ятати, що використання методів екстраполяції передбачає два припущення, які у більшості випадків характерні для економічних процесів [2]: основні фактори, тенденції минулого збережуть свій прояв у майбутньому; досліджуване явище розвивається за плавною траєкторією, яку можна виразити, описати математично.

Проведемо розрахунки з використанням даних про кукурудзу на зерно. Обґрунтуємо вибір саме цієї культури – «королеви полів»:

1. Вітчизняні сільгоспвиробники почали рахувати свої прибутки і концентруватися на вирощуванні тих зернових, які приносять максимальну вигоду. Урожайність кукурудзи у багатьох господарствах на 50–60% вища, ніж пшениці, за практично таких самих витрат у розрахунку на гектар. Наприклад, у 2016 р. середня урожайність кукурудзи на зерно по Україні становила 66 ц/га проти 42,2 ц/га урожайності пшениці (вища на 56,4%). До того ж кукурудза у сівозміні менш примхлива, а вирощувати її економічно вигідніше, ніж інші фуражні культури. Отже, у загальному «кормовому кошику» обсяги ячменю із року в рік скорочуються, а качанистої – усе зростають.

2. Фуражної пшениці на внутрішньому ринку бракує, її частково замінила кукурудза.

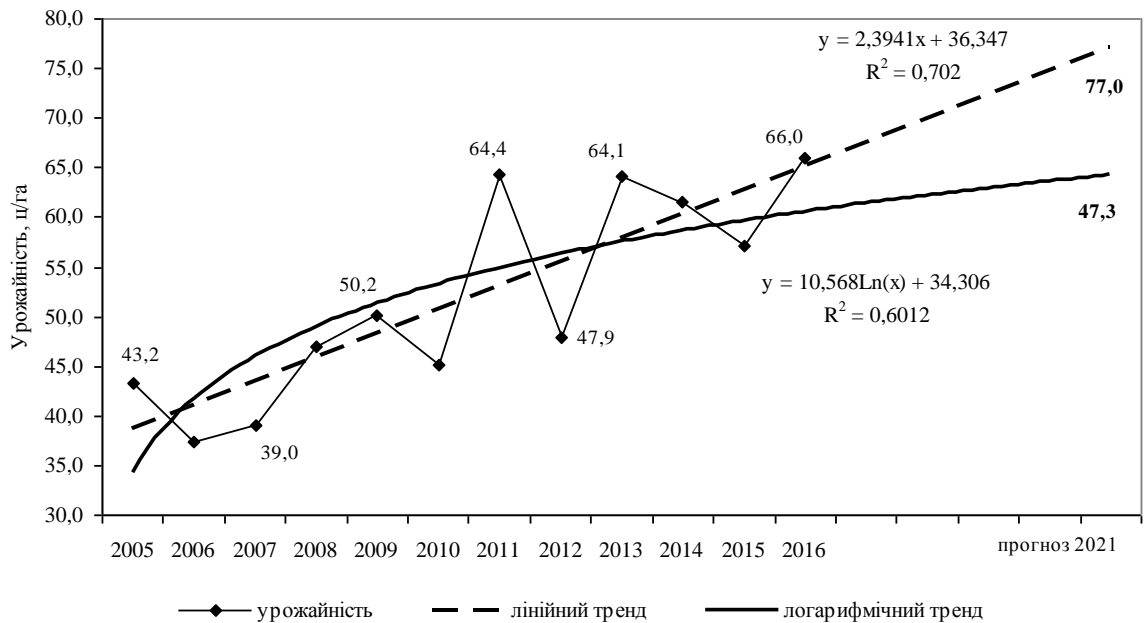
3. Попит на кукурудзу у світі стабільно високий і щороку неухильно зростає. Таку тенденцію спричинено і збільшенням споживання м'яса, головним чином – у Китаї (кукурудзу у Піднебесній купують насамперед для худоби і птиці), і виробництвом біоетанолу. Звідси чимала фінансова вигода, яку дає експорт кукурудзи за кордон.

4. Вирощування пшениці несе для наших аграріїв певні ризики, оскільки уряд не раз запроваджував мораторій на її експорт або встановлював усілякі квоти. До того ж влада намагається утримувати ціни на продовольче зерно (задля стабілізації продовольчого ланцюжка: пшениця – борошно – хліб, – який є соціально важливим продуктом). Кукурудза в цьому плані набагато менш «політизована» [1].

У 2016 році господарствами (усіх категорій) України зібрано 28075 тис тонн кукурудзи на зерно. За останні сім років більше зерна збиралося лише у 2013 році – 30950 тис тонн і у 2014 році – 28497 тис тонн. У звітному році зібрано зерна кукурудзи більше, ніж у 2005 р. у 4 рази. Одна із причин нарощування виробництва кукурудзи є те, що вона залишається для України основною експортною культурою. Рекордні врожаї кукурудзи очікують і в інших країнах-експортерах, що, своєю чергою, призводить до здешевлення її вартості на світових ринках.

Підвищений інтерес з боку ЄС до «королеви полів» з України пояснюється наступним. До країн Північної Африки і Близького Сходу обсяги відвантажень скорочуються. Зате серед покупців нашої кукурудзи – країни об'єднаної Європи, яким бракує зерна, вирощеного у себе, для внутрішнього споживання. Динаміка експорту до Євросоюзу цієї зернової культури і у тоннах, і в частках від загального українського кукурудзяного експорту зростає. Вигідна для нас ситуація, коли об'єднана Європа не стягує з української кукурудзи мито, як це було раніше, десь до 2007 року, збережеться й після зближення з Євросоюзом, який сам не зацікавлений зводити перед затребуваним тваринництвом фуражем експортний бар'єр [1].

Проаналізуємо динаміку урожайності кукурудзи на зерно в Україні.



Динаміка середнього рівня урожайності кукурудзи на зерно в господарствах України, 2005 – 2016 рр.

Для кращого абстрагування від випадкового коливання рівнів ряду, ми застосували аналітичне вирівнювання способом найменших квадратів. Суть його в знаходженні такої математичної лінії, ординати точок якої були б найближчі до фактичних значень ряду динаміки. Це означає, що сума квадратів відхилень вирівняних рівнів від фактичних має бути мінімальною:

$$\sum (y - \tilde{y}_i)^2 = \min .$$

Вирівнювання способом найменших квадратів можна здійснити по прямій або будь-якій кривій лінії, яка виражає функціональну залежність рівнів ряду динаміки від часу. Для того щоб знайти доцільну форму вирівнювання, потрібно проаналізувати досліджуване явище і закони його розвитку.

На підставі проведеного вирівнювання динамічного ряду урожайності кукурудзи на зерно ми розрахували прогностні значення на період до 2021 року.

Прогноз урожайності кукурудзи на зерно в господарствах України методом екстраполяції на період до 2021 р.

Прогностний період	Прогноз урожайності, розрахований за рівнянням (ц/га):	
	логарифмічної функції	прямолінійної функції
	$\bar{y}_t = 34,306 + 10,568 \ln(t)$	$\bar{y}_t = 36,347 + 2,3941t$
	$R^2 = 0.6012$	$R^2 = 0.7020$
2019	46,7	72,3
2020	47,0	74,7
2021	47,3	77,0
У % до фактичного рівня урожайності 2016 р.	71,7	116,7

Ми отримали два перспективних значення урожайності кукурудзи на зерно на 2021 рік: 77 ц/га (що на 16,7% вище фактично досягнутого рівня 2016 року) і 47,3 ц/га (що на 28,3% менше рівня звітного року).

В основні підвищення урожайності сільськогосподарських культур, у тому числі, кукурудзи на зерно, є заходи, спрямовані на збереження та відновлення водних і земельних ресурсів, оптимізацію структури посівних площ, сівозмін, системи удобрення та захисту рослин, розробку адаптивних режимів зрошення до конкретних полів і сівозмін на основі врахування витрат води культурами і випаровування. Фундаментом майбутнього урожаю є якісний висів – добре підготовлений ґрунт, правильно визначені терміни виконання сівби, якісне насіння і правильна технологія.

Список використаних джерел

1. Квітка Г. Кукурудза – «за» євроінтеграцію! Пропозиція. [Електронний ресурс]. URL: <http://propozitsiya.com/ua/kukurudza-za-ievrointegraciyu>.

2. Загальна теорія статистики: навчальний посібник / Мостовий Г.І., Дегтяр А.О., Горкавий В.К., Ярова В.В. За заг. Ред. Г.І. Мостового. Харків: Вид-во ХарПІ УАДУ «Магістр», 2002. 300 с.

УДК 005.21:63 (477)

В.В. Цесар, студентка*

Національний університет біоресурсів і природокористування України

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі економічного розвитку агропромисловий сектор України є однією з найважливіших ланок економічних систем більшості країн світу з ринковою економікою. Він розвивається в умовах високої енергетичної забезпеченості, застосування широкого спектра агротехнічних прийомів, екологізації на основі використання сучасних енерго- та природозберігаючих технологій, методів і способів меліорації та хімізації.

Вітчизняний аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, може сприяти розвитку національної економіки та її ефективній інтеграції у світовий економічний простір, а отже, зростанню доходів задіяного в аграрній економіці сільського населення, кількість якого становить понад третину всього населення країни, а також забезпечити мультиплікативний ефект розвитку інших галузей національної економіки.

* Науковий керівник: **Г.О. Скрипник**, канд. екон. наук, доцент

Міністерством аграрної політики та продовольства України складено програму, метою якої є створення організаційно-економічних умов для ефективного соціально спрямованого розвитку аграрного сектору економіки України та підвищення його конкурентоспроможності шляхом ефективного використання природних та людських ресурсів, стимулювання розвитку малих і середніх виробників, а також сільських родин до товарного сільськогосподарського виробництва, просвітництва виробників, забезпечення рівності всіх товаровиробників у доступі до фінансових ресурсів, удосконалення форм і методів державної підтримки, її прозорості, прогнозованості та системності [1].

Для досягнення поставленої мети необхідна підтримка фермерських господарств та малих сільськогосподарських виробників, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та інших об'єднань виробників, а також підтримка розвитку пріоритетних галузей рослинництва і тваринництва. Необхідною передумовою є сприяння прозорості та розширенню експорту стратегічно визначених груп харчових продуктів та сировини на світові ринки, у тому числі на ринок ЄС: наближення законодавства України до законодавства ЄС у сфері сільського господарства, включаючи вимоги до безпечності харчових продуктів, а також створення еквівалентної вимогам ЄС законодавчої бази щодо регулювання ГМО, виробництва органічної продукції, уніфікації вимог до якості та маркування алкогольних напоїв, показників якості молока та м'яса.

Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських виробників – невід'ємна складова для досягнення позитивних структурних змін, що вплине на стимулювання виробництва та інфраструктури зберігання, переробки, збуту сільськогосподарської продукції, удосконалення та забезпечення ведення єдиного державного реєстру сільськогосподарських тварин, створення і формування інформаційних автоматизованих баз даних про племінні (генетичні) ресурси, результати оцінки тварин за власною продуктивністю та (або) якістю потомства, ведення та видання державних книг племінних тварин і Державного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві, Державного реєстру селекційних досягнень, розробку програмного забезпечення та придбання комп'ютерної техніки.

Додатком до підтримки галузей та конкурентоспроможності важливим є впровадження певних програм таких як: «Програма здорового харчування дітей», що передбачає запровадження здорового способу харчування шляхом проведення інформаційної кампанії «здорове харчування» у школах (випуск плакатів, проведення навчальних семінарів) та «Адресна допомога на продовольство» для найбільш вразливих верств населення.

Програми продовольчої допомоги дозволять малозабезпеченим категоріям населення отримати доступ до найбільш необхідних для їх життєдіяльності продуктів харчування за рахунок коштів державного та

місцевого бюджетів, а також залучення інших коштів. Це дозволить збільшити рівень споживання окремих категорій споживачів, особливо людей з різними захворюваннями та фізичними вадами, які потребують особливого режиму харчування.

Будь яка стратегія розвитку неможлива без фінансової підтримки, за рахунок якої відбувається бюджетування програм, саме фінансове забезпечення аграрного сектору, передбачає удосконалення системи:

- розробка нового інструментарію системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників різних форм господарювання;
- запровадження середньострокового бюджетного планування, зокрема системи індикаторів фінансування аграрного сектору;
- запровадження цільової підтримки на поворотній основі з умовою формування відповідальних за цільовий результат господарів;
- пріоритет фінансування інноваційно-інвестиційних проектів на засадах державно-приватного партнерства;
- встановлення критеріїв доступу до коштів прямої бюджетної підтримки з урахуванням селоутворюючої ролі та вимог агроекології;
- розвиток системи кредитного забезпечення аграрного сектору, в тому числі шляхом застосування аграрних розписок та електронних складських свідоцтв [1].

В результаті розробки стратегії розвитку аграрного сектору України передбачається збільшення обсягів виробництва валової сільськогосподарської продукції всіма категоріями господарств, зменшення площі деградованих сільськогосподарських угідь та прогрес у напрямі досягнення нейтрального рівня деградації земель, збільшення експорту насіннєвого матеріалу, поліпшення племінних і продуктивних якостей тварин, розширення площі виробництва органічної продукції, створення єдиного державного реєстру сільськогосподарських тварин, ефективне використання рибогосподарських водних об'єктів та доведення загального обсягу добування риби та інших водних біоресурсів до 110 тис. тон на рік, збільшення обсягів виробництва продукції з доданою вартістю: харчових продуктів – на 6 - 8 відсотків, дитячого харчування – на 9 відсотків, розширення бази формування власних фінансових ресурсів агропідприємств та покращення умов доступу до зовнішніх джерел фінансування, удосконалення системи державної підтримки сільськогосподарського виробництва та її прозорість, створення ефективної інформаційно-маркетингової системи.

Шляхи розвитку агропромислового сектору України передбачають збалансовані та взаємозв'язані структурні перебудови усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво найважливіших досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, найбільш прогресивних форм економіки і організації виробництва на основі першочергового розв'язання актуальних проблем: перерозподіл землі та майна, включаючи

поглиблення відносин власності на землю та запровадження механізмів реалізації права на власність; приватизація переробних підприємств; реструктуризація підприємств та форм господарювання; розвиток кооперації; впровадження ринкових методів господарювання – менеджменту та маркетингу; державне регулювання аграрної економіки шляхом ефективнішого використання цінових важелів, фінансово-кредитної і податкової систем; розвиток ринків сільськогосподарської продукції, матеріально-технічних ресурсів та послуг; інтенсифікація і диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності тощо[3].

Пріоритетність розвитку агропромислового сектору України і його провідних галузей дає можливість забезпечити населення продо-вольчими товарами, промисловість – сировиною, а зовнішню торгівлю – експортними товарами, а збільшення обсягів експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції на 3-4 відсотки призведе до значного підвищення валового прибутку, національного доходу та розвитку галузі в цілому.

Отже, стратегія розвитку аграрного сектору економіки України спрямована на формування ефективного соціального важливого сектору економіки держави, здатного задовольнити потреби внутрішнього ринку та забезпечити провідні позиції на світовому ринку сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел

1. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/node/7644>
2. Аграрне право України: підручник / В. М. Єрмоленко, О.В. Гафурова, М.В. Гребенюк [та ін.]; за заг. ред. В. М. Єрмоленка – К.: Юрінком Інтер, 2010 – 608 с.
3. Саблук П.Т. Розвиток інституцій удосконалення механізму реформування аграрного сектору економіки / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2010.– С. 6 – 9

СЕКЦІЯ 4

ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРАРНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

О.М. Вишневська, доктор економічних наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ

Глобалізаційні процеси, які здійснюють вплив на усі сфери життя, спонукають до зміни підходів у веденні бізнесу, формування суспільних відносин через реалізацію низки відповідних трансформаційних перетворень. Трансформаційні процеси на різних рівнях управління можуть бути стратегічною або ситуаційною реакцією суб'єктів на зміну умов внутрішнього та зовнішнього середовища з метою мінімізації загроз, забезпечення передумов до подальшого розвитку. Основні причини трансформації у галузях економіки можуть бути слідством глобальних процесів та явищ, які відбуваються незалежно від волі учасників ринку й вимагають відповідної адаптації, залежать від масштабів перетворень. Адаптаційні процеси мають низку особливостей з огляду на внутрішньогалузеві взаємозв'язки, загрози й можливості. Процес адаптації аграрного бізнесу до глобалізаційних змін має тісний зв'язок із формуванням продовольчої безпеки світу й окремих її регіонів. При цьому адаптацію доцільно розглядати як процес пристосування до глобалізаційних процесів через зміну параметрів взаємодії усіх учасників аграрного бізнесу з метою отримання відповідних конкурентних переваг й утримання позицій на глобальному ринку.

Глобалізація як прояв трансформаційного розвитку сучасної світової цивілізації викликала надзвичайну інтенсифікацію світових зв'язків, що перетворюють світ на єдиний економічний, політичний та інформаційний простір, слугує поштовхом для кардинальної трансформації та соціальних взаємодій [1].

З огляду на зазначене саме глобалізаційні прояви здійснюють вплив на трансформаційні процеси в усіх сферах діяльності людства, у тому числі в аграрному бізнесі. Актуальність питання обумовлена необхідністю виходу на глобальний ринок, підвищенням конкурентних позицій вітчизняних товаровиробників, розширенням асортименту продукції, її якості й безпечності для споживачів. Процес адаптації дозволяє уникнути ризиків як виробничого, так і комерційного характеру, але може структурно змінити підходи до ведення аграрного бізнесу. Подібні процеси можна простежити у країнах Східної Європи, у яких поступово на заміну фермерським господарствам прийшли великотоварні виробники. Досвід Болгарії, Румунії, країн Балтії засвідчує факт орієнтації аграрного бізнесу на поширення корпоративної структури, укрупнення товаровиробників, участь у транснаціональному бізнесі.

Більшість західних європейських держав не перейшли на укрупнення виробників аграрної продукції, левову її частку виробляють фермерські господарства, які, переважно, входять в асоційовані угруповання, що дозволило адаптуватися до змін на глобальному ринку, переорієнтувати підходи у виробництві, зберіганні, транспортуванні, переробці сільськогосподарської продукції. У країнах західної Європи фермерські господарства (родинні ферми) становлять більшість сільськогосподарських підприємств, які обробляють до 65,0% усіх земель сільськогосподарського призначення. Орієнтація на фермерство підтримується Урядами Італії, Іспанії, Франції, Австрії, Німеччини, Польщі, Греції. Власники фермерських господарств отримують дотації з державного бюджету, що дозволяє їм виробляти майже 70,0% всієї сільськогосподарської продукції. Подібна ситуація склалася через регуляцію аграрної політики, яка спрямована на запобігання утворення великих корпоративних формувань й збереження фермерства (малого — до 20 га, середнього — 20-100 га, великого — більше 100 га). Глобалізаційні процеси значно не трансформували аграрний сектор, а переорієнтували його на об'єднання з метою підвищення конкурентних позицій продукції на зовнішньому ринку через асоціації, які взяли на себе роль посередника між виробниками сільськогосподарської продукції, переробними підприємствами, споживачами.

У країнах європейського простору широко застосовується кластерна модель ведення аграрного бізнесу, що спонукає до розвитку й забезпечує конкурентні позиції товаровиробників на ринку, що також є слідством адаптації до глобальних змін. У більшості держав світу глобалізаційні виклики спонукають до переорієнтації аграрного бізнесу, але законодавчо закріплений захист інтересів дрібних землекористувачів у європейських державах дозволяє фермерським господарствам утримувати позиції пріоритетності.

Тенденції останніх років свідчать, що виробництво вітчизняної аграрної продукції все більше зосереджується на великих за розмірами підприємствах, які поступово розширюють ресурсний потенціал й проводять диверсифікацію бізнесу. Основні конкурентні переваги агрохолдингів полягають у наявності усіх необхідних ресурсів, у тому числі фінансових, використанні інноваційних технологій, розвитку логістики, експортних можливостях. Агрохолдинги широко використовують можливості точного землеробства, що гарантує їм високі конкурентні позиції й можливості швидкої адаптації до змін зовнішнього середовища. Більшість агрохолдингових об'єднань в Україні є вертикально інтегрованими економічними системами, які мають у використанні від 580 тис. га (Агрокомпанія "Kernel") до 80 тис. га (Корпорація "Сварог Вест Груп") землі. Подібне укрупнення є результатом трансформаційних процесів у галузі. Охоплення глобального ринку передбачає не лише кількісне нарощування окремих видів сільськогосподарської продукції або продукції її переробки, а і відповідні підходи до ведення аграрного бізнесу, побудову

ефективної системи логістики. Логістична діяльність агрохолдингів є процесом системного управління ресурсним забезпеченням усіх сфер й видів діяльності з токи зору їхнього фінансового й інформаційного супроводження.

Вагому роль у логістичній діяльності займає інформаційне забезпечення, яке дозволяє оперативно реагувати на зміни й приймати відповідні управлінські рішення з метою утримання конкурентних позицій й недопущення ризиків. Більшість компаній використовують оперативний моніторинг усіх внутрішніх процесів з метою оптимізації витрат, для його проведення широко використовують GPS-навігацію. Використання систем супутникової навігації залишається одним із ефективних способів оптимізації витрат, у тому числі через посилення контролю за виконання окремих видів технологічних операцій. GPS-навігація використовується у транспортних перевезеннях, що також дозволяє забезпечувати оптимізацію витрат. Результат використання GPS-систем має тісний зв'язок із функцією контролю, що дозволяє уникати можливих внутрішніх ризиків у діяльності підприємств, окремих галузей, підрозділів.

Активізація логістичних процесів має тісний зв'язок із вимогами глобального ринку, так як окремі суб'єкти ринку повинні забезпечувати свої конкурентні позиції, сформувати "комфортне" середовище з метою утримання позицій, їхнього нарощування. Саме інформаційна логістика є вимогою часу, необхідною умовою ведення аграрного бізнесу у період глобальних змін й трансформацій, адаптації до змін глобального ринку. Більшість агрохолдингових компаній мають можливість утримувати позиції на зовнішніх ринках саме завдяки високому рівню інформованості й оперативності у прийнятті управлінських рішень.

Систематизовані й послідовні трансформаційні процеси в аграрному бізнесі дозволяють зменшити виробничі ризики, які можуть бути результатом несприятливих кліматичних умов, незапланованого зростання поточних витрат діяльності, зривів у графіку поставок матеріальних ресурсів, а також скоротити ринкові (комерційні) ризики, які пов'язані із зміною попиту на продукцію, підвищенням позицій конкурентів на ринку, втратою власних позицій на ринку, скороченням фінансової незалежності, ціновим дисбалансом. Трансформаційні процеси в аграрному бізнесі мають, переважно, стратегічний характер, так як повинні забезпечити передумови до подальшого розвитку й мінімізації загроз, які можуть виникати на глобальному ринку, у тому числі під впливом активного розвитку транснаціонального бізнесу, який є наслідком процесу глобалізації. Ситуаційні трансформаційні процеси, переважно, пов'язані із формування передумов до стабілізації внутрішніх процесів, що спонукає до оптимізації витрат й зростання ринкових можливостей. Подібні трансформаційні процеси активно впроваджуються через розвиток логістичної діяльності.

Отже, трансформаційні процеси в аграрному бізнесі є слідством змін, переважно, у зовнішньому середовищі, що спонукає суб'єкти ринку реалізовувати відповідні стратегічні й ситуаційні рішення з огляду на посилення ролі транснаціонального бізнесу, необхідності утримання конкурентних позицій на глобальному ринку, гарантування продовольчої безпеки світу та окремих регіонів, зростаючої потреби у підвищенні якості й безпечності сільськогосподарської продукції. Масштаби трансформацій змінюються у часі і просторі, але реалізація процесів повинна бути зорієнтована не лише на подальший розвиток аграрного бізнесу з комерційної точки зору, а і на збереження основи життя людства — гарантування продовольчої безпеки як кількісно, так і якісно.

Список використаних джерел

1. Глобалістика : історія, теорія : монографія [Текст] у 2-х томах / В.І. Власов, ННЦ "ІАЕ", ДНСГБ НААН.— Вінниця : ТОВ "Нілан - ЛТД", 2012. — 570 с.

УДК 631.147

Л.М. Грановська, доктор економічних наук, професор

Р.М. Кисельова, канд. екон. наук, доцент

Інститут зрошуваного землеробства НААН

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

На сучасному етапі земельної реформи створені умови для збільшення кількості власників на землі, але більшість з них не мають достатньої професійної підготовки, звідси виникає проблема можливості забезпечення ефективного землекористування. Земельна реформа охопила всі галузі економіки України і її головним завданням є "... перерозподіл земель з одночасною передачею їх у приватну та колективну власність, а також у користування підприємствам, установам і організаціям з метою створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання на землі, формування багатокладної аграрної економіки, раціонального використання та охорони земель".

В нових реформованих земельних відносинах старі інституціональні рамки виявилися несприятливими для раціонального землекористування. Крім того, при проведенні земельної реформи в зоні розташування зрошувальних систем відмічається ряд порушень ключових позицій Земельного кодексу

України, тобто ст. 26, а також порушення Закону України «Про меліорацію земель». Зрошення було і залишається гарантом отримання стабільних високих урожаїв сільськогосподарських культур незалежно від погодно-кліматичних умов та глобальним кліматичних змін.

Відповідно ст. 26 Земельного кодексу України «...земельні ділянки, одержані громадянами внаслідок приватизації земель державних та комунальних сільськогосподарських підприємств, на яких розташовані та функціонують меліоративні системи, використовують спільно на підставі угоди. У разі відсутності згоди щодо спільного використання зазначених ділянок питання вирішуються у судовому порядку». Розподіл кожної меліоративної системи на невеликі ділянки в результаті розпаювання земель призвів до зниження ефективності використання цих систем, в тому числі і рисових. Якщо звернутися до законодавчої бази, то згідно Закону України «Про плату за землю» ми маємо плату за землю у вигляді земельного податку та орендної плати, які не мають відношення до екологічної складової плати за використання земельних ресурсів та її екологічної функції. Таким чином, крім плати за землю, окремо має справлятися і плата за зниження родючості ґрунтів, яка повинна мати пріоритетні значення в реформуванні земельних відносин в аграрному секторі економіки і особливо у зоні зрошення.

У часткового розв'язання цих проблем, Постановою Кабінету Міністрів України від 22 листопада 2017 року № 890 "Про внесення змін до деяких постанов КМ України", прийнято, що Типовий договір оренди землі (п.21) необхідно доповнити вимогами до орендарів, що при передачі в оренду земельної ділянки сільськогосподарського призначення право орендодавця вимагати від орендаря збереження родючості ґрунтів та перевірки стану орендованої ділянки не рідше ніж один раз на три роки на відповідність показникам агрохімічного паспорта земельної ділянки. Крім того постановою передбачено, що при передачі в оренду меліорованої ділянки від орендаря вимагається здійснювати інвестиції у розвиток і модернізацію відповідних меліоративних систем і об'єктів інженерної інфраструктури. У разі недотримання таких вимог, зокрема погіршення якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей орендованої земельної ділянки або приведення її у непридатний для використання за цільовим призначенням стан припиняється договір оренди землі.

Завершальний етап земельної реформи передбачав створення ринку сільськогосподарських земель, який на сьогоднішній день залишається не завершеним. Введення мораторію на відчуження земель сільськогосподарського призначення пов'язане з запровадженням права власності на землю і закріплене ст. 17 Земельного кодексу. Однак наявність мораторію не заперечує розвитку тіньового продажу сільськогосподарських земельних ділянок, наприклад шляхом зміни їх цільового призначення і переведення у землі особистого селянського господарства, які не підпадають

під дію мораторію. Порядок зміни цільового призначення земельних ділянок закріплений ст. 20 Земельного кодексу України. Майже 20 років існує приватна власність на землі сільськогосподарського призначення, однак «новий власник» так і не забезпечив ефективність використання земель сільськогосподарського призначення, в тому числі і в зоні зрошення.

Існуюча система використання земельних ресурсів не забезпечує їх раціонального використання, збереження родючості ґрунтів, отримання екологічно-безпечної продукції та інвестування процесу відновлення внутрішньогосподарської мережі, дренажних систем та водогосподарських об'єктів в зоні зрошення. Крім того, відсутність ефективного і регульованого ринку на землі не створює умови для формування об'єктивної ціни на землі сільськогосподарського призначення. Сучасний рівень розвитку агропромислового комплексу, соціальні умови сільського населення, нераціональність використання сільськогосподарських земель потребують усунення цих протиріч та розв'язання конфліктів інтересів шляхом науково-обґрунтованих і законодавчо-закріплених інституціональних перетворень.

В Україні розроблено і законодавчо закріплено ряд законів, постанов та положень щодо раціонального використання, відтворення та охорони ґрунтів, а саме: Конституція України, Земельний кодекс України (2003), Закони України "Про охорону навколишнього природного середовища" (1991), "Про охорону земель" (2003), "Про державний контроль за використанням та охороною земель" (2003), "Про землеустрій" (2009), "Про плату за землю", "Про ґрунти та їх родючість" (2011), "Концепція боротьби з деградацією земель та опустелюванням" (2014), Постанова Кабміну "Про затвердження нормативів оптимального співвідношення культур у сівозмінах у різних природно-сільськогосподарських регіонах", Указ Президента "Про суцільну агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення" (1995). У 2013 році розпорядженням КМ України від 17 жовтня 2013 року № 806-р прийнято законодавчий документ "Основні положення Стратегії розвитку аграрного сектору на період до 2020 року", яким, у відповідності з програмним періодом 2014-2020рр. САП країн Європейського Союзу, передбачено забезпечення продовольчої безпеки держави як базової функції аграрного сектору шляхом удосконалення земельних відносин та державним регулюванням обігу земель сільськогосподарського призначення, а також розвитком довгострокової оренди. Одним із ключових напрямів збереження ґрунтів та їх раціонального використання є запровадження проектів сівозмін та нормативів оптимального співвідношення культур у сівозмінах у різних природно-сільськогосподарських регіонах, що регулюється конкретними Законами України та Постановами Кабінету Міністрів України: Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів", 2009 р. (ст. 22 і 55) передбачено розробку та затвердження в установленому порядку проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування

проекту сівозміни та впорядкування угідь і передбачають заходи з охорони земель. Цим законом (ст. 33-1) передбачено впровадження нормативів оптимального співвідношення культур у сівозмінах у різних природно-сільськогосподарських регіонах, а ст. 55 передбачено і відповідальність за порушення проектів сівозмін. Законом України "Про землеустрій", 2003р. (ст. 52) також визначено достатньо повно позиції з розробки та впровадження еколого-економічних проектів землеустрою земельних сільськогосподарських ділянок площею більше 100 га. Ст. 33-1 цього закону визначено і нормативи оптимального співвідношення культур у сівозмінах у різних природно-сільськогосподарських регіонів.

Однак ці положення все ж такі потребують удосконалення, особливо те, що проект сівозміни бажано розглядати ні як проект землеустрою з відповідними правовими обмеженнями власника земельної ділянки (хоча елемент межування він містить), а як агроекологічний проект з еколого-економічним обґрунтуванням сівозміни з метою реалізації законодавчих положень щодо використання, охорони і відтворення ґрунтів як національного багатства згідно Конституції України та Закону України "Про охорону земель". Важливим аспектом забезпечення раціональності землеволодіння і землекористування є відродження системи агрохімічної паспортизації ґрунтів, розробки агрохімічних паспортів та історії полів земельної ділянки.

Одним із шляхів вирішення існуючих проблем інституціонального регулювання землекористування є принцип екологізації, тобто прискорення процесу екологізації землекористування на різних рівнях управління: національному, регіональному та місцевому. Ще одним важливим моментом є розробка механізмів розв'язання існуючих конфліктів інтересів при багатогалузевому землекористуванні, а також створення умов і відповідної законодавчої бази для різноманітних форм співпраці між державними владними структурами, землевласниками та землекористувачами.

УДК: 339.5(075.8)

Г.П.Пасемко, д.н. держ.упр., професор

О.С. Рябова, здобувач, **В.О. Орленко**, здобувач

Харківський національний аграрний університет ім.В.В.Докучаєва

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В МІЖДУНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Важливим напрямом розвитку України є її ефективна інтеграція до світового економічного простору. Від успіху зовнішньоекономічної діяльності України залежить її подальший економічний і соціальний розвиток як

підсистеми світової економіки, що і визначає актуальність даної теми.

У загальному виді міжнародна торгівля є засобом, за допомогою якого країни можуть розвивати спеціалізацію, підвищувати продуктивність своїх ресурсів і в такий спосіб збільшувати загальний обсяг виробництва. Суверенні держави, як і окремі особи і регіони країни, можуть виграти за рахунок спеціалізації на výroбах, що вони можуть робити з найбільшою відносною ефективністю, і наступного обміну на товари, що вони не в змозі самі ефективно робити.[1; 488 с]

Міжнародна торгівля є формою зв'язку між товаровиробниками різних країн, що виникає на основі міжнародного поділу праці, і виражає їхню взаємну економічну залежність.

Ситник Ю.О у своїх працях дає наступне визначення: «Міжнародна торгівля являє собою процес купівлі і продажі, здійснюваний між покупцями, продавцями і посередниками в різних країнах». Міжнародна торгівля включає експорт і імпорт товарів, співвідношення між якими називають торговельним балансом. У статистичних довідниках ООН наводяться дані про обсяг і динаміку світової торгівлі як сум вартості експорту всіх країн світу.[3;29]

Національна безпека України визначається як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз і є необхідною умовою збереження та примноження духовних та матеріальних цінностей.

Національна безпека України досягається шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих доктрин, стратегій, концепцій і програм у політичній, економічній, соціальній, екологічній, науково – технологічній, інформаційній і воєнній сфері.[4]

В інтересах кожної країни спеціалізуватися на виробництві, у якому вона має найбільшу перевагу і для якого відносна вигода є найбільшою.

Національні виробничі розходження визначаються різними факторами виробництва - працею, землею, капіталом, а також різною внутрішньою потребою в тих або інших товарах. Ефект, що робиться зовнішньою торгівлею (зокрема, експортом) на динаміку росту національного доходу, на розмір зайнятості, споживання й інвестиційну активність, характеризується для кожної країни цілком визначеними кількісними залежностями і може бути обчислений і виражений у виді визначеного коефіцієнта - мультиплікатора (множника). Спочатку експортні замовлення безпосередньо збільшать випуск продукції, отже, і заробітну плату в галузях, що виконують це замовлення. А потім придуть у рух вторинні споживчі витрати.[2; 447с]

Проте, міжнародна торгівля несе в собі також й ризики для національної безпеки. Розглянемо які саме ризики несе міжнародна торгівля для національної безпеки України.

Перш за все найголовнішою проблемою для країн що прагнуть до глобалізації, в випадку України це євроінтеграція, є зайняття ніші з

виробництва певної сировини чи продукту.

Оскільки міжнародна торгівля існує уже досить тривалій час, в ній склалися тенденції за яких певна країна повинна спеціалізуватися на виготовленні конкретного продукту. Такий продукт повинен вироблятися в такій кількості, що б його вистачало для задоволення як внутрішнього попиту в країні так й за її межами, тобто задоволення шляхом імпорту товару до інших країн учасників міжнародної торгівлі, а решта товарів експортуються до країни з інших країн на тому ж принципі. Такий процес називається спеціалізацією виробництва.

Основою національної безпеки є захист національних інтересів. Вперше чітко визначені національні інтереси України: створення громадянського суспільства, забезпечення прав і свобод людини; досягнення національної згоди, політична і соціальна стабільність, гарантія прав української нації і національних меншостей України; забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості кордонів; створення ринкової економіки; забезпечення екологічно і технологічно безпечних умов життєдіяльності суспільства; збереження і підвищення науково-технологічного потенціалу; зміцнення генофонду українського народу; розвиток української нації; налагодження рівноправних і взаємовигідних відносин зі всіма державами, інтеграція в європейське і світове співтовариство. Вперше чітко визначені можливі загрози в найважливіших сферах життєдіяльності: політична сфера, економічна сфера, соціальна сфера, воєнна сфера, екологічна сфера, науково-технологічна сфера, інформаційна сфера та ін.

І саме тут виникає декілька проблем, а саме:

1. Якщо на ринку вже є учасник який спеціалізується на виготовленні певного продукту й обсяги його імпорту задовольняють потреби решти учасників міжнародної торгівлі то не доцільно приймати в це «коло» ще одного виробника з тією же продукцією. А отже виникає необхідність у перепрофілюванні виробництва на рівні всієї країни. Така ситуація виникла в Греції, яка спеціалізувалася на вирощуванні винограду та виноробництві, та зі вступом до Євросоюзу вони були вимушені відмовитися від виноградарства, адже ринок був вже наповнений продукцією Франції та Італії, в наслідок чого в країні збільшилося безробіття, виникла економічна криза та відбувалися протести громадян. Слід зазначити, що з часом країна все ж перебудувала своє виробництво й вона почала виходити з кризи, проте події що відбувалися в цей час в Греції були загрозливими для національної безпеки Греції.

2. При проведенні спеціалізації виробництва країни та значному імпорті та експорті, може виникнути відтік грошових коштів з країни. Я ми можемо спостерігати, на сьогодні в Україні міжнародною торгівлею займаються здебільшого торгові компанії, які скуповують готову продукцію у виробників, а вже потім продають її за межі нашої країни. Такі торговельні компанію, досить часто залишають гроші за межами країни, а ціна за які вони купують продукцію

у виробника значно нижча за ціну продажу на міжнародному ринку. Що в свою чергу веде до дорожчання цього продукту на внутрішньому ринку, при цьому більша частина коштів залишаються за межами України й не направляються на зміцнення, удосконалення й розвиток виробництва. Всі ці фактори в сукупності сильно впливають на економічну стабільність, а стабільність економіки також є запорукою національної безпеки.

Формування національної безпеки країни в умовах розвитку світових інтеграційних процесів стає головним фактором збереження та захисту національних інтересів в сучасному світі. Кожна держава повинна ставити національну безпеку на перше місце, адже добробут та розвиток країни є основою її існування. Стабільна економіка країни, високий добробут здорового населення та збереження екології держави – основа національної безпеки в довгостроковому періоді.

Список використаних джерел

1. Циганкова Т. М., Петрашко Л. П., Кальченко Т. В. Міжнародна торгівля: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2001. – 488с.
2. Румянцев А.П., Клишко Н.Г., Міжнародна економіка: - К.: Знання прес, 2003. – 447с
3. Ситник Ю.О., Конспект лекцій з курсу., Біржова діяльність:-Х.: ХНАМГ, 2007, поз. 29Л
4. Закон України "Про основи національної безпеки України" від 19.06. 2003 р.

УДК 336.37

Л.І. Катан, доктор економічних наук, професор

О.В. Добровольська, канд. екон. наук, доцент

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Аграрна сфера являє собою систему, що формується шляхом поєднання аграрного виробництва і сільських територій, які забезпечують діяльність основних складових сталого розвитку (економічної, соціальної та екологічної). Таке поєднання, цих двох систем, є актуальним з огляду на сучасний європейський вектор розвитку України та наголос на «єдності аграрного виробництва і сільських територій» у «Порядку денному на XXI столітті» ООН.

З розвитком і прискоренням глобалізаційних процесів та появою відповідних тенденцій міцність зв'язків між аграрним виробництвом та

сільськими територіями України зростає, змінюється співвідношення в структурі інститутів впливу на забезпечення збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку цього складного системного утворення. Сталий розвиток агровиробництва – це довгостроковий розвиток, збалансований з точки зору соціально-економічних і агроекологічних параметрів, головним критерієм якого доцільно визнати підвищення якості життя працівників агровиробництва, сільського населення, та в цілому населення України на основі збереження її життєзабезпечуючих комплексів та забезпечення продовольчої безпеки держави.

Нинішнє становище, в якому перебувають сільське господарство і переробні галузі світового господарства, визначено як посткризове. Глобальна фінансово-економічна і соціальна криза супроводжується значним спадом сільськогосподарського виробництва та зниженням обсягів споживання продукції харчування в розрахунку на душу населення. За часи функціонування міжнародних регуляторних організацій нагромаджено великий аналітичний матеріал про причини кризи в аграрному секторі та шляхи виходу з неї. В.М. Шкаберін, який проаналізував світові тенденції забезпечення продовольчої безпеки, виділяє особливості сучасної аграрної політики: сільське виробництво в більшості країн здійснюється переважно фермерськими господарствами; земля є основним засобом виробництва; сільськогосподарське виробництво суттєво залежне від природних умов; диверсифікація продукції сільського господарства дуже обмежена; кінцевим продуктом сільськогосподарського виробництва є сировина для промислової переробки і забезпечення продовольчої безпеки; попит на сільськогосподарські і продовольчі товари є еластичним залежно від доходу; низька еластичність попиту на сільськогосподарську продукцію породжує так звану довгострокову фермерську проблему; цінова нееластичність попиту на сільськогосподарську продукцію в сукупності призводить до значної залежності аграрного виробництва від природного чинника, конкуренція виробників зумовлює короткострокову фермерську проблему [1]. Ці структурні особливості необхідності забезпечення продовольчої безпеки обумовлені, на думку О.Г. Макарчука, негативними факторами: низькі загальносвітові темпи нарощування виробництва відносно щорічного зростання населення; зростання цін на енергоносії, що призводить до підвищення собівартості продукції; нестача земельних та водних ресурсів; низький рівень вкладення інвестицій в аграрну освіту і технології; зростання проблем голоду і недоїдання. Водночас до цих проблем слід віднести зростання виробництва біопалива, яке потребує використання площ орних земель, що відповідно призводить до відведення їх не під продовольчі цілі [2].

Радикальну думку щодо подальшого економічного розвитку сільського господарства багатьох країн світу висловлює професор А.С. Лисецький: «Останнім часом відбулася різка зміна пріоритетів аграрної політики розвитку

сільськогосподарського виробництва в Україні. Якщо на початку реформ йшлося про переваги спеціалізованого фермерського господарства, що базується на приватній власності на землю, то нині – про повернення до державної підтримки великих товаровиробників у сільському господарстві» [3]. На нашу думку, виявилось, що ринкова система не може вирішити сукупність завдань відтворення продуктивних сил галузі, проблеми закупок продукції та соціально-економічного та екологічного розвитку села. Тенденції, що набули стійкого характеру та висвітлили основні причини, які викликали кризовий стан аграрного економіки, сформулював Т.О. Зінчук: зниження дієвості в багатьох країнах центральної та східної Європи нормативно-правової бази розвитку сільського господарства, запровадженої у середині 90-х рр. XX ст.; повільні темпи реформування майнових і земельних відносин на селі та формування ефективних структур господарювання; нежиттєздатність колективної форми власності в сучасних умовах, хронічна збитковість і повна збанкрутілість господарств аграрного сектору; надмірний податковий і кредитний тиск на сільськогосподарських виробників; недооцінка владними структурами багатьох країн світового досвіду щодо необхідності розпочати перебудову з сільського господарства як пріоритетного та важливого сектору світової економіки; непривабливість інвестиційного клімату, зумовлена «непрозорим» режимом міжнародної торгівлі; відсутність ефективних структур господарювання [3]. Остання проблема є інституційною, тому що до ефективних структур господарювання в аграрному секторі економіки слід віднести, як інститути в цілому, так і міжнародні організації. Тому ми вважаємо, що до шляхів вирішення означених проблем слід додати поширення діяльності міжнародних організацій, які охоплюють практично всі сфери діяльності інституційного регулювання аграрної економіки.

Пошук нової парадигми розвитку аграрного сектору економіки відбувається в умовах, коли розвинені країни ЄС, США та Канада є традиційними конкурентами на світових ринках продовольства. Ці країни наголошують на скороченні державної підтримки фермерських господарств лише в середньостроковій перспективі. У цей період стара ліберальна політика стосовно села є згубною. Не можна ігнорувати тезу економічної теорії про те, що сільське господарство – проблемна галузь, яка функціонує в умовах нестабільності та економічної незбалансованості. Причинами нестабільності є, по-перше, наслідки дії природно-кліматичних і біологічних факторів, а по-друге, низька еластичність попиту та пропозиції на ринках продовольства. Кон'юнктура світового ринку нестабільна, тому проблема розвитку та здійснення програми заходів щодо підтримки експорту країни на світовому ринку за умов його глобалізації, збільшення або принаймні збереження його питомої ваги у світовій торгівлі є особливо актуальною. Як зазначає В.І. Губенко: «обсяги і структура експорту країни безпосередньо залежать від її потенціалу, який можна визначити як максимальну здатність національної

економіки при певному розвитку продуктивних сил випускати товари і надавати послуги, конкурентоспроможні на зовнішніх ринках» [4].

Якщо розглядати стан, економічний розвиток і зовнішньоекономічний розвиток аграрного сектору, то стає зрозумілим, що Україна посідає не відповідні її економічному потенціалу місця. Головні напрями активізації зовнішньоекономічної діяльності та реалізації експортного потенціалу сільського господарства України на думку В.І Губенка, такі: формування ефективного власника в сільському господарстві; впровадження сучасних економічних механізмів в усіх його підрозділах; налагодження політичних взаємовідносин як важливої умови розвитку зовнішньоекономічних зв'язків з різними країнами, активізація інвестиційної діяльності; розширення експортно-орієнтованих виробництв і зменшення імпортозалежності сільського господарства України; запровадження сучасної системи стандартизації і сертифікації відповідно до міжнародних вимог [4]. Слід повністю погодитися з цим науковцем та зазначити, що у світовій аграрній економіці застосування стандартів, або їх окремих положень, як окремого інституту регулювання є обов'язковим: для всіх суб'єктів господарювання; для учасників угоди (контракту) на розроблення виготовлення чи постачання продукції, якщо у ній (ньому) є посилення на певні стандарти; для виробника чи постачальника продукції, якщо він склав декларацію про відповідність продукції певним стандартам чи зазначив позначення цих стандартів у її маркуванні; для виробника чи постачальника, якщо його продукція сертифікована щодо дотримання вимог стандартів [1]. Таким чином, аналіз теоретичних концепцій взаємозв'язку глобальної інституалізації та забезпечення продовольчої безпеки виявлено, що стандартизація сільськогосподарської продукції та продуктів харчування є одним з головних чинників забезпечення продовольчої безпеки.

Список використаних джерел

1. Шкаберін В.М. Державне забезпечення продовольчої безпеки України : дис...канд. наук з держ. упр. Харків, 2006. 195 с.
2. Макарчук О.Г. Продовольча безпека у контексті розвитку біологічних джерел енергії. Наук. вісн. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. 2010. № 154, ч.1. С. 56 – 61.
3. Лисецький А. Соломко М., Думіч І. Аграрний сектор України: адаптивний саморозвиток і глобальні виклики у регіональному вимірі. Економіка України. 2007. № 11. С. 57 – 69.
4. Губенко В.І. Харчова промисловість: внутрішні і зовнішньоекономічні проблеми галузі та механізм адаптації при вступі до СОТ. Держава та регіони. Сер. : «Економіка та підприємництво. Запоріжжя. 2005. № 4. С. 65-70.

Г.П. Пасемко, д.н.держ.упр, професор,
Кононенко В.Є., здобувач

Харківський національний аграрний університет ім.В.В.Докучаєва

МІСЦЕ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ

Транснаціональна корпорація - це корпорація, що здійснює міжнародне виробництво промислових продуктів на основі прямих іноземних інвестицій та має прямий контроль над своїми закордонними філіями. ТНК - це міжнародні компанії. Вони міжнародні за характером своєї діяльності, так як володіють або контролюють виробництво продукції (або послуг) поза межами країни базування, в різних країнах світу, розташовуючи там свої філії, що функціонують відповідно до глобальної стратегії материнської компанії.

В Україні прийнято цілу низку законодавчих актів, що регулюють іноземні інвестиції. Серед них – закони "Про зовнішньоекономічну діяльність", "Про інвестиційну діяльність", "Про підприємництво", "Про оподаткування прибутку підприємств", "Про державну програму заохочення іноземних інвестицій", "Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон", "Про режим іноземного інвестування".

На сучасному етапі існує значний взаємозв'язок між структурними зрушеннями в економіці і діяльністю ТНК. Цей взаємозв'язок виражений у визначальній дії ТНК з точки зору розвитку тих чи інших галузей в різних регіонах і країнах. Розвинуті країни, на які припадає в середньому 80% руху світового капіталу, здійснюючи взаємне інвестування, вкладають інвестиції в основному у високотехнологічні і наукомісткі галузі та у сферу послуг. Це призводить до того, що на світовому рівні спостерігається орієнтація ПІІ на галузі високих технологій та третинний сектор. ТНК розвинутих країн виносять за кордон традиційні, трудомісткі, екологічно небезпечні галузі, залишаючи на території своїх країн галузі у більшому ступені орієнтовані на високі технології, науковий внесок і постіндустріальне суспільство. Отже, ТНК впливають не тільки на структуру економіки країн-реципієнтів, але й країн-донорів.

Відповідно до українського антимонопольного регулювання будь-яке створене підприємство, або злиття чи поглинання за участю закордонного інвестора повинно бути затверджено антимонопольним комітетом. У результаті практично усі іноземні інвестори перед початком своєї діяльності в Україні змушені проходити через тривалу і не завжди відкриту процедуру одержання дозволу в антимонопольному комітеті.

Україна, як приймаюча ТНК країна, не посіла належного місця в їх діяльності. Незважаючи на певні природні переваги, вона має один із

найнижчих показників залучення прямих іноземних інвестицій серед країн Центральної та Східної Європи, СНД. Щорічні інвестиції в Польщу становлять 4-5 млрд. дол., тоді як в Україну - 0,5 млрд. За обсягами іноземних інвестицій на душу населення Україна поступається навіть Албанії та Казахстану.

Серед компаній, які вклали прямі закордонні інвестиції в українську економіку, провідне положення займають американські корпорації. За останні 10 років їх прямі капіталовкладення досягли 898 млн. дол. (16,8% від загального обсягу ПЗІ залучених до України). За компаніями США йдуть інвестори з Кіпру – 603 млн. дол. (11,3%), Великої Британії – 511 млн. дол. (9,6%), Нідерландів – 399 млн. дол. (7,5%), Британських Віргінських островів – 337 млн. (6,3%), Російської Федерації – 323 млн. (6,0%), Німеччини – 312 млн. (5,8%), Швейцарії – 312 млн. (5,1%), Австрії – 273 млн. (3,9%), Республіки Корея – 171 млн. (3,2%).

Серед закордонних інвесторів найбільш інвестиційно-привабливими в Україні є такі галузі економіки:

- харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів – 15,7% від загального обсягу ПЗІ, залучених до України;
- торгівля – 15,6%;
- фінансова сфера -8,5%;
- машинобудування – 8,0%;
- транспорт – 7,6%;
- металургія та обробка металу – 5,4%;
- операції з нерухомістю – 4,6%;
- хімічна та нафтохімічна промисловість – 4,1%.

Створення ТНК повинно відбуватися послідовно, в декілька етапів, на першому з яких в Україні повинно створюватися вертикально інтегровані структури виробничого характеру. Основна мета створення подібних вертикально інтегрованих структур полягає у тому, щоб замкнути та оптимізувати ланцюг «постачання - виробництво»; домогтися мінімізації собівартості вихідної продукції; забезпечити перехід до програм тотального управління якістю за рахунок тестування вихідної сировини, матеріалів та комплектуючих, забезпечити їх високу якість. У результаті створення подібних вертикально інтегрованих структур виробничого характеру можна буде на виході отримувати високоякісний конкурентоспроможний продукт (конкурентоспроможність забезпечуватиметься за рахунок підвищеної якості та оптимізації витрат) для внутрішнього та світового ринків.

Таким чином, Україна як промислова держава транснаціональним корпораціям нецікава. Такий висновок можна зробити проглянувши список глобальних корпорацій, представлених на вітчизняному ринку: Coca-Cola, Samsung, Toyota, Nestle, Nokia, Metro Cash&Carry, Hewlett-Packard, British American Tobacco та деякі інші ТНК. Великі промислові концерни, такі як, наприклад, Westinghouse, ExxonMobil або General Electric, на українському

ринку відсутні. Виняток — Mittal Steel, для якої її український актив — Криворіжсталь — проміжна, а не кінцева ланка виробничого ланцюга.

Можна зробити висновок, що ТНК є важливим рушієм головних процесів сучасної економіки. Вони впливають як позитивно, так і негативно на економіку країн СНД: сприяють розвитку виробничих, наукових і технологічних зв'язків між суб'єктами господарювання, чинять тиск на вітчизняного виробника. ТНК відіграють визначну роль у процесах міжнародної конкуренції, вони співробітничать і вступають у суперечки одна з одною, а також із малим і середнім бізнесом.

УДК: 338.439.02

І.В.Кошкалда, доктор економічних наук, професор
Харківський національний аграрний університет ім.В.В.Докучаєва

ПИТАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Питання продовольчої безпеки є пріоритетними в ході реалізації основних завдань сталого розвитку. Важливим етапом у формуванні соціально-економічного розвитку країни є розробка стратегії, що створює передумови для поліпшення якості життя, збереження продуктивності та працездатності населення, незалежно від зміни зовнішніх та внутрішніх умов.

Експерти міжнародної організації ФАО провели дослідження стану продовольчої безпеки в різних країнах світу і визначили, що нові ресурсозберігаючі технології та раціональне використання земельних ресурсів є необхідними для запобігання дефіциту продуктів харчування та питної води. А отже, розробляючи стратегію продовольчої безпеки необхідно брати до уваги принципи сталого розвитку сільського господарства. Так, наприклад, уряд США розробив глобальну стратегію продовольчої безпеки на період 2017-2021 рр., в основу якої покладено курс на досягнення продовольчої безпеки та сталого розвитку шляхом поєднання зусиль державних органів, приватного сектору, дослідницьких установ та громадських організацій у створенні сприятливих умов для економічного розвитку агропромислового та переробного секторів, скорочення бідності і запобігання негативним наслідкам кліматичних явищ.

Головною ціллю продовольчої політики будь-якої країни є забезпечення рівного доступу до їжі для всіх людей незалежно від соціального статусу, при цьому головним способом підвищення продовольчої безпеки країни є ефективне використання існуючого сільськогосподарського потенціалу.

Хоча Україна і є аграрною країною, проте питання продовольчої безпеки залишаються невирішеними. На думку науковців, державна стратегія продовольчої безпеки це план досягнення такого рівня розвитку державної економіки та її аграрного сектору, який забезпечує необхідні ресурси та потенціал, в якому населенню буде забезпечене стабільне постачання продовольства у кількості та якості, які відповідають науково обґрунтованим нормам, і створені соціально-економічні умови для підтримки медичних стандартів споживання незалежно від несприятливих факторів у міжнародних відносинах та несприятливої кон'юнктури світового ринку.

Так, в існуючій системі державних стандартів не приділяється належної уваги контролю за запобіганням фальсифікації продуктів харчування, оскільки це явище раніше не було характерним для підприємств виробників харчової промисловості. Слід відзначити і ту обставину, що обов'язкова сертифікація реалізованої сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства не завжди гарантує їх якість і безпеку. Слабка матеріально-технічна база, низька оснащеність необхідним сучасним обладнанням аналітичних лабораторій, їх відсутність в окремих регіонах країни в сукупності з тіньовим ринком продукції стримують її суцільний якісний контроль. Тому існуючі напрямки, форми і методи підвищення якості та безпеки сільськогосподарської продукції та продовольства зокрема на вітчизняному продовольчому ринку потребують вдосконалення.

Оскільки Україна позиціонує себе як європейська держава, то й обраний стратегічний курс розвитку повинен відповідати європейському законодавству та стандартам, що засновані на принципах Римської декларації про світову продовольчу безпеку, а саме:

- 1) забезпечення фізичної та економічної доступності споживчих товарів для задоволення енергетичних потреб усіх соціальних прошарків;
- 2) забезпечення продовольчої самостійності, тобто автономії, стабільності та економічної незалежності продовольчої системи;
- 3) надійність продовольчої системи, тобто здатність мінімізувати приплив сезонних, погодних та інших факторів до безперервного забезпечення населення продуктами харчування у всіх регіонах;
- 4) фокус на розширеному відтворенні продовольчої системи.

Також на думку науковців стратегія продовольчої безпеки має ґрунтуватися на взаємопов'язаних структурних елементах: виробництва, внутрішнього ринку, ресурсного потенціалу та безпеки і якості харчування. Використання зазначених стратегічних складових дозволить систематизувати напрями, цілі і завдання стратегії, провести об'єктивну оцінку стану досліджуваної проблеми, виявити загрози і порівняльні переваги країни щодо продовольчої безпеки. Все це дозволить розробити заходи з підвищення ефективності стратегічного планування, спрямовані на вирішення групи

проблем, що в подальшому надасть можливість підвищити ефективність реалізації стратегії та її контролю.

Отже, при розробці стратегії продовольчої безпеки необхідно ретельно проводити аналіз роботи аграрного сектору економіки враховувати порівняльні переваги (сильні сторони) та виклики (загрози) продовольчій безпеці, об'єктивно визначати слабкі сторони та розробляти заходи щодо подальшого розвитку та раціонального використання ресурсного потенціалу.

До порівняльних переваг у виробництві та ресурсному потенціалі країни слід віднести наявні земельні ресурси, у формуванні внутрішнього ринку – перевагу експорту над імпортом, у безпеці та якості харчування – нормативну базу із забезпечення якості продовольства, яка все ще потребує вдосконалення, однак на сьогоднішній день сформована на достатньому рівні згідно з існуючими вимогами.

Отже, питання продовольчої безпеки потребують подальшого врегулювання, а саме створення умов для підприємств аграрного сектору виробляти, імпортувати, забезпечувати зберігання і реалізацію споживачам якісних продуктів харчування в обсягах, необхідних для задоволення нормативних потреб всіх соціальних груп населення при умові дотримання принципів сталого розвитку.

УДК 339.92

Л.І.Михайлова, доктор економічних наук, професор
Сумський національний аграрний університет

О.В.Киричок, канд. екон. наук, доцент
Київський національний університет харчових технологій

ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

В умовах формування інформаційного суспільства та розвитку економіки знань найбільшу цінність набувають нематеріальні активи. Досвід передових країн свідчить, що ті підприємства, які володіють об'єктами інтелектуальної власності, мають конкурентні переваги і їх ринкова вартість може в декілька разів перевищувати балансову.

Стрімкі глобалізаційні процеси та дорожня карта євроінтеграції України передбачають обов'язкове унормування захисту прав інтелектуальної власності. Цьому присвячена окрема Глава 9 «Інтелектуальна власність» Угоди про асоціацію «Україна-ЄС». Нею чітко виписані зобов'язання сторін, сфери їх дії з тлумаченням понять та стандартів, що стосуються прав інтелектуальної

власності; викладено узгоджені сторонами цивільні заходи, процедури та засоби захисту прав інтелектуальної власності. А Глава 17 «Сільське господарство та розвиток територій» Розділу У «Економічне і галузеве співробітництво», узгоджуючись з Главою 9 «Інтелектуальна власність», конкретизує напрями та акцентує завдання України в площині захисту нематеріальних активів в її сільському господарстві: сорти рослин, породи тварин, методи органічного землеробства, агро- та біотехнології, традиційні національні технології виробництва продовольства, географічні позначення, місцеві бренди та багато іншого. Що ж маємо в реальному житті? Як просувається реалізація завдань дорожньої карти євроінтеграції?

Зазначимо, що до цього часу, як в теорії, так і в практиці ведення сільськогосподарського виробництва значна кількість різновидів нематеріальних активів залишається поза увагою вищого керівництва аграрних підприємств. Дослідження показують, що інколи за умов наявності та практичного використання нематеріальних активів в сільськогосподарських підприємствах, спостерігається неврахування їх в складі ресурсного потенціалу, тобто, не відображення в балансах, що відбувається частково з причини відсутності єдиних загальноприйнятих методичних підходів комерціалізації результатів інтелектуальної власності та їх оцінки і відображення в балансі підприємства, а також через неусвідомлення важливості ролі нематеріальних активів як чинника ефективного використання інших складових ресурсного потенціалу.

Загальновідомо, що на балансах українських сільськогосподарських підприємств нематеріальні активи почали з'являтися лише наприкінці 2004 р., і вартість їх в середньому станом на 2010 р. складала 2-5% від загальної вартості підприємств Сумської області [1]. Разом з тим неодноразове спілкування з керівниками сільськогосподарських підприємств засвідчило, що якщо на вітчизняних підприємствах провести оцінку всіх наявних нематеріальних активів та поставити їх на баланс, то вартість їх зросте на 15-20%, а то і більше. Безперечно, що це є далеким від того, що в світі нематеріальні активи досягають 40-90%, а в розвинених країнах – становлять не менше 60-80 відсотків вартості компаній.

Встановлено, що з часу запровадження відображення нематеріальних активів в балансах сільськогосподарських підприємств Сумської області, їх частка в складі ресурсного потенціалу в середньому зросла в 19 разів. Проте, обсяги їх не є рівномірними: найбільшу вартість нематеріальних активів (більше 1 млн.грн.) одним із перших мало ТОВ «Вітчизна» Конотопського району Сумської області, яке оцінило (комерціалізувало) право оренди земельних ділянок як власний нематеріальний актив; інші ж підприємства володіють технологіями вирощування рослин чи утримання худоби, комп'ютерним програмним забезпеченням (в т.ч. із застосуванням GPS для диференційованого внесення добрив, захисту рослин чи густоти посівів),

правами на сорти рослин чи породи тварин. Проте в деяких підприємствах наявні результати інтелектуальної праці до цього часу не відображаються в балансах підприємств. Причиною ж такого становища є чи то нерозуміння, чи ігнорування Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» [2] та інших нормативних актів, що спричиняє та зумовлює, як свідчить практика, стягнення штрафних санкцій з таких підприємств.

Разом з тим приходимо до висновку, що керівники вітчизняних сільськогосподарських підприємств починають поступово усвідомлювати, що володіння нематеріальними активами в ринкових умовах виступає важливим чинником для підвищення ефективності господарювання, а введення нематеріальних активів в баланси підприємств дійсно підвищує їх вартість, інвестиційну привабливість та кредитоспроможність, забезпечуючи збільшення активної частини балансу.

Окрім того, комерціалізація права оренди земельними ділянками та відображення володіння цими правами як нематеріальним активом в балансі сільськогосподарських підприємств формує у їх керівників впевненість в реалізації стратегічних планів розвитку, навіть певним чином убезпечує та захищає їх підприємства від процесів поглинання, що ініціюються великотоварними структурами – агрохолдингами, здійснюються сміливо і стрімко та набувають характеру рейдерських захватів. Слід зазначити й на те, що, в передумовах запровадження ринку землі як основного ресурсу сільськогосподарського виробництва для підприємств аграрного сектору, відображення права володіння оренди земельними ділянками виступає підґрунтям включення земельних ресурсів в систему соціально-економічних відносин та економічний обіг, що зумовлює також необхідність відшкодування витрат на формування таких нематеріальних активів (шляхом виділення трансакційних витрат).

Володіння нематеріальними активами для сільськогосподарських підприємств виступає передумовами для розвитку іпотечного кредитування в аграрній сфері. Цілком погоджуючись із твердженням академіка М.Я.Дем'яненка [3] щодо відсутності в країні інституту права оренди, разом з тим вважаємо ймовірно можливим застосування права оренди земельних ділянок в якості інструменту іпотечного кредитування.

Це може бути цілком прийнятним за умов створення Аграрного державного банку, який, у разі неспроможності сільськогосподарського підприємства розрахуватися за кредитними зобов'язаннями, тобто, неефективного використання орендованих земельних ділянок, може вилучити актив (нематеріальний) цього підприємства - право володіння оренди та передати чи продати його іншому суб'єкту господарювання [4].

Проведені дослідження дають підстави стверджувати, що кожен керівник сільськогосподарського підприємства має розуміти, що досягти високих

результатів своєї діяльності, а також підвищити вартість підприємства, його інвестиційну привабливість сьогодні можливо лише за рахунок нарощування нематеріальних активів. Це є важливим: за умов вдосконалення ринкових відносин в сільському господарстві, для врахування вартості орендованих земельних ділянок в системі господарського обігу, з метою віддзеркалення вартості права оренди земельних ділянок в вартості підприємств.

Отже, категорія нематеріальних активів потребує подальших глибоких та всебічних досліджень, адже вони стають одним з принципово важливих об'єктів обліку вітчизняних підприємств. Втім важливою дискусійною проблемою або такою, що потребує подальшого дослідження, залишається неврегульованість питання розподілу нематеріальних активів за умови призупинення діяльності підприємств.

Слід вказати і на те, що належним чином оцінені, взяті на облік та відповідним чином відображені в балансах підприємств нематеріальні активи – об'єкти інтелектуальної власності сільськогосподарських підприємств, а також територіальних громад та інших суб'єктів господарювання можуть стати чинником зниження інвестиційних ризиків.

Список використаних джерел

1. Михайлова Л.І., Киричок О.В. Нематеріальні активи в складі ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. – 2012. - № 2. – С.76-81.

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» (IAS 38 «Intangible Assets») // Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408.

3. Дем'яненко М.Я. Іпотечне кредитування в агросфері: виклики та можливі стратегії розвитку. Доповідь на Загальних зборах відділення аграрної економіки і продовольства НААН України, 8 грудня 2011 р.

4. Михайлова Л.І., Киричок О.В. Нематеріальні активи в складі ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств: монографія. Суми: Видавництво: ПП Вінниченко М.Д., ФОП Литовченко Є.Б., 2015. – 208 с.

УДК 332.2

Г.П. Пасемко, доктор наук з держ. упр., професор
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНИХ ВІДНОСИН

В умовах глобалізації аграрний сектор країни опиняється в жорстких конкурентних відносинах на світовому ринку, а це потребує таких економічних

змін, які можна порівняти з тими, що відбувалися на межі ХХ – ХХІ століть. Ці зміни досягнуть своєї мети лише за умови державного регулювання з метою оптимізації економічних інтересів всіх суб'єктів аграрних відносин. Це регулювання і з наукової, і з практичної точки зору буде ефективним лише за умови коли усвідомлено, що такі аграрні відносини, хто є їх суб'єктами, які особливості кожного з них, на які інтереси і до якої межі може вплинути держава, щоб забезпечити розвиток аграрних відносин за світовими критеріями.

Наукові дослідження з проблем аграрних відносин свідчать про різноманіття в самому понятті аграрних відносин. Це різноманіття обумовлено не стільки суб'єктивними факторами дослідників, скільки складністю самого поняття, різною глибиною розробки проблем і різноманітним підходом до практичних аспектів розвитку аграрних відносин [1, 2, 3].

Загальнотеоретичною основою дослідження аграрних відносин є концепція факторів виробництва з сучасними її модифікаціями. Головною із цих модифікацій виступає обґрунтована А. Маршаллом необхідність в якості фактору виробництва вважати організаційно-управлінський фактор [4, с. 208-210]. З точки зору регулятивного впливу держави на аграрні відносини це положення має фундаментальне значення. Як свідчить первісне викладення цієї проблеми, а потім її подальша наукова і теоретична трактовка, цей фактор відрізняється від інших: по-перше, його існування виражає себе в тому, що він «просякає» всі інші фактори як їх регулятивна ланка, по-друге, його існування пов'язане з поглядом, що учасниками аграрних відносин є реальні, живі особистості. Це означає, що в функціонуванні цього фактору сильнішим, порівняно з іншими, є суб'єктивний момент, що значно підвищує роль стосовно нього як держави в цілому, так її окремих інститутів. Зважаючи на вплив організаційно-управлінського фактора, на наш погляд, доцільним є рольовий підхід до регулятивних державних відносин. Поєднуючи ланкою всіх цих ролей є економічний інтерес, який обумовлює економічну природу зв'язків між суб'єктами аграрних відносин, а сама ця природа, в свою чергу є виразом відносин власності, тобто відносин привласнення матеріальних і життєвозабезпечуючих ресурсів.

Реальною особливістю аграрних відносин є те, що в кожному конкретному їх суб'єкті на практиці можуть втілюватися риси багатьох ролей. Найбільш старою і в певному відношенні фундаментальною є така модель, при якій суб'єкт аграрних відносин одночасно виступає як працівник на землі, її власник, а також власник засобів виробництва [5].

Переважно підприємницький характер сучасних аграрних відносин накладає свій відбиток на особливості суб'єктів цих відносин, що в решті решт визначає специфіку їх державного регулювання. Ці особливості виявляють себе основним чином в сфері аграрного виробництва у вузькому розумінні. Головні з них такі: по-перше, власник землі з економічної точки зору є спочатку

власником елементу природи, але вирішальні можливості цього елементу визначаються вкладеним в землю капіталом, тобто фактичним перетворенням землі в землю-капітал. Причому, зростання землі-капіталу пов'язане не лише з додатковими вкладеннями капіталу в землю, але також із двоїстою функцією поточних вкладень в землю. Ці вкладення не тільки відтворюють витрати, що здійснені для отримання конкретного урожаю, вони також є об'єктивною умовою поліпшення якості землі і набуття нею рис основного капіталу. Оскільки суспільство зацікавлене в розширенні виробництва сільськогосподарської продукції, держава повинна захищати зростання землі-капіталу, особливо це стосується орендарів. Необхідність такого захисту існує у зв'язку з можливістю при припиненні орендної угоди втрати ними тих коштів, що вкладені в землю-капітал, а це підриває їх зацікавленість в зростанні вкладень в землю. Зважаючи на світову тенденцію зростання орендних відносин, вирішення цієї проблеми при набутті в Україні цивілізаційних форм оренди обов'язково стане однією із важливих передумов оптимізації аграрного виробництва як виробничої форми упорядкування інтересів орендаря і власника землі. Суперечливими, і тому надзвичайно складними для державного регулювання, є економічні інтереси підприємця, як самостійного суб'єкта аграрних відносин, безпосередньо у сфері аграрного виробництва. Ця суперечливість виявляє себе в тому, що він зацікавлений у підвищенні продуктивності праці землероба і в той же час прагне досягти цього при найменших, а можливо і зовсім без витрат з його боку. Регулятивна роль держави стосовно цього суб'єкту, як свідчить практика охоплює декілька напрямів. Перший з них полягає в тому, щоб захистити безпосередньо виробника і забезпечити такий рівень задоволення його потреб, щоб це не позначилося б негативно на якості його робочої сили.

Другий напрямок полягає в економічному стимулюванні і розширенні придбання і ефективного використання засобів виробництва шляхом, наприклад, впровадження сучасних форм кредитування (лізинг), захисту від перевищуючих здоровий глузд банківських відсотків, підтримки вітчизняного виробника засобів виробництва. Нарешті третім напрямком виступає така диверсифікація ринкових відносин і зв'язків при якій кожний тип підприємницької діяльності а аграрному секторі мав би свою нішу.

При регулюванні ринкових економічних інтересів аграрних виробників, як суб'єктів аграрних відносин в широкому розумінні, держава повинна враховувати можливість виникнення парадоксального ефекту, який полягає в тому, що виробник зацікавлений в зростанні виробництва свого окремого господарства і в той же час не менш зацікавлений в скороченні загального обсягу виробництва продуктів харчування. Джерело такого суперечливого інтересу полягає в тому, що для аграрного виробника втрати від скорочення власного виробництва за умови, що воно не припиниться зовсім, значно менші ніж додатковий прибуток, що виникає при зростанні цін в умовах значного

скорочення виробництва продовольства. Для вирішення цієї проблеми держава може використати як економічні, так і владні повноваження. Економічні повноваження полягають у використанні механізму ціноутворення, регулювання експортних операцій, в економічних санкціях при скороченні виробництва, які в сучасних умовах йдуть на зміну заохочення щодо скорочення виробництва, як це мало місце у США.

Сучасні тенденції розвитку аграрних відносин свідчать про перетворення організації управління в самостійний фактор виробництва. Таке перетворення з економічної точки зору означає перетворення держави в суб'єкта аграрних відносин.

Держава як суб'єкт аграрних відносин відіграє системостворювальну роль стосовно всієї системи аграрних відносин. Ця роль забезпечується легітимізацією економічного і правового становища суб'єктів аграрних відносин, забезпеченням рівних умов їх діяльності, оптимізацією їх діяльності за допомогою ринкових важелів з огляду на загальні інтереси суспільства, тим, що держава виконує своє призначення, як об'єднуючого суб'єкта аграрних відносин шляхом участі в вирішенні економічної долі кожного суб'єкта аграрних відносин [1].

Регулююча роль держави як суб'єкта аграрних відносин змінюється і розвивається під впливом змін в загальній економічній кон'юнктурі. Такими постають зміни, пов'язані з розвитком процесу глобалізації. Вони вимагають від держави активних форм сприяння розвитку аграрного виробництва, забезпечення його конкурентоспроможності, захисту, в разі потреби, інтересів вітчизняного виробника і споживача. Загальним критерієм ефективності регулюючої ролі держави в сфері аграрних відносин є гарантування продовольчої безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Пасемко Г. П. Аграрні відносини як об'єкт державного регулювання / Г. П. Пасемко // Державне будівництво [Електронне видання]. – 2008. – № 2. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua>;
2. Пасемко Г. П. Феноменологія аграрних відносин як об'єкта аграрних відносин / Г. П. Пасемко // Державне будівництво [Електронне видання]. – 2009. – № 1. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua>;
3. Пасемко Г. П. Зміст і генеза системи державного регулювання аграрних відносин / Г. П. Пасемко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. – №1 (37). – С. 318 – 327;
4. Маршалл А. Принципы экономической науки: в 3 т./пер. с англ./ Альфред Маршалл. – М.: Прогресс; Универс, 1993.- Т.1. – 414с.;
5. Филоненко О. С. Аграрні відносини: зміст, розвиток, майбутнє / О. С. Филоненко. – К. : Урожай, 1996. – 298 с.

О.С. Альбещенко, канд. екон. наук, старший викладач
Миколаївський національний аграрний університет

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНИХ ЗАСАДАХ

Розвиток аграрного сектора на основі екологізації виробництва є інноваційним шляхом, що поєднує економічні інтереси й екологічні пріоритети у розвитку сільських територій. Вивчення стратегічних програм, що передбачають довгострокові пріоритети розвитку держав світу у поширенні екологізації, є актуальним питанням, зважаючи на масштабність екологічних проблем.

Стратегії країн Європейського Союзу, що впроваджує принципи екологічного виробництва зі збереженням природної (біологічної) цінності включає: Дорожню карту руху до ресурсно-ефективної Європи до 2050 року; Дорожню карту переходу до низьковуглецевої економіки до 2050 року; Дорожню карту розвитку енергетики – 2050 року; Рамкову програму конкурентоспроможності та інновацій; Ініціативу ЄС Horizon 2020; Стратегію і План дій щодо розвитку сталої біоекономіки до 2020 року; Інтегровану індустріальну політику для ери глобалізації; Стратегічний план розвитку транспортних технологій [1].

У 2010 році Європейська Комісія почала реалізовувати нову стратегію, основою якої є «зелене» зростання – «Європа 2020: стратегія для розумового, стійкого і всеосяжного зростання». Метою стратегії є виведення економіки з кризи і підготовка економіки Європейського Союзу до сталого розвитку, ефективного використання ресурсів і старіння населення. Стратегія базується на трьох взаємодоповнюючих пріоритетах: розумне зростання – розвиток економіки, який базується на знаннях та інноваціях як основних елементах конкурентоспроможності; стійке зростання – розвиток ресурсозберігаючої, низько вуглецевої і конкурентної економіки; інклюзивне зростання – розвиток соціально орієнтованої і територіально цілісної економіки з високим рівнем зайнятості населення [2].

Правове забезпечення регіональної екологічної політики України передбачає ефективне регулювання правової діяльності щодо екологічної діяльності й орієнтує вирішення збалансування екологічних і соціально-економічних інтересів суспільства.

Нормативно-правовим забезпеченням у площині регіонального розвитку за екологічним спрямуванням є Конституція України, Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації»,

«Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про стимулювання розвитку регіонів», постанова Кабінету Міністрів України «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», Концепція державної регіональної політики тощо.

Основою екологічного права є Конституція України, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», ресурсові кодекси: Земельний кодекс України, Лісовий кодекс України, Водний кодекс України, Кодекс України про надра, а також: Закони України «Про охорону атмосферного повітря», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про природно-заповідний фонд України»; закони інтегрованого характеру: «Про екологічну експертизу», «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» та підзаконні нормативно-правові акти загальнодержавного значення в області охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів. Вони також розмежовують повноваження між центральними та регіональними органами державної влади, спрямовані на досягнення екологічної безпеки. Комплексним стратегічним документом, що сприяє втіленню екологічної політики держави в рамках концепції сталого розвитку став Закон України «Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року» та розроблений відповідно до Стратегії Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011- 2015 роки [3].

Список використаних джерел

1. European Bioeconomy [Electronic resource]. – Access mode : http://ec.europa.eu/research/bioeconomy/agriculture/publications/index_en.htm.
2. Глобальный зеленый новый курс [Электронный ресурс] : доклад Вупертальского института для климата, окружающей среды и энергии. – Бельгия, 2009. – Режим доступа : http://greenlogic.by/content/files/GREENTRANSPORT/UNEP90_RUS.pdf. – Дата последнего доступа : 03.05.2017. – Название с экрана.
3. Екологічні програми [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <http://ecolog.mk.gov.ua/ua/programs/Dovkillia/>

Г.Є. Бєсєдіна, канд. екон. наук, доцент, **О.Ю. Кругла, Ю.Ю. Олефір**
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КУРС ГРИВНІ В СВІТОВІЙ ВАЛЮТНІЙ СИСТЕМІ

Результати зовнішньоекономічної діяльності кожної країни значною мірою пов'язані з курсом національної валюти. Валютний(обмінний) курс – це ціна будь-якої валюти, виражена через певну кількість іншої валюти. При цьому під валютою розуміється будь-який платіжний засіб, який може бути застосований у міжнародних розрахунках. Отже, національна грошова одиниця стає валютою, якщо вона використовується в міжнародних розрахунках. Валютний курс встановлюється на валютному ринку в процесі торгів по валютах різних країн.

Динаміка курсу національної валюти залежить від співвідношення темпів інфляції в окремих країнах. Але паритет купівельної спроможності визначає валютний курс лише в тенденції, тобто в довгостроковому періоді, а в короткостроковому періоді він відхиляється від цього паритету. Особливо значні відхилення відбуваються в умовах застосування валютного курсу, який коливається під впливом попиту і пропозиції на валютному ринку. Як будь-яка ціна, так і ціна валюти знаходиться в прямій залежності від попиту і в оберненій – від пропозиції на валютному ринку.

У першу чергу попит на національну валюту визначається попитом на вітчизняний експорт, а її пропозиція – попитом на вітчизняний імпорт товарів та послуг. Якщо вітчизняний експорт збільшується, то іноземні покупці збільшують попит на гривню, а якщо зростає наш імпорт, то вітчизняні покупці збільшують пропозицію гривні. Отже, ті фактори, від яких залежить експорт та імпорт товарів і послуг, є одночасно і факторами валютного курсу. Основні з них – якість товарів і послуг, їхня ціна та динаміка доходів іноземних покупців.

Основні фактори, що впливають на курс гривні:

Політична та економічна криза в Україні, яка призвела до втечі капіталів за кордон, мабуть, є найбільш явною причиною девальвації гривні. На курс національної валюти впливають кілька факторів. Перший – рівень золотовалютних резервів, які традиційно використовувалися Національним банком для інтервенцій, що дозволяють підтримати національну валюту. Обсяги резервів на початок лютого становили \$17,8 млрд. Голова НБУ Степан Кубів вже цитував міністра фінансів Російської Федерації, який виступив з критикою використання золотовалютних резервів для інтервенцій на міжбанку. Різницю між утриманням курсу гривні на початку місяця і падінням на 25% в кінці, коли обсяг доларів, що купуються, відрізняється майже на порядок в

меншу сторону, Ігор Уманський пояснює так: «Пікові коливання повинен був пом'якшувати і згладжувати НБУ. Чому він не виходив на валютний ринок ані 25 лютого, ані 26 лютого, ані прямо, ані через держбанки, як він це робив останні роки – питання залишається відкритим. Не виключено, що це питання якості та ліквідності тих резервів, які залишилися на сьогодні в системі».

Другий фактор – загальносвітова тенденція по девальвації валют країн, що розвиваються, в якій знаходиться і Україна. «Відбувається зниження більшості валют країн, що розвиваються. У всіх наших сусідів, у яких є можливість зміни курсу, відбулося ослаблення місцевих валют», – розповідає Жолудь. Наприклад, російський рубль також знаходиться в стані просідання. Федеральний резервний банк США вже кілька місяців реалізує так звану «політику кількісного пом'якшення», програму QE3. Вона спрямована на виведення доларів з ринків третіх країн.

Скорочення QE3, що призводить до відтоку капіталу з ринків. Якщо капітал там був у національній валюті, то перед вивезенням його треба поміняти на «вільно конвертовану валюту», якою, перш за все, є долар. Економіст Ерік Найман наводить у приклад російський рубль, а також – казахстанське тенге. Перший протягом двох місяців, з початку 2014 року, втратив 10% своєї вартості, другий 20% втратив всього за один день – 11 лютого. І це без всяких політичних криз всередині країни, підкреслив Найман: «Це базовий фактор, що вплинув на всі валюти країн, що розвиваються. Ось чому той же російський рубль і тенге впали. Це (міжнародний фактор), грубо кажучи, може становити іноді до 50% впливу на курс». Forbes поспілкувався з одним з представників генерального економічного департаменту НБУ. На питання про вплив міжнародних чинників на різке падіння курсу гривні експерт НБУ сказав: «У випадку з Україною визначити, який тиск справила на валютний ринок саме програма США QE3, а який – інші фактори, ніхто на даний момент не може. Можна виходити з того, що на нас ця програма зробила приблизно такий самий вплив, як і на інші країни, що розвиваються». У свою чергу новий голова НБУ Степан Кубів на своїй сторінці в Facebook пообіцяв, що система НБУ буде працювати чесно і прозоро. В інтерв'ю Bloomberg він нагадав, що новий уряд якраз займається стабілізаційною програмою. Третій фактор – очікування корпорацій. «Є багато приватних боргів, і є ризик, що підприємства не зможуть купити валюту або будуть змушені купувати її за більш високим курсом, ніж вони очікували. Якщо до того ж ці підприємства отримують доходи у гривні, у них можуть виникнути проблеми, аж до дефолтних ситуацій», – розповідає Жолудь. За його словами, така ситуація може призвести до підвищеного попиту на повернення чинних позик у валюті. Четвертий – попит з боку спекулянтів. Аналітик Альпарі Анна Кокорева зазначає, що на гривню тисне ажіотажний попит, який формується штучно. «Спекулянти, користуючись нестабільною політичною ситуацією в країні, створюють паніку серед населення, щоб домогтися більшого ослаблення

гривні», – пояснює Кокорева. П'ятий фактор, що впливає на стабільність гривні – зовнішні борги і кредитоспроможність уряду. Керівник аналітичного підрозділу групи «Інвестиційний Капітал Україна» (ICU) Олександр Вальчишен вважає, що для підвищення стабільності гривні необхідно відновлювати кредитоспроможність влади. «Кредитоспроможність уряду була радикально знижена неправильними діями з управління економікою, що дало переддефолтний рівень. Необхідно вживати екстрених заходів, в тому числі – в рамках програми допомоги МВФ. Якщо уряд буде це робити – фінансова стабільність повернеться», – упевнений Вальчишен.

Зовнішньоекономічні операції у більшості випадків пов'язані з обміном однієї національної валюти на іншу. У цьому зв'язку виникає необхідність у встановленні співвідношення обміну між валютами - валютного курсу. Валютний курс - це співвідношення, за яким одна валюта обмінюється на іншу, або "ціна" грошової одиниці однієї країни, що визначена в грошовій одиниці іншої країни. Установлення курсу називається котируванням валюти. Валютний курс відбиває взаємодію сфер національної та світової економік. Якщо основні характеристики кожної валюти формуються у межах національних господарств, то їх кількісне порівняння відбувається у зовнішньоекономічних операціях. Валютний курс порівнює національні вартості не прямо, а опосередковано - через їх відносну купівельну спроможність. Це забезпечує наявність вартісних критеріїв при проведенні міжнародних розрахунків, дає змогу вимірювати ефективність зовнішньоекономічних операцій. Валютний курс необхідний для: - обміну валютами при торгівлі товарами, послугами, при русі капіталів та кредитів; - порівняння цін світових та національних ринків, а також вартісних показників різних країн, виражених у національних або іноземних валютах; - періодичної переоцінки рахунків в іноземній валюті фірм та банків.

УДК 361.115.11:330.33

Л. Б. Гнатишин, канд. екон. наук, доцент
Львівський національний аграрний університет

ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ВІДТВОРЕННІ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Сільське господарство України пройшло випробування трансформаційними змінами у кожному окремо взятому регіоні, де розмаїття кліматичних умов, географічних, історичних, міжнародних, соціальних і культурних особливостей впливало на врегулювання аграрних відносин у різні

періоди економічного і політичного розвитку. Глобалізаційні процеси в сучасній моделі аграрного виробництва означені здебільшого сприятливішими умовами для діяльності великотоварних аграрних підприємств, що одночасно є причиною дискримінації фермерських господарств. Незважаючи на це, фермерство й надалі залишається важливим елементом дуальної структури аграрного виробництва країни, а його успіхи та перспективи визначаються рівнем використання виробничого потенціалу і залежать від адаптації до стандартів постіндустріальної економіки.

Розвиток фермерських господарств зумовлений зовнішніми та внутрішніми чинниками. До внутрішніх належать кількісний і якісний склад виробничих ресурсів, особистісні характеристики фермера й членів його сім'ї, спосіб управління, застосовувані технології. Ці чинники формують резерви підвищення ефективності та стійкості діяльності фермерських господарств до умов зовнішнього середовища. Зовнішніми чинниками є: правові основи діяльності цих господарств за всіма її напрямками, особливо в питаннях визначення статусу господарств у моделі аграрного виробництва, розвитку їх кооперації й земельних відносин; умови та доступ до кредитування; умови збуту продукції; чинна система державної підтримки, закупівель і зовнішньоекономічна політика; розвиток інформаційної системи.

Державна політика України в аграрній сфері завжди визначала вектор розвитку вітчизняного фермерства. Першочерговим завданням через залучення селян до підприємницької діяльності, було забезпечити формування товарного сільськогосподарського виробництва, тим самим створивши умови для розвитку аграрного сектору на засадах вільної («чистої») конкуренції між формуваннями сімейного типу. У сучасних умовах, коли агрохолдинги здобувають контроль над цілими галузями, роль фермерських господарств роглядають не лише через призму виробничої функції. Інституційне середовище має бути спрямоване на створення відповідних умов для фермерства, оскільки сучасне фермерське господарство – шлях до збереження вітчизняного села як адміністративної та соціальної сукупності.

У сучасних умовах держава регулює економічні інтереси підприємницьких структур, примушуючи їх вибудовувати з нею певні стосунки. В основу реалізації економічного механізму взаємодії фермерських господарств та держави покладено ідеї наближення державних органів до реальних умов функціонування фермерських господарств та формування у фермерів усвідомлення необхідності вирішення суспільних проблем. Алгоритм взаємодії органів влади та фермерських господарств визначає стратегічні цілі функціонування економічної системи на всіх її рівнях з урахуванням оберненої взаємодії результатів процесу на його зміст. Система взаємодії держави і фермерства повинна бути відкритою і здатною адаптуватися до змін умов зовнішнього середовища та ринкової кон'юнктури. При цьому ефективність взаємодії залежить від того, наскільки держава та фермери підготовлені до

інтеграції спільних зусиль для досягнення показників відтворення та економічного зростання, зацікавлені у налагодженні відносин і атмосфери довіри. Отож, у контексті інституціалізації заходи державної підтримки фермерських господарств мають забезпечити такі умови функціонування, за яких більшість фермерів спроможна буде вести розширене відтворення виробничого потенціалу за рахунок власних та позичкових джерел фінансування.

Аграрний інституціоналізм безпосередньо пов'язаний із відтворенням виробничого потенціалу фермерських господарств і проявляється у формуванні нових правил гри для розвитку аграрного ринкового середовища, учасниками якого є фермерські господарства. Інститут фермерства є соціальною, економічною та демографічною основою розвитку сільського соціуму України. Потреба у впорядкуванні правового поля діяльності фермерства зумовлена неузгодженістю положень чинних законодавчих актів, які порізно трактують основоположні постулати, що безпосередньо стосуються функціонування фермерських господарств. Недоліком трансформованої після відміни дотацій у вигляді відшкодування ПДВ державної підтримки фермерських господарств та системи розподілу державних субвенцій є очевидні бюрократизм та лобізм, незначне охоплення фермерських господарств.

Державна аграрна політика має бути доповнена цільовими механізмами організаційно-економічного та інституційного характеру, спрямованими на модернізацію та повноцінну інтеграцію сімейних фермерських господарств у національну економічну систему. Поряд із розвитком кооперації та дорадництва преференції малим та середнім фермерським господарствам повинні бути спрямовані на: максимальне усунення людського фактора з розподілу державної допомоги; подальше налагодження обігу землі; організацію вебінарів, он-лайн платформ, он-лайн чатів зі спеціалістами Фонду підтримки фермерських господарств; проведення он-лайн консультацій з галузевими експертами; можливість розміщення інвестиційних проєктів, інформації про потенційних іноземних партнерів та інвесторів на спеціалізованих дошках оголошень для фермерів та інших малих агровиробників; формування бази корисних посилань тощо. Оновлення та вдосконалення правового середовища функціонування фермерських господарств поряд зі збалансуванням організаційної структури аграрного сектору повинні забезпечити формалізацію зайнятості та соціальний захист членів цих господарств, а також посилити мотивацію молоді до вибору сільськогосподарської діяльності як життєвої перспективи. Це забезпечить зміцнення позицій фермерства, поширення процесів партнерства та кооперації.

Водночас зауважимо, що правове поле, в якому функціонують фермерські господарства, настільки недосконале, що внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» не забезпечує імплементації особистих сімейних господарств у міцну правову рамку та не забезпечує економічних і

соціальних передумов їх трансформації в сімейні фермерські господарства. Але, як показують наші дослідження, першочергова мета оновленого Закону України «Про фермерське господарство» полягає у виведенні із тіні усіх дрібних виробників сільськогосподарської продукції збільшенням їх податкового навантаження. Саме тому ми вважаємо, що законодавчі зміни передусім мали б посилити соціальний та економічний захист членів сімейних фермерських господарств, підвищити готовність і здатність селян (особливо молодого і середнього покоління) до самостійного господарювання на сімейних засадах, створити на основі сімейних фермерських господарств життєздатнішу систему сільськогосподарської обслуговуючої кооперації та сприяти зростанню доходів сільських жителів-виробників за рахунок формування сприятливої ціни на власновироблену продукцію. Також правове поле має забезпечити доступність селянських господарств до чинних та нових програм бюджетної підтримки аграрного сектору.

Упорядковане інституційне середовище як передумова відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств має забезпечити: організаційну різноманітність форм власності, систем землеробства, ландшафтів, культури і традицій; вдосконалення галузевої структури сільськогосподарського виробництва; екологічні суспільні вигоди у вигляді відповідального управління природними ресурсами; суспільну та особисту відповідальність фермерів за себе, сім'ю, громаду, нарощення соціального капіталу; виховання системи цінностей та збереження традицій, передачі знань і досвіду ведення сільського господарства від покоління; персоналізовану взаємодію споживачів з продовольчою системою, коли споживачі об'єднуються з фермерами й отримують безпосередній доступ до потоків продовольства (солідарне сільське господарство); економічну базу для виробництва окремих видів продовольства, зокрема екологічних та нішових культур відповідно до пріоритетів споживачів.

Для упорядкування інституційного середовища як передумови відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств запропоновано напрямки реформування державної підтримки фермерства та алгоритм взаємодії органів влади і фермерських господарств. Ці заходи сприятимуть подоланню занепаду села та впорядкуванню організаційної структури сільського господарства відповідно до європейських стандартів, а також стануть важливим інструментом посилення соціального та економічного захисту сімейних фермерських господарств за рахунок життєздатнішої системи сільськогосподарської обслуговувальної кооперації та дорадництва, забезпечать доступ фермерів до чинних та нових програм бюджетної підтримки аграрного сектору.

Бага Л. Г., канд. екон. наук, доцент, **Губіна А.Ю.**
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

МІЖНАРОДНИЙ ПОДІЛ ПРАЦІ І МІСЦЕ УКРАЇНИ В НЬОМУ

Сучасний економічний розвиток під впливом процесів глобалізації та інформатизації створює умови, які спонукають до необхідності інтеграції країни в відкриту економіку, і чим важливіше місце вона займає, чим більшу роль відіграє в світових господарських процесах тим конкурентоспроможною є її економіка. Як учасник міжнародного поділу праці, Україна прагне до підвищення ефективності виробництва, прискорення розвитку науки і техніки, зростання життєвого рівня населення, що має велике значення для економіки України. Сучасний стан України у міжнародному поділі праці має своєрідну структуру яка вирізняється своєю складністю, що й обумовлює актуальність обраної теми даного дослідження.

Взаємне доповнення національних економік різних країн досягла такого ступеня, що зовнішньоекономічні зв'язки прямо й безпосередньо впливають на процес суспільного виробництва у кожній з країн. Для України участь у міжнародному поділі праці – це якісно нові засади подальшого економічного та соціального розвитку країни. Проте важливою умовою міжнародного поділу праці є так зване використання конкурентних переваг, що мотивує підвищення ефективності, прискорення розвитку науки і техніки, зростання життєвого рівня населення, що має велике значення для економіки України.

Для визначення ступеня залучення країни в міжнародному поділі праці використовують певну групу показників. Економісти пропонують класифікувати показники за двома ознаками. Перша ознака – рівень розвитку міжнародного поділу праці із врахуванням експортно-імпортних операцій, що характеризується рівень відкритості економіки. Друга ознака – місце міжнародного регіону в системі зовнішньоекономічних зв'язків окремих країн з врахуванням експортних операцій. Враховує наступне: доля експорту країни в міжнародний регіон у її валовому експорті, коефіцієнт випередження темпами зростання експорту країни в міжнародний регіон темпів зростання її валового експорту, частка експорту окремої країни у взаємному експорті країн міжнародного регіону.

Поступове входження України у світовий економічний простір виявляється в розширенні її економічних, політичних, торгових, фінансово-кредитних, господарських і технологічних зв'язків з іншими країнами світу. Головним фактором, що створює ці зв'язки є спеціалізація на виробництві машин (літаки, судна, ракетно-космічна техніка, танкобудування), продукції чорної металургії (залізна і марганцева руди, прокат), продукції АПК,

особливо харчової (цукор, борошно, олія, м'ясо, молоко, овочеві консерви, кондитерські вироби), виробництві хімікатів, цементу. Україна має висококваліфікований науково-технічний і технологічний потенціали в літакобудуванні. Серед семи розвинених країн світу вона має повний цикл проектування й виробництва літаків.

На розвиток міжнародного поділу праці впливають географічні фактори, нерівномірність поділу природних ресурсів на земній кулі, в тому числі рослинного і тваринного світу, а також відмінності у кліматі та умовах для розвитку сільського господарства тощо. Серед імпортованої продукції основними є нафта, газ, концентрати кольорових металів, промислове устаткування, сільськогосподарська техніка, медичне обладнання, товари хімічної, легкої промисловості, бавовна, ліс, папір, цитрусові, кава та ін.

Україна використовуючи імпорتنу продукцію за два останні роки випустила три принципово нові моделі літаків Ан-70, Ан-140 та Ан-38, що вважаються перспективними моделями ХХІст. Дев'ять суднобудівних заводів України спроможні виконувати замовлення на будівництво сучасних суден (транспортних, рибопромислових), суден технічного флоту, військових кораблів, а також забезпечити весь комплекс послуг з їх ремонту.

Також, значними є потенційні можливості України у виході на світовий ринок з продукцією АПК, зокрема на ринок зерна, цукру, олії. Незважаючи на спад виробництва сільськогосподарської продукції, у тому числі й зерна, Україна вже нині вступила в конкурентну боротьбу за її збут на світовому ринку. Найбільш вірогідними партнерами України на ринку зерна будуть Грузія, Азербайджан, Узбекистан, Туркменістан, з якими слід укласти довгострокові угоди. Не виключаються також налагодження цього ринку з іншими країнами, передусім Африки.

Найтісніші економічні зв'язки підтримує Україна з країнами Східної Європи, зокрема з Угорщиною та Польщею. У структурі вивозу в ці країни переважає продукція галузей важкої індустрії: руда, чорні метали, устаткування для гірничодобувної та металургійної промисловості, тепловози, бульдозери, трансформатори, сільсько-господарські машини тощо. Понад 20 країн (Австрія, Голландія, Італія, Норвегія, Франція, Фінляндія, ФРН, Швейцарія, Швеція, США, Канада, Великобританія, Японія та ін.) отримують з України промислову продукцію і промислову сировину.

Як необхідна інституційна умова включення України у світогосподарські зв'язки виступає і її участь у роботі міжнародних економічних організацій. Неможливо бути інтегрованим у світове співробітництво, не дотримуючись "правил гри" його учасників. Ці "правила", хай навіть і жорсткі, але загальновизначені в цивілізованому світі, якраз і розроблюються міжнародними економічними організаціями, таким як СОТ, МВФ, МБРР, МОП та ін.

На взаємозв'язки з іншими країнами впливає також ринкова інфраструктура України, що забезпечує створення високоякісної продукції.

Головним чином на формування ринкової інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності в Україні безпосередньо впливає зовнішньоекономічна політика держави та визначені нею сучасні пріоритети. Сутність сучасної зовнішньої політики країни полягає у підтримці експорту України на світових ринках, збільшенні його питомої ваги у зовнішній національній торгівлі. Відомий сучасний економіст Майкл Портер у книзі «Міжнародна конкуренція. Конкурентні переваги країн» виділяє п'ять головних факторів, що впливають на конкурентоспроможність товарів країни: наука і технологія, капітал, робоча сила, інфраструктура, інформація.

На наш погляд, в Україні розвиток кожного з факторів поки що є проблематичним. Щодо інфраструктури, то від її стану певною мірою залежить ефективність і всіх інших складових: розвиток науки і технології потребує адекватної науково-дослідницької інфраструктури; фінансово-кредитна інфраструктура забезпечує функціонування капіталу; можливість отримання інформації та ефективне використання робочої сили залежить від організаційно-технічної інфраструктури.

На сьогодні, однією з основних причин погіршення розвитку інфраструктури та виробництва, що можна вважати те, що країна поступово втрачає не тільки наукову еліту та висококваліфіковані кадри, які спроможні значно підвищити конкурентоспроможність держави, а й робочу силу взагалі. Фактор людських ресурсів у системі конкурентоспроможності відіграє одну з провідних ролей, а збереження його потенціалу виступає пріоритетним питанням для держави.

Незважаючи на це, для активної інтеграції України на світовий ринок необхідно докорінно перебудувати весь зовнішньоекономічний механізм, належно оцінити роль і місце зовнішньоекономічних зв'язків у розвитку народного господарства.

За роки незалежності наша держава перенесла тяжкі соціально-економічні кризи, через які значно відстала по економічним показникам у порівнянні з розвинутими державами. Проте перебудова зовнішньоекономічної діяльності України значною мірою сприятиме її просуванню на світовий ринок міжнародного поділу праці. Щоб стати рівноправним учасником загальноєвропейського процесу інтеграції, Україні необхідно докласти немало зусиль для створення нової економічної системи; проходження стабілізаційного періоду, подолання кризи економіки; усунення бар'єрів у спілкуванні із зовнішнім світом; налагодження активних і взаємовигідних зв'язків з країнами-партнерами.

Тому, для ефективного включення України у глобальні економічні структури і процеси необхідно створити ряд передумов. Серед них слід виділити три основні, реалізація яких створить можливості для включення економіки України у глобальні процеси та структури. Отже, Україна має великі запаси корисних копалин і надзвичайно вигідне територіальне поєднання

сировинних родовищ, при покращені ефективності використання ресурсів та якості товарів у міжнародному поділі праці, велика можливість піднесення рівня економіки держави на світовому ринку.

УДК 338.22

С.В. Гудков, кандидат экономических наук, доцент
Белорусская государственная сельскохозяйственная академия

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО МАЛОГО И СРЕДНЕГО АГРОБИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Инструменты государственного регулирования и поддержки субъектов малого и среднего агробизнеса приобретают сегодня особую актуальность и имеют ярко выраженный проблемный характер. Результаты проведенных исследований выявили основные факторы, сдерживающие развитие субъектов малого и среднего агробизнеса в Республике Беларусь:

- несовершенство и незавершенность нормативно-правовой базы;
- ориентация экономической политики государства на обеспечение интересов крупных хозяйственных структур;
- высокий уровень налогов;
- дефицит денежных средств;
- неэффективность форм бюджетной поддержки, кредитования, механизмов распределения средств государственной поддержки малого сельского предпринимательства;
- недостаточная ориентация на развитие интеграции и кооперации малого и крупного сельского предпринимательства;
- практическое отсутствие рыночной инфраструктуры для обслуживания деятельности субъектов малого и среднего агробизнеса;
- высокая степень монополизации в ресурсосберегающих перерабатывающих сферах;
- низкая привлекательность инвестирования аграрного производства через специфику аграрного производства;
- потребность экологизации сельского хозяйства;
- недостаточное развитие местного сельского самоуправления.

Следует отметить, что только для небольшого числа сельскохозяйственных организаций и фермерских хозяйств сельскохозяйственная деятельность приносит прибыль. Отсюда вытекает необходимость государственного регулирования и поддержки субъектов малого и среднего агробизнеса. В связи с этим как в теоретическом, так и в

практическом плане особую актуальность приобретают вопросы совершенствования методов и механизмов государственного регулирования и поддержки малого и среднего агробизнеса. Так, государственная поддержка для данных субъектов хозяйствования в Республике Беларусь должна быть направлена на следующие мероприятия:

- совершенствование системы эффективных форм государственной поддержки аграрного производства (правовое, научное и кадровое обеспечение, финансовая помощь, материально-техническая поддержка);
- введение упрощенной системы налогообложения;
- создание условий для использования субъектами малого и среднего агробизнеса бездействующих и недогруженных основных фондов;
- формирование мер по повышению эффективности дотационно-компенсационного механизма в сельском хозяйстве;
- создание целевой системы субсидирования;
- концентрацию ресурсов на формирование в малом и среднем агробизнесе высокотехнологического товаропроизводящего и инновационного секторов экономики;
- совершенствование сельскохозяйственной страховой системы;
- развитие кооперации малого и среднего агробизнеса с крупными сельскохозяйственными предприятиями;
- поддержка ведения личных подсобных хозяйств граждан, осуществляющих производство товарной продукции сельского хозяйства;
- создание нормативной базы, обеспечивающей государственное регулирование и поддержку инвестиционных проектов субъектов малого и среднего агробизнеса, а также привлечение для этих целей иностранных кредиторов.

В свою очередь, масштабы регулирования, преимущественно, зависят от уровня экономического и социального развития хозяйства, сбалансированности спроса и предложения на аграрных рынках. Государственное регулирование агробизнеса в западноевропейских странах ведут по следующим главным направлениям: регулирование цен и фермерских доходов; бюджетное финансирование; кредитование; налогообложение; стабилизация рынка сельскохозяйственной продукции. Почти все западные страны во взаимоотношениях сельского хозяйства с другими областями, в вопросах экспорта и импорта сельскохозяйственного сырья и продуктов придерживаются принципа аграрного протекционизма. Принципиально важна способность государственной системы регулирования адаптации к изменениям общеэкономической ситуации.

Государственное регулирование развития субъектов малого и среднего агробизнеса в значительной мере можно обеспечить программным регулированием. В зависимости от поставленных задач программы разделяют на: межотраслевые, которые регулируют важные макроэкономические

пропорции; отраслевые, ориентированные на решения проблем областей и сфер малого и среднего агробизнеса; товарные, которые определяют рыночные механизмы относительно того или другого продукта; функциональные, направленные на реализацию ключевых функций государственного регулирования малого и среднего агробизнеса (инвестиционный, социально-экономический, научно-технический, инновационные, природоохранные и др.); региональные, которые содержат комплекс мер воздействия государства на состояние малого и среднего агробизнеса отдельных областей и регионов.

Для субъектов малого и среднего агробизнеса программы могут иметь большей частью рекомендационный характер, однако могут быть и обязательными. Прежде всего, это относится к государственным предприятиям и предприятиям-монополистам, реализации антикризисных мероприятий, выполнение экологических программ и т.п. В конкретных программах отображенные главные рычаги государственного регулирования – законодательная деятельность, прямая государственная поддержка (субсидии, дотации и др.), механизм санкций, таможенное регулирование, кредитная система, налогообложение и ценовое регулирование.

В ценовой политике, в целом ориентированной на свободное ценообразование, регулирующая функция государства состоит в создании условий для обеспечения доходности производственной деятельности сельскохозяйственных товаропроизводителей, эквивалентности в межотраслевых экономических отношениях, формировании равных условий конкуренции с зарубежными производителями.

В области кредитно-финансового регулирования целесообразно льготное кредитование с относительно высоким уровнем государственной поддержки, обеспечивающее доступ к льготным кредитным ресурсам и учитывающее специфику сельского хозяйства. Поскольку существующая система льгот создает дополнительную напряженность государственного бюджета, нужны существенные коррективы в отношении субъектов льготного кредитования, выравнивание условий предоставления кредита при общем курсе на сокращение и ликвидацию льгот. А это возможно лишь с одновременным упорядочением систем ценового и налогового регулирования.

Существенным элементом государственного регулирования малого и среднего агробизнеса есть изменение его производственной структуры. С этой целью проводится прямое планирование объемов производства, вводится контракт-система договоров между государством и фермерами, в частности, используются два типа такой системы: подписание контрактов относительно ограничения посевов определенной культуры и вывода земли из оборота с соответствующей компенсацией; введение прямого квотирования объемов производства. Таким образом, фермер может пользоваться льготами, государственной поддержкой в фазу выполнения плана определенного объема

производства, а государство будет имеет возможность регулировать количество земель, которые используются под посевы и многолетние насаждения.

Резюмируя вышеизложенное, следует отметить, что малый и средний агробизнес в Республике Беларусь находится в стадии развития и перехода на новые условия хозяйствования. От его функционирования, от отношения общества и государства к этой сфере экономики зависит и развитие всей Беларуси в целом. Для более эффективного развития малого и среднего агробизнеса в современных экономических условиях нужно изменить отношение органов государственного управления к данным субъектам хозяйствования – важному источнику долгосрочного экономического роста в Беларуси. А гармонично сформированный механизм государственного регулирования и финансовой поддержки способен противостоять экстремальному воздействию внешних экономических и политических факторов, рыночных, международных, факторов конкуренции и других.

УДК:330.3 (477)

С.В.Довгаль канд. екон. наук, доцент, **А.В. Богданова, К.А. Піскун**
Харківського національного аграрного університету ім.В.В.Докучаєва

ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Протягом усієї історії людства міграційні процеси відіграють значну роль у суспільному розвитку. З одного боку, вони є чутливими індикаторами реагування населення на зміни в економічному, політичному та соціальному житті, залежно від їхньої величини й напряду вони впливають на демографічні процеси, які відбуваються як у регіонах, так і в цілому у державі. Міжнародна міграція стала одним з головних чинників соціально-економічних трансформацій і розвитку всіх регіонів.

Як будь яке економічне явище, міграція робочої сили є детермінуючим чинником, тобто має різноманітні наслідки, що проявляються як в країнах-експортерах, так і в країнах-імпортерах. У країнах-експортерах втрати перевищують вигоди.

В останні роки в Україні набули широкого розповсюдження міграційні процеси. Населення різних регіонів неоднаковою мірою залучена в міграційні процеси. Регіони, де в найбільшій мірі відбуваються міграції населення, зокрема працездатного віку є такі:

Південно-Східний-Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Харківська і Херсонська області. У цих регіонах інтенсивність міграційних процесів вища загальнодержавного рівня,

причому має місце зближення міграційної ситуації в місті та селі. Питома вага осіб, які хоча б раз у житті змінювали місце проживання в чисельності сільського населення цих областей більша або майже дорівнює відповідним показникам міського населення, а інтенсивність міграційного обороту в післяпереписному періоді у селах значно вища, ніж у містах.

У населених пунктах, де є більші можливості працевлаштування (а це передусім великі міста), є ще значні обсяги “маятникових” міграцій, але вони всюди вже мають набагато менші розміри від попередніх. У два-три рази зменшились потоки щоденних міграцій людей на роботу до Києва, Одеси, Харкова, Львова, міських агломерацій Донбасу і Придніпров’я. У період соціально-економічної кризи виник новий маятникових міграцій населення – шоп-туризм, який включає поїздки населення за кордон з метою придбання товару. Спочатку він охопив населення прикордонних районів, а тепер – всієї території України. Люди здійснюють ці міграції у сусідні країни (Польщу, Угорщину, Румунію, Молдову, Росію, Білорусь, Туреччину), а також у Китай, Сінгапур, Об’єднані Арабські Емірати та ін. Обсяги та географія таких міграцій постійно змінюються.

Україна- країна експорт і причини експорту трудових ресурсів Обсяг та динаміка трудової міграції істотно впливають на економіку України. Звідси випливає, що негативними наслідками трудової міграції є:

- помітне зменшення конкурентоспроможної частини робочої сили, що спричинює уповільнення темпів науково – технічного процесу;
- скорочення кількості молодих освічених людей, що зумовлює старіння нації та погіршення трудових ресурсного потенціалу (на 2018 рік молоді старше 14 і молодше 65 років в Україні- 29 954 667, а старше 64 років - 6 540 764 чоловік)
- збільшення кількості дітей, залишених батьками на родичів або на близьких знайомих;
- зростання рівня злочинності та соціального напруження у суспільстві через міжнаціональні конфлікти (загальний стан злочинності в Україні на 1991 рік становил 405 516 злочинців, в у 2017 році- 496 000 злочинців).

Серед позитивних наслідків трудової міграції слід зазначити такі:

- одержання від трудових емігрантів іноземної валюти у формі грошових переказів, що у свою чергу зумовлює підвищення платоспроможного попиту та стимулювання виробництва;
- створення спільних підприємств з іноземними засновниками і на цій основі
- зниження безробіття на національному ринку робочої сили (у 2011 році безробітних було 1732,7, а у 2016 році- 1 691,5)
- можливість для працеспроможного населення реалізувати свої здібності за кордоном, підвищити рівень кваліфікації (у 2018 році на постійній основі за кордоном працевлаштовано понад 3 млн 200 тисяч громадян України) .

—додаткове інвестування коштів в економіку.

На превеликий жаль, сьогодні негативні наслідки трудової міграції в Україні перебивають усі позитивні її аспекти: послаблюється демографічна та соціальна ситуації в країні, зменшується кількість висококваліфікованих кадрів, мігранти з нашої країни, значна частина яких є нелегальними, зазнають жорстокої експлуатації в країні перебування.

Список використаних джерел

1. Зовнішня трудова міграція населення України [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.kievdialogue.org/fileadmin/user_upload/KG_8_2012/Foreign_labor_Migration_of_Ukr.pdf.

2. Малиновська О. Міжнародні міграції та суспільні трансформації доби глобалізації/ О. Малиновська // Демографія та соціальна політика. – 2015. – № 1. –С. 5–17.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>.

УДК 65.012.34:63

В.А. Єфанов, канд. екон. наук, доцент,
Сумський національний аграрний університет

ЛОГІСТИКА УКРАЇНСЬКИХ АГРАРНИХ КОРПОРАЦІЙ

Розвиток корпорацій в сільському господарстві України набуває все більших масштабів. Агрохолдинги на 2018 рік відіграють вирішальну роль в формуванні продуктового ринку. В аграрному секторі склалась ситуація, коли вже офіційно зареєстровано понад 60 агропідприємств холдингового типу, в розпорядженні кожного з яких знаходиться близько 70 тис.га. Загальна площа сільськогосподарських угідь в їх використанні на 2016 рік складає 3,4 млн., склавши близько 17% відсотків всіх орних земель країни. Варто відмітити, що це офіційна статистика, тоді як в діяльності українських агрохолдингів існує тенденція до часткового приховання діяльності з метою подолання державного антимонопольного законодавства, часто підприємства реєструються як незалежні, при цьому реально знаходячись в управлінні великих компаній. Будучи лідерами аграрного ринку саме агрохолдинги формують загальні тенденції розвитку галузі, визначають інновації, котрі будуть застосовуватися в ній як пріоритетні.

Одним з важливих пріоритетів розвитку аграрних корпорацій є широке застосування в них логістики. Використовуючи логістику, як систему оптимізації постачання та збуту, корпорації отримують можливість розвивати свої переваги через оптимізацію вхідних та вихідних товарних потоків.

Одночасно з цим, специфіка аграрного ринку вимагає особливого підходу до логістики, її корелювання до змінюваних зовнішніх і внутрішніх умов ринку.

Логістика передбачає планування, організацію і контроль руху матеріальних та інформаційних потоків в просторі і в часі на шляху від первинного джерела сировини і матеріалів, внутрішньофірмової їх переробки до виготовлення готової продукції і доведення її до споживача.

Логістика виступає і як важлива ланка інфраструктури економіки, що пов'язана із системою дистрибуції, комунікації, транспортних мереж.

Логістика є видом діяльності, що реалізується через задіяння так званого логістичного комплексу, який визначають як сім правил, дотримання яких забезпечує швидке й якісне задоволення попиту. Такими правилами є:

- споживач – цільовий (відповідний) споживач;
- товар (вантаж) – необхідні товари у відповідній упаковці та з маркуванням;
- якість – необхідної (конкурентоспроможної) якості й якості сервісного обслуговування, що відповідає вимогам споживача;
- кількість – у необхідній кількості;
- час – у потрібний час;
- місце – у потрібне місце, що водночас забезпечує за необхідності його раціональне зберігання;
- витрати – з мінімальними витратами, які виникають при здійсненні необхідних операцій з переміщення матеріалів і готової продукції і які розглядаються не окремо (ізолювано), а як сукупні витрати.

Отже, ефективність логістики може бути досягнута в разі дотримання термінів постачання потрібних і якісних товарів та послуг, у потрібний час, у потрібне місце, в необхідній кількості (ключові аспекти логістичних операцій); дотримання умов постачання щодо відповідності продукції передбаченим стандартам (технічним умовам) і щодо форми платежу; спроможності підприємства своєчасно надавати клієнтам інформацію стосовно готовності виконання замовлення на будь-якому проміжку часу з моменту укладання договору до моменту його завершальної стадії; здатності оптимізації логістичних витрат та економічних потоків у логістичних ланцюгах.

Введення ефективної системи логістики є головним фактором регулювання в корпораціях взаємодії підрозділів з виробництва сільськогосподарської продукції, зберігання, транспортування, переробки і торгівлі не тільки на стадії реалізації продукції, а й на стадії визначення характеру і масштабів її виробництва, шляхів рентабельного використання виробничих потужностей підприємств, визначення взаємовигідних умов просування продукції.

Корпорації аграрного сектору економіки України є надзвичайно потужними одиницями бізнесу. Рівень їх сукупного доходу за 2016 рік склав більше 7,3 млрд. долл. й постійно зростає. Такі масштаби виробництва та

отримуваних доходів дозволяють говорити про вирішальну роль даних виробників для сільськогосподарського сектору національної економіки. В десяти найбільших компаніях EBITDA становить від \$10 млн до \$415 млн. Однак, в 2016 році розмір EBITDA у багатьох агрохолдингів зменшився в порівнянні з попереднім роком. Лідери аграрного бізнесу нарощують земельний банк, за 2016 рік він збільшився на 13%. За рейтингом журналу Лендлорд, за масштабами виробництва, наявністю земель в розпорядженні, найбільш потужними агровиробниками стали: «Кернел»; «НІБУЛОН», «Миронівський хлібопродукт», Ukrlandfarming, «Астарта», «Агропросперіс», «Укрпромінвест-Агро», «Прометей», «УкрАгроКом», «Гермес-Трейдінг», «Агротрейд». В основі поведіння оцінки стала саме орієнтація в діяльності на сільське господарство як основне джерело прибутків. Стратегії розвитку аграрних корпорацій, досвід застосування ними логістичного інструментарію, стають головним орієнтиром в розвитку галузі в цілому.

Розвиток логістики для великих агрохолдингів стає новим напрямком удосконалення діяльності. Агрологістика спирається на всебічне застосування положень і методів логістики у сфері аграрного виробництва на рівні внутрішнього та зовнішнього середовища сільськогосподарських підприємств. На даний момент в Україні агрологістика перебуває на початковому етапі розвитку, тому частіше всього навіть крупні компанії переносять в свою діяльність досвід та методики з розвинених країн, корелюючи його до національних реалій. В розвинених країнах : США, Канаді, країнах Західної Європи, Австралії та інших, логістика давно використовується для ефективного агробізнесу, тоді як наші підприємства, навіть ті, що мають значний масштаб виробництва, все ще приділяють їй не достатньо уваги в своїй діяльності.

В більшості корпорацій України логістика виконує функцію вирішення проблем транспортування та зберігання й цим обмежується, що не дає достатнього її ефекту.

Виходячи з нинішніх не простих реалій діяльності аграрних концернів в Україні, можемо визначити основні специфічні риси реалізації в них принципів логістики:

- ефективного механізму виробничої логістики та логістики збуту в більшості компаній не розроблено через низьку якість інформаційних комунікацій, проблеми з транспортним забезпеченням, високими внутрішніми ризиками галузі;

- більшість концернів орієнтуються, в першу чергу, на формування складської та транспортної логістики, віддаючи перевагу в виробництві продукції рослинництва;

- транспортна логістика зорієнтована на формування ефективного механізму експорту продукції, в основному, рослинництва. Логістичні операції на національному просторі розглядаються як супутні;

- найбільш успішні компанії сформували логістичну мережу від виробника до кінцевого споживача, при цьому переважно орієнтуються на іноземний ринок;

- через нестабільну економічну та політичну ситуацію частина концернів звертають свої інноваційні проекти (в тому числі й по удосконаленню логістики) та діяльність в цілому на території країни.

Зростання ролі корпорацій в виробництві сільськогосподарської продукції на території України є безсумнівним фактом розвитку агробізнесу. Одночасно з цим варто відмітити, що корпоративні підприємства без застосування логістики в сучасних умовах не працюють, але українські реалії вказують на її однобоке використання. Внутрішні логістичні процеси практично в більшості корпорацій не розвинено, знаходяться на рівні переміщення ресурсів по підрозділах компанії. Логістика для більшості великих аграрних компаній залишається лише інструментом формування ефективних транспортних ланцюгів від виробництва до покупців. Частіше всього сільськогосподарська продукція транспортується самими компаніями в межах регіону або країни. Для міжнародних перевезень користуються послугами транспортно-експедиційних компаній.

УДК 334

Н. М. Жидовська, канд. екон. наук, доцент
Львівський національний аграрний університет

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ

У вітчизняній економічній літературі з'ясування ефективності як економічної категорії знайшло широке висвітлення. У ній можна знайти публікації, які принципово відрізняються щодо теоретичних підходів до вирішення проблеми підвищення ефективності економіки, зокрема її аграрного сектора. Окремі вчені дотримуються старих радянських теоретичних поглядів, інші вважають більш вагомими досягнення зарубіжної економічної думки, треті намагаються якоюсь мірою поєднати основні положення різних наукових шкіл. При цьому, однак, усі підходи і тривалі дискусії зводяться до визначення суті й видів ефективності залежно від вибраних характеристик, її соціального та економічного змісту, встановлення критерію оцінки ефективності та обґрунтування вибору результату і витрат при її визначенні.

Ефективність є категорією ринкової економіки і використовується для характеристики учасників ринкового процесу. Як відомо, у сільському господарстві – основній ланці АПК – паралельно функціонують принципово

відмінні два види виробників продукції – сільськогосподарські підприємства та особисті селянські господарства. Основна якісна відмінність між ними полягає в тому, що перші – це, головним чином, підприємства ринкового типу, а другі – натурального. Господарська діяльність сільськогосподарських підприємств зосереджена насамперед на постачанні продукції на агропродовольчий ринок, а діяльність особистих господарств - на забезпеченні продовольчих потреб їх власників. Тому основні характеристики ефективності підкомплексів АПК формуються в секторі сільськогосподарських підприємств. Оскільки саме вони активно задіяні в ринковому процесі, то тенденції в цьому секторі відображають ефективність всього АПК.

Існує два підходи до оцінки ефективного господарювання – цільовий і системний. З огляду на системний підхід існує дещо інше трактування ефективності. Передусім тому, що організації є системами відкритими і зв'язаними багатьма зв'язками з оточенням, прагнучими до збереження своєї інтегральності і запевнення свого розвитку, які пробують оптимізувати процеси пошуку і використання засобів, а також пошуку й утримання своєї конкурентної позиції стосовно інших елементів оточення.

У системному підході ефективність виражається в здатності організації до подолання непевностей, які випливають з оточення, а також побудова умов оточення в такому напрямі, щоб вони сприяли організації разом із здатністю до пошуку засобів з оточення і їх умілого використання.

Відповідно до такого підходу інтерпретація ефективності виражається в триаді „витрати на вхід до системи – процес трансформації – ефекти на виході із системи” (рис.).

Наведені трактування потребують ідентифікації етапів оцінки ефективності.

У цільовому підході це:

етап 1 – визначення рівня реалізації закладених цілей (результативність);

етап 2 – визначення рівня використання наявних засобів (продуктивність).

У системному підході:

етап 1 – визначення здатності до пошуків засобів в оточенні;

етап 2 – визначення рівня використання наявних засобів (їх загальної придатності для організації).

Цільовий підхід передбачає використання таких критеріїв:

– результативність – максимізація одержаних ефектів до закладених цілей;

– раціональність господарювання;

– корисність – максимізація різниці між одержаними доходами і здійсненими витратами;

– економічність – оптимізація (раціоналізація) зв'язку між одержаними ефектами і здійсненими витратами.

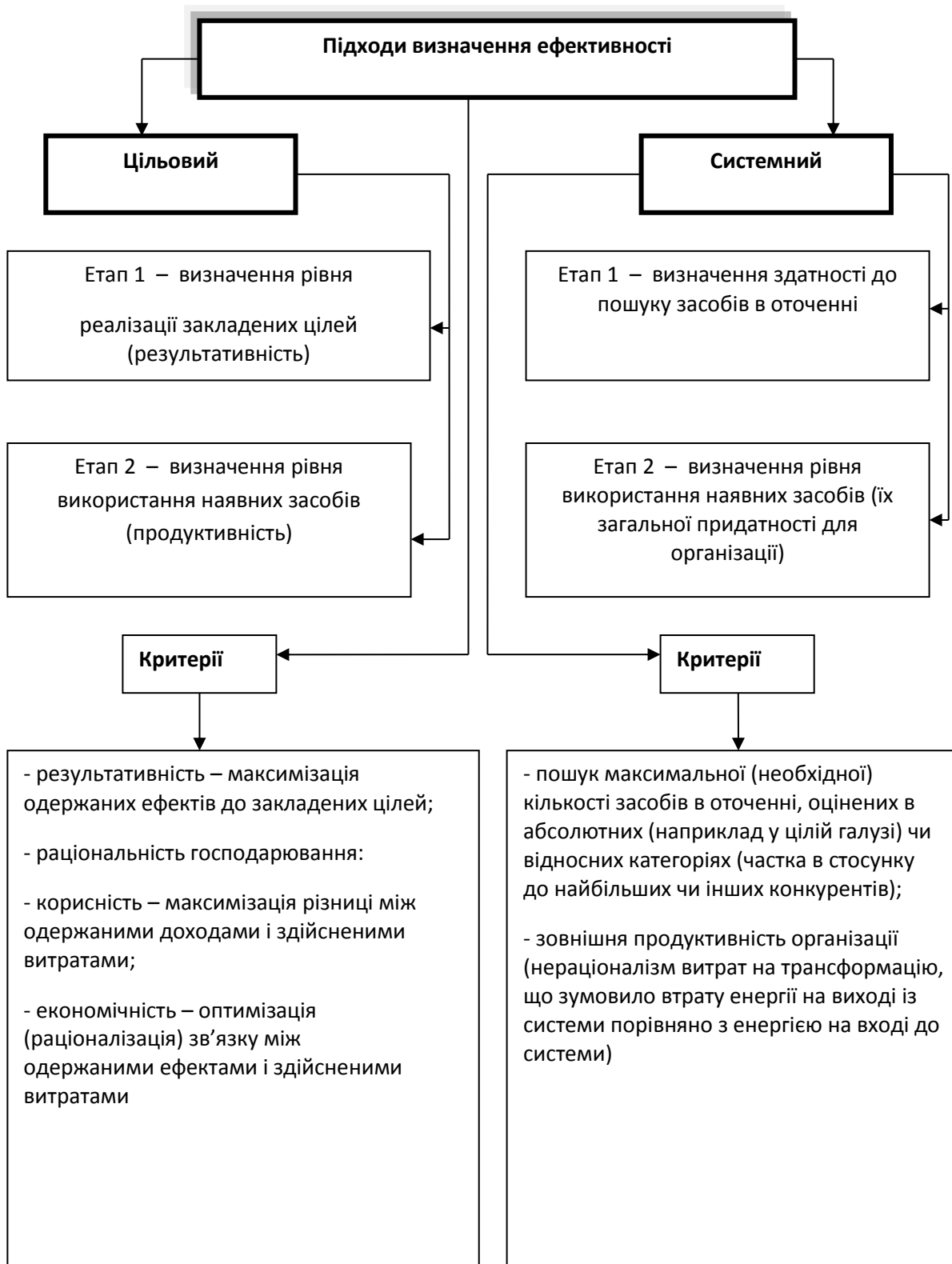


Рис. Характеристика підходів до оцінки ефективного господарювання*.

*Джерело: розробка автора.

Системний підхід:

- пошук максимальної (необхідної) кількості засобів в оточенні, оцінених в абсолютних (наприклад, у цілій галузі) чи відносних категоріях (частка в стосунку до найбільших чи інших конкурентів);
- зовнішня продуктивність організації (нераціоналізм витрат на трансформацію, що зумовило втрату енергії на виході із системи порівняно з енергією на вході до системи).

Отже, щодо теоретичної суті ефективності підкомплексів АПК нами виділено два підходи до оцінки ефективного господарювання – цільовий і системний. У цільовому підході основними компонентами ефективності є результативність та економічність (корисність). За системного підходу ефективність виражається в здатності організації до подолання непевностей, які впливають з оточення, а також пошуку засобів з оточення і їх умілому використанні в такому напрямі, щоб вони сприяли розвитку організації.

УДК 338.431.3

І. М. Лесік, канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В умовах глобалізації ефективне функціонування аграрного сектору економіки відбувається під впливом жорсткої конкуренції, що визначає напрям стратегічних завдань орієнтованих на підвищення конкурентоспроможності, через нарощування наукового, технічного і технологічного потенціалу країни.

Глобалізаційні трансформації, що лежать в основі розвитку сучасних економік, наочно демонструють наявний потенціал країн-лідерів з розвинутою економікою та готовністю країн, що розвиваються його нарощувати, через залучення інвестицій, стимулювання інновацій, підвищення рівня компетентності, завоювання лідерства у своєму сегменті.

Країни що розвиваються, інтегруючись у світовий економічний простір можуть наростити темпи виробництва у 2-3 вищі рази ніж розвинуті країни світу (табл.1).

Динаміка світового обсягу виробничої діяльності (реальний ВВП)

Показник	Річна зміна, %						
	Роки				Прогноз		
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2023 р.
Світова економіка	3,6	3,5	3,2	3,8	3,9	3,9	3,7
Розвинені економіки	2,1	2,3	1,7	2,3	2,5	2,2	1,5
Нові країни та країни, що розвиваються	4,7	4,3	4,4	4,8	4,9	5,1	5,0

Джерело: побудовано з використанням [1]

Припущення щодо прогнозованих темпів росту показника ВВП за даними Міжнародного валютного фонду може бути невиправданим, у контексті відсутності якісних змін на шляху реалізації економічної моделі розвитку.

Невідворотність трансформацій в економіці України, притаманних країнам з перехідною економікою, перетворює їх на закономірності (рис. 1).

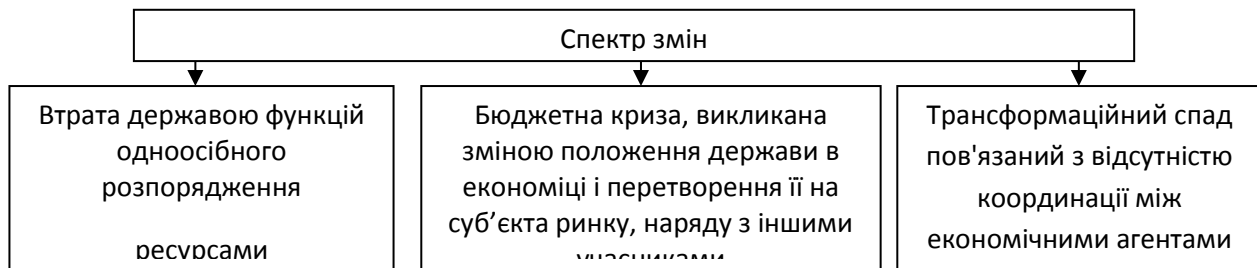


Рис. 1 – Основні закономірності перехідної економіки

Джерело: побудовано з даними [2]

Так, Україна, як і інші країни пострадянського простору, в результаті розпаду командно-адміністративної і відсутності ринкового механізму регулювання економіки опинилась у кризовому становищі зумовленому об'єктивними законами нерівномірності та циклічності економічного розвитку.

Сучасна українська модель побудована на пережитках планової економіки є варіантом олігархічного устрою господарства, який, не став фундаментом для «українського дива». За цієї моделі істотно гальмується потенціал, зростання конкуренції. Держава все більше віддаляється від рівня світових лідерів. Контролюючи найбільш прибуткові галузі, олігархи не зацікавлені у міжгалузевому русі капіталу та структурних змінах, оскільки нарощування статків відбувається через канали політичної ренти за допомогою впливу на державні інституції та зрощування з ними. Головною рисою олігархічної економіки є домінування корупції у тісних відносинах між економічною й адміністративно-політичною «елітами». При цьому населення країни відсторонене від приватизації, також не задіяний іноземний капітал [3].

Аграрний сектор економіки України сьогодні потерпає від реформ. Програма підтримки закупівлі сільськогосподарської техніки українського виробництва, натомість, щоб створити передумови на ринку машинобудування

сучасної вітчизняної техніки, яка за ефективністю не поступалась би закордонній, спонукає до придбання іноземних аналогів, які втрачають у полі на 15-20% менше зібраної продукції. Найбільшою з проблем залишається земельна реформа, реалізація якої передбачала інвентаризацію землі задля усунення розбіжностей картографічної та фактичної наявності. Незважаючи на значні невідповідності Держземкадастру урядом активно лобіюється зняття мораторію на обіг землі сільськогосподарського призначення, оскільки на балансі держави сьогодні знаходиться близько 50,0% (18,5 млн га) усієї орної землі в Україні, яка може стати об'єктом продажу. Іншою половиною земельного масиву володіють великі латифундії, які намагаються заволодіти землею із значним строком оренди. А водночас олігархами активно лобіюються законопроекти про емфітевзис (довготривала оренда з правом застави і продажу орендних прав) [4].

З огляду на вищезазначене можна стверджувати, що ефективного усунення дестабілізуючих факторів в аграрному секторі економіки можна досягти тільки через одночасне реформування інституційної, податкової та адміністративної системи.

Підвищення ефективності ставить перед державою ряд завдань орієнтованих на інституційні перетворення, реалізація яких здійснить трансформацію відносин власності і механізмів господарювання, нівелює диспаритет цін між виробниками та переробною промисловістю, забезпечить конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств.

Для України питання трансформації означає мобілізацію, яка дозволить вийти на нові позиції у глобальному конкурентному середовищі.

Трансформація аграрного сектору – це якісне перетворення певної моделі або певного стану, будь-якої галузі на новий лад, якого вимагають в певний проміжок часу ринкові внутрішні та міжнародні умови аграрного сектору [5].

Вплив глобалізації у господарюванні вимагає від України запровадження ряду першочергових завдань, реалізація яких якісно змінить умови розвитку аграрного сектору та економіки в цілому. Демоніполізація державного сектору, інституціональна ринкова трансформація ефективного функціонування всіх суб'єктів господарювання і розвиток інститутів ринку, утвердження прав економічної поведінки суб'єктів підприємництва в ринкових умовах та ліквідація правил, притаманних адміністративно-командній системі. Залучення інвесторів до створення національних виробництв і сфер послуг з високим рівнем доданої вартості, здатних стати лідерами або центрами на світовому ринку. Реформування з відділенням бізнесу від політики, жорсткий контроль та запобігання проявам корупції, гарантування безпеки вітчизняним товаровиробникам і підприємцям. Все ці заходи сприятимуть покращенню інвестиційного клімату, підвищенню рівня добробуту громадян, конкурентоспроможності товарів і послуг, забезпечить привабливість країни та гідне місце серед лідерів світової економіки.

Список використаних джерел

1. International Monetary Fund. 2018. World Economic Outlook: Cyclical Upswing, Structural Change. Washington, DC, April. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : IMF World Economic Outlook, April 2018: Cyclical Upswing, Structural Change, April 17, 2018.
2. Федоренко В. Г. Політична економія: підруч. / В. Г. Федоренко. – 2-ге вид. – К. : Алерта, 2015. – 487 с.
3. Куриляк В. Є. Вплив глобалізації на економічний розвиток України / В. Є. Куриляк, Є. В. Савельєв // Економіка України. – 2012. № 9. – С. 57-69.
4. Скоцик В. Головний латифундист України гальмує аграрну реформу [Електронний ресурс]: LB.UA. – Режим доступу : https://lb.ua/blog/vitaliy_skotsyk/361296_golovniy_latifundist_ukraini.html.
5. Карташова О. Г. Трансформація аграрного сектору національної економіки / О. Г. Карташова, Ю. В. Барсук // Економіка і суспільство. Вип. 10, 2017. – С. 83-88.

УДК: 351:7

О.І. Малецька, канд. екон. наук, доцент
Львівський національний аграрний університет

ЕЛЕКТРОННЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ СПЛАТИ ПДВ

Електронна форма звітності поступово витісняє паперову. Щоб подати звіти в електронному вигляді, платники податків мають укласти з територіальним органом ДФС за основним місцем обліку договір про визнання електронних документів.

Система електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ) - сукупність організаційних та технічних засобів, що спрямована на забезпечення обліку адміністрування податку на додану вартість в Україні в електронному вигляді.

1 липня 2017 року набрав чинності положення Закону України «Про внесення змін до Податкового Кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні», згідно з якими сплата ПДВ відбувається з електронного рахунку, що обліковується в системі електронного адміністрування ПДВ, а не безпосередньо з поточного банківського рахунку платника податку.

Відкриття електронних рахунків платникам ПДВ в системі електронного адміністрування ПДВ здійснюється органами Державної казначейської служби

України, які передають інформацію щодо реквізитів рахунка органам Державної Фіскальної Служби, які в свою чергу зобов'язані повідомити платника ПДВ про реквізити його електронного рахунку. Інформацію щодо реквізитів електронного рахунку платник ПДВ можна дізнатись й у Центрі обслуговування платників податків за місцем реєстрації особисто або ж за допомогою письмового Запиту про отримання реквізитів електронного рахунку в системі електронного адміністрування ПДВ. Тобто від платників податків не вимагається спеціальних дій для відкриття електронного рахунку, адже такий рахунок безоплатно відкривається органами Державної казначейської служби.

Для поповнення рахунку в системі електронного адміністрування ПДВ платник податків має перерахувати кошти за допомогою платіжного доручення. Важливим моментом є введення вірних реквізитів платіжного доручення. Тобто для сплати ПДВ платник податків має перерахувати належну суму коштів на рахунок в системі електронного адміністрування ПДВ. Інформація про платника ПДВ, що міститься в системі електронного адміністрування ПДВ: найменування (для юридичних осіб)/ прізвище ім'я по-батькові (фізичної особи), ідентифікаційний код, місце реєстрації, номер рахунку, номер рахунку у фінансовій установі, електронна адреса, відомості про керівні органи юридичної особи. Платники ПДВ мають право отримувати витяги у фіскальних органах щодо руху коштів на їхніх електронних рахунках та відображати дані, що зазначаються у витягах в бухгалтерському обліку. Так, відтепер податкові накладні реєструються у електронному вигляді в Єдиному реєстрі податкових накладних.

У випадку відсутності рахунку платника податку в системі електронного адміністрування, за відповідною заявою платника ПДВ, повернення може відбуватися на банківський рахунок платника податків. На наш погляд, обмеження повернення надміру чи помилково сплачених коштів лише на електронний рахунок не є сприятливим та зручним, зважаючи на інтереси платника податку.

У разі порушення вимог щодо сплати ПДВ ст. 1201 Податкового Кодексу України передбачена відповідальність у вигляді штрафу, при чому розмір штрафу вираховується у відсотках від суми ПДВ та становить від 10% до 40% суми ПДВ залежно від строків виправлення помилок. Сума штрафу сплачується не з рахунку в системі електронного адміністрування ПДВ, а з поточного рахунку платника податку.

Система електронного адміністрування, з одного боку, є позитивним зрушенням українського законодавства, зважаючи на зменшення часу, необхідного для підготовки та сплати ПДВ, можливість електронного отримання необхідної інформації тощо.

Запровадження системи електронного адміністрування ПДВ спрямоване на зниження ризиків формування фіктивного кредиту та унеможливлення отримання неправомірного відшкодування ПДВ з бюджету, скорочення обсягів

тіньової економіки та витрат держави на адміністрування ПДВ, зменшення рівня корупції, боротьбу з так званими «податковими ямами» та «конвертаційними центрами». Справді, зважаючи на «роздутий» апарат держави щодо адміністрування сплати податків, такі нововведення вбачаються доцільними та економічно обґрунтованими.

Адміністратором системи електронного адміністрування ПДВ є Державна фіскальна служба. Тобто ДФС виступає органом уповноваженим здійснювати адміністрування зазначеної системи, що, в свою чергу створює ризики неправомірних дій в системі з боку посадових осіб ДФС.

Аналіз нововведень, пов'язаних з функціонуванням системи електронного адміністрування ПДВ, вказує на можливість неправомірних дій з боку фіскальних органів. Такими неправомірними діями, для прикладу, можуть бути внесення до системи фіктивних накладних. До того ж на законодавчому рівні до цих пір відсутні ефективні механізми попередження протиправної діяльності з боку співробітників ДФС. Погоджуємось з тим, що система електронного адміністрування ПДВ підвищила рівень контролю над правомірністю виконання своїх обов'язків платниками ПДВ, проте системою не передбачено ефективних механізмів попередження свавільних дій контролюючих органів, що вказує на явний дисбаланс становища платників податків та контролюючих органів.

Таким чином, з одного боку, система електронного адміністрування ПДВ покликана мінімізувати рівень порушень податкового законодавства в частині сплати ПДВ. Проте, з практики випливає низький рівень ефективності системи електронного адміністрування ПДВ, зважаючи на можливі протиправні дії з боку фіскальних органів.

УДК 316.62:330.16

Л.П. Петришин, доктор. екон. наук, доцент
Львівський національний аграрний університет

ЕКОНОМІЧНА ПОВЕДІНКА ЛЮДИНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Економічна поведінка сільськогосподарських підприємств є категорією, похідною від економічної поведінки людей. Тому її дослідження необхідно здійснювати через призму особливостей останньої.

Історичний досвід людства, його усвідомлення інтелектуальним прошарком спільноти серед усього іншого знаходять своє відображення в наукових поглядах на сутність тих чи інших суспільних явищ і процесів. Так склалося, що поведінка людей в суспільстві стала предметом дослідження науки психології. Згідно з її постулатами, «поведінка – властива всім живим

істотам взаємодія з оточуючим середовищем, опосередкована їх зовнішньою (рухливою) і внутрішньою (психічною) активністю. Термін «поведінка» стосується як окремих осіб, індивідів, так і їх сукупностей (поведінка біологічного виду, соціальної групи)» [1, с.124].

Існують також інші підходи до розуміння сутності поведінки. Зокрема, на нашу думку, досить суттєвим є такий : «Поведінка – зовні спостережувана рухлива активність живих істот, включаючи моменти нерухомості, виконавча ланка вищого рівня взаємодії цілісного організму з оточуючим середовищем. Вона є цілеспрямованою системою послідовно виконуваних дій, які здійснюють практичний контакт організму з оточуючими умовами і опосередковують відношення живих істот до тих властивостей середовища, від яких залежить збереження і розвиток їхнього життя, підготовляють задоволення потреб організму і забезпечують досягнення певних цілей [2, с.436]. Однак незважаючи на здавалось би суттєві відмінності в обох визначеннях, вони не є значними. Основне, що їх об'єднує, це визначення поведінки живого організму як взаємодії з оточуючим середовищем з метою задоволення певних його потреб, а також той факт, що ця взаємодія може здійснюватися як в індивідуальній, так і в колективній (соціальній) формі.

У науковій літературі знайшли відображення спроби класифікації видів поведінки живих істот. Докладний огляд цих спроб наведено в науковій статті Ю.Вінтюка. Зокрема, він провів аналіз результати наукових розвідок у цій сфері Д.Дьюсбері, Р.Хайнда, Зайчука О., Оніщенко Н., Романова О. та ін. На основі аналізу результатів наукових досліджень цих авторів Ю.Вінтюк зробив висновок про значні відмінності в поведінці людей і тварин, незважаючи на наявність спільного, а також запропонував власну класифікацію видів поведінки людини. Опираючись на його висновки, нами розроблена така класифікація проявів поведінки людей (табл. 1.1).

Таблиця 1

Класифікація проявів поведінки людей*

Критерій	Вид поведінки
За призначенням	Комунікативна, дослідницька, ігрова, практична, трудова, економічна, навчальна, сексуальна, репродуктивна, батьківська
За походженням	Спадкова, набута
За відповідністю прийнятим суспільним нормам	Соціально прийнятна, соціально неприйнятна
За відповідністю організаційним нормам	Дисциплінована, недисциплінована
За кількістю учасників взаємодії	Індивідуальна, соціальна
За відношенням з середовищем	Неконфліктна, конфліктна
За відношенням до власного здоров'я	Нормальна, патологічна
За обумовленістю внутрішнім станом	Агресивна, рішуча, стримана, спокійна, доброзичлива, активна, пасивна тощо

*Власна розробка автора.

У табл. 1. проведено класифікацію проявів поведінки людей, які є актуальними в контексті дослідження економічної поведінки підприємств. Крім наведених, виділяють також такі критерії, як за походженням, за відповідністю прийнятим суспільним нормам, організаційним вимогам, за кількістю учасників взаємодії, за наслідками для здоров'я тощо.

Серед наведених у табл. 1. критеріїв класифікації проявів поведінки людей ключовим вважаємо критерій «за призначенням», оскільки він дозволяє найбільш чітко виділити місце економічної поведінки людей серед інших її видів. Тому доцільно відобразити це схематично (рис 1.1).

Економічна поведінка людей активно вивчається в рамках соціології, зокрема економічної. У широкому розумінні слова вона визначається як ряд цілеспрямованих дій людини, орієнтованих у своїй сукупності на реалізацію певної моделі господарської активності, яка здійснюється з метою задоволення потреб. У вузькому розумінні економічну поведінку можна трактувати як обраний особою спосіб заробляння грошей [3]. У сучасному суспільстві такими способами є наймана праця, підприємництво, франчайзинг, фондова біржа, використання індивідуальних талантів, мережевий (багаторівневий) маркетинг, зайнятість в особистому підсобному господарстві тощо.

Найбільш відомими моделями психологічної поведінки людини є моделі З.Фрейда, А.Маслоу, Е.Фромма. Вони відображають мотиви поведінки людей в усіх сферах життя. Останніми роками бурхливими темпами розвивається наука, в якій поєднуються досягнення таких наук, як психологія та економіка, – нейроекономіка чи поведінкова економіка.

Виникнення цієї науки пов'язане з наявністю протиріччя між реальною поведінкою людей в економічній сфері та її відображенням в економічній теорії. Класична економічна наука виходить з того, що у процесі господарської діяльності люди поступають раціонально. Однак насправді людина економічна дуже часто поступає ірраціонально, насамперед у процесі споживчого вибору та в фінансовій сфері.

Потужного імпульсу розвитку нейроекономіки надали праці Д.Канемана та А.Тверські, зокрема їхня «Теорія перспектив: вивчення процесу прийняття рішень в умовах ризику» [4]. Вони зробили висновок про первісність морального мислення у процесі вирішення людьми економічних проблем. При цьому людський мозок не надто придатний для прийняття економічних рішень, бо в цій сфері дуже високий рівень невизначеності. Структура людського мозку побудована таким чином, що він інтуїтивно завищує можливі втрати як наслідку вирішення економічних проблем, а вигоди, навпаки, занижуються. У зв'язку з цим в переважній більшості випадків приймаються економічні рішення з завідомо заниженими вигодами, але зате менш ризиковані.

Сформульоване цими вченими положення про так звану «асиметрію вигащів і втрат» суперечить положенням класичної економічної теорії про їхню рівнозначність, а також про раціональність економічної поведінки людей.



Рис. 1.1. Місце економічної поведінки людей серед інших її видів.*

*Власна розробка автора.

Нейроекономіка заперечила положення неокласичної економічної теорії про особливу роль економічної поведінки людей, у концентрованому вигляді виражене Г.Беккером: «Я впевнений, що економічна теорія як наукова дисципліна більше всього відрізняється від інших галузей суспільствознавства не предметом, а своїм підходом. Серцевину економічного підходу в моєму розумінні утворюють пов'язані воєдино передбачення про максимізуючу поведінку, ринкову рівновагу і стабільність пріоритетів... Я дійшов висновку, що економічний підхід є всеохоплюючим, він може бути застосований до будь-якої людської поведінки[5, с.203]. Таким чином, в сучасній науці сформувалися три підходи до характеристики поведінки людини: економічний, соціологічний та психологічний.

Список використаних джерел

1. Краткий психологический словарь. Ростов-на-Дону : Феникс,1998. 358 с.
2. Большой психологический словарь. – М. : Прайм-ЕВРОЗНАК/ под ред. Б.Г.Мещерякова, В.П.Зинченко, 2003. 405 с.

3. Яшина І.М. Вдосконалення організації маркетингу в управлінні сільськогосподарськими підприємствами малого бізнесу //Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 12. С.359-365.

4. Choice over Time. Edited by Loewenstein G., Elster J. // New York: Russell Sage Foundation. 1992.

5. Беккер Г. Человеческое поведение: экономический подход. – М. : Изд-во ГУ ВШЭ, 2003. 203 с.

УДК 631.115.1:338.124.4 (476)

Н.В. Артюшевский, заведующий сектором информационного обеспечения
Республиканское научное унитарное предприятие «Институт системных
исследований в АПК НАН Беларуси»

СОЗДАНИЕ ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВ НА БАЗЕ УБЫТОЧНЫХ И НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНЫХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ, КАК ИНСТРУМЕНТ ВЫВОДА АГРАРНОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ ИЗ КРИЗИСА

Сельское хозяйство Республики Беларусь находится в кризисе: около трети крупных сельскохозяйственных предприятий неплатежеспособны и хронически получают убытки; наблюдается резкое снижение численности личных подсобных хозяйств граждан. Фермерские хозяйства остаются единственной стабильно эффективной формой хозяйствования, но их удельный вес в производстве сельскохозяйственной продукции составляет только 2 %.

Создание крестьянских (фермерских) хозяйств (К(Ф)Х) на базе убыточных и неплатежеспособных сельскохозяйственных организаций является одним из альтернативных вариантов решения проблем развития аграрного сектора и повышения эффективности и финансовой устойчивости сельскохозяйственного производства. Основная цель данной модели реформирования заключается в привлечении инвестиций в сельскохозяйственное производство, осуществлении эффективной экономической, инновационной, социальной и иной деятельности нового субъекта хозяйствования, но чаще всего на первое место ставится сохранение действующего крупнотоварного производства, выбирается сценарий, когда реформирование происходит путем слияния неэффективного сельскохозяйственного предприятия и фермерского хозяйства.

Возможность приобретения действующим К(Ф)Х или физическим лицом части имущества ликвидируемого убыточного предприятия, предусмотрена действующим законодательством и применяется на практике, когда с

аукционов реализуется техника и оборудование, здания и сооружения, животные. Недостатком данного варианта является необязательность сохранения сельскохозяйственного производства, часто аукционы признаются не состоявшимися и имущество уходит по сниженной цене кредиторам, которые реализуют его по любому возможному каналу, чтобы быстрее погасить проблемную дебиторскую задолженность.

Поэтому оптимальным считаем вариант создания фермерских хозяйств, а впоследствии и сельскохозяйственного кооператива или ассоциации работниками проблемного предприятия. Необходимо отметить, что право создания К(Ф)Х членами колхозов, работниками совхозов и других сельскохозяйственных предприятий (кроме опытно-производственных, учебно-опытных и других хозяйств, не подлежащих разделу), было предусмотрено первой редакцией закона «О крестьянском (фермерском) хозяйстве», но с внесением изменений в 2005 году, данная возможность была законодателем исключена. Несмотря на это у работников сельскохозяйственной организации остается возможность в случае ликвидации убыточного предприятия на его базе создать собственное крестьянское (фермерское) хозяйство.

В связи с этим считаем важным определить ряд общих принципов, которые позволят обеспечить достижение поставленных при создании крестьянских (фермерских) хозяйств на базе неплатежеспособных сельскохозяйственных организаций целей:

1) добровольность организации – самостоятельное принятие решений участниками, что исключает любое воздействие со стороны органов государственного управления и иных лиц;

2) законность и правомерность – соблюдение законодательства в процессе трансформации неплатежеспособного хозяйства и создания на его базе фермерского хозяйства;

3) обеспечение гласности и открытости процесса реформирования с использованием в этих целях различных средств массовой информации (телевидения, радио, печатных изданий);

4) сохранение основной специализации производства – позволит развивать интенсивное производство на основе имеющихся зданий и оборудования, техники, животных, кадров и налаженных каналов сбыта (в случае эффективности последних);

5) осуществление эффективной экономической, социальной, инвестиционной и иной деятельности субъекта хозяйствования;

6) обеспечение социальных гарантий работникам, сотрудничество с профсоюзными и иными социальными институтами;

7) оказание необходимой помощи и осуществление контроля в процессе реформирования со стороны органов государственной власти и иных заинтересованных.

Принципы определяют основные критерии создания крестьянских (фермерских) хозяйств на базе неплатежеспособных сельскохозяйственных организаций:

1) опыт и соответствующая квалификация учредителя (учредителей) фермерского хозяйства. Глава фермерского хозяйства и его члены должны обладать достаточным опытом или образованием в сфере сельскохозяйственного производства и аграрного бизнеса;

2) если предполагается, что фермерское хозяйство будет направлять инвестиции и выступит правопреемником части долгов, то оно должно располагать определенным капиталом;

3) разработка и соблюдение в процессе своей деятельности обоснованного бизнес-плана развития фермерского хозяйства;

4) самостоятельность и независимость в хозяйственной деятельности в принятии решений, определении специализации производства, сбыта продукции;

5) создание крестьянскому (фермерскому) хозяйству льготных экономических предпосылок и условий хозяйствования для развития эффективной деятельности наряду с другими организационно-правовыми формами сельскохозяйственных организаций;

6) партнерские отношения с органами государственного управления и контроля. Государство должно стать основным партнером в осуществлении эффективной хозяйственной деятельности нового субъекта хозяйствования, при этом должно быть исключено вмешательство органов государственного управления в его хозяйственную деятельность, принудительное доведение прогнозных параметров производства продукции и развития неэффективных отраслей и производств, регулирование поголовья животных и прочее.

Данная модель предполагает сохранение специализации и производственного потенциала неплатежеспособной сельскохозяйственной организации путем полной или частичной передачи ее производственных ресурсов в аренду фермерскому хозяйству.

Однако, так как одной из проблем сельскохозяйственных предприятий является отсутствие оборотных средств, а работники данных предприятий часто в течение длительного времени не получают заработную плату, а ее размер не способствовал накоплению, необходима финансовая поддержка новых К(Ф)Х со стороны государства. Оптимальным решением будет целевая безвозмездная возвратная ссуда на приобретение кормов, средств защиты растений и животных, минеральных удобрений, электроэнергии, ГСМ и др. материалов, а также на выплату заработной платы на срок от шести месяцев до трех лет (в зависимости от специализации) с рассрочкой погашения и отсрочкой начала гашения на срок от 2 месяцев до двух лет.

Проведенные расчеты доказывают более высокую эффективность предложенной модели реформирования по сравнению с реализуемыми на

практике. Переход к рыночным мотиваторам позволит существенно повысить валовое производство, а главное – эффективность АПК. Повышение производительности труда приведет к увеличению уровня доходов членов фермерского хозяйства и их работников более чем в три раза.

Внедрение предложенной модели оздоровления при реформировании неплатежеспособных предприятий позволит создать в стране до 1000 крупных крестьянских (фермерских) хозяйств при сохранении существующей специализации отрасли и существенном увеличении объема производства сельскохозяйственной продукции. Создание фермерских хозяйств на базе экономически неэффективных сельскохозяйственных организаций в конечном итоге способствовало бы улучшению финансового и экономического состояния аграрной отрасли в целом. Причем созданные в процессе реорганизации К(Ф)Х отличаются от образованных «с нуля» хорошей производственной базой, налаженными каналами сбыта и наличием опыта хозяйствования, оборот таких хозяйств составит 200-1000 тыс. BYN в год, что в десятки раз выше по сравнению с созданными с нуля.

УДК 331.5

В.Н. Блохин, старший преподаватель

Белорусская государственная сельскохозяйственная академия

ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКИХ СООБЩЕСТВ

К числу ключевых тенденций современности можно отнести глобализацию, которая всё более серьёзно влияет на социально-экономическое развитие мирового сообщества.

Глобализацию можно понимать как многоаспектный процесс сближения стран и народов мира по средствам развития науки, торговли, инфраструктуры, социокультурного взаимодействия и т.д.

По мнению известного глобалиста У. Бека, глобальность – это состояние, при котором исчезает понятие замкнутых пространств, возникает мировое общество. Так, ни одна страна или группа стран не может изолироваться от других государств. Экономическая, культурная и политическая интеграция соединяется, образуя единый процесс [1, с. 25].

В соответствии с прогнозами, глобализация будет всё более интенсивно развиваться в будущем, данный процесс не обходит сельские сообщества. Сельская экономика подвергается структурным изменениям, что влияет на политику развития села.

В начале третьего тысячелетия удалось достичь значительного прогресса в развитии сельских сообществ т.н. стран первого мира. В соответствии с новыми концепциями социально-территориального развития появились инновационные формы поселений и взаимодействия человека и природы (экополисы, «зелёные технологии», безотходное производство, производство вторичного сырья, запрет вредных производств, повышение экологических требований к транспортным средствам и др.).

Однако в большинстве постсоветских сельских сообществ можно наблюдать скорее деградацию форм жизни, характера взаимодействия человека и окружающей среды, населения сельских территорий. Такое положение является результатом коммунистических экспериментов XX в. До сих пор не завершена постсоветская трансформация.

В 1990-е гг. Украина и другие постсоветские страны испытали кардинальные рыночные реформы, которые привели к резкому включению в глобальный аграрный рынок. Возрос импорт многих продовольственных товаров, в то время как местный аграрный сектор столкнулся с множеством проблем.

В соответствии с прогнозами международных организаций, в течение XXI в. будет обостряться продовольственная проблема (по данным ООН сегодня более 1 млрд. человек голодает или недоедает), в то время как население планеты увеличивается на 1,4% в год, а производство продовольствия – лишь на 0,9%. Этот прогноз нужно учитывать и использовать сложившуюся ситуацию в целях динамичного социально-экономического развития сельских сообществ [2, с. 64].

Ещё в 1990-х гг. в своей книге «Социология социальных изменений» П. Штомпка отмечал: «В экономической сфере усиливается значение наднациональной координации и интеграции, региональных и мировых экономических соглашений. Наблюдается глобальное разделение труда, увеличивается роль многонациональных и транснациональных корпораций, причём некоторые из них обладают доходом, превышающим доход среднего национального государства» [4, с. 87]. В настоящее время в аграрном секторе Украины, России и других стран важную роль стали играть огромные агрохолдинги. Эти предприятия принадлежат крупнейшим бизнесменам, происходит сверхконцентрация земель в руках нескольких владельцев, что угрожает формированием монополии со всеми вытекающими негативными последствиями.

Успешность реформирования села связана с утверждением управленческих подходов, которые рассматривают село как специфическую социально-территориальную сферу, обладающую значительными социокультурными и мировоззренческими особенностями. Таким образом, необходим переход от отраслевой оценки села, лишь как пространства, производящего аграрную продукцию, к комплексному пониманию, которое

учитывает не только экономическое развитие, но и социально-экологические и социокультурные аспекты (роль традиций, местных обычаев, родственных и семейных связей) [3, с. 170].

В настоящее время происходит модернизация общества в направлении перехода к постиндустриальному типу. В этих условиях происходит снижение роли и престижа сельскохозяйственного труда и сельского образа жизни, что ведёт к депопуляции, росту миграционных настроений сельчан и распаду сельских сообществ.

Для замедления или даже остановки этого процесса необходим комплекс мер. Важную роль играет деверсификация сельской экономики, развитие малого и среднего бизнеса, который не обязательно должен быть связан с сельским хозяйством (оказание агротуристических услуг, производство биотоплива и развитие иной альтернативной энергетики, сервисное обслуживание, ремесленная деятельность).

Немаловажное значение имеет государственная стратегия развития сельских сообществ. Стратегия развития села должна включать политику минимизации обособленности от города, важна интеграция и взаимодействие, а в идеале – единая система «город–село».

Концепция интеграции города и села основывается на углублении производственных и социальных взаимоотношений, учитывается необходимость поддержки разных типов хозяйств, форм собственности и общественных укладов. Интеграция такого типа должна стать одним из важных направлений модернизации современной социальной системы, фундаментом комплексного решения производственных проблем, обеспечения разумного использования потенциала и возможностей села и города, улучшения экологии и стимулирования активности населения [3, с. 172–173].

К положительным последствиям глобализации можно отнести следующие возможности: заимствование зарубежного опыта, импорт новейших технологий, сельскохозяйственной техники, пород скота, возможность получения субсидий из средств зарубежных фондов, привлечение инвестиций.

Глобализация позволяет уменьшить транспортные и коммуникационные издержки. На развитие и интенсивность коммуникации (как между бизнесом, властью, так и населением) влияет распространение мобильной связи, сети Интернет, что сегодня уже является реальностью для большинства сельских населённых пунктов.

Таким образом, глобализация является новым социально-экономическим феноменом, имеет положительные и отрицательные черты и последствия. Задачей государственного и местного управления является выработка стратегии приспособления сельских сообществ к развитию в условиях глобализационных процессов. Негативные последствия глобализации могут быть минимизированы в случае разумного использования возможностей социально-экономического развития, которые несёт глобализация.

Список используемых источников

1. Бек У. Что такое глобализация? – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
2. Ильина З. М. Глобальная продовольственная проблема и угрозы // Вестник НАН Беларуси. Серия аграрных наук. – 2011. – № 3. – С. 62–70.
3. Никифоров Л. В. Состояние и развитие российского села в условиях вызовов глобализации // Труды вольного экономического общества России. – 2010. – Т. 99. – С. 161–173.
4. Штомпка П. Социология социальных изменений / пер. с англ. под ред. В. А. Ядова – М. : Аспект Пресс, 1996. – 416 с.

УДК 339.564

Д. С. Глушакова, аспирант*

Республиканское научное унитарное предприятие
«Институт системных исследований в АПК НАН Беларуси»

ПОНЯТИЕ, СУЩНОСТЬ И ФАКТОРЫ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКСПОРТА

Одним из основополагающих факторов устойчивого функционирования АПК Беларуси, а так же сбалансированности продуктовых рынков и обеспечения продовольственной безопасности является повышение эффективности внешней торговли агропродовольственными товарами. В свою очередь обеспечение эффективной внешней торговли может быть достигнуто путем реализации конкурентных преимуществ, в том числе за счет расширения рынков сбыта, посредством диверсификации экспорта, как в географическом, так и в товарном смысле.

Процесс диверсификации широко используется в мировой практике, на что указывает частое упоминание этого понятия в экономической литературе, однако унифицированного определения этого понятия нет. Это связано с широкой областью применения данного процесса. Так в настоящее время встречается диверсификация производства, диверсификация сфер и отраслей деятельности, диверсификация экономики региона или страны, диверсификация как тип стратегии и т.д.

С точки зрения внешнеэкономической торговли этим вопросом занимался ряд отечественных и зарубежных ученых, таких как: Гусаков В.Г., Дайнеко

* Научный руководитель: **В. И. Бельский**, кандидат экономических наук, доцент, директор ГНУ «Институт экономики НАН Беларуси»

А.Е., Байгот Л.Н., Е.Е. Румянцева. Некоторыми из них предложена трактовка определения диверсификации экспорта.

Как отмечается В.Г. Гусаковым диверсификация экспорта это увеличение количества видов и наименований продукции и услуг, предназначенных для экспорта.

По мнению Е.Е. Румянцевой диверсификация экспорта – это общая деловая практика, направленная на расширение номенклатуры товаров и услуг и (или) географической территории, для того, чтобы рассосредоточить риск и снизить зависимость от циклического бизнеса.

В результате теоретических исследований нами систематизированы основные факторы диверсификации экспорта агропродовольственных товаров и предложено уточненное определение, которое объясняет диверсификацию экспорта агропродовольственных товаров как процесс придания разнообразия внешнеэкономическим связям, путем увеличения и расширения ассортимента агропродовольственных товаров, поставляемых на внешний рынок, освоение новых рынков нетрадиционной для нас продукции, а так же расширение географии экспорта сельскохозяйственной продукции и продуктов питания, в том числе посредством заключения дву- и многосторонних соглашений о свободной торговле».

Следует отметить, что изучение межгосударственной торгово-экономической интеграции, как одной из важнейших тенденций современной международной торговли позволило установить, что большинство ведущих стран-экспортеров агропродовольственной продукции использует региональные и международные интеграционные объединения как инструмент развития национального экспорта. Это связано с тем, что объединение нескольких рынков в рамках межгосударственного интеграционного сообщества решает проблему ограниченности рынка для национальных товаропроизводителей, а упрощение доступа на рынки третьих стран обеспечивает сокращение торговых барьеров.

Установлено, что экономическая интеграция влияет на конкурентоспособность национальных экономик и может оказывать как положительное, так и отрицательное воздействие на нее.

К положительным эффектам интеграции нами были отнесено: расширение торговли внутри интеграционного объединения, формирование крупных предприятий, переориентация торговли из третьих стран способствующая росту, производства в партнерской стране-экспортере, перемещение ресурсов в более эффективную и экономичную производственную систему в результате усиления конкуренции, и интеграционное сотрудничество дает хозяйствующим субъектам более широкий доступ к финансовым, трудовым, материальным ресурсам и новейшим технологиям, преференциальные условия доступа на рынки стран партнеров по сообществу и др.

К отрицательным – возможную переориентацию от низкозатратного производства к высокозатратному; сокращение государственных доходов за счет недополученные пошлин; а так же то, что наиболее конкурентоспособный импортный товар может вытеснить отечественный с внутреннего рынка.

В свою очередь, учитывая специфику агропродовольственного сектора, выявлен ряд факторов оказывающих влияние на возможность диверсификации экспорта. К внутренним факторам относятся:

- производственный потенциал и специализацию отраслей АПК;
- достигнутый уровень самообеспеченности и продовольственной безопасности;
- конкурентоспособность продукции;
- направления внутренней агропродовольственной политики

К внешним факторам, определяющим возможность выхода на рынки третьих стран с той или иной продукцией являются:

- конъюнктура мирового рынка;
- условия доступа на рынки стран-импортеров;
- наличие конкурентов на мировом продовольственном рынке;
- внешняя среда осуществления экспортно-импортных операций.

Таким образом, сущность диверсификации экспорта нами определяется как процесс расширения номенклатуры экспорта и изменение ее состава за счет увеличения в экспортном ассортименте доходных на мировых рынках товаров, а так же как изменение географии поставок, в том числе за счет заключения государством соглашений о дву- и многостороннем сотрудничестве, так как опыт ведущих стран-экспортеров продовольствия, свидетельствует, что диверсификация экспорта является весьма приоритетным направлением экспортной политики.

Список используемых источников

1. Антонов А. П. К вопросу об определении термина «диверсификация» / А. П. Антонова, И. С. Юдина // Международный научный журнал «Инновационная наука». – 2016. – № 6. – С. 303–28.
2. Байгот, М. С. Диверсификация экспорта сельскохозяйственной продукции и продовольствия Беларуси: проблемы и перспективы / М. С. Байгот, В. С. Ахрамович // Вес. Нац. акад. навук Беларусі. Сер. агр. навук. – 2017. – № 2. – С. 23–36.
3. Байгот, Л. Н. Диверсификация внешней торговли Беларуси продукцией АПК в контексте развития мирового продовольственного рынка / Л. Байгот, Е. Макуцня, Д. Пашкевич // Аграр. экономика. – 2018. – № 4 (275). – С. 2–12.
4. Байгот, Л. Н. Беларусь на мировом рынке продовольствия: возможности страновой и региональной диверсификации экспорта отечественной продукции / Л. Н. Байгот // Вес. Нац. акад. навук Беларусі. Сер. аграр. навук. – 2013. – № 4. – С. 17–28.

5. Боровко М.В. Диверсификация внешней торговли: анализ зарубежного опыта / М. В. Боровко // Белорусский экономический журнал. – 2007. – С. 69-79.
6. Воронина, Т. В. Международная экономическая интеграция: теория, противоречия, тенденции развития в мире и на Евразийском пространстве: монография / Т.В. Воронина. – М.: Вузовская книга, 2013. – 352 с.
7. Продовольственная безопасность: термины и понятия: энцикл. Справ. / В. Г. Гусаков [и др.]. – Минск: Белорус. Наука, 2008. – 535 с.
8. Румянцева Е. Е. Новая экономическая энциклопедия / Е.Е. Румянцева. – М.: ИНФРА-М, – 2008. – 826 с.

УДК 336

І.В. Демченко, канд. екон. наук, старший викладач
Таврійський державний агротехнологічний університет

МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток економіки та тісна інтеграція національного господарства в глобалізовану фінансову систему світу – суміжні категорії. Разом з тим, пріоритети державного регулювання стосуються не лише інтересів бізнесу, а охоплюють соціальну відповідальність та фіскальний аспект. Митне регулювання – складова фінансово-кредитного механізму зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Разом з тим, інструменти митного регулювання покликані забезпечити економічне зростання, захистити національного виробника від зовнішньої товарної експансії, а споживачів – від неякісних виробів, а також стимулювати валютні надходження в національний фінансовий сектор.

Митно-тарифні методи регулювання є основою регулювання державою зовнішньоекономічної діяльності. Вони є історично першим інструментом протекціонізму і регулювання зовнішньої торгівлі. Правовою основою впровадження митно-тарифного регулювання в Україні є Митний кодекс України та Закон України «Про митний тариф України». Основним елементом тарифного регулювання виступає митний тариф. Як зазначено в національному законодавстві, митний тариф України – це систематизований згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності перелік ставок ввізного мита, яке справляється з товарів, що ввозяться на митну територію України [2].

Існуючі методи регулювання зовнішньої торгівлі можна розділити на тарифні (митні), що ґрунтуються на використанні митних тарифів, та нетарифні

— квоти, ліцензії, субсидії, демпінг та ін. Тарифні методи за своєю суттю є економічними й діють через ринковий механізм, тим самим вони спрямовані на здешевлення експорту, подорожчання імпорту, і впливаючи таким чином на фінансові результати діяльності учасників ЗЕД. Мета митнотарифного регулювання полягає у покращенні конкурентних умов в імпортуючі країні та захисті національної промисловості, здоров'я населення, охороні навколишнього середовища, моралі, релігії і національній безпеці [1].

За допомогою тарифів, квот, ставок, обмежень та спеціальних режимів, держава вирішує декілька стратегічних задач:

- контроль над обсягом та номенклатурою товарно-матеріальних цінностей, сировини та виробів, що перетинають митний кордон України в рамках зовнішньоекономічної діяльності;
- реалізація фіскальної функції в податковій системі через механізми непрямого оподаткування виробів та товарно-матеріальних цінностей, що перетинають митний кордон України;
- стимулювання виходу національного товаровиробника на міжнародні ринки збуту;
- диверсифікація міжнародного постачання та полегшення систематичного пошуку нових ринків збуту;
- забезпечення систематичного та стійкого надходження валютної виручки до суб'єктів-експортерів та в фінансову систему України;
- стримування шляхом спеціальних тарифів та квот торговельну експансію та демпінг, а також стимулювання імпортозаміщення товарів та виробів за умови готовності національного виробника.

За допомогою регулювання фіксованих та адвалорних ставок, введення чи скасування додаткових тарифів та квот реалізуються позиціонування країни на світовій арені в умовах глобалізації світового господарства. Водночас, митне регулювання сприяє реалізації зовнішньоекономічних год та розвитку зовнішньоекономічного партнерства.

Список використаних джерел

1. Ю.Є. Петруня, В.Ю. Єдинак, Я.В. Бугай. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні за допомогою митного тарифу // Економіка та держава № 1/2015. – 76-78.

2. Л.В. Савощ, Шулім О.О., Савощ К.А. Аналіз митно-тарифного регулювання міжнародної торгівлі України // «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 12 (45). Ч. 1. – 2015. – с. 274-283.

Г.О. Дзядук, аспірант
кафедра економічної політики та менеджменту
ХарПІ НАДУ при Президентіві України*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах розвитку економіки зростає роль держави як принципово важливого чинника в досягненні економічного зростання та підвищення соціальної стабільності в країні. З огляду на роль сільського господарства в соціально-економічній системі країни, специфіку його функціонування, галузь потребує регулювання і підтримки з боку держави в більшій мірі, ніж багато інших галузей народного господарства, що об'єктивно обумовлено існуючим рівнем розвитку галузі, її низькою інвестиційною привабливістю, ризикованим характером ведення підприємницької діяльності. Тому тільки зважений і системний підхід з боку держави щодо проведення аграрної політики дозволить пом'якшити негативний вплив ринкового механізму, сформувати конкурентне середовище, створити умови для довгострокового економічного зростання і забезпечити продовольчу безпеку країни.

Як показує історичний досвід, держава завжди надавала, надає і надаватиме як позитивний, так і негативний вплив на розвиток аграрного сектора економіки країни. Всі ми розуміємо, що без ефективної державної політики, без підтримки держави, сільське господарство, не тільки не зможе виконувати свою місію у формуванні соціальної держави, воно просто перестане існувати взагалі.

Доцільність підтримки аграрного сектору в Україні визнана на законодавчому рівні та визначена в Законах України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 [1]; «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» від 30.12.2015 р. [2]; «Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки» від 13.09.2017 [3].

На сьогодні обґрунтування концепції та стратегічних напрямів розвитку державної підтримки сільського господарства України орієнтоване на досвід розвинених країн світу. Так, цінова підтримка сільського господарства в ЄС складає до 91% від всієї суми бюджетного фінансування, в США – 48%, Канаді – 53%. На Заході істотна частка доходу фермера формується за рахунок

* Науковий керівник: **Ю.О. Ульяновський**, д. держ. упр., професор кафедри економічної політики та менеджменту ХарПІ НАДУ

державних джерел: в країнах Європейської спільноти (ЄС) – 3%, Фінляндії – 72%, Японії – 72%, в США – 27-40%. Державна підтримка аграріїв у країнах ЄС в 2013 році склала від 175 до 1343 євро на 1 га с/г угідь, зокрема у Нідерландах – 500 євро/га, Бельгії – 508 євро/га, Польщі – 345 євро/га, Німеччині – 396 євро/га. Фінансова підтримка сільського господарства в Україні (переважно непряма – за рахунок зазначеного спецрежиму) ледь сягає до 40 євро на гектар [4].

Одним із головних показників підтримки сільськогосподарських виробників є Producer Support Estimate (PSE), який дозволяє визначити грошову вартість валового перерозподілу ресурсів від споживачів і платників податків на підтримку товаровиробників у результаті здійснення державних регуляторних заходів. Ефективність державної політики підтримки відображає відносний показник PSE, що визначається відношенням до суми валової виручки виробників сільськогосподарської продукції у внутрішніх цінах і бюджетних трансферів виробникам (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка підтримки доходів сільськогосподарських виробників, за рахунок державного регулювання (PSE, %) в Україні та окремих країн світу за 2000 – 2016 рр., %

Країни	Роки								
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Австралія	3,74	3,64	2,95	3,17	2,00	2,20	1,91	1,81	1,95
Канада	19,39	21,17	16,61	15,00	14,01	10,27	8,72	8,44	10,74
Японія	59,74	53,80	54,11	50,70	54,69	51,90	49,00	44,07	48,05
Туреччина	32,38	28,99	27,48	23,72	21,60	21,38	25,24	26,15	27,89
США	22,67	15,05	8,58	8,02	8,45	6,91	10,03	9,59	8,71
Росія	1,53	14,70	22,40	12,59	14,75	13,24	13,21	12,21	16,06
Україна	0,41	10,94	6,43	-1,90	1,44	-5,01	-8,80	-7,53	-9,46
Країни ЄС (28)	33,19	31,23	20,33	18,50	19,68	20,39	18,60	19,14	20,99

*Джерело: складено автором на основі [5].

Наведені дані свідчать про те, що Україна суттєво відрізняється за аналізованим показником від інших країн та регіонів світу. Починаючи з 2013 року, а також у 2011 році він мав від'ємне значення. Слід, відразу відмітити, що наша країна була єдиною серед обраною сукупністю країн з від'ємним значенням цього показника. На практиці це означає, що сільськогосподарські

товаровиробники не тільки не отримують дотацій при формуванні своїх доходів, а навпаки, виступають донорами бюджету. Фактично, мова йде про додаткове оподаткування виробників. Механізмом цього оподаткування є запровадження державою митних зборів на експортну продукцію, обмеження квот на експорт та не повернення ПДВ. Зокрема, у 2014 році виробники втратили через це 8,8 % своїх доходів, у 2015 році – 7,53 %, а у 2016 році – 9,46 %. В інших країнах світу ситуація була принципово іншою. Найбільша частка доходів за рахунок державних заходів формується у виробників Японії. Так, у 2016 році цей показник становив 48,05 %. Дуже висока частка доходів виробників за рахунок державної підтримки також має місце в Туреччині (27,89 %), в Росії (16,06 %) та країнах ЄС (20,99 %). Одночасно незначна частка доходів формується у виробників Австралії (1,95 %), США (8,71 %) та Канади (10,74 %).

Майже всі країни світу, за виключенням Росії, та частково Туреччини, суттєво скоротили впродовж 2000-2016 рр. рівень державної підтримки сільгоспвиробників. Так, в Австралії, цей показник скоротився з 3,74 % до 1,95 %, в Канаді з 19,39 % до 10,74 %, в Японії з 59,74 % до 48,05 %, країнах ЄС з 33,19 % до 20,99 %.

Підсумовуючи наші дослідження по загальній підтримці аграрного сектора на рівні держави, слід відмітити наступне:

По-перше, в багатьох країнах відбувалось, як абсолютне, так і відносне скорочення рівня державної підтримки.

По-друге, в Україні, порівняно з іншими державами, державна підтримка аграрного сектору була суттєво менша, а в останні роки навіть мала від'ємне значення. Тобто аграрний сектор виступав донором в інших секторах економіки та держави. Загальною тенденцією є незадовільна ефективність здійснюваних в Україні регуляторних заходів з державної підтримки аграрної галузі, що зумовлено непослідовністю та несистемністю аграрної політики.

Список використаних джерел

1. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 26.06.2004. N 49, ст.527. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (дата звернення 03.10.2018).

2. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» від 30.12.2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80> (дата звернення 03.10.2018).

3. Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки» від 13.09.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/664-2017-%D1%80> (дата звернення 03.10.2018).

4. Дем'яненко М.Я. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК: монографія [М.Я. Дем'яненко, П.Т. Саблук, В.М. Скупий та ін.]; за ред. М.Я. Дем'яненка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 372 с.

5. Ульянченко Ю. О. Методологічні засади формування кластерної політики в умовах глобалізації / Ю. О. Ульянченко // Державне будівництво – 2010. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн. : <http://www.kbuara.kharkov.ua>.

6. Methodology for the measurement of support and use in policy evaluation / Organization for economic cooperation and development (Trade and Agriculture Directorate) URL: <http://www.oecd.org/agriculture/agricultural-policies/1937457.pdf> (дата доступу 04.06.2018).

УДК: 336.717

Г. Г. Керимов, преподаватель

Специализированная банковская школа имени Героя Туркменистана Атамурата Ниязова при Центральном банке Туркменистана, г. Ашхабад, Туркменистан

ЭКОНОМИКА ТУРКМЕНИСТАНА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Туркменистан за время своего развития, как независимая страна, прошел серьезные структурные рыночные преобразования, в несколько раз в структуре ВВП сократился удельный вес сельского хозяйства, сформировались новые отрасли производства: текстильная промышленность, индустрия туризма. Также значительно возросла в ВВП доля услуг. Значительно вырос и негосударственный сектор экономики, на 2017 год он занимает более 65% ВВП (без учета нефтегазового сектора), а доля занятых в этом секторе составляет свыше 75% от всех работающих.

Сегодня Туркменистан стремительно развивается. Благодаря крупным иностранным инвестициям в разведку и разработку месторождений нефти и газа, уровень жизни в стране постепенно растёт. Туркменистан занимает 74-е место в мире по размеру ВВП на душу населения (8 020 долларов США). Недра Туркмении богаты полезными ископаемыми. Страна занимает четвертое место в мире по запасам природного газа. Также достаточно велики запасы нефти. В Туркменистане активно разрабатываются месторождения свинца, серы, йода, брома и мирабилита. Экономика страны основана на нефтегазодобыче, рыбной, пищевой и текстильной промышленности, сфере услуг. Сельское хозяйство занимает лишь 10% в ВВП Туркменистана, его основная спецификация — выращивание хлопка. В настоящее время Туркмения не только полностью обеспечивает себя зерном, но и с 2011 года стал его экспортером.

Продовольственная и сельскохозяйственная организация (ФАО) ООН в 2015 году удостоила Туркмению специальной награды за достижения в области обеспечения продовольственной безопасности как одной из целей развития тысячелетия, определенных в программе ФАО на период по 2015 год. Если в 1991 году в Туркмении производилось 516,6 тыс. тонн зерна, то в 2014 году — 1 202,8 тыс. т, 2015 году — 1 406,1 тыс. т (или в 2,7 раза больше, чем в 1991 г.).

Государственный сектор экономики преобладает, поскольку в стране была проведена только ограниченная приватизация малых предприятий. Основные бюджетобразующие отрасли находятся в руках государства. 70% ВВП страны формирует добыча природного газа и нефти. По самым скромным оценкам, запасы газа в Туркменистане составляют около 20 трлн кубометров, а нефти — 2 млрд тонн. Развитие отрасли сильно затруднено природными условиями и рельефом, а также необходимостью постройки современных транспортных систем для экспорта. Долгое время использовались и продолжают использоваться советские газопроводы. Сейчас активно строятся новые — Транскаспийский газопровод, а также газопроводы в КНР, Индию и Афганистан.

Многие государственные услуги в Туркменистане бесплатны для туркменских граждан. Государство выделяет значительные средства на субсидирование своего населения. Так, коммунальные платежи минимальны, а каждый автомобилист имеет право на получение бесплатного бензина (в зависимости от объёма двигателя автомобиля — до 200 литров в месяц).

В 2017 году экономика Туркменистана в целом продолжила демонстрировать хорошие макроэкономические показатели. Так рост ВВП по итогам года составил 6,5 процента, что выше показателя 2016 года на 0,3 процента. Таким образом, Туркменистан убедительно подтвердил прогноз Международного Валютного Фонда по росту основного макроэкономического параметра развития и продемонстрировал возрастающую адаптацию национальной экономики к внешним факторам и нестабильной конъюнктуре мирового рынка энергоресурсов.

За рассматриваемый период отмечен рост и отраслевых индикаторов ВВП. Так в промышленном секторе он составил 5,5 процента, сельском хозяйстве — 5 процентов, строительстве — 1,3 процента, транспортно-коммуникационном секторе — 11,1 процента, торговле и сфере услуг — 9,4 процента и 9 процентов, соответственно. По сравнению с предыдущим годом на 6,4 процента в целом выросло производство продукции.

Динамично развивался флагман национальной экономики и промышленной отрасли — топливно-энергетический сектор. Стоит отметить рост производства нефтепродуктов, полипропилена, сжиженного газа и электроэнергии, составляющих значительную часть экспортного потенциала страны. В частности, особенно высокие темпы роста отмечены в производстве высококачественных смазочных масел (более 11 процентов к 2016 году) и

сжиженного газа – более 8 процентов. Неплохие показатели достигнуты в добыче природного и попутного газа, а также в его экспорте. В соответствии с утвержденным графиком ведется строительство международного газопровода ТАПИ, который призван стать важным направлением диверсификации поставок туркменских энергоресурсов на мировые рынки.

Высокие экономические показатели обеспечивались активной инвестиционной политикой. В 2017 году за счет всех источников финансирования освоено почти 50 миллиардов манатов инвестиций. Причем в инвестиционной политике наблюдается достаточно хорошая сбалансированность: соотношение возводимых объектов производственного и социально-культурного назначения составляет 48,5 процента и 51,5 процента, соответственно. Инвестиционная политика продолжает наращиваться. Как подчеркнул Президент страны Гурбангулы Бердымухамедов, в настоящее время в экономику вкладываются огромные средства – около 50 миллиардов долларов США. В стране возводятся около 1700 крупных объектов стоимостью свыше 42 миллиардов долларов США.

Активная реализация программ импортозамещения и наращивания экспорта отечественной продукции привела к позитивным сдвигам в структуре внешней торговли. В 2017 году Туркменистан имел внешнеторговые отношения с 119 странами мира, основными из которых являются Китай, Турция, ОАЭ и Иран. Экспорт продукции Туркменистана в прошедшем году вырос на 6,6 процента, план поступления валютных средств на счета министерств и отраслевых ведомств за экспорт, а также услуги, оказанные за рубежом, был выполнен на 121 процента. Наиболее высокими темпами рос экспорт туркменских нефтепродуктов, увеличившийся более чем на 25 процентов. Основу не углеводородного экспорта Туркменистана составляют сельскохозяйственная продукция, текстильные и потребительские товары.

Одновременно с ростом экспорта ощутимо снизились объемы импорта – более чем на 20 процентов. Это позволило существенно улучшить сальдо внешней торговли в сравнении с 2016 годом и положительно повлияло на структуру платежного баланса страны.

Оценивая перспективы дальнейшего развития Туркменистана, отметим, что его экономика сориентирована на развитие новых отраслей промышленности, что позволит сократить объемы и ассортимент импортируемой продукции. В частности, диверсификация электронной промышленности предполагает расширение ее номенклатуры. Так планируется увеличить производство контрольно-измерительной аппаратуры – электрических, водяных и газовых счетчиков, наладить выпуск пылесосов, промышленных и бытовых кондиционеров, а также другой бытовой техники в сотрудничестве с известными зарубежными компаниями. Следовательно,

економика Туркменистана все больше приобретает черты развитой рыночной системы, сориентированной на внутренний рынок.

УДК 332.3:631.11

Г.В. Коваленко, канд. екон. наук, старший викладач
Миколаївський національний аграрний університет

МЕТОДИКА І ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Формування і використання земельно-ресурсного потенціалу сільських територій потребує дієвої системи оцінки, дослідження якості ресурсів за видами. Технологічна оцінка дозволяє виявити ступінь придатності ґрунтів або явищ природи для того чи іншого виду діяльності з урахуванням технологічних особливостей їхнього використання. Економічна оцінка природних умов і природних ресурсів за видами проводиться через дослідження вартісних показників [1].

Сільськогосподарське використання земельних ресурсів є однією з найбільш важливих форм використання земельно-ресурсного потенціалу сільських територій. Саме земельні ресурси сільськогосподарського призначення характеризуються найбільшим залученням такого природного ресурсу як земля до господарського обігу. Жодна галузь економіки не знаходиться у такому тісному взаємозв'язку з навколишнім природним середовищем як сільське господарство [2].

Враховуючи економічну складову ефективного використання земельних ресурсів, головною умовою їх раціонального використання є виважений, науково-обґрунтований, плановий підхід, при якому підприємці отримують максимальну користь з мінімальними витратами. Ефективність використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення оцінюється на основі системи натуральних і вартісних показників. Система натуральних показників включає: врожайність сільськогосподарських культур; валове виробництво окремих видів продукції тваринництва у розрахунку на 100 га відповідних земельних угідь.

Система вартісних показників включає: валове виробництво продукції у постійних цінах, товарної продукції у поточних цінах реалізації, валового і чистого прибутку у розрахунку на одиницю площі. Натуральні показники характеризують продуктивність лише певної частини сільськогосподарських угідь, а вартісні – всієї їх площі. Ці дві групи показників доцільно

розраховувати як на гектар фізичної площі, так і з урахуванням грошової оцінки гектара сільськогосподарських угідь, в якій відображена їх економічна родючість. У першому випадку виявляють фактично досягнутий рівень використання землі без урахування її якості, а в другому - оцінюють результати діяльності [1].

Виявлено, що раціональне використання земельно-ресурсного потенціалу сільських територій та його охорони повинні сприяти максимальному збереженню природних властивостей земельних ресурсів, з урахуванням факторів обмежень і обтяжень на їх використання [2].

Результати діяльності в аграрному секторі значною мірою залежать від рівня родючості ґрунтів, динаміка вмісту гумусу у ґрунтах різних зон країни свідчить про те, що вирощування високих урожаїв сільськогосподарських культур в умовах бездефіцитного балансу гумусу потребує збільшення застосування органічних добрив (на одиницю орної землі потрібно вносити у середньому 10,5 тонн органічних добрив, у тому числі за регіонами країни: у Поліссі -14 тонн, в Лісостепу – 11 тонн і Степовій зоні - 9 тонн) [3].

Більшість вчених зазначають, що дієвою є методика оцінки земельно-ресурсного потенціалу за двома групами економічних оцінок природних чинників. Перша група (відносно оцінки ресурсів) характеризує економічні результати використання природних ресурсів за видами, друга група (відносно оцінки середовища) відображає економічні наслідки дії на навколишнє середовище. Важливою складовою оцінки є виявлення економічних втрат, які отримують виробники і суспільство від зростаючого рівня забруднення навколишнього середовища, що може бути досліджено через оцінку інтегрального декаплінг-фактора.

Здатність економіки держави до нарощування економічного потенціалу, що не супроводжується посиленням тиску на довкілля, відображається у ефекті декаплінгу.

Для того щоб виявити декаплінг, необхідно зафіксувати взаємозв'язок між показником економічних рушійних сил (найчастіше загальноприйнятим ВВП), який традиційно вважають виміром якості життя, та індикатором тиску на довкілля. Декаплінг – це процес сталої довготривалої, прогнозованої і керованої неузгодженості трендів економічного зростання, споживання природних ресурсів і забруднення навколишнього середовища на усіх етапах життєвого циклу. При цьому такий процес не супроводжується перерозподілом екологічних ризиків у часі і просторі [4].

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник / В. Г. Андрійчук. – 2-ге вид., доп. і перероблене. – К. : КНЕУ, 2002. – С. 206-210.
2. Задорожна Д. П. Стан та ефективність використання земельних ресурсів в аграрній сфері регіону [Електронний ресурс] / Д. П. Задорожна // Науковий вісник НУБіП України. – 2010. – Вип. 146. – Електр. текст. дані. – Режим

доступу : http://www.nbuuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnu/2010_146/10zdp.pdf. – Дата останнього доступу : 03.05.2017. – Назва з екрану.

3. Нелеп В. М. Планування на аграрному підприємстві [Електронний ресурс] / В. М. Нелеп // Бібліотека економіста. – 2004. – Електр. текст. дані. – Режим доступу : <http://buklib.net/books/21929/>. – Дата останнього доступу : 03.05.2017. – Назва з екрану.

4. Вишневська О. М. Розвиток економіки галузі на біоекономічних засадах : теоретичні і практичні аспекти : монографія / О. М. Вишневська, О. А. Літвак, С. М. Літвак. – Миколаїв, 2016. – 242 с.

УДК:338.439.5/6(477)

А.С. Ягодзінська, аспірант кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний аграрний університет

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА – ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Проблеми забезпечення продовольчої безпеки була і буде актуальною, вона не знижується ні зі зміною світової політичної системи, ні з науково-технічним прогресом та іншими інтеграційними та глобалізаційними процесами.

Водночас ця проблема має різні прояви в різних регіонах та державах. Забезпечення продовольчої безпеки є також однією із найважливіших сучасних проблем української економіки. Ця проблема опинилася в центрі уваги як науковців, так і представників державної влади.

Реальна і повноцінна система продовольчої безпеки України повинна охоплювати такі складові: міцне і надійне забезпечення, що базується на національному АПК, здатному постійно забезпечувати населення продуктами харчування на відповідному рівні, адекватно реагуючи на кон'юнктуру продовольчого ринку; фізична і економічна доступність необхідної кількості і асортименту продовольства для різних категорій населення що забезпечується їх платоспроможністю, та не ставить під загрозу задоволення інших основних потреб людини; система захищеності вітчизняного виробника продовольчих товарів від імпоротної залежності як в продовольстві, так і ресурсному забезпеченні.

Продовольча безпека держави є важливою складовою частиною економічної безпеки яка в свою чергу є частиною суспільної безпеки держави. Продовольча безпека держави – це ступінь забезпеченості населення країни екологічно чистими і корисними для здоров'я продуктами харчування

вітчизняного виробництва за науково-обґрунтованими нормами і доступними цінами при збереженні і поліпшенні середовища проживання. Продукти харчування у життєвій діяльності людини відіграють основну роль. Експерти та науковці вважають, що за життя сучасного покоління, продовольча проблема може перерости у глобальну міжнародну кризу.

Центральним елементом продовольчої безпеки є забезпеченість продуктами харчування, з урахуванням таких основних складових: фізична доступність, що передбачає просту наявність на споживчому ринку життєво необхідних продуктів, економічна доступність включає фінансову можливість їх отримати, а соціальна – мінімальну диференціацію у споживанні головних груп продуктів серед різних верств населення.

Забезпечення ефективного функціонування системи продовольчої безпеки безпосередньо залежить від: стабільної політичної ситуації, стабільності та розвитку національної економіки, структурних змін в АПК з урахуванням науково-технічного прогресу, науково-інформаційного забезпечення.

Національний рівень продовольчої безпеки в напрямку зростання власного сільськогосподарського виробництва має базуватись на принципі якості, екологічності та збереження агробіорізноманіття і природних ресурсів, їх раціонального використання [3].

Сьогодні, коли в нашій країні наявний різний рівень соціально-економічного розвитку регіонів набувають актуальності проблеми продовольчої безпеки регіонального рівня. Регіональні відмінності балансів виробництва і споживання продовольчих ресурсів впливають з природнокліматичних умов, умов самозабезпечуваності, наявного ресурсного потенціалу та в залежності від інших специфічних особливостей регіону.

В умовах глобалізації саме проблема забезпечення продовольчої безпеки стає першочерговою і життєво важливою, на її вирішення спрямовані зусилля всіх країн світу. Ця проблема визнана ключовою Організацією Об'єднаних Націй. На Конференції ООН зі стійкого розвитку (20-22 червня 2012 року) у Ріо-де-Жанейро, оголошено ініціативу ліквідації проблеми голоду, на основі якої була сформована програма побудови майбутнього вільного від голоду [1].

Список використаних джерел

1. Матеріали XXIV Міжнародного Колоквіуму Інституту CEDIMES «Продовольча безпека: економічні, управлінські, геополітичні, економічні, культурні виміри». – К.: НУХТ. – 2013. – 95 с.

2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277.

3. Kovalyuk V.I. Vyznachennya osnovnykh parametriv prodovol'choyi bezpeky krayiny. / V.I. Kovalyuk // Elektronne naukove fakhove vydannya

УДК 314.742:331

Л.Г. Бага, канд. екон. наук, доцент

В.І. Лагода, здобувач ОС «бакалавр»

Харківський національний аграрний університет ім. В.В.Докучаєва

МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПОДІЛІ ПРАЦІ

Всі країни взаємодіють між собою у виробничій, економічній, політичній, військовій, культурній, гуманітарній, екологічній та інших сферах. В сучасних умовах жодна держава не може існувати відокремлено від інших країн та бути ізольованою від тих процесів, які відбуваються в регіоні або частині світу, де вона знаходиться.

Країни прагнуть брати участь у міжнародних глобальних організаціях (Організації Об'єднаних Націй - ООН, Міжнародному валютному фонді - МВФ, Світовій організації торгівлі - СОТ та ін.), створюють міждержавні регіональні організації - економічні (наприклад, Європейський Союз - ЄС), військово-політичні (Організація Північноатлантичного договору - НАТО) тощо. Численні міжнародні зв'язки об'єднують країни світу в тісну систему - світове співтовариство, а їхні національні економіки - у світове господарство.

Світове господарство - це сукупність взаємодіючих національних господарств країн світу, яка функціонує на основі міжнародного поділу праці. Найважливішу роль в об'єднанні країн у світову господарську систему відіграють міжнародні економічні зв'язки. Вони виражаються рухом товарів, послуг, капіталів, робочої сили, інформації між країнами, регіонами й частинами світу. Національні господарства взаємодіють у системі світового господарства за законами міжнародного поділу праці [1].

Під міжнародним поділом праці (МПП) розуміється процес концентрації в окремих країнах виробництва товарів та надання послуг понад необхідні внутрішні потреби у розрахунку на їхній обмін або продаж іншим країнам. Міжнародний поділ праці також передбачає розвиток економіки країн з розрахунком на завезення ряду товарів та послуг з-за кордону, наявність між країнами або регіонами не лише торгівельних стосунків, але й кредитних, науково-технічних, виробничих, транспортних зв'язків [2].

До промислової революції кінця XVIII - початку XIX ст. міжнародний поділ праці базувався на природній основі - відмінностях між різними країнами у природно-кліматичних умовах, сировинних ресурсах, географічному

положенні та ін. Процес його становлення зумовлений переходом від мануфактури до крупної машинної індустрії у країнах Європи, промисловою революцією. За цих умов потрібно було ввозити з-за кордону значну масу сировини, палива і продовольства, а вивозити промислові вироби, яких було більше, ніж цього вимагали національні потреби.

В період розвитку колоніальної системи більшість слаборозвинутих країн поставляла на світовий ринок одну або дві переважно сировинні культури, що означало монокультурну спеціалізацію. Формою реалізації міжнародного поділу праці були дво- та тресторонні торговельні зв'язки.

Після промислової революції міжнародний поділ праці став залежати від рівня розвитку продуктивних сил, від особливостей економічного розвитку країни: чим він вищий, тим різноманітніші й глибші форми її зовнішньоекономічних зв'язків.

Нерідко в літературі міжнародний поділ праці повністю зводиться до міжнародної спеціалізації. Але такий погляд ототожнює дві різні економічні категорії (міжнародний поділ праці та міжнародна спеціалізація), і одна з них стає зайвою, а отже не повинна використовуватися в економічній теорії. Проте ними користуються і західні, і вітчизняні економісти. Це свідчить про неправомірність їх ототожнення.

Сучасному міжнародному поділу праці притаманна «традиційна» спеціалізація розвинених країн на експорті промислових товарів, а країн, що розвиваються - на експорті сировини. Останнім часом у МПП блискуче проявилися такі тенденції, як різке поглиблення спеціалізації, злиття національних господарств розвинених країн у міжнародній кооперації, поглиблення інтеграційних процесів, вплив міжнародних корпорацій, поява країн-«надекспортерів», перенесення деяких галузей з розвинених країн до країн, що розвиваються [3].

Науково-технічна революція здебільшого змінила форми та сутність МПП. Поділ праці між країнами сягнув небаченої раніше глибини, саме тому тема міжнародного поділу праці і ролі України в ньому є досить актуальною. Україна тільки входить в систему світового економічного простору і від того, як цей процес буде відбуватись залежить подальший економічний і соціальний розвиток держави, як органічної підсистеми світової економіки[4].

Для України участь у міжнародному поділі праці – це якісно нові засади подальшого економічного та соціального розвитку країни. Проте важливою умовою міжнародного поділу праці є так зване використання конкурентних переваг, що мотивує підвищення ефективності, прискорення розвитку науки і техніки, зростання життєвого рівня населення, що має велике значення для економіки України.

На розвиток міжнародного поділу праці впливають географічні фактори, нерівномірність поділу природних ресурсів на земній кулі, в тому числі

рослинного і тваринного світу, а також відмінності у кліматі та умовах для розвитку сільського господарства тощо.

Україна використовує значні трудові ресурси й потенційно широкий ринок збуту споживчих товарів, має високий інтелектуальний потенціал. Всесвітньовідомі такі наукові центри, як Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона, Український фізико-технічний інститут, Інститут надтвердих матеріалів та багато інших. Чималі заслуги українських учених та інженерів у ракето- та авіабудуванні, кібернетиці, біофізиці та біохімії, а також у дослідженні проблем циклу гуманітарних наук. Високий професійний рівень трудових ресурсів, наявність розвинутої науково-дослідної бази сприяє виробництву складної, наукомісткої продукції, що користується попитом на світових ринках.

Що стосується внутрішнього ринку збуту споживчих товарів, у тому числі імпорتنих, то він формується не тільки простою чисельністю населення, але і його купівельною здатністю. З покращанням добробуту народу купівельна спроможність зростатиме і ринок України приваблюватиме закордонних виробників товарів народного споживання.

Також, значними є потенційні можливості України у виході на світовий ринок з продукцією АПК, зокрема на ринок зерна, цукру, олії. Незважаючи на спад виробництва сільськогосподарської продукції, у тому числі й зерна, Україна вже нині вступила в конкурентну боротьбу за її збут на світовому ринку. Найбільш вірогідними партнерами України на ринку зерна будуть Грузія, Азербайджан, Узбекистан, Туркменістан, з якими слід укласти довгострокові угоди. Не виключаються також налагодження цього ринку з іншими країнами, передусім Африки.

Серед імпортованої продукції основними є нафта, газ, концентрати кольорових металів, промислове устаткування, сільськогосподарська техніка, медичне обладнання, товари хімічної, легкої промисловості, бавовна, ліс, папір, цитрусові, кава та ін.

Україна має великі запаси корисних копалин і надзвичайно вигідне територіальне поєднання сировинних родовищ, при покращенні ефективності використання ресурсів та якості товарів у міжнародному поділі праці, велика можливість піднесення рівня економіки держави на світовому ринку. Окрім того, в неї надзвичайно вигідні умови для виробництва продуктів харчування та природної сировини для легкої промисловості. Позиціонуючи перспективи України в міжнародному поділі праці, відмітимо основну її орієнтацію на розвиток економіки на базі власного природно-географічного потенціалу.

Список використаних джерел

1.Заблоцький Б.Ф. Національна економіка: Підручник./ Б. Ф. Заблоцький – Львів: Новий світ, 2009. – 582с.

2. Основні форми міжнародного співробітництва України // Прозора політика» №23 (28), 2006. – 73 с.

3. Аналітичні матеріали: Україна піднялася у рейтингу конкурентоспроможності на 7 позицій [Електронний ресурс]/ Інформаційне агентство Уніан. – Режим доступу: <http://www.unian.net/>

4. Україна в рейтингу конкурентоспроможності: Україна в рейтингу конкурентоспроможності за 2012-2013 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК: 331.556.4

Л.Г. Бага, канд. екон. наук, доцент

В.О. Мананкова, здобувач ОР «Бакалавр»

О.О. Загорулько, здобувач ОР «Бакалавр»

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

УКРАЇНА В ПРОЦЕСАХ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

Зростання відкритості українського суспільства неминуче приводить до дедалі більшого втягнення України в міжнародний обмін робочою силою. Перехід до ринкової економіки створює реальні умови для формування ринку праці. Одною з важливих рис його становлення є різке зростання міграційних процесів як усередині країни, так і за її межі.

Що ж штовхає людей до еміграції? Якщо не брати до уваги кримінальні елементи, що легалізують украдені в Україні гроші, то головними причинами від'їзду за рубіж є, очевидно, найглибша економічна криза, нестабільність політичної ситуації. Непевність у завтрашньому дні для себе і своїх дітей, складність застосування спроможностей і талантів, неможливість реалізувати свій потенціал в умовах сьогоденної України – ось в чому мотивація сучасної міграції. Найбільшою мірою схильні до теперішньої міграції особи з числа біженців і змушених переселенців. Не маючи роботи і житла, будучи позбавленими елементарних прав, ці люди найчастіше поповнюють ряди нелегальних мігрантів.

Головні чинники масової еміграції:

- велика різниця в умовах життя і рівні заробітної плати в Україні й країнах Заходу;
- відсутність перспектив професійною зростання для багатьох здібних людей;
- економічна нестабільність у країні й невизначеність шляхів виходу з неї;
- відсутність безпеки громадян.

На жаль, нам не вдасться уникнути не тільки виїзду простої робочої сили, а й «відпливу умів», причому в багатьох випадках безповоротного. Економічні

й професійні мотиви «відпливу умів» полягають у незадоволенні спеціалістів не тільки матеріальним станом, а й своїм статусом у суспільстві, низьким соціальним престижем, неможливістю сповна реалізувати творчі можливості.

Нині Україна на міжнародних ринках переважно виступає як держава — експортер робочої сили, хоча відмічається тенденція до зростання кількості іноземних громадян, які працюють в Україні. Статистичні дані свідчать, що кількість останніх приблизно в 10 разів менша, ніж кількість українців, які працюють за кордоном. При цьому йдеться лише про офіційну статистику, яка не враховує нелегальних мігрантів та біженців.

Серед країн, в які спрямовані потоки трудової міграції з України — Росія, Польща, Чехія, Італія, Греція, Кіпр, а останнім часом — і Німеччина, Португалія, Іспанія та інші розвинені країни Західної Європи. Потік трудової міграції у цьому напрямку обумовлений перш за все близькістю кордонів та певною лояльністю місцевих законів до працівників-емігрантів. Введення візових режимів в окремих країнах (зокрема — Росія, Чехія тощо), де переважно працювали робітники з України, сприяє розширенню географії міграції робочої сили. Все більше українців емігрує для роботи у США, Канаду, країни Близького Сходу тощо.

За умов очевидного недообліку міграційних переміщень, який в умовах війни та агресії закономірно посилюється, офіційні дані міграційної статистики показують, що в 2016 р. сальдо міграції хоча й залишалось додатним (22,6 тис.) проте було на третину меншим, ніж у 2013 р. (32 тис.).

Масштабність трудової міграції українців напряму пов'язана з економічним становищем країни. ВВП на душу населення з урахуванням купівельної спроможності в Україні, за даними Світового банку, суттєво поступається країнам призначення українських працівників. У 2017 р. цей показник в Україні був меншим, ніж в Італії, Іспанії в 4 рази, в Чехії — в 3 рази, в Росії, Польщі — більш, ніж в 2,5 рази.

У контексті трудової міграції більш ніж красномовним виглядає порівняння української зарплатні із заробітками в країнах призначення працівників-мігрантів. Так, середня зарплата в Україні, що ледь перевищує 100 Євро, є майже у 20 разів меншою, ніж в Італії, в 6 разів меншою, ніж у Польщі, майже в 4 рази - ніж в Росії.

Постійно зростає чисельність українців, які проживають на території ЄС. У 2015 р. їх нараховувалось 905,2 тис. Вони становили понад 6% іноземці із третіх країн на території Євросоюзу. Найбільше українців проживали в Італії (238 тис.), Польщі (336 тис.), Німеччині (112 тис.), Чеській Республіці (113 тис.) та Іспанії (84 тис.).

У 2015 р. українцям було видано 493 тис. вперше оформлених дозволів на проживання в країнах ЄС, що у півтора разу більше, ніж 2014 р. Переважна більшість цих дозволів (87%) видана в Польщі. Практично всі вони короткотермінові (3-12 місяців) і оформлені для виконання сезонних робіт.

Трудова діяльність була основною метою прибуття громадян України до Євросоюзу. У зв'язку з виконанням оплачуваної роботи оформлено 76% дозволів на перебування українців, тоді як загалом громадянам третіх країн – близько третини.

Відповідно до даних дослідження, проведеного в рамках проекту МОП у 2014-2015 рр., за кордоном перебувають для здійснення трудової діяльності близько 700 тис. громадян України.

За даними цього ж дослідження, серед трудових мігрантів переважають чоловіки, найчисленнішими серед них є особи 30-44 років (понад 40%), більшість мігрантів походить із областей заходу країни. 41% трудових мігрантів мають середню або середню спеціальну освіту, 36% – вищу освіту.

Основні країни призначення працівників-мігрантів – Польща, Російська Федерація, Чеська Республіка та Італія. На них припадає близько 80% загальних потоків короткострокових та довгострокових трудових мігрантів з України.

За даними ЮНЕСКО, в період з 2000 по 2015 р. чисельність українських студентів за кордоном збільшилась у понад чотири рази і сягнула 37 тис. Особливо стрімко вона зростала в країнах, куди спрямовано потоки трудової міграції.

Упродовж останніх двох років зростання чисельності українців, які виїхали на навчання за кордон, прискорилося. За даними щорічного моніторингу кількості українських громадян, які навчаються у закордонних університетах на денній формі навчання, що здійснюється аналітичним центром CEDOS (охоплює 34 країни світу), у 2015/2016 навчальному році за кордоном навчалися вже 47724 громадян України.

Найбільше з них у Польщі (15 тис.), Німеччині (9 тис.), Росії (6 тис.), Канаді (2 тис.), Чехії (2 тис.), Італії (1,9 тис.), США (1,5 тис.), Іспанії (1,4 тис.), Франції (1,3 тис.), Великобританії (1 тис.).

Перспективи України в міжнародних міграційних процесах відповідають її статусу країни-постачальника робочих рук на європейський і світовий ринок праці. Але і в цій якості вона може отримати низку економічних вигод:

- по-перше, знизити рівень безробіття і пом'якшити таким чином соціальну напруженість у суспільстві;

- по-друге, значну частину заробітної плати емігранти переказуватимуть на батьківщину, що поповнить валютний фонд країни (кошти, що пересилаються іммігрантами на батьківщину, становлять, за різними оцінками, 25-30 млрд. дол. США);

- по-третє, розроблені МОП рішення дають Україні право ставити питання про отримання компенсації за підготовку робочої сили від країн - можливих користувачів її трудових ресурсів.

Крім того, міждержавні трудові міграції - важливий чинник надходження в країну нових технологій, досвіду роботи, перебудови професійної та

кваліфікаційної структури зайнятості, швидкого й ефективного пристосування до умов світового ринку.

Проте цілком очевидне й те, що масовий відплив продуктивної робочої сили, особливо вчених і спеціалістів, завдасть Україні значних економічних, інтелектуальних та моральних збитків. Виїзд кваліфікованих кадрів, молодих спеціалістів негативно вплине на професійну структуру працездатного населення, погіршить його статевовіковий склад.

УДК: 316.42

Л.Г. Бага, канд. екон. наук, доцент,
В.П. Іванюк, О.О. Динда, здобувачі ОР «Бакалавр»
Харківський національний аграрний університет В.В.Докучаєва

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ І ЄС

Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Відповідно до статті 11 Закону однією з основоположних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС».

Разом з цим намір України розбудовувати відносини з ЄС на принципах інтеграції був проголошений набагато раніше. Так, у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України» Україна вперше заявила про власні євроінтеграційні прагнення. У документі закріплювалося, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам. З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна укладе з ними Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом - до повного її членства у цій організації».

Відповідні положення щодо підтримки курсу на інтеграцію до ЄС містяться також в Постанові Верховної Ради України з приводу рекомендацій парламентських слухань про співробітництво України та ЄС, ухваленій 28 листопада 2002 року, Заяві Верховної Ради України від 22 лютого 2007 року з приводу підготовки до початку переговорів щодо нової угоди між Україною та ЄС, а також Постанові Верховної Ради України з приводу рекомендацій

парламентських слухань про стан та перспективи розвитку економічних відносин України з ЄС та Митним союзом, ухваленій 19 травня 2011 року.

Відмова вищого керівництва держави у листопаді 2013 року від підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС спричинила початок масового мирного протесту в Україні на захист євроінтеграційних прагнень народу України, що отримав назву «ЄвроМайдан».

Після перемоги в Україні Революції Гідності, 13 березня 2014 року Верховна Рада України прийняла Постанову «Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі», якою підтверджується незворотність курсу України на європейську інтеграцію, метою якої є набуття членства в Європейському Союзі. Було також відзначено, що Україна як європейська держава, яка поділяє спільну історію та цінності з країнами Європейського Союзу, має право подати заявку на набуття членства у Європейському Союзі відповідно до статті 49 Договору про Європейський Союз. Цією Постановою Верховна Рада України рекомендувала Виконуючому обов'язки Президента України та Кабінету Міністрів України низку першочергових кроків у сфері європейської інтеграції, передусім у контексті укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

З підписанням та ратифікацією у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відносини сторін почали розбудовуватися у якісно новому форматі політичної асоціації та економічної інтеграції. Під час підписання Угоди про асоціацію 27 червня 2014 року Президентом України П.О.Порошенком та під час її ратифікації 16 вересня 2014 року Верховною Радою України було зроблено заяви, що Україна розглядає укладення Угоди про асоціацію як черговий крок на шляху до досягнення кінцевої мети європейської інтеграції – набуття повноправного членства України в Європейському Союзі.

Окремі розділи Угоди про асоціацію почали тимчасово застосовуватися з 1 листопада 2014 р., з 1 січня 2016 року почала функціонувати поглиблена і всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС. Процес ратифікації Угоди усіма державами-членами та інституціями ЄС було завершено 11 липня 2017 р. У повному обсязі Угода набула чинності 1 вересня 2017 р.

Виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відбувається на основі затвердженого 17 вересня 2014 р. Кабінетом Міністрів України плану заходів з її імплементації на 2014-2017 роки, який був оновлений 25 жовтня 2017 р.

Східне партнерство передбачає можливість оновлення договірно-правової бази відносин ЄС зі східними сусідами шляхом заміни чинних угод про партнерство та співробітництво на угоди про асоціацію, створення поглиблених та всеохоплюючих зон вільної торгівлі (ПВЗВТ), лібералізацію візового режиму між ЄС та державами-партнерами тощо. Стратегічним інтересом

України щодо Східного партнерства є надання зацікавленим країнам-партнерам перспективи членства в ЄС і, як наслідок, перетворення ініціативи на з'єднуючу ланку з політикою розширення ЄС.

З початком у 2014 році російської агресії проти нашої держави, ситуація в Україні та події навколо нашої держави є предметом особливої уваги в рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. «Українське питання» регулярно знаходить відображення у заявах, резолюціях, висновках та інших документах інституцій і керівництва Європейського Союзу. Європейський Союз послідовно відстоює незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, займає чітку і непохитну позицію стосовно невизнання незаконної анексії Росією АР Крим та м. Севастополь, а також здійснює активні зусилля, спрямовані на врегулювання конфлікту на сході України, спричиненого і підтримуваного Росією.

Важливим елементом підтримки міжнародних зусиль з врегулювання ситуації навколо України залишаються обмежувальні заходи, запроваджені ЄС у 2014 р. у відповідь на агресію Росії проти України. На сьогодні діють такі групи обмежувальних заходів ЄС:

1. Обмежувальні заходи проти фізичних осіб та організацій зв'язку з діями, які підривають та загрожують територіальній цілісності, суверенітету і незалежності України (спрямовані проти окремих офіційних чинників та представників бізнес-кіл РФ, "керівництва" АР Крим та м. Севастополь і т.зв. "ЛНР" та "ДНР", а також "націоналізованих" юридичних осіб, розташованих на території АР Крим, та суб'єктів господарювання, наближених до вищого політичного керівництва РФ), запроваджені на підставі Рішення Ради ЄС 2014/145/CFSP від 17 березня 2014 р. Санкції полягають у замороженні активів фігурантів санкційного списку та обмеженні права їхнього пересування територію держав-членів ЄС. Дія цього санкційного режиму переглядається раз на півроку.

2. Обмежувальні заходи у зв'язку з незаконною анексією АР Крим та м. Севастополь запроваджені на підставі Рішення Ради ЄС 2014/386/CFSP від 23.06.2014 р. і поширюються на всі операції, пов'язані з імпортом товарів та послуг з АР Крим та м. Севастополь, за відсутності належних дозвільних документів, виданих компетентними органами України, надання послуг у сфері туризму, також постачання обладнання та супутніх матеріалів, що використовуються для розвідки та видобування мінеральних енергоносіїв. Дія цього санкційного режиму переглядається раз на рік.

3. Обмежувальні заходи проти РФ у зв'язку з діями з дестабілізації ситуації в Україні (т.зв. секторальні санкції) запроваджені на підставі Рішення Ради ЄС 2014/512/CFSP від 31.07.2014 р. На сьогодні обмежувальні заходи поширюються на доступ низки російських банківських установ до первинного та вторинного позикових ринків капіталу, обмеження щодо торговельних операцій стосовно озброєння та товарів подвійного використання, а також

обмеження щодо постачання обладнання та технологій, які використовуються в енергетичній сфері. Дія цього санкційного режиму переглядається раз на півроку.

За сучасних реалій партнерство України і ЄС здійснюється як багатосторонній форум для діалогу ЄС зі своїми сусідами у вигляді регулярних самітів та зустрічей міністрів закордонних справ, роботи тематичних платформ на рівні експертів, а також майданчик для обміну досвідом між ЄС, його державами-членами та країнами-партнерами у різних сферах. При цьому двосторонній формат відносин з державами-учасницями СхП Європейський Союз розвиває індивідуально та на принципах диференціації.

УДК: 330.322

О.В. Чаговець, канд. екон. наук, доцент.

А.М. Лебеденко, здобувач **Р.М. Савчук** здобувач

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Іноземні інвестиції відіграють значну роль в економічному розвитку будь-якої держави незалежно від рівня її економічного розвитку та сприяють економічному зростанню приймаючої економіки на основі ефективнішого використання національних ресурсів. Обсяг іноземних інвестицій є одним з показників, які характеризують ступінь інтеграції країни у світове співтовариство і залежить від привабливості об'єкта інвестування.

Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні-реципієнту отримати ряд вигод, основними з яких є поліпшення:

- платіжного балансу;
- трансфер новітніх технологій та ноу-хау;
- комплексне використання ресурсів;
- розвиток експортного потенціалу і зниження рівня залежності від імпорту;
- досягнення соціально-економічного ефекту (підвищення рівня зайнятості, розбудова соціальної інфраструктури тощо).

Водночас, використання іноземних інвестицій для країни є потенційним джерелом загроз, таких як експлуатація сировинних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища, підвищення рівня залежності країни від іноземного капіталу, зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, трансфер капіталу за кордон.

Залучення іноземних інвестицій впродовж багатьох років є пріоритетним напрямом розвитку економіки України, який в умовах економічної кризи потребує особливої уваги.

Реальна економічна ситуація та стан залучення прямих іноземних інвестицій в Україні значно ускладнюють інвестиційну діяльність. На інвестиційну привабливість значно впливає не лише загальний стан економіки країни, а й умови ведення бізнесу, зокрема ступінь втручання держави та рівень корупції.

Особливістю залучення іноземних інвестицій в Україну є те, що структура іноземних інвесторів в Україні є далеко не оптимальною і зовсім не відповідає структурі інвесторів, що діють у розвинених країнах. Основна маса іноземних інвесторів в Україні просто намагається поліпшити свій фінансовий стан за рахунок операцій на українському ринку. Обережність західних партнерів щодо великих інвестицій зумовлена відсутністю надійних гарантій їх захисту. Інвесторів в Україні цікавлять, насамперед, сировина, продукти хімічної промисловості, невикористані відходи та вторинні ресурси.

До іноземних інвесторів належать: іноземні держави, юридичні особи, створені та правоздатні здійснювати інвестиції відповідно до законів країни свого місцезнаходження, а також іноземні фізичні особи або особи без громадянства за умови, що останні зареєстровані як підприємці в країні їх громадянства чи постійного місця проживання.

Характер участі іноземних інвестицій в інвестиційному процесі розкривається через прямі та портфельні інвестиції. На думку експертів Міжнародного валютного фонду (МВФ) та організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), інвестиції вважаються прямими, якщо здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів і послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в треті країни. Інвесторові належить управлінський контроль над підприємствами, а інвестиції виступають у формі акціонерного капіталу і коротко- та довгострокових позик. Метою здійснення прямих інвестицій є виробництво товарів та їх переміщення між країнами. Тобто, прямі іноземні інвестиції за своєю природою передбачають здійснення підприємницької діяльності.

Потреба в іноземних інвестиціях визначається:

- надзвичайно низькою інвестиційною активністю власних товаровиробників та громадян (в умовах тривалої економічної кризи, стагнації виробництва, шаленої інфляції процес внутрішнього капіталовкладення останнім часом практично зупинився);
- гострою необхідністю технічної та технологічної модернізації виробництва, всієї ринкової та соціальної інфраструктури шляхом імпорту сучасних технологій, машин та устаткування;

- потребою впровадження в усі сфери господарювання нових методів управління та маркетингу.

За даними Держкомстату України, на 2017 рік з країн ЄС в економіку України надійшло 27387,3 млн. доларів інвестицій, 36% коштів надходить через офшорну зону Кіпру, 23% з Нідерландів, 7,9% - з Великобританії. Тобто, інвестування має характер не рівномірний та частково приховує інвесторів через офшори.

Найбільші обсяги надходжень прямих інвестицій за видами економічної діяльності у 2017 році:

- фінанси та страхування - 647,5 млн.дол. США;
- промисловість – 523,4 млн.дол. США;
- оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспорту – 178,4 млн.дол. США;
- операції з нерухомості - 117,9 млн.дол. США.

Саме дотримання певних напрямків розвитку держави сприятимуть ефективному залученню іноземних капіталів в економіку України та її регіонів:

- забезпечення макроекономічної і політичної стабільності;
- забезпечення захисту прав власників за допомогою надійного правового поля;
- зміна митних тарифів;
- боротьба з корупцією;
- створення фондового ринку в Україні, враховуючи конкурентоспроможність різних інвесторів та активність посередників;
- удосконалення системи оподаткування шляхом зниження податкового тиску.

На сьогодні в Україні інвестиційна діяльність регулюється такими нормативно-правовими актами: Законами «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій на Україні», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про інститути спільного інвестування», Постановами Кабінету Міністрів «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року», «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну діяльність за участю іноземного інвестора» та інші.

Для будь-якої держави світу залучення іноземних інвестицій є досить актуальною проблемою. Цьому сприяє створення державами відповідних умов, які визначають перспективи інвестиційної діяльності для інвестора у країні, сприятимуть зростанню обсягів надходжень іноземних інвестицій.

На даний момент в Україні існує проблема недостатнього використання інвестиційного потенціалу, що пов'язано із суб'єктивними і об'єктивними факторами:

- залучення іноземних інвестицій відбувається в умовах економічної кризи;

- нестабільне законодавство, відсутність надійних гарантій захисту від його змін для іноземних інвесторів;
- повільні темпи приватизації. Іноземні інвестори, банки та фінансові організації при вкладанні коштів у інвестиційні проекти віддають перевагу приватним підприємствам;
- невирішеність питання щодо надання у приватну власність земельних ділянок під об'єкти, що приватизуються;
- темпи інфляції залишаються на значно вищому рівні, ніж у країнах Західної Європи і США тощо .

Основними перешкодами на шляху вкладення інвестицій в Україну є: нестабільність законодавства; значна зв'язаність економіки на колишніх республіках СРСР, переважно Росії; нерозвиненість інфраструктури, особливо транспортної та телекомунікаційної мереж; незбалансованість економіки; неспроможність влади дотримуватись взятих на себе зобов'язань; невідповідність організаційних управлінських форм світовим; економічна і політична нестабільність; корупція.

Специфікою інвестування в українську економіку за сучасних умов стало недостатність залучення іноземних та внутрішніх інвестицій через відсутність довіри до економіки країни та політики уряду. А без достатнього інвестування розвиток країни досягнути не можливо, тобто, потрібно змінювати внутрішню та зовнішню політику країни.

УДК: 339.56.055.

Г.Є. Бессєдіна, канд. екон. наук, доцент, **Д.Г. Ляшенко, Т.В. Тарасенко**
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ В УКРАЇНІ

Створення ринкової економіки в Україні посилює необхідність теоретичного дослідження значного комплексу питань, пов'язаних з виробництвом та реалізацією товарів на внутрішньому і зовнішньому ринках.

За економічним потенціалом Україна входить до першої п'ятірки країн Європи, а за ефективністю його використання - замикає першу сотню країн світу. Неабиякою мірою це пояснюється низькою конкурентоспроможністю експортного виробництва, обумовленою важким періодом депресії в економіці, пов'язаною із структурними перетвореннями і переходом на ринкові відносини.

Міжнародна торгівля займає одне з провідних місць в світових економічних відносинах. На межі XX – XXI століть міжнародна торгівля й досі

виступає як особлива форма міжнародних економічних відносин, що відображає стан й перспективу руху різних товарних форм, як між національними економіками так і з внутрішньо- і транснаціональними компаніями, і яка розглядає світ як єдиний господарський простір.

Міжнародна торгівля - одна з найважливіших складових частин міжнародних відносин, показники якої відображають рівень економічного розвитку країн і характер відносин між ними.

Міжнародна торгівля — процес купівлі-продажу, який здійснюється між покупцями, продавцями і посередниками в різних країнах світу; вона включає експорт та імпорт товарів, співвідношення між якими називаються торговим балансом.

Міжнародна торгівля долає обмеженість національної ресурсної бази; ємність внутрішнього ринку і встановлює зв'язки національного ринку зі світовим; розширює масштаби виробництва, що обмежені кривою виробничих можливостей; забезпечує отримання додаткового доходу за рахунок різниці національних та інтернаціональних витрат виробництва; розвиває спеціалізацію країни, збільшує об'єм виробництва.

На сьогоднішній день Україна – країна сировинного експорту та є найбільшим експортером соняшникової олії, напівфабрикатів чорного металу, кукурудзи, залізної руди та пшениці.

За підсумками 2017 року обсяг експорту товарів з України збільшився на 19% до 2016 року та становить \$43,3 млрд. У товарній структурі експорту, найбільша частка припадає на чорні метали (20%), зернові культури (15%), руди та шлаки (6,3%).

Зберігається тенденція до збільшення сировинного експорту, зокрема, приріст обсягів мінерального палива становить 77%, руд та шлаків – 40% і насіння та плоди олійних рослин -34,2%.

Поступово зростає експорт готової продукції, у т.ч. меблів — на 36,3%, виробів з чорних металів – 30%.

Топ-країни імпортери української продукції: РФ (9,1% сукупного експорту), Польща (6,3%), Туреччина (5,8%), Італія (5,7%), Індія (5,1%).

Україна є одним з найбільших експортерів на світовий ринок соняшникової олії (1 місце), напівфабрикатів чорного металу (2 місце), кукурудзи (3 місце), залізної руди (5 місце), пшениці та борошна (6 місце).

У 2016 році імпорт зріс на 26,4% до \$49,6 млрд. Імпортує Україна переважно продукти паливно-енергетичного комплексу (перероблена нафта та газ), ядерні реактори, котли та наземні транспортні. За оцінками експертів Українського інституту майбутнього, Україна має ресурсний потенціал ПЕК, який може забезпечити зниження імпорту паливної продукції.

Імпортує Україна з РФ (14,5%), КНР (11,4%), Німеччини (11%), Польщі (7%), Білорусі (6,5%).

Позитивні і негативні сторони розвитку міжнародної торгівлі в Україні.

Головними плюсами української економіки є якісні трудові ресурси, сільське господарство та ІТ-технології.

Українські виробники повинні підвищити стандарти своєї продукції, що є головним фактором виходу на світовий ринок.

Україна володіє розвинутим науковим потенціалом, але коштів на його подальший ефективний розвиток немає.

Зовнішньоторговельну діяльність України не можна назвати успішною, що обумовлено негативними передумовами її розвитку. Економіка України і до сьогодні має ізольований характер і функціонує з відривом від світового ринку, що призводить до консервації економічного, технічного і наукового відставання.

Близько 20% експорту України припадає на товарні групи з несприятливою кон'юнктурою товарних ринків.

Здійсненню ефективної експортної політики перешкоджає низка негативних факторів, серед яких:

- низька конкурентоспроможність більшості готових виробів;
- повільний перехід на випуск нових товарів;
- відставання якості промислової продукції від світових аналогів;
- невідповідність продукції світовим стандартам;
- висока собівартість багатьох товарів (часто вище світової ціни).

Міжнародна торгівля є основним фактором ефективної інтеграції економіки України світове господарство. Нажаль, на даний момент по більшості товарів Україна не конкурентоздатна на світовому ринку. Орієнтація на збут сировини та сільськогосподарської продукції значно знижує авторитет держави. Потрібно переорієнтувати міжнародну торгівлю на продаж готової продукції високих світових стандартів якості, тільки тоді Україна займе гідне місце на світовому ринку.

УДК:330.3 (477)

А.В. Богданова, здобувач, **К.А. Піскун**, здобувач*
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Протягом усієї історії людства міграційні процеси відіграють значну роль у суспільному розвитку. З одного боку, вони є чутливими індикаторами реагування населення на зміни в економічному, політичному та соціальному

* Науковий керівник: **С.В. Довгаль**, доцент, канд. екон. наук

житті, залежно від їхньої величини й напрямку вони впливають на демографічні процеси, які відбуваються як у регіонах, так і в цілому у державі. Міжнародна міграція стала одним з головних чинників соціально-економічних трансформацій і розвитку всіх регіонів.

Як будь яке економічне явище, міграція робочої сили є детермінуючим чинником, тобто має різноманітні наслідки, що проявляються як в країнах-експортерах, так і в країнах-імпортерах. У країнах-експортерах втрати перевищують вигоди.

В останні роки в Україні набули широкого розповсюдження міграційні процеси. Населення різних регіонів неоднаковою мірою залучена в міграційні процеси. Регіони, де в найбільшій мірі відбуваються міграції населення, зокрема працездатного віку є такі:

Південно-Східний-Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Харківська і Херсонська області. У цих регіонах інтенсивність міграційних процесів вища загальнодержавного рівня, причому має місце зближення міграційної ситуації в місті та селі. Питома вага осіб, які хоча б раз у житті змінювали місце проживання в чисельності сільського населення цих областей більша або майже дорівнює відповідним показникам міського населення, а інтенсивність міграційного обороту в післяпереписному періоді у селах значно вища, ніж у містах.

У населених пунктах, де є більші можливості працевлаштування (а це передусім великі міста), є ще значні обсяги “маятникових” міграцій, але вони всюди вже мають набагато менші розміри від попередніх. У два-три рази зменшились потоки щоденних міграцій людей на роботу до Києва, Одеси, Харкова, Львова, міських агломерацій Донбасу і Придніпров'я. У період соціально-економічної кризи виник новий маятникових міграцій населення – шоп-туризм, який включає поїздки населення за кордон з метою придбання товару. Спочатку він охопив населення прикордонних районів, а тепер – всієї території України. Люди здійснюють ці міграції у сусідні країни (Польщу, Угорщину, Румунію, Молдову, Росію, Білорусь, Туреччину), а також у Китай, Сінгапур, Об'єднані Арабські Емірати та ін. Обсяги та географія таких міграцій постійно змінюються.

Україна- країна експорт і причини експорту трудових ресурсів Обсяг та динаміка трудової міграції істотно впливають на економіку України. Звідси випливає, що негативними наслідками трудової міграції є:

- помітне зменшення конкурентоспроможної частини робочої сили, що спричинює уповільнення темпів науково – технічного процесу;
- скорочення кількості молодих освічених людей, що зумовлює старіння нації та погіршення трудових ресурсного потенціалу (на 2018 рік молоді старше 14 і молодше 65 років в Україні- 29 954 667, а старше 64 років - 6 540 764 чоловік)
- збільшення кількості дітей, залишених батьками на родичів або на близьких знайомих;

- зростання рівня злочинності та соціального напруження у суспільстві через міжнаціональні конфлікти (загальний стан злочинності в Україні на 1991 рік становил 405 516 злочинців, в у 2017 році- 496 000 злочинців).

Серед позитивних наслідків трудової міграції слід зазначити такі:

- одержання від трудових емігрантів іноземної валюти у формі грошових переказів, що у свою чергу зумовлює підвищення платоспроможного попиту та стимулювання виробництва;

- створення спільних підприємств з іноземними засновниками і на цій основі

-зниження безробіття на національному ринку робочої сили (у 2011 році безробітніх було 1732,7, а у 2016 році- 1 691,5)

- можливість для працеспроможного населення реалізувати свої здібності за кордоном, підвищити рівень кваліфікації (у 2018 році на постійній основі за кордоном працевлаштовано понад 3 млн 200 тисяч громадян України) .

—додаткове інвестування коштів в економіку.

На превеликий жаль, сьогодні негативні наслідки трудової міграції в Україні перебивають усі позитивні її аспекти: послаблюється демографічна та соціальна ситуації в країні, зменшується кількість висококваліфікованих кадрів, мігранти з нашої країни, значна частина яких є нелегальними, зазнають жорстокої експлуатації в країні перебування.

Список використаних джерел

1. Зовнішня трудова міграція населення України [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://www.kievdialogue.org/fileadmin/user_upload/KG_8_2012/Foreign_labor_Migration_of_Ukr.pdf.

2. Малиновська О. Міжнародні міграції та суспільні трансформації доби глобалізації/ О. Малиновська // Демографія та соціальна політика. – 2015. – № 1. –С. 5–17.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>.

О.В. Курыло, магистр

Учреждение образования «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»

ХАРАКТЕРИСТИКА УПРАВЛЕНЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К ПРОФИЛАКТИКЕ КРИЗИСА В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

В настоящее время многие сельскохозяйственные организации в странах с развитой рыночной экономикой и в Республике Беларусь по-прежнему находятся в сложном финансово-экономическом состоянии. Поэтому особую актуальность приобретают вопросы профилактики банкротства и повышения антикризисной устойчивости сельскохозяйственных предприятий. С этой целью нами выявлены основные подходы к профилактике кризисов в сельскохозяйственных организациях и предложены пути финансового оздоровления организаций.

При изучении основных подходов к профилактике кризисов в сельскохозяйственных организациях был использован системный и комплексный подход. Исходными материалами стали труды отечественных и зарубежных ученых. Результаты исследований и их обсуждение. На макроэкономическом уровне осуществляются меры антикризисного регулирования сельского хозяйства, приняты федеральные и региональные программы развития сельского хозяйства, проводится система мер, способствующих повышению конкурентоспособности сельского хозяйства. Однако результативными они могут стать при принятии антикризисных мер на уровне сельскохозяйственных организаций. Создание системы антикризисного управления в сельскохозяйственной организации очень важно из-за специфики отрасли. Для повышения устойчивости и конкурентоспособности аграрного производства необходимы следующие антикризисные меры. В их числе в условиях кризиса целесообразна рационализация организационной структуры и структуры управления [2].

Следует отметить, что организационная структура в крупных организациях более сложная и многоуровневая, поэтому важно учитывать масштабы производства и сроки адаптации к новым условиям. Приступая к этому процессу, в первую очередь нужно изучить следующие принципы формирования организационной структуры управления:

1) организационная структура управления должна отображать цели деятельности организации и соответствовать ее задачам;

2) в организационной структуре должно предусматриваться распределение задач и обязанностей между персоналом в зависимости от способностей сотрудников и уровня их профессионализма;

3) должны определяться характер взаимодействия между отделами и сотрудниками, их связи (горизонтальные и вертикальные), а также степень их ответственности;

4) организационная структура управления должна соответствовать социально-культурной сфере организации, поскольку она является индивидуальной для каждой организации [3].

Важным фактором в процессе рационализации организационной структуры являются современные информационные технологии, позволяющие эффективнее диагностировать и анализировать состояние организации, сокращать и совершенствовать работу персонала.

В настоящее время во многих организациях принимаются меры по созданию эффективной информационно-технологической базы, которая позволила бы сократить уровни управления и усилить контроль хозяйственной деятельности организации. В современных условиях аграрный сектор экономики страны находится в системном кризисе (экономическом, социальном, технологическом), что не может не отражаться на состоянии отдельно взятой организации. Если имеется большое количество факторов кризиса, то в сельскохозяйственных организациях антикризисное управление становится объективно востребованным как для профилактики кризисов, так и финансового оздоровления организации в случае его наступления. Также необходимо учитывать современные достижения и научные разработки, которые были использованы отечественными и зарубежными товаропроизводителями, то есть основываться на их опыте работы.

Особую важность приобретает учет особенностей природно-климатических условий и социально-экономических параметров региона. Для профилактики банкротства следует систематически проводить анализ структуры баланса и соответствие ее общепринятым стандартам; расчет показателей ликвидности, анализ полученных данных и определение динамики; расчет происхождения дебиторской задолженности и поиск путей более скорого ее возвращения, а также размеров и структуры кредиторской задолженности и др. [1].

Важно систематически проводить углубленный операционный анализ и расчет точек безубыточности по каждому виду продукции. Огромное влияние оказывают и главные факторы сельского хозяйства: повышение плодородия почв, химизация и мелиорация земель, электрификация и автоматизация производства и др. Эти меры являются абсолютно необходимыми для нормального функционирования сельского хозяйства и обеспечения продовольственной безопасности страны в целом.

Таким образом, необходимо отметить, что без использования основ антикризисного управления сложно управлять современной организацией. Поэтому руководству компании необходимо знать, как вести себя в сложившейся кризисной ситуации и какой комплекс мероприятий провести для профилактики кризиса в своей организации.

Список использованных источников

1. Загвозкин, М.В. Основные подходы к профилактике кризиса в сельскохозяйственных организациях / М. В. Загвозкин, Т. В. Закшевская, Л. В. Урывская // Управленческие и маркетинговые аспекты инновационного развития предприятий АПК и агропродовольственного рынка. – Воронеж: ФГБОУ ВПО «Воронежский ГАУ», 2011. – С. 146–150.

2. Закшевская, Е.В. Теоретические и практические аспекты государственного регулирования агропродовольственного рынка / Е. В. Закшевская, А. А. Тютюнников, Т. В. Закшевская // Вестник Воронежского государственного аграрного университета. – 2015. – № 4. – 2(47). – С. 129–136.

3. Закшевский, В.Г. Оценка состояния кредитования АПК регионов Центрального Черноземья / В. Г. Закшевский, Т. В. Закшевская // ФЭС: Финансы. Экономика. Стратегия. – 2015. – № 9. – С. 48–52.

УДК:631.1

А С. Момот, аспірант*

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

РЕСУРСНІ ІННОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Діяльність сільськогосподарських підприємств є базою розвитку всієї національної економіки джерела життєво необхідних ресурсів в вигляді продуктів харчування. Одночасно з цим, ринкові відносини в сучасних умовах для сільськогосподарських підприємств передбачає створення ефективної системи взаємодії внутрішнього і зовнішнього середовища, орієнтують їх на отримання прибутків від своєї господарської діяльності. За умов зростання світової маси населення питання формування національної продовольчої безпеки та ефективного використання аграрних ресурсів для українських виробників продуктів харчування в глобальній економіці стає одним з пріоритетних завдань розвитку країни. Світова і вітчизняна практика аграрного виробництва за сучасних реалій доводить, що інновації є основною рушійною

* Науковий керівник: **О.В. Ульяновко**, д.е.н., професор

силою розвитку сільськогосподарських підприємств та основою їх економічного зростання.

Розглядаючи аграрне виробництво, можемо сказати, що як і для будь-якої економічної діяльності, саме його ресурси не є чимось сталим, незмінним. Суспільний, економічний, науково-технічний розвиток змінюють носії економічного потенціалу, здійснюють на нього взаємопов'язаний вплив. При цьому, слід мати на увазі, що зовсім необов'язково позитивні зрушення у науково-технічній базі виробництва призводять до аналогічних змін, скажімо, у соціальній сфері суспільного життя. Так, впровадження ресурсозберігаючих технологій може призвести до виникнення умов наростання безробіття, що само по собі не є позитивним. Інноваційний потенціал аграрного підприємства являє собою сукупність інноваційних ресурсів, які перебувають у взаємозв'язку чинників (процедур), що створюють необхідні умови для оптимального використання цих ресурсів

з метою досягнення відповідних орієнтирів інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємства в цілому. Існують різні підходи до тлумачення цього поняття. Одні автори роблять наголос на наявності ресурсів, інші – на можливості їх використання. Але більшість керується так званим ресурсним підходом, тобто уявляє інноваційний потенціал як сукупність ресурсів, виділяючи найчастіше такі елементи, як фінансові, кадрові, інформаційно-методологічні, матеріально-технічні.

Ресурси сучасного аграрного підприємства відходять від класичного поділу на землю, працю й капітал, так як інформація (в першу чергу в формі технологій), підприємницький талант (як особлива форма праці) та біологічні властивості (в виді сортів рослин та порід тварин) стають такими-ж ресурсами факторами, котрі визначають умови господарської діяльності. Наявний ресурсний потенціал аграрного сектору дозволяє не тільки закріпити отримані останніми роками результати, а й значно наростити виробництво якісної і безпечної сільськогосподарської продукції, підвищити експортний потенціал галузі. Водночас, недосконалість інституційного забезпечення розвитку вітчизняного АПК не дозволяє максимально повно розкрити його наявні конкурентні переваги. Системна та комплексна державна аграрна політика в Україні має бути спрямована на підвищення ефективності використання задіяного в сільськогосподарському виробництві потенціалу, що дозволить аграрному сектору бути «точкою зростання» і фундаментом подальших модернізаційних перетворень економіки країни.

Економічне зростання сільського господарства України неможливе без активізації інноваційної діяльності, про що говорить досвід провідних країн світу. На жаль, стан інноваційної активності в Україні, в тому числі в аграрному секторі економіки, більшість дослідників визначають як незадовільний.

Інновації в аграрному секторі виробництва мають значну специфіку, що зумовлено характером аграрного виробництва. Формування та використання інноваційних ресурсів повинно реалізовуватись за наступними векторами: залучення до виробничого процесу природних ресурсів, що зорієнтовує інновації на забезпечення збереження екологічної безпеки, раціонального використання природного потенціалу; інноваційний процес в аграрному секторі диференціюється на економічний, організаційний, технологічний, технічний тощо, які об'єднуються єдиним елементом – створенням нових біологічних видів; виходячи з того, що сільськогосподарська продукція як елемент забезпечення життєдіяльності людини спричиняє істотний вплив на здоров'я та рівень життєстійкості останньої, інновації в аграрній сфері повинні забезпечувати пріоритетність підвищення якості сільськогосподарської продукції, її безпеки і збереження природних властивостей.

Важливим фактором інноваційного використання ресурсів є їх розширення для сільськогосподарських підприємств. Пріоритетним напрямом розширення спектру використовуваних ресурсів є орієнтація на енергозберігаючі технології: виробництво біогазу із силосу, ви, паливних брикетів, дизельного пального, електроенергії через використання вітрогенераторів та сонячних батарей. Також важливим завданням є введення продуктивних технологій, без втрати екологічної чистоти виробництва. Підприємства розглядають пріоритетними напрямом інноваційного розвитку у своїй діяльності визначають підвищення екологічної безпеки (виважені засоби боротьби зі шкідниками, покращення родючості ґрунтів, збереження, поліпшення та охорона земель сільськогосподарського призначення через поліпшення екологічних показників), селекція рослин і тварин, впровадження енергозберігаючих технологій.

На жаль, за сучасних кризових умов існує ряд причин, що значно сповільнюють інноваційний розвиток, основними з яких є наступні: відсутність внутрішніх вільних фінансових ресурсів; недостатнє державне фінансування; недосконала система економічного стимулювання та мотивації до інноваційної діяльності, а також недостатній доступ до кредитів й інших фінансових ресурсів; не досконалість законодавчо-нормативної бази.

Водночас з цим в сільському господарстві України підприємства стикаються з такою серйозною проблемою, як дефіцит національних інноваційних ресурсів й висока ціна на іноземні інновації.

Перспективний розвиток сільського господарства України не можливий без введення в дію ефективної взаємодії держави та підприємств при формуванні інноваційних ресурсів в сільському господарстві. Тільки інноваційний підхід до використання ресурсів зможе забезпечити високу конкурентоздатність даного сектору економіки на внутрішньому та світовому ринку.

Л. А. Таптунов, магистр экономических наук, аспирант*

УО Белорусская государственная сельскохозяйственная академия, г. Горки

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОНЦЕПЦИИ СИСТЕМЫ СБАЛАНСИРОВАННЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ В ИССЛЕДОВАНИИ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ЗАТРАТ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

В условиях продолжения глобализации рыночных принципов ведения хозяйственной деятельности, как в экономических, так и в социальных системах, особое значение приобретает совершенствование подходов к организации и управлению реальным сектором экономики, в частности сельскохозяйственном производстве, как ключевой сферы агропромышленного комплекса. В связи с тем, что сельскохозяйственное производство тесно связано с биологическими процессами, данный вид деятельности имеет ряд специфических особенностей, основные из которых являются низкая степень оборачиваемости краткосрочных активов и высокая ресурсоёмкость производимой продукции. Это, в свою очередь, обуславливает необходимость в максимальной оптимизации затрат ресурсов, в том числе аккумулируемых в материальных, информационных, финансовых и сервисных потоках, обеспечивая при этом снижение себестоимости единицы производимой продукции выращивания без потерь её качественных и морфологических характеристик соответствующих критериям потребителей. Одним из широко используемых в настоящее время в странах с развитой рыночной экономикой подходов к контролю хозяйственной деятельности организаций является метод системы сбалансированных показателей, который основан на «симбиозе» финансовых и нефинансовых показателей функционирования организации целенаправленно установленных стратегических векторов развития. Однако вопросы применимости указанного метода, как базовой концепции исследования логистических затрат в сельскохозяйственных организациях, на предмет установления возможных путей их оптимизации, в специализированной литературе не получили освещения. В связи с этим, исследование указанных проблем имеет высокую научно-практическую значимость, и, соответственно, обуславливает актуальность написания статьи на данную тему.

Цель исследования – систематизированное изучение теоретических основ системы сбалансированных показателей как концептуальной методологии на

* Научный руководитель: **В. И. Буць**, кандидат экон. наук, доцент, заведующий кафедрой математического моделирования экономических систем в АПК, УО Белорусская государственная сельскохозяйственная академия, г. Горки

предмет установления возможности применения её принципов в исследовании логистических затрат в сельскохозяйственных организациях.

Материалами для написания статьи послужили работы отечественных и зарубежных ученых посвящённых теоретико-практическим аспектам метода системы сбалансированных показателей [1], а также теоретический и эмпирический опыт автора в исследовании проблем формирования логистических затрат в сельскохозяйственных организациях [2]. В процессе исследования применялись дедуктивный, конвергентный, абстрактно-логический, обобщения, аналогии, сравнения, анализа и синтеза и другие научные методы и приёмы.

Методологические основы системы сбалансированных показателей впервые были предложены американскими учеными экономистами Р. С. Капланом и Н. Нортаном [1]. В соответствии с положениями указанных авторов данный метод предполагает рассматривать ключевую стратегию и цели компании через «призму» показателей, сгруппированных по характеру наличия эмерджентности, то есть целостности относительно присущих им причинно-следственным связям. Базовая система сбалансированных показателей концептуально представляется четырьмя основными блоками показателей (клиенты, финансы, внутренние бизнес-процессы, обучение и карьерный рост). Показатели по указанным блокам соответственно призваны обеспечить наличие системного подхода в оценке ключевых индикаторов функционирования субъекта хозяйствования, являющихся адаптивными к выступлению в качестве основания принятия краткосрочных стратегических решений.

В соответствии с этим, идея системы сбалансированных показателей может экстраполироваться в модельном представлении её концептуальных основ на различные предметные области. Так, при исследовании проблем оптимальности формирования логистических затрат в производственно-сбытовых системах сельскохозяйственной организации использование концептуальных положений метода системы сбалансированных показателей предполагает систематизацию показателей оценки функционирования и эффективности логистической деятельности по её основным элементам, качественная составляющая индикации которых адаптивна ключевой цели – оптимизации доли совокупных логистических затрат в себестоимости единицы продукции выращивания. Концептуальная модель частной системы сбалансированных показателей направленной на обеспечение конструктивной оценки логистических затрат сельскохозяйственных организаций, целесообразно их последующей оптимизации представлена на рисунке 1.

Из рисунка 1 следует, что разработка показателей оценки микрологистической системы сельскохозяйственной организации в целевом видении оптимизации логистических затрат предполагается относительно функциональных подсистем логистики и логистической системы организации в

целом, что позволяет обеспечить эмерджентность их индикативного представления.

Однако, в соответствии с практикой функционирования логистических систем в сельскохозяйственных организациях Беларуси, полноценная реализация данного метода при макроуровневом исследовании имеет ограничения.

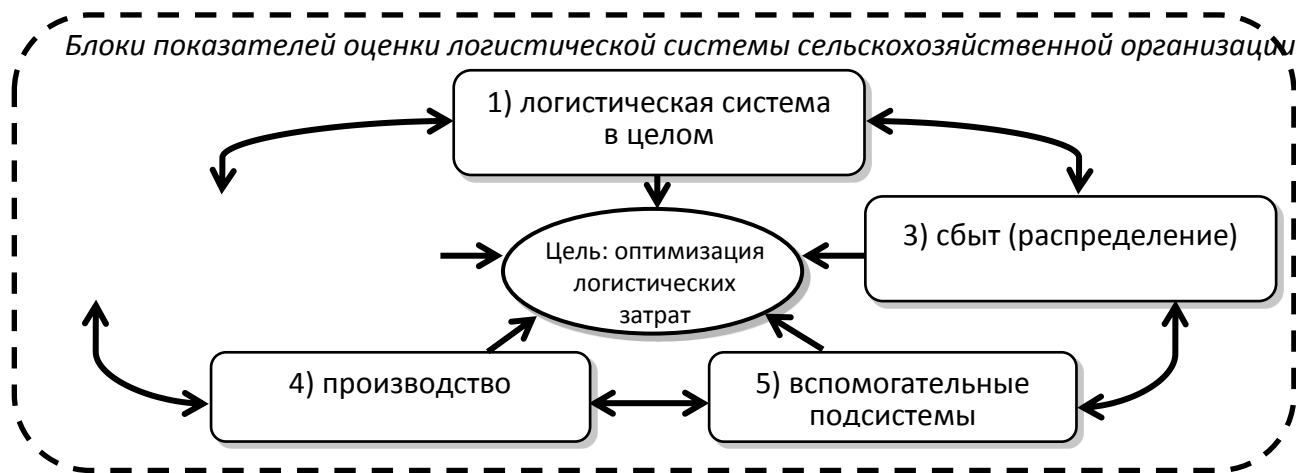


Рисунок 1 – Концептуальная модель системы сбалансированных показателей оценки логистической системы сельскохозяйственной организации

Данные ограничения связаны с низкой конструктивностью отражения данных, отражаемых в применяемых в настоящее время формах годовой бухгалтерской отчетности.

В связи с чем, на макроуровне оценка по качественной составляющей предоставляется возможным только в фрагментарном представлении. Оценка на микроуровне в силу структурных особенностей формирования логистических затрат возможна лишь путём глубокого изучения материалов первичной отчетности, что несомненно, является трудоёмким процессом. При этом в силу проблемы кадровой некомпетентности, недостоверность ведения бухгалтерского и управленческого учета хозяйственной деятельности, обуславливает невозможность проведения ретроспективной оценки логистической деятельности в отдельных организациях.

При этом, дальнейшее исследование и разработка системы сбалансированных показателей оценки логистической деятельности сельскохозяйственных организаций позволит повысить конструктивность методической составляющей совершенствования экономического механизма оптимизации логистических затрат.

Таким образом, резюмируя вышеуказанные результаты исследования, можно сделать вывод, что общетеоретические положения метода системы сбалансированных показателей могут выступить концептуальной основой формирования методики оценки логистической деятельности

сельскохозяйственных организаций адаптивной целенаправленно оптимизации логистических затрат и стимулирования роста их рентабельности.

Список литературы

1. Каплан, Р. С. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию. / Р. С. Каплан, Д. П. Нортон. – 3-е изд., испр. и доп. / [Пер. с англ. М. Павловой]. – М.: Издательство «Олимп–Бизнес», 2017. – 320 с.

2. Таптунов, Л. А. Роль логистики в экономике сельскохозяйственного предприятия / Л. А. Таптунов // Актуальные проблемы развития экономики в современных условиях: матер. междунар. науч.-практ. конф., Москва, 11 апреля 2018 г. / отв. ред. Сурат И. Л. – М.: Изд-во СГУ, – 2018. – С. 230–233.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

1	Баланюк І.Ф., Борович О.В. АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛОЖЕНЬ ТА МЕТОДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ	7
2	Бруханський Р. Ф. ПОСЛІДОВНІСТЬ ГЕНЕРУВАННЯ МОДЕЛІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ	9
3	Гоба Л., Якушонока И. ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТЬЮ	13
4	Klindzane A., Jakusonoka I ACCOUNTING AND TAX REGIMES FOR A NATURAL PERSON – A PERFORMER OF ECONOMIC ACTIVITY	15
5	Легенчук С.Ф. ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОБЛІКУ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ	18
6	Маренич Т.Г ПРИНЦИПИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОРИСНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	20
7	Огійчук М.Ф. ІСТОРИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ ФІНАНСОВОГО ТА УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ	23
8	Сколотій Л.О., Н.С. Скрипай СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОБЛІКУ І АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	27
9	Андрушко Р.П. ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	30
10	Брик Г. В. УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	33
12	Василішин С.І. ПЕРЕДУМОВИ ТА НАПРЯМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ АГРОБІЗНЕСУ	36
13	Горковенко І.В. ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В ЧАСТИНІ ОБЛІКУ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ	39
14	Гончаренко Н. Г. РОЛЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ	42
15	Гудков С.В. ОПРЕДЕЛЕНИЕ ФИНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КРЕСТЬЯНСКОГО (ФЕРМЕРСКОГО) ХОЗЯЙСТВА В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ МСФО	45

16	Гудкова Е.А. ПОРЯДОК ОТРАЖЕНИЯ БИОЛОГИЧЕСКИХ АКТИВОВ И СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ НА СЧЕТАХ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА	47
17.	Подольчук О.А., Єлкіна А.Т СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	50
18	Захарова Н.Ю., Парапанов В. О. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ	53
19	Каган С. А. ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ОПЛАТЫ ТРУДА РАБОТНИКОВ РАСТЕНИЕВОДСТВА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ ПО ТАРИФНЫМ СИСТЕМАМ	56
20	Ковальова О. В. ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ПІДПРИЄМСТВАХ ЦУКРОБУРЯКОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ	58
21	Крамаренко К.М. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ	61
22	Маначинська Ю.А. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА 5D-ПАРАДИГМИ АКТУАРНОГО ОБЛІКУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА	64
23	Оляднічук Н.В. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ Й АНАЛІЗУ РОЗРАХУНКІВ З КОНТРАГЕНТАМИ	67
24	Подольчук О.А. БІОЛОГІЧНІ АКТИВИ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ	70
25	Пономаренко О. Г., Кривенко С. В. ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ СТАНУ ОБЛІКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	73
26	Прокопишин О.С ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ	75
27	Путникова Е. Л. ИНФОРМАЦИОННАЯ БАЗА ДЛЯ ПРОВЕДЕНИЯ СУДЕБНО-БУХГАЛТЕРСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ	77
28	Сколотій І.В., Кременчуцька А.Р. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	80
29	Ступницький Є.Р. АУТСОРСИНГ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ФУНКЦІЙ ЯК СПОСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	83
30.	Утенкова К.О. КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ АУДИТУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	87
31	Ціцька Н. Є. ВДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ ДО ВИМОГ МСФЗ	90

32	Векслер Д.М. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА І ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ	93
33	Kelmere L. COMPANY'S SIMPLIFIED LIQUIDATION ACCORDING TO THE TAX AUTHORITY DECISION	95
34	Литовченко Т.В. ОБЛІК ВИТРАТ І ВИХОДУ ПРОДУКЦІЇ У СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА	98
35	Меркулова Т.В. АУДИТ ПО-НОВОМУ: ЯК АУДИТОРИ ПРАЦЮВАТИМУТЬ З 1 ЖОВТНЯ 2018 РОКУ?	101
36	Нежид Ю.С. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗАЙНЯТІСТЮ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	103
37	Фірсов І.В. ОБЛІК ВИТРАТ НА УТРИМАННЯ ОБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	106
СЕКЦІЯ 2 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ		
1	Гуцаленко Л.В. ВНУТРІШНІЙ АУДИТ- ГАРАНТ ВІЯВЛЕННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПОМИЛОК У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ	110
2	Давиденко Н. М. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	114
3	Демчук Н. І. СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	117
4	Демчку Н.І., Ніколаєнко А. ЕКСПАНСІЯ КРЕДИТІВ У СИСТЕМІ МАКРОФІНАНСОВИХ ДИСБАЛАНСІВ	119
5	Єгоричева С.Б. Сverdlik B.C. КОНЦЕПЦІЯ БЕРЕЖЛИВОГО ВИРОБНИЦТВА У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА	122
6	Катан Л.І., Лисуха І.В. РИНКИ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	125
7	Олійник О.В., Гриценко Є.С. ВПЛИВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ НА ДОХОДИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	128
8	Олійник О.В. ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА	131

9	Полінкевич О.М. ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СИСТЕМ	133
10	Tanklevska N. D. BASES OF FORMATION OF INTERNAL FINANCIAL POLICY AT ENTERPRISES	135
11	Трусова Н.В. МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	137
12	Дем'яненко І.В., Буряк А.В. ФАКТОР ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ БАЛАНСУ РОЗШИРЕНОГО ВІДТВОРЕННЯ	140
13	Горох О.В. МІСЦЕ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГАХ ОЦІНКИ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ	143
14	Гридюшко Е.Н. ПРАКТИКА ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЯТІЙ БЕЛАРУСИ	145
15	Дегтяр О.А. ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	148
16	Євдокімова М.О. ПРО ЕЛЕКТРОННІ ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ	151
17	Захарова Н.Ю., Кінчевська Г.С. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	153
18	Захарова Н.Ю. УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	156
19	Калашнікова Т.В. РИНОК ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: СТАН ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ	159
20	Колодій А.В. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	162
21	Косторной С.В. ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВИБІР СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ	165
22	Макогон В.В., Печніков С.А. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ	167
23	Морозова Г.С. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	171
24	Мрачковська Н.К. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	173
25	Радченко Н.Г. КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ	176

26	Рубцова Н.М. СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	179
27	Рубцова Н.М., Хитров А.О. ОБОВ'ЯЗКОВЕ СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТОК	181
28	Скрипник Г.О. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ: НАПРЯМКИ СТАБІЛІЗАЦІЇ	184
29	Халатур С.М., Юрченко Ю.В. ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	187
30	Халатур С.М. ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ СВІТОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	190
31	Чкан І.О. МІСЦЕ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В ПІДТРИМЦІ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ СІЛЬГОСПВИРОБНИКІВ	194
32	Халатур С.М., Шахова А.В. КРИПТОВАЛЮТА, ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ	196
33	Якушева І.Є. ПЕРСПЕКТИВИ ФОНДОВОГО ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ	199
34	Ясіновська І.Ф., Верхоляк Т.П. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	201
35	Яцух О.О. ПОРІВНЯЛЬНІ УМОВИ ЗАЛУЧЕННЯ ДОДАТКОВИХ КОШТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ УКРАЇНИ	204
36	Вашечко Ю.В. ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ	206
37	Дем'яненко В.Є. БЮДЖЕТНИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА ФІНАНСІВ	209
38	Зіновська С.І. ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	212
39	Калацкая С.В. ВИДЫ ОБЯЗАТЕЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	215
40	Лозиченко О.М. ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВИ ЗМІННОСТІ РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА	218

41	Міщенко В.С. КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	221
42	Парасочка П.П. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ	224
43	Скоромна О.Ю., Орленко В. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	227
44	Скоромна О.Ю., Скуменко В.В., Мананкова В. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	230
45	Чабаненко О.О. СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ	232
46	Чудак Л.А. РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ПОДАТКОВОМУ АУДИТІ	233
47	Швець Ю.О. ФАКТОРИ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	236
48	Шевченко В.М. ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОСТІ РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	239
СЕКЦІЯ 3 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ І ПРОГНОЗУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ		
1	Крисанов Д.Ф. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТА ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	244
2	Посиلاسва К.І., Меркулова Т.В. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ	248
3	Ніценко В.С., Галицький О.М., Бочев С.М. ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	252
4	Омарова Б.А., Макаров А.А. ЦЕЛЕСООБРАЗНОСТЬ И ЗНАЧИМОСТЬ АКТИВНОГО ПРИМЕНЕНИЯ ТОРГОВЫХ АВТОМАТОВ ПО ПРОДАЖЕ ПИЩЕВОЙ И СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ	254
5	Омарова Б.А., Макаров А.А. ФУНКЦИОНАЛЬНОЕ НАЗНАЧЕНИЕ СОБСТВЕННЫХ ТОРГОВЫХ МАРОК ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫХ ТОВАРОВ	257
6	Охріменко І.В. ОСНОВНІ МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ БІЗНЕС-ПРОГНОЗУВАННЯ ДОХОДНОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА	260
7	Горкавий В.К., Комнатний Я.А. УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР	263
8	Бабан Т.О. ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ В УКРАЇНІ	267

9	Велієва В.О. РОЛЬ ЖІНКИ В РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	270
10	Герасименко Ю.С., Єрмоленко О.А. ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	272
11	Герасименко Ю.С. РОЛЬ ЕКОНОМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ	274
12	Державцева Е.П. ВОСПРОИЗВОДСТВО ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	276
13	Жудро В. М. ЦИФРОВИЗАЦИЯ РЫНОЧНОГО ОКРУЖЕНИЯ И МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОГНОСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОМПАНИЙ	280
14	Жудро М. М. СБАЛАНСИРОВАННЫЕ МЕТРИКИ РЕЙТИНГА РЫНОЧНОГО ПОТЕНЦИАЛА КОМПАНИИ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИКИ 4.0.	282
15	Лисенко А.М. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	284
16	Ментей О.С. ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМЕТРИЧНИХ МОДЕЛЕЙ В ДОСЛІДЖЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	287
17	Огулькова Л. М. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ	290
18	Остапенко Р. М. МОДЕЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	292
19	Пономаренко О. Г., Жайворонок Я. В. ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ	294
20	Порохняк Н.В. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ	297
21	Шерстюк С.В., Посилаєв В.В. АНАЛІЗ І МАРКЕТИНГ У СИСТЕМІ ОЦІНКИ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА	300
22	Русов А. О., Горобченко О. А. ПРОМИСЛОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ГАЛУЗЕВИЙ ОГЛЯД	302
23	Стамат В.М. СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК ЕТАП СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	305
24	Тетеринец Т. А. УПРАВЛЕНИЕ ТРУДОВЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ С УЧЕТОМ ГЕНДЕРНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ В АГРАРНОЙ СФЕРЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	309
25	Хлопоніна-Гнатенко О.І. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НЕВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	312

26	Ярова В.В., Тутова Т.Ю. МЕТОДИКА ПРОГНОЗУВАННЯ ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА ЯЧМЕНЮ	315
27	Ярова В.В. МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ	318
28	Андрієць І.М. РОЛЬ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ «ОБЛІК - АНАЛІЗ»	321
29	Засць Г.В., Тетеря І.О. ДОСЛІДЖЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ	324
30	Кожемяко Є.А. РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	327
31	Кульбач Ю. О. ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК, ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ РИНКОВОЇ КАПІТАЛІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	330
32	Рудиченко А.С. СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЙ «СТАЛІСТЬ», «ЕФЕКТИВНІСТЬ», «ЦИКЛІЧНІСТЬ»	333
33	Селіверст В.О. ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НІШЕВОЇ КУЛЬТУРИ СОРГО	336
34	Теплицька О.Ю., Карась Г.М. ПРОГНОЗУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ МЕТОДОМ ЕКСТРАПОЛЯЦІЇ РЯДІВ ДИНАМІКИ	339
35	Цесар В.В. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	342
СЕКЦІЯ 4 ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРАРНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ		
1	Вишневська О.М. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ	347
2	Грановська Л.М., Кисельова Р.М. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	350
3	Пасемко Г.П., Рябова О.С., Орленко В.О. ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В МІЖДУНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ	353
4	Катан Л.І., Добровольська О.В. ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	356
5	Пасемко Г.П., Кононенко В.Є. МІСЦЕ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ	360
6	Кошкалда І.В. ПИТАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	362

7	Михайлова Л.І., Киричок О.В. ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	364
8	Пасемко Г.П. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНИХ ВІДНОСИН	367
9	Альбещенко О.С. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНИХ ЗАСАДАХ	371
10	Беседіна Г.С., Кругла О.Ю., Олефір Ю.Ю. ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КУРС ГРИВНІ В СВІТОВІЙ ВАЛЮТНІЙ СИСТЕМІ	373
11	Гнатишин Л. Б. ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ВІДТВОРЕННІ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	375
12	Бага Л. Г., Губіна А.Ю. МІЖНАРОДНИЙ ПОДІЛ ПРАЦІ І МІСЦЕ УКРАЇНИ В НЬОМУ	379
13	Гудков С.В. ПРОБЛЕМИ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО МАЛОГО И СРЕДНЕГО АГРОБИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	382
14	Довгаль С.В., Богданова А.В., Піскун К.А. ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ	385
15	Єфанов В.А. ЛОГІСТИКА УКРАЇНСЬКИХ АГРАРНИХ КОРПОРАЦІЙ	387
16	Жидовська Н. М. ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ	390
17	Лесік І. М. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	393
18	Малецька О.І. ЕЛЕКТРОННЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ СПЛАТИ ПДВ	396
19	Петришин Л.П. ЕКОНОМІЧНА ПОВЕДІНКА ЛЮДИНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	398
20	Артюшевский Н.В. СОЗДАНИЕ ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВ НА БАЗЕ УБЫТОЧНЫХ И НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНЫХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ, КАК ИНСТРУМЕНТ ВЫВОДА АГРАРНОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ ИЗ КРИЗИСА	402
21	Блохин В.Н. ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКИХ СООБЩЕСТВ	405
22	Глушакова Д. С. ПОНЯТИЕ, СУЩНОСТЬ И ФАКТОРЫ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКСПОРТА	408
23	Демченко І.В. МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	411

24	Дзядук Г.О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	413
25	Керимов Г. Г. ЭКОНОМИКА ТУРКМЕНИСТАНА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯ	416
26	Коваленко Г.В. МЕТОДИКА І ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	419
27	Ягодзінська А.С. ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА – ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	421
28	Бага Л.Г., Мананкова В.О., Загорулько О.О. УКРАЇНА В ПРОЦЕСАХ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ	426
29	Бага Л.Г., Іванюк В.П., Динда О.О. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ І ЄС	429
30	Чаговець О.В., Лебеденко А.М. Савчук Р.М. ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	432
31	Бєсєдіна Г.Є., Ляшенко Д.Г., Тарасенко Т.В. МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ В УКРАЇНІ	435
32	Богданова А.В., Піскун К.А. ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ	437
33	Курыло О.В. ХАРАКТЕРИСТИКА УПРАВЛЕНЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К ПРОФИЛАКТИКЕ КРИЗИСА В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ	440
34	Момот А С. РЕСУРСНІ ІННОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	442
35	Таптунов Л. А. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОНЦЕПЦИИ СИСТЕМЫ СБАЛАНСИРОВАННЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ В ИССЛЕДОВАНИИ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ЗАТРАТ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ	445

Наукове видання

**ГЛОБАЛЬНІ ПРИНЦИПИ
ФІНАНСОВОГО, ОБЛІКОВОГО
ТА АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ**

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції,

8 – 9 листопада 2018 р.

Випуск 1

За редакцією авторів

Відповідальна за випуск І.В. Горковенко

Комп'ютерна верстка І.В. Горковенко

Підп. до друку 05.11.2018 р. Формат 60x84/16.

Гарнітура Таймс. Обсяг: 26,5 ум.-друк. арк., 34,2 обл.-вид. арк.

Друк. офсетний.

Тираж 100. Замовлення 100.

Виробник – редакційно-видавничий відділ Харківського національного

аграрного університету ім. В.В. Докучаєва

62483, Харківська обл., п/в «Докучаєвське-2»,

навчальне містечко ХНАУ, тел. 99-72-70.

E-mail: office@knau.kharkov.ua

Виготовлювач – дільниця оперативного друку ХНАУ